

BIBLIOTHECA INDICA

New Series, Nos. 301, 321, 322, 323, 324 and 334

Collection of Oriental Works

Published under the Patronage of the
Hon Court of Directors of the East India Company,
and the Superintendence of the
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

volume 71,2

Sama Veda Sanhita with the commentary of Sayana Acharya

Reprint of the edition Calcutta 1871–1878

Biblio Verlag Osnabrück 1987

Printed in W-Germany
ISBN 3-7648-1077-7 (gesamte Reihe)
ISBN 3-7648-1376-8 (Bd 71)

सामवेदसंहिता,

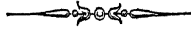
तव

कन्दार्चिकः,

तत्रापि अग्नेयैन्द्रेति पर्वहयात्मकः

अध्यायचतुष्कः प्रथमोभागः

भगवत्सायणाचार्य्य-विरचित-भाष्य-सहितः ।

श्रीलक्ष्मी

वङ्गदेशीयासियाटीक्-समाजाभ्यर्थनया

अधीतवेद-“प्रत्नकस्त्रनन्दिनी”-सम्यादकेन

श्रीसत्यव्रतसामश्रमिभट्टाचार्य्येण

वङ्गसामगेन

टीकितो यथावसरं शोधितश्च ।

कलिकाता

गणेशयन्त्रे मुद्रितः

शाकाः १९१७ ।

॥ आर्चिकस्य परिच्छेद-सूची ॥

परिच्छेदः	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
अथ पावमानं पर्व ... (अथ पञ्चम-प्रपाठकान्तिमाः नवम- दशम-दशदात्मकाः १० ऋचः । तत्र ९ मे दश, १० मे दशति)	२	(इति पावमानं पर्व—अथ पञ्चम- प्रपाठकीयाः शेषाः ऋचः २०+षष्ठ- प्रपाठकः समग्रः ९९ = सङ्कलनया ११९ ऋचः) ।	
अथ षष्ठः प्रपाठकः ... = २ अद्वौ = ९ दशतः = (१मे दशति १० ऋचः, २ये १४, ३ये १९, ४ये १०, ५मे १२, ६ष्ठे ९, ७मे १२, ८मे १२, ९मे ८) ९९ ऋचः ।	४३	अथ आरण्यं पर्व ... = ५ दशतः = (१मे दशति ९, २ये ७, ३ये १३, ४ये १२, ५मे १४) ५५ ऋचः ।	२४४
		अथ महागाम्नाः ...	३७१

॥ गेयगानस्य परिच्छेद-सूची ॥

परिच्छेदः	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
अथ द्वादश-प्रपाठकीयो द्विती- याह्नः (प्रथमाह्नसु एन्द्रे पर्वणि गतः)	२	अथ चतुर्दश प्रपाठकः ... = २ अद्वौ = (३६—३०) ६६ ।	५५
= ३१ सामानि ।		अथ पञ्चदश प्रपाठकः ... = २ अद्वौ = (३६—३०) ६६ ।	९१
अथ तयोद्दश प्रपाठकः ... = २ अद्वौ = (३८—३५) ७३ ।	१४	अथ षोडश प्रपाठकः ... = २ अद्वौ = (३९—३५) ७४ ।	१४९

[ख]

॥ कन्दार्चिक-परिशिष्टभूतस्य आरण्यगानस्य

परिच्छेद-सूची ॥

परिच्छेदः	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
अथ अर्क-पर्व	३८७	अथ व्रत-पर्व	४६५
अथ प्रथमः प्रपाठकः ...	३८७	अथ चतुर्थः प्रपाठकः ...	४६४
= २ अद्वौ = (२७—२८) ५५ ।		= २ अद्वौ = (२०—२०) ४० ।	
अथ द्वितीयः प्रपाठकः ...	४१७	अथ पञ्चमः प्रपाठकः— ...	४८७
= २ अद्वौ = (३४—३२) ५६ ।		= २ अद्वौ = (२२—२२) ४४ ।	
अथ द्वन्द-पर्व	४३६	अथ षष्ठः प्रपाठकः—	५०४
अथ तृतीयः प्रपाठकः ...	४४६	= २ अद्वौ = (१८—११) ४० ।	
= २ अद्वौ = (२०—२५) ५५ ।			

॥ अथ कन्दार्चिक-परिशिष्ट-परिशिष्टरूपस्य

स्तोभस्य परिच्छेद-सूची ॥

परिच्छेद	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
अथ प्रथमः प्रपाठकः ...	५१८	अथ द्वितीयः प्रपाठकः ...	५३९
= द्वौ अद्वौ = (८—१४) २२ ।		= एकोऽद्वौ = ११ ।	

[ग]

॥ अथ कन्दार्चिक-द्वितीय-परिशिष्टस्य परिच्छेद-सूची ॥

परिच्छेदः				पृष्ठं
अथ भारण्डं साम ५४३

॥ अथ कन्दार्चिक-तृतीय-परिशिष्टस्य-परिच्छेद-सूची ॥

परिच्छेदः				पृष्ठं
अथ तवग्नावीथं साम ५४६

॥ अथ सायणभाष्यस्य परिच्छेद-सूची ॥

परिच्छेदः	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
अथ पञ्चमोऽध्यायः	...	अथ षष्ठोऽध्यायः	...
= ११ खण्डाः = (१-१०, २-१०,	१	= ५ खण्डाः = (१-८, २-७,	२४३
३-१०, ४-१४, ५-१२, ६-१०,		३-१३, ४-१२, ५-१४) ५५	
७-१६, ८-६, ९-१२, १०-१२,		ऋचः = चारण्यं पर्व ।	
११-८) ११६ ऋचः =		अथ महानाम्नाऽध्यायः	...
इति पावसानं पर्व ।			३६६

॥ कन्दार्चिकस्य कन्दः-सूची ॥

परिच्छेदः	पृष्ठात्-पृष्ठाक्षम्	परिच्छेदः	पृष्ठात्-पृष्ठाक्षम्
अथ गायत्र्यधिकारः (४४ ऋचः)-		अथ बृहत्यधिकारः (१२ ऋचः)-	
	२-६६		३०-१०५

[घ]

परिच्छेदः	पृष्ठात्—पृष्ठान्तम्
अथ त्रिष्टुबधिकारः (२९ ऋचः)—	१०६—१४८
अथातुष्टुबधिकारः (८ ऋचः)—	१५०—१६८
तत्र वृहती .. १६०।	
अथ जगत्यधिकारः (१२ ऋचः)—	१७०—२००
अथोष्णिगधिकारः (१२ ऋचः)—	२०१—२२२
अथ ककुबधिकारः (८ ऋचः)—	२२२—२४२
तत्र, यवमध्या—२२३।	
—प्रगाथः २२७	
(इति पावमानं पर्व = पावमानं	
काण्डं = पञ्चमोऽध्यायः =	
एकादश खण्डाः =	
षष्ठ प्रपाठकश्च)	
वृहती २४४	
त्रिष्टुप्—२४६, २५७, २६८, २८२, २८५,	

परिच्छेदः	पृष्ठात्—पृष्ठान्तम्
२८८, २८९, ३०१, ३०४, ३०७, ३१०,	३३६।
गायत्री—२४८, २५४, २५६, २६२, २६७,	
२६८, २७१, २८७, ३३८, ३४२, ३४६,	
३४८, ३५१, ३५१, ३५४, ३५४, ३६०,	
३६०, ३६०	
चतुष्पाद्गायत्री	२४८, २५१
एकपाद्गायत्री २५२	
जगती—२६४, २८७, .. ३२५	
अतुष्टुप्—२७२, २८२, २८९, २९५, २९६,	
३१७, ३१८, ३२०, ३२५	
सहापंक्तिः— ३०३	
पंक्ति—३१९, ३१२	
(इति चारुण्यं पर्व = चारुण्यं काण्डं	
षष्ठोऽध्यायः = षष्ठ खण्डाः	
= चारुण्यक-प्रपाठकश्च)	
अथ ब्रह्मर्यादि .. ३०१—३८४	
(इति सदानाम्नायः)	

॥ छन्दश्चाङ्घिकस्य देवता-सूची ॥

परिच्छेदः	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
अग्रम् २५७		आत्मा २९५, ३४२,
अग्निः २८७, २८८, २८९, २९०, ३१२, ३२५			३५० वा
		इन्द्रः २४४—२४८, २६२, २६७, २६८,	

परिच्छेदः	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
२०२—२८१, ३०४, ३२४, ३३१, ३६६।		राविः	२६६
इन्द्रावृचस्पती	३०३	वरुणः	२४६
कृतुः	३१०	वायुः	२७१
गोः	३३३	विश्वे देवाः	२५३, २६८, ३०१
द्यावापृथिवी	३२२	वैश्वानरः	२८७
पवमानः २५१, २५४, २५६, २६५,	२८४	सर्वात्मा (अग्नि) ..	३००
पुरुषः ३१५, ३१६, ३१७, ३१८, ३२०		सूर्यः ३२६—३६५, ३५१—३६०।	
प्रजापतिः	३८२	सोमः (पावमानः) ...	१—२४२।

॥ इन्द्रार्चा कस्य ऋषि-रूची ॥

परिच्छेदः	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
अग्निः (चाक्षुष) २०३, २१६, २२१		उग्रनाः (द्वाणः) ..	१०८
अविः (भौमः)	१८८	उग्रनाः (काव्यः) ...	१२६
अमहीष्टुः (आङ्गिरसः) ६०, १६, ३३, ४०,		जङ्घमद्या (आङ्गिरसः) ...	२२७
४४, ५१, ५३, ७०, २५४, २५६		कजिश्वा (भारद्वाजः) ..	१६२, १६८
अम्ब रोमः (वापागिरः) ..	१६२	कजिद्या (भारद्वाज) ...	२२८, २४१
अम्ब रोपः (बार्हस्पत्यः) ..	१६८	कृष्णवः (आङ्गिरसः) ..	२३५
अथान्तः (आङ्गिरसः) ...	६२	कृष्णः (काश्यपः) ...	१६४, १६६
अथरारः (काश्यपः) ...	५८	कृष्णगणः (सिकतानिषारी)	१८२
असितः (काश्यपो देवसो वा)	६५	कथवः (घौगः) ...	१३८
इन्द्रप्रमतिः (वासिष्ठः) ...	१३२	कविः (भार्गवः) [भारद्वाजः अतु०]	६७
आत्मा (?)	२४७	१७०—१७६, १८४, १८७	
उरुः (आङ्गिरसः)	२३८	कश्यपः (मारीचः) २१, ३६, ३७, ६४,	
उवथ्यः (आङ्गिरसः)	७० ५८		२४७

[च]

परिच्छेदः	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
काश्यपः (असितः) [देवलः अतु०]	१८ ३०, ४१, ४२, ४६	प्रतर्दनः (दैवीदासिः)	११९, १२७, १२९
कुत्सः (आङ्गिरसः)	... १४४, ३३८	प्रथः (?)...	... १६९
ह्यतयशाः (आङ्गिरसः)	... २३२	प्रसुवसुः (प्रसोवावी)	... ४७
खिगणः ? (?)	.. १८७	प्रकृणुः (काणवः)	१२४, १४८, ३५१—३६०
गृत्सनदः (आङ्गिरसः)	२५१, २७१, २९२	युद्धन्वतिः (आङ्गिरसः)	... ४५
गौतमः (राजगणः)	.. २८२	भरद्वाजः (वार्हस्पत्यः)	२४४, २९७, ३०१
गौरीवीतिः (शाक्तः)	... २२५	भरद्वाजादयः सप्त ऋषयः (१ भरद्वाजः, २ काश्यपः, ३ गोतमः, ४ अचिः, ५ विश्वामि- त्रिः ६ जमदग्निः, ७ वसिष्ठः)	७६—१०५
चक्षुः (मानवः)	... २०५	भृगुः (वारुणः)	१३, ३५, ५७, ६३
जमदग्निः (भारद्वाजः)	... १३ अतु०	मधुच्छन्दाः (वैश्वामित्रः)	१०, २६७ ३६८, २८७
जमदग्निः (भार्गवः)	२४, ३४ वा, ५७ वा	मनुः (आप्रवः)	... २१३
चित्तः (आप्रः)	... १८, ३९, २१२	मनुः (सावरणः)	... ११०
द्वितः (आप्रः)	... २१७, २२२	मन्वुः (वासिष्ठः)	... १४१
दृक्षुतः (आगस्त्यः)	... १५	मृङ्गीको (वासिष्ठः)	... १२५
नारदः (श्रेष्ठो, अप्सरसः)	२०७, २०९, २१८, २१९	मेघातिथिः (काणः)	.. ४८, ५५
नारायणः (?)	२१५, २१६, ३१७, ३१९, ३२०	ययातिः (नाऊषः)	... १५५, १५८
निभ्रुविः (काश्यपः)	३८, ४९, ५०, ६०, ६१	रेणुः (वैश्वामित्रः)	.. १८९
नुमेधः (आङ्गिरसः)	.. २७२	वसिष्ठः (मैत्रावरुणः)	११६, १२१, १३४, २४६
नीघाः (गौतमः)	... १३७	वसुः (भारद्वाजः)	.. १९३
पराशरः (शाक्तः)	११४, १३१, १४५	वत्प्रीः [वत्पुः सा०] (भालन्दनः)	१९५
पराशरः (सुवानः)	... १२२	वामदेवः (गौतमः)	२४८, २५३, २८२ २८९, २९६, ३०३, ३१२, ३१३
पर्वतः (वैदः, काश्यपिः)	२०७, २०९, २१८—२१९	विश्वामित्रः (गाथी)	.. ३०७, ३१०
पुत्रमेघः (आङ्गिरसः)	.. २७२		
पवित्रः (आङ्गिरसः)	१००, १६५		
प्रजापतिः (वाश्यः)	१६९, ३६६—३८६		

[छ]

परिच्छेदः	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
वेमः (भार्गवः)	१८१	श्रुतकचः (?)	१६९
वृषगणः (वासिष्ठः)	११०	सार्पराज्ञी (?)	३४३—३५०
वैखानसाः (शतं)	३३५	सूतः (काश्यपः)	१६४, १६६
शक्तिः (वासिष्ठः)	२९०	सूर्य्यपुत्रः (?)	३३६
शूनः श्रेपः (आञ्जीगर्भिः)	३४८	द्विरणसूपः (?)	३०४
श्यावासः (आदेयः)	२१, १५२		

॥ मन्त्राणामकारादिक्रमेण सूची ॥

परिच्छेदः	पृष्ठं
अक्रात्समुद्रः (६, १, ४, ७ = गे १५, २, ११ = १)	१२१
अग्रसायूषि (३, ५, १ = आ ६, १, ५ = १)	३३५
अग्निमीडे (३, ३, ४ = आ ४, १, १२, १८ = ९)	२८०
अग्निरस्मिजन्मना (३, ३, १२ = आ ५, १, २ = १)	३०७
अचिक्रददृषा (६, १, २, १ = गे १४, १, १ = १)	५५
अचोदसी (६, २, २, २ = गे १६, २, ७—१९ = ६)	१७४
अङ्गतेयङ्गते (६, २, २, ११ = गे १६, २, ३१—३९ = ३)	१८७
अद्वयस्यकेतवो (३, ५, ८ = आ ६, १, ११—१९ = १)	३५१
अद्वियदस्मिन् (६, १, ५, ७ = गे १५, १, १६ = १)	१२७
अध्वथोअद्रिभिः (६, १, २, ३ = गे १४, १, ५—७ = ३)	५७
अनुप्रत्तासं (६, १, १, ६ = गे १४, १, ८ = १)	६१
अन्तसरतिरोचना (३, ५, ५ = आ ६, २, ६; ८; १८ = ३)	३४६
अपघ्नन्पवतेसृषो (६, १, २, १४ = गे १४, १, २० = १)	६८
अपघ्नन्पवसे ऋषः (६, १, १, ६ = गे १३, १, ८ = १)	४८

परिच्छेद.	पृष्ठ
उपल्लेतायवो (६, ५, ७ = आ ६, २, ११-१२ = १) ...	१५१
अपानीवेदं (६, १, ५, १२ = गो १६, १, ६ = १) ..	१४८
अभिन्निपृष्ठं (६, १, ४, ६ = गो १५, २, १० = १) ..	१२०
अभिजुम्बुहृद् (६, २, ४, २ = गो १७, २, ६-८ = ३) ..	१२१
अभिप्रिर्नायपवते (६, २, २, १ = गो १६, २, १-६ = ६) ..	१०१
अभिस्तोनासञ्चायवः (६, १, ३, ८ = गो १५, १, १४-२१ = ८) ...	८६
अर्भागवन्ते (६, २, १, ६ = गो १६, १, ३१-३३ = ३) ...	१६३
अस.ज.वाजसानमं (६, १, १, ५ = गो १६, १, २३-३० = ४) ...	१६१
अयंयिचर्षणिर् (६, १, २, १२ = गो १४, १, १७ = १) ...	६७
अयम्पारयिर् (६, २, १, २ = गो १६, १, १३-१५ = १) ..	१५४
अयापवखधारया (६, १, १, ७ = गो १३, २, २० = १) ..	५०
अयापवाप्रवस्त्रैना (६, १, ५, ८ = गो १६, १, १-३ = ३) ...	१४२
अयावौती (६, १, १, ८ = गो १९, २, २२-२४ = ३) ...	५२
अयाधोमसुष्ठत्यया (६, १, २, ११ = गो १४, १, १६ = १) ..	६१
अयुक्तसप्त (३, ५, १२ = आ ६, २, १५ ; १६ = २) ...	२६०
अरुचचटुपसः (२, २, २ = आ ३, १, ८-१० = ६) ...	१६४
अर्धासोमद्युमत्तमी (६, १, २, ७ = गो १४, १, १०-१२ = ३) ...	६२
असर्जिर्ग्यो (६, १, १, ४ = गो १३, २, २६ = १) ..	४६
असर्जिर्वक्त्रा (६, १, ५, ११ = गो १६, १, ५ = १) ...	१४६
असाविसोमोअरुषो (६, २, २, ८ = गो १६, २, २७-२८ = २) ...	१८१
असायंशुर् (५, २, ४, ७ = गो १२, १, २१-२८ = ८) ...	२२
असृक्षतप्त (५, २, ५, ६ = गो १३, २, ८-११ = ३) ...	३६
असृशयन्ता (६, २, ३, १० = गो १७, १, ३५ = १) ...	१२८
असृशेषाहेमना (६, १, ४, ४ = गो १५, २, ४-५ = २) ...	११५
अहमस्त्रिप्रथमजा (१, १, ८ = आ २, १, ३४ = १) ..	१५७
आतेदच्चं (६, १, २, २ = गो १४, १, २-४ = ३) ...	५६
आपवखसश्चिषिणं (६, १, २, ५ = गो १४, १, ८ = १) ...	६०

परिच्छेदः	पृष्ठं
आप्रागाद्भद्रा (३, २, ७ = आ ४, २, ६ = १) ...	२८६
आभिष्टुमभिष्टिभिः (म० १, २ = मा० १, १)	३७२
आयज्ञौः (३, ५, ४ = आ ६, १, २—३; ७ = ३)	३४३
आसोतापरि (६, १, ४, ३ = गे १७, २, १०—१५ = ६)	२२८
अविशन्क्लेशं (६, १, १, २ = गे १३, २, २४—२५ = २)	४५
आमोमखानो (६, १, ३, ३ = गे १४, २, १६—१८ = ४)	८४
आहर्घ्यतायधृष्णवे (६, २, १, ७ = गे १३, १, ३४—३७ = ४ :	१६४
इन्दुःपविष्टचेतनः (५, २, ५, ४ = गे १३, २, ६—८ = ३)	३४
इन्दुर्वाजीपवते (६, १, ४, ८ = गे १५, ३, २७—३० = ४)	१३८
इन्द्रद्वयोः (१, २, ३ = आ० २, १, ११ = ॥)	२६७
इन्द्रज्येष्ठम् (१, १, १ = आ १, १, २४ = १)	२४४
इन्द्रन्धनस्यसातये (म० ३, १ = मा० १, ३)	३७८
इन्द्रमच्छुता (६, २, ३, १ = गे १७, १, १—५ = ५)	२०१
इन्द्रवाञ्छेपु (२, १, ४ = आ ३, १, ११ = ॥)	२६८
इन्द्रसन्तुवीर्याणि (३, २, ११ = आ ४, २, १७ = १)	३०५
इन्द्रायपवते (६, १, ३, १० = गे १४, १, २३—२५ = ३)	१०१
इन्द्रायसोमःसुपुतः (६, २, २, ८ = गे १६, २, २५—२६ = ९)	१८०
इन्द्रज्येष्ठो (५, २, ४, ६ = गे १३, १, १३—१० = ८)	१८
इन्द्रोराजाजगतः (१, १, २ = आ० १, १, ८—१० = २)	२४६
इन्द्रंष्टपणं (१, १, ६ = आ २, १, १३ = १)	२५३
ईशेद्विशक्रासूतये (म० २, ३ = मा १, २)	१७६
इषेपवस्व (६, १, २, ८ = गे १४, १, १४ = १)	६४
उच्चातेजातम् (५, २, ४, १ = गे १२, २, १—१३ = १३)	९
उद्गतमंवरुण (१, १, ४ = आ १, २, १३ = १)	२४८
उद्यामेधिरजः (३, ५, १२ = आ ६, २, १५—१६ = २)	२६०

[अ]

परिच्छेदः	पृष्ठ
उपोषुजातम् (६, १, १, १ = गे १३, २, २०—२१ = ३) ...	४३
एतमुत्पन्नमदच्युतम् (६, २, ४, ४ = गे १७, ९, १६—१९ = ६) ...	१३०
एनाविप्रान्यर्येषा (१, १, ८ = आ ३, १, १२ = १) ...	१५६
एवाद्दिशक्रो (म० १, ३ = मा० १, १) ...	३७१
एवाद्धेव (१० = मा १, ४) ...	६८३
एषप्रकीषे (६, २, २, ३ = गे १६, १, १३ = १) ...	१७८
एषस्यतेसधुमान् (६, १, ४, ८ = गे १५, २, १४ = १) ...	१९५
एषस्यधारया (६, २, ४, ७ = गे १७, २, ३१—३५ = ५) ...	२२७
कनिक्कन्तिचरिरा (६, १, ४, ८ = गे १५, २, १२—१९ = १) ..	१२२
गोमद्गन्धो (६, २, ३, ८ = गे १७, १, ३४ = १) ...	११८
चिचन्दे वान० (३, ५, ३ = आ ६, २, १ ; ४, १८ = ३) ...	३२८
तंवःसखासो० (६, २, २, ४ = गे १७, १, १६—१८ = ३) ...	२०८
तच्चयदौ (६, १, ५, ५ = गे १५, १, २२—२३ = २) ..	१३४
ततोविराडजायत (३, ४, ७ = आ ५, १, १७ = १) ..	३२०
तरणिविस्वदर्शतो (३, ५, ८ = आ ६, २, १२—१४ = २) ...	३५४
तरत्यमन्दी (६, १, २, ४ = गे १४, १, ७ = १) ..	५८
तवाहंसोम (६, १, ३, ६ = गे १५, २, १—५ = ५) ...	८१
तावानस्यमहिमा (३, ४, ६ = आ ५, १, १६ = १) ...	३१८
तिखोवाचर्द्धरयति (६, १, ४, ३ = गे १५, २, १—३ = ३) ...	११२
तिखोवाचषट् (५, २, ४, ५ = गे १३, १, ५—१९ = ८) ...	१६
तेसन्वतप्रथमं (३, ३, ५ = आ ४, १, १७—५, २, १८ = २) ...	२८८
चिंशद्दामविराजति (३, ५, ६, = आ ६, २, ८ = १) ...	३४८
चिपाद्दंड (३, ४, ४ = आ ५, १, १४ = १) ..	३१६
तिरस्यैसप्त (६, २, २, ७ = गे १६, १, २४ = १) ..	१८८
संज्ञाद्देव्य (६, १, ४, ६ = गे १७, २, २७—३० = ४) ...	२२५

परिच्छेदः	पृष्ठं
त्वमिमाञ्चोषधीः (१, २, ३ = आ ४, १, १० = १) ..	१८५
त्वमेतद्वधारयः (२, २, १ = आ ० २, २, २०—२१ = १) ..	१६२
त्वयावयं (१, १, ५ = आ २, १, ७—८ = २) ...	१५१
घर्षादिवः (६, २, ९, ५ = गे १६, ९, १९—२० = २) ...	१८३
नियुत्वान्वायवा (२, २, ६ = आ ३, २, ७ = १ ...	१७१
परिकीश (६, २, ३, १२ = गे १७, १, ३९ = १) ..	१९२
परित्यङ्घ्र्यं (६, २, १, ८ = गे १६, २, ३८ = १) ...	१६७
परिद्युचं (६, १, १, १० = गे १३, २, ३५ = १) ...	५३
परिप्रासिष्यत् (५, २, ५, १० = गे १३, २, १९ = १) ..	४२
परिप्रिया (५, २, ४, १० = गे १३, १, ३७—३८ = २) ...	२९
परिखानासइन्द्रवो (५, २, ५, ९ = गे १३, २, १६—१८ = ३) ...	४०
परिखानोगिरिष्ठाः (५, २, ४, ९ = गे १३, १, ३१—३६ = ६) ...	१६
परीतोषिच्छता (६, १, ३, २ = गे १४, २, १—१५ = १५) ...	७७
पवतेर्हयतो (६, १, ३, ११ = गे १७, १, ३६—३८ = ३) ..	१२०
पवमानाश्चक्षत (६, १, ३, १२ = गे १५, १, २७ = १) ..	१०५
पवमानोश्चजीजनत् (५, २, ५, ८ = गे १३, २, १४—१५ = २) ..	३८
पवस्वत्तसाधनो (५, २, ४, ८ = गे १७, १ १९—३० = १) ...	१४
पवस्वदेवसायुषग् (५, २, ५, ७ = गे १३, २, १२—१३ = १) ..	३७
पवस्वदेववीतये (६, २, २, ६ = गे १७, १, २४—२ = २) ...	११३
पवस्वसधुससम (६, २, ४, १ = गे १७, २, १—५ = ५) ...	२९३
पवस्ववाजसाननी (६, १, ३, ११—गे १५, १, २६ = १) ..	१०३
पवस्वसोमसधुमान् (६, १, ४, १० = गे १५, २, १५ = १) ...	१२६
पवस्वेन्द्रीष्टा (५, १, ५, ३ = गे १३, १, ३ = १) ...	३२
पविबन्धो विततं (६, १, २, १२ = गे १६, २, ३४—३५ = १) ...	१८९
पात्यग्निर्विपो (३, २, ११ = आ ५, १, ३ = १) ...	३१०
पुनानःसोमजागृविर् (६, १, २, ९ = गे १५, १, १२ = १) ..	१००

परिच्छेदः

पङ्

पुनानःसोमधारया (६, १, ३, १ = गे १४, १, २१—३६ = १६)	...	७०
पुनानोअक्रसोद् (६, १, १, २ = गे १३, २, २३ = १)	...	४४
पुरुषएवेदंसर्वं (३, ४, ५ = आ ५, १, १५ = १)	..	११८
पुरोजितोवोअन्वसः (६, २, १, १ = गे १६, १, ७—१२ = ६)	...	१५१
पर्वस्थयत्ते (म० ३, २ = मा० १, ३)	३०८
प्रकाव्यमुशनेव (६, १, ४, २ = गे १५, १, ३३—३६ = ४)	..	१०८
प्रक्षस्यट्ष्णी (३, ३, ८ = आ ४, २, ७ = १)	..	२८७
प्रगायताभ्यर्चाम (६, १, ५, ३ = गे १५, २, २० = १)	...	१३१
प्रतुद् (६, १, ४, १ = गे १५, १, २८—३२ = ५)	...	१०६
प्रत्यद्देवानांविशः (९, ५, १० = आ ६, ९, १२—१४ = २)	...	३५४
प्रते धारामधुमतीर् (६, १, ५, २ = गे १५, २, १८ = १)	...	१९०
प्रथस्यस्य (२, २, ५ = आ ३, १, ५—६ = २)	...	२६८
प्रदेवमश्वा (६, २, २, १० = गे १६, २, ३० = १)	...	१८४
प्रधन्वासोम (६, २, ३, २ = गे १७, १, ६—१० = ५)	...	२०३
प्रनदन्वोमहे (६, १, ९, १३ = गे १४, १, १८—१८ = २)	...	६८
प्रपुनानायवेधसे (६, २, ३, ८ = गे १७, १, २२—३३ = १)	...	११६
प्रयद्वावोन (६, १, १, ५ = गे १३, २, २७—२८ = २)	...	४४
प्रसुन्वानाय (६, ९, १, ८ = गे १६, १, ३८ = १)	..	१६८
प्रसेनानीः (६, १, ५, १ = गे १५, २, १६—१८ = २)	...	१२८
प्रसोमदेववीतये (६, १, ९, ४ = गे १४, २, २०—२४ = ५)	..	८६
प्रसोमासोमदच्युतः (५, २, ५, १ = गे १३, २, १ = १)	...	३०
प्रसोमासोविपश्चितो (५, १, ५, २ = गे १३, २, २, = १)	...	३१
प्रहिन्वानोजमिता (६, १, ५, ४ = गे १५, २, २१ = १)	..	१३३
प्राणाशिश्नुर् (६, २, २, ५ = गे १७, १, १८—२३ = ४)	...	११२
प्रीअयासोद् (६, २, २, ४ = गे १६, २, १४—२८ = ५)	...	१०८
भाजन्तर्गने (३, ४, १ = आ ५, १, ५ = १)	...	३१२
मन्द्रयासोम (६, १, २, १० = गे १४, १ १५ = १)	..	६५

परिच्छेदः	पृष्ठं
मयिवचो (३, ३, १ = आ ४, १, ७ = १) ..	६८२
महामत्सोमो (६, १, ५, १० = गो १६, १, ४ = १) ..	१४५
मन्ये वान्देवा (३, ४, ८ = आ ५, १ १८, २१ = १) ..	३२९
मृज्यमानः सुहृस्था (६, १, ३, ७ = गो १५, १, ६-१३ = ८) ..	३८७
यजस्रिद्याध्वपि (६, १, ४, ८ = गो १७, १, २१ = १) ...	२४०
यज्जायथा (१, १, ७ = आ ३, २, ६-१५ = ८) ...	२७२
यजुर्वाहिरण्यस्य (३, ४, १० आ ५, १, १-१० = १०) ..	५२
यशोमाद्यापापृथिवी (३, ३, १० = आ ४, १, १२ = १) ...	३०३
यस्तेमदीवरेण्य (५, २, ४, ४ = गो १३, १, १-४ = ४) ..	१४
यस्येदमारजो (१, १, २ = आ १, १, ११ = १) ...	२४८
येनापावकचक्षसा (३, ५, = १ आ ६, १, १२-१४ = २) ..	३५४
योमंश्चिष्टोमघोमा० (म० २, २ = मा १, २) ..	३७६
यसमद्द्रु (३, ४, २ = आ ५, १, ८ = १) ..	३१३
विदामवषम्विदा (म० १, १ = मा० १, १) ...	३७
विदारारोषुवीर्यं (म० ९, १ = मा १, २) ...	३७५
विभाह्वृत्त (३, ५, २, = आ ६, १, ७ = १) ...	३२७
विश्वेदेवामम् (३, ३, ६ = आ ४, २, ८ = १) ...	३०१
व्यामसोमां (६, २, १, ६ = गो १६, १, २१-२२ = २) ...	१८५
व्यामसोम (६, १, ९, ८ = गो १४, १, १२ = १) ...	६३
व्यामपत्रक्षघारथा (५, २, ४, ४ = गो १९, १, २३-२४ =) ..	१०
व्यामासि (५, ९, ५, ४ = गो १६, १, ४-५ = ६) ...	३३
सखायथानीपोद्गत (६, ६, ३, ३ = गो १७, १, ११-१५ = ५) ..	१०६
सजदन्द्राय (१, १, ७ = आ २, १, १९ = १) ...	२५४
सक्तपथासि (३, ३, १ = आ ४, १, ६-५, १, ११ = १) ...	२८३
सपवस्यथामिथेन्द्रं (६, १, १, ८ = गो १९, १, ३ = १) ..	५२
सप्तवाचरितो (३, ५, १४ = आ ६, १, १५-१६ = २) ...	३६०

परिच्छेदः		पृष्ठं
समन्यायन्युतं (२, ३, ६, = आ ४, २, ६—४ = १)	२८२
समुच्चै (६, २, ४, ५ = गे १०, २, २२—२६=५)	२२३
सहर्षभाः (३, ४, १२ = आ ५, २, १८ = १)	२२४
सहस्रस्रन्द्र (३, ४, ११ = आ ५, २, १७ = १)	२२१
सहस्रशीर्षाः (३, ४, ३ = आ ५, १, १२=१)	२२५
साकमुचो (६, १, ५, ६ = गे १५, २, २४ — २५ = २)	१३६
सुतासोमधुमत्तमाः (६, २, १, ३ = गे १६, १, १६ — २३ = ८)	१५५
सुम्नआधेदिनो (सो ३, ३ = मा० १० ३)...	२०८
सोमलखाणः (६, १, ३, ५ = गे १४, २, २५—३०=६)	८८
सोमःपवते (६, १, ४, ५ = गे १५, २, ६—८=५)	११०
सोमःपुनानउर्मिणा (६, २, २, ७ = गे १७, १, २६—३१=६)	२१४
सोमाःपवन्तइन्द्रवो (६, २, १, ४=गे १६, १, २४—२५=१)	१५८
स्वादिष्ठया (५, २, ४, २=गे १२, २, १४—२२=८)	०
वरीतइन्द्र (३, ४, ८=आ ५, १, २२=१)	२२४

सामवेदसंहिता ।

अथ पञ्चमाध्यायः ॥

यस्य निःश्वसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।
निर्ममे तमहं वन्दे विद्या-तीर्थ-महेश्वरम् ॥ १ ॥
तृतीयं पर्व सोमस्य पवमानस्य संस्तुतिः ।
उच्चातइति गायत्राश्चत्वारिंशच्चतुर्युताः* ॥ २ ॥

• गतमाप्तेयं पर्व, गतश्चेन्द्रम्; इदानीमिदं तृतीयं सम्प्रवर्त्तते । अत्र पर्वणि सोमस्य देवस्य संस्तुतिः श्रूयते, प्राधान्येनेति यावत् । अस्ति सोमः यज्ञार्थाभिषुत-ओषधि-विशेषः—

“सोमं मन्यते पपिवान् यत्सम्यिशक्योषधिमि ।

सोमं यं ब्रह्माणो विदुरिति न तस्यान्नाति कक्षनायज्वेत्यधियज्ञम् ॥”

(ऋ० १०, ७, १, ४)

-इति ऋतेः. “सोमं मन्यते पपिवान् यत्सम्यिशक्योषधिमिति, इद्याहुतमसोम-भाह—सोमं यं ब्रह्माणं विदुरिति, न तस्यान्नाति कक्षनायज्वेत्यधियज्ञम्”—इति च यास्ककृत-तद्रुव्याख्यानात् । स एव सोमः पवमान इत्युच्यते पूयमान इति च तदर्थः । अस्ति च सोमश्चन्द्रमावाचकः, “सोमोरूपविशेषैरोषधिशुद्धमावा”—इत्यादि यास्कीक्तेः (दै० ५, ५) । तदत्र कतरस्य पक्षणमित्याशङ्का वारयितुं पवमानस्येति विशेषणम् । एतेन चन्द्रमसो व्याहृतिः । एवञ्चैव पर्वणि यावन् ऋचः श्रूयन्ते विशेषोक्ते आभावे

तत्र प्रथमे खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

३ १ २ ३ १ १२ ३ १ २२
 उच्चातेजातमन्धसोदिविसङ्गम्याददे* ।

३ २७ ३ २ ३ १ २
 उग्रशर्ममहिश्रवः ॥ १ ॥ १ †

५ ४ २२ २३ १ ७
 ओम् ॥ (आजिगम् ॥) उच्चा । तेजाश्तामन्धासारेः ।

१ २ २ २ १ २ १ २
 दिविसङ्गम्याददाइ । उग्रशारश्मा ३ । मारद्धारश्म ३ ।

५ २ २ १ २ ५
 औहोवा । उप् । आरश्मवाः ॥ १ ॥

२ १ २ ५ १ १ ५
 (अभीकम् ॥) उच्चातेरश्मजा । तमन्धारश्मसाः ।

सर्वासासेवासां पवमानः सोमो देवतेभ्यं बोधितश्चेदं—पावमानं पर्वति । “उच्चाते”-
 इति पञ्चम-द्वितीय-चतुर्थस्य प्रथमा ऋक्, इयमेवास्य पर्वणोपि प्रथमा ; एतदादि-
 षष्ठ-प्रथम-द्वितीयान्निमान्नाः दशचतुष्टयादिकाः चतुर्थ्युतासत्वारिंशद्वयः गायत्र्यः
 गायत्रीच्छन्दस्ताः ।

* “दिविसङ्ग”-इति ऋ० ।

† उ० १, १, ५, १ = ऋ० ७, १, १८, ५ = चार० १, १, १२ ; — २, १, २८ — २, १, १२ =
 क० १, १, १ ; — १, १, १३ ; — ६, १, ८ — १० ; — ७, १, १२ ; — ८, १, १२ ; — १०, १, १० — ११ ; —
 ११, १, १४ ; — १२, १, १ — २ ; — १२, २, ७ ; — १३, १, १७ ; — १५, १, २-४-५ ; — १८, १, ११ ; —
 २०, १, ६-७-८-९ ; — २०, २, १४ = जज्ञे १, २, १ ।

२ १ ५ २ १ २ १ २
 दिवाइसार३४ङ्ग । मियाददाइ । उग्रशा३३र्मा । महाये

१ ३ ५ २ २ ३ १ १ १ १
 ३ । आरवा३४ औहोवा । वार३४५इ ॥ २ ॥

(ऋषभपावमानम् ॥) छाहाउच्चातेजा । हा३ । हा-

१ ३ ५ २ १ २ २ २ २
 ३इ । तामा रेन्धार३४साः । दिविसङ्गमियादा३इ । उग्र

४ ५ १ २ ४ ५ ४ ५
 शा३३४र्मा । ओमो३ । महोवा । आपुवोईहाइ ॥ ३ ॥

१ २ २ २ ४ ५
 (आभीकम् ॥) ऊर३४च्चातेजा५ । तमौहोन्धासाः ।

२ १ २ २ २ २ ४ ५ १ ५ २
 दिविसङ्गमियादा३इ । उग्रशा३३४र्मा । माहाउवा

२ ५
 ३४इ । आ३४पुवोईहाइ ॥ ४ ॥

५ २ २ २ १ ५
 (वाभ्रवे द्वे ॥) उच्चातेजा । तम । धासार३ः । ओमो३-

१ १ २ २ १ २ १ ५ २ १
 वा । दिविसङ्ग । मियादा३इरे३ । ओमो३वा । उग्रा

२ १ ५ २ १ ३ ५ २ २
 शा३र्मा २इ । ओमो३वा३ । मारहार३४औहोवा । अवा३-

१ १ १ १ १
 ई २३४५ ॥ ५ ॥

५ २ २ २ १ १ २ २ १ २
 उच्चातेजा । तमन्धार३साः । दिविसङ्ग । मिया-

^२ ^{१ २} ^२ ^{१ २} ^२ ^{३ २} ^{१ २}
 दार३दाइ । जग्रा३हाइ । शार्मा३हाइ । महा ३ होये-
^१ ^३ ^{५ ४ ४} ^३ ^५
 ३ । आ२ वा २ ३ ४ औहोवा । ग्वा २ ३ ४ भौः ॥ ६ ॥

^{५ ४ ४ ५ ४ ४} ^१
 (इन्द्राण्याः साम ॥) उच्चातेजातमा । धासा३ः ।
^{१ २ २} ^१ ^{२ २} ^{१ २} ^{१ २ २}
 आमो३वा । दिविसङ्गु । मियादा३दे२३ । आमो३वा ।
^१ ^२ ^{१ २ २} ^{१ २} ^{१ २}
 उग्रा३ शा३र्मा३ । आमो३वा । महाये३ । आ२वार
^{५ ४ ४} ^{२ १ १} ^५
 ३ ४ औहोवा । ऊ३र३४पा ॥ ७ ॥

^{५ ४ ४ ४ ४ ५} ^{२ १ २}
 (शैशवे द्वे ॥) उच्चातेजातमन्धासाः । दिविसङ्गु म्याद-
^{२ १} ^५ ^{४ २ ४}
 दाइ । उग्र३शा३र३४र्मा । महा३इआ३पुवा३ईपुईः ॥ ८ ॥

^{५ ४ ४ ४} ^५ ^{२ १ २} ^४ ^२
 उच्चातेजातमन्धाईसाः । दिविसङ्गु । म्यादा३र३दाइ ।
^१ ^२ ^१ ^५ ^२
 उ । य३शा३र३र्मा । महा३र । हा३रइ । औ३हो३इ ।
^५ ^२ ^{३ २ १} ^३
 अवा३रः । हा३रइ । औ३हो३इ । इया३होइ । इयो३र३
^{४ १ १ १ १}
 ४पुवा३ईपुई । ऊ३र३४पु ॥ ९ ॥

^{३ २} ^{३ ४ ४ ५} ^१ ^{३ २}
 (दोहसाम ॥) उच्चा३४ औहोवा । तेजा३ । तमा३४पु ।

३ ५ २ १ २ २ २ २ १ ७ २ ३
 धार३४साः । दिविसद्भूम्याददे । उग्रशार३र्मा । महि
 २ १ २ ४ ५ ४
 श्रवो । औ३होवा । हो३इ । डा ॥ १० ॥

५ २ २ २ २ २ २ ५
 (दीहीयसाम ॥) उच्चातिजातमन्धसोदोहाइदोहाइण ।

२ १ २ २ २ २ ५ २ ७ २ २ १
 दिविसद्भूम्याददे । दो३हाइ । दो३हाइण । उग्रशार३
 २ ५ २ ५ २ २ १ २ १
 र्मा । दो३हाइ । दो३हाइण । महिश्रार३वा३४ः । ओर
 ३४पुइ । डा ॥ ११ ॥

२ २ २ २ ४ २ ५ २ १
 (इन्द्राण्याः साम ।) उच्चातिजातमन्धसाः । दिवाइ

५ २ १ २ २ १ २ ५ २ ५ २
 सार३४द्भू । मियारददे । आम । ओ३वा । ओ३वा ।
 १ २ १ २ ५ २ ५ १
 ववार३होइ । उग्रशार३र्मा । ओ३वा । ओ३वा ।
 १ १ २ २ २ १ ५ ३ ५ २ २ २
 ववार३होइ । महिश्रवोर । या २ ३ ४ औ३होवा । ययु
 ३ १ १ १ १
 रेर३४पु ॥ १२ ॥

५ २ २ ४ २ ५
 (आमहीयवम् ॥) उच्चाताइजातमन्धसाः । दिवा

२ १ २ १ २ १ २ १
 इसारिद्भू१ । मिया२३इदाइ । उग्र३शर्मा । महा-
 २३इ । अवाउ । वा३ । स्तौषे३४पू ॥ १३ ॥ १

अमहीयुर्त्विः* । हे “सोम!” च “ते” तव सम्बन्धिनः
 “अश्वसः” रसस्य ः “उच्चा” उपरि च “जातम्” जन्म ।

* “आङ्गिरसः” इति ऋषि-नैगेयः ।

+ “सोमः” मिषष्टौ दैवतकाण्डेऽन्तरिक्ष—विभागीयस्तुप्तिं श्नमो देवः, वायु-
 साहचर्याच्च भव्यते, यथा च राजधानीस्त्वनेन भवति राज्ञः स्तुतिः, भवति च मासस्तव-
 नेन वर्षस्य स्तुतिः; तथैवास्य स्त्वनेन वायोरेव स्तुतिः । तथाहि—

“यत्त्वादेवप्रपिबन्ति तदाप्यायसे पुमः ।

वायुःसोमस्यरक्षितासमानांमासश्चाकृतिः ॥”

(ऋ० १०, ७, १, ५)

“यत्त्वा देव ! प्रपिबन्ति तत् अप्यायसे पुमरिति नाराशंसानभिप्रेत्य पूर्वपक्षापर-
 पक्षाविति वा । वायुः सोमस्य रक्षिता वायुस्य रक्षितारसाह साहचर्याद्भ्रसहरणाद्वा ।
 समानां संवत्सराणां मासश्चाकृतिः”—इत्यादि यास्ककृतं तद्वाङ्मनम् । अतएव “निष्क-
 एव देवताः (नि० दे० १, ५)”—इत्याद्युक्तिरदोषा । स च षोषधि-विशेषः, तथाहि
 “षोषधिः सोमः (सुनोतेर्यदेनमभिषुषन्ति) बल्लमस्य नैषण्टकं हतमाश्वर्यं प्रमिव
 प्राधान्येन”—इत्यादि नि० ११, २-१-४-५ । स च दुग्धाभ-रस-विशिष्ट-वस्त्रीभ्यः क्षरित-
 पदार्थः क्षतरां दुग्धाभरसरूपः, तथाच श्रूयते—“सोमोदुग्धाभिरसाः” (ऋ० २, २, ५,
 ५ द्वितीयः पादः) “सोमो दुग्धाभ्यः क्षरति”—इति च तद्वाङ्मनम् (५, १) ।

‡ “अथ इत्यग्रनामाध्यानीयं भवति । * * * । तमोऽप्यन्त उच्यते नास्मिन्
 ध्यानं भवति न दर्शनमन्वन्तमदत्यभिभाषन्ते । अयमपीतरोन्व एतस्माद्देव ।”—इत्यादि
 नि० ५, १ ।

¶ अस्ति हि उच्चैरर्थे उच्येति, तस्यैव “निपातस्य (६, २, ११६)—इति दीर्घे
 रूपमुच्चा—इति ।

अथ द्वितीया ।

१ २ १ १ २ १ १ २ ३ १ २
खादिष्ठयामदिष्ठयापवस्वसोमधारया ।

१ १ ३ १ २ ३ २

इन्द्रायपातवेसुतः ॥ २ ॥ २ *

१२ २ १ २ १ २ १
(आजिगम् ॥) खादाइष्ठया । मदाइष्ठया । पवस्वसो ।

१ २ १ १ २ १ २ १
माधा१रा२३या । इन्द्रायापा । तवाइसूर३ता३४३ः । ओ
२३४५इ । डा ॥ १४ ॥

अपिच । “दिवि” द्युलोके “सत्” विद्यमानम् “उग्रम्”
उद्गूर्णम् “शर्म” सुखं ‡ “महि” महत्त्वा “अवः” अन्नञ्च §
“भूम्याददे” [इत्यत्र यमामनन्ति । विसर्जनौयलोपः सांहितिकः]
भूमिः भौमजन्यः अस्मादृशः ; भूमिष्ठैरादीयतइत्यर्थः ॥ १ ॥ १

* उ० १, १, १५, १ = ऋ० ७, ७, १६, १ = चार १, २, २ ; — ३, १, ७ = ऊ० १, १, ८ ; — ८, २,
२० ; — १०, २, १० ; — ११, २, ७ ; — १२, २, ४ ; — १३, १, ८ ; — १८, १, १५ — १६ ; — १८, २,
१८ ; — २०, २, २० ; — २१, १, २० = ऊच्चो ३, १, २ ; — ४, १, १२ ; — ४, २, १८ ।

† ‘उग्रम् बलवत्’-इति वि० ।

‡ ‘शर्म शरणम्’-इति वि० । शर्मेति गृह-नामसु चैकविंशतितमं पदम्
नै० ३, ४ ।

§ महत्, महः, महिः-इति पाठभेदेन पठ्यते नै० ३, ४, १ ।

§ “अवः”-इति अन्ननामसु चतुर्थं पदम् (नि० १, ७) ।

(सुरूपम् ॥) स्वादिष्ठया२ इया२इया । मदिष्ठा
 या२ । पवस्वसो२ । इया२इया । मधाराया२ । इन्द्राया
 पा२ । इया२इया । तवाइसूर३ता३४३ः । ओर३४५इ ।
 डा ॥ १५ ॥

(सुरूपोत्तरम् ॥) स्वादिष्ठयौहो२ । इया । मदिष्ठा
 या२ । पवस्वसौहो२ । इया । मधाराया२ । इन्द्राय
 पौहो२ । इया । तवाइस्वर३ता३४३ः । ओर३४५इ ।
 डा ॥ १६ ॥

(जमदग्नेः शिल्पे द्वे ॥) ओइस्वार३४दी । षया३मादिष्ठ-
 या । ओर३४वा । पवस्वसोमधारया३ । ओइ२३४न्द्रा ।
 या२पा२र३४ओहोवा । तवेसुताऽ१ः ॥ १७ ॥

उज्जवाइ । स्वा२३४दी । षया३मादिष्ठया । ओ
 र३४वा । पवस्वसोमधारया३ । उज्जवाइ । इन्द्रापुयपा ।
 तारवार३४ओहोवा । सूर३४ताः ॥ १८ ॥

(सङ्घितम् ॥) स्वादाइष्टया । मदिष्टया३ । पावा
 ४ ५ २२ १ २ ४ ५ ५ ४
 ३स्वासी । मधारया३ । आइन्द्राइयापाई । हाउ । त-
 वापुइसुताउ । वा ॥ १८ ॥

(शकुलः ॥) स्वादिष्टयामदिष्टयापवस्वसीमधारयाइ ।
 ५ २ १ १ ३२
 द्रापुयपा । तवारइ । म२ । तवारइ । ऊ२ । तवा३४
 ५२ २ ४ ५
 औहोवा । सू२३४ताः ॥ २० ॥

(गम्भीरम् ॥) औहोहम्हाणहिया । हाइहाइ ।
 १२ २ ३ ५ २ ३ ५ ५२ २ २
 स्वादाइष्टया । मो२३४दी । उइमार२३दी । औहोहम्-
 २ ४ ५ २ २ २ २ ५ ५
 हाणहिया । हाइहाइ । छयापाव । स्वार३४सी । औ
 ३ ५ २ २ २ २ ४ ५ २ २ १
 स्वार३४सी । औहोहम्हाणहिया । हाइहाइ । मधा
 २ ३ ५ २ ३ ५ २ २ २ २ ४ ५
 रया । ई२३४न्द्रा । औई२३४न्द्रा । औहोहम्हाणहिया ।
 २ २ १ २ ३ ५ २ ३ ५
 हाइहाइ । यपातवाइ । सू२३४ताः । औइसू२३४ताः ।
 २ २ २ २ ४ ५ २ २ ५२ २ ३१
 औहोहम्हाणहिया । हाइहाइ । औहोवा । ई२
 १२१
 ३४५ ॥ २१ ॥

अथ तृतीया ।

११ ३१२ ३१२ ३१ ३१
वृषापवस्वधारयामरुत्वतेचमत्सरः ।

३ १२ ३१ २
विश्वाद्धानञ्जसा ॥ ३ ॥ ३ *

४२ ५ २ ४ ४ २
(संहितम् ॥) स्वादिष्ठयाम । दापुइष्ठया । पवार२ ।

१ २ १ १ १ १
स्वार३सी । मधार२राया । आ२इन्द्रा । यार२पा ।

० १ ५
तवार३ । हाउवार३ । सूर३ष्ठताः ॥ २२ ॥ २

५२ २२२ १
(सोमसाम ॥) वृषापवा । स्वधाराया२ । मरुत्वताइ ।

१ १ २ ३ ५२ २ १
चमत्सार३राः । वाइश्वार३ । दा२धार३इञ्जसा । न-

१२ ३११११
ञ्जसा२३४५ ॥ २३ ॥

मधुच्छन्दाऋषिः । हे “सोम !” “इन्द्राय” “पातवे” ऋषिः
पातुं “सुतः” अभिपूतस्व “स्वादिष्ठया” स्वादुत्तमया “मदिष्ठया” ॥
अतिशयेन माद्विचया “धारया” “पवस्व” चर ॥ २ ॥ २

• ७०१,१,१०,१ = ७०७,१,१,५ = ७०१,१,१८; —४,१,१—१—३;—४,१,१;—
७,१,१—१;—११,१,१४—१५;—१८,१,१८—१८;—२०,१,१;—२२,१,८—१० ।

† “वैश्वसिचः”-इति ऋषि-संज्ञेयः ।

‡ तुसर्गे तवेत् प्रत्ययः (१,४,८) ।

॥ “तुच्छन्दाश्चि (५, १, ५८)-इतीदम् ।

§ इत्युक्तत्वात् ।

४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 (सोमसाम ॥) वृषाद्वा । पार३४वा । स्वाधारा३४या ।
 ३ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 मार३४ह । त्वा३४ताइ । चामत्सार३४राः । वाइश्वाद्
 १ १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 धार३ । नार३ओ३४ओ३४होवा । जा३४सा ॥ २४ ॥

४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 (आणुभार्गवम् ॥) वृषापव । स्वधारा३या । मारुत्वता
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 ३इ । चामारत्सार३४राः । विश्वादा३धारे । नओ३इ ।
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 जा३४सीद्वाइ ॥ २५ ॥

४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 (वैश्वदेवम् ॥) आइवृषा । पवा । इहा । ओ३हो ।
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 स्वधारा३४या । म । ह । त्वते३हाइ । च । मा ।
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 त्सार३४हा३इ । विश्वाद्धाहाउ । नओ३जसाद्वाउ ।
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 वा ३ ४ ३ ओ ३ ४ ५ वा ३ पू ३ । अस्मैराया३उतश्रवा ३ ३
 १ २
 ४ पूः ॥ २६ ॥

४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 (वैश्वदेवम् ॥) वृषा । पवा३ । एहिया । स्वधार । रया३४
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 ओ३होवा । मारु३४ । ओ३होवा । त्वतेचमा३त्सारः ।

^५ ^२ ^२ ^२ ^२ ^{१ २ २ १ २ २}
^{१ २} ^२ ^{१ १ १ १}
 औश्हीश्चये३ । औश्हीश्च३४पुवाद्पुद् । विश्वाद्धान
 औजासाश्च३४पु ॥ २७ ॥

(इन्द्रसाम ॥) ^१ वृषापावार३ । ^{१ २} चौद्दिइ । ^२ औश्हीश्च३४पु । ^{१ १ १ १}
^२ ^{१ २} ^२ ^{१ १ १ १} ^१
 स्वधाराया३ । चौद्दिइ । औश्हीश्च३४पु । मरुत्वा-
^{१ २} ^२ ^{१ १ १ १} ^१
 ते३ । चौद्दिइ । औश्हीश्च३४पु । चमात्सारा३ः ।
^{१ २} ^२ ^{१ १ १ १} ^१ ^{१ २}
 चौद्दिइ । औश्हीश्च३४पु । विश्वादाधारा३ । चौद्दिइ ।
^२ ^{१ १ १ १} ^१ ^{१ २} ^२
 औश्हीश्च३४पु । नञ्जासा३ । चौद्दिइ । औश्ही-
^१
 र३४३ । औश्हीश्च३४पुइ । डा ॥ २८ ॥

(इन्द्रसाम ॥) ^{२ १} ^२ ^{३ २} ^२ ^५ ^{२ १}
^२ ^{३ २} ^५ ^{२ १} ^२ ^{३ २}
 वृषापावा । औश्हीश्च३४वा । स्वधा-
^५ ^{२ १} ^२ ^{३ २} ^५ ^{२ १} ^२
 राया । औश्हीश्च३४वा । मरुत्वाता । औश्हीश्चा-
^{३ २} ^५ ^{२ १} ^२ ^{३ २} ^५
 र३४वा । चमात्सारा । औश्हीश्च३४वा । विश्वादाधा ।
^{३ २} ^५ ^{२ १} ^२ ^{३ २} ^५
 औश्हीश्चा र३४वा । नञ्जासा । औश्हीश्चा र३४वा ।
^४
 होपुइ । डा ॥ २९ ॥

(यैक्ताश्रम् ॥) ^{५ ४ ५} ^{४ ५} ^२ ^१
 औश्हीश्चाद्दिइ । वृषा । पवस्वाश्चा-

२ १ ३ ५ १ ७ १
 राया३ । माह्वरत्वार३४ताइ । आइ । चमार३ । चमार
 १,३ ५ २ ४ ५ ४ ५ १ ३ ५
 त्सार३४राः । औहोहोहाइ । विश्वा । दधानार३४ओ ।
 २,३ ५ २ ३ २
 जासार३४औहोवा । ओइ । ज्वरआ ॥ ३० ॥

५ २ ४ ५ २ १ २
 (यौक्तोत्तरम् ॥) वृषाऔहोहोहाइ । पवास्वाधा
 २ १ ३ ५ ३ २ १
 १राया३ । माह्वरत्वार३४ताइ । चमा३इ । ओइ ।
 ० १,३ ५ २ ४ ५ १ ३
 चमारत्सार३४राः । विश्वाऔहोहोहाइ । दधाना-
 ५ १,३ ५ २ ३
 र३४ओ । जासार३४औहोवा । ओइ । जू २ ३ ४-
 ५
 वा ॥ ३१ ॥ ३

॥ इति ग्रामे गेये द्वादशः प्रपाठकः ॥

ऋगुर्वारुणिकृषिः* । हे “सोम !” त्वं “वृषा” स्तोत्रृणा-
 मभिमत्तस्य वर्षकः† सन् “धारया” त्वदीयया “पवस्व” द्रोण-
 कलश‡ मागच्छ । [पवतिर्गतिकर्मा॥ । आगतस्त्वं यदास्माभि-

* अथवा जमदग्निः भारद्वाजः (अतु०) ।

† ट्यग्रिनि नाम्नस्य रूपमिदम् । प्रथमे खण्डे १८८, २०१, २१८, ५०१, ५४५,
 ७८०, ८३४ पृष्ठास्तु च व्याख्यातम् ।

‡ सोमस्याधारपात्रविशेषम् । अथैव योत्तरत्र ६,१,१,० — ४,१,०—५,८ मन्त्रु-
 विदितम् ।

॥ मिषष्टो गतिकर्त्तुं “पवस्व”-इत्यस्याद्योत्तरमतमत्वेन दर्शनात् (२,१४) ।

अथ चतुर्थी ।

२ ३ २ ४ १ २ ४ १ २ ३ १ २
यस्तिमदोवरिण्यस्तिनापवस्वान्धसा ।

३ १ २ ३ २
देवावीरघश्रुसहा ॥ ४ ॥ ४ *

ओम् ॥ (भासम् ॥) यास्ताइ । मादो । वाराओर३४वा ।

३ ५ ४ ५ १ ६ २, ३ ५ ३
णोर३४याः । ताइना । पावा । स्वाओरओर३४वा । धा-
रिन्द्राय दीयते तदा] “मरुत्वते” सहाया मरुतो यस्य सन्ति†
तस्मै इन्द्राय “मत्सरः”‡ मदकरश्च भव । कीदृशः? “विश्वा”¶
विश्वानि सर्वाणि व्याप्तानि वा धनानि “ओजसा” आत्मीयेन
बलेन युक्तः सन् स्तोत्रभ्यस्तानि प्रयच्छन् त्वं मादयिता भवेति
समन्वयः ॥ ३ ॥ ३

* उ०२,१,१५,१= ऋ०७,१,२१,४= ऊ०२,१,५;—४,१,१०;—६,२,७;—८,२,८;
—११,२,८—१०—२०;—१२,२,८;—१३,२,१०,—१४,२,११—१२—१३; २०,१,२—३-
४ = ऊञ्जे १,२,१:—३,१,४—१४—१७ ।

† अस्ति मरुत् ऋत्विङ्नामसु (३,१८)—रूपनामसु (३,१७)—हिरण्यनामसु च
(१,२) निघण्टौ । तत्रैव दैवतकाण्डेऽन्तरिक्षदेवतासु च “मरुतः”—इति दृश्यते । अथ
च तेषामेव देवगणानां ग्रहणम्; तथा च श्रूयते—“अस्ति सोमो”—इत्यादि (प्र० ६८९५०)
मरुतामिन्द्रसहायभूतत्वञ्च “हवस्य ता”—इत्यादौ (प्र० ६५६५०) श्रूयतएव ।

‡ मदिषातोरौषादिके सरप्रत्यये रूपम् । अथ ओत्तरदान्यत्रापि चतुर्थं (६,१,
१,३—३,८—११—४,१०) ओष्यन्ते मत्सर इति ।

¶ सुप आत्वे रूपम् (७,१,१८) ।

५ ४ ५ १ २ ५ ३
 २३४सा । दाइवा । वाइरा । घाशाओ२३४वा । सार-
 ५
 ३४चा ॥ १ ॥

४ ५ २ ४ २ १ २
 (सीमसाम ॥) यस्तेमदाः । वराइणियोः । ताइनापावा-
 २ ३ ३ २ १ २ ५ ४
 ३स्वा३ । अन्धसा । दाइवावाइरा३४ । चाउ । घशा
 ४
 पुष्सहा । होपुइ । डा ॥ २ ॥

३ २ १ ३ ५ २ १ २
 (प्राजापत्यम् ॥) यस्ताइमा२इमा२३४दाः । वराइणाया ।
 २ ५ २ ३ ५ २ १ २ २
 आ२३४वा । हा । ओ२३४वा । चाइ । ताइनापव ।
 १ २ ३ ५ २ ३ ५ २
 स्वान्धासा । ओ२३४वा । हा । ओ२३४वा । चाइ ।
 १ २ ३ ४ २ ३ ५ २
 दाइवावाइरा । ओ२३४वा । हा । ओ२३४वा । चाइ ।
 १ २ ५ २ २ २ २ २ २
 घा२शा२३४ओहोवा । सहारयीइष्टार३४पुः ॥ ३ ॥

२ १ ४ २ ४ २ १ २ २
 (सीमसाम ॥) यस्ताइमा२इदोवरेणियाः । ताइनापव ।
 १ २ १ १ २ २ ५ ४
 स्वान्धासा२ । दाइवा२वाइरा२३ । घशा२३४वा । सापु
 ५
 होईचाइ ॥ ४ ॥

अथ पञ्चमी ।

३ २७ ४ १ २ ३ १ ० ३ १ २
तिस्रोवाचउदौरतेगावोमिमन्तिधेनवः ।

५ २ २ १ ४ ५ ४ ५ १ २
(भासुसाम ॥) यस्ते । माइदा । वा । इया । राइणा

१ २ २ ५ १ २ २ २ १
१यारः । ताइनापव । स्वा । औइहो । वाहा । धसार ।

१ १ ३ ५ २ २ २ २
दाइवार३ । वारइरार३४ औहोवा । घशुसाहा१ ॥ ५ ॥

५ २ २ २ ५ २ २ २
(अइउइइइउःसोमसाम ॥) यस्तेमदोवरेणियाइए । तेना-

२ २ २ २ २ १ २ १
पवस्वान्धसा । देवावौरार३ । हाइ । घाशाउवा । सा-

२ २ ५
हाउवार । ऊइर३४पा ॥ ६ ॥ ४

अमहोयुक्त्विः* । हे “सोम !” “ते” तव “देवावोः”†
देवकामः “अघशंसहा” राक्षसानां हन्ता‡ । “वरेण्यः” सर्वैर्वर-
णायः “मदः” मदकरः “यः” रसोविद्यते तेन रसेन “अन्धसा”
आदरणीयेन॥ “पवस्व” चर ॥ ४ ॥ ४

* “आङ्गिरसः”—इति ऋषि-भेदेभ्यः ।

† देवावीरिति ‘वीकान्तौ (अदा० उ०)’-इत्यस्य रूपम्, कान्तिरिहेच्छा । देवान्
वेति ईदृष्टे स देवावोः, अन्येषामपीति (३. १, १३०) पूर्वपददीर्घः ।

‡ “अघशंसः”—इति खेजनामसु त्रयोदशं नैघण्टुकम् (३, २४१) । ‘अघं-पापं,
घः शंसति, तस्य हन्ता’—इति वि० ।

॥ आदरणीयेनाग्नेनेति भावः । ‘अन्धसा अन्धेन’-इत्येव वि० ।

१ १ ३ १ २
हरिरेतिकनिक्रदत् ॥ ५ ॥ ५ *

(वैष्टम्भे द्वे ॥) तिस्त्रोवाचाः । उदाइ । उदा३१उ ।
वाये३ । रा२३४ते । गावोमिमा । तिधाइ । तिधा३१उ ।
वाये३ । ना२३४वाः । हरिरेती । कनाइ । कना३१उ ।
वाये३ । कार३४दात् ॥ ७ ॥

तिस्त्रोवाचाः । उदाइरा३ते । गावोमिमन्तिधा३इ-
ना३वाः । हरिरेतीर३४हाइ । कारना२३४ओहोवा ।
क्रार३४दात् ॥ ८ ॥

(पाष्टौ द्वे ॥) तिस्त्रोवाचोर३४हाइ । उदौरताइ । गा-
वोमिमा२३४हा तिधेनवाः । हरिराइतीर३४हाइ । क-
नाये३ । कार२दा२३४ओहोवा । अस्मभ्यङ्गातुवित्तमार-
३४५म् ॥ ९ ॥

७०२,२,१४,१ = ४०६,८,२३,४ = ४०९,१,२० ; — ७,१,१६ ; — ९,१,७ ; —
१५,१,१९ ; — २०,१,१०—११ ; — ऊर्ध्व १,१,१३ ।

^{५ ४२ २ ५ ४५२ ४} ^५ ^{२२ २}
 तिस्रोवाचउदीरता । वाहाइ । गावोमिमा३ ।
^{१ २ ३} ^५ ^{४ ५ ४ ५} ^{१ १ २} ^{५२ २}
 तीधनार३४वाः । हारीराइती । कारनार३४ओहोवा ।
^३ ^५
 कार३४दात् ॥ १० ॥

^{४ ३} ^२ ^४ ^{२ २ ५}
 (च्छ्लकवैष्टम्भम् ॥) तिस्रोऽपुवा । चाउदीरताइ ।
^{१ २ २} ^{१ २} ^{१ २ २} ^{१ २}
 गावोमिम । तिधाइनाश्वा३३ । होवाइहाइ । हराइरा१-
^{१ २ ३} ^{१ २} ^{१ ३} ^{५२ २}
 इतीर३ । होवाइहाइ । कनाये३ । कारदार३४ओहोवा ।
^५ ^५
 दीर३४शाः ॥ ११ ॥

^{४ २ २} ^{२ ४} ^{२ २ २}
 (पाष्ठौहम् ॥) तिस्रोवाचापुउदीरताइ । गावोमिम-
^{२ २ २} ^२ ^२ ^{३ २}
 न्तिधेनवः । हरिरार३इती । कनौ३ । ऊवाइ । होवाइ ।
^{१ ३} ^{५२ २} ^{२ २ १ २} ^{१ ३ २ २ २ २}
 कारदीर३४ओहोवा । हाओवा । ओवार३४पु ॥ १२ ॥ १

त्रितऋषिः* । “तिस्रोवाचः” ऋगादिभेदेन त्रिविधाः †

*—“आप्राः”—इति ऋषि-नेत्रेयः ।

†—“चत्वारिवाक्परिमिता”-इत्यादौ (ऋ० १, २२, ८, ४५) अतो तु व्याव-
 हारिक्या वाचा वावां चतुष्टुम् । तथाच तस्यैव यास्ककृतं व्याख्यानम्—“ओङ्कारो-
 महावाहृत्तस्यैव ऋम् ; नामाख्ये ते चोपसर्गनिपाताद्येति वैयाकरण्याः ; मन्तः कल्पो
 ब्राह्मणं, चतुर्थी” व्यावहारिकीति याज्ञिकः ; ऋवो यजूंषि सामानि, चतुर्थी व्यावहारि

अथ षष्ठी ।

१ २ १ १ २ २ १ २ ३ १ २
इन्द्रायेन्दोमस्त्वतेप्रवस्वमधुमत्तमः ।

३ २ ३ १ २ ३ १ २
अर्कस्ययोनिमासदम् ॥ ६ ॥ ६ *

४ २ २ १ १ १ १
(इषोवृधोयम् ॥) इन्द्रायेन्दाउ । मस्त्वताइ पवस्वा-

“उदौरते” स्तूतोः प्रोद्गायन्ति ऋत्विजः । “धिनवः” आशिरेण प्रोणयित्राः “गावः” “मिमन्ति” १ शब्दायन्ति दोहार्थम् । “हरिः” हरितवर्णः सोमश्च “कनिक्तदत्” ः शब्दं कुर्वन्ति गच्छति कलशम् ॥ ५ ॥ ५

* उ०४,१,११,१= ऋ०७,१,४०,१=ज०३,१,१६—१७—१८—१९—२०—२१ ;
—८,१,४ ;—१०,२,४ ;—१६,१,१३ ;—२२,२,१६कञ्चे १,१,१० ।

कीर्ति नैरुक्ताः ; सर्पाणां वाग् वयसां क्षुद्रस्य सरीसृपस्य, चतुर्थी व्यावहारिकीत्येके । पशुषु तूणवेषु मृगेष्वात्मनि चेत्यात्मप्रवादः । अथापि ब्राह्मणं भवति—सा वै वाक् सृष्टा च तुङ्गा अभवदेवैव लोकेषु कीर्ति, पशुषु तुरोयम् ; या पृथिव्यां साद्यौ सा रथन्तरे, यान्तरिक्षे सा वायौ सा वासदेव्ये, या दिवि सादित्ये सा उच्यति सा सनयित्नी , अथ पशुषु ततो या वागत्यरिच्यते तां ब्राह्मणेष्बद्धस्रक्साद् ब्राह्मणा उभयीं वाचं वदन्ति— या च देवानां, या च मनुष्याणाम्—इति नि० पू०१, ८ ।

†—‘मा ऋद्धे (जु० आ०)’—इत्यस्या पुरुषव्यत्ययेन । ३, १, ८५) रूपम् ।

‡—निरन्तरशब्दकरणेऽयं विद्यमानस्य सुरादेवभयपदिनः क्रुद्धेः सार्वकालिके (३, ४, ६) कुट्टि “दाधति (७, ४, ६५)”—इत्यादिनावल्लेरङ् द्विर्वचनसभ्यासस्य चुल्हाभावो निगागस्य निपातितः ।

॥—द्रोणमिति प्रसिद्धम् ।

मा३ । धुमत्तमाः । अ३स्ययो३ । निमा३३ । सा३-
 ३ ५२ २ २१२ २
 दा३३४ औ३हीवा । इ३षीवृ३धे३ ॥ १३ ॥

(इन्द्रसाम ॥) आ३३४इन्द्रा । या३३४इन्द्रा । मरु-
 २ १ ५ ३ ५ २१ २ १
 त्वते३ । पा३३४वा । स्वा३३४मा । ध३मात्तमा३ः । आ-
 ५ ३ ५ २१२ २३११११
 र३४र्का । स्या३३४यो । निमासादा३४पुम् ॥ १४ ॥

(वैश्वदेवे द्वं ॥) इन्द्रायाइन्दो३३ । हा । औ३३हीवा ।
 १ १ २ २ २ २ २ १ १
 मरुत्वाते३३ । हा औ३३हीवा । पवस्वामा३३ । हा ।
 २ २ २ १ १ २ २ २
 आ३३हीवा । धु३मत्तामा३३ः । हा । औ३३ हीवा । अ३र्का-
 १ १ २ २ २ २ १ १
 स्ययो३३३ । हा । औ३३हीवा । निमासादा३३म् । हा ।
 २ २ २ १
 औ३३हीवा३४३ । औ३३३४पु३इ । डा ॥ १५ ॥

४५२ २ २ ४ ४ १ २
 इन्द्रायेन्द्रो । ए३पु । मरु । त्वताइ । पवस्वमधु-
 १ २ १ ५ २ १ २
 मत्ता३३माः । ऊ३वाइ । हो३वा । अ३र्कास्या३३यो । ऊ-
 १ ५ २ १२ २ १
 वाइ । हो३वा । निमासा३३दा३४३म् । औ३३३४पु३इ । डा ।
 ॥ १६ ॥

(आग्नेये द्वे ॥) इन्द्रायेन्दोश्चाउ । म । रू । त्वतेश्चाउ ।

पवस्वमधु । मा । तमारश्चाउ । अर्का । स्ययोरश्चाइ ।

निमारश् । होरश्छवा । साप्रदोश्चाइ ॥ १७ ॥

इन्द्रायेन्दोवा । ओवा । मरुत्वतोवा । ओवा ।

पवस्वमोवा । आवा । धमत्तमोवा । ओवाश् । अर्काहाउ ।

स्ययोहाउ । निमोवाश्ओरश्छवा । साप्रदोश्चाइ ॥ १८ ॥

(वैश्वदेवम् ॥) इन्द्रायेन्दोमरुत्वाते । ओहाइ पव-

स्वमधमत्तमः । ओश्चाइश्छ । ओश्छहा । अर्कस्यायोरश् ।

नारइमारश्छओहोवा । उप् । सारश्छदाम् ॥ १९ ॥

(आग्नेयम् ॥) इन्द्रायेन्दोमरुत्वात्ताइ । पवस्वम ।

धुमात्ताश्मारश्छः । अर्कस्ययोनिमाश्चाउ । साप्रदोश्चाइ

॥ २० ॥ ई

कश्यप ऋषिः* । हे "इन्दी" सोम !† "मधमत्तमः"

* "मातोषः" इति ऋषि-नैगेयः ।

अथ सप्तमी ।

१ १ ३ १२ २२ २ १२ २२ २ २
असाव्यश्चर्मदायासुदक्षोगिरिष्ठाः ।

३ २७ ३ १ २
श्येनोनयोनिमासदत् ॥ ७ ॥ ७ *

४ ५ १ २
(शेगवानि चत्वारि ॥) आसा । वियश्चुर्माश्चिउवाश्च ।

५ ४ ५ ४ ५ २ २ २ २ २
दारश्चया । आप्सुदाक्षाः । गिराश्चिउवायेश्च । छारश्चपुः ।

२ १ २ २ ५
श्येनोनारश्चयो । निमाश्चिउवाश्च । सारश्चदात् ॥ २१ ॥

४ ५ ४ १ ० १ ० १
असाविया । शुर्मदाश्च । य । आप्सुदाक्षाश्च । गा-

२ २ १ २ १ २ ५ ४
रिष्ठाः । श्याइनोश्नायोश्च । निमोश्चवा । सापूदो-

५
इच्छाश्च ॥ २२ ॥

अतिशयेन मध्मान् “अर्कस्य” अर्चनीयस्य यज्ञस्य “योनिं”
स्थानं “आसदम्”^१ उपवेष्टुं “मरुत्वते” “इन्द्राय” इन्द्रार्थं
“पवस्र” क्षर ॥ ६ ॥ ६

* उ० ३, २, १६, १=च० ७, १, २४, ४,=आर १, २, २२=क २, १, १ ;—७, २, १८ ;—
१६, १, ४ ;—२०, २, २ ।

† प्र० ८८८ पृ० ६० । अर्करति अर्चते रूपम् ।

‡ ‘आसदम् आसीद’ इति वि० ।

^५ र ^{३ २ ३} ^५ ^{१०} ^३ ^४ ^१
 असा । वियाञ्चोर३४वा । शूमंदाया । आ३४वा । आ-
^{१ ३} ^५ ^{२ १ २} ^{१ ३} ^५ ^{२ २ १ २} ^२
 प्साञ्चोर३४वा । दक्षीगिराइ । ष्टाञ्चोर३४वा । श्येनीनयो-
^{२ २ ३ १ १ १ १}
 निमासदार३४पुत् ॥ २३ ॥

^५ र ^{३ २ ३} ^५ ^{२ १} ^२ ^४ ^५
 असा । वियौवाञ्चोर३४वा । शूमंदायौ । वाञ्चोर३४वा ।
^{३ २ ३} ^५ ^१ ^{२ ३} ^५
 अप्सु । दक्षौवाञ्चोर३४वा । गिराइ । ष्टौवाञ्चोर३४वा ।
^२ ^{३ २ ३} ^५ ^१ ^{० ३} ^५
 श्ये नः । नयौवाञ्चोर३४वा । निमा । सादौवाञ्चोर३४वा ।
^४
 क्षीपुइ । डा ॥ २४ ॥

^{४ ५ २} ^४ ^५ ^२
 (च्यावनानि चत्वारि ॥) असा । व्युङ्गवाद्वाइ । अ-
^१ ^{२ २} ^२ ^२ ^१ ^२
 शूमंदायाप्सुदक्षीगिरिष्ठाञ्जवार३४होइ । श्यार३इनीइ ।
^{१ ३} ^{५ २ २} ^{२ २ २ ३ १ १ १ १}
 ना३यो३४औहोवा । निमासदार३४पुत् ॥ २५ ॥

^{४ ५ २} ^४ ^{५ २ ४} ^५ ^१ ^२ ^१
 असाव्युः । औहोवाद्वाइ । मदार३या । आ-
^{१ २} ^२ ^१ ^{२ २} ^{१ ३} ^{५ २ २}
 प्सुदक्षीगिरिष्ठाः । श्याइनीना३योइ । ना३इमार३४औहो-
^२ ^३ ^५
 वा । उप् । सार३४दात् ॥ २६ ॥

अथाष्टमी ।

२ ३ १२ ३ १२ ३ १२
पवस्वदक्षसाधनीदेवेभ्यःपीतयेदरे ।

३२ २ ५२ ४ ५२ ४
इहा३१२३४ । इहा । साव्यं शुर्मदाय । इहा ।

२ १ २ २ ३ ५ २२ १२ ३ २
अप्स्वदक्षोगिरिष्ठा३४पुः । ई२३४ हा । श्येनोनयोरनिमा-

२ ५ १ ३ २ ३ ५
३४पु । ई२३४हा । आ२सदा३४पुत् । ई२३४हा ॥ २७ ॥

३ ५ २ ५ ५
असा२३४ । वियं शुः । मदा२३४याई । हाउ ।

२ १ २ ५ २ १ ५ १ २
आप्स्वदा२३४चाः । गिरा३ष्ठा२३४हाइ । श्याइनोना३-

२ १ २ १ ५ ५
यो३ । नाइमा२३हा३४इ । सा२३४दोईहाइ ॥ २८ ॥ ७

जमदग्निऋषिः* । “गिरिष्ठाः” पर्वते जातः “अंशुः”
सोमः “मदाय” मदार्थं “असावि” अभिषत् । “अप्सु” सती-
वरीष् “दक्षः”† प्रवृद्धश्च भवति । किञ्च । “श्येनीन” यथा
श्येनो वनादागत्य स्थानमासीदति तद्वद् “अयं” सोमः “योनि”
स्वकीयस्थानम्‡ “आ सदत्”¶ आसीदति ॥ ७ ॥ ७

* “भार्गवः”-इति ऋषि-नैमेयः ।

† दक्षइति बलनामसु नैषण्डकम् २, ९ । ‘दक्षः शीघ्रः’-इति वि० ।

‡ द्रोणकलशमिति यावत् ।

¶ लोट्यो रूपम् (३, ४, ७)

३ १ २ ३ २ ३ १ २

मरुञ्जीवायवेमदः ॥ ८ ॥ ८ *

४ ५ २ ४ २ ५ १

(प्राजापत्ये वै ॥) पवस्वदौ । औहोवाहाइ । चा-

१२ ५ २ १ २ ५ २

साधनाः । औहोइइ । औहोइइ । औहो ।

३ २ २ १ २ १ १ २ ३ २ ५ २ २

वाहाइ । देवेभ्यःपाइ । तयेहराइइ । औहोइइ ।

२ ५ २ ३ २ १ २ २ ५ २ २ २ ५ २

औहो । वाहाइ । मरुञ्जीवाइ । औहोइइ । औहो ।

३ २ २ १ ३ ५ २ २ ३ ५

वाहाइइ । यारवारइइ औहोवा । मारइइदाः ॥ = ८ ॥

४ ५ ४ २ ५ ५ २ २ १ २ २ १

पवस्वदक्षसाधनः । औहोवा । देवेभ्यःपीतया औइ ।

२ १ २ २ १ ४ ५ ४

हराइइ । मरुञ्जीवाइ । औइइ । यवावा । मापुहोइ

५

हाइ ॥ ३० ॥ ८

दृढच्युत आगस्त्य ऋषिः । हे “हरे” हरितवर्ण पाप-
हर्तृवा सोम ! “दक्षसाधनः” दक्षोवलन्तस्य साधकः † “मदः”
मदकरश्च त्वं “पवस्व” चर । किमर्थम् देवेभ्यः इन्द्रादिभ्यः

* उ० १, १, १०, १ = ऋ० ६, ८, १५, १ = उ० १, १, ८ ; — १५, २, ८ ; — १६, २, १ = कश्च
१. १, ८ ।

† ‘दक्षसाधनः शीघ्रसाधनः’-इति वि० ।

‡ ‘मदः मदनीयः’-इति वि० ।

अथ नवमी ।

^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०}
परिखानोगिरिष्ठाःपवित्रसोमोअक्षरत्* ।

^{१ २ ३ ४}
मदधुसर्वधाअसि ॥ ८ ॥ ८१

(आद्यं वैदन्वतम् ॥) पारौ । स्वाणोगिरिष्ठाः । प-
^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०}
वाइत्रेइ३४सो । मोअक्षारात् । मदाइषूसा३ । ई३-
^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०}
या३ । वंधार३४वा । आपुसोईहाइ ॥ ३१ ॥

(द्वितीयं वैदन्वतम् ॥) प । र्येपारौ । खानोगिरिष्ठाः ।
^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०}
पवाइत्रेइ३४सो । मोअक्षारात् । मदाइषूसा३हा३ ।
^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०}
वारधार३४औहावा । ए३ । असी३३४पु ॥ ३२ ॥

“पीतये”ः पानाय । तथा “मरुद्भ्यः” वायवे च पीतये पानाय
“पवस्व”क्षर ॥ ८ ॥ ८

* “सोमो अक्षाः”- इति उत्तर-व्याख्याने वि० ।

† ८०४, १, १७, १ = ८०४, ८, ८१ = ८०३, २, ८ - ८ - १० ; - ८, १, ८ ; - ८, २, ६ ; -
१०, १, १८ ; - १२, १, ४ ; - १४, १, ९ ; - १५, १, ८ - ८ - १० - ११ - १२ ; - १५, १, ७ =
८०४ २, १, ९० ; - २, २, १३ ; - ४, १, १४ ; - ६, १, १२ ।

‡ “मन्त्रे वृषेषपच (३, ३, ८६)”- इति क्षिप्र दातव्य ।

(तृतीयं वैदन्वतम् ॥) पाऽपूरी । स्वानोऽगाइरिष्ठाः ।

१ १ २ २ १ २ २ २ १ २ १ २ २ १ १ ४
पवित्रे सो । मोअक्षरात् । पवित्रे । सोमोऽ३ । आ-

५ १ २ २ ५ ४ १ १ २
रात् । ओइ । मद्रौ । वा३४ओ३४वा । षुवा । सर्वधाः ।

२ १ ३ ४ २ ५ १ २ १ २ ३
असाये३ । मा२दा२३ओहोवा । ए३ । षुसर्वधाअसी-

१ १ १ १
२३४पू ॥ ३३ ॥

(चतुर्थं वैदन्वतम् ॥) औ३होइ । इहृहाहृहाइ ।

१ ५ २ ३ ५ २ २ ५
औ३हो२३४वा । पराइस्वार३४ नो । गिरा२३४इष्ठाः ।

२ ३ ५ १ ३ ५ २ १ २ ५
पावित्रे२३४सो । मोअक्षार३४रात् । मद्रौषूर३४सा ।

२ ३ ५ ५ १ १ २ २ २ १ ३
वर्धाआ२३४सी । औ३होइ । इहृहाहृहाइ । औ३हो-

२ १ ३ १ १ १ १
२३४पुवाइपुई । ए३ । उपार३४पू ॥ ३४ ॥

(आङ्गिरसस्य पदस्तोमौ द्वौ ॥) पा । र्येखानाः ।

१ १ ४ २ १ १
गा२इ । रिष्ठा२या । हाहाइ । औवा२३होइ ।

२ १ ० ४ २ १ २
पावित्रे सो । मोअक्षारात् । हाहाइ । औवा२३होइ ।

मदा^१र^२इषुसा^३ । हा^४हा^५इ । आ^६वार^७र^८हे । वर्धा^९र^{१०}इ^{११}वा ।
 आपु^{१२}से^{१३}इ^{१४}हा^{१५}इ ॥ ३५ ॥

पयो^१हे^२वा^३हा^४इ^५स्वानाः । गा^६र^७इ । रि^८ष्ठा^९र^{१०}या । आ^{११}र^{१२}इ^{१३} ।
 हे^{१४}हा^{१५}इ । हा^{१६}हा । हे^{१७}वा । हे^{१८}वा । प^{१९}वि^{२०}त्रे^{२१}से^{२२} । मो^{२३}अ^{२४} ।
 च^{२५}ारा^{२६}र^{२७}त् । आ^{२८}र^{२९}इ^{३०} । हा^{३१}हा^{३२}इ । हा^{३३}हा । हे^{३४}वा । म^{३५}दा^{३६} ।
 र^{३७}इ^{३८}षु^{३९}सा । आ^{४०}र^{४१}इ^{४२} । हा^{४३}हा^{४४}इ । हा^{४५}हा । हे^{४६}वा । हे^{४७} ।
 वा^{४८}इ । वर्धा^{४९}र^{५०}इ^{५१}वा । आपु^{५२}से^{५३}इ^{५४}हा^{५५}इ ॥ ३६ ॥ ८

अस्याः परस्याश्च कश्यपोऽसित* ऋषिः । अयं “सोमः”
 “पवित्रे”† “पर्यच्चरत्” परिचरति । “स्वानः” सुवानः‡ ।
 अभिषूयमाणः “गिरिष्ठाः” गिरिस्थायी गिरौ वर्त्तमान इत्यर्थः ।
 स त्वं “मदेषु” मादकेषु स्तोत्रकेषु “सर्वधा असि” सर्वस्य धाता
 दाता वा भवसि ॥

“स्वानः”-“सुवानः”-इति, “अचरत्”-“अचा”-इति च
 साम्नऋचः पाठः ॥ ८ ॥ ८

* अथवा कश्यपो देवलः (ऋ० चतु०) ।

† ‘पवित्रे कर्णमये’-इति वि० । पवित्रश्च दशापवित्रमित्यनुपदम् (इतश्चतुर्थे)
 वक्ष्यति सायणः ।

‡ साम्निकवज्रलवचनात् उबङ्क्विकल्पः (७, ३, ८७) ।

अथ दशमी ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६
परिप्रियादिवःकविर्वयात्सिनप्रयोर्हितः ।

३ १ २ ४ १ २
स्वानैर्याति*कविक्रतुः ॥ १० ॥ १० +

॥ चतुर्थ-दशति ॥

५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २०
(पूर्वमौर्णायवम् ॥) परिप्रियादिवःकावौः । वयात्
२ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २०
सिनप्रोर्हितः । स्वानैर्यारश्ती । आया २ । इया २ई-
२ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २०
श्या । कविक्रतो २ । यारश्छौहोवा । ईरश्छपु ॥ ३७ ॥

३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २०
(उत्तरमौर्णायवम् ॥) परिप्रियादिवःकवाइः । वया
२ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २०
रहोश्वात्सिनप्रयोर्हितः । स्वानैर्यारश्ती । ऊवा ।
२ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २०
होवा । होवा । ऊवारइ । ईश्या । कविक्रतो २ ।
३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २०
यारश्छौहोवा । ईश्यारश्छपुम् ॥ ३८ ॥ १०

॥ इति त्रयोदशस्यार्द्धः प्रपाठकः ॥

• “सुवानोयाति”-इति ७०-आख्यानं वि० ।

† ७० ३,१,१८,१ = क० ६,७,३२,१ = क० २,२,१५,—७,९,८ ;—१५,२,१० ;—

१६ २,११ ;—२०,१,१०=क० ४,१,६ ।

अथ द्वितीये खण्डे—

सेषा प्रथमा ।

१ २ २ २ ३ १ ३ १ २ ३ १ २
प्रसोमासोमदच्युतःश्रवसेनोमघोनाम्* ।

३ ० ३ १ २
सुताविदथेअक्रमुः ॥ १ ॥ ११ †

ओं ॥ (सौभरे द्वे ॥) प्रसोमार३४साः । मदच्युतः ।

कविर्मेधावी । “कविक्रतुः” अन्तःप्रज्ञः क्रान्तकर्मा वा सोमः “नप्तोः” अधिषवणफलकयोः ‡ “हितः” निहितः । “दिवः” द्युलोकस्य “प्रिया” प्रियाणि “वयांसि” वयन्ति गच्छन्तीति वयांसि ग्रावाणः ॥ तानि । [तथाच मन्त्रवर्णः—“श्रेणा अतिथयः पर्वतानां ककुभः”—इति ।] “स्वानैः” अभिषुष्वद्विरध्वयज्ञानि “परियाति” गच्छति ॥

“स्वानैः”—सुवानैः—इति साम्प्रकृतचः पाठः ॥ १० ॥ १०

इति श्रोसायणाचार्य-विरचिते सामवेदार्थप्रकाशे छन्दोव्याख्याने
पञ्चमस्याध्यायस्य प्रथमः खण्डः ॥ १ ॥

* “मघोनः”—इति ऋ०, उ०-व्या० वि० च ।

† उ० १, २, २१, १=ऋ० ६, ८, २२, १=ज० १, २, १४ ;—२१, १, २० ।

‡ ‘ग्रावापृथिव्योः अहोरात्रयोर्वा’—इति वि० ।

॥ ‘वयांसि अन्नानि पश्विणो वा’—इति वि० । ग्रावाणश्च सोमाभिषवार्थानि पाकविशेषाणि “अग्निहृक्ष्ये”—इति ऋचो व्याख्यानं द्रष्टव्यम् (प्र० १०३ पृ०) । निघण्टौ तु ग्रावइति पर्वतइति च संघनामसु पठत्रते १, १० ।

अथ द्वितीया ।

१ २ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
प्रसोमासोविपश्चितोपोनयन्तुर्मयः* ।

१ २ ३ १ २
वनानिमहिषाइव ॥ २ ॥ १२ ।†

१ २ २ १ ३ ५ १ ०
अ० २३३३वा३ । अवारसार३४इनाः । अ० ३मघोना२म् ।

१ २ ३ ५ २ २ ३ १ १ १ १
सुतार३ः । वारइदार३४अ० ३३वा । धे० अक्रमूर३४पूः ॥ २ ॥ ११

५ २ २ १ २ १ २ १
प्रसोमासाः । वाइपश्चितः । आपो१नाया२ । ता

श्यावाश्वऋषिः‡ । “सोमासः” ॥ सोमाः “मदच्युतः” मद-
स्त्राविणः “सुता” सुतः § अभिषुतः सन्तः “मघोनां” हवि-
षतां ॥ “नः” अस्माकं सम्बन्धिनि “विद्ध्ये” यज्ञे “अवसे” **
अन्नाय कीर्त्तये वा “प्राक्रमुः” प्रगच्छन्ति ॥

“मघानां”—“मघोनः”—इति पाठौ ॥ १ ॥ ११

* “अपानयन्तुर्मयः”—इति ऋ० ख, उ०-या० वि० च ।

† उ० १.२.१९.१ = ऋ० ६.८.२३.१ = ऊ० ६.२.१२;— ११.२.११;—१४.१,
१२—१३—१४;—१८.१.११;—१९.२.१५—१६ ।

‡ “आत्रेयः”—इति ऋषि-नैगेयः ।

॥ अस्तुकि रूपम् (७, १, ५०) ।

§ सुताइति आत्वे रूपम् (७, १, ३९) ।

॥ मघं घमम्, इह च तत् हवीरूपम् लघ्यमिति भावः ।

** “विद्ध्ये”—इति यज्ञ-नामसु पद्यं नैघण्टुकम् ।

अथ तृतीया ।

१२ ३ १२ २२ २१ २ ३ ३ १२
पवस्वेन्दोवृषासुतःऋधोनोयशसाजन ।

२ २३११
विश्वामपद्विषोजहि ॥ ३ ॥ १३ *

१ २२ १ २ १ २ २ १ २ २
ऊर्मयः । वाना१निमा२ । आ३औ३हो । हिषाइव ।

१ २ १
इडार३भा३४३ । औ२३४पूइ ॥ २ ॥ १२

त्रितऋषिः† । “विपश्चितः” मेधाविनः “सोमासः” सोमाः
“प्र नयन्त” पात्राणि प्रति गच्छन्ति । किमिव ? “अपऊर्मयः”
[अपइति षष्ठी व्यचयेन द्वितीया ‡] । [अपामूर्मयः अतएव
बहुवचः—अपान्नयन्तीति पठन्ति] ते यथा सततमुद्भवन्ति तद्वत् ।
[बाहुल्येऽयं दृष्टान्तः । अर्थतो गमने दृष्टान्तान्तरमभिधीयते-
“वनानि महिषाः” प्रवृद्धा मृगा इव । अथवा स्वाश्रयात् प्रद्रवणे
प्रथमो दृष्टान्तः । द्वितीयस्तु दशापवित्राद्धःप्रदेशे ॥ २ ॥ १२

* उ० २, १, २, १ = ऋ० ७, १, २२, २ ।

† “आप्राः”—इति ऋषि-नैगेयः ।

‡ ‘व्यत्यघो बहुलम्’-(नै० ३, ३, ८) व्याख्यातर्त्तवंपुरस्तात् (प्र० २, १५ पृ०—)

मृगेषु घो महान् मृगः तस्य तु नामौ महिष इति प्रसिद्धम् । तथाहि—

“ब्रह्मा देवानाम्यदवीः कवीनामृषिर्विप्राणां महिषोमृगाणाम्”

—इति ऋग्वेदीया श्रुतिः (९, ५, ११, ६) । “महिषो मृगाणामित्येषन् चि मरा
भवति मृगाणाम्”—इत्यादि तद्ग्राह्यान् धाकृत्य ।

अथ चतुर्थी ।

१३ १२ ३ १ २ ३ १२

वृषाह्यसिभानुनाद्य् मन्तन्वाह्वामहे ।

१ २ १ ३ १ २

पवमानस्वर्दृशम्* ॥ ४ ॥ १४†

(वृषकाणि त्रीणि ॥) पवस्वेदोऽध्वृषासुताः । छधी ११२

२ २ २ २ १ ३ ५ १ १ ३
नायशसोजनाये‡ । वाइश्वाआर३४पा । द्वारइषार३४

५२२ ३ ५
त्रौहोवा । जार३४ह्वी ॥ ३ ॥ १३

४५२ ४ ११२ २ १ २ २
वृषाह्विया । सिभान्‍र३ना । द्युमन्तन्वाह्वावा१माहा

३२ १ २१ ५ ३ ५
२३४इ । पवा३ । मानसुविर३४वा । दृ२३४शाम् ॥ ४ ॥

अमहोयुर्कृपिः‡ ५ हे “इन्दी” सोम ! “सुतः” अभिषुतः
“वृषा” सेक्ता त्वं “पवस्व” धारया क्षर । “जने” जनपदेषु “नः”
अस्मान् “यशसः” यशस्विनः “छधि” ॥ कुरु । “विश्वा” सर्वान्
“द्विपः” द्वेषन् शत्रून् “अप जहि” मारय ॥ ३ ॥ १३

* “पवमानस्वाधः”-इति ऋ० ।

† स० २,१,४,१= ऋ० ७, १,१,४ ।

‡ “आङ्गित्सः”-इति ऋपि मैत्रेयः ।

॥ ‘शुश्रूणुपृकृष्टभ्यश्चन्दसि (६, ४, १०२)’-इति सिद्धं छधीति । ऋपि छ
‘छधी’-इति दीर्घान्पाठः, स च “द्वयसः (६, १, १३५)”-इति योगविभागात् साध्यः ।

अथ पञ्चमी ।

१२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ ३ १
इन्दुःपविष्टचेतनःप्रियःकवीनाम्मतिः * ।

४ २ २ ४ २ १ २ २ १ २ २ २
वृषाहियापुसिभानुना । द्युमत्तत्वाह्वारमहे ।

५ २ १ २ २ १ २
हारेइ । ऊरे । होश्वा । पवमानसुवर्दशम् । चा-

५ २ १ २
रेइ ऊरे । होश्वा । ऊवोश्शुइ । डा ॥ ५ ॥ १४

ऋगुर्ऋषिः † ॥ हे “सोम !” त्वं “वृषा” अभिलषितफलानां
वर्षिता “असि हि” भवसि खलु । तस्मात् हे “पवमान”
पूयमान पुनानः ‡ वा सोम ! “स्वर्दश” सर्वस्य द्रष्टारं ॥
“भानुना” तेजसाः § “द्युमन्त” दीप्तिमन्तम् अतिशयेन तेज-
स्विनमित्यर्थः । स्तुतिमन्तं वा “त्वा” त्वां “हवामहे” ॥ यज्ञेषु
आह्वयामहे ॥ ४ ॥ १४

* “मती”-इति ऋ० ।

† “वारुणिः भार्गवोऽजमदग्निवा” इति ऋषि-नैमेयः ।

‡ अभिषुत शोधित इत्यर्थः ।

॥ प्र० ४८० पृ० ३० ।

§ भातुइति निघण्टावहर्नामस्तु (१, ८) दृश्यते परमिह सर्वत्र रश्मिवाचकत्वेन
श्याख्यानसाक्षर्येण—(प्र० २१८ पृ०, ४५८ पृ०) ।

॥ ऋः सम्प्रसारण-बाहुल्येन रूपमिदम् (६, १, १५) ।

३ १२ २२ ३ १ ९

सृजदस्र्थरथीरिव ॥ ५ ॥ १५ *

(कौम्भ्यस्य सामानि त्रीणि ॥) इन्दु^{४ २ ३२ ४ ५ ४ ५}रौहोवाहाइ । पावी ।

^{२ १ ५ ५ २२ १ ५ २ १}ष्ठचारइ । तनोर३४हा । हाहोइ । होइहा । प्रियाः-

^{२ २ २२ २ ३ ५ २२ १ ५ ९}कवी । नाम्ना । तिरोर३४हा । हाहोइ । होइहा ।

^{१ ५ ५ २२ ५ २ १}सृजारत् । अश्वोर३४हा । हाहोइ । होइहाइ । रार

^{३ ५२२ ३ ५}यार३४ औहोवा । ईर३४वा ॥ ६ ॥

^{४ ५ ४२ ५ ४ ५ ४ ५ २ १ २}इन्दुःपविष्टचेतनःप्रियःकवाइ । ऊश्म् ऊश्म् । नाम्ना-

^{५ १ २ ५ २ १ ३}र३४तीः । सृजादारश्चाम् । ऊश्म् ऊश्म् । रारथा-

^{५२२ ३ ५}र३४औहोवा । ईर३४वा ॥ ७ ॥

^{४ ५ ४२ ५ ४ ५ ४२ ५ ४ ५ ४ ४}इन्दुःपविष्टचेतनःप्रियःकवीनाम्नतिःसृ । जापुदश्चाम् ।

^{१ १ १ ३ ५२ २ ३}ओवा२३ । ओवा२३ । रार था२३४ अ होवा । ई २ ३ ४

^५वा ॥ ८ ॥ १५

अथ षष्ठी ।

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ २ २ ३ २
अष्टशतप्रवाजिनोगव्यासोमासोअश्वया ।

३ १ २ ३ १ २ २ २
शूक्रासोवौरयाश्वः ॥ ६ ॥ १६ *

५ २ ४ ५ ४ ५ १
(कार्तवेशस्य त्रीणि ॥) अष्टक्षताप्रवाजिनाः । गा-
१ २ १ २ १
व्या२सोमा२ । सोअश्वयाश१क्रा२सोवौ२ । रया२-
१ २ १
श्वः । आ२३४पू३ । डा ॥ ८ ॥

५ २ ५ २ १ २ २ २
अष्टक्षताप्राईवाजिनाः । गव्यासोमासोअश्वया२३-

अस्या उत्तरस्याश्च कश्यपऋषिः[†] । “चेतनः” प्रजापकः “प्रियः”
देवानां प्रीतिकरः “इन्द्रः” सोमः “कवीनां” क्रान्तकर्मणां
स्तोत्रृणां[‡] “मतिः”[‡] मत्या स्तुत्या “पविष्ट”[§] पवते । “अश्वं”
हयं “रथीरिव” रथीव जग्मि ॥ “सृजत” सृजति ॥ ५ ॥ १५

* उ० ४, १, २, १ = ऋ० ७, १, ३६, ४ ।

† “मारीचः” इति ऋषि-नैमेयः ।

‡ प्र० ८२८ पृ० ३० ।

§ स्वादेशे रूपम् (७, १, ३८) ।

§ छेदः सिप्पच्चे रूपम् (३, ४, ८४) ।

॥ “पङ्कीकृतानामश्वानां मननोद्गमनाहतिः । अतिवेगममायुक्ता गतिरुर्मिन्ददा-
हता”-इत्यश्वचिन्तामणिः ।

अथ सप्तमी ।

१२ ३ १२ ३ १२ २२ ३ १ २
पवस्वदेवत्राय*षगिन्द्रङ्गच्छतुतेमदः ।

३ १२ २२ ३ १ २
वायुमारोहधर्मणा ॥ ७ ॥ १७ †

१ २ १२ २ २ २ १ २ ५२
हाइ । शुक्रासोवा३१इ । रयार३ । शारवार३४औ-
२ ३ ५
हावा । ग्वार३४भी ॥ १० ॥

३ ४ ३ ४ ५ २ ४ ५ २
आसृत्तप्रवाजिनाः । ए३ । गव्यासोमा । सो३

१ २ २ १ ३ ५ २ १ ५ ४
आश्वया । शुक्रासो२३४वौ । रयार३४वा । शापु-
५
वोईहाइ ॥ ११ ॥ १६

“वाजिनः” बलवन्तः‡ “आश्वः” वेगवन्तश्च “सोमासः” सोमाः
“गव्या” गवेच्छया¶ “अश्वया” अश्वेच्छया§ “वोरया” वीरे-
च्छया च॥ “प्रासृत्त” ऋत्विग्भिः प्रकर्षणं सृज्यन्ते ॥ ६ ॥ १६

* “दे वा यु०”-इति ऋ०, उ०-व्या० वि० च ।

† उ० ५, १, २५, १ = ऋ० ७, १, ३४, २ = ऊ० ४, २, १७-१८-१९-२० ; -१७, १,
१=ऊ० १, २, २ ।

‡ “अश्वन्तः”-इति वि० ।

¶ प्र० २२३ पृ० ३० ।

§ ४ प्र० ४११ पृ० ३० ।

॥ अश्वयेतिवत् साधः ।

अथाष्टमी ।

१ २ ३ २ ३ १ २ २ ३ २
पवमानोअजीजनद्विवश्चित्रन्नतन्यतुम् ।

४ ५ ४ ५ ३ २ १ २ ३
(शाम्भदे द्वे ॥) पावस्वदि । वया३ । वारया२३४

५ २ २ ३ ५ ४ ५ ४ ५ ३ २
अौहोवा । यू२३४षाक् । आइन्द्रं गच्छा । तुता३इ ।

१ २ ३ ५ २ २ ३ ५ २ २
तूरतार३४अौहोवा । मार३४दाः । वायूर३४हो३इ ।

१ २ ३ २ १ २ ३ ५ २ २ ३
आर३रो । हधा३ । हारधार३४अौहोवा । मार-

५
३४णा ॥ १२ ॥

३ ४ ५ २ २ २ ३ ३ ५ १ २ १
पवस्वदेवणे । क्षीणैही२३४या । आयुषागै२३४हो

३ २ १ २ १ ३ २ १
२३हो३या । इन्द्रं गच्छतुतेमदणे२३४हो३या । वायुमा-

२ २ १ ५ ४ ५
रो३१२३ । हधोर३४वा । मा५णोईहाइ ॥ १३ ॥ १७

निध्रुविः काश्यपऋषिः । हे सोम ! “देवः” द्योतमानस्त्वं
“पवस्व” धारया चर । अपिच तव “मदः” मदकरोरसः “आ-
युषक्” अनुषक्तः* यथा भवति तथा इन्द्रं प्रति गच्छतु । अपिच

* सप्तते रूपम् । आनुषक् आयुषक् इति शाखाभेदेन पठ्यते “आनुषगिति
नामाहुपूर्वस्यानुषक्तेभवति”-इति षि० ।

१ २ ३ ४ ५
ज्योतिर्विश्वानरम्बृहत् ॥ ८ ॥ १८*

४ ५ १२ १२ ३ ५
(जनित्रे द्वे ॥) पावा । मानो । अजीजारक्षणात् ।

१ १ ० १ १ ३
दिवश्चित्राम् । नतन्यतम् । ज्योतिर्विश्वारक्ष । नाररा

५ २ ३ ५
२३४ औहोवा । वृ२३४हात् ॥ १४ ॥

५ २ १ २ २ १ १ १
पवमानाः । अजाइजाइनात् । दिवश्चित्रारक्ष

१ १ २ ५ ३ ५ ३
हाइइ । नातन्यारक्षतम् । ज्योरक्षती । वारक्षइ

५ ४ ५ ४ ५
श्वा । नरीवा । वृपुहोइहाइ ॥ १५ ॥ १८

त्वं “वायु” “धर्मणा” धारकेण रसेन । “आरोह” प्राप्नुहि ॥

“देवत्रायुषक्”-“देवायुषग्”-इतिपाठौ ॥ ७ ॥ १७

* उ० ३, १, २, १ = ऋ० ७, १, २१, १ = ऊ० १२, १, २२ ; -१८, १, ८-८ ।

† ‘धर्मणा कर्मणा’-इति षि० ।

‡ धर्मणेनि विविधं व्याख्यातम् । तथाहि—“जातः परेण (प्र० २४८ पृ०)”-इत्याद्य ‘धर्मणा आधानादि-कर्मणा’-इति, “घृतवती (प्र० ७७७ पृ०)”-इत्यत्र ‘धर्मणा धारणेन’-इति इह ‘धर्मणा धारकेण रसेन’-इति ; एव मुत्तरवापि (ऋ० ६; १, २, ८-८ १, २, ९, १, ३-३, १, १०, २-३, १, २०, ३-४, २, १, ७-७, १, ७, २) ऋषु इत्यम् ।

अथ नवमो ।

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
परिस्नानास*इन्द्रवोमदायवर्हणागिरा ।

१ ० ३ १ २
मधोअर्षन्ति†धारया ॥ ८ ॥ १८ ‡

(प्रक्रीडम् ॥) पारी । स्नानास । इन्द्रवोमदायव ।

१ ५ ३ २ १ २ १ ५ ४
हणा२३गिरा३४ । मधो३४अर्षा३ । तिधो२३४वा । रा

५
पूयो६च्चाइ ॥ १६ ॥

(सङ्गीडम् ॥) पारौ । स्नानासइन्द्रवाओवा२३हो

अमहोयुर्ऋषिः॥ । “पवमानः” सोमः “हृहत्” महत्
“वैश्वानर” वैश्वानराख्यं § “ज्यातिः” तेजः “दिवः” द्युलो-
कस्य “चित्र” विचित्रं “तन्यतुं न” अग्निमिव ॥ “अर्जीजनत्”
अजनयत् ॥ ८ ॥ १८

* “सुवानास”-इति.

† “सुताअर्षन्ति”-इति च

} ऋ०, उ०-व्या० वि० च ।

‡ उ० ४, २, १, ० = ऋ० ६, ७, २५, ४ ।

§ “आङ्गिरसः”-इति ऋषि-नै० ।

§ नि० टै० १, २१—२३ खण्डाद्रष्टव्याः ।

॥ “तन्यतुं विलीयन्”-इति पि० । “तनोतेर्धतुच् तन्यतुर्भायुः रात्रिय (उ० ४, १)-इति सि० कौ० ।

अथ दशमी ।

२ ३ १ १ ३ १२ २२ ३ १२ ३२ १ २
परिप्रासिष्यदत्कवि.सिन्धोरूर्मावधिश्रितः ।

वार३हा२ईया । मदायवर्हणागिरा । ओवा२३होवा
२३हा२ईया । मधोअर्षन्तिधारयाओवा२३होवा२३हा
२ईया२ । वार३४ओहोवा । ऊ२३४पा ॥ १७ ॥

(निक्रीडम् ॥) पाऽपुरी । स्वाना३सा३इन्द्रवाः ।
मदायवर्हणागिरा । मधो२३अर्षा । ऊर्मि२वा२ ।
ईया । तिधारया । ओ३होवा । हो३इ । डा ॥ १८ ॥
॥ १९ ॥

द्वयोः काश्यपोऽसितऋषिः* । “स्वानासः” सुवानाः अभि-
षूयमाणाः “इन्द्रवः” दीप्ताः । “वर्हणा” महत्या^१ । “गिरा”
स्तुतिरूपया वाचा “मधो” इति विभक्तिव्यत्ययः(३,१,८५) ।
मधवो मदकराः सोमाः “धारया” सह देवानां “मदाय” तदर्थं
“पर्यर्षन्ति”^२ ऽः दशापवित्रादधः चरन्तीत्यर्थः ॥

“मधो”—“सुता” इति साम्नऋचः पाठौ ॥ ९ ॥ १९

* “देवलो वा”—इति ऋषि-नेगेयः ।

† ‘वर्हणा परिवेष्टनेनेति वि० ।

‡ ‘ऋषगतौ (तु० प०)’-इत्यस्य रूपम् । अरुषति, अरर्षति-इति च गतिकर्मणु
नि० १, १४ ।

३ १२ २२ ३ १ २

कारु*बिभ्रत्पुरुस्पृहम् ॥ १० ॥ २०†

॥ इति पञ्चम-दशति ॥

॥ इति पञ्चमः प्रपाठकः ॥

५ २ २ १ १ २
 (त्रौशनम् ॥) परिप्रासि । घ्यदत्कावीरः । सिन्धो

२२ ७ १२ १ ३ ५ २
 रूर्मावाधिश्रिताः । कारु२३म् । बारइभार३४ औहो

२ १ ३ १ १ १ १

वा । पुरुस्पृहार३४पूम् ॥ १६ ॥ २०

“परि प्रासिष्यदत्” परिस्यन्दते “कविः” मेधावी “सिन्धोरू-
 र्मावाधिश्रितः” आश्रितः सन् “पुरुस्पृह” बहुभिः स्पृहणीयं
 “कारु” स्तोतारं‡ “बिभ्रत्” धारयन् सोमः परिस्यन्तते-इति
 सम्बन्धः ॥

“कारु” — “कारम्” — इति पाठौ ॥ १० ॥ २०

इति श्रीसायणाचार्य-विरचिते सामवेदार्धप्रकाशि छन्दोव्याख्यान-
 पञ्चमस्याध्यायस्य द्वितीयः खण्डः ॥ १ ॥

* “कारु” — इति ऋ० ।

† ऋ० ६, ८, ३, १ ।

‡ “कारुः” — इति स्तोत्रनामह तुनीयं नैघण्टु, कम् (३, १६) ।

अथ तृतीये खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

२२ २२ २ ३२ ३१ २ ३ १२ ३२

उपोषुजातममुरङ्गोभिर्भङ्गम्यरिष्कृतम् ।

१ २ ३ १ २

इन्दुन्देवाअयासिषुः ॥ १ ॥ २१ *

(यामानि त्रीणि ॥) इहा२इहा । उपोषुजातमा२
 मुराम् । इहा । इहा२इहा । गोभिर्भङ्गम्यरा२इष्कृ
 ताम् । इहा । इहा२इहा । इन्दुन्देवाअया२सिषुः ।
 इहा१ ॥ २० ॥

उपोषुजातमा२मुराम् । उपा । गोभार२इहाइ ।
 भङ्गम्यरा२इष्कृताम् । उपा । इन्दु२इहोइ । देवा
 अया२ । सिषुरा३ओवार३ । ऊ३२३४पा ॥ २२ ॥

उपोषौ । होइजाताम् । आप्मुराम् । औइहोइ
 वाइ । गोभिर्भार३इङ्गाम् । औइपारिष्कृता२म् । इन्दु-
 र३म् । देवाइ४औहोवा । अयासिषूर३इपुः ॥ २२ ॥ २१

* उ० १,२,१८,२—५,२,२०,१ = ऋ० ७,१,२०,२ = ऊ० ६,१,५ ;—१६,२,११ ।

अथ द्वितीया ।

^{२ १ २ ३ ३७ २ २ ३ १२}
पुनानोअक्रमीदभिविश्वामृधेविचर्षणिः ।

^{३ २ ३ १ २ ३ १२}
शुभन्तिविप्रन्धीतिभिः ॥ २ ॥ २२ *

(वैरूपम् ॥) पुनानोआ । क्रामीदार३४भी । वि-
^{३ ५ २ ३ ५ १ ३ ५}श्वारमार३४र्द्धाः । ^{३ ५}वीचर्षार३४णीः । शुभारता३४इवी ।
^{१ २ ५ २ ५}प्रारघार३४औहोवा । तीर३४भीः ॥ २३ ॥ २२

अमहीर्युर्द्धिः† । “सुजातं” सम्यक् प्रादुर्भूतम् “अम्”
वसतीवरीभिः प्रेरितं‡ “भङ्ग” शत्रुणाश्वञ्जकं॥ “गोभिः”
गोर्विकारैः पयोभिः “परिष्कृतम्” अलङ्कृतम् संस्कृतम् । “इन्द्र”
सोमं “देवाः” इन्द्रादयः उपायासिपुः “उपगच्छन्ति ॥ १ ॥ २१

‡ “विचर्षणिः” द्रष्टा॥ “पुनानः” सोमः “विश्वाः” सर्वाः

* अ० ३, १, १२, १ = ऋ० ६, ८, ३०, १ = ऊ० १, २, १२;— २३, २, ११—१२—१३ ।

† “आङ्गिरसः”—इति ऋषि-नैगेयः ।

‡ ‘अप्सु भवतीति अप्सुरम्’—इति वि० ।

॥ ‘भङ्गं भव्यते प्रावभिः’—इति वि० ।

§ नेह सायणीयर्षिसंवादी दृश्यते, तदिह च मूलं श्लेषकप्रमादमित्यमुचीयते,
“वृद्धमतिः आङ्गिरसः”—इति तु ऋषि नै० ।

॥ “विचर्षणिः”—इति पश्यतिकर्मसु वृष्टं नैघण्टुकम् (३, ११) । ‘विचर्षणिः’
विविधं पश्यन्ति सर्वे वा पश्यन्ति’—इति वि० ।

अथ तृतीया ।

२ २ २ १ २ ३ २ ३ २ १ २ ३ १ २ २ २
आविशन्कलशसुतोविश्वाअर्षन्नभिश्चियः* ।

३ १ २
इन्द्रिन्द्रायधीयते† ॥ ३ ॥ २३‡

(औशने द्वे ॥) ^५आविशन्काला^२ईश^५सुताः । वाइ-
२८ १ २ १ २ ५ २ १ २ २ २
श्वाअर्षन् । अभाइश्रायाइः । ओइहाइ । आवा । ओ
३ १ १ १ ३ ५ २ २ २ २
२३४हाइ । इन्दुरइः । आरइन्द्रारइओहोवा । यधी
३ १ १ १ १
यतेरइ४पु ॥ २४ ॥

“मृधः” ॥ शत्रुसेनाः “अभ्यक्रमीत्” अभिक्रामति § । “विप्रं”
मेधाविनं तं ॥ सीमं “धीतिभिः”** शुचिभिर्वा “शुभन्ति”††
अलं कुर्वन्ति ॥ २ ॥ २२

* “स्युहः”-इति, † “शूरोनगोषुतिष्ठति”-इति च कृ ।

‡ कृ० ७, १, १७, ४ ।

॥ “मृधः”-इति सङ्ग्राम-नामसु विंशं नैघण्टुकम् । ‘मृधः—सङ्ग्रामान् जेतुम्’-
इति च वि० ।

§ सार्वकालिकोलुङ् (३, ४, ६) ।

॥ “विप्रः”-इति मेधाविनामसु प्रथमं नैघण्टुकम् (१, १५) ।

०० “धीतयः”-इति अङ्गुलिनामसु सप्तमं नैघण्टुकम् (१, ५) । ‘धीतिभिः-
कर्मभिर्बुद्धिभिर्वा’-इति वि० । वस्तुतोधीतिशब्दे । यङ्गर्थः ।

†† ‘शुभ शोभायाम् (भ्रा०प०)’-इत्यस्य रूपम् । ‘शुभन्ति शोभन्ते अलङ्कुर्वन्ति’-
इति च वि० ।

अथ चतुर्थी ।

१२४ २३ १२ ३ १२ २४ २२ ३ २
असर्जिस्थोयथा*पवित्रे चम्बोःसुतः ।

१२ ३ १ २
कार्मन्वाजीन्यक्रमीत् ॥ ४ ॥ २४†

४२ ३ ४ ५ ३२ ४ ५ १२
आविशन्कलशम् । सुताः३ । वाइश्वाः । अषन् ।

१ २ ३ ४ ५ १ २२
अभाइआया । औहोहो२३४वा । औहोहो१इ । इ-

२ १२ १ ५ ४ २ ३
न्दूरा१इन्द्रा२ । य । धीयारतार३४औहोवा । ऊ-

५
२३४पा ॥ २५ ॥ २३

‡“सुतः” अभिषुतः “सोमः” “कलशं” द्रोणम् “आ विशन्”
“विश्वाः” सर्वाः “अियः” सम्पदः “अभ्यर्षन्”॥ अभितो गमयन्
“इन्दुः” दीप्तः सोमः § “इन्द्राय” इन्द्रार्थं “धीयते” दशापवित्रे
अध्वर्युभिर्निधोयते ॥ ॥ ३ ॥ २३

० “यथा”-इति ऋ० ।

† ऋ० ६, ८, २९, १ ।

‡ इहापि सायणीयर्षिसंवादो नास्ति । ‘अभितः काश्यपः’-इति ऋषि-नैगेयः ।

॥ “अरुषति”-इति गतिकर्मसु पठ्यते, तस्यैव रूपमिदम् (नै० २, १४) ।

§ योगार्थो दीप्तः स इह विशेषणम् । ऋढार्थः सोमः स एव विशेष्यं पदम् ।

॥ “अभिसृष्टः”-इत्येव विवरण-सम्मतः पाठः, अतएवोक्तम्,—‘अषन् चरति, अभि-

सृष्टः सृष्टणीयाः’-इति ॥

अथ पञ्चमी ।

२७ २ १ २२ ३ २ ३ २ ३ १ २
 प्रयद्भावो*नभूर्णयस्त्वेषात्रयासोअक्रमुः† ।

१ २ ३ २७ ३ २ २

घृन्तःकृष्णामपत्वचम् ॥ ५ ॥ २५ †

(सोमसाम ॥) असर्जिरा । थि । योयार३था । प-
 १ २२ १ ० १ २ ५ २२ १ २ १
 वित्रे । चा । मुवोरःहर३४ताः । कायन्वार३जी । नि-
 २ १ ४ ५ ५
 यक्रमाइत् । और३होवा । हो५इ । डा ॥ २६ ॥ २४

प्रभूवसुऋषिः‡ । “रथ्योयथा” रथसम्बन्धी अश्व इव स
 यथा विसृज्यते यज्ञे तद्वत् “चम्बोः” अधिषवण-फलकयोः “सुतः”
 अभिषुतः सोमः “असर्जि” “पवित्रे” सृष्टोऽभूत् । तथाभूतो
 “वाजी” वेगवान् वा सोमः “कार्ष्णन्” § कार्ष्णिण युद्धे इतरे-
 तराकर्षणात् । अत्र देवानामाकर्षणवति यज्ञाख्येसङ्ग्रामे “न्य-
 क्रमोत्” नितरां क्रामति ॥ ४ ॥ २४

* “प्रमेगावी” इति ऋ० ।

† उ० २, १, २, १ = ऋ० ६, ८, ३१, १ ।

‡ “आङ्गिरसः”-इति ऋषि-नैगेयः ।

¶ ‘वाजी अन्नवान्’-इति वि० ।

§ “कार्ष्णन्”-इति सुबलुकि रूपम् (७, १, ३९) । युद्धार्थे प्रष्टिनिमित्तमाह—
 ‘इतरेतराकर्षणादिति । यज्ञवाचित्वेऽपि सदेव प्रष्टि निमित्तमिति दर्शयन् दृष्टान्त-
 विधिं सङ्गमयति अत्रेत्यादिना ।

(काष्णं द्व ॥) प्रयद्वाउ । गावोनाभूणा^{४ ५}र्या^{२२२}र३४^{१ २} ।
 त्वेषा^{३२ २}ः । आया^{१ ५२ २}रसो^१अक्रमुः । घ्नन्ता^१कार^२र^२ष्णा^२म् । अ
 पात्वच^{१ २}म् । औ^{२ १}होर^{१ ४}हार^{५२ २}र३४^{१ ५}औ^१होवा । ऊ^{२ १}र३४^५पा ॥ २० ॥
 प्रयद्गा^{१ १ २}श्वेन^{४२ ५२}भूणा^{१ २ २ २}याः । त्वा^{१ ०}इषा^{१ ०}अया । सो^{१ ०}अक्रमू^{१ ०}र३ः ।
 घ्ना^{१ २ ५}र३४^{१ ०}न्तो^{५२ २}हाइ । कार^{१ २ १ ३ १ १ १}ष्णा^{१ २ १ ३ १ १ १}र३४^{१ २ १ ३ १ १ १}औ^{१ २ १ ३ १ १ १}होवा । अप^{१ २ १ ३ १ १ १}त्वचा^{१ २ १ ३ १ १ १}र३४
 पूम् ॥ २८ ॥ २५

मेध्यातिथिर्ऋषिः* । “यत्” ये “भूर्णयः” क्षिप्राः “त्वेषाः”
 दोसाः † “अयासः” अयाः गमनकुशलाः “क्षणां” ‡ “त्वम्”
 “अप घ्नन्तः” अभिषवेण निरस्यन्तः [त्वक्षिः, सस्वरणकर्मा §
 (तु०प०) । इन्द्रभूताः सामाः “प्राक्रमुः” यज्ञं प्रवर्त्तयन्ति ।
 तत्र दृष्टान्तः—“गावान” उदकानीव ॥ तानि यथा क्षिप्रमधः
 पतन्ति तद्वत् । गावएव वा उपमीयते तायथा स्वगोष्ठमाशु

* “काष्णः”-इति ऋषि० नै० ।

† ‘भूर्णयः भरणशीलाः’-इति वि० । भूर्णयः-भ्रमणशीलाः, भरणशीलाद्यान्यत्र
 (प्र० ६१० श्र० ६०) ;

‡ ‘त्वेषदीप्तो (भ्वा० उभ०)’-इत्यस्य रूपम् । ‘दोप्रा-सहान्तः’-इति वि० ।

§ ‘क्षणां रात्रिं’ क्षणारूपास्, अपत्वचं अपर्णां रात्रेः क्षणांश्च-इति वि० ।

§ सस्वरणमाष्ठादनम् ।

॥ गोशब्दो वचर्थः परमुदकाद्यो न नैषण्डकः ।

अथ षष्ठी ।

२ १ २ ४ १ २ २ १ २ ४ २
अपन्नन्पवसेमृधःक्रातुवित्सीममत्सरः ।

३ १ २ २ २ ३ १ २
नुदस्वादेवयुंजनम् ॥ ६ ॥ २६ *

(वैश्वदेवम् ॥) अपघ्नौ । होइपावा । साइमाशर्द्धा

२ः । क्रातुवित्सी । ममात्साशरः । नुदार३ । स्वा-

३ ५ २ २ १ १ १ १ १
२दा२३४औहोवा । वयुंजना२३४५म् ॥ २८ ॥ २६

गच्छन्ति^१ तद्वत् । अथवा गावः स्ततिवाचः^२ ता यथां स्तुत्यं प्रति चिप्रं प्राप्नुवन्ति, तदन् यज्ञं प्रवर्त्तयन्ति^३ तान् स्तुवे—इति शेषः ॥

“यत्”-“ये” इति साम्प्रक्तृचः पाठौ ॥ ५ ॥ २५

अस्याः परस्याश्च निध्विविर्त्तषिः^४ । हे “सोमः !” “मत्सरः” मद्करः ॥ यः त्वं “मृधः” हिंसकान् शत्रून्^५ “अप घ्नन्” मारयन्

* उ० ५. १, १५. २ = ऋ० ७. १, ३४, ४ = ऊ० ४. २, १७ — १८ — १९ — २० ; — १७, १, १ ; — ऊ० १, २, २ ।

† अरण्यो गाव उषसां वाहनभृताः (१, १५ नै०) ।

‡ निध्वपद्-प्रथमैकादशं द्रष्टव्यम् ।

§ ‘गावः रश्मवः’-इति वि० । ‘गावः’-इति रश्मिनामस्तु तृतीयं नैषण्ट् कम् (१, ५) ।

§ “काश्यपः”-इति ऋषि-नैगेयः ।

|| ‘मदनीयोभक्षणीयध’-इति वि० ।

.. ‘मृधः सङ्घासान् पाप्मनश्च’-इति वि० ।

अथ सप्तमी ।

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
अयापवस्वधारयाययाह्वर्यमरोचयः ।

३ १ २ २ ३ २
हिन्वानोमानुषीरपः ॥ ७ ॥ २७ः

(वैश्वदेवह्वर्यसाम ॥) एअयापवा । स्वधा२ । र
१ २ ३ ४ १ २ ३ ४ १ २
या३१उवा२३ । ऊ३४पा । ययाह्वर्यमरो२ । चया३१
२ ३ ४ १ २ ३ ४ १
आवा२३ । ऊ३४पा । हिन्वानोमानुषा२रइर्हीइ । आ-
१ २ ३ ४
पआ३१उवा२३ । ऊ३२३४पा ॥ ३० ॥ २७

“क्रतुवित्” अस्मभ्यं प्रज्ञां प्रयच्छन् † “पवसे” चरसि स त्वं
“अदेवयु” अदेवकामं जनं ‡ राक्षसवर्गं “नुदस्व” प्रेरय ॥ ६ ॥ २६

हे सोम ! “मानुषीः” मनुष्याणां हितानि ¶ “अपः” उद-
कानि “हिन्वानः” प्रेरयन् § त्वं “यया” धारया “सूर्यम्”

* उ० ५, १, ८, १=८० ७, ३१, ९ ।

† ‘क्रतुवित् कर्मवित्’-इति वि० ।

‡ यो देवान् यष्टुं न कामयते इत्यर्थः ।

¶ ‘मनुष्याणां भवाः’-इति वि० ।

§ हिन्वान इति ‘हिवि प्रीणमे (खा० प०)’-इत्यस्य रूपम् । ‘हिन्वानः सेवमान-
-इति वि० ।

अथाष्टमी ।

१ २ ३२७ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
सपवस्वयआविथेन्द्रं वृत्राय हन्तवे ।

१ १ २ ४ २ ४ २
ववृवात्स*महोरपः ॥ ८ ॥ २८ +

(वार्चनम् ॥) ^{२ २} सहो३४३इ । ^{२ ३ ५} पवस्व । ^१ यआ ३

^१ विथा । ^{२ १ २} इन्द्रं वृत्रा३ । ^{१ २ ३ ५} याहन्ता३३४वे । ^{१ २ ४ ५} ओवा३ओवा ।

^{२ १} वत्रिवा३३त्साम् । ^२ माहोरपा । ^{१ २ २ १ २ ४ ५ ४} औ३होवा । ^४ हो५इ ।

डा ॥ ३१ ॥ २८

“रोचयः” प्रकाशयः । तथा “अया” अनया धारया “पवस्व”
क्षर ॥ ७ ॥ २७

अमहीयुर्त्तपिः‡ । हे सोम ! यस्त्वं “महीः” महतीः
“अपः” महान्त्युदकानि “वत्रिवांसं” निरुन्धानं ¶ “वृत्राय”
वृत्रं § “हन्तवे” ॥ हन्तुं “इन्द्रम्” “आविथ” अरक्षः*** ‘स’
त्वं “पवस्व” धारया क्षर । सोमं पीत्वा मत्तः सन्निन्दो महान्त्यु-
दकानिरुन्धानं वृत्रं जघानेत्यर्थः ॥ ८ ॥ २८

* “वत्रिवांसं”-इति सर्वव्याख्यातृ-सम्यः पाठोगानग्रन्थसम्मतश्च ।

+ ऋ० ७, १, १२, २ ।

‡ “आङ्गिरसः”-इति ऋषि-नैगेयः ।

¶ ‘वत्रिवांसं’ क्षरणरूपभावम्-इति वि० ।

§ ‘वृत्राय मेघाय’ इति वि० ।

॥ “तुमर्थे सेसेन् (३, ४, ६)”-इत्यादिना सिद्धम् ।

•• “आविथ अवेक्षर्पथार्थस्य, तर्पयसि”-इति वि० ।

अथ नवमी ।

३ २ ३ १८ २८ ३ १ २ ४ २ ४ ९
अयावीतीपरिस्रवयस्तइन्द्रोमदेषा ।

३ १ २ ३ १ २८
अवाहनवतीर्नव ॥ ८ ॥ २८ ॥

(सोमसामानि त्रीणि ॥) ^{५ ८ ८} अयावीती । ^{२८ १} पारिस्रवा ।

१ १ २८ १ १ २ २ २ १
यस्तइन्दाउ । मादाइषुवा । अवाहाश्नाश् । वतीर्२३

५ ४ ५
४वा । नाधुवाद्द्वाइ ॥ ३२ ॥

२ १८ २ २ १ २ २८ ० २८ २ २
अयावीता । औहोवा । औहोश्४इ । औ । होर ।

३ ५ ८ ८ १ २ १ १ २ ३ १ १
वार३४ । औहोवा । परिस्रव । यस्तइन्दा । औहो

२ ३ २ २ १ २ २ ५ ८ ८
वा । औहोश्४इ । औ । होर । वार३४ । औहोवा ।

१ ३ १ १ २ २ ३ २ १ २ ३ २ २
मदेषुवा । अवाहना । औहोवा । औहोश्४इ ।

१ २ १ २ ३ ५ ८ ८ २ १ २ १ १ १ १
औ । होर । वार३४ । औहोवा । वतीर्नवार३४५ ॥ ३३ ॥

४ ३ २ ४ २ ४ ५ १ २ २ १
अयाऽधुवी । ताश्इपाश्रिस्रवा । यास्तइन्दी । मदा

अथ दशमी ।

१ २ ३ १२ २२ ३२ ३ १ २ १ १ २
परिद्युत्सन्द्रयिम्भरद्वाजंनोअन्धसा ।

१ १ २ २ ३ २ २ १ २ ४ ५
इषूश्वा२ । अवाहाश्ना । वतीर्नवा । औश्होवा ।

४
होपुइ । डा ॥ ३४ ॥ २९

अमहीयुर्ऋषिः* । हे “इन्द्रः” सोम ! “अवा” अनेन रसेन “वीती”† वीत्यै इन्द्रस्य भक्षणाय‡ “परिस्रव” परि-
चर । कीदृशेन रसेनेत्यत आह “ते” तव “यः” रसः “मदेषु”
सङ्ग्रामेषु॥ “नवतीर्नव” नवनवति-सङ्ख्याकाः§ शम्बरपुरीः॥
“अवाहन्” जघान (असुं सोमरसं पीत्वा मत्तः सन्निन्द्रः
उक्तसङ्ख्याकान् शम्बरपुरीर्जघानेति मत्वा रसो जघानेत्यु-
पचारः ॥ ८ ॥ २९

* “आङ्गिरसः”-इति ऋषि-नैगेयः ।

† पा० १, १, ९६ । ७, १, ३९ ।

‡ “वीतिः कान्तिः, मागो वा तेन परि खव परिसमन्नात् खव-इति वि० । इषु
मध्ये कान्तिकर्मणोवेतेरिद (नै० २, ६, ३) रूपमिदम् ।

॥ ‘मदेषु पुरतोव्यवस्थितेषु’-इति वि० ।

§ अष्टौशतानि दशोत्तराणि ।

॥ शम्बर-इति निघण्टौ मेघनाभसु (१, १०)—उदकनामसु (१, १२) बलनामसु
(२, ९) च दृश्यते । ऐतिहासिकसु शम्बरनाम दैत्यविशेषः, तदधोपाख्यानं भाग-
वतादौ (१०, ५५) दृश्यम् ।

३ १ २ ३ २ ३ २

स्वानोऽर्षपवित्रा ॥ १० ॥ ३० *

॥ इति प्रथम-दशति ॥

(भारद्वाजम् ॥) परिद्य् चाम् । ओइ । सनद्रायी

२म् । भरद्वाजा २म् । ओइ । नोऽन्धासार ३४ । स्वा

२ नोऽर्षा ३ । पवोवा । चापुयोईहाइ ॥ ३५ ॥ ३०

॥ इति ग्रामे गेये त्रयोदशः-प्रपाठकः ॥

उवथ्यऋषिः । “द्य् च” दीप्तं । “सनत्” दीयमानं ॥
 सैन्यं वा “रयिम्” धनं यस्य तादृशं “वाजं” बलं “अन्धसा”
 अन्नेन सह सोमः “नः” अस्माकं ॥ “परिभरत्” परतोहरतु
 प्रयच्छत्वित्यर्थः । अथ प्रत्यक्षस्तुतिः--हे सोम ! “स्वानः”
 सुवानोऽभिषूयमाणस्त्वम् “पवित्रे” “आर्षे” आभिमुख्येन-क्षर ।

“द्य् चत्सनद्रयि”-“द्य् चःसनद्रयि”-इति, “स्वानः”-“सु-
 वानः”-इति च सान्त्रऋचः पाठौ ॥ १० ॥ ३०

इति श्रीसायणाचार्य-विरचिते सामवेदार्थप्रकाशे छन्दोव्याख्याने

पञ्चमस्याध्यायस्य तृतीयः खण्डः ॥ ३ ॥

* ऋ० ७, १, ९, १ ।

॥ ‘सनत् क्षिरान्नमम्’-इति वि० ।

+ “आङ्गिरसः”-इति ऋषि-नै० ।

§ ‘अन्धसा तर्पितः’-इति वि० ।

‡ “द्युतौ क्षिणन् इति द्युचम्”-इति वि० ।

॥ “नः अस्मान् प्रति”-इति वि० ।

अथ चतुर्थे खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
अचिक्रदद् वृषाहरिर्महान्मित्रानदर्शतः ।

१ २ ३ २
संसूर्येणद्विद्यते ॥ १ ॥ ३१

ओम् ॥ (वर्षाहरम् ॥) अचिक्रदाश्त् । अचिक्रदा

पुदे । वृषाहराश्इ । वर्षाहराश्इ । वृषाहरापुए ।

महान्मित्राश्ः । महान्मित्रापुए । महान्मित्रापुए । नद-

र्शताश्ः । नादर्शताश्ः । नदर्शतापुए । संसूरियाश्इ ।

संसूरियाश्इ । संसूरियापुए । णद्विद्युताश्इ । णदि

द्युताश्इ । णदापुइद्यताउ । वा ॥ १ ॥ ३१

मेध्यातिथिर्ऋषिः† । “वृषा” कामानां वर्षकः “हरिः” हरित-
वर्णः “महान्” पूज्यः “मित्रान्” यथा सखा तद्वत् । “दर्शतः”
दर्शनीयोयः सोमः “अचिक्रदत्” शब्दङ्करोति सोयं सोमः
“सूर्येण” सह “द्विद्युते” द्विवि प्रकाशते ॥ [“द्विद्युते”-“रोचते”
-इति साम्नऋचः पाठौ ॥ १ ॥ ३१

* उ० ४, १, ३, ८ = ऋ० ६, ७, १८, १ ।

† “काण्डः”-इति ऋषि-मै० ।

अथ द्वितीया ।

२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ६ १ २
 आतेदक्ष्मयोभुववक्लिमद्यावृणीमहे ।

३ १ २ ३ १ २
 पान्तमापुरुस्पृहम् ॥ २ ॥ ३२*

(वाषांनि त्रीणि ॥) आतेदक्षाम् । मयीभूश्वाम् ।

१ २ १ ० १ ४ ५ १ २ ६ २
 वक्लिम । द्या । वृणीरमार३४ हाइ । पान्तमा३ । ई३या ।

१ १ ३ ५ २ २ ५ १ ५
 पूरु२३ । स्पृहार३४ औहोवा । ऊ३२३४पा ॥ २ ॥

२ १ ६ ५ २ १ ३ ५ २ ४
 आतेदार३४क्षाम् । मायीभूर३४वाम् । वक्लि-

३ २ ४ ५ २ ५ १ २ २ ६ २
 मद्यावृणी । महोर३४ हाइ । पान्ता३मा३ । ई३या३ ।

१ ६ ५ २ २ ३ ५
 पूरु२३४ औहोवा । स्पृ३४क्षाम् ॥ ३ ॥

३ २ ४ ३ ४ ५ ३ ५ ३ ४ ३ २ ४ ५ २
 आतेदक्ष्मयः । भुवीर३४हाइ । वक्लिमद्यावृणी ।

४ ५ १ २ १ २ १
 महोर३४हाइ । पान्ता३मा२ । पूरुस्पृहम् । इडार३

२ १
 भा३४३ । ओर३४पुइ । डा ॥ ४ ॥ ३२

अथ तृतीया ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अध्वर्योऽद्रिभिःसुतःसोमस्यविन्नेत्रानय ।

३ १ २ ३ १ २
पुनाहीन्द्रायपातवे ॥ ३ ॥ ३३*

(वैरूपे द्वे ॥) २ १ ५ २ १ २ २
अध्वर्योः२३४आ । द्रिभाइः स्व३ता

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १
३म् । सोमारम्पार३४वी । चाआ१नाया२ । पुना-

२ २ ५ २ २ २ १ १ १ १ १
२३ । हीन्द्रा३४औहीवा । यपातवे३४५ ॥ ५ ॥

४ ५ २ ४ ५ २ १ ५ २ २
अध्वर्योः । होअद्री । भिःसुतम् । औ३हो३वा३ ।

ऋगुर्ऋषिः† । हे सोम ! यष्टारोवयं “तं” तव स्वभूतं
“दत्तं” बलम् “अद्य” अस्मिन्त्यागदिने “आ” आभिसुख्येन
“वृणीमहे” सम्भजामहे । कीदृशम्? “मयोभुवं” सुखस्य भाव-
यितारं “वक्त्रिं” धनादीनां प्रापकम्‡ “पान्तं” शत्रुभ्योरक्षकम् ।
“पुरुस्पृहं” बहुभिः स्पृहणीयं काम्यमानस्वलमिति ॥ २ ॥ ३२

* उ० ५, १, ११, १ = ऋ० ७, १, ८, १ = ऊहे ४, १, २० ;—४, २, १—२—
३—४—५—६ ;—१६, २, १९—१४ ।

† ‘वाङ्मिः—भार्गवो वा जमदग्निः’—इति ऋषि-मै० ।

‡ ‘वक्ष्यामि कार्यं रवेक्षेष्टः (भू० उ०) ।

अथचतुर्थी ।

२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ २ २
तरत्समन्दीधावतिधारासुतस्यान्धसः ।

२ २ ३ १ २
तरत्समन्दीधावति ॥ ४ ॥ ३४*

१ २ ३ ५ १ २ १ १
सीमारम्पार^१३४वी । औवाअशनायार^२ । पुनार^३३ । चार^४इ

३ ५ २ २ २ १ २ ३ १ १ १ १
न्द्रार^५३४औहोवा । यपातवे^६३४पु ॥ ६ ॥ ३३

(तरन्तः ॥) तरत्समा । दीधावा^७तार^८इइ । धारा-

१ ३ ५ २ १ १ ३ ५ २ २ १
रसू^९३४ता । स्यआर^{१०}३१धार^{११}सार^{१२}३४औहोवा । तरत्सम

२ २ २ ३ २ १ १ १
न्दीधावतीर^{१३}३४पु ॥ ७ ॥ ३४

उच्यते ऋषिः^{१४} । हे “अध्वर्यो !” “अद्रिभिः” यावभिः
“सुतम्” अभिषुतं सोमं “पवित्रे” “आनय” प्रापय । एतदेव
दर्शयति—“इन्द्राय” इन्द्रस्य “पातवे” पानाय “पुनाहि” पुनीहि
पावयथ^{१५} ॥

“पुनाहि”-“पुनीहि”-इति, “आनय”-“आसृजे”-इति च
सान्नऋचः पाठः ॥ ३ ॥ ३३

* उ० ४, १, ५, १ = ऋ० ७, १, २५, १ = चार० १, २, १४ ।

† “आङ्गिरसः”-इति ऋषि-नै० ।

‡ ‘पूतं कुश’-इति स्पष्टं विवरणं ।

अवत्सारऋषिः* । “मन्दी” देवानां हर्षकः स सोमः
 “तरत्” स्तोत्रं पाप्मनः सकाशात् तारयन् “धावति”
 द्रोणकलशङ्गच्छति† । धावतीति पुनरपि तदेवाहान्यन्त्वा
 दरार्थं तरन्मन्दीधावतीति । यद्वा । अस्यऋचोयास्केनोक्तार्था
 द्रष्टव्यः । तद्यथा—“तरति स पापं सर्वं मन्दी यः स्तौति धावति
 गच्छत्यूर्ध्वा गतिन्धारा सुतस्यान्वसोधाराभिप्रायस्य मन्त्रपूतस्य
 वाचा स्तुतस्येति (नि० प० १३, ६)” ॥ ४ ॥३४

* “काश्यपः”-इति ऋषि-नैमेयः ।

† अत्रेदं विवरणम्—“तरत्यु । विनियोगोस्य षष्ठे ऽहनि । चतुर्हो भवति प्रति-
 ष्ठाये । प्रतिष्ठायै यजमानाय ध्वसौ वे पुरुषन्तो तरन्ध्वसाववेक्ष्य स्वियः पुरुषन्तो वड
 सम्भजन्तो वड पुरुषन्तरत्-पुरुषोढाभ्यामृषोभ्या वेददन्विभ्यां सहस्राणि अदिन्मताम्
 टातुमिच्छन्ताम् तौ पुरुषोढे ईक्षेता मनसां प्राङ्ममप्राङ्मिति । कथं केन प्रकारेण
 नौ आवामिदम् । आत्तम् अप्रतीगृहीतं स्यादिति । तौ प्रत्येतां चतुर्होचप्रत्यर्थं
 ध्वसयोः । पुरुषन्त्योरमन्तोः आदग्ने सहस्राणि आत्तवन्तौ तरत् तरन् प्रतिग्रह-
 दोषतः मन्दी सोमः धावति शोधयति । तत्रोर्वेदज्ञयो आत्तं गृहीतम् अप्रति-
 गृहीतं भवति अन्यथापि आत्तं अस्य अप्रतिगृहीतं भवति गृहीतमपि यः । एवं
 विजानाति विनाशं सो ज्ञाति । तरन्-पुरुषोढो उभयस्यात्रायन्वावरुष्यौ । सत्र-
 ष्यस्य च देवस्य च अवरोधनार्थं तथाच गौतमः—“अप्रतिग्रहं प्रतिजिघृक्षन्
 प्रतिगृह्य वा चतुर्होचं तरत्समन्दीत्यपुस्तु जपेत् ॥ तरत् सः मन्दी-सोमः धावति
 शोधेति । गच्छति वा शोधयति वड शोधयति वा पापं । न केवलं सोमः धारा
 अपि सुतस्य अन्वसुः अन्नस्य सोमलक्षणस्यातन्त् । तरति स पापं यन्मन्दी
 धावति शोधयति उह्वा मध्यमिका वाक् धारा वः वेद विजानाति । वसुनां
 मर्त्यस्य देवो अवसः एवगुणवशिष्टा धारा । ध्वस्योरिति आख्याता । आद्ययोः
 पुरुषन्तोः तेश्वं तृशच्छतानि धाराणां सहस्राणि च यद्गृहे—तरत्समन्दी-
 धावति ॥”-इति ।

अथ पञ्चमी ।

१ २ ३ १ २ ४ १ २ ३ १ २
आपवस्वसहस्रिण् रयिं सोमसुवीर्याम् ।

३ १ २ १ २

अस्मेश्वांसिधारय ॥ ५ ॥ ३५ *

(सोमसाम ॥) ५ २ २ १
आपवस्वा । सहस्रिणम् । ऊवाइ ।

१ २ १ २ २ २ १
ऊवारश्चो । रयिं सोमा । सुवीरियाम् । ऊवाइ ।

१ २ २ १ २ २ १
ऊवारश्चोइ । अस्मेश्वा । सिधारया । ऊवाइ । ऊवा

१ २ ५ २ २ ३ ५
रश्चीर । वारश्चोवा । ऊरश्चपा ॥ ८ ॥ ३५

निघ्नविऋषिः[†] । हे “सोम !” त्वं “सहस्रिणं” बहु-
सङ्घाकं “सुवीर्यं” शोभन-सामर्थ्योपेतं “रयिं” धनं “आपवस्व”
आभिसुख्येन चर । अपिच “अस्मे”[‡] अस्मासु “अवांसि”
अन्नानि “धारय” स्थापय ॥ ५ ॥ ३५

[†] ऋ० ७, १, ३०, १ ।

[‡] “काश्वपः”-इति ऋषि-नै० ।

‡ अस्मे इति, अस्मट्ः सप्तविभक्तिकमेव रूपं भवति । तत्र सुपामित्यादि (७, १
३९) श्रेयस्वन्दसोति च (६, १, ७०) सूत्रं स्मर्त्तव्यम् । तत्र प्रथमैव त्रयते बद्धृचि ।
तद्यथा—“अस्मे ते बन्धुः (२, २, १५, ७)”-इत्यत्र वयमित्यर्थः । “अस्मे यातं नामत्याः
मज्जोयाः (३, ३, १, १९)”-इत्यत्र अस्मानित्यर्थः । “अस्मे मसामेभिर्हपम पो-
स्तेभिः (३, ३, ७, १०)”-इत्यत्र अस्माभिरित्यर्थः । “अस्मे प्रयन्मिघवश्रुजीपिन्

अथषष्ठी ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२

अनुप्रत्नासुआयवःपदन्नवीयोअक्रमुः ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२

रुचेजनन्तसूर्यम् ॥ ६ ॥ ३६ *

(सूर्यसाम ॥)

अनुप्रत्नासुआयाईवाः ।

पदन्न

१ २

वीयो अक्रमुः ।

रुचाइजना ।

ताइसू ।

ऊम्नायेइ ।

५

रीरुइयाम् ॥ ८ ॥ ३६

†“प्रत्नासुः” पुराणाः केचिद् “आयवः” गमनवन्तोऽद्याः
 “नवीयः” नवतरं “पदं” “अन्वक्रमुः” अनुक्रमन्ते (रूपकव्यव-
 हारेण सोमाः स्तूयन्ते) “रुचे” दीप्तौ तदर्थं “सूर्यम्” “जनन्त”
 जनयन्तिः ॥ ६ ॥ ३६

(६, ४, ४, १२)”—इत्यत्र अस्मभ्यमित्यर्थः । “अस्ते आराञ्चिद् द्वेषः सतुतर्धुयोतु
 (६, ६, १०, २)”—इत्यत्र अस्मदित्यर्थः । “ऊर्व इव पप्रथे कामो अस्ते (७, ३, १, १०)”—
 इत्यत्र अस्माकमित्यर्थः । “अस्ते घत्त वसवो वमूनि (७, ४, ८, ५)”—इत्यत्र अस्मास्त्रि-
 त्यर्थश्चेति ॥

* ऋ० ६, ८, १३, २ ।

† ऋषिः स एव ।

‡ अत्र दं विवरणम्—“अनुप्रत्नासुः पुरातनाः आयवः सतुप्याः वसिष्ठादयः पदं
 पद्यते उत्याद्यते ससाराखं नवीयो नवतरं अस्मिन् कल्पे अक्रमुः क्रमितवन्तः भवे-
 दीप्तार्थं जनन्त जनयन्त सूर्यम् ।”—इति ॥

अथ सप्तमी ।

१ २ ३ १ २ ३ १ ४ २ २ ३ १ २
अर्षासोमद्युमत्तमीभिद्रोणानिरोरुवत् ।

३ २ ३ २ ३ २
सीदन्योनौवनेष्वा ॥ ७ ॥ ३७*

(दाढेच्युतानि त्रीणि ॥) अर्षा^२ । इहा^१ । सोम^१

द्युमा^१रत्तमा । इहा^२ । अभा^२इ । इहा^२ । द्रोणानिरो^२
रुवा^१ । इहा^२ । सीदा^२ । इहा^२ । योनौवना^१रइषुवा ।

इहा^२ ॥ १० ॥

४ ५ १ ४ २ १
अर्षाहाउ । सोमद्युमत्तमी । मिद्रोरइणा । निरा^१
२ २ १ २ २ १ २ २
औइहा । रूवारइत् । सीदाउवा । योनौवाइने ।
१ २ ५
ऊम्मायेइ । पूरइवा ॥ ११ ॥

४ ४ ४ ४ ३ ३ ३ ४ ४ ४ १ २
अर्षासोमद्युम । त्तमाः । अर्षासोमा । द्युमत्तमः ।
१ २ २ १ २ १ ४ २ १ २ २ १ २
अभिद्रोणा^२इहा । निरोरुवत् । साइदन्योनारइजहाइ ।
१ २ २
वनाइषूइवाइइ । औरइपुइ । डा ॥ १२ ॥ ३७

* उ० १, २, ११, १ = ऋ० ७, ७, ४, ४ = ऊहे २, १, ३— ४ ; — ७, २, १३ =
ऊह्ये १, १, ११ ; — १, २, १३ ; — २, १, २ ।

अथाष्टमी ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

वृषासोमद्युमा^१ असिवृषादेववृषव्रतः ।

३ १ २
वृषाधर्माणिदधिषे ॥ = ॥ ३८ *

(वृषकम् ॥) वृषासोमा । द्युमा^२ रे आसा^३
रेइ । वृषादेवारंहाइइ । वर्षाव्रारं४ताः । वृषाधर्मा

भृगुर्ऋषिः^५ । हे “सोम !” “द्युमत्तमः” अतिशयेन दीप्ति-
मान् त्वं “द्रोणानि” (प्रयोगवाहुल्यापेक्षमेतद्वहुवचनम्) द्रोण-
क्षलशानभिलक्षीकृत्य “रोरुवत्” पुनः पुनर्भृशं वा शब्दं कुर्वन्
“अर्ष” आगच्छतु दशापवित्रमध्यान्निर्गतः सोमः अविच्छिन्न-
घारया पतन् शब्दङ्करोति खलु । तत्र दृष्टान्तः—“वनेषु” वन-
नीयेषु^६ यज्ञेषु वनसम्बन्धिषु यज्ञगृहेषु वा^७ “योनौ” स्थाने^८
“आसीदन्” यद्वा । वनेषु योनौ भूमौ आसदन् पूर्वं स्थितः
सन् यज्ञगृहं अभ्यर्षयति सम्बन्धः ॥

“सीदन्त्योनौवनेष्वआसोदन्”-“श्वेनोनयोनिमेतिसाम्नात्तवः
पाठौ ॥ ७ ॥ ३७

* ष० २, १, २, १ = ऋ० ७, १, २६, १ ।

† “वारु षः”-इति ऋषि-नैगेयः ।

‡ ‘वतु षणु सम्भक्तौ (भा० ष०)’-इत्यस्येदं रूपमित्यमित्यभिप्रायः ।

५ ‘वनेषु उदकेषु’-इति वि० ।

६ “योनौ” इति गृहनामसु चतुर्दशं नैषण्डकम् (३, ४) ।

अथ नवमी ।

व १ २ ३ १ २ ३ १ २
इषेपवस्वधारयामृज्यमानोमनीषिभिः ।

१ २ ३ १ २ ३
इन्द्रेरुचाभिगाइहि ॥ ८ ॥ ३८ *

३ । ईश्या । णाइदधिषे । इडार३भा३४३ । आर३
४५इ । डा ॥ १३ ॥

(ऐषम् ॥) इषेपवा । स्वधारयौहोवाइहाइ४ ।

औहोवा । मृज्यमारनोमनीषिभिः । इन्द्रेरुचा । अभि

गौहोवाइहाइ४ । औहोवा । उप । इहीर३४५ ॥ १४ ॥ ३९

कश्यपऋषिः^१ । से “सोम !” “वृषा” कामानां वर्षकस्व^२
“द्यमान्” दीप्तिमान् “असि” । अपिच हे “देव”द्योतमान
सोम ! “वृषा” त्वं “वृषव्रतः”^३ वर्षणशीलकर्मासि । किञ्च
हे सोम ! “वृषा” त्वं “धर्माणि”^४ देवानां मनुष्याणां च हितानि
कर्माणि^५ “दधिषे”-“दधिषे”-इति पाठौ ॥ ८ ॥ ३८

* उ० २, २, ४, १ = ऋ० ७, १, ३८, ३ ।

† “भारीचः”-इति ऋषि-सौ ।

‡ “व्रतम्”-इति कर्मनामसु सप्तमं नैघण्टुकम् (१, १) ।

§ ‘धर्माणि धारणानि’-इति षि० ।

अथ दशमी ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
मन्द्रयासोमधारयावृषापवस्वदवयुः ।

३ १ २ ३ २
अव्यावारेभिरस्मयुः ॥ १० ॥ ४०*

५ २ १ १ २ २
(श्यावाश्वम् ॥) मन्द्रयासो । मधारया । वृषापा

२ १ २ १ १ १ ३
रुवा । स्वदाइवारयूः । अव्यारः । वाररा२३४

५ २ २ २ ३ २
औहोवा । भिरस्मयुः ॥ १५ ॥ ४०

कश्यपऋषिः† । हे “इन्दी” सोम ! “मनीषिभिः” ऋत्वि-
ग्भिः‡ “मृज्यमानः” शोधमानस्त्वं “इषे” अस्माकमन्नाय॥
“धारया” “पवस्व” क्षर “रुचा” रोचमानेनरन्धसा§ “गाः”
पशून् “अभीहि” अभिगच्छ ॥ ८ ॥ इति

असितऋषिः॥ । हे “सोम !” “वृषा” कामानां वर्षिता
“देवयुः” देवकामः “अस्मयुः” अस्मत्कामश्च त्वं “अव्या” अवेः

* ऋ० ६, ७, २२, १ ।

† “मारीचः”-इति ऋषि-नैजेयः ।

‡ “मनीषी”-इति षेधाविनामसु एकादशं नैषण्टुकम् (३, १५) । “मनसा एषश्च
शीलैः”-इति वि० ।

§ “रुचम्”-इति अन्ननामसु चतुर्दशं नैषण्टुकम् (१, ७) ।

§ “रुचा दीप्रा”-इति वि० ।

॥ “काश्यपो देवलो वा”-इति ऋषि-नैजेयः ।

अथैकादशी ।

३ १ २ १ १ १ ३ १ ३ ३ १ २,
अयासोमसुकृत्ययामहान्त्सनभ्यवर्द्धथाः ।

३ १ २ २ २
मन्दानद्दृषायसे ॥ ११ ॥ ४१*

५ ४ ३ ४ ५ २ २ २
(अयासोमीयम् ॥) अयासोऽमसुकृत्यया । महान्

० ३ ५ १ २ २ २ २ २
त्सना । भ्यवर्द्धीर३४थाः । मन्दानआयेत् । वृषाऽ
४
याप्रसाद्दृष्ट्वा ॥ १६ ॥ ४१

“वारेभिः” बलैः कृते दृशापवित्रे “मन्त्राय” मदकरया धारया
“पवस्व” चर ॥

“अव्यावारेभिः”-“अव्योवारेषु”-इति पाठौ ॥ १० ॥ ४०

कविः ऋषिः† । हे “सोम !” “अया” अनया “सुकृत्यया”
शोभनया अभिषवादि-लक्षणया क्रियया “महान्” पूज्यमानः
“सन्” देवान् प्रति “अभ्यवर्द्धथाः” अभ्यवर्द्धयः । “मन्दानः इत्”
मोदमानः एव “दृषायसे” दृषवदाचरसि यथा मोदमानो
दृषभः शब्दं करोति तथाभिषववेलायां उपरवेषु शब्दं करोषी-
त्यर्थः ॥

“अभ्यवर्द्धथाः”-“अभ्यवर्द्धत”-इति, “दृषायसे”-“दृषायते”-
इति च पाठः ॥ ११ ॥ ४१

* ऋ० ७, १, ४, १ ।

† “भार्गवोऽयम्”-इति ऋषिःत्वैरेव. “भारद्वाज”-इति चतु० ।

अथ द्वादशी ।

३ १२ २२ ३ १२ २२ ३ १ २
अयंविचर्षणि^१हितःपवमानःसचेतति ।

३ २२ २२ ३२
हिन्वान^२आप्यं^३वृहत् ॥ १२ ॥ ४२*

(आग्नेयम् ॥) आ^१ । हौ^२होवा^३द्वाइ । अयंविचा ।

२ १ २ ३२ ४२ ४ २ २
षणा^१द्वाइता । औ^२होवा^३द्वाइ । पवमानाः । स

१ २ ३२ ४२ ४ २ २ ५
चाइताता । औ^२होवा^३द्वाइ । हिन्वान^४आ । पियौ^५इ

२ ४ ५ ४ ५
हौ^१इ । ह्वो^४वा । वृ^५पू^४हो^५इद्वाइ ॥ १७ ॥ ४२

जमदग्निः ऋषिः† । “विचर्षणिः” विद्रष्टा‡ “हितः” पात्रे
निहितः “पवमानः” शोधमानः “अयं” सोमः “आप्यम्” अप्पु
भवं “वृहन्” महत् अन्नं “हिन्वानः” प्रेरयन् “सचेतति”॥
सर्वैः सञ्ज्ञायते ॥ १२ ॥ ४२

* ऋ० ७, १, २५, ५ ।

† “भार्गवः”-इति ऋषि-नैगेयः ।

‡ “विचर्षणिः”-इति पश्यति-कर्मसु षष्ठं नैघण्टु कम् (३, ११) । चर्षणि शब्द-
स्थानावसरे यास्तुः “चायिता”-इत्याह (५, २४) । “विचर्षणिः सर्वं पश्यति”-इति वि० ।

॥ ‘सचेतति सम्यगानयति’-इति वि० ।

अथ त्रयोदशी ।

१८ ३ १८ १८ ३ १८ १८
प्रन*इन्दोमहेतुन†जर्मिन्नविभ्रदर्षसि ।

३ २ १ २ १ १ २
अभिदेवा‡अयास्यः ॥ १३ ॥ ४३ †

(आयास्यम् ॥) ४ ४ ५ ८ ८ १ ३ ५
प्रनइन्दोए । हीएही२३४या ।
२ १८ १ ५ १ ८ १ १
महेतुनए २हीए २ही३या । जर्मिन्नविभ्रदर्षसए २हीए
५ १ १ २ १ ३ ५ ८ ८ २ १८
२ही३या । अभाये३ । दा३इवार३४ औहीवा । अया
२ ३ १ १ १ १
सियार३४पुः ॥ १८ ॥

(आयास्यमुत्तरम् ॥) ३ ४ ५ ८ २ २ ५
प्रनइन्दो । इया३४३इ३४या ।
२ १८ ५ २ ८ १ ५ २
महेतुनइया २ई३या । जर्मिन्नविभ्रदर्षसइया २ई३या †
१ २ १ ३ ५ ८ ८ २ २ १८
अभाये३ । दा३इवार२४ औहीवा । ए३ । अया-
२ ३ १ १ १ १
सियार३४पुः ॥ १८ ॥ ४३

* "प्रण"-इति

† "महेतम"-इति च

‡ ऋ० ७, १, १, १ ।

}—ऋ० ।

अथ चतुर्दशी ।

३ १ २ ३ २ ३ १ २
अपघ्नन्पवतेमृधोपसोमोअरावणः ॥

३ १ २ ३ २
गच्छन्निन्द्रस्य निष्कृतम् ॥ १४ ॥ ४४*

॥ इति द्वितीय-दशति ॥

(भारद्वाजम् ॥) ^{२, ३} होईर३४या । २ । ^{४ ५} इयाहाइ ।
^{२ १} अपघ्नार३न्पा३४५ । ^{२, ३} होईर३४या । २ । ^{४ ५} इयाहाइ ।
^{२ १} वताइ । ^१ मार । ^३ धार३४ । ^{५ २ २} औहोवा । ^{१ २ ३ २} अपसोमोर
^{१ ३ २} अरावण३४५ः । ^{२, ३} होईर३४या । २ । ^{४ ५} इयाहाइ ।

अथास्य ऋषिः† । हे “इन्द्रो” क्लिद्यमान !‡ त्वं “नः”
अस्माकं “महे” महते “तुने”‡ धनायना “प्रार्थसि” प्रगच्छति ।
“न” संप्रत्यर्थे‡ अयास्यसावृषिः तव “जमि” तरङ्गं “बिभ्रद्”
धारयन् देवान् यष्टुमभि गच्छति ॥ १३ ॥ ४३

* ७० २, ५, १, ७, १ = ऋ० ७, १, २२, ५ ।

† “आन्निन्द्रसः”-इति ऋषि-नैमेषः ।

‡ “इन्द्रुमिन्धे रुनतेर्वा”-इति (४, ४१) शास्त्रोक्तं रुनतेर्योगार्थवेद्ये मृद्यते ।
उन्दो क्लिद्यते (६० प०) ।

§ “तना”-इति धननामसु पठ्यते (२, १० न०) ऋग्वेदीयपाठोऽपि ‘तनं’-
इत्येव ।

§ “अथ निपाता उभावचे अर्थेषु”-(जि० १, २) इत्यासुक्तेः ।

२ १ २ १ १ १ १ २, ४ ५ ४ ५
गच्छन्नार३इन्द्रार३४५ । होइर३४या । २ । इयाहाइ ।

२ १ ३ ४ २ २ २ १ १ १ १
स्यनाइः । कारे । तार३४ । औहोवा । इ२३४५ ॥२०॥ ४४

अमहीयुः ऋषिः* । “सोमः” “सृधः” हिंसकान् शत्रून्†
“अपघ्नन्” मारयन् “अराव्णः” शक्ती सत्याब् धनानामदातृं‡
अपघ्नन् “इन्द्रस्य” “निष्कृतं”§ स्थानं “गच्छन्” प्राप्नुवन्
“पवते” धारया चरति ॥ १४ ॥ ४४

इति औसायणाचार्य-विरचिते सामवेदार्थप्रकाशे छन्दोव्याख्याननि
पञ्चमस्याध्यायस्य चतुर्थः खण्डः ॥४॥

अथ पञ्चमे खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

४ १ २ ३ १ २ ३ १ २ २
पुनानःसोमधारयापोवसानोअर्षसि ।

१ २ ३ १ २ २ २ ३ १ २ ३ २ २ ३ १ २ ३ १ २

आरन्नधायोनिमृतस्यसीदस्यत्सोदेवोहिरस्ययः ॥१॥ ४५ ॥

* “आङ्गिरसः”-इति ऋषि नैगेयः ।

† ‘सृधः सङ्गामान् पापानो वा’-इति वि० ।

‡ ‘अराव्णः अमृताभिः शस्त्रारः’-इति वि० ।

§ ‘निष्कृतं संस्कृतम्’-इति वि०, परिष्कृतमित्यर्थः ।

§ ७० १, १, ६, १=ऋ० ७, ५, १२, ४=आर० १, १, १०=कञ्जे १, १, २—
३;—१, २, १०;—१, १, १;—४, १, १—५—६;—६, १, २—१२—१३;—६, २,
२—१३;—१०, १, १२—१३—२०;—११, २, १६;—१३, १, ७—१६;—१३, १,
१५;—१५, २, ३—४; १०, १, १०—११—१६;—१६, १, ७—२०—२१;—१६,
१, २०;—२०, २, ११—१५—१६—१७;—१२, २, ८=कण्ठ १, २, १०;—३, १,
६—२०,—६, १, ५;—४, २, ४—१५,—५, १, १४;—५, २, ८;—६, १, ७ ।

(आयास्यम् ॥) पुनानःसो । मारुधार३४औहोवा ।
 ३ ५ १ १८ ४ ८ १ १८ २ २
 रार३४या । अपोवसानोअर्षसि । आराना३धाः ।
 १८ २ २ १ ३ ५ ८ २ ३ ५
 योनाइमारुर्त्त३ । स्यारुमारु३४औहोवा । दार३४सी ।
 १ २ ३ १ ४ ५ ८ २ ३
 उत्सेदि ३ वो३ । चारुइरा २ ३ ४ औहोवा । एया-
 ५
 र ३ ४ याः । ॥ २१ ॥

(माण्डवम् ॥) इयारुई३या । पुनानःसोर । मधा
 १ ५ १ १८ ८ २८ १ २ १८ ८ ८
 रार३४या । अपोवसानोअर्षा३सी । आरत्नधायोनि
 २ १८ २ ३ ८ २८ १ १ ३ ५ ८
 नृतस्यसीदा३सी । उत्सेदिवोर३ । चारुइरार३४औ
 ८ २ १ १ १ १ १
 होवा । एया३यार३४पुः ॥ २२ ॥

(आपदास्यम् ॥) पुनानःसोमधारया । अपोव
 १ ८ ८ ५ २ ५ २ १ ८ १ १ ८ ८ २ १ १
 सानोअर्ष । स्योइहा । ओइहा । आरत्नधायोनिनृतस्य
 ८ ५ २ ५ २ १ २ ५
 सीद । स्योइहा । ओइहा । उत्सेदाइवारः । औ
 १ ५ २ १ २ १ १
 इहा । ओइहा । हिरण्यार३याइ४इः । ओर३४पुइ ।
 डा ॥ २३ ॥

(सोमसाम॥) पुनानः^{४ ८}सोम^{२ ४}धारया । आपो^१ र्वासा^१
 २ । नो^२ अर्षसी^१ । आ^१ र्त्नाधा^{२ ८}रः । योनि^१मात्ता^१ २ ।
 स्यसी^{१ ८}दसी । ऊत्सो^१ र्दाइ^१दा^२रः । हिरण्य^१ रश्वा^२ ३४३ ।
 ओ^१ रश्वा^१ ४५३ । डा ॥ २४ ॥

(ऐडमायास्यम् ॥) आइ^४ पुना^{५ ४} । नाः^१ सो^{२ १ ८} । मधा^{२ १ ८}
 रया । आपो^२ वसा^१ ३१ । नो^२ अर्षसी^१ । आरत्न^२ धा^२ ३१ ।
 योनि^२ मृता । स्यसी^{२ १ ८} दसी । ऊत्सो^२ देवा^१ ३१ । हिर^{२ १} स्या-
 रश्वा^२ ३४३ । ओ^१ रश्वा^१ ४५३ । डा ॥ २५ ॥

(माण्डवम् ॥) पुनानः^{५ ८ ४ ५ ८ ४ ५ ८}सोम^{२ ४ ५}धारया । पो^{२ ४ ५}वसो^{४ ५}वा ।
 नो^{१ ८} अर्षसि । आरत्न^{१ ८} । धा^१ उवा^{१ २ २} २३ । हो^{१ ८} वा^{१ ८} ३हाइ । योनि^{१ ८}
 मृत^{२ १ २ ८}स्यसी^{१ २ ८} दसि । उत्सो^{१ २ ८} दे^१ । वा^{१ २ ८} उवा^{१ २ ८} २३ । हो^{१ २ ८} वा^{१ २ ८} ३हाइ ।
 हिर^१ ण्य^२ रश्वा^२ ३४३ । ओ^१ रश्वा^१ ४५३ । डा ॥ २६ ॥

(उद्धत्याजापत्यम् ॥) पुनानः^{५ ८ ४ ५ ८ ४ ५ ८}सोम^{२ ४ ५}धा । हो^४ प्रया ।
 अपो^{२ १ ८} वसान^{२ १ ८} आ^१ चो^{१ ८} र । षा^{१ ८} सी^{१ ८} र । आरत्न^{१ ८} धा^{१ ८} योनि^{१ ८} मत^{१ ८} स्यसा

हो॒र॒इ । दा॒सी॒र । उ॒त्सा॒र॒हो॒इ । दा॒र॒इ॒वो॒इ ।
 २१ ५ ४ ५
 हि॒रो॒र॒इ॒वा । ए॒या॒पु॒यो॒इ॒हा॒इ ॥ २७ ॥

(त्रीणिधनमायास्यम् ॥) पु॒ना॒नः॒सो॒म॒धा॒हा॒उ॒हो॒वा ।

रा॒या॒आ॒र॒इ॒षो॒ । व॒सा॒र । न॒आ॒इ॒षु । पा॒र॒इ॒सी ।
 २२ ३ ५ १ २ २ ३ ५
 आ॒रा॒इ॒ । औ॒हो॒वा । त्न॒धा॒यो॒नि॒मृ॒ता॒र । स्य॒सा॒इ॒
 ३ ५ १ २ ३ ४ ५ १
 प्र॒इ । दा॒र॒इ॒सी । उ॒त्सा॒इ॒ । औ॒हो॒वा । दा॒इ॒वो॒र ।
 ३ २ २ ५
 हि॒रा॒इ॒षु । ए॒या॒र॒इ॒षाः ॥ २८ ॥

(कएवरथन्तरम् ॥) पु॒ना॒नः॒सो॒म॒धा॒र॒या । अ॒पो॒व॒सा ।

नो॒इ॒आ॒र्षा॒इ॒सी । आ॒र॒त्न॒धा॒यो॒नि॒मृ॒त॒स्य॒सी॒इ॒सा॒र॒इ॒षे॒ही ।
 २ १ २ २ २ २ २ ३ ५
 उ॒त्सा॒दा॒र॒इ॒इ॒वाः । हि॒रा॒इ॒ष॒उ॒वा॒र॒इ । इ॒इ । ए॒य॒य॒आ
 २ १ २ २ २ २ २ २ २ २
 ॥ २९ ॥

(तिरश्चीनिधनमायास्यम् ॥) पु॒ना॒नः॒सो॒म॒धा॒र॒या ।

इ॒इ । औ॒इ॒हो॒पु॒वा॒इ । आ॒पो॒इ । व॒सा॒र । न॒आ॒इ॒षु ।
 २ २ ४ १ २ १ ३ ५
 पा॒इ॒सी॒र । आ॒र॒त्न॒धाः । यो॒नि॒मृ॒ता । स्या॒सा॒इ॒आ ।

^{२ ४} औश्होश् । ^५ दारश्मी । ^{२ १ २ १} उत्साऔश्हो । ^१ दाइवोर् ।
^{३ २} हिराश्पु । ^{२ १ १ १ १} एयाश्यारश्पुः ॥ ३० ॥

५ ४ २ २ २ २ २ २

(सदीविशीयम् ॥) पुनानःसोमधारयाओहाओहाश् ।
^{५ ४ २ २ ५} औहोऔहोईवा । ^{० १ २ २ २ १ २} अपोवसानोअर्ष । ^{५ २} स्योश्हा । ^{५ २} औश्हा
^{२ ५ १} श् । ^{५ २ १} औश्होइ । ^{१ २ २ १ २ २} आरत्तुधायोनिमृतस्यसीद् ।
^{५ २} स्योश्हा । ^{५ २ १} औश्हाश् । ^{५ २} औश्होइ । ^{५ २ १} औश्होश्वा ।
^{१ २} उत्सादाश्इवारः । ^{५ २} औश्हा । ^{५ २ २ ५ २} औश्हाश् । ^{५ २} औश्होइ ।
^{५ २ २} औश्होश्वा । ^१ हिर । ^{५ ४ २} एयाश्यारश्पुऔहोवा । ^{० २} सदी
^{१ ३ १ १ १ १} विशारश्पुः ॥ ३१ ॥

(खवासिनी द्वे ॥) औश्होश् । वाओवा । २ ।
^२ औश्होश् । ^{१ ३} वाओवाश् । ^{५ ४ २} औश्वाश्पुऔहोवा । पुना
^{१ २ २ १ २ २} नःसोमधारया । ^{१ २ २ २ २} पोवसानोअर्षसि । ^{१ २ २ १ २ २} आरत्तुधायोनि
^{२ १ २ २} मृतस्यसीद्सिउष्योदेवाः । ^१ औश्होश् । वाओवा । २ ।

ओ^२र^१हो^३१ । वा^१ओ^२वा^३३ । ओ^१र^२वा^३र^४४ओ^५हो^६वा । ए३ ।
 र १ ११११
 द्विरण्ययार३४४ः ॥ ३२ ॥

ओ^२३ । हो^३१ । वा^२ओ^१वा^३३ । ओ^१र^२वा^३र^४४ओ^५हो^६वा ।
 २२ १ २२ १२ २२ १२ २२ २ १२ ११२ २
 पुनानःसोमधारया । पोवसानोअर्षसि । आरत्नधाये
 २ १ २ २ २ २ १ २ ३ १ १ ३
 निमृतस्यसीद् । स्यो^२३ । हो^३१ । वा^१ओ^२वा^३३ । ओ^१र^२वा^३
 ५२ २ १ २२ २ १२ २ १ २
 र३४ओ^५हो^६वा । उत्तोदेवोद्विरण्ययः । इडा^१र^२भा^३३४३ ।
 १
 ओ^१र^२३४पु^३द् । डा ॥ ३३ ॥

(पुवः ॥) हा । वो^२३हा^३३ । वो^२३हा^३ । हा । ओ^१र^२३४वा ।
 २ ३ ५ २ १ ५ ५ २ ३
 हा^३३ । पु^१ना^२ना^३र^४४ःसो । मा^२धा^३रा^४र^५४या । आपो^२वा
 ५ २ ३ ५ २ ३ ५ २
 र^३४सा । नो^२अ^३र्षा^४र^५४सी । आ^२र^३त्ना^४र^५४धाः । यो^२नी
 २ ५ २ ३ ५ २ ३ ५ २
 मा^२र^३४र्त्ता । स्या^१सी^२दा^३र^४४सी । ऊ^२त्तो^३दा^४र^५४इ^६वो । हा^३इ
 ३ ५ २ २ २ २ १ २ २
 रण्यार^३४याः । हा । वो^२३हा^३ । वो^२३हा^३ । हा ।
 ३ ५ २ ५ २ २ १ २ २
 ओ^१र^२३४वा । हा^३३४ । ओ^५हो^६वा । ए३ । अतिविश्वानि
 १२ २ २ ३ १ १ १
 दुरितातरेमार३४ ॥ ३४ ॥

^{२ २} ^२ ^१ ^५ ^{१ २}
 (रौरवम् ॥) पुनानःसोमाश्धाराश्छया । आपो
^{२ २} ^२ ^{२ २} ^{३ २} ^{१ २}
 वसानोअर्षस्यारत्नधायोनिमृतस्यसारश्छदाइ । ओहाइ
^२ ^{१ २} ^{२ २} ^२ ^{१ २} ^२ ^१
 उवा । उत्सोदेवीरारश्छाइ । ओहाइउवा । एयया ।
^२ ^४ ^५ ^४
 औश्छावा । होपुइ । डा ॥ ३५ ॥

^{३ २} ^२ ^४ ^४ ^{२, ४}
 (यैधाजयम् ॥) पुनार१ । नाःसो । म । धारा
^५ ^{१ २} ^१ ^{३ २} ^३ ^५
 २३४या । आपोश् । वसार । नआश्छपु । पारश्छसी ।
^{१ २} ^{२ १} ^{२ २} ^१ ^{१ २} ^२ ^५
 आरत्नधाः । यो । निमृताश् । स्यसारश्छपुइ । दाश्छसी ।
^२ ^१ ^{३ २} ^३ ^५
 उत्सारः । दाइवोश् । हिराश्छपुएयारश्छयाः ॥ ३६ ॥ ४५
 ॥ इति चतुर्दशस्यार्द्धः प्रपाठकः ॥

गरहाजादयः सप्त ऋषयः* । हे “सोम !” “पुनानः” शोधकः
 “अपः” वसतीवरीः† “वसानः” आच्छादयन् “धारया” “अ-
 षसि” गच्छसि द्रोणकलशे किञ्च “रत्नधा” रमणीयानां धनानां
 दाता‡ त्वम् “ऋतस्य” यज्ञस्य “योनि” स्थानम् “आसीदसि”

* “सर्वासां सप्त ऋषयो भरद्वाजः काश्यपो गोतमोऽत्रिर्विश्वामित्रो जमदग्निर्वशिष्ठ
 इत्येते”-इति ऋषि-नैगेयः । † सर्वासामेतद्दृशस्थानां द्वादशानामित्यर्थः ।

‡ “अपः उदकानि”-इति वि० ।

§ ‘रत्नान् धारयन्’-इति वि० ।

अथ द्वितीया ।

२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २
परितोषिञ्चतासुत्सोमोयउत्तमृह्विः ।

३ १ २ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २
दधन्वाङ्गोनर्योअप्स्वाङ्तरा*सुषावसोममद्रिभिः ॥ ॥ ४६१

५ २ २ २
(अच्छिद्रम ॥) परीतोषी । चता३१उवार३ । ख२

५ १ २ ३ १ २ १ २ १ ५ २ २
३४ताम् । सोमोरयउत्तमृह्वीः । सोमोयज । तमा

५ २ १ २ २ ३ १ २ १ २
३१उवार३ । चार३४वीः । दधन्वाङ्गोनर्योअप्सुवन्तरा ।

५ २ १ २ १ २
दधन्वाङ्ग्याः । नर्यो२ । आ । सुवा३१उवार३ । ता

५ २ १ २ ३ ५ २ २
२३४राः । सुषावसोममद्रिभी२३४ः । सुषावसे । ममा

५
३१उवार३ । द्रा३४इभीः ॥ १ ॥

अपि च “देवः” द्योतमानः सोमः “उक्तः” प्रस्यन्दनशीलः सन्
“हिरण्ययः”^१ देवानां हितरमणीयो^१ भवति खलु ॥

“देवो”-“देव”-इति साम्प्रकृतचः पाठौ ॥ १ ॥ ४५

* “स्वाङ्तरा”-इति ऋ० खरपाठः ।

† ७० ५, ७, १२, १=कृ० ७, ५, १२, १=कृ० ५, २, १, —१—३—४—५—६;
—७, १, ३—४;—७, २, ३—४;—८, १, ३;—८, २, ४;—८, ३, ७—११;—१२, १,
१८;—१२, २, २०;—१५, १, ६;—१५, २, १२—१३—१४;—१६, १, ५—६;—१८,
१, १८—कृ० १, १, २—३—४—५—६—७—१२;—२, २, ६—१० ।

‡ “कृतव्यासोऽस्त्वमाधीहिरण्ययामि कन्दसि (पा० ६, ४, १७५) ।

१ ‘हिरण्ययः अमृतमय’-इति वि० ।

(रथिष्ठम् ॥) परीतोपी । चतासुताम् । औश्-
 होश्वा । औश्होश्वा । ईश्या । ईश्याश्४ । हा ।
 हाउवा । सामोरयउत्तमश्हविः । सोमोयज । त
 माश्हाश्वीः । औश्होश्वा । औश्होश्वा । ईश्या ।
 ईश्याश्४ । हा । हाउवा । दधन्वाश्वानर्योऽसुवन्तरा ।
 दधन्वाश्व्याः । नर्योऽ । आ । ण्वश्शान्ताश्वरा । औश्-
 होश्वा । औश्होश्वा । ईश्याश्४ । हा । हाउवा ।
 सुषावसोममद्रिभौःश्४ः । सुषावसो । ममाद्रीशभाइ ।
 औश्होश्वा । औश्होश्वा । ईश्या । ईश्याश्४ । हा ।
 हाउवाश् । ऊश्श्४पा ॥ २ ॥

(भारद्वाजे द्वे ॥) औश्होइपरीतोपी । चतासुतम् ।
 औश्होइ । औश्होइ । आश् । औश्होश्वा । सोमो-
 रयउत्तमश्हविः । औश्होइ । औश्होइ । आश् । औ-
 होश्वा । दधन्वाश्वानर्योऽसुवन्तरा । औश्होइ । औ-

१ ५ १२ २ १२ २ २ ५
 होइ । आइ । औहाइवा । सुषावसोमद्रिभिः । औ
 २ ३२ २ १ ५ ५
 होइ । औहोइ । आर३४ । उऊवाइहाउ । वा ॥ ३ ॥

४ ५ २२ १ ५ १
 प । र्येपारी । तापिञ्चतारसुतम् । आउवार३ ।

२२ ३ २२ ३ ५ २ १२ ५२ १ २ १ २ १
 हाउहाउ । होइवा । सोमोऽयउत्तमच्छविः । आ-

२२ ३ २२ ३ ५ २ १२ २ ५२
 उवार३ । हाउहाउ । होइवा । दधन्वाऽथोनर्योऽ

१ २ १ २२ ३ २२ ५ २ १२
 सुवन्तराउ । वा३३ । हाउहाउ । होइवा । सुषावा

२ २२ ३ २२ ३ ५ २ ३ २ १
 र३सो३ । हाउहाउ । होइवा । मम । द्रा३३४इभा

५ ५
 इ । उऊवाइहाउ । वा ॥ ४ ॥

५ २ २ २ १२
 (आभीशवम् ॥) परितोषिञ्चतासुतम् । ए । सो-

२ १ ० २ १ ५ २ १२ २
 मीयऊत्तामच्छविः । दा३३४धा । हाइ । न्वाऽथो

२ ० १ ३ ५ २ १ २ २ १
 नर्योऽप्रसुअन्तारा । द्द३३४धा । हाइ । वासोमसोऽ-

५ ४
 ३४वा । द्रा५इभोइहाइ ॥ ५ ॥

५ २ २ २ २
 (उत्तरमाभीशवम् ॥) परीतोषिञ्चतासुतम् । ए ।

ए । सोमोयज्जत्तामृहाविः । दार३४धा । हा३हाइ ।
 १२ २ २ ० १ ३ ५ २ १ १
 न्वा३योनर्योअप्सुअन्तारा । ह्यर३४पा । हा३हाइ । वा
 २ ० १ ५ ४ ५
 सोममो२३४वा । द्रापुइभोईहाइ ॥ ६ ॥

(माण्डवम् ॥) परीतोपिच्चतासुतम् । इहा । सो
 ४ ५ ४ ४ ५ २ ४ १२
 मोयउत्तमृहार३वीः । इहा । दधन्वा३योनर्योअप्सु
 २ २ १ २ १ २ १ २ २ २
 वन्तार३रा । इहा । सुपावार३सो । इहा । ममार३ ।
 १ ३ ५ ४ २ ३ ५
 द्रा२इभार३४अौहावा । ई२३४हा ॥ ७ ॥

(माण्डवमुत्तरम् ॥) इहा । परीतोपिच्चतासुतम् ।
 ४ ५ ४ ४ ५ २ ४
 इहा । सोमोयउत्तमृहार३वीः । इहाउवा३ । ऊ३-
 १ २ १ २ १ २ १ २ २
 ४पा । दधन्वा३योनर्योअप्सुवन्तार३रा । इहाउवा३ ।
 २ ५ २ १ २ २ १ २ २ ५
 ऊ३४पा । सुपावार३सो । इहाहाउवा३ । ऊ३४पा ।
 २ १ २ १ २ १ २ ५
 ममद्रा२३इभोः । इहाउवा३ । ऊ३२३४पा ॥ ८ ॥

(अभीवासः साम ॥) परीतोपिच्चतासुताम् । सोमो

२ १ २ १ ३ १ २, ३ ५ १ ५
 यञ् । तमञ्छवाइः । दधाञ्चिरञ्छवा । ऊञ्छपा ।
 १ २ २ २ १ १ १ २ १ १
 न्दाञ्चोनर्योअप्सुवन्ताञ्छरा । सुषावाञ्छसो । मामद्रि
 भिः । इडाञ्छभाञ्छञ्छ । आञ्छञ्छपुइ । डा ॥ ८ ॥

४ ५ २ ४ २ ५ २ ४ ५ ५
 (परिदासःसाम ॥) परीतोषिञ्चतासुनम् । ओइवा ।

१ २ ३ ४ १ २ १ ३ १ २ २ २ १
 सीमोरयउत्तमञ्छविः । दधान्वाञ्च्योइ । चाञ्छाइ । न-
 ३ ४ १ २ १ २ २ १ १ २
 र्योअप्सुवन्तरा । सुषावासोइ । चञ्छा । मामद्रिभिः ।
 १ २ १
 इडाञ्छभाञ्छञ्छ । आञ्छञ्छपुइ । डा ॥ १० ॥

४ ५ २ ४ २ ५ ४ ४ १ २ २
 (वैणवम् ॥) परीतोषिञ्च । ताप्सुताम् । सीमेर

१ १ २ २ २ २
 यउत्तामाञ्छरम् । चावीरः । दधन्वाञ्च्योनर्योअप्सु-
 १ १ २ २ २ १ ५
 वाञ्छर । ताराञ्छ । सुषावाञ्छसोइ । नमोञ्छञ्छवा ।
 ४ ५
 झापुइभोइइहाइ ॥ ११ ॥

१ २ २ १ २
 (सीमक्रतवीयम् ॥) परीतोषाञ्छे । चतासुताञ्छम् ।

१ २ १ २ १ २ २ १ १ २
 ऐहोइ । ऐहोइ । ऐहोइहाइ । उवाञ्छेइ । ईश्या ।

^{१ २ २} सामोयऊ२ । ^१ तम॒ह्वी॒रः । ^{१ २} ऐ॒ही॒र । ^{१ २} ऐ॒ही॒र ।
^{१ २ २} ऐ॒हि॒हा॒र॒इ । ^१ उवा॒र॒इ । ^{५ २} ई॒श्या । ^{१ २ २} द॒धन्वा॒य्यो॒नर्यो॒र ।
^१ ष॒सु॒वन्तरा॒र । ^{१ २} ऐ॒ही॒र । ^{१ २} ऐ॒ही॒र । ^{१ २ २} ऐ॒हि॒हा॒र॒इ । ^१ उवा
^{५ २} र॒इ । ^{१ २} ई॒श्या । ^{१ २} सु॒षाव॒सो॒र । ^१ म॒मद्रि॒भा॒र॒इ । ^{१ २} ऐ॒ही
^{१ २} र । ^{१ २ २} ऐ॒ही॒र । ^{१ २} ऐ॒हि॒हा॒र॒इ । ^१ उवा॒र॒इ । ^{५ २} ई॒श्या३४३ ।
^१ श्री२३४५इ । डा ॥ १२ ॥

^{३ २, ३ ४} (ग॒र्हः ॥) ^{३ २} उपा॒उप । ^{३ २, ३ ४} उपा॒३१ । ^{३ २} उपा॒उप । ^{३ २} प॒री-
^{२ २ २ ३ ४} तोषि॒च्चता॒सुत॒म् । ^{३ २, ३ ४} उपा॒उप । ^{३ २} उपा॒३१ । ^{३ २, ३ ४} उपा॒उप ।
^{३ २ २} सो॒मोय॒उत्त॒म॒ह्विः । ^{३ २, ३ ४} उपा॒उप । ^{३ २} उपा॒३१ । ^{३ २, ३ ४} उपा॒उप ।
^{१ २ २ २ ३ ४} द॒धन्वा॒य्यो॒नर्यो॒ऽष॒सु॒वन्तरा॒ । ^{३ २, ३ ४} उपा॒उप । ^{३ २} उपा॒३१ । ^{३ २} उपा-
^{३ ४ २ २ २ ३ ४} उ॒प । ^{३ २, ३ ४} सु॒षाव॒सो॒म॒द्रि॒भिः । ^{३ २} उपा॒उप । ^{३ २} उपा॒३१ । ^{३ २} उपा
^४ इ॒ज॒पु॒पाई॒पुई । ^{३ ४} ऊ॒३४५ ॥ १३ ॥

^{४ ५ ५} (प्र॒तोदः ॥) ^{१ २ २ २ २} चा॒उ॒हा॒उ॒हा॒उ॒वा । ^{१ २} प॒रीतोषि॒च्चता॒सु-
^{१ ३ १ १ १ १ ५ ५ ५} त॒म् । ^{१ २ २ २} उपा॒३४५ । ^{१ २ २ २} चा॒उ॒हा॒उ॒हा॒उ॒वा । ^{१ २ २ २} प॒रीतोषि॒च्च

१ १ ३ १ १ १ १ ५ ५ ५
 तासुतम् । इहा । उपार३४५ । हाउहाउहाउवा ।
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ ५
 परीतोषिञ्चतासुतम् । अबोबृहत् । उपार३४५ । हाउ-
 ५ ५ १ १ १ १ १ १ १ ५ १ १ १ १
 हाउ हाउवा । परीतोषिञ्चतासुतम् । सीमोरयउत्त-
 १ २ १ २ १ १ १ १ ५ १ १ १ १ १ १ ३ १
 मत्त्विकिः । दधन्वाभ्योनर्योऽपसुवन्तरा । सुषावसोर-
 १ १ १ ५ ५ ५ १ २ १ १ १ १ १ १
 ३४५ । हाउ हाउ हाउवा । ए३ । ममद्रिभीर३४५ः ॥१४॥

(महायौधाजयम् ॥) १ १ १ ५ १ १
 हाञ्जो३४वा२ । हाञ्जो-
 ५ १ १ १ १ १ १ १ १ १ ५ ५
 र३४वा । हाउवा । परीतोषिञ्चतासुतम् । सीमोरय-
 २ १ २ १ २ १ १ १ ५ १ १ १ १ १ १
 उत्तमत्त्विकिः । दधन्वाभ्योनर्योऽपसुवन्तरा । सुषाव-
 १ १ १ १ ५ १ १ ५ १
 सोममा । हाञ्जो३४वा । २ । हाञ्जो३४वा । हाउवा३ ।
 १ १ १ १ १ १
 द्राञ्जोभीर३४५ः ॥ १५ ॥

हे ऋत्विजः । “सुतम्” अभिषुतं “सोम” “इतः” अस्मात्
 कर्मणम् “ऊर्ध्वम्” अथवा अस्मात् प्रदेशादूर्ध्वं “परिषिञ्चत”
 वसतीवरीभिः । [“इतोषिञ्चत” इत्यत्र संहितायां छान्दसं
 रोरुत्वम् । आदेशप्रत्यययोरिति षत्वम्] “यश्च” सोमः देवा-
 नाम् “उत्तमं” प्रशस्तं “ह्विकिः” भवति । अपिच “नर्यः”

अथ तृतीया ।

१ २ ३ १२ २२ ३ १२ २२ ३ १२
आसोमस्वानोअद्रिभिस्तिरोवाराण्यव्यया ।

३ २ ३ २ ३ क २२ ३ २ ३ १ २
जनो नपुरिचम्बोर्विशङ्करिःसदोवनेषुदध्रिषे ॥ ३ ॥ ४७*

३ ५ २ २ ५ १ २ १
(आशम् ॥) आ२३४सो । मस्वानो३आ । द्राइभा

३ ५ २ १२ २ ५ १ १ २ ३
ओ२३४वा । तिरोवारारणिअव्यया२३ । जानाओ२३४

५ १ २ ३ ५ १ ५ ५ १
वा । नापाओ२३४वा । रिचमुवोवोर्विशङ्करी२३ ।

१ २ ३ ५ १ २ ३ ५ ४
सादाओ२३४वा । वानाओ२३४वा । षुदापुध्रिपाइ ।

४
हो५इ । डा ॥ १६ ॥

५ २ २ २ २ ३ ३ ५
(सोमसाम ॥) हावासोमस्वा । नोअद्रा२३४इभीः ।

२ ५ ३ ५ २ ५ २
तिरोवार२३४रा । णिया३१उवार३ । षार३४या । जना

ननुषाय हितः “यः” च सोमः “अप्स” वसतीवरीषु “अन्तर्”
अरिचे वान्तर् “दधन्वान्” गच्छन् भवति । तं सोमम्
“अद्रिभिः” यावभिः अध्वर्युः “सुषाव” अभिणृतं चकार तं
परिषिञ्चतेति समन्वयः ॥ २ ॥ ४६

^३ नार^५३४^२पू । रा^१इ^३चा^४मू^५२३^६४^७वो । वि^८शा^९३१^{१०}उ^{११}वा^{१२}२३ । चा-
^५२३^६४^७रोः । स^८दो^९वा^{१०}२३^{११}४^{१२}ने । षु^{१३}दा^{१४}३१^{१५}उ^{१६}वा^{१७}२३ । धी^{१८}२३^{१९}४
^५षे ॥ १७ ॥

^४२^५४^६ २ ४२ ५ ४ २ १२ २ २ २
 आ^१सो^२म^३स्वा^४नो^५अ^६द्रि^७भा^८इः । ति^९रो^{१०}वा^{११}रा^{१२}णि^{१३}अ^{१४}व्या^{१५}१^{१६}या
^{१७}२ । ज^{१८}नो^{१९}न^{२०}पु^{२१}रि^{२२}चा^{२३}मू^{२४}१^{२५}वो^{२६}२ः । वि^{२७}शा^{२८}ङ्घा^{२९}१^{३०}री^{३१}रिः । स^{३२}दो^{३३}व-
^{३४}ना^{३५}इ । षू^{३६}२^{३७}द^{३८}धि^{३९}षो^{४०}२३^{४१}४^{४२}पु^{४३}इ । डा ॥ १८ ॥

^३२^४४^५ २ ४२ ४ ५ २ २ ४२ ५ ४ ५
 आ^१सो^२म^३स्वा^४नो^५अ^६द्रि^७भिः । ति^८रो^९वा^{१०}३^{११}रा^{१२}णि^{१३}अ^{१४}व्य^{१५}या ।
^{१६}२ । ज^{१७}नो^{१८}न^{१९}पु^{२०}रि^{२१}च^{२२}मु^{२३}वो^{२४}वि^{२५}श^{२६}ङ्घ^{२७}रिः । औ^{२८}२ । ऊ^{२९}वा^{३०}इ । हो^{३१}३^{३२}वा ।
^{३३}२ । स^{३४}दो^{३५}व^{३६}ने^{३७}षु^{३८}दो^{३९}२ । ऊ^{४०}वा^{४१}इ । हो^{४२}३^{४३}वा । धि^{४४}षा । औ-
^{४५}३^{४६}हो^{४७}वा । हो^{४८}पु^{४९}इ । डा ॥ १९ ॥

हे “सोम !” “अद्रिभिः” यावभिः “स्वानः” अभिष्यमा-
 णस्त्वम् “अव्यया” * अविमयानि “वाराणि” वालानि पवि-
 त्राणि “तिरस्” कुर्वन् व्यवधायकानि कुर्वाणः सन् “आ पवसे”
 आभिमुख्येन क्षरसि । “हरिः” हरितवर्णः स सोमः चम्बो-

* इत्यादिधेति कात्यायनवचनान् सिद्धम् (७, १, ४२म्) ।

अथ चतुर्थी ।

^{१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २}
प्रसोमदेववीतयेसिन्धुर्नपिष्येअर्णसा ।

^{३ १ २ २ ३ १ २ २ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २}
आशोःपयसामदिरोनजागृविच्छाकोशंसधुश्रुतं ॥४॥४८८८

^{५ २ ३ १ २ ५}
(त्रीणिधनमाग्नेयम् ॥) प्रसोमदा । वावोतार३४याइ ।

^{३ १ २ ५ २}
सिन्धूर्नापाइष्यआं३१उवार३ । णार३४सा । आशोः-

^{३ ५ २ १ २ २ ५}
पार३४या । सामदाइरोनजा३१उवार३ । गृ, २४४वीः ।

^{२ ३ ५ १ ५}
आकाको२३४शाम् । मधा३१उवार३ । श्व२३४ताम् ॥२०॥

^{३ ४ ५ २ ४ ५ २ ३}
(अग्नेवैश्वानरस्य साम ॥) प्रसोमदेववी । तयी२३४-

^{५ ३ ४ ३ ४ ५ २ ३ ५ १ १ २}
हाइ । सिन्धुर्नपिष्येअ । णसी२३४हाइ । आशाओर-

रधिषवणफलकगोरुपरि स्थिते कलशे^१ “विशत्” प्रविशति ।

तत्र दृष्टान्तः—“जनोन” यथा जनः “पुरि” पुरे प्रविशति ।

स त्वं वनेषु काष्ठनिर्मितेषु पात्रेषु^२ “सदः” स्थानं “दधिषे”

“दधिषे”-इति, साम्न ऋचः पाठौ ॥ ३ ॥ ४७

* उ० १, २, २०, १=ऋ० ०, ५, १४, २=आ० २, २, १५—१६=ऊ० १, २, १३;—६, २, १३;—८, १, १३;—९, २, १७—१८;—११, १, १७;—१४, १, १५;—१८, १, १२—१३—१४;—२९, २, १७;—२२, १, ६=ऊ० ६, १, ५ ।

† 'श्वानशुद्धमणि'-इति वि० ।

‡ 'वनेषु उदकेषु' इति वि० ।

५ १ २ ३ ५ ४र ३र ४ ५र ३
 ३४वा । पायाँओर३४वा । सामदिरानजा । गृ२३४ ।
 ५ ५ १ २ ३ ५ १ २ ४
 वीईर्चाइ । आळाओर३४वा । कोशाओर३४वा । मधूपुश्च-
 ताम् । होपुइ । डा ॥ २१ ॥

(द्विद्विद्वारं वामदेव्यम् ॥) प्रसोमार३देववीतयाइ ।

१ २ २ २ २ २ ३र २ १
 साइन्धुर्नपियेअर्णसांशोःपयसामदिरोनजौहाइ । ऊ-
 १ २ १र २ २र २ १
 म्माँर गृ२३वोः । अक्काकोशाम्मधौहोइ । ऊम्माँर ।
 १ ४ ५ ४
 श्रुताम् । ओर३होवा । होपुइ । डा ॥ २२ ॥

(उत्सेधः ॥) प्रसोमदेववीतये । सिन्धुः । नपाइ४-

३र ४र ५ २र १ २ २
 ओहोवा । येअर्णसार । हा३१उवार३ । ऊ३४पा ।
 ३ २ ४ ५र ४ ५ १ २१ २र १ २
 अंशोःपया । ओहोवाहाइ । सामदिरो । नजागृ विः ।
 १ ५ ३१ ४र ५र ४
 हा३१उवार३ । ऊ३४पा । अक्काइकोशम् । ओहोवा-
 ५ ३ २ ४ ३ १ १ १ १
 हाइ । मधूपुश्चूपुताईपुईम् । ऊर३४५ ॥ २३ ॥

(निषेधः ॥) प्रसोमदाइवाइवीतयाइ । सिन्धुर्नपा-

अथ पञ्चमी ।

१ २ ३ १ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
सोमउष्वाणःसोमभिरधिष्णुभिरवीनाम् ।

इ० ष्य अर्णसा० २ । इच्छा३ । आ० शोःपाया । हा-
१ ४ १ १ १ २ १ २ १ २
होर३४हा । सामदिरो । नजाटृ० र३वीः । इच्छा३ ।
१ २ ४ ५ २ ४ ५ ३ २ ४
आच्छा३काशाम् । हाहोर३४हा । मधू३ञ्चूपुताईपू-
२ १ १ १ १
ईम् । हेर३४पु ॥ २४ ॥

हे “सोम !” त्वं “देववीतये” देवानां पानाय* तदर्थम्
“अर्णसा” वसतीवर्याख्येनीदकेन “प्रपिष्ये” प्राप्यायसे । तत्र
दृष्टान्तः—“सिन्धुः न” यथा सिन्धुरुदकेन प्रप्यायते तद्वत्†
[प्यायतेः लिटि लिटाङ्गेष्वेति पीभावः] ततः स त्व “मदिरः”
मदकरः सुरादिरिव “जागृविः” जागरणशीलः‡ [यदा न
सम्प्रयथै, इदानीं मदकरो जागरणशीलस्त्वं “अंगी” लता-
खण्डस्य “पयसा” रसेन “मधुयुतं” मधुररसस्य चारयितारं
“कीशं” द्रोणकलशं “अच्छ” अभिजा गच्छसि ॥ ४ ॥ ४८

* देववीतये देवतर्पणाय-इति वि० ।

† ‘प्रपिष्ये प्रवर्द्धते पृथते वा’-इति वि० ।

‡ ‘जागृविः जागरणशीलः अग्रसतः’-इति वि० ।

॥ ‘अच्छ आप्तुम्’-इति वि० ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 अश्वये[#]वहरितायातिधारयामन्द्रायायातिधारया ॥५॥४८१

(सोमसामानिषट् ॥) ^४हाउसीमा । ^५उष्णाणां^१सो
^१हृ^१भीरे । ^{१ २ १ २ १ २ २}आधिष्णुभिरवीरनाम् ^{१ १ १ २}आश्वै^१र्हे । ^{१ २}येवहरि-
^{२ २}तायाताइ^१धा^१राया^२रे । ^{१ २ २}मन्द्राया^१या^१३४ । ^{५ २ ५ ५}हा^१आ^१वा ।
^{२ १ २ ३ १ १ १ १}तिधारया^१२४५ ॥ २५ ॥

^{५ २ ४ २ ५ ४ २ ५}सोमज^१श्वाणः^१सो^१हृ^१भाइः । ^{१ २ २ २}आधिष्णुभिरवीनाम् ।
^{१ ३}आश्वये^२३४वा । ^{५ २ १ २ २}हरितायातिधा^१रा^२या । ^{१ ३}मन्द्राया
^{५ ४ ५ २ १ २ ४ ५}३४या । ^५ता^२३४इ^१धा । ^५रया । ^५आ^१र्हे^१वा । ^५हा^१पुइ ।
 डा ॥ २६ ॥

^{४ २ ५ २ ४ ५ ४ ५}सोमउ^१ष्याणः^१सो^१हृ^१भिः । ^{४ ४}ए^१पू । ^{१ २}अ^१धी । ^{१ २}ष्णुभिरा^१३१-
^{५ १ १ १ २ २ २}उवा^१र^३ । ^{५ १ ० २ १ २ २}वीर^३४नाम् । ^५आ^१र^३श्वा । ^५येवहरितायातिधा-
^५३१उवा^१र^३ । ^५रा^३३४या । ^५मा^१र^३द्रा । ^५यायातिधा^१३१उवा-
 र^३ । ^५रा^३३४या ॥ २७ ॥

* 'अश्वया इव = अश्वया यथा शीघ्रं गच्छति, तद्वत् शीघ्रगामिन्या'-रति वि० ।

† उ० ३, २, १२, १=४० ७, ५, १३, ३=ऊहे १, १, ५ — १-७-८;—
 २०, १, १८-२०;—२०, २, १=ऊहे ६, १, १-२-१७;—६, २, ६ ।

४२ ५ २ ४ ५२ ५ ५ ४ ४ १ २ १ ५२ १
 सामउष्णाणः सोढभिः । एषु । अधी । ष्णुभिरवीर । नाम् ।
 २२ १ ० २ २ २२ १ २
 आश्वयेव । हारिताया २ । ताइधारया । मान्द्रयायीवा ।
 ३ ५ २१ २ ४ ५ ४
 तीर३४धा । रया । औइहोवा । होपुइ । डा ॥ २८ ॥
 ४२ ५ २ ४ ५२ ४ ५ ४ ५ ४ १२
 सोमउष्णाणः सोढ । भाइ । अधिष्णु भिरवी । नाम् ।
 ६ २ १ १ १ ५२ १ २ २ १ २ २
 आधिष्णुभिरवीर । नाम् । अश्वयेवा । हरितायाता
 २ ५ २ ३
 रइइधा । रया३१उवार३ । मार३४०द्रा । यायाती
 ५ २ २ ३ ४ ५ ४
 रइ४धा । रयाऔहोवा । होपुइ । डा ॥ २९ ॥
 ३२ ४ २ ३ ४२ ५ ६ २ १
 सोमउष्णाणः सोढभिः । औइहोइइ । आर३४ ।
 ५ ४ ५२ १ २ २ २ २ १ २
 धिष्णुभिरवीनाम् । आश्वयेवहारिताया । तिधारायौ ।
 १ ३ ५ २ १ २ १ २ ५
 वाऔर३४वा । मन्द्रयायातीइधा । ऊ३म् ऊ३४३म् ।
 १ ५
 रा३४पुयोइहाइ ॥ ३० ॥ ४९

॥ इति ग्रामे गेये चतुर्दशः प्रपाठकः ॥

“सोढभिः” षुषुङ्गिः “खानः” सुवानोऽभिषूयमाणः “सोमः”
 “अवीनां सुभिः” [मांसृत्सूनामुपसंख्यानमिति वाक्त्तिकेण
 साशुषब्दस्य सूभावः] समुच्छ्रितैर्वालैः पवित्रैरधियाति अधि

अथ षष्ठी ।

^{३ १ २} तवाह्^३सोमरारण^२*सख्यइन्दे^{३ १ २} । दिविदि^{३ १ २}वे ।

^{३ १ २} मुहृणि^{३ १ २}वभ्रो^{३ १ २}निचरन्ति^{३ १ २}मामव^{३ १ २}परिधौ^{३ १ २}रतिता^{३ १ २}इहि ॥५॥पू०*

(वैष्णवम् ॥) ओं ॥ तवाह्^{५ २}सो । मरा^२रणा ।

रण । सख्यइन्दोदिवा^२इ । दिवाइ । दिवे । मुहृणिवभ्रो-

निचरन्तिमा^२रमवा । अव । परिधौ^२रतिता^२इहा^२इइ ।

आ^२इ । हार^३इ । औहोवा । ऊ^{३ २}इ^{३ २}इ^{३ २}पा ॥ १ ॥

(द्वितीयवैष्णवम् ॥) तवा । तवा । अह्^{४ ५ २}सोम-

अधिकं गच्छन्ति । “उ” इति प्रसिद्धौ । “अश्वयेव” षष्ठवयेव
हरितवर्णया धारया याति । “मन्द्रया” मद्कारिण्या धारया
द्वीणकालप्रमधि गच्छति ॥ “उष्वाणः” “उषुवाणः”—इति
पाठौ ॥ ५ ॥ ४८

* ‘रारण रमयादि । अथवा रणतिस्तुतिकर्मा मय स्तुति क्लृप्तः—इति वि० ।

† ‘मुहृणि बहूनि दुःकृतानि । अथवा बहूनि यजमानकुत्सानि चरन्ति—इति वि० ।

‡ उ० ३, १, ११, १ = ऋ० ०, ४, १४, ४ = ऊ० २, १, ८—१०—११—८,
१, १०—१३, २, १—२—१६, २, १५—१६—१७—१८—१९, १, १—२०, १,
१४—१५—१६ = ऊ० २, १, १६—१, ३, ४—४, २, १३—६, १, ११—१६ ।

१ ‘मन्द्रया बहूण्या’ इति वि० ।

रारण । सख्याई३०दे । दिवाऔ३हो । दाइवे२ ।

पुरुष्णिवभ्रोनिचरन्तिमा१मा३वा । पराऔ३हो । धाइ७-

रतिनो२३४वा । आपुइहो६ह्वाइ ॥ २ ॥

(आङ्गिरसानित्रीणि ॥) तवाह७सोमा६रारण ।

साख्याई२३४०दे । दिवेदा२३४इवे । पुरुष्णिवभ्रोनिच-

रन्तिमाम् । आवा२३४ह्वाइ । पारीधाइ७रा । तिता

२३४वा । आपुइहो६ह्वाइ ॥ ३ ॥

तवाह७सोमरौ । होपूरणा । साख्यइन्दो२ ।

दिवा४४पुइ । दी२३४वे । पूरु२णाइवा२ । भ्रोनिच-

रार । तिमा३४पुम् । आ२३४वा । पारी२धाइ७

रार । तिता७३४पु । ई२३४हो ॥ ४ ॥

तवाह७सोमरारण । सख्यइन्दोदिवेदिवाइ । सख्य

इन्दोदिवेदा२३४वे । पुरुष्णिवभ्रोनिचरन्तिमामा३वा ।

अथ सप्तमी ।

^{१ १ २} नृज्यमानसुहृत्स्या * ^{६ १२ १२} समुद्रेवाचमिन्वसि ।

^{३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २}
रयिपिशगन्वहु लपुरुस्पृहपवमानाभ्यर्षसि ॥ ७ ॥ ५११

^१ पराइधारइइरा । ^२ तिताइइइइइइइइइ ॥ ^१ आरइइइइ
इ । डा ॥ ५ ॥

(स्वारमौत्तणेरन्ध्रम् ॥) ^{५ २} नृज्यमानाः । ^१ सुहृत्सि-

हे “इन्द्रो” सोम ! तव “सख्ये” सखिकर्माणि अहं “दिवे दिवे” अन्वहं “रारण” रमे [रखेलिटि उत्तमे णलि रूपम् हे] “वभ्रो” वभ्रुवर्ष ! सोम “पुरूणि” बह्वनि रचांसि “मां” तव सख्ये स्थितं “न्यवचरन्ति” नीचीनं चरन्ति बाधन्ते । ये मां बाधन्ते तान् “परिधीन्” ऋ रक्षसाम् त्वम् “अतीहि” आगच्छ ॥ ६ ॥ ५०

* “सुहृत्सि”-इति ऋ० ख० ।

† उ० ४, १, १२, १ = ऋ० ७, ५, १६, १ = आ० ५, १, १६ = ऊ० ६, २, १-२-३-४-५ ; -८, १, ५-६-७-८-९, २, ७-८ ; -ऊ० ६, १, १६ ।

‡ ‘परिधीन् अतीहि-ये अन्ये यजमानाः परिधरणि, तेभ्यः परिधीन् स्वरणान् अतीत्य इति मदीयं यजमाणाहि । अथवा दुःकृतानि ये कुर्वन्ति अतीत्य तेषां परिधीन् आयाहि’-इति वि० ।

^{१ ० ४ ५ २} या३ । सामू३द्राइवा । चमिन्वसा३इ । ^{१ २ ४} रायो३०पाइ-
^{५ २} शा । ^{१ ५ ४ ५} गम्बज्जला३म् । ^{१ २२} पूरु२स्पृ२३४हाम् । पवमा ।
^{१ २ ३} ना । ^{१ ५ ४ ५} औ३हो । ^{१ ५ ४ ५} भियो२३४वा । षा५सोईहाइ ॥ ६ ॥

(औष्णोरन्ध्रम् ॥) ^{५ २ २ १} मृज्यमानाः । सुहस्ताया२ ।

^{१ २२ २ १ ०} समुद्रेवा । चामिन्वासा२३४इ । ^{३९ ३२ १} रया३४इंपिशा । गम्ब
^० ज्जलंपूरुस्पृहा२म् । ^१ पवा२३ । ^{१ २ ५ २ २} माना२३४औहोवा ।
^{१ ५ २ १ १ १} भियो२र्षसी२३४५ ॥ ७ ॥

^{५ २ २ १ २ १} मृज्यमानाः । सुह । स्तिया । सा१मू२द्राइवा२ ।
^{१ २ १ २ १ १} चमि । न्वसाइ । रा१यी२०पाइशा२ । गं१ज्जलंपुरु ।
^{१ २ १ २ ५ २ २} स्पृहाम् । पा१शा२रमाना२३ । भा२रया२३४औहोवा ।
^५ पार३४सी ॥ ८ ॥

^{५ ५ १२} (आग्नेयानित्रीणि ॥) मृज्याईण । मानःसुहस्तिया
^{२ १ १२ २ १ १} औ३हो । समुद्रेवाचमिन्वसाऔ३हो । रयिंपिशज्ज वज्ज

लंपुस्तुष्टा^३ओ^२श्चो^१ । पवमार^२श्ना^१श्च । भियो^२र^१श्च^५वा ।

षा^४पु^५सो^५ई^५च्चा^५इ ॥ ८ ॥

मृ^५ज्यमानः^४ सु^५हस्ते^५या । वा^५च्चा^५इ । सम^२द्रा^१इवा ।

चमो^०र^१न्वा^५र^५श्च^५सी । रया^५श्च^५ई^५पि^५शा । गं^५ब^५ज्ज^५ल^५म् । पू^१स्तु^{१०}

सृ^५ष्टा^५र^५श्च^५म् । पवा^५श्च^५मा^५ना^५श्च । भियो^५र^५श्च^५वा । षा^५

पु^५सो^५ई^५च्चा^५इ ॥ १० ॥

मृ^५ज्यमाना^५पुः^५सु^५हस्ति^५या । समू^१र^१द्रा^१इवा^१श्च । चमा^१

र^१इ^१न्वा^१सी^१श्च । रयि^१पि^१श^१ज्ज^१ब^१ज्ज^१ल^१ंपु^१स्तु^१ष्टा^१ओ^१श्चो^१ । पव

मा^२र^२श्ना^२श्च । भियो^५र^५श्च^५वा । षा^५पु^५सो^५ई^५च्चा^५इ ॥ ११ ॥

(ऐडमौत्तणोरन्ध्रम् ॥) मृ^५ज्यमानः^५ सु^५हस्त्या । समु-

द्रे^१वो^१वा । चा^१मि^१न्व^१सि । रा^१यि^१पि^१शा^१श्च । चा^१श्च^१वा ।

गं^१ब^१ज्ज^१ल^१ंपु^१स्तु^१ष्ट^१म् । पव^१मा^१ना^१श्च । चा^१श्च^१वा । भिय^१र्षा^१

र^१श्चा^१श्च^१इ । ओ^१र^१श्च^१इ^१ । डा ॥ १२ ॥

अथाष्टमी ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अभिसोमासुआयवःपवन्तेमघम्मदम् ।

(वाजजित् ॥) मृज्यमानःमुहा । स्तिया २ ।

१ १ २ १ २ २ १
समू २ हो । द्रेवा २ हो । चामिन्वसाइ । रया २ यिष्

१ १ २ १ २ २ १
होइ । पिशा २ हो । गंबङ्गलाम् । पूरुस्पृहाम् ।

१ २ १ २ २ १ २
पवा २ हो । माना २ हो । भौयर्षसाश्उवार २ । वा

१ २ २
जीजिगीश्वा १ १ २ ३ ॥ १३ ॥

हे “सहस्त्या” हस्ते भवा. हस्त्याः अङ्गुलयः,* शोभनाङ्ग-
लिक सोम ! “मृज्यमानः” शोध्यमानस्त्वं “समुद्रे” अन्तरिक्षे †
कलशे वा “वाचं” शब्दम् “इन्वसि” प्रेरयसि ‡ । किञ्च । हे
पवमान पूयमान सोम ! “पिशङ्ग” हिरण्यं रजतादिभिः पिश-
ङ्गवर्णं “वङ्गलं” प्रभूतं “पुरुस्पृहं” बहुभिः स्पृहणीयं “रयिधनं”
“अभ्यर्षसि” स्तोतृणामभिच्चरसि प्रयच्छसीत्वर्थः ॥ ७ ॥ पू१

* “सुपांसु (३, १. २२)”-इत्यादिना सुप आत्वे रूपम् ।

† “समुद्रः”-इति अन्तरिक्षनामसु पञ्चदशं नैषण्डकम् (१, ३) ।

‡ “इन्वति”-इति गतिकर्मसु पञ्चदशाधिकशततमं नैषण्डकम् (२. १४) ।
व्याप्तिकर्मसु च प्रथमम् (१, १८) । अतएव ‘इन्वसि व्याप्तिवि’-इति वि० ।

३ १२ २२ ३ १ २
समुद्रस्याधिविष्टपेमनीषिणो

३ १ २ ३ १ २
मत्सरासोमदच्यतः ॥८॥ ५२*

(वैश्वदेवेहे) । हा३हाइ । अभिसोमासा३आया-

१वार३ः । हा३हाइ । पवन्तेमदी३यांमाशदा३म् ।

हा३हाइ । समुद्रस्याधिविष्टपेमा३नाइषाशृणार३ः ।

हा३हाइ । मत्सरासोमा३दाचू३तार३ः । हा३हा-

३४३इ । ओ३र३४५इ । डा ॥ १४ ॥

आभीसोमा । स३आ३१उवार३ । या३र३४वाः । पाव

न्ताइमा । दिया३शउवार३ । मा३र३४दाम् । सामुद्र-

स्या । धिविष्टापेमना३शउवाये३ । षी३र३४णाः । मात्सा

रासाः । मदा३शउवार३ । चू३र३४ताः ॥ १५ ॥

* उ० २, २, ८, १ = ऋ० ७, ५, १४, ४ = ऊ३ २, १, १४—१५;—४, २, ७—८—९—१०—११—१२;—७, १, १२;—७, २, १४—१५—१६;—८, १, १६;—८, २, १८;—८, २, १५;—८, ३, ६;—१२, १, ३;—१२, २, १६;—१४, १, ६;—१४, २, ५—७;—१६, २, २—३;—१८, २, ९—३—१०;—२२, २, १० = ऊ३ १, १, ६;—१, २, ११;—२, २, ८;—५, १, १०;—५, २, १०;—६, १, ८—१४ ।

(इन्द्रसामनोदे ।) अभिसो^{२ १ २} इमास^{४२ ४२} आयवाः । पवन्ते^{१ ३२}

मदियम्न^{१ ११} । दा । औश्^{२ २}हो । आऔश्^{१ १ ३}हो । समुद्र-^१

स्याधिविष्टपेमनीषि^{२ १ २ २ २ १} । णा । औश्^{२ २}हो । आऔश्^{१ २ २}हो ।

मत्सरासोमद^{१ २ २ १}च्यु । ता । औश्^{२ १}हो । आऔश्^{१ २ २}हो ३४-

३ । औ^१र२२३४५इ । डा ॥ १६ ॥

अभिसो^{५ ४ २ ४ २ २} इमास^{४ ४} आयवाः । पवन्ते^{१ २} मद्यम्नदम्प-

वन्तेम । दिया^{२ २ १}होइ । मा^२इदाम् । समुद्रस्याधिविष्ट-^{१ २}

पेमनीषिणाः । मना^{२ १}होइ । षार^२इइणाः । मत्सरासोमद^{१ २ २}

च्युताः । मदा^{२ १}होइ । च्यु^२र^१इता^{३ ४ ३} ३४ ३ । औ^१र^{३ ४ ५}इ ५इ । डा ।

॥ १७ ॥

(स्वः पृष्ठम् ॥) अभार^{१ ३ २ १}इसोमा^{३ ४ ४ २} ३४ । औ^{३ ४ ४ २}होपुस^{४ १}आ-

यवाः । पवार^{४ १ ३ २ १}तेमा^{३ ४ ४ ४ ४ १} ३४ । औ^{४ १}होपुदियम्न^{४ १}दाम् । समू-

रद्र^{४ ३ २}स्या^{३ ४ ४ ४ ४ १ १} ३४ । औ^{४ १}होपुधिविष्ट^{४ १ १}पाइ । ओये^{४ १} ३ । मार^{४ १}नार^{४ १} ३४-

^{२ २} औहोवा । ^{१ ५} षीर३४णाः । ^{३ ५} ऊर३४पा । ^{३ २२ १} २ । मत्सरासोर३ ।

^{१ ३} मारदार३४औहोवा ^{५ २ २} च्य२३४ताः ॥ १८ ॥

(इन्द्रसामान्त्रिणी ॥) ^{४ २ ५ ४ ४} औहोवा । ^{५ ४ २ ५ २} अभिसोमास-

^{२ ४ ५} आयवः । ^{४ २ ५ २ ४} औहोवा । ^{१ ३ २ २ ४} पवार१ । ^{३ २ २ ४} तेमा३ओपुवा६पु६ । दि-

^{२ १ २} यम्मदम् । ^{१ ३ २ ४} समूर१ । ^{२ १ २ २ ४} द्रस्या३ओपुवा६पु६ । ^{२ १ २ २ ४} धिविष्टपेरमनी-

^{१ २ २} षिणारः । ^{५ २ २ ४} औ३हो३१इ । ^{२ २ २ ४} मत्सार१ । ^{२ २ २ ४} रासा३ओपुवा६पु६ ।

^{२ १ ३ १ १ १ १} मदच्युतार३४पुः ॥ १९ ॥

^{५ २ २ २ ५} अभिसोमासआया६वाः । ^{१ ३ २ २ ४} पवार१ । ^{३ २ २ ४} तेमा३ओपुवा-

^{२ १ २ ४} ६पु६ । ^{२ १ २ ४} दियम्मदम् । ^{३ २ २ ४} समूर१ । ^{२ १ २ २ ४} द्रस्या३ओपुवा६पु६ । ^{२ १ २ २ ४} धिवि-

^{१ २ २ १ २ २} ष्टपेरमनीषिणारः । ^{१ ३ २ २ ४} मत्सार१ । ^{२ १ २ २ ४} रासा३ओपुवा६पु६ । ^{२ १ २ २ ४} मद-

^{१ ३ १ १ १ १} च्युतार३४पुः ॥ २० ॥

^{५ २ २ २ ५} अभिसोमासआया६वाः । ^{१ ३ २ २ ४} पवन्ताइमा । ^{१ ३ २ २ ४} दियार१मा-

अथ नवमी ।

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
पुनानःसोमजागृविरव्यावारैः*परिप्रियः ।

१२ २२ ३१
त्वं विप्रोअभवो†‡रिस्तम

२ ३ १ २
मध्वायज्ञंमिमिक्षणः‡ ॥ ६ ॥ पू३१।

५ ६ २ १ २ १ २ ४ ५
२३४दाम् । समुद्रस्या । धिविष्टपाइ । मनाइइषाइणाः ।

१ २ २ १ १ ३ ५ २ ३ ५
मात्सरासोर३ । मारदा२३४औहोवा । च्यूर३४ताः ॥ २ १ ॥ पू२

“आयवः”‡ गमनशीलाः “सोमासः” सोमाः मद्यं” मदकरं ।
मदं आत्मीयं रसं “अभिपवन्तः” अभितो निर्गमयन्ति । कुत्वे-
त्यच्यते—“समुद्रस्य” अन्तरिक्षस्य “अधिविष्टपे” अधिकं समु-
च्छ्रितपवित्त्रे । यद्वा । समुद्रस्य यस्मात्समुद्रवन्ति रसाः तस्य
कलशस्य “अधि” उपरि “विष्टपे” स्थाने “पवित्त्रे” निर्गम-
यन्ति । कीदृशाः ? “मनीषिणः” मनसईशितारः “मत्सरासः”
मदकराः “मदच्युतः” मदकरेण रसेन च्यावयितारः ॥

“विष्टपे”, “विष्टपि”—“मदच्युतः”, “स्वर्विदः”—इति च
पाठौ ॥ ८ ॥ पू२

* “अव्योवाटे”-इति
† “वोक्त्रिरस्तमो”-इति,
‡ “भिन्नः”-इति च

॥ ४० ७, ५, १३, १ ।

§ ‘आयवः’ मनुष्याः-इति वि० । ‘आयवः’-इति मनुष्यनामसु सप्तदशं नैषण्य-
कम् (२. ३) ।

अथ दशमी ।

१ २ ४ ० ३ १ २ ३ १ २ ४ २
इन्द्रायपवतेमदःसोमोमरुत्वतेसुतः ।

(सोमसाम ॥) पुनानःसोमजागृविरव्याः । वारैःपा-
रिप्रिया२ः । त्वंविप्रोअभवोङ्गाइरा२३४ । स्तमा३ ।
माध्वायज्ञा२३म् । मारुइमारु३४औहोवा । चारु३४णाः ।
॥ २२ ॥ पू३

हे सोम ! “जागृविः” जागरणशीलः “प्रियः” प्रीणयिता* त्वं “पुनानः” पूयमानः सन् “अव्याः” मेथाः “वारैः” वालै- निर्मिते दशापवित्ते परिचरसि । “अङ्गिरस्तम” हे अङ्गिरसां वरिष्ठ ! “विप्रः” मेधावी त्वं पितृणां नेता “अभवः”† भवसि । स त्वं “नः” अस्मदीयं “यज्ञ” “मध्वा”‡ मधुना आत्मीयेन रसेन “मिमिच्छ”§ सेक्तुमिच्छसि । मिहेः सेवनार्थस्य (स्वा०प०) सनि रूपम् ॥ ८ ॥ पू३

* ‘प्रियः प्रियतरः, भूतानां प्रियः’-इति वि० ।

† ‘सार्वाकालिकोलङ् (३, ४, ६) ।

‡ सप्त खाले रूपम् (३, १, ३८) ।

§ ‘मिमिच्छ सिञ्च’ इति वि० ।

३ १ २ ६ १८ २८ ३
सुहस्रधारो अत्यव्यमर्षति

१२ ३ १२

तमीमृजन्त्यायवः ॥ १० ॥ पू४*

५ ८ २ १ १८ ८
इन्द्रायपा । वता इमादाः । सोमो मरुत्वता इ-
१ १ २८ १ १
सुताः । स । हास्रधारः । अतिअव्यमा र्षाती ।
१ १ २ १
तमा इमार्जाः । तिआया रश्वा र्शः । ओरश्शपुइ ।
डा ॥ २३ ॥

५ ८ १८ १
(स्वःपृष्ठमाङ्गिरसम् ॥) इन्द्रायपा । वतेमदाः ।
२८ ८ १ १ १ १ २८
सोमो मारु र । त्वतेची रइ । सुताः । स । हास्रधारः ।
१ २ ३ ५ ३ ५ १
अतिअव्यमा । पाताओरश्वा । जश्शपा । तमीची-
१ १८ २ १
रइ । मार्जाः । तिआया रश्वा र्शः । ओरश्शपुइ ।
डा ॥ २४ ॥

५ ८ २ ४ ४ ४ ५ १८ ८
(सोमसाम ॥) इन्द्रायश्पावताइमदाः । सोमोम-
२ २ १ २८ १ २
रुत्वता इ सुताः । स । हास्रधारः । अतिअव्यमा र्श ।

अथैकादशी ।

१२ ११ २३ १२ २२ ३ १ २
पवस्ववाजसातमोभिविश्वानिवाय्या ।

१ २३१ २३१२ २२
त्वत्समुद्रःप्रथमविधर्म

३१२ ३२
न्देवेभ्यःसोममत्सरः ॥ ११ ॥ ५५ *

४५ २१ २ २ ४ ५ १ ३ ५२ २
षाती । तमा^३औ^५इ^३हो^३इ । मा^३जा । ता^१र^३या^२इ^३हो^३औ^३हो
वा । या^३र^५इ^३वाः ॥ २५ ॥

४४ २ ४२ ३ ५ २ १ २२
पवस्ववाजसा । इ^३हा । ता^३र^५इ^३माः । अ^२भिवि^२श्व-
१ २२ १ १ ५२ २ २२ १२ १
निवारिया । त्वत्सा^१र^३मू^३र^३इ^३हो^३वा । द्रःप्रथमेविधर्म-
२ १ १ ३ ५२ २ २ ३
न् । दा^३इ^३वाये^३ । भ्या^३रः^३सो^३र^३इ^३हो^३वा । ममत्स-
२
रा^३ः ॥ २६ ॥ ५४

“मदः” मदकरः “सुतः” अभिषुतः “सोमः” “मरुत्वते”
मरुद्भिस्तद्वते “इन्द्राय” इन्द्रार्थं “पवते” क्षरति । ततः “सह-
स्त्रधारः” बहुधारीपेतः सोमः “अव्यम्” अविमयं पवित्रम्
“अत्यर्षति” अतिगच्छति तमिमं “आयवः” मनुष्या ऋत्विजः
“मृजन्ति” शोधयन्ति ॥ १० ॥ ५४

अथ द्वादशी ।

१२ ३ २३२ ३ १ २
पवमानाअष्टक्षतपवित्रमतिधारया ।

३ १ २ ३ १ २ २ २
मरुत्वन्तोमत्सराइन्द्रियाहया

३ २ ३ १ २ २
मेधामभिप्रियात्सिच ॥१२॥पुई*

॥ इति तृतीय-दशति ॥

(पवित्रम् ॥) पवमानाअष्टक्षतपवाइ । त्रामतिधार

हे “सोम !” “विश्वानि” सर्वाणि “वार्या” वरणीयानि स्तोत्राणि[†] “अभि” लक्ष्य “वाजसातमः” अतिशयेनाश्वस्य लम्ब-कस्त्व[‡] “पवस्व” चर । हे सोम ! “देवेभ्यः” देवानां[§] “मत्सरः” मदकरः “समुद्रः” समुन्दनशीलः[¶] “विधर्मन्” विशेषेण पोषक ! ॥ त्वं “प्रथमे” मुख्ये श्रेष्ठे यज्ञे देवेभ्यस्तदर्थं चर ॥

“विधर्मन्”-“विधारयम्”-इति, “वाजसातये”-“वाज-सातमः”-इति, “वार्या”-“काव्या”-इति च क्रमेण साम्नऋचः पाठाः ॥ ११ ॥ पूपू

* ऋ० ७, ५, १६, ५ ।

† ‘वार्या वरणीयेन उदकेन’ इति वि० ।

‡ “षष्ठ्यर्थे चतुर्थीति वाच्यम्”—इति का० (पा० २, ३, ६२) ॥

§ “समुनतीतिवा” इत्यादि निबक्तोक्तेः (२, १०) । ‘समुद्रः समुद्रसंस्थामीयः’ इति वि० ।

॥ “विधर्मन्=विधर्मणि, विविधकर्मणि कर्मकारणे देवे’ इति वि० ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 यामरुत्वन्तोमत्सराइन्द्रियाः । हयाः । मार३इधाम् ।
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 अभाये३ । प्रारयार३४औहोवा । सीर३४चा ॥ २७ ॥ ५६

“पवमानाः” पूयमानाः सीमाः “धारया” आत्मीयया “पवित्रम्” * “अति” अतीत्य “असृक्षत” सृज्यन्ते । कीदृशाः ? “मरुत्वन्तः” मरुद्भियुक्ताः “मत्सराः” मदकराः “इन्द्रियाः” इन्द्रजृष्टाः । “मेधां”† स्तुतिं “प्रियांसि” अन्नानि च “अभि” लक्ष्य स्तोत्रभ्य उभयं कर्तुं वा “हया” यज्ञे गन्तारः सृज्यन्ते ॥ १२ ॥ ५६

इति श्रीमत्सामयणार्थ-विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-प्रकाशे
 कुन्दोव्याख्यानानि पञ्चमस्याध्यायस्य पञ्चमखण्डः ॥ ५ ॥

॥ इति वार्हतम् ॥

“पवित्रं पुनाते । सन्तः पवित्रमुच्यते । येन देवाः पवित्रेणात्मानं पुनते सदेत्यपि निगमो भवति ॥ रश्मयः पवित्रमुच्यन्ते । ‘गभस्तिपूतो नृभिरद्रिभिः सुतइत्यपि निगमो भवति ॥ आपः पवित्रमुच्यते । ‘शतपवित्राः स्रक्तोऽया मदन्तो’ बह्वदकाः ॥ अग्निः पवित्रमुच्यते । वायुः पवित्रमुच्यते । सोमः पवित्रमुच्यते । सूर्यः पवित्रः मुच्यते । इन्द्रः पवित्रमुच्यते । ‘अग्निः पवित्रं स मा पुनातु वायुः सोमः सूर्य इन्द्र पवित्रं ते मा पुनन्तु’ इत्यपि निगमो भवति” इति (नि० ५, ६) ।

† ‘मेधां प्रज्ञां’-इति वि० ।

अथ षष्ठे खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

१२ २२ ३२ ४२ ३ १२ ४१ १ ३ २ ३ १२ २२
 प्रतुद्रवपरिकोशंनिषीदन्नुभिःपुनानोअभिवाजमर्ष ।

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ४ १ २ ४
 अश्वंनत्वावाजिनंमर्जयन्तोच्छा

१ २ ३ १ २
 बर्होरशनाभिर्नयन्ति ॥ १ ॥ ५७ *

२ ३ ५ ४ २ २ १
 (अशनम् ॥) आद्रप्रतु । इहा३१ । द्रवा । परि

२ १ ३ ४ ५ २ ३ ५ ३ २ २ १
 को३ । शन्निषीदा । औद्नभिः । इहा३१ । पुना ।

२ १ २ ३ ४ ५ २ ३ ४ ३ २ २ १
 नो३अभि । वाजमर्षा । आअश्वम् । इहा३१ । नत्वा ।

२ १ २ ३ ४ ५ २ ३ ५ ३ २ २ १
 वा३जिनम् । मर्जयन्ताः । आअच्छ । इहा३१ । बर्हाइः ।

१ २ २ ४
 रशना । भा३४३इः । ना३यापुन्ताई५इइ ॥ २८ ॥

४ ५ ४ ५ २ १ २ १
 (वृषीशनं साम ॥) प्रतु । एप्रतु । द्रवा । द्रवा ।

२ २ ३ ४ ५ ४ ५ ४ ५ २ १
 परिको३ । शन्निषीदा । नृभिः । एनृभिः । पुना ।

२ १ २ १ २ ३ ४ ५ ४ ५ ४ ५
 पुना । नो३अभि । वाजमर्षा । अश्वम् । एअश्वाम् ।

२ १ २ १ २ १ २ ३ ४ ५ ४ ५ ४ ५
 नत्वा । नत्वा । वा३जिनम् । मर्जयताः । अक् । एअक्का ।

२१ २१ २ १२ २ ३२ ५ ५
 बर्हाइः । बर्हाइः । रशनाभिः । नये३४ । द्वियाईहा-
 ३ ११११
 उवा । तार३४पुइ ॥ २८ ॥

(जानस्याभीवतौद्वौ ॥) ^{४५४} प्रतुदा । ^१ वापरिकोशाम् । ^२

^२ निषीइदा । ^२ साइदा । ^१ औहोइ । ^{३२ २} औहोइवा । ^{३२ ५} नृभिः ^२ १

^{२ २} पुनानोअभिवा । ^० जमारइर्षा । ^{१ २} आर्षा । ^{३२ २} औहोइ ।

^{३२ ५} औहोइवा । ^२ अश्वन्नत्वावाजिनम्मा । ^० जयारइन्ताः ।

^{१ २} यांता । ^{३२ २} औहोइ । ^{३२ ५} औहोइवा । ^{१२ १} अक्काबर्हाइः । ^२ रश-

^{१ २ २} नाभिः । ^{३ २} नये३४ । ^५ द्वियाईहाउवा । ^५ तार३४पुइ ॥ ३० ॥

^{५ २} हाओईहा । ^५ उज्जवाइ४ । ^{३ २} ओईहा । ^{५ ५} प्रतुद्रवा । ^{२ १}

^२ परिकोइ । ^{२ ३ ४ ५} शन्निषीदा । ^{२ १} नृभाइःपुना । ^{२ १} नोइअभि ।

^{२ ३ ४ ५} वाजमर्षा । ^{२ १} अश्वन्नत्वा । ^{२ १} वाइजिनम् । ^{२ ३ ४ ५} भर्जयन्ताः ।

^२ हाओईहा । ^५ उज्जवाइ४ । ^{३ २} ओईहा । ^{५ ५} अक्काबर्हाइः । ^{२ १ २ १}

^{२ १ २} रशना । ^२ भाइइइइः । ^{२ ४} नाइयापु०ताइ५इइ ॥ ३१ ॥

(त्रिष्टुवौशनम् ॥) प्रातू । द्रवापरिकोशाम् ।
 निषीऽदा । नृभाइःपुना । नोऽभि । वाजमर्षा ।
 अश्वन्नत्वावाजिनम्ना । जयारऽताः । अक्वावर्हीऽ ।
 रशना । भाऽऽइः । नाऽयापु०ताऽपुर्द्इ ॥ ३२ ॥ पु०

उशनाऽऽपिः* । हे सोम ! “नु” क्षिप्रं + “प्रद्रव” प्रगच्छ
 आगत्वाच “कोश” द्रोणकलशं परिनिषीद” निषस्त्रोभव ।
 “नृभिः” नेटभिः “पुनानः” पूयमानः “वाजम्” अन्नं यजमानार्थ-
 मुद्दिश्य “अभ्यर्ष” [वाजं सङ्ग्रामं वा] “वाजिन” वलवन्तं
 “अश्वं न” अश्वमिव तं यथामार्जयन्ति तद्वत् ताम् “अर्जयन्तः”
 शोधयन्तः “वर्हि” यज्ञम् अच्छ “प्रतिरशनाभिः” रशनावदाय-
 ताभिरङ्गुलीभिः “नयन्ति” अध्वयुं प्रमुखाः ॥ १ ॥ पु०

* “काव्यः”-इति ऋषि म० ।

† ‘अच्छ आशुम्’-इति वि० । मन्त्रशुभो ‘अच्छा’-इति दीर्घो निपातत्वात् (१, ३, १३६ पा० ।)

‡ ‘रशना घृपथोजनी’-इति वि० ।

¶ “हु-इत्येपोनेककामा, इदम् करिष्यतीति हेलपदेशे, कथम् करिष्यतीत्यनुपृष्टे, नन्वेतदकाशी दिति चाथाप्युपमार्थे भवति हृत्स्य तु ते पुरुक्लतवयाः हृत्स्येव ते पुरुक्लत शाखाः”-इत्यादि नि० १, ४ । “हु”-इति क्षिप्रमासु च प्रथमग्रैषष्टुक्म् (१, १५) ।

§ ‘वर्हिः प्रष्टुम्’-इति वि० ।

॥ ‘रशनाः’-इति अङ्गुलिमासु षष्ठं नैषष्टुक्म् ।

अथ द्वितीया ।

१ २२ ३ १ २ ३ २ ३ २ २ १ २
प्रकाव्यमुशने वब्रुवाणो देवो देवानां जनिमाविवक्ति ।

१ २ ३ १ २ ३ २
महिव्रतः शुचिवन्धुः पावकः

३ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
पदावराहो अभ्येतिरेभन् ॥ २ ॥ ५८*

४५ १२ १
(वाजसनीदे ॥) प्रा । काविया रम् । उशने वा रे ।

१ २ १ २ २ १ २ १ २ १
ब्रवारशणाः । देवो देवा रे । नाञ्जनिमा रे । विवा-

२ १ १ १ १ १
रशक्ती । महिव्राता रे । शुचिवन्धू रे । पवारशकाः ।

१ २ १ २ ३ २ ५ २ २ ३
पदावारा रे । हो अभियारद् । तिराशुश्रौ हो वा । भा

१ १ १ १
२३४५५५ ॥ ३३ ॥

१ २ १ १ १ २ १ २ २
प्रकाविया रम् । उशने वा रे । ब्रुवाणा रे । देवो

१ २ १ १ १
देवा रे । नाञ्जनिमा रे । विवाक्ती रे । महिव्राता रे ।

१ १ १ २ १
शुचिवन्धू रे । पवारका रे । पदावारा रे । हो रे ।

२ १ ५ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
भियारशुश्रौ हो वा । तिरेभारशुश्रु ॥ ३४ ॥

* उ० ४, २, १, १ = ऋ० ०, ४, १२, २ = कहे ६, ९, ५ ; — १६, २, १६ ; — १२, २, ३—६ ।

(वाजजित्नाम ॥) प्रकाव्यमुशने वब्रूवाणो । दे-
 ३४वाः । देवानाञ्चनिमावीश्वक्ती । मा३३४ही । व्रतः
 शुचिवन्धुः पा३वाकः । पा२३४दा । वराहोअभ्यतिरा-
 २३ । हाउवा३ । भा२३४५न् ॥ ३५ ॥

(वाराहम् ॥) हाउहाउ । ऊप् । प्रकावियाम् ।
 उशने । वब्रूवाणाः । देवोदेवा । ना३०जनि । मावि
 वक्ती । महिब्रताः । शुचिवा३ । धुःपवाकाः । हाउ
 हाउ । ऊप् । पदावरा । हो३अभि । आ३४३इ ।
 ती३रा५इभा६५इन् ॥ ३६ ॥

॥ इति पञ्चदशस्याङ्गः प्रपाठकः ॥

वृषगणो वासितऋषिः* । “उशने एव” तन्नामकऋषि-
 रिव “काव्य” कविकर्म स्तोत्रं “ब्रूवाणः” “देवः” स्तोता †

* “वृषगणो वासितः”-इति ऋषि- नै० ।

† ‘देवः सोमः’-इति वि० ।

अयमृषिर्वृषगणोनाम “देवानाम्” इन्द्रादीनां “जनिमा”
 जन्मानि* “प्रविवक्ति” प्रकर्षेण वर्दति । [वच परिभाषणे
 (अदा०प०) । व्यत्ययेन विकरणस्य श्लुः (३, १, ८५) बहुलं
 छन्दसीति (७, ४, ७८) अभ्यासस्य इत्वम्] “महिन्नतः प्रभूत-
 कर्माणि” । “शुचिवन्धुः” बध्नन्ति शत्रूणिति बन्धूनि तेजांसि
 बलानि वा दीप्ततेजस्कः‡ “पावकः” पापानां शोधकः “वराहः”
 वरञ्च तदहश्च वराहः [“राजाहःसखि भ्यष्टच्”-इति टच् समा-
 सान्तः । तस्मिन्नहनि अभिषूयमाणत्वेन तद्दान् । अर्शआदित्वा-
 न्तत्वर्थीयोऽच्] तादृशः॥ सोमः “रेभन्” शब्दं कुर्वन् §
 “पदानि” स्थानानि पात्राणि “अभ्येति” अभिगच्छति । यदा ।
 यदा कञ्चन वराहः “पदा” पदेन भूमिं विक्रियमाणः शब्दं
 करोति तद्वन् ॥ २ ॥ ५८

० ‘जन्मानि कर्माणि वा’-इति वि० ।

+ ‘महिन्नतः महतः कर्मणः अन्नस्य वा धारयिता’ इति वि० ।

‡ ‘शुचिवन्धुः शोभनबन्धुः शुद्धबन्धुर्वा’-इति वि० ।

॥ ‘वराहः सोमः’-इति वि० । “वराहो मेघो भवति वराहारः । वरमाहार
 माहारीरिति च ब्राह्मणम् । विध्यद्द्वाराहन्तिरोश्चद्रिमस्रोत्यपि निगमो भवति ।
 अयमपौरुषो वराह एतस्मादेव । दृष्टति मूलानि वरं वरं मूलदृष्टतीति वा । वराह-
 सिन्द्र एव सुषमित्यपि निगमो भवति । अङ्गिरसोऽपि वराहा उच्यन्ते ‘ब्रह्मणस्यति
 दृषभिवराहैः । अथाप्येते साध्यमिका देवगणा वराहव उच्यन्ते—‘पश्यन् हिरण्यचक्रा
 मयो दंष्ट्रान् विधावतो वराहान्’-इति नि० ५, ४ ।

§ ‘रेभन् स्तुवन्’ इति वि० ।

अथ तृतीया ।

३ १२ २२ ३ १२ ३२ ३ १ २ ४ १२ २२ ३ २
 तिस्रोवाच ईरयति प्रवक्त्रिर्हृतस्य धीतिं ब्रह्मणो मनीषाम् ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
 गावेयन्ति गोपतिं पृच्छमानाः

१ २ ३ १ ३ २
 सोमं यन्ति मतयो वावशानाः ॥ ३ ॥ ५८ *

(संक्रोशास्त्रयः ॥) ^१ होइ । ^२ हो । ^१ होइ होइ ।

२ १ २ २ १ २ ३ ४ ५ १ १
 तिस्रोवाचा । ईरय । तिप्रवक्त्रीः । होइयारइहोइ ।

२ १ २ २ १ २ ३ ४ ५ २ १ १
 तिस्रोवाचाः । ईरय । तिप्रवक्त्रीः । आ । होइयारइहोइ ।

२ १ २ २ १ २ ३ ४ ५ १ २ २ १
 तिस्रोवाचाः । ईरय । तिप्रवक्त्रीः । होइहा । इहोइहा ।

५ २ २ १ २ २ ३ ४ ५ १ १ २ ३ ४ ५
 औइहोइइ । इहा । तिस्रोवाचाः । ईरय । तिप्रवहीः ।

१ २ १ ५ २ २ १ २ २
 होइया । इयोइया । औइहोइइ । इया । तिस्रोवाचाः ।

२ १ २ ३ ४ ५
 ईरय । तिप्रवक्त्रीः ॥ १ ॥

(वेणोर्विशाले द्वे ॥) ^{३ २ ३ ५} इहोइह । ^{२ २} इहोइहाइहो । ^१

३ २ ३ ५ २ १ २ २ ० १ २ ३ ४ ५ ४ २
 वाहोइह । तिस्रोवाचाः । ईरय । तिप्रवक्त्रीः । इहो

^{२ १} वा५ । ^२ इहोवार३ । ^{२ ५} ई३४हहाइ । ^४ ई५ । ^४ इहा ।
^{२ १ २} तिस्रोवाचाः । ^{२ १} ई३रय । ^{२ ३ ४ ५} तिप्रवक्त्रीः । ^{२ १} इहोवार३ ।
^२ ई३४हहाइ । ^५ इहा । ^{२ १ २} तिस्रोवाचाः । ^{२ १} ई३४रय । ^{२ ३} तिप्र-
^{४ ५} वक्त्रीः । ^{१ २ २} आऔ३हो । ^{१ २ ३} आऔ३हो३४ । ^{५ २ २} औहोवा ।
^{२ १} हा३हाइ । ^{१ २ २} तिस्रोवाचाः । ^{२ १} ई३रय । ^{२ ३ ४ ५} तिप्रवक्त्रीः । ^१ आ ।
^{२ २ २ २} औ३होवाहा३४ । ^{३ ४ ५} औहोवा । ^{२ १ २} तिस्रोवाचाः । ^२ ई३
^१ रय । ^{२ ३ ४ ५} तिप्रवक्त्रीः ॥ २ ॥

^{३ २} आहो३ । ^{४ ५ ४ २} आहाओहा । ^{२ १} षटस्यधाइ । ^{२ १} ती३०ब्रह्म ।
^{२ ३ ४ ५} णोमनीषाम् । ^{१ २ १} हहहोइ । ^{२ ३ २ १} हहहाहहो३ । ^{२ २ १ २} गावोयन्ताइ ।
^{२ १} गो३पतिम् । ^{२ ३ ४ ५} पृच्छमानाः । ^{१ २ १} इहहोइ । ^{२ ३ २ १} इहहाहहोइ ।
^{२ २ १} सोमंयन्ताइ । ^{२ १} मतयः । ^२ वा३४३ । ^{२ ४} वा३शा५ना६५६ः ॥
 ॥ ३ ॥ ५८

पराशरऋषिः* । “वङ्क्तिः” वोढा यजमानः “तिस्रो वाचः”
 ऋग्यजुःसामात्मिकाः स्तुतीः प्रेरयति । तथा “ऋतस्य” यज्ञस्य
 “धीतिं” धारयित्रीं† “ब्रह्मणः”‡ परिवृढस्य सोमस्य “मनीषां”
 मनस ईशित्रीं कल्याण-वाचं च प्रेरयति । किञ्च । “गोपतिं” ¶
 षष्ठमं यथा गावोऽभिगच्छन्ति तद्वत् गवां स्वामिनं सोमं “गावः”
 “पृच्छमानाः” पृच्छन्त्यः सत्यो “यन्ति” स्व-पयसा माश्रयितु
 मभिगच्छन्ति । तथा “वावशानाः” कामयमानाः “मतयः”
 स्तोतारः§ “सोमं” “यन्ति” स्तोतु मभिगच्छन्ति॥ ॥ ३ ॥ ५८

* “शाक्त्यः”-इति ऋषि-नै० । “पराशरः पराशीशंस्य वसिष्ठस्य ख्यविरस्य जज्ञे ।
 पराशरः शतयातुर्वसिष्ठ इत्यपि निगमो भवति । इन्द्रोऽपि पराशर उच्यते परा-
 शातयिता यातूनाम् इन्द्रो यातूना मभवत् पराशर इत्यपि निगमो भवति”-इति
 नि० नै० ६, ३० ॥

† ‘धीतिं कर्म’-इति वि० ।

‡ ‘ब्रह्मणो मनीषां वेदोक्तानि कर्माणि’-इति वि० ।

¶ ‘गोपतिं यजमानं दक्षिणामन्वयेन पृच्छमाना इव, षष्ठमं वा’ इति वि० ।

§ मतय इति खोढनामस्तु न दृश्यते पर मेधावि-नामस्तु द्वाविंशतिसप्तै षण्टु-
 मिति लक्ष्यते (३, १५) । ‘मतयः बुद्धयः’-इति वि० ।

॥ यास्कव्याख्याननिवृत्त्यम्—“वङ्किरादित्यो भवति स तिस्रो वाचः प्रेरयत्युचो
 यजुषि सामान्यतस्यादित्यस्य कर्माणि ब्रह्मणो मतान्येष पवैतत् सर्वमत्तरमधीत्यधिदैवतम्
 अथाध्यात्मं वङ्किरात्मा भवति स तिस्रो वाच ईरयति प्रेरयति पियामतिबुद्धिमता
 ऋतस्यात्मनः कर्माणि ब्रह्मणो मतान्यथमेवैतत् सर्वमस्तुभवत्यात्मगति माचष्टे”-इति
 (प० १, १४) ॥ विवरणकारस्तु पुर्वे यथावत् व्याख्यानान्तरमपरमपि व्याख्यानजालमा-
 विसृतवान् तद्यथा—‘यद्यपि पावसान्नीषु सोममुक्त्वा अन्या देवता न सम्भवति तथा-
 प्यष्टादशे व्याख्यातेति ह्यत्र तेनापि आत्मनातुस्तरणार्थं मालिख्यत । तिस्रो वाचः ।
 ऋग्यजुःसामानि अथवा तिस्रो वाचः सत्वरजसर्मांसि अथवा जापत्स्वस्त्युषुभि-
 र्दत्तयः । ईरयति प्रेरयति उदकरशीघ्रं वद्धतीति वङ्किरादित्यः । ऋतस्य आदित्यस्य

अथ चतुर्थी ।

३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
 अस्य प्रेषा हेमना पूयमानो देवो देवेभिः समपृक्तरसम् ।

३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
 सुतः पवित्रमपर्येतिरेभन्वितेव सद्मपशुमन्तिहोता ॥४॥६०॥*

३ २ ३ २ ४ २ ५ १ २ २
 (अगस्त्यस्य यमिके द्वे ॥) अस्याऽऽश्रौहोवा । प्रेषा । हे३

१ २ २ ३ ४ ५ ३ २ ४ २ ४ २ ४ २ ५
 मना । पूयमानाः । उज्जवाइ । अस्याऽऽश्रौहोवा ।

१ २ २ १ २ २ ३ ४ ५ २
 प्रेषा । हे३मना । पूयमानाः । हाइ । उज्जवा ।

४ २ २ ४ २ ५ १ २ २ २ ३ ४ ५
 देवाऽऽश्रौहोवा । देवाइ । भीऽऽसम । पृक्तरसाम् ।

धीतिः । अथवा ऋतस्य सत्यस्य ब्रह्मणः । अथवा ऋतस्य धीति रंजस्य वा
 आदित्यस्य वा ज्य इव 'अश्रौ प्राप्ताऽऽतिः सम्यगादित्यमुपतिष्ठते' । 'ब्रह्मणो मनीषां
 गावः रश्मयः तेन विस्वष्टा अथवा उदकानि' । एतमेव गोपति रश्मि-स्वामिनं वा
 पृच्छन्त इव सोमं यन्ति पृथिवीं वसाना सर्वोपकाराय सोमं आदित्यं मतयः । प्रज्ञायते
 विषयाः अतिप्रकाशत इति रश्मयः । वावशाना आदित्यं यन्ति प्रविशन्ति । अध्यात्मे
 वज्रिरात्मा भवति । वश्यादिगुणसंयोगात् । सः तिष्ठो वाचः प्रेरयति । विद्या
 बुद्धिमनांसि । विद्या महान् । बुद्धिरङ्कारं मन इति प्राधान्याद् भूतेन्द्रियाणि
 ऋतस्यात्मानः धीतिं मनसः इष्टानि कर्माणि प्रेरयन्ति ब्रह्मणः आत्मानः । गोपाः
 गोपायति । आत्मानं इन्द्रियाणि स्वामिनं पृच्छमानाः । आत्मानं तदभिप्रायेण
 शब्दाद्यनुगमनात् । एतमेवसात्मानं सोमङ्कामयमाना इव यन्ति न भूयन्तदर्थं प्रादु-
 र्भवन्ति-इति ।

* ४० ६, ९, ८, १ = ४० ७, ४, ११, १ = ऊहृ६'१' ७,

^२चाउ । ^१होइ । ^{२ २ ३ ४ ५ १}सुता३४औहोवा । ^{२ १}पवाइ । ^{२ १}त्रा३म्परि ।
^{२ ४ ५}एतिरेभान् । ^{२ २}हा । ^१हाऔहोइ । ^{२ २ ३ ४ ५ १}मिता३४औहोवा । ^१वसा ।
^{२ १}द्वा३पशु । ^{२ ३ ४ ५ १}मन्तिहोता । ^२पशु । ^{२ ४}मा३४३ । ^{२ ४}ती३होपु
 ताईपुई ॥ ४ ॥

^{१ २ २ ३ २ १}औहोवाहा३होइ । ^{३ २ १ २}इहा । ^{१ २}अस्यप्रेषा । ^{१ २ २}हे३मना ।
^{२ ४ ५}पूयमानाः । ^{२ २ १ २ २}देवोदेवाइ । ^{१ १}भौ३ःसम । ^{२ ३ ४ ५}पृक्तरसाम् ।
^{२ १}सुतःपवाइ । ^{२ १}त्रा३म्परि । ^{२ ३ ४ ५}एतिरेभान् । ^{१ २ २ ३ २ २}औहोवाहा-
^१३होइ । ^{३ २}इहा । ^{१ २}मितेवसा । ^{२ १}द्वा३पशु । ^२मा३४३ ।
^{२ ४}ती३होपुताईपुई ॥ ५ ॥ ई०

वसिष्ठऋषिः* । “अस्य” सोमस्य “प्रेषा” [प्रेषतिर्गत्यर्थः
 (म्वा० प०) क्षिपि रूपं । सावेकाच इति विभक्तेरुदात्तत्वं †
 प्रेषा] प्रेरकेण‡ “हेमना”॥ हिरण्येन “पूयमानः” हिरण्य-

* “संवावरुणः”—इति ऋषि-ने० ।

† “सावेकाचस्य तृतीयादिविभक्तिः”—इति पा० ६, १, १६८ ।

‡ ‘प्रेषा प्रकषेच्छया’—इति वि० ।

॥ बाङ्गलाकादस्योपाभावः ।

अथ पञ्चमी ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
सोमःपवतेजनितामतीनाञ्जनितादिवोजनितापृथिव्याः ।

० १ २ २ ३ १ २ २ ३ १ २ ३ १ २ २ ३ १ २ २ ३
जनिताग्नेर्जनितासूर्यस्यजनितेन्द्रस्यजनितोतविष्णोः ॥ ५ ॥ ६ १ ॥*

२ २ २ २ १
(कालकाक्रन्दौ ॥) सोमःपवतेजनितामाश्ताइना २म् ।

२ २ २ १ १ २ २ २
जनितादिवोजनितापृथ्याइव्या २ः । जनिताग्नेर्जनितासू ।

पाणिरभिषुणीतीति हिरण्यसम्बन्धः । तादृशः “देवा” दीप्य-
मानः अंशुः “रसम्” आत्मीयं “देवेभिः” देवैः सहणं “समपृक्त”
सम्पर्कयति संयोजयति । [पृची सम्पर्के (अदा० आ०)
ततः “सुतः” अभिषुतः सोमः “रेभन्” शब्दायमानः सन् “पवि-
त्रम्” उष्णीस्तूकेन निर्मितं[†] “पर्येति” परिगच्छति । कथमिव ?
“होता” देवाना माहाताण ऋत्विक् “मितेव” निर्मातेव[‡]
“पशुमन्ति” वद्धपशून् “सद्म” सदनानि यन्नगृहान् यथा
पर्येति तद्वत् ॥ ४ ॥ ६०

* उ० ३, १, १८, १ = ऋ० ७, ४, ६, ५ = ऊ० ३, २, १८;—८, २, १;—

१२, १, १०—१६ ।

† ‘देवेभिः देवेभ्यः वस्त्रादिभ्यः’-इति वि० ।

‡ दशापवित्रमित्यर्थः ।

¶ होतेति ऋजोरूपम् (६, १, ३४ पा०) ।

§ ‘मिता कर्त्ता’ इति वि० ।

० २ १२ २ १ २ २
रियार३स्या । जनितेन्द्रा । स्या३जनि । तो३४३ । तार

४
वापुइष्णो६पूर्ः ॥ ६ ॥

३ ४ ५ २ २ २ ४ १
सोमःपवतेजनिता । ए३ । औ३होपुवाऽ । माता

२ १२ २ १२ २ १२ २ १२
२३४पुइना६पु६म् । जनितादिवोजनितापृथिव्याः । जना-

३ ४ २ २ २ ४
इता२३४ग्नेः । जनिता । सू३४३ । री३यापुस्या६पु६ ।

२ १२ २ १२ ६ ११११
जनितेन्द्रस्यजनितातविष्णो२३४पुः ॥ ७ ॥

५२ ४ ४ ५
(जनित्रे द्वे ॥) हाउजनत् । ३ । जनद्वाउ । ३ ।

१ १ २२ १ २
होइ । जनत् । २ । होइ । जनात् । सोमःपवा । ते३

१ २ ३ ४ ५ २ १२ २ १ २ २
जनि । तामतीनाम् । जनितादाइ । वो३जनि । तापृ

५ ५ २ १२ २ १ २ २ ३ ४ ५ ५२
थिव्याः । जनिताग्नाइः । जनिता । सू३रियस्या । हाउ

४ ४ ५ १
जनत् । ३ । जनद्वाउ । ३ । होइ । जनत् । २ । होइ ।

१२ २ २ २ ४
जनात् । जनितेन्द्रा । स्या३जनि । तो३४३ । ता३वा

पुइष्णो६पूर्ः ॥ ८ ॥

४ ५ ४ ५ १
 जनद्वाउ । ३ । जनदाउ । ३ । जनत् । होइ । ३ ।
 २२ १ २ १ २, ३ ४ ५ २ १२
 सोमःपवा । ते३जनि । तामतीनाम् । जनितादाइ ।
 २ १ २, ३ ४ ५ २ १२ २ १२ २ ३ ४ ५
 वो३जनि । तापृथिव्याः । जनिताग्नाइ । जनितासूरियस्या ।
 ४ ५ ४ ५ १ २ २
 जनद्वाउ । ३ । जनदाउ । ३ । जनत् । होयि । ३ । जनि-
 १२ २ १ २ २ ४
 तेन्द्रा । स्या३जनि । तो३४३ । ता३वापुयिष्णो३५६ः

॥ ८ ॥ ६१

प्रतर्दनऋषिः* । “सोमः” अभिषूयमाणः “पवते” पात्रेषु
 क्षरति । कौटुषः ? “मतीनां” बुद्धीनां । यद्वा । मननीयानां
 स्तुतीनां “जनिता” जनयिता^१ [“जनिता मन्त्रे” (६, ४, ५३)
 इति निपातेन णि-लोपः] किञ्च “दिवः” द्यलोकस्य “जनिता”
 प्रादुर्भावयिता । तथा “पृथिव्याः जनिता” । “अग्नेः” “जनिता”

* “द्वैवोदासिः”-इति वि० ।

† अत्रेदं विवरणम्—‘सोमः पवते । विनियोगोऽस्य चतुर्थेऽहनि । अधियज्ञपत्रे
 पर्वसोमस्य पृथिव्यादीनां । जनचिह्नत्वेन सम्भवात् । यज्ञद्वारेण स्थितिहेतुत्वात्
 जनयतीति जनिता मतीनां जनयिता दिवः जनयिताग्नेर्जमयिता सूर्यस्य जनयिता ।
 इन्द्रस्य जनयिता । उत अपि विष्णोर्याग्निसतइति । जनयिता पृथिव्यादिभ्यः रसेन
 बद्धयिता । अधिदेवेनेन्द्रः सोमः यदाग्निं तदायसर्षः । सर्वमिदं अयति । आत्मा सोमः
 पवते साधयति भोक्तृत्वात् । आत्मा सत्कारण वा । प्रधानभूतेन्द्रियाणां जनयिता
 पृथिव्यादीनाञ्च द्वयोर्यद्दहेमान्तरिचत्वापि अग्नादीनाञ्च स्थानानां तिद्धृणां विष्णोश्च
 याग्निसतः ॥ ”

अथ पष्ठो ।

४ १ २ ६ १२ २२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अभिन्निपृष्ठवृषणं वयोधामङ्गेषिणामवावशन्तवाणीः ।

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ७ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
वनावसानो वरुणो नसिन्धुः । विरत्नधा दयते वार्याणि ॥ ६ ॥ ६२ ॥ ३

(अङ्गिरसां व्रतोपोहः ॥) ओ३हायि । ओ३हा । ओ३हा ।

१ ५ २ २ १ २ १ २ ३
इयार । ओ३हा३ए । अभिन्निपा । ष्टा३०वृष । णं व-

४ ५ २ १ २ २ १ २ २ ३ ४ ५
योधाम् । अङ्गेषिणाम् । अवाव । शन्तवाणीः ।

२ १ २ २ १ ० ३ ४ ५ २ १ १ २
वनावसा । नो३वरुणो नसिन्धुः । ओ३हायि । ओ३-

५ २ १ ५ २ २ १
हा । ओ३हा । इयार । ओ३हा३ए । विरत्नधाः ।

२ १ २ २ २ ४ ५
दयते । वा३४३ । री३यापूणा३५३यि ॥ १० ॥ ६२

प्रकाशयिता । 'सूर्यस्य' सर्वप्रेरकस्यादित्यस्य "जनिता"
"इन्द्रस्य" जनिता पानेन मदस्य जनयिता । "उत" अपि च ।
"विष्णाः" व्यापकस्य "जनिता" जनयिता । एतत्सर्वं सोमेऽ
भिष्यमाणे भवति सोमेन हि देवताप्यायन्तइति ॥ ५ ॥ ६१

* "व्याङ्गूपाणाम्"-इति, } ऋ० ।
+ "सिन्धून्"-इति च

‡ उ० ६, २, ११, १=ऋ० ०, १, २६, २ = ऊ० ०, २, १० ।

¶ अथाह याक्कः—“सोमः पवते सोमः सूर्यः प्रसवनाज्जनिता मतीनां प्रकाश-
कर्तृणा मादित्यरत्नोनां दिवो द्योतनकर्तृणा मादित्यरत्नोनां पृथिव्याः प्रथनकर्तृणा

अथ सप्तमी ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १०० १०१ १०२ १०३ १०४ १०५ १०६ १०७ १०८ १०९ ११० १११ ११२ ११३ ११४ ११५ ११६ ११७ ११८ ११९ १२० १२१ १२२ १२३ १२४ १२५ १२६ १२७ १२८ १२९ १३० १३१ १३२ १३३ १३४ १३५ १३६ १३७ १३८ १३९ १४० १४१ १४२ १४३ १४४ १४५ १४६ १४७ १४८ १४९ १५० १५१ १५२ १५३ १५४ १५५ १५६ १५७ १५८ १५९ १६० १६१ १६२ १६३ १६४ १६५ १६६ १६७ १६८ १६९ १७० १७१ १७२ १७३ १७४ १७५ १७६ १७७ १७८ १७९ १८० १८१ १८२ १८३ १८४ १८५ १८६ १८७ १८८ १८९ १९० १९१ १९२ १९३ १९४ १९५ १९६ १९७ १९८ १९९ २०० २०१ २०२ २०३ २०४ २०५ २०६ २०७ २०८ २०९ २१० २११ २१२ २१३ २१४ २१५ २१६ २१७ २१८ २१९ २२० २२१ २२२ २२३ २२४ २२५ २२६ २२७ २२८ २२९ २३० २३१ २३२ २३३ २३४ २३५ २३६ २३७ २३८ २३९ २४० २४१ २४२ २४३ २४४ २४५ २४६ २४७ २४८ २४९ २५० २५१ २५२ २५३ २५४ २५५ २५६ २५७ २५८ २५९ २६० २६१ २६२ २६३ २६४ २६५ २६६ २६७ २६८ २६९ २७० २७१ २७२ २७३ २७४ २७५ २७६ २७७ २७८ २७९ २८० २८१ २८२ २८३ २८४ २८५ २८६ २८७ २८८ २८९ २९० २९१ २९२ २९३ २९४ २९५ २९६ २९७ २९८ २९९ ३०० ३०१ ३०२ ३०३ ३०४ ३०५ ३०६ ३०७ ३०८ ३०९ ३१० ३११ ३१२ ३१३ ३१४ ३१५ ३१६ ३१७ ३१८ ३१९ ३२० ३२१ ३२२ ३२३ ३२४ ३२५ ३२६ ३२७ ३२८ ३२९ ३३० ३३१ ३३२ ३३३ ३३४ ३३५ ३३६ ३३७ ३३८ ३३९ ३४० ३४१ ३४२ ३४३ ३४४ ३४५ ३४६ ३४७ ३४८ ३४९ ३५० ३५१ ३५२ ३५३ ३५४ ३५५ ३५६ ३५७ ३५८ ३५९ ३६० ३६१ ३६२ ३६३ ३६४ ३६५ ३६६ ३६७ ३६८ ३६९ ३७० ३७१ ३७२ ३७३ ३७४ ३७५ ३७६ ३७७ ३७८ ३७९ ३८० ३८१ ३८२ ३८३ ३८४ ३८५ ३८६ ३८७ ३८८ ३८९ ३९० ३९१ ३९२ ३९३ ३९४ ३९५ ३९६ ३९७ ३९८ ३९९ ४०० ४०१ ४०२ ४०३ ४०४ ४०५ ४०६ ४०७ ४०८ ४०९ ४१० ४११ ४१२ ४१३ ४१४ ४१५ ४१६ ४१७ ४१८ ४१९ ४२० ४२१ ४२२ ४२३ ४२४ ४२५ ४२६ ४२७ ४२८ ४२९ ४३० ४३१ ४३२ ४३३ ४३४ ४३५ ४३६ ४३७ ४३८ ४३९ ४४० ४४१ ४४२ ४४३ ४४४ ४४५ ४४६ ४४७ ४४८ ४४९ ४५० ४५१ ४५२ ४५३ ४५४ ४५५ ४५६ ४५७ ४५८ ४५९ ४६० ४६१ ४६२ ४६३ ४६४ ४६५ ४६६ ४६७ ४६८ ४६९ ४७० ४७१ ४७२ ४७३ ४७४ ४७५ ४७६ ४७७ ४७८ ४७९ ४८० ४८१ ४८२ ४८३ ४८४ ४८५ ४८६ ४८७ ४८८ ४८९ ४९० ४९१ ४९२ ४९३ ४९४ ४९५ ४९६ ४९७ ४९८ ४९९ ५०० ५०१ ५०२ ५०३ ५०४ ५०५ ५०६ ५०७ ५०८ ५०९ ५१० ५११ ५१२ ५१३ ५१४ ५१५ ५१६ ५१७ ५१८ ५१९ ५२० ५२१ ५२२ ५२३ ५२४ ५२५ ५२६ ५२७ ५२८ ५२९ ५३० ५३१ ५३२ ५३३ ५३४ ५३५ ५३६ ५३७ ५३८ ५३९ ५४० ५४१ ५४२ ५४३ ५४४ ५४५ ५४६ ५४७ ५४८ ५४९ ५५० ५५१ ५५२ ५५३ ५५४ ५५५ ५५६ ५५७ ५५८ ५५९ ५६० ५६१ ५६२ ५६३ ५६४ ५६५ ५६६ ५६७ ५६८ ५६९ ५७० ५७१ ५७२ ५७३ ५७४ ५७५ ५७६ ५७७ ५७८ ५७९ ५८० ५८१ ५८२ ५८३ ५८४ ५८५ ५८६ ५८७ ५८८ ५८९ ५९० ५९१ ५९२ ५९३ ५९४ ५९५ ५९६ ५९७ ५९८ ५९९ ६०० ६०१ ६०२ ६०३ ६०४ ६०५ ६०६ ६०७ ६०८ ६०९ ६१० ६११ ६१२ ६१३ ६१४ ६१५ ६१६ ६१७ ६१८ ६१९ ६२० ६२१ ६२२ ६२३ ६२४ ६२५ ६२६ ६२७ ६२८ ६२९ ६३० ६३१ ६३२ ६३३ ६३४ ६३५ ६३६ ६३७ ६३८ ६३९ ६४० ६४१ ६४२ ६४३ ६४४ ६४५ ६४६ ६४७ ६४८ ६४९ ६५० ६५१ ६५२ ६५३ ६५४ ६५५ ६५६ ६५७ ६५८ ६५९ ६६० ६६१ ६६२ ६६३ ६६४ ६६५ ६६६ ६६७ ६६८ ६६९ ६७० ६७१ ६७२ ६७३ ६७४ ६७५ ६७६ ६७७ ६७८ ६७९ ६८० ६८१ ६८२ ६८३ ६८४ ६८५ ६८६ ६८७ ६८८ ६८९ ६९० ६९१ ६९२ ६९३ ६९४ ६९५ ६९६ ६९७ ६९८ ६९९ ७०० ७०१ ७०२ ७०३ ७०४ ७०५ ७०६ ७०७ ७०८ ७०९ ७१० ७११ ७१२ ७१३ ७१४ ७१५ ७१६ ७१७ ७१८ ७१९ ७२० ७२१ ७२२ ७२३ ७२४ ७२५ ७२६ ७२७ ७२८ ७२९ ७३० ७३१ ७३२ ७३३ ७३४ ७३५ ७३६ ७३७ ७३८ ७३९ ७४० ७४१ ७४२ ७४३ ७४४ ७४५ ७४६ ७४७ ७४८ ७४९ ७५० ७५१ ७५२ ७५३ ७५४ ७५५ ७५६ ७५७ ७५८ ७५९ ७६० ७६१ ७६२ ७६३ ७६४ ७६५ ७६६ ७६७ ७६८ ७६९ ७७० ७७१ ७७२ ७७३ ७७४ ७७५ ७७६ ७७७ ७७८ ७७९ ७८० ७८१ ७८२ ७८३ ७८४ ७८५ ७८६ ७८७ ७८८ ७८९ ७९० ७९१ ७९२ ७९३ ७९४ ७९५ ७९६ ७९७ ७९८ ७९९ ८०० ८०१ ८०२ ८०३ ८०४ ८०५ ८०६ ८०७ ८०८ ८०९ ८१० ८११ ८१२ ८१३ ८१४ ८१५ ८१६ ८१७ ८१८ ८१९ ८२० ८२१ ८२२ ८२३ ८२४ ८२५ ८२६ ८२७ ८२८ ८२९ ८३० ८३१ ८३२ ८३३ ८३४ ८३५ ८३६ ८३७ ८३८ ८३९ ८४० ८४१ ८४२ ८४३ ८४४ ८४५ ८४६ ८४७ ८४८ ८४९ ८५० ८५१ ८५२ ८५३ ८५४ ८५५ ८५६ ८५७ ८५८ ८५९ ८६० ८६१ ८६२ ८६३ ८६४ ८६५ ८६६ ८६७ ८६८ ८६९ ८७० ८७१ ८७२ ८७३ ८७४ ८७५ ८७६ ८७७ ८७८ ८७९ ८८० ८८१ ८८२ ८८३ ८८४ ८८५ ८८६ ८८७ ८८८ ८८९ ८९० ८९१ ८९२ ८९३ ८९४ ८९५ ८९६ ८९७ ८९८ ८९९ ९०० ९०१ ९०२ ९०३ ९०४ ९०५ ९०६ ९०७ ९०८ ९०९ ९१० ९११ ९१२ ९१३ ९१४ ९१५ ९१६ ९१७ ९१८ ९१९ ९२० ९२१ ९२२ ९२३ ९२४ ९२५ ९२६ ९२७ ९२८ ९२९ ९३० ९३१ ९३२ ९३३ ९३४ ९३५ ९३६ ९३७ ९३८ ९३९ ९४० ९४१ ९४२ ९४३ ९४४ ९४५ ९४६ ९४७ ९४८ ९४९ ९५० ९५१ ९५२ ९५३ ९५४ ९५५ ९५६ ९५७ ९५८ ९५९ ९६० ९६१ ९६२ ९६३ ९६४ ९६५ ९६६ ९६७ ९६८ ९६९ ९७० ९७१ ९७२ ९७३ ९७४ ९७५ ९७६ ९७७ ९७८ ९७९ ९८० ९८१ ९८२ ९८३ ९८४ ९८५ ९८६ ९८७ ९८८ ९८९ ९९० ९९१ ९९२ ९९३ ९९४ ९९५ ९९६ ९९७ ९९८ ९९९ १०००

वसिष्ठऋषिः । “त्रिपृष्ठं” त्रीणि पृष्ठानि द्रोणकलशादि-
स्थानानि सवनानि वा यस्य स तथोक्तस्तम् । “वृषण” वर्षकम् ।
“वयोधाम्” अत्रस्य दातारम् । “अङ्गोषिणं” आघोषन्तं सीमं ॥
“वाणीः” स्तोत्ररूपा वाचः “अवाधशन्त” कामयन्ते शब्दायन्ते वा ।
“वना” वनानि उदकानि “वसानः” । आच्छादयन् “वरुणी न”
वरुण इव § “सिन्धुः” अपां स्यन्दयिता पर्यन्तप्रदेशानाच्छादयति
तद्वत् । “रत्नधाः” रत्नानां दाता सीमः “वार्याणि” धनानि ॥
“दयते” स्तोत्रभ्यः प्रयच्छति ॥ ६ ॥ ६२

मादित्यरश्मीनां, सूर्यस्य स्वीकरणकर्मणामादित्यरश्मीनां, विष्णोर्याग्निकर्मणा मादित्य-
रश्मी नामित्यधिर्द्वयम् । अथाध्यात्मं सीमं आत्माप्येतस्मादेवेन्द्रियाणां जनितेत्यर्थः ।
अपिवा सर्वाभिर्विभक्तिभिर्विभूतत आत्मोत्थात्मगति साचष्टे” — इति प० २, ११ ।

* “भुवनस्यराजा” — इति ऋ० ।

† “मैत्रावरुणः” — इति ऋषि-नै० ।

‡ “सुतः”, “सुतं”, “वयः” — इति त्रीणिपि पदानि पाठमेदात् सप्तममैषण्डु कलेन
अ यन्ते (२, ७) । ‘वयोधा सन्नानां धातारं यश्खिनं वा’ — इति वि० ।

॥ “आङ्गुषसोमआघोषः” “एमाङ्गुषेण वयमिन्द्रवक्तः” अनेन सीमेन वयमिन्द्र-
वक्तः” — इत्यादि नि० ५, ११ ।

§ “वरुणः दृणोतीति सुतः” — इत्यादि नि० १०, १—४ ।

॥ ‘वार्याणि वननीयानि धनानि’ — इति वि० ।

१ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ १ ३ १ २ २ ३ १ २
 वृषापवित्रे अधिसानो अय्येवृहत्सोमो वा वृधे स्वानो*—

२ २
 अद्रिः ॥ ७ ॥ ६३†

२ १ १ २ २ १ २ १ २ १
 (सम्यावैयञ्चम् ॥) हो । होपि । अक्रात्समुद्रः प्रथमे विधामान् ।
 १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १
 हो होयि । जनयन् प्रजा भुवनस्य गोपाः । हो । होयि वृ
 २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १
 षापवित्रे अधिसानो † अ । व्यायि । हो । हो । वृह
 २ २ ० २ २ १ २ २ २ २ १
 त्सोमो र्वा वृधे स्वानो ‡ अ । द्रा । औ ३ । हो वा हा उवा
 २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १
 ३ । ए ३ । स्वाना अ । द्वी र ३ ४ ५ : ॥ १ २ ॥ ६ ३

पराशरऋषिः‡ । “समुद्रः” अस्मादापः सन्द्रवन्ति स
 समुद्रः अपां वर्षकः । “गोपाः” यज्ञस्य रक्षकः सोमः “प्रथमे”
 विस्तृते “भुवनस्य” उदकस्य ॥ “विधर्मन्” विधारकोऽन्तरिक्षे
 “प्रजाः” “जमयन्” उत्पादयन् “अक्रान्” सर्व्वमतिक्रामति [क्रमते-
 लुङि, तिपि, इङ्भावे वृद्धौ च कृतायां सिज्लीपे मकारस्य

* “सुवाम” — इति ऋ० ।

† उ० ५, २, १, १=ऋ० ७, ४, १८, प= ऊहे १७, १, १; — १९, २, ५—८—९;

ऊहे, १, ५ ।

‡ “शाक्ताः” — इति ऋषि-मै० ।

॥ “भवमम्” — इति उदकनामसु पञ्चाशत्तमं नैवष्टकम् (१, ११) ।

अथाष्टमी ।

१ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १

कनिक्रान्तिहरिराष्ट्रज्यमानःसौदन्वनस्यजठरेपुनानः ।

१ २ ३ १ ३

३ २ ३ १ २

३ २ ३ १ २

३ २ ३ १ २

३ २ ३ १ २

३ २ ३ १ २

३ २ ३ १ २

३ २ ३ १ २

३ २ ३ १ २

३ २ ३ १ २

३ २ ३ १ २

३ २ ३ १ २

३ २ ३ १ २

नृभिर्यतःकृणुतेनिर्णिजङ्गामतोमतिञ्जनयतस्वधाभिः॥८॥६४ *

मोनोधातीरिति नकारे रूपम्] “वृषा” कामानां वर्धिता
“स्नानः” अभिषूयमाणः† ॥

“अद्रिः”—“इन्दुः” इति च साम्प्रतः पाठौ ॥ ७ ॥ ६३

* ऋ० ७, ५, ५, १ ।

† अत्रेदं विवरणम्—

अक्रान् समुद्रः विनियोगोऽस्य नवमेऽहनि क्रान्तत्वात् प्रथमे परमे उतल्ले विधर्मणि धारणेन मयन् प्रजाः प्रजायन्त इति प्रजाः देवाः याः भुवनस्य गोपाः भूतानां रक्षिता एषा सक्ता पवित्रे वा लमाय । अधि उपरि सानो समुत्थनौ अये अधिमये । वृक्षत्सोम वाष्टे वद्धंते स्नानः अद्रिः अदरणः । वक्रः अक्रान् समुद्रः सामर्थ्यात् अत्यक्रमीत् अतीतं गच्छत्युदयादक्षं सदा समुद्रः । आदित्यः प्रथमे प्रल्ले व्योमन् सामर्थ्यादन्-रित्ते प्रजा जनयन् वर्षकर्मणा । भुवनस्य त्रैलोक्यस्य गोपा रक्षिता एषा वर्षणशीलः । पवित्रे व्याप्तमये अधिसानः अधिषिचमाणः सोम्यैः । वाष्टे वद्धंते वृक्षदिति वृक्षद्विशेषणम् । स्नानः सुतः अद्रिरादित्य अदरणः अत्यक्रामत् अधिष्ठतवान् । समुद्रः आत्मा अभिद्वत् तं भूतानि परमेभ्यः धने भूतेन्द्रियमित्रशरीरे जनयन् ज्ञानकर्मणा बोध्यं मुत्यादयन् प्रजा वर्द्धयन् । भुवनस्य गोप्ता प्रकाशरूपत्वात् । वृषा पवित्रे सत्यमये आत्मा वर्धिता भवति शरीररूपेण पवित्रे ज्ञानमये अवतेर्गत्यर्थः । गत्यर्थाश्च बुद्धार्थाः । अधिसानो सम्बध्यमान-शब्दादिषु मन्त्रल्ले सुष्ठु वर्धितं पवित्रे । प्रवः अद्रिः अदरणः—इति ॥

यास्तस्त्वेवं व्याख्यातवान्—“अत्यक्रमीत् समुद्र आदित्यः परमे स्वने वर्षकर्मणा जनयन् प्रजा भुवनस्य राजा सर्वस्य राजा । वृषा पवित्रे अधिसानो अये वृक्षसोमो वावृषे सुवान इन्दु रित्यधिदैवतम् । अथाध्यात्मसत्यक्रमीत् समुद्र आत्मा परमे स्वने ज्ञानकर्मणा जनयन् प्रजा भुवनस्य राजा सर्वस्य राजा । एषा पवित्रे अधि सानो अये वृक्षसोमो वाष्टे सुवान इन्दु रित्यात्मगतिमाचष्टे”—इति प० १, १६ ।

(सामसामनि द्वे॥) कानी । क्रान्ती२क्रान्ती२ । हरिराष्ट्रज्य-

मा३३ना३ः । साधिदान् । वाना२वाना२ । स्यजठरेपुनार३-

ना३ः । द्रुभिः । याता२याता२ः । कृणुतेनिरिणिजा२३-

गा३म् । आताः । माती२म्माती२म् । जनयतार३स्वारन्धा

र३४ओहावा । भीर३४पुः ॥ १२ ॥

कनिक्रान्तिहा । होयि । हरिराष्ट्रज्य । मार३४ना ।

हाहोयि । सोद्वनस्यजठरेपुनार३नाः । हाहोयि । नृभि

र्यतःकृणुतेनिरिणिजा२३ङ्गाम् । हाहोयि । अतोमतायिम्

जनयतार३ । स्वारधार३४ओहावा । भीर३४पुः ॥ १३ ॥ ६४

प्रस्कण्णच्छपिः* । "सृज्यमानः" आ समन्तादिसृज्यमानो-
ऽभिषूयमाणः† "हरिः" हरितवर्णः सोमः "कनिक्रान्ति" पुनः
पुनः शब्दायते [क्रन्दतेर्यङ्लुकि, तिपि, इडभावे, "दाघर्त्तिदर्धती
त्यादिना‡ निपातनादभ्यासस्य निगागमः । अभ्यस्तस्वरः॥]

* "काणुः"-इति ऋषि-मै० ।

† "सृज्यमाणः संसूयमानः"-इति वि० ।

‡ "दाघर्त्तिदर्धती" षिवोभूतुतेतिक्त्वे ऽस्यार्थापनीफणत्त्वं सनिष्यदत्कणिक्रत् कनि
क्रदद्भरिधद्दरिध्वतोद्विद्युतत्तरिततःसरीसृपतं वरीवृजन्मर्मव्यागमोगमोति च"
—इति पा० ७, ४, ६५ ।

॥ "अभ्यसामामादिः"-इति पा० ६, १, १८६ ।

अथ नवमी ।

३२७ २१२ ३ १ ३ २३२ २ १ २ ३ । २

एषस्यतेमधुमा^३इन्द्रसोमोवृषावृष्णःपरिविन्नेअक्षाः ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ ७ ३ क २२

सहस्रदाःशतदाभूरिदावाशश्वत्तमग्निर्हिरावाज्यस्थात्॥८॥६५*

४ ५ ४ ५ ३ २ ४ ५ २ ४ २ ५

(ऐषम् ॥) एषाएषाः । स्यता३१२३४यि । मधुमा^३इन्द्रसोमः ।

२ ३ २ ५ ४ ५ २

वृषावृषाईए । वृष्णा३१२३४ः । परिविन्नेअक्षाः । सहस्रदा

५ ३ २ ५ ४ २ ५ ४ ५ २ ५

ईए । स्रदा३१२३४ः । शतदाभूरिदावा । शश्वच्छ्वाईदे ।

२ २ २ ५ २ ४ ५ ५ ५

तमा३१२३४म् । बर्हि^३रावाजिपे । हियाईहाउवा स्या२

१ १ १ १

२३४५त् ॥ १४ ॥ ६५

तथा “पुनानः” पूयमानः “वनस्य” वननीयस्य चास्य द्रोण-कल-

शस्य “जठरे” “सोदन्” उपविशन् शब्दायते । किञ्च “नृभिः”

कर्मेनेतृभिर्ऋत्विग्भिः “यतः” संयतः सोमः “गाः” गो-विका-

रान् क्षीरादीन् आच्छादयन् “निर्णिजं” शुद्धम् आत्मनोरूपं †

“कृणुते” ग्रहादिषु करोति । अतोऽस्मै सोमाय “मति” मननीयां

स्तुतिं “स्वधाभिः” हविर्भिः सह “जनयत” स्तोतारोऽजनयन्

[भस्यान्तादिशाभावः छान्दसः । अदादेशः] यद्वा हे स्तोतारः

अस्मै सोमाय स्तुतिं जनयत उत्पादयत कुरुतेति यावत् ॥ ८ ॥ ६४

* ऋ० ७, ३, २२, ४ ।

† “निर्णिक”-इति रूपनामसु प्रथमं नैषण्ड कम् (३, ७) ।

अथ दशमी ।

१२ ३ १२ २२ ३ १२ २२ ३ २ ३ २ ३ १ २
पवस्वसोममधुमाञ्छतावापोवसानोअधिसानोअव्ये ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ १ ३ १ २ २
अवद्रोणानिघृतवन्ति*रोहमदिन्तमोमत्सरइन्द्र-

१ २

पानः ॥ १० ॥ ६६†

॥ इति चतुर्थ-दशति ॥ ४ ॥

उशनाऋषिः‡ । हे इन्द्र ! “वृष्णः” वर्षकस्य “ते” तुभ्यं
[चतुर्थ्यथे षष्ठी॥] “एषः” “स्यः§” स सोमः “मधुमान्” माधुर्यो-
पेतः “वृष्णा” वर्षकः “पवित्ने” “पर्यच्चाः” पर्यस्त्रवत् [चरतेर्लुङि
रूपम्] स एव “सहस्रदाः” सहस्रसङ्ख्याकस्य धनस्य दाता
„शतदाः” शतसङ्ख्याकस्य दाता “भूरिदावा”॥ ततोऽपि भूरे-
दाता ‘वाजी’ बलवान् सोमः “शश्वत्तमम्” अतिशयेन पुराणं
“बहिः” यज्ञम् “अस्थात्” अधितिष्ठति ॥

“वृष्णा वृष्णाः”-“वृष्णा वृष्णा”-इति, “सहस्रसाः”-“शतसाः”
इति च साग्नऋचः पाठाः ॥ ८ ॥ ६५

* “घृतवन्ति”-इति ऋ० ।

† ऋ० ७, ४, ८, ३ ।

‡ “काव्यः”-इति ऋषि-ज्ञे० ।

॥ “षष्ठ्यर्थे चतुर्थीति वाच्यम् (२, १, ६२)”-इति कात्यायनवचनान्दित्यर्थः ।

§ “स्यञ्छन्त्सि बङ्गलम् (पा० ६, १, १३३)”-इतीह नन्वे स्य इत्यस्य सोर्लोपः ।

॥ “आतोमनिप् कनिव्वनिपथ (पा० ३, २, ७४)”-इति वनिपि रूपम् ।

(माधुच्छन्दसम् ॥) ^{२ १} ^४ ^५ ^{३२} हाओर३४हाइ । इहा३१ ।
^{२१} ^२ ^१ ^२ ^{३४५} ^{२१२} पवस्वसो । मा३मधु । माच्छ्रतावा । अपोवसा ।
^२ ^१ ^२ ^{३२} ^४ ^५ ^{२१} ^२ ^२ ^१ नो३अधि । सानोअव्याइ । अवद्रोणा । नी३घृत ।
^२ ^{३४} ^२ ^२ ^३ ^५ ^{३२} ^२ ^१ वन्तिरोहा । हाओर३४हाइ । इहा३१ । मदिन्तसो ।
^२ ^१ ^२ ^२ ^४ मत्सरः । आ३४इइ । द्रा३पा३नाईपूईः ॥ १५ ॥ ६६

प्रतर्दनऋषिः* । हे “सोम !” “मधुमान्” [मत्वर्थायः]
तादृशस्व “अपः” वसतीवरीः एकधनाः “वसानः” आच्छा-
दयन् “अधि” अधिकं “सानो” समुच्छिते “अव्ये” अविभवे-
पवित्ने “पवस्व” चर । ततः “मदिन्तमः” अतिशयेन मदकरः
“इन्द्रपानः” इन्द्रेण पातव्यः “मत्सरः” मादयिता सोमः “घृत-
वन्ति” उदकवतः† “द्रोणानि” द्रोणकलशान् “अवरोह”
प्रादुर्भवसि ॥

“रोद”-“सीद”—इति पाठौ ॥ १० ॥ ६६

इति श्रीमत्सायणार्थ्य-विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-प्रकाशे
छन्दोव्याख्याने पञ्चमस्याध्यायस्य षष्ठः खण्डः ॥ ६ ॥

* “द्वैवोदासिः”—इति ऋषि-नै० ।

† “घृतम्”—इत्युदकनामसु दशमं नैषण्टकम् (१, १) ।

अथ सप्तमे खण्डे--

सैषा प्रथमा ।

१२ ३ २८ ३ २ ३ १९ ३ १ २ ३ १ २ ९ १ २
प्रसेनानीः शूरो अग्रे रथानाङ्गव्यन्नेति हर्षते अस्य सेना ।

३ २ ९ १ २ ९ १ २ २ २ ३ २ ७ ३ १ २ ३ १ २
भद्रान् कृण्वन्निन्द्र हवांस्त्रिभ्य आसोमो वस्तारभसानि-

दत्ते ॥ १ ॥ ६७*

(कुत्सस्याधिरथीयानि त्रीणि ॥) हो४वा । उज्जवा

४ ५ १ १ २ २ २ १ २ २ २ २ २ ३ ४
३ । हो४वा । प्रसेनानाङ् । शूरो आङ् । ग्राद्वरथा
५ १ १ २ २ १ १ २ ३ ४ ५ २ १ २
नाम् । गव्यन्नेताङ् । हर्षताङ् । अस्य सेना । भद्रा
१ १ २ ३ ४ ५ २ २ २ २ २ २
न्कृण्वान् । इन्द्रहाङ् । वांस्त्रिभ्याः । आसोमोवा ।
२ १ २ २ ३ ४ ५ ३ ४ ३ २ ४
स्ताङ् रभ । सानिदत्ताङ् । हो४वा । उज्जवाङ् । हो
५ ५
वाङ् । हाउवा ॥ १६ ॥

५ ४ ४ २ १ १ १ २ २ २ २ २ २ २
औहोश्वाङ् ४५ । प्रसेनानाङ् । शूरो आङ् । ग्राद्व
४ ४ ५ २ १ २ २ १ २ २ ३ ४ ५
रथानाम् । गव्यन्नेताङ् । हर्षताङ् । अस्य सेना ।
२ १ २ २ १ २ ३ ४ ५ २ ४
भद्रान्कृण्वान् । इन्द्रहाङ् । वांस्त्रिभ्याः । औहोश्

२, १११ २२ १२ २२ १ २ १ १ २
वा३४५ । आसोमोवा । स्वा३रभ । सा३४३ । नी३

४

दापृत्ताई५६३ ॥ १७ ॥

५२४ २, १११ ३२२२१ २२ २ २
श्रीहो३वा३४५ । प्रसेनानाः । शूरोआ३ । श्रा३

३४ ५ ३ २२१ २ २ ३ ४ ५
रथानाम् । गव्यनेताइ । हर्षता३इ । अस्यसेना ।

३२ २ १ १ २, ३४ ५ २ ४ २,
भद्रान्कृण्वान् । इन्द्रहा३ । वांसखिभ्याः । श्रीहो३वा

१११ ३२ २ २२ १ २ १ १ २ ४
३४५ । आसोमोवा । स्वा३रभ । सा३४३ । नी३दा५ ।

२ १ १ १

तार३४पु३ ॥ १८ ॥ ६७

प्रतर्दनऋषिः* । “सेनानीः” सेनाना मये नेता । “शूरः”
शत्रूणां बाधकः “सोमः” “गव्यन्” † इच्छन् यजमानानां पश्चा-
दिकं सृच्छन् “रथानाम्” “अये” पुरतः “प्रैति” प्रकर्षेण सङ्घा-
मङ्गच्छति । “अस्य” सोमस्य “सेना” च “हर्षते” हृष्यति [वाक्य-
भेदादनिघातः] किञ्च “सखिभ्यः” समानख्यानैभ्यो यजमा-
नेभ्यः “इन्द्रहवान्” तैः कृतानि इन्द्रस्य आह्वानानि “भद्रान्”
कल्याणानि यथार्थानि “कृण्वन्” । आहृतो हीन्द्रः सोमं पीत्वा

* “देवोदासिः”—इति ऋषि-जै० ।

† “छन्दसि परेच्छाया मपि क्वञ् वक्तव्यः”—इति ऋषिभाष्याधीय-कात्यायन-
वचनादिश्च क्वचि रूपम् ।

अथ द्वितीया ।

२३२ ३ १ २ १ २ ३ २ ३ २ ३ २ २
प्रतेधारामधुमतौरष्टग्रन्वारयत्पूतोअत्येव्यव्यम् ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ १ २ ३ २ ३ १ २ १ २
पवमानपवसेधामगोनाञ्जनयंत्सर्यमपिन्वोअर्केः ॥२॥६८*

(वैयश्चज्योतिषाणि त्रीणि ॥) २२ २ २
हाउहोवा३हाइ ।

२ २ २ १ ० १ १ १ १ २ २ २ २
प्रतेधारामधुमा३ताइरष्टग्रार३४पुन् । हाउहोवा३हाइ ।

२ २ २ १ ० १ १ १ १ २ २ २
वारयत्पूतोअतौर्याइषिआव्यार३४पुम् । हाउहोवा३

१ २ २ १ ० १ १ १ १ २ २ २
हाइ । पवमानपवसे३धामगोना२३४पुम् । हाउहोवा

कामान् प्रयच्छतीति । “रभसानि” इन्द्रस्य वेगेनागमन-निमित्तानि “वस्त्रा” वस्त्राखाच्छादकानि पयःप्रभृतीन्याश्रयणानि “आ दत्ते” आ गृह्णाति † ॥ १ ॥ ६७

* ऋ० ७, ४, १०, १ ।

† अत्र विवरणं यथा—“प्रसेनामी । सेनां नयति इति सेनामीः । शूरः विक्रान्तः । अप्ये रथानां ये देवरथाः गन्तुं इच्छन् । धर्मं पृथिव्यां भवं प्रैति प्रयाति । वर्धति अस्त्रं सेनां भद्रान् भन्दमीद्यानि । कुर्वन् कृणुन् । इन्द्रवान् इन्द्रियाणि । सखिभ्यः ऋत्विग्भ्यः । एवं गुणविशिष्टः । सोमः वस्त्राणि रभसानि पतन्ति । आदत्ते परसैन्येभ्यः । अथवा सेनामीः स्कन्दः शूरः विक्रान्तः । अप्ये पुरतः देवरथानां गन्तुम् । पृथिव्यां भवन्वनम् । राति गृह्णाति ददाति सैन्येभ्यः सोमइव रथौन् वस्त्राणि सैन्येभ्यो ददाति ॥ ”—इति ॥

अथ तृतीया ।

१ २ एक २२ ३ १२ २२ ३ १२ २२

प्रगायताभ्यर्चामदेवांसाम् हि नो तमहते धनाय ।

३ १ २ ३ २ ४ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ २

स्वादुःपवतामतिवारमव्यमासौदतुकलशन्दे वदन्दुः॥३॥ई८*

२ २ १ ७२ ११११ २२

इहाइ । जनयत्सूर्यमाइपाइन्वोअर्काइइ४५इः । हाउ

२ २ १ १ १ १

होवाइहाउ । वाइ४५ ॥ १९ ॥ ६८

पराशरऋषिः† । तदा प्रसृज्यन्ते “यद्” यदा “पूतः”
वसतीवरीभिस्त्वं “अव्यम्” अविभवं “वारं” वालं पवित्रम्
“अशेषि” अतीत्य गच्छसि । किञ्च हे “पवमान” शोधमान
सोम ! “गोनांꣳ” गवांꣳ “धाम” धीयते पीयत इति धाम पयः
तत् वसनीकृत्य “पवसे” क्षरसि । ततः “जनयन्” जायमानस्त्वं
“अकः” अर्चनीयैः स्व-तेजोभिः “सूर्यम्” आदित्यम् “अपिन्वः”
पूरयसि ॥

“वारं यत्पूतोअत्येष्यव्यम्”--“वारान्यत्पूतो अत्येष्यव्यान्”—इति,
“जनयन्”—“जज्ञानः”—इति च साम्नाऋचः पाठौ ॥ २ ॥ ६८

* ऋ० ७, ४, ११, ४ ।

† “शाक्त्रः”—इति ऋषि-ने० ।

‡ “गोः पादान्ते (७, १, ५७)”—इति सिद्धं गोनामिति ।

॥ ‘गवां रश्मीना मदकानां वा’—इति वि० ।

२१२ २ १ २ ३ ४ ५ २२ १
प्रगायता । अभिय । चामदेवान् । सोम-

२ २ ३ ४ ५ २२ १ २
हिनी । ताश्मद् । तेधनाया । स्वादुःपवा । ताश्

१ २ ३ ४ ५ २२ १२ २ १ २
मति । वारमव्याम् । आसीदतु । कलशम् । दा-

२ ४
३४३इ । वाश्चाप्रइन्दूँ५ईः ॥ २० ॥ ६८

इन्द्रप्रमतिर्वासिष्ठऋषिः । हे स्तोतारः ! “प्रगायत” “सोम” प्रकर्षणाभिष्टुत । वयन्तु “देवान्” “अभ्यर्चामः” अभिष्टुमः* । यद्वा । देवानभ्यर्चामोऽभ्यर्चत [पुरुष-व्यत्ययः] । किञ्च । “महते” महत् प्रभूतं धनाय धनं प्राप्तुं सोमं “हिनीत”† अभिषवार्थं प्रेरयत [त्रियार्योपपदस्य च कर्मणि स्थानिनः (२, ३, १४) -इति धन-शब्दस्य चतुर्थी] ततः “स्वादुः” मधुरः सोमः “अव्यम्” अविभवं “वार” वासं पवित्रम् “अतिपवताम्” अतीत्य क्षरतु । “देवः” द्योतमानः । सोमः “इन्दुः” दीप्तः सन् “कलशं” द्रोणम् “अति आसीदतु” आभिसुख्येन तिष्ठतु ॥

“पवतां”-“पवाते”-इति, “देवइन्दुः”-“देवयुर्न”-इति साम्नाऋचः पाठौ ॥ ३ ॥ ६८

* ‘सोदरज्ञैश्च’-इति वि० ।

† ‘तप्तप्रमथमाश्च (०, १, ४५ पा०)’-इति तर्पि सिद्धं हिनीतेति ।

अथ चतुर्थी ।

१ २ ३ १ २ ३ १२ २२ ३ ३ १२ २२ ३ १२

प्रह्निवानोजनितारोदस्यारथोनवाज्मनिषन्नयासीत् ।

३ १ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १

इन्द्रङ्गच्छन्नायुधासश्शिग्रानोविश्रावसुहस्तयोरद-

२
धानः ॥ ४ ॥ ७०*

१२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २

हाउहोवाश्चाइ । प्रह्निवानोजनितारोश्४३दसीयोः।

२२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २

हाउहोवाश्चाइ । रथोनवाज्मनिषाश्४३नयासीत् ।

२२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २

हाउहोवाश्चाइ । इन्द्रङ्गच्छन्नायुधासाश्४३श्शिग्रानः ।

२२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २

हाउहोवाश्चाइ । विश्रावसुहस्तयोरश्४३दधानः । दधा

पुनाउ । वा ॥ २१ ॥ ७०

वसिष्ठऋषिः† । “प्रह्निवानः” अध्वर्युभिः प्रेर्यमाणः‡
“जनितान्”॥ उत्पादयिता “रोदस्योः” द्यावापृथिव्योः§ तयो-
र्जनयित्वं वृष्टिप्रदान-हविः-प्रापणाभ्याम् । तादृक सोमी
“वाजम्” अन्नं “सनिष्यन्” दास्यन् ॥ “प्रायासीत्” प्रगच्छति ।

* ऋ० ७, ३, २८, १ ।

† “मित्रावरुणः”—इति ऋषि-मै० ।

‡ ‘प्रीणानः गच्छन् वा’—इति वि० ।

॥ “जनितान् मन्त्रे (६, ४, ५१)”—इति पा० ।

§ “रोदसी”—इति द्यावापृथिवी-नामसु चतुर्थं भ्रूणकम् (१, १०) ।

॥ ‘सनिष्यन् सन्नजमानः’—इति वि० ।

अथ पञ्चमी ।

३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ २ ३ १ २ ३ १ २ २
तक्षद्यदीमनसोवेनतोवाग्ज्येष्ठस्यधर्मन्द्यक्षोरनीके ।

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
आदीमायन्वरमावावशानाजुष्टम्यतिङ्कलशगावइन्दुम् ५७१

३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २०
(वाचःसामनी द्वे) ॥ तक्षद्यदी । होर३४५इ । मन-

२ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २०
सोवेनतः । वार३४५क् । ज्येष्ठस्यधा । होर३४५ ।

४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२
मन्द्यक्षोरनी । कार३४५इ । आदीमायन् । होर३४५इ ।

३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२
वरमावावशा । ना३४५ः । जुष्टम्यतिम् । होर३४५इ ।

४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२
कलशेगापूवः । इ । दाउ । वा ॥ २२ ॥

२ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२
तक्षद्यदा३१२३इ । मनसोवेनतः । वार३४५क् ।

२ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२
ज्येष्ठस्यधा३१२३ । मन्द्यक्षोरनी । कार३४५इ । आदा-

“इन्द्रङ्कच्छन्” प्राप्नूवन् “आयुधा” “आयुधानि” “संशिक्षानः”
सम्यक् तीक्ष्णो कुर्वन् इन्द्रं सहायगमनार्थं तीक्ष्णायुधः सन्
“विश्वा”† सर्वाणि “वसु”‡ वसूनि धनानि “हस्तयोरादधानः”
अस्त्रभ्यन्दानाय एवं कुर्वन् प्रायासीत् ॥ ४ ॥ ७०

* ऋ० ७, ४, १५, ९ ।

†, ‡ ‘विश्वा’—इति छुप आत्वे, ‘वसु’—इति छुपो लुकि च रूपम् (७, १, ३८) ।

२
इमायाश्शरश्शन् । वरमावावशा । नारश्शपुः । जुष्ट-

२
म्यताश्शरश्शइम् । कलशेशापुवः । इ । दाड । वा ।

॥ २३ ॥ ७१

मृडीकी वासिष्ठऋषिः । “वेनतः” [वैनो वेनतेः कान्ति-
कर्मणः (दे, ४, ३८)]—इति यास्कः] कामयमानस्य “मनसः”
[मनो मन्यतेः स्तुतिकर्मणः*] स्तोतुः “वाक्” स्तुतिलक्षणा+
यद्येनं “तच्चत्” संस्कारोति† । “धर्मन्” धारके‡ यज्ञे “ज्येष्ठस्य”
प्रशस्यस्य “द्व्युत्तोः” दीप्त-स्तुतिकस्य [टृच् शब्दे (अ० प०) इत्यस्मात्
कु-प्रत्ययः] सवनस्य “अनीके” प्रमुखे यदा यज्ञेषु सवन-मुखे
स्तोतुर्वाक् सोमं स्तोतीत्यर्थः । “आ” अनन्तरमेव “वर” वरणीयं
“जुष्ट” देवानां मदाय पर्याप्तं “पति” सर्वस्य पालकं “कलशेश”
स्थितं “इन्दुम्” “ईम्” एनं सोमं “वावशानाः” कामयमानाः
“गावः” “आयन्” पयसा स्त्रोयेन मिश्रयितुं मागच्छन्ति ॥

“धर्मन्”-“धर्मणि”—इति पाठौ ॥ ५ ॥ ७१

* “मन्यते”—इति क्तु ति-कर्मसु अष्टविंशद्भैषष्टकम् (१, १४) ।

† “वाक् सखिलम्”—इति वि० ।

‡ “तच्चत् करोति”—इत्येव वि० ।

॥ धारणार्थं--ध-धातोः कर्त्तरि मनिपि धर्माङ्गिति तत्तद्भ्यान्धस-सुक्ति रूपम् ।

अथ षष्ठी ।

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
साकमुत्तोमर्जयन्तस्वसारोदशधीरस्यधीतयोधनुत्रीः ।

३ १ २ ३ १ २ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २
हरिःपर्यद्रवज्जाःसूर्यस्यद्रोणंननक्षेत्रत्योानवाजी ॥ ६॥७२*

४ ५ १ २ २ १
(दशस्पत्ये द्वे ॥) साकाम् । उत्तोमर्जयन्त । स्वसा

२ १ १ २ २ १ २ १
रक्षराः । दशाश्च । धीरस्यधीतयोधनूरक्षत्रीः । हारी

१ २ ० २ १ १
रः । पर्यद्रवज्जाःस्वरियारक्ष्या । द्रोणाश्चम् । नन-

२ २ २ १ १ १ १
क्षेत्रत्योानवारक्ष । हाउवाश्च । जीरक्षधु ॥ २४ ॥

५ २ ५ २ ५ ४ ५ २
साकमुत्ताक्ष । ए३१२३४ । मर्जयन्तस्वसारः ।

२ ५ २ ५ ४ ५ ४ ५ ४ ५
दशधीराक्ष । ए३१२३४ । स्यधीतयोधनुत्रीः । हरिः

५ २ ५ ४ २ ५ २ ५
पर्याक्ष । ए३१२३४ । द्रवज्जाःसूर्यस्य । द्रोणन्ननाक्ष ।

२ २ ५ ४ ५ ५ ३ १ १ १ १
ए३१२३४ । क्षेत्रत्योानवाक्ष । हाउवा । जीरक्षधु ॥ २५ ॥ ७२

* उ० ६, २, १५, १ = ऋ० ७, ४, २, १ = जच्चे ८, १, ७ - १२, १, ८ - १८, २, ४ ।

अथ सप्तमी ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
अधियद्स्निन्वाजिनीवग्नुभस्पृङ्गन्तेधियःसूरेनविशः ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अपोवृणानःपवतेकवीयान्ब्रजन्नपग्नुवर्द्धनायमन्म ॥ ७ ॥ ७३*

नौधाऋषिः† । “साकमुक्षः” [उक्ष सेचने (म्वा० प०)
क्षिपि रूपम्] तादृश्यः “स्वसारः” कर्म-करणार्थं मितस्ततः
सुष्ठु गच्छन्त्यः‡ अङ्गुलयः॥ “मर्जयन्त” सोमं शोधयन्ति [मृजु
शौचालङ्कारयोः (चु० उभ०)] ताः दशसङ्ख्याकाः “धीतयः”
[अङ्गुलिनामैतत् (नै० २, ५, ७)] अङ्गुलयः “धीरस्य” समर्थस्य
प्राज्ञस्य वा देवैर्ध्यातव्यस्य काम्यमानस्य वा सोमस्य “धनुवीः”
प्रेरयित्रो भवन्ति§ । ततः “हरिः” हरितवर्णः सोमः
“सूर्यस्य” “जाः” प्रादुर्भूता जाया दिशस्ताः॥ “पर्यद्रवत्”
परितो गच्छति । सूर्यस्य तेजसा हि आविर्भवतीति दिशां
तस्य जायात्वम् । “अत्यः” अतनशीलः “वाजी न” अश्व इव
स्थितः सोमः “द्रीणं” कलशं “ननत्ते” व्याप्नोति [नक्षति-
व्याप्ति-कर्मा (नै० २, १८, २) ॥ ६ ॥ ७२

* ऋ० ७, ४, ४, १ ।

† “गौतमः”—इति ऋषिर्नै० ।

‡ खृ शब्दोपतापयोः (भा० प०)—इत्यस्य रूपं खनेत्यभिप्रायः ।

॥ “स्वसारः”—इत्यङ्गुलि-नामसु त्रयोदशतमं नैघण्टु कम् ।

§ “दायन्ति”—इति वि० ।

॥ “अपत्यम्”—इति वि० । “जाः”—इत्यपत्यनामसु नवमं नैघण्टु कम् १, २ ।

४ ५ ४ ३ ५२ २

(कश्यपस्य च शोभनम् ॥) अधियदा । स्माइन्वारजि

५२ १ २ २ १ २ १ ३ ४ ५

नीरवशु । भाः । स्पर्वन्तेधियःसु । राइनविशाः ।

१ १२ २ ७ १ १

अपोवृणानःपवताइ । कवीरश्यान् । व्रजन्न । पा ।

२ १ २ २ ४

शुवर्द्ध । नाइ४इ । याइमापुन्माईपूर्इ ॥ २६ ॥ ७३

कण्वृष्टपिः* । “यद्” यदा “अस्मिन्” सोमे “वाजिनीव शुभः”† अश्वे यथा वस्त्रप्रभृत्यलङ्कारा भवन्ति । यदा वास्मिन् सोमे “सुरे न” सूर्ये न यथा सूर्ये “विशः” रश्मयः उदिता भवन्ति तदा “धियः” अङ्गुलयः “अधिस्पर्वन्ते” अहं पुरस्ताच्छोधयाम्यहं पुरतः शोधयामीत्यहमिकया उपतिष्ठते । ततोऽयं सोमः “अपः” वसतीवरौः “वृणानः” आच्छादयन् “पवते” पात्रेषु क्षरति कलशानभिगच्छति । क्वीदृशः ? “कवीयान्” क्विविवाचरन् । यहा । कवयः स्तोतारः तानिच्छन् । तत्र दृष्टान्तः—“व्रजं न” “भक्ष” मननीयं बोद्धव्यं रक्षितव्यं गवां गोष्ठं पशुवर्द्धनाय गोपालः परिगच्छति यथा तथा देवानां प्रीणनाय पात्राणि पवते ॥

“सूर्ये”-“सुरे”—इति, “कवीयान्”—“कवीयन्”—इति च साम्न ऋचः पाठः ॥ ७ ॥ ७३

* “क्षीरः”—इति ऋषि० नै० ।

† शुभइति शुभ शोभायाम् (भा०शा०)—इत्यस्य रूपम् । विमर्गसु न दृश्यते मूले ।

अथाष्टमी ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
इन्दुर्वाजीपवतेगोन्याघाद्रे सोमःसहइन्वन्मदाय ।

३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३
हन्तिरक्षोबाधतेपर्यरातिं

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
वःरिवस्कृण्वन्वृजनस्यराजा ॥ ८ ॥ ७४३

(दाशस्पत्यानि चत्वारि ॥) इन्दुर्वाजी^२२ । पवतेगो^{१ २ २}-

नियोघाः^२ । इन्द्राइसीर^१३४माः^५ । साहइन्वन्मदाया^१ ।

हन्ताइरा^१२३४क्षाः^{५ १ २ ३ ४} । बाधतेपर्यरातिम् । वराइवार^१३४स्कृ^२ ।

एवन्वृजानार^२३स्या । रा^१३जौवाओ^{५ २ ३ ४}३४वा । हो^४५इ ।

डा ॥ २७ ॥

४ ५ २ ४ २ ५ २ ४ २ ५ १ ० ३
इन्दुर्वाजीपवतौ । होहोवाहाइ । गोनियोघौ ।

३ ५ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ ३
वाओर^१३४वा । इन्द्रसोमा^२ःसहइ । न्वाग्मदायौ । वां-

ओर^३३४वा । हन्तिरक्षोबाधते । पर्यरातौ । वाओ^३-

* “अरातीर्व” — इति,

+ “वरिवःछ” — इति च ॥ ० ।

‡ ७०३, २, २०, १ = ४४७, ४, १२, ५ = कहे ३, १, १५ — ८, २, ५ ।

५ १ १ १ २ १ ५ २
 २३४वा । वरिवस्कृण्वन्वृजना३ । स्या । रा३जीवा-

५ ४
 ओ२३४वा । हो५इ । डा ॥ २८ ॥

५ २ २ २ ४ ५ २ २ २
 इन्दुरीहोवाहार्इयावाजाउ । वा३ । हाउवा ।

२ २ १ २ २ २ १ २
 पवतेगोनियोघाउ । वा३ । हाउवा । इन्द्रा३सोमः ।

१ २ २ १ ३ ५ २ २
 सहइन्वाउ । वा३ । हाउवा३ । मा२दा२३४ओहोवा ।

३ १ १ १ १ १ १ २ १ २
 या२४५ । हन्ताइरक्षी । बाधाताइपाउ । वा३ ।

२ १ ३ ५ २ २ ३ १ १ १ १ २ ३
 हाउवा३ । र्या२रा२३४ओहोवा । ती२३४५म् । वरा-

१ १ २ १ १
 इवस्कृ । एवन्वृजनाउ । वा३ । हाउवा३ । स्या२-

३ ५ २ २ ३ १ ५ १ १
 रा२३४ओहोवा । जा२३४५ ॥ २९ ॥

५ २ २ २ ४ ५ २ २
 इन्द्रर्वाजीपवतेगोनियोघाः । इन्द्रे सोमःसहइन्वन्म-

४ ५ ३ २ २ ४ ५
 दायाम् । हन्तिरक्षीबाधतेपर्यरातीम् । वरिवस्कृण्वन्वृज-

४ ५ ३२ २ ५२ २ २ २ १२ ३ ११ २ २
 नस्यराजा । राजाऽ४ श्रीहीवा । ए३ । स्यराजा२३४५

॥ ३० ॥ ७४

॥ इति ग्रामे गेये पञ्चदशः प्रपाठकः ॥

मन्युर्वासिष्ठ ऋषिः । “इन्दुः” चरणशीलः* “वाजी” बल-
 वान् “गोन्योवाः” गमनशील-नीचीनाग्र-रससङ्घातः† “इन्द्रे”
 “सहः” बलकरं रसम् “इन्वन्” प्रेरयन्ः‡ “सोमः” “मदाय”
 तस्य मदार्थं “पवते” चरति । किञ्च । “रक्षः” रक्षःकुलं
 “हन्ति” हिनस्ति । किञ्च । “अरातीः” अरातीन्॥ शत्रून्
 “परिबाधते” परितः संहरति । कीदृशः ? “वरिवः” वरणीयं
 धनं “कृण्वन्” स्तोत्रं कुर्वन् “वृजनस्य” बलस्य§ “राजा”
 ईश्वरः॥ सोम इति ॥ ८ ॥ ७४

* अतएव “इन्दुः”—इति उदकमामसु दृश्यते च (नै०१, १२, ८३) “उन्दे रि
 षादेः—(उ, १)—इत्यु मन्तेरिन्दु रिति ।

† गो—गमनशीलः, नी—नीचिनः, (तस्य अये विद्यमानः) अघोषः—रससङ्घातः ।
 “गोनी”-शब्दो गमनशीलार्थेऽपञ्चं श इत्युदाजहार च पञ्चमेष पतञ्जलिः ।

‡ “इन्वन्ति”—इति गतिकर्मसु पञ्चदशाधिकशतं नैघण्टु, कम् ९, १४ ।

॥ भाष्यकारस्तत्र ऋग्वेदीयपाठ मनुष्यस्य व्याचक्षौ, सामवेदीयपाठस्तु “अरा-
 तिसु”—इति ।

§ “वृजनस्य”—इति बलमामसु एकविंशतिसतं नैघण्टु, कम् ९, ८ ।

॥ “राजामि”—इति ऐश्वर्यकर्मसु चतुर्थं नैघण्टु, कम् ९, ११ ।

अथ नवमी ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ २ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 अयापवापवस्वैनावसूनिमांश्चत्वइन्दोसरसिप्रधन्व ।

३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १
 ब्रध्नश्चिद्यस्यवातो नजूति

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 पुरुमेधाश्चित्तकवेनरन्धात् ॥ ८ ॥ ७५ १

(श्रीष्ठानि त्रीणि ॥) ^{५ ४ ५} औश्चोद्वाइ । ^{४ ५} अयोद्वाइ ।

१ २ २ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 पवापवस्वैनावसूरनी । औश्चोद्वाइ । इद्वा । ईश्या ।

२ १ २ १ १ १ १ २ १ ३ २
 मांश्चत्वइन्दोसरसिप्रधारन्धा । औश्चोद्वाइ । इद्वा ।

१ २ १ २ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 ईश्या । ब्रध्नश्चिद्यस्यवातो नजूरतीम् । औश्चोद्वाइ । इद्वा ।

१ २ १ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 ईश्या । पुरुमेधाश्चित्तकवेनरान्धात् । औश्चोद्वाइ ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 इद्वा । ईश्या । याश्च ४ । औश्चोद्वाइ । एश । दोदिही १ ॥

॥ १ ॥

^{५ ४ ५} अयोद्वाइ । ^{४ ५} पवोद्वाइ । ^{१ २ २ २ १ २} पवस्वैनावसूरनी । ^२ इद्वा

* "पुरुमेधश्चित्तकवेन" इति ऋ० ।
 † उ० ४, १, २१, १ = ऋ० ७, ४, २१, २ = कहे २, १०—८, १, १०—१३, २, १ ।

इया३ । ई३या । मा०श्वत्वइन्दोसरसिप्रधा२३न्वा । इ

होइया३ । ई३या । ब्रध्नश्चिद्यस्यवातो नजू२३तीम् ।

इहोइया३ । ई३या । पुरुमेधाश्चित्तकवेनरा२३न्धात् ।

इहोइया३ । ई३र । या२३४ । औहोवा । ए३ । दौ

१ ११११
दया२३४५त् ॥ २ ॥

१ २ ५ २ १ ५ २ १२
हाओर३४वा । २ । हाओर३४वा । हाउवा । अया-

१ १ २ २ १ २ १ २ १ २
पवापवस्वनावसूनि । इहइ । हिया२ । इहा । इहा ।

२ १ २ २ १ २ १ २ १ २
मा०श्वत्वइन्दोसरसिप्रधन्व । इहइ । हिया२ । इहा ।

१ २ १ २ १ २ २ १ २ १ २ १
इहा । ब्रध्नश्चिद्यस्यवातो नजूतिम् । इहइ । हिया२ ।

१ २ १ २ १ २ ५ २ १ ५
इहा । इहा३ । हाओर३४वा । २ । हाओर३४वा ।

२ १ २ २ १ २ २ १ २ १ २
हाउवा । पुरुमेधाश्चित्तकवेनरन्धात् । इहइ । हिया

१ २ २ २ १ १ १ १
२ । इहा । इहा२३४५त् ॥ ३ ॥ ७५

कुत्सऋषिः* । हे सोम ! “अथा” अनया “पवा” पवमानया धारया सह “एना” एनानि “वसूनि” धनानि “पवस्व” क्षर [पवा—पूज् पवने (क्या० उ०) “अन्येभ्योपि दृश्यन्ते (३, २, १०१)”—इति विन् प्रत्ययः । आर्धघातुकलक्षणी गुणः । “सावेकाचः (६, १, १६६)”—इति तृतीयाया उदात्तत्वम्] । तथा हे “इन्द्रे” ! त्वं “मांश्चत्वे” मन्वमानानां चातके “सरसि” उदके वसती-वर्थाख्ये कलशे “प्रधन्व” प्रगच्छः । ततः “यस्य” यं “ब्रह्म-यित्” सर्वेषां प्रजापकः मूलभूतो वा आदित्यः ॥ “वातो न” वात इव “जूति” वेगं कुर्वन् । किञ्च । “पुरुमेधाश्चित्” बहुविधप्रज्ञ इन्द्रश्च “तकवे” [तकतिर्गतिकर्मसु पठितः ॥ । अस्मादौणादिक उन् प्रत्ययः यस्येति (२, ३, ३७) कर्मणि षष्ठी ॥ “न लोकाव्ययेति (२, ३, ६६) षष्ठी-प्रतिषेधश्चान्दसः] सोम मभि गच्छता मित्यर्थः ॥

“यस्य”-“यच्च”—इति, “जूति”-“जूतः”—इति,—“नरन्धात्”-“नरन्धात्”—इति च साम्न ऋचः क्रमेण पाठाः ॥ ६ ॥ ७५

* “आङ्गिरसः”—इति ऋषि-नै० ।

† “सरः”—इत्युदकनामख्येति शत्यदम् नै० १, १२ ।

‡ “धन्वति”—इति गतिकर्मसु चतुःपठितमग्नौ षष्ठी कम् २, १४ ।

॥ “ब्रह्मः ब्रह्म, सविता वा महान् वा”—इति वि० ।

§ जवतेवेगकर्मण कतिजूतीत्यादिना (१, ३, ६७) निपातमात् जूनिरिति ।

॥ नि० नै० २, १४, ६८ ।

अथ दशमी ।

३ १ २ २ २ ३ १ २ १ ३ १ २ २ २ ३ २
महत्तत्सोमोमहिषश्चकारापांयद्गर्भोवृणीतदेवान् ।

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
अदधादिन्द्रे पवमानञ्जो

२ २ ३ २ ३ १ २
जनयत्सूर्येज्योतिरिन्दुः ॥ १० ॥ ७६ *

२ २ २ १ २
(आत्रम् ॥) महत्तत्सोमोमहिषश्चाश्कारा २ । अपां

२ २ १ २ २ २ १
यद्गर्भोवृणीताश्दाइवा २न् । अदधादिन्द्रे पवमानाश्चो

२ २ २ १ २ २ २
जा २ः । अजनयत्सूर्येज्यो २ ३ । तिरिन्द्राउवा ३ । ए ३ ।

१ २ १ २ २ १ २ १ १ १ १ १
अजनयत्सूर्येज्योतिरि । दू २ ३ ४ ५ ॥ ४ ॥ ७६

“पराशरऋषिः* । “महिषः” महान्शुः पूज्यो वा “सोमः”
“महत्” प्रभूतं वा “तत्” कर्म “चकार” अकरोत् । किं तत् ?

* उ० ५, २, १, ३ = ऋ० ७, ४, १९, १ = ऊह १०, २, १—२२, २, ५—२३, २, ८—२३,
२, ९ = ऊह ६, २, ५ ।

† “शाक्तः”—इति ऋषि-नै० ।

‡ अत्राह यास्कः—‘महत्तत्सोमोमहिषश्चकारापां यद्गर्भोऽवृणीत देवानाधिपत्य
मदधादिन्द्रे पवमानञ्जो ऽजनयत्सूर्येज्योतिरिन्दुरादित्य इन्दुरात्मा’—इति
नि० प० २, १७ ।

॥ ‘महत् असम्भाव्यम्’—इति वि० ।

अथैकादशी ।

१ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
असर्जिवक्वारथ्ये यथाजौधियामनेताप्रथमामनीषा ।

३ १ २ ३ २ ३ २ ३
दशस्वसरोअधिसानो

१ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
अव्येष्टजन्ति*वङ्गि॑सदनेष्वच्छ ॥ ११ ॥ ७७ †

“अपाङ्गर्भः” उदकानां गर्भभूतः‡ जनयित्वाज्जन्यत्वाद्वा ।
स सोमः “देवान्॥” “अष्टणीत”§ सममजतेति “यत्” तत्
कृतवानिति । किञ्च । “पवमानः” पूयमानः॥ सोमः “ओजः” +
सोमपानजन्यं बलम् “इन्द्रे” ÷ “अदधात्” न्यधात् तथा “इन्दुः”
सोमः × “सूर्ये”** “ज्योतिः” तेजः†† अजनयत्‡‡ ॥ १० ॥ ७६

* “अव्येष्टजन्ति”—इति क० ।

† क० ७, ४, १, १ = आरण्ये १, २, २३ ।

‡ ‘अपां यद् गर्भदर्शनमात्रं पञ्चानां भूतानां गर्भः’—इति वि० ।

॥ ‘इन्द्रियाणि’—इति वि० ।

§ ‘अष्टणीत अधिष्ठितवान्’—इति वि० ।

॥ ‘पूयमानः विषयप्रमाणम्’—इति वि० ।

+ ‘ओजः बल मणिमादि’—इति वि० ।

÷ ‘इन्द्रे आत्मनि’—इति वि० ।

× ‘ज्योतिरिन्दु रादित्यः अध्यात्मम्’—इति वि० ।

** ‘सूर्ये सरणशीले’—इति वि० ।

†† ‘तेजः इन्द्रः’—इति वि० ।

‡‡ ‘तथाचोक्तः—येन सूर्यस्तपति’—इति वि० ।

(वासिष्ठम् ॥) असाञ्चौश्चे । जिवाक्कारे । रथ्या
 इयाश्च । था । जा२३४५७ । धियाञ्चौश्चे । मना-
 तारे । प्रथमामाश्च । नौ । पा२३४५ । दशाञ्चौश्चे ।
 स्वसारारे । अधिसानोश्च । अ । व्या२३४५७ । मृजा
 औश्चे । तिवाक्कारे । सद्दनाइषूश्च । अक्कारे ।
 वा३४५ ॥ ५ ॥ ७७

कश्यपऋषिः* । “वक्का” शब्दायमानः [वच परिभाषणे
 (अदा०प०) वनिप्] तादृशः पवमानः सोमः “आजौ” अजन्ति
 कर्मार्थं मृत्विजइति आजिर्गन्तः तस्मिन् “धिया” कर्मणा स्तोत्रेण
 यागं साकम् “असर्जि” पात्रेषु सृज्यते† । तत्र दृष्टान्तः । “रथ्ये
 यथा” रथ्ये रथार्हे [आजौ सङ्गामनामैतत् ॥ अजन्ति प्रक्षिपन्त्या
 युधान्यत्रेति तस्मिन्] अश्वो यथा सृज्यते तद्वत् । कीदृशः ?
 “मनीता” यस्यां देवानां मनांसि प्रीतानि सा [तथाच ब्राह्म-
 णम्—“तस्यां हि तेषां मनांस्योतानि”—इति] “प्रथमा”

* “मारोषः”—इति ऋषि-नै० ।

† “धिया प्रक्षया कर्मणा वा”—इति वि० ।

‡ ‘दृष्टवान्’—इति वि० ।

॥ वि० नै० १, १७, ८ ।

अथ द्वादशी ।

३२ ३ २१२ ३ १ २ ३ १२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
अपामिवेदूर्मयस्तर्तुराणाः प्रमनीषा ईरते सोममच्छ ।

३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
नमस्यन्तीरूपचयन्ति सञ्चा

२२ ३ २ ३ १ २
चविशन्त्युशतीरुशन्तम् ॥ १२ ॥ ७८*

॥ पञ्चमदशति ॥ ॥ अर्द्धः प्रपाठकः ॥

५ ४२ ५ ४२ ५ ४ ५ ४२

(अपाञ्च साम ॥) अपामिवेदूर्मयस्तौ । होवा ।

५ ३२ ३ ३२ २ १ २२ १ २२
द्वाइ । तुराणा२३४ः । द्वाहोइ । प्रमनी । षाः । ईर-

मुख्या “मनीषा” मनस ईषा मनीषा स्तुतिः तद्वा । यहा । धिया विदधाति स्तुतीरिति धीः स्तोता तेन स्तुतिः प्रेर्यते । किञ्च । “दश स्वसारः” दशसङ्ख्याका अङ्गुलयः+ “सदनेषु” यज्ञगृहेषु पात्राण्यभिसुखीकृत्य “वङ्गि” वोढारं सोमं “सानौ” समुच्छ्रिते [अधिः सप्तम्यर्थानुवादकः] “अव्ये” अविभवे अविर्बालेन कृते पवित्रे “अञ्जन्ति” प्रेरयन्तिः ॥

“प्रथमा मनीषा”—“प्रथमो मनीषी”—इति, “सदनेषु”—
“सदनानि”—इति च साम्न ऋचः पाठः ॥ ११ ॥ ७७

* ऋ० ७,४,५,२ ।

+ “स्वसारः”—इति अङ्गुलिनामसु अष्टमं नैषण्डकम् २,५ ।

‡ “अञ्जन्ति”—इति तु ऋग्वेदीयः पाठः, तमेवादावसन्निभं सायणेन ।

सामवेदीयपाठसु “ऋजन्ति”—इति ; अतएव ‘ऋजन्ति शोषयन्ति’-इति वि० ।

ते३। सोमम। च्छा३४। हाहोइ। नमस्य। ताइ।
 उपचाइ। यन्तिसम्। चा३४। हाहोइ। आचवि।
 शा। तियुश। तौरुश। ता३४म्। हाहा३४। औ
 होवा। वा३हा३४५ः ॥ ६ ॥ ७८

प्रस्तववृत्तविः*। “अपामिव” यथा उदकानाम् “जर्मयः”
 त्वरन्ते। “इत्”—इति पूरणः। तद्वत् “तर्तुराणाः” कर्मणि
 देवान् स्तोतुन्त्वरमाणाः। [तुर त्वरणे जीहोत्यादिकः (आ०)।
 यङ्लुगन्तस्य शानचि रूपम्। अभ्यासस्य उवर्णस्य रेफादेश-
 ष्छान्दसः। अभ्यस्तस्वरः†। तादृशा ऋत्विजः “मनीषाः” मनस
 ईशित्वीः स्तुतीः “सोममच्छ” सोमं प्रति प्रेरयन्ति। “नम-
 स्यन्तीः” नमस्यन्त्यः सोमं योजयन्त्यः सत्यः तम् “उपयन्ति” च।
 उप समीपे गच्छन्ति। तमेव “संयन्ति च” सङ्गच्छन्ते। “[च वा
 योगे प्रथमा (८,१,५६)—इति न निघातः] “उशतीः” काम-
 यमानाः स्तुतयः “उशन्तं” कामयमानं सोमम् “आविशन्ति च”
 प्रविशन्ति च ॥ १२ ॥ ७८

इति श्रीमत्सायणार्थ-विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-प्रकाशे
 छन्दोव्याख्याने पञ्चमस्याध्यायस्य सप्तमः खण्डः ॥

॥ इति चैष्टुभम् ॥

* “क्लावः”—इति ऋषि-मै० ।

† “अभ्यक्षानामादिः (६,१,१८६)”—इति पा० ।

पुरोजितीति--मुख्यास्तु नवर्ची बृहतीत्यसौ—

“आह्वर्यतायष्टणावे” शिष्टा अनुष्टुभः स्मृताः* ॥

ऋषीणां विप्रकीर्णत्वात्तत्र तत्राभिदधहे † ॥

तत्राष्टमे खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

३१ ३ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
पुरोजितीवोअन्धसःसुतायमादयित्नवे ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अपश्चान्अथिष्टनसखायोदीर्घजिह्वयम् ॥ १ ॥ ७८

५ २ २ ३ ५ २
(प्रह्वनै द्वौ ॥) पुरोजिती । वाअन्धार३४साः । सु-

१ २ २ ५ १
तायामाऽरदया३१उवाये३ । त्ना२३४वे । अपश्चाना२५

* पुरोजितीतिमुख्याः ‘पुरोजितीवोअन्धसः’—इतिप्रभृतयः नव ऋचः, अत्राष्टमे खण्डे अयन्त इति शेषः । तत्र आह्वर्यतायेति सप्तमी ऋक् बृहतीच्छन्दस्का, शिष्टाः अष्टौ अष्टुष्टुच्छन्दस्का इत्यर्थः ।

† ‘विनियोगस्वासां ज्योतिष्टोमे’—इति वि० ।

‡ उ० १,१,१८,१ = ऋ०७,५,१,१ = आरण्ये १,२,२२ = ऊहे १,१,११—१,१,१२—
२,२,१८—५,१,१२—४,१,१४—६,२,८—७,२,१०—८,२,१५—८,२,१६—८, २,१०—
१०,१,३—१०,१,१०—१२,१,६—१२,२,११—१२,२,१२—१२,२,१३—१२,२,१४—१२,
१,६—१२,२,६—१६,१,२—१६,१,८—१६,१,८—१६,२,६—१७,१,३—१७,१,४—१७,
१,१०—२०,१,१८—२०,२,१२—२०,२,१३—(२१,२,११)—२१,३,३—२२,१,६—२२,१,
७—२२,१,८—२२,२,१३—२२,२,१५—२३,१,८=ऊह्ये ३,१,१—२,१,१८—२,२,२—
२,२,५—२,१,१—३,१,१८—३,२,२—४,१,८—४,२,५—४,२,८—४,२,१४—४,२,१६—
(५,२,८—५,१,१२)—५,२,१४—६,१,१२ ।

अथा३१उवाये३ । ष्टार३४ना । सखायोदी२रर्षजा३१
 वाये३ । क्लीर३४याम् ॥ ७ ॥

पुरोजिती । वा३ओन्धा३साः । ह्यतायमार३ । ऊ३ ।

हा३इ । ओ२ । दा३याइत्ना३वे । आपश्चाना३म् ।

ऊ३ । हा३इ । ऊ२ । आ३थाइष्टा३ता । साखा

योदा३इ । ऊ३ । हा३इ । ऊ३ । घा३ज्जार३४

अ३द्वैवा । ए३ । क्लियार३४५म् ॥ ८ ॥

(कार्तियशम् ॥) पुरोहाहाउ । जा३३४इती । वा

आ३ओ३हो३ । धासाः । सुताओ३हो३ । यामा३ ।

हाउवा । दयित्तवे३ । उपा । अपश्चान्अथा३इष्टा

इना । सखाओ३हो३ । योदा३ । हाउवा । घजि

क्लियम् । उपा३३४५ ॥ ९ ॥

(औङ्गुसङ्गनम् ॥) पुरोजितीवाञ्धसः । औवा-
 ५ २ २ २ १ २
 चाइ । सुतायमादयित्त्वञ्जोवारइहोइ । अपश्चान्
 १ २ २ १ २ ३
 श्रथिष्टनञ्जोवारइहोइ । साखायोदाइ । घाजिङ्कारइ
 २ २ १ २ १ २ ३ २
 ४५याइ५६म् । सुवृत्तिभिर्नृमादनम्भरेरषुवा १ ॥ १० ॥

(श्यावाश्चम् ॥) पुरोइ । जीइती । वाञ्ज । धा
 ४ ५ १ २ २ २ १
 इसः । एहिया । सू । तायमादा । यि । त्वाइइ ।
 १ २ १ २ ४ ५ २ २
 एहियाइ । अपश्चान्श्चाइथीइ । घाइइना । ऐहा
 १ २ २ १ ४ २
 इइ । एहियाइ । सखायोदाइर्घाइजीइ । ङाइइ४५यो
 ५
 इहाइ ॥ ११ ॥

(आन्धीगवम् ॥) पुरोजितीवाञ्धवासाः । सुताय ।
 २ २ १ १ २ २ २
 मादाइइया । ऊम्माइइइ । त्वेअपश्चान्श्श्रथिष्टन ।
 १ २ २ १ २ १
 साखाइउवा । योइदौ । घाइइजी । ङियाम् । औ
 ४ ५ ४
 इइहोवा । हाइइ । डा ॥ १२ ॥ ७८

अथ द्वितीया ।

३ १ २ २ ३ २ ७ ३ १ २ ३ १ २
अयम्पूषारयिर्भगःसोमःपुनानो अर्पति ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
पतिर्विश्वस्यभूमनोव्यख्यद्रोदसीउभे ॥ २ ॥ ८०*

श्यावाश्वऋषिः† । हे “सखायः” सखिभृताः समानख्याना वा हे स्तोतारः ! “वः” यूयं “पुरोजिती” [षष्ठ्याः पूर्वसवर्ण-दीर्घः‡] पुरः-स्थित-जयस्य “अन्वसः” अदनीयस्य सोमस्य स्व-भूताय “सुताय” अभिषुताय “मादधिन्नवे” अत्यन्तं मदकराय रसाय “दीर्घजिह्व” [दीर्घा जिह्वा अस्य स दीर्घजिह्वी “दीर्घ-जिह्वी च छन्दसि (४, १, ६६) — इति “ङीघन्तत्वेन” निपातितः । तादृशं] “श्वानं” च “अपश्रयिष्टन” अपश्रययत॥ अपन्नाधध्वम् । यथा श्वा राक्षसा वा “सुतं” सोमं न लिहन्ति तथा कुरु-तेत्यर्थः ॥ १ ॥ ७९

* उ० ३, १, १६, १ = ऋ० ७, ५, २, १ = चारुणे १, २, ८ — १, २, १० — २, २, १८ — १, २, १९
कहे १, २, ८ — २, २, ९ — ७, १, ९ — ११, २, १० — ११, २, १० — १३, १, २ — १५, १, ११ — १५, १,
१४ — १५, १, १० — २०, १, ५ — २०, २, १८ — २२, २, ९ = कहे २, १, ६ — १, १, ८ — ३, १, ११ — ३,
१, ११ — ५, २, ९ — ६, १, ८ ।

† ‘श्याम्बीगुः श्यावाश्वः’ — इति ऋषि-ने० ।

‡ सुपांसुसुगित्वादिना (७, १, ३९) ।

॥ ‘श्रियिस्त्रीकरोतु’ — इति वि० ।

(क्रीच्चानि त्रीणि ॥) अयम्पूषो^२हो । रायिर्भगाः^{११८} । सो^{२२}

मःपुना^{१ २ ४}३ । नो^१अर्षा^{११८}पुता^{२२}इ^{२२}इ । पतिर्विश्वै^{२२}हो । स्या-

भूमनाः^{१२} । वियख्यद्रो^२३ । दासी^{१ २ ४}उभ^१मा^{११८}इ^{२२}इ ॥ १३ ॥

अयम्पू^५षा । अयम्पू^२षा । रायिर्भगाः^{१ १} । सोमःपूना^{१२ १}

३ । नो^२अर्ष^१ता^३इ । पतिर्वि^२श्वै^१हो^२ । ओ^१स्या^१भू^१मा^१ना^२इः ।

ओ^३इ^१विय^{१ २}ख्यार^१द्रो^२ । दासी^१उभ^२ । इ^१डा^२र^१भा^२इ^३इ ।

ओ^१र^१इ^१पु^१इ । डा ॥ १४ ॥

अयम्पू^{४ ४ २ ५ २}षा । हो^१ । रायिर्भगा^{३ ४ ५ ५}इ^१ए । सोमा^१रः^१पुना^१र ।

न^{१ २}आ^३इ^५पु । षा^१र^{२ १ २}इ^२ती । पतिर्वि^{१ १ २}श्वस्य^{२ १ २}भूमनः^२ । विय-

ख्यार^२द्रो^{१ २} । दा^{१ २}सी^१उभ^२इ^३इ । ओ^१र^१इ^१पु^१इ । डा ॥

अथ तृतीया ।

३ २ ३ १ २ २ २ ३ १ २ ३ १ २
सुतासोमधुमत्तमाः सोमाइन्द्रायमन्दिनः ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
पवित्रवन्तो अक्षरन्देवान् गच्छन्तु वोमदाः ॥ ३ ॥ ८१*

 ५ २ २ १ २ १ २
(त्वाष्ट्रीसाम ॥) सुतासोमा । धुमात्तमाः । सो-
२ २ २ २ २ २ १ २ २
माइन्द्रायमा ३ । ए ३ । दिनः । पवाइत्रवात्तौ

ययातिर्नाहुषऋषिः† । “पूषा” पोषकः सर्वेषाम्‡ । “भगः”
भजनीयः॥ “रयिः” धनहेतुः “अयं” सोमः “पुनानः” पवित्रे
भूयमानः सन् “अर्षति” कलशमभिगच्छति । तथा “विश्वस्य”
सर्वस्य “भूमनः” भूतजातस्य “पतिः” पालयिताऽ‡ “सोमः”
“उभे” “रोदसी” द्यावापृथिव्यौ “व्यव्यत्” स्वतेजसा प्रकाश-
यति । अनेन लोकद्वयपतित्वं सूचितम् ॥ ३ ॥ ८०

* ८० २,२,१५,१ = ८००,५,१,४ = कहे २,२,२—१,२,२—२,२,४—०,१,२०—१५,
९,२—१६,१,२—२०,१,१२—२०,१,१२—२२,२,११ = कछे २,१,१०—४,१,०—५,२,
११—५,२,१२—६,१,१०—६,१,१५—६,२,२ ।

† ‘नाजपो मानवः’—इति ऋषि-ने० ।

‡ ‘पूषा पुष्पानेः । सोमः । अथवा पूषा आदित्यः’—इति वि० ।

॥ ‘भगः सर्व्व सोमः शोभनः’—इति वि० ।

‡ ‘आदित्यात्मना’—इति वि० ।

॥ ‘विनियोगोऽस्य द्वितीयेऽवनि’—इति वि० ।

२ २ ३ २ १ २ २ २ २ २ २ २
 ३ । ए३ । क्षरन्ना । दाइवान्गक्काश्नुवारः । ए३ । मदा-
 २
 आ ॥ १६ ॥

५ ४ २ ५ ४ ५ ४ १
 (जड्वेड्वाष्ट्री ॥) सुतासोमधुमत्तमाः । सोमा २
 १ ३ २ २ ५ २ २ २ २
 इन्द्रा २ । यमा ३ ४ ५ । दी २ ३ ४ नाः । पवित्र्वन्तोअत्त-
 ३ २ २ १ २ २ २ २ २
 रन् । देवान्गक्का । तुवीमा २ ३ ४ ३ ४ ३ । ओ २ ३ ४ ५
 इ । डा ॥ १७ ॥

५ ४ २ ५ ४ ५ ४ २ ४ २ ५
 (वासिष्ठम् ॥) सुतासोमधुमत्तमाः । सोमाइन्द्रा ।
 २ १ ० १ २ २ १ २
 यमन्दिनः । पावित्रावा २ । तोअक्षरन् । दाइवान्
 २ ३ ५ २ २ २ ४ ५ ४
 गच्छीवा । तू २ ३ ४ वाः । मदा । औ ३ ४ ५ वा । द्यो ५ ६ ।
 डा ॥ १८ ॥

५ ४ २ ५ ४ ५ ४ २ ४ २
 (आष्कारणिधनं त्वाष्ट्री ॥) सुतासोमधुमत्तमाः । सो
 ५ २ ५ १ ० २ २ १ ०
 माहाउ । इन्द्रा ३ ४ ५ मन्दिना २ । इन्द्रा ३ ४ ५ । यमा २

^३ दा^५३४इनाः । ^२ पवित्रवा^{१०}३न्तोअक्षारा^१३न् । ^{३२} चवा^१३हो ।
^० तो^१३क्षार^५३४रान् । ^{३२२} देवान्^{१२}गच्छा^{३२२}३न्तूवो^३१मादा^३३ः । देवा
^१ ३न्^३होइ । ^५ गच्छो^१३४^३हा । ^{५२२} तू^३३वा^३३४^३अ^३होवा । मदा-
^{१११११} ३^३आ^३३४^३पु ॥ १९ ॥

(वासिष्ठम् ॥) ^{५२२} सुता^५सीमधु^{३२२}मत्तमा^३इए । ^३ सीमा^३इ

^{३२} द्वा^{१०}३यामन्दिना^३३ः । ^१ दा^{१०}इना^३३ः । ^३ पवित्रवा^३३न्तोअक्षा-
^१ रान् । ^{३२} क्षारा^{१२}३न् । ^३ देवान्^३गच्छा^३३न्तूवो^३१मादा^३३ः ।
^१ मादा^३३ः । ^{३२२} देवा^३३न्^३होइ । ^५ गच्छा^३३४^३हा । ^{५२} तू^३३वा^३३४^३अ^३
^३ होवा । ^{३११११} मदा^३३इ^३३४^३पु ॥ २० ॥

(स्वारत्वाष्ट्री ॥) ^{३२२२} सुता^{३२१}सीमा^३इहा । ^३ धुमत्ता^३मा^३इः ।

^{३२२} सीमा^३इ^३हा । ^{३२१} यमन्दा^३इना^३३ः । ^३ पवित्रवा^३इहा । ^{३२} ता-
^{३१} अक्षारा^३३न् । ^{३२२} देवान्^३गच्छा^३इहा । ^{३०} तु^३वो^३इ^३हो^३३४ । ^५ वा ।
^५ मा^५पु^५दो^५इ^५हाइ ॥ २१ ॥

^{५ २} ^{३२ २} ^{१ १}
 (द्विरभ्यस्तत्वाष्ट्री ॥) सुता । सोमाश् । चारुहा ।
^{३ २ ३} ^{२ ५२} ^{३ २} ^{२ १} ^{३ २}
 धुमत्तामाश् ३४ः । सोमाः । इन्द्राश् । चारुहा । यम
^१ ^५ ^{३ २} ^{१ १} ^{३२ २ १}
 न्दाइनाश् ३४ः । पवि । चवाश् । चारुहा । तोअन्ना
^{२ ५२} ^{३ २} ^{२ २} ^{३ २ १}
 राश् ३४न् । देवान् । गच्छाश् । चारुहा । तुवोश् ३४श्
^५ ^४ ^५
 ३४ । वा । मापृदोश् ३४श् ॥ २२ ॥

^{५ २ २} ^{४ ५ ४} ^५ ^{३२ १२}
 (वासिष्ठम् ॥) सुतासोश्माधुमत्तमाः । सोमा
^{२ १} ^{१ १} ^{१ ३} ^५ ^{२ २}
 इन्द्रा । यमन्दिनः । पावाओश् ३४वा । चवन्ताअचरन् ।
^{३२ २ १} ^{१ ३ १} ^२ ^१
 देवान् गच्छ । तुवोमाश् ३४श् ३४ः । ओश् ३४ ५३ । डा ॥
 ॥ २३ ॥ ८१

ययातिर्नाहुषच्छषिः* । “मधुमत्तमाः” अतिशयेन माधुर्यो-
 पेताः अतएव “मन्दिनः” मद्कराः “सुतासः” अभिषुताः सोमाः
 “पवित्रवन्तः” † पवित्रे वर्त्तमानाः सन्तः “इन्द्राय” इन्द्रार्थम्
 “चरन्” पात्रेषु चरन्ति । अथ प्रत्यक्षस्तुतिः । “वः” युष्माकं

* ‘विनिषोगोऽस्य तृतीयेऽहनि’—इति वि० ।

† ‘दशापवित्रान्ताः’—इति वि० ।

अथ चतुर्थी ।

^{१ ३} सोमाःपवन्तइन्द्रवो^{१ १ १ १ १}स्मभ्यङ्गातुवित्तमाः ।

^{३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २} मित्राःस्नाना^{३ २ ३ १ २ ३ १ २}अरेपसःस्वाध्यःस्वविंदः ॥ ४ ॥ ८२*

^{४ ५ १ १ ७ २} (कौञ्चे द्वे ॥) हाउसोमाः । पवाश्नाइन्दावाउ ।

^{२ १ १ ० २ २} वाइ । हाउवा । अस्मभ्यङ्गातुवित्तामाउ । वाइ । हा

^{१२ २ २ २ १ २} उवा । मित्राः स्नानाअरेशपासाउ । वाइ । हाउवा

^{५२ ३ २ १ ४ २ ५} इ४ । सुवा । धियाइः । इरइवाइः । वाइ४पुइदोईहा

इ ॥ २४ ॥

^{५२ २ ३ २ ४ ५ २ १ २ १ २ ३ २ १} सोमाः पवन्तइन्द्रवाः । अस्माभ्यङ्गा । तुवित्तमाः ।

^{२ ३ ५ १२ १२ १२ १ २ २ १ १ १} माइत्राओरइवा । स्नानाअरेपसः । सुवाधियाः । सुव

^{१ १} वरइइदाइइः । ओरइइपुइ । डा ॥ २५ ॥ ८२

“मदाः” मद्-हेतवो रसाः “देवान्” इन्द्रादीन् “गच्छन्तु” ॥

॥ ३ ॥ ८१

* उ० ४, १, २०, १-४० ०, ५, २, ५ = ऊचे ३, २, १३-३, २, १४-३, २, १५-३, २, १६-३, २, १७-३, २, १८-३, २, १९-३, २, २० = ऊचे ६, १, २० ।

† ‘वसादीम’-इति वि० ।

अथ पञ्चमी ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अभीनेवाजसातमरयिमर्षशतस्पृहम् ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
इन्दोसहस्रभर्णसन्तुविद्युन्नविभासहम् ॥ ५ ॥ ८३*

(सोमसामानि त्रीणि ॥) अभीनेवा । जा२सा२३

५ २ २ १ १ ५ २ १ २ १ २ १ २
४ञ्चौहेवा । ता२३४माम् । रयिमरिशतस्पृहम् । इन्दो

मनुः सांबरणऋषिः । “गातुवित्तमाः” अतिशयेन मार्गस्य लभकाः† “इन्दवः” दौमताः‡ सोमाः “पवन्ते” अस्मभ्यं मदर्थं “क्षरन्ति” आगच्छन्ति वा । कौटुशाः ? “मित्राः” देवानां सखिभूताः “स्नानाः” अभिषूयमाणाः “अरेपसः” पापरहिताः अतएव “स्वाध्यः” शोभन-ध्यानाः “स्वर्विदः” सर्वज्ञाः ॥

“स्नानाः”-“सुवानाः”—इति पाठौ ॥ ४ ॥ ८२

* ७० ५, १, १६, १ = ऋ० ७, ४, २३, १ = ऊ० ५, १, ३—५, १, ४—५, १, ५ — ५, १, ६—
५, १, ७—५, १, ८—१९, १, १५—१२, १, १६—१७, १, १२—१७, १, १३—१७, १, १४—१७, १,
१९—१८, १, १०—१८, १, २—१८, १, ९ ।

† “गातुः”—इति श्रियवौ-नामसु विंशतितमं जैघण्टिकम् १, १ । किञ्च निरुक्त-
षतुर्थे—“गातुं यज्ञाय गातुं यज्ञपतये इत्यपि निगमो भवति । गमनं यज्ञाय गमनं
यज्ञपतये”—इति च यास्कः ।

‡ ‘ज्योतिरिन्दुः’—इत्यादि नि० नै० प० ९, १७ ।

सहस्रभा^१र^०हो । णसा^१र^१म् । तुविद्यु^१न्विभा^१र^२होये

३ । सह^२मो^३र^३४५इ । डा ॥ २६ ॥

अभी^५नो^२वा । जासा^१त^२म^२म् । रयि^१म । षा^२उवा^२र^३ ।

होवा^१र^२हो^२इ । शत^१स्पृ^२ह^२म् । इन्दा^१र^२स । हा^१उवा^२र^३ ।

होवा^१र^२हो^२इ । स^१भर्ण^२स^२म् । तुवा^१ये^२र^३ । द्यू^१न्ना^२र^३४^५ओ^५हो

वा । विभा^२स^१हा^३र^३४^५पु^५म् ॥ २७ ॥

अभी^२र^१हो^३इ । नोवा^२जा^४र^४सा^४ । हा^२ता^३र^३४^५मा^५म् ।

रयो^२र^१हो^३इ । अर्ष^२शा^४र^४ता^४ । हा^२स्पृ^३र^३४^५हा^५म् । इ

न्दो^१र^२हो^३इ । सह^२स्रा^४भा^४ । हा^२र्णा^३र^३४^५सा^५म् । तुवा

र^१हो^३इ । द्यु^२न्नि^४वी^२भा^४ । हा^२सा^४पु^४हा^४पु^४ह^४म् ॥ २८ ॥

(क्रौञ्च^२म् ॥) अभी^२नो^२वा^२र^२१^२३^२४ । जसा^५ । तमा^२र

म् । रयि^२म^२र्षा^२र^२२^४ । शत^५ । स्पृ^२हा^२म् । इन्दी

साहा३१२३४ । स्रभ । एसा३म् । तुवाइद्युन्ना३१२३
 ४
 म् । विभापुसहाउ । वा ॥ २९ ॥

(सोमसाम ॥) अभीनोवौहोपूजसातमाम् । रयि
 मर्षौहोपूशतस्पृहाम् । इन्दोसहोहोपूस्त्रभर्णसाम् ।
 तुविद्युन्नौहोपूविभासहाम् । सहम् । तुविद्युन्नविभाई ।
 हाउवा । सहा३मे३३४५ ॥ ३० ॥ ८३

अश्वरीषऋजिष्वा^{*}नी* हाहृषी । हे “इन्दो” दीप्यमान सोम !
 “वाजसातमम्” अत्यन्तं बलप्रदं मन्त्रप्रदं वा धनं पुत्रं “नः”
 अस्माकम् “अभ्यर्ष” अभिगमयी । कीदृशम् ? “शतस्पृहं”
 बहुभिः स्पृहणीयम् । “सहस्त्रभर्णसं” बहुविधभरणम् अनेक-
 पोषण-युक्तं मित्यर्थः । “तुविद्युन्न” [द्युन्नं द्योततेर्यशो वान्नं
 वेति† यास्तः] बह्वन्नं बहुयशोयुक्तं वा । “विभासहं”‡ महतः
 प्रकाशस्याभिभवितारम् अतितेजस्विन मित्यर्थः ॥

* “अश्वरीषः वार्षागिरः”—“ऋजिष्वा भारद्वाजः”—इति ऋषि-नै० ।

† अर्षेति अरुपतेर्गति-कर्मणो रूपम् (२, २४) ।

‡ “द्युन्नं द्योततेर्यशो वान्नं वा “अस्मै द्युन्नं मधि रसञ्च धेहि” अस्मात्तु द्युन्नं च
 रत्नं च धेहि”—इति निरु० नै० ५, ५ ।

¶ “विभासहः” शब्दोऽसौ एकत्रात्रैव द्युन्ने त्रिवेद-संहितास्त्विति ध्येयम् ।

अथ षष्ठी ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ २ २ ३ १ २
अभीनवन्ते अदुहः प्रियमिन्द्रस्यकाम्यम् ।

३ २ ३ ३ १ २ २ २ ३ १ २ ३ १ २
वत्सन्नपूर्व आयुनिजात्परिहन्तिमातरः ॥ ६ ॥ ८४

(आङ्गिरसानि त्रीणि ॥) आ२३४भी । आइ१नवन्त

आङ्गु१हा२ः । आइ१प्रियमिन्द्रस्यकामा१या२म् । आइ१

वत्सन्नपूर्व२आयू१नी२ । आइ१ । जात्परिहन्तिमा१२३

४ । वा । तापुरोईहाइ ॥ ३१ ॥

अभी । नवी३२ । तआप्रुद्रुहाः । प्रियामिन्द्रा३ ।

स्याकामा२३४याम् । वत्सन्नपूर । वाआयू२३४नी ।

जाता३हाइ । रिहा३हा । तिमाता२३रा३४३ः । आ

२३४पुइ । डा ॥ ३२ ॥

“शतसृहं”—“पुरुसृहम्”—इति, “विभासहं”—“विम्बासहम्”
—इति च साम्न ऋचः पाठः ॥ ५ ॥ ८३

अथ सप्तमी ।

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
आह्वयतायधृष्णवेधनुष्टन्वन्ति*पौंस्यम् ।

३ २ ३ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
शुक्राविययन्त्यसुरायनिर्णिजि विपामग्रेमहीयुवः ॥ ७ ॥ ८५ ॥†

५ ४ २ ५ ४ २ ५ ४ २ ५ ४ २ ५ ४ २ ५ ४ २ ५
अभौनवन्ते अद्रुहः । ओहाइ । प्रियमिन्द्रस्यकामि

४ ५ ४ २ ५ ४ २ ५ ४ २ ५ ४ २ ५ ४ २ ५
यम् । ओहाइ । वत्सन्नपूर्व आयुनि । औहोवाहा

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
इ । जातरिहोवा । तीरश्मा । तरा । औहो

५ ४ २ ५ ४ २ ५ ४ २ ५ ४ २ ५ ४ २ ५
वा । होइ । डा ॥ ३३ ॥ ८४

ऋभ-सूनू काश्यपौ द्वयोः‡ । यथा “मातरः” गावः “पूर्व”
प्रथमे “आयुनि” ॥ वयसि “जात” वत्सं “रिहन्त” लिहन्ति
तथा “अद्रुहः अद्रोहाः वसतीवर्याख्या आपः इन्द्रस्य “प्रियं”
कास्यं सर्वैः कास्यमानं सोमम् “अभि नवन्ते”§ अभिगच्छन्ति ॥
॥ ६ ॥ ८४

* “घनुष्टन्वन्ति”—ऋ० ।

† ऋ० ७, ४, २५, २ ।

‡ अस्याः परस्याश्चेत्यर्थः । न चात्र यथासङ्ग्राम ।

॥ “आयवः”—इति महुष्य-नामसु सप्तदशं नैषण्डकम् (९, २) । इह तु तस्यैव
स्त्रीवता वयोऽर्थता चेष्टा भगवतः सायणस्य ।

§ “नवन्ते”—इति गति-कर्मसु ऊनक्तिं शक्तमग्नौषण्डकम् २, १४ ।

(गृत्समदस्य खक्तानि चत्वारि ॥) आच्चा३ । आर३

५ २ १२ २ १ १२ ३ २ १ ५ २
४वा । र्यतायष्णावेर । धनूः३ । आर३४वा । तन्व

१२ २ ४ २ १ ५
न्तिपौंसियम् । शुक्रा३ः । आर३४वा । वियन्त्यसु

२२ १ १ १२ ३ २ १ ५ १ १२ २
रायनिणिजेर । विमा३ । आर३४वा । अग्नेरमही

१ १ १ १ १
युवार३४५ः ॥ ३४ ॥

२ २ १ ० १ ३ ५ २ २
द्वा३द्वाइ । आर्ह्यता । यार३४धृ । द्वा३द्वा३४

५ २ २ ५ २ २ १ २
औद्देवा । ष्णार३४वे । द्वा३द्वाइ । धनूष्टान्वा ।

४ ५ २ २ ५ ५ ३ ५
तीर३४पौ । द्वा३द्वा३४ । औद्देवा । सीर३४याम् ।

२ २ १ २ २ १ ० १ ३ ५
द्वा३द्वाइ । शुक्राविय । ताअसुरा । यार३४नौ ।

२ २ ५ २ ५ २ २
द्वा३द्वा३४ । औद्देवा । णीर३४जे । द्वा३द्वाइ ।

१ २ ३ ५ २ २ ५ २
विपामाग्राई । मार३४द्वौ । द्वा३द्वा३४ । औद्देवा ।

३
यूर३४वाः ॥ ३५ ॥

^४ ^५ ^३ ^४ ^५ ^४ ^१ ^२ ^१
 आहृयतायधृष्णवआ । धनूष्ठाश्चारे । तिपौ^१
^२ ^१ ^२ ^१ ^० ^२ ^१ ^३
 साश्याश्म । शुक्राविय । ताअसुराश् । यानीरर्णाश्^३३४
^५ ^१ ^२ ^१ ^५ ^४
 इजाइ । विपामाश्चाश्^२इ । ओइ । मारश्हीश् ।
^२ ^५
 यूश्४पुवोश्चाइ ॥ ३६ ॥

^३ ^५ ^४ ^५ ^२ ^४ ^५ ^२
 आहृय । ताश्धृ । ष्णाश्वाधनुष्टन्वा । तिपौ
^३ ^२ ^१ ^२ ^१ ^० ^२ ^३ ^२
 ष्सियाम् । शुक्राविय । ताअसुरा । यनाउवाश् ।
^५ ^१ ^२ ^२ ^१ ^२ ^२ ^१ ^२
 णीश्३४जे । वाइपाश्चाइ । अग्नेश्चाइ । महीयू
^२ ^१
 रश्वाश्४श् । ओश्३४पुइ । डा ॥ ३७ ॥ ८५

“हृयताय”* सर्वैः स्पृहणीयाय “धृष्णवे” शत्रूणां धर्षण-
 शीलाय सोमाय “पौस्यं” पुंस्त्वस्याभिव्यञ्जकं वरं “धनुरा-
 तन्वन्ति” धनूषि ज्यां कुर्वन्तीति सोमस्य धारा-विसर्गार्थं विताय-
 मानं पवित्रमभिधीयते । तदेव विद्वणोति—“विपां” मेधाविनां
 “अग्ने”† पुरस्तात् “महीयुवः”‡ पूजाकामा अध्वर्यवः

* ‘आहृयतिः प्रेक्षाकर्मः’—इति वि० ।

† ‘अग्ने प्रथमे’—इति वि० ।

‡ ‘महत्सोमं मिश्रयन्ति रश्मयः उदकानि वा’—इति वि० ।

अथाष्टमी ।

२३ १ २३ १२ २२ ३१ २ ३ १ २
परित्यङ्घ्र्यतङ्घ्रिम्बभ्रुमुनन्तिवारेण ।

३ २७ ३ २७ ३ १२ ३ १२ २२
योदेवान्विश्वाङ्घ्रित्परिमदेनसहगच्छति ॥ ८ ॥ ८६*

३ ४ ३ ४ ३ ४ ५
(द्विरभ्यस्तमाकूपारम् ॥) परित्यङ्घ्र्यतङ्घ्रिम् ।

३ २ ४ ३ २
पार३४ । रित्यङ्घ्रौहोपूर्यतङ्घ्रराइम् । बभ्रुमुनन्ति

२ ४ २ ४ ३ २ ४ २
वारेण । वार३४ । भ्रुमुनौहोपुन्तिवारेणा । यादे

“शुक्रा”† शुक्लवर्णानि गो-पयांसि “असुराय”‡ बलवते

“निर्णिजे” स्वरूपाय शोधनार्थं “वधन्ति”¶ आच्छादयन्ती-

त्यर्थः ॥

“शुक्रावियन्त्यसुरायनिर्णिजे”-“शुक्रावियन्त्यसुरायनिर्णिजम्”

—इति साम्न ऋचः पाठौ ॥ ७ ॥ ८५

* ८० ५, २, १८, १—८, २, ८, ३ = ऋ०७, ४, २४, १ = ऊ०५, १, १८—५, २, १८—५, २, २०
—६, १, १—६, १, २, — ६, १, २—१२, २, १— १२, २, २—१४, २, १६—१४, २, १७—१४, २,
१८—१४, २, १८—१४, २, २०—१४, २, २१—१७, १, ८—१७, १, ८—१७, २, २—२०, २, ४ =
ऊ० ४, २, १ ।

† ‘शुक्राः शुःसिक्काः’—इति वि० ।

‡ ‘असुराय सुखाय वसुदानवते’—इति वि० ।

¶ वधन्तीति पाठस्तु ऋग्वेदीयः । तमेवावलम्ब्यतेऽत व्याख्यान भगवता सायणे-
नेति बोध्यम् । सामवेदीय-पाठस्तु विधन्तीति ।

अथ नवमी ।

१ २ ३ १२ २२ ३ २ ३ १२ ३ १२ २२
प्रसुन्वानायान्धसोमर्त्तानवष्टतद्वचः ।

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १२ २२
अपश्चानमराधसञ्छतामखन्नभृगवः ॥ ८ ॥ ८७*

॥ प्रथम-दशति ॥

३२ ४२ ३ ४ ५ १ २ २ २ २ ४
वान्विश्वाञ्छ्रुत्परि । यो२३४ । देवान्वौहोपुश्वाञ्छ्रुत्
३ ४२ ३ ४ ५ १ २ २
राइ । मदेनसहगच्छति । मा२३४ । देनसौहोपुह-
४ ५
ग । ङ्कापुतोईहाइ ॥ ३८ ॥ ८६

ऋजिश्वाम्बरीषाहृषी^१ । “हर्यतः” सर्वैः स्पृहणीयं “हरिं
हरितवर्णं” “बभ्रु” बभ्रुवर्णं च “त्यं” तं सोमं “वारिण” बालेन
पवित्रेण “परिः पुनन्ति” परिशीलयन्ति । “यः” सोमः
“विश्वान्” सर्वानिन्द्रादीन् “देवानित्” देवानेव “मदेन”
मदकरेण रसेन सह “परिणा गच्छति” इति § ॥ ८ ॥ ८६

* उ० ६,२,३,१—१,२,२२,३ = ऋ० ७,५,३,३ = ऊ० १,२,१०—१,२,१८—६,२,१०
—६,२,२०—११,२,२—११,२,३—११,२,१३—१५,१,१६—१६,१,१४—१८,१,१०—१८,
२,१९—१८,२,२०—१८,२,२१—२२,२,७ = ऊ० २,१,४—३,२,४—६,१,६ ।

† “ऋजिश्वा भारद्वाजः—अम्बरीषो वार्हस्यत्यः”—इति ऋषि-नै० ।

‡ ‘परि समन्तात्’—इति वि० ।

¶ ‘परि देवं लक्षयित्वा’—इति वि० ।

§ ‘विनिधोगोऽस्य नवमेऽहनि’—इति वि० ।

(वैरूपम् ॥) ^{२२} प्रसुन्वार^{४२}इनाय^५अन्वसाः । ^{१२} मर्त्तः ।

^१ नवार । ^{३२३} छतद्वार^५इचाः । ^९ अपश्चान^{२१}मरा । ^३ धार^५इसा-

^{२१२} म् । ^३ हतामार^{३२४}इखम् । नभृ^३गा^४पूर्वा^५ई^६पूर्वः ॥ ३८ ॥ ८७

॥ इति अर्द्धः प्रपाठकः ॥

प्रजापतिर्ऋषिः* । “सुन्वानाय” अभिषूयमाणाय [षष्ठ्यर्थं चतुर्थी†] अभिषूयमाणस्य “अन्वसः” सोमस्य “तत्” प्रसिद्धं “वचः” वचनं योषं “मर्त्तान” मर्त्य इव कर्म-विघ्न-कारी “तवष्टन” कामयतां न शृणोत्विति यावत् । तथा हे स्तोतारः “अराधसं” साधक-कर्म-रहितम् । “श्वानम्” “अपहृत” । तत्र दृष्टान्तः—“मखन्न”‡ यथा पुरा अराधसं मखम् एतन्नामानं भृगवोऽपहतवन्तः तथा अपहृतेत्यर्थः ॥

“सुन्वानाय”-“सुन्वानस्य”—इति, “वष्ट”-“हृते”—इति च साम्न ऋचः पाठः ॥ ८ ॥ ८७

इति श्रीमत्सायणार्थ्य-विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-प्रकाशे

छन्दोव्याख्याने पञ्चमस्याध्यायस्याष्टमः खण्डः ॥ ५ ॥

॥ इत्यानुष्टुभम् ॥

* “वाश्यः”—इति ऋषि-नै० ।

† “षष्ठ्यर्थं चतुर्थीति वाच्यम् (१, २, ६९)”—इति का० वा० ।

‡ “अधनं धन-रहितम्”—इति वि० ।

¶ ‘हतामखम्’—इति मन्त्र-पाठस्य ‘हता’—‘मखम्’—इति परिकारस्य छेदः ।

जगत्योऽभिप्रियाणीति सुख्या द्वादश सम्मताः* ।
 आद्यास्तिस्त्र ऋचो दृष्टाः कविनाम्ना महर्षिणा ।
 उत्तरा विप्रकीर्णत्वाद्दृश्यन्ते ऋषयः पृथक्३ ॥

अथ नवमे खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

३ २ ३ २ २ ३ १ २ ३
 अभिप्रियाणिपवतेचनोहितो

१ २ ३ २ ७ ३ २ २ १ २
 नामानियङ्गीअधियेषुवद्धंते ।

१ २ २ ३ २ ३ २ ७ ३
 आह्वर्यस्यवृहतोवृहन्नधि

२ ३ १ २ ३ २
 रथंविष्वञ्चमरुहद्विचक्षणः ॥ १ ॥ ८८ ॥

भगवान् साधयोऽपि तथैव व्याख्यातवान् । अत्र नये हतेत्याकारस्य द्वाचोऽतदिति (६,२, १३५) दीर्घे 'हता'—इति रूपम् ॥ विवरणकारस्तु 'हत'—'असखम्'—इत्येवं वेदं स्वीकृत्य 'असखं यज्ञ-वद्विष्कृतम्'—इति व्याचक्षौ ।

* अत्र नवमे खण्डे अभिप्रियाणीत्याद्याः द्वादश ऋचः सम्मताः पूर्वाचार्या-
 शामिति शेषः ।

† "कविः मार्गवः"—इति ऋषि नै० ।

‡ तत्र द्वादशसु आद्यास्तिस्त्र ऋचः कविनाम्ना महर्षिणा दृष्टाः । उत्तराः ऋचः
 नैकेन दृष्टा इति तत्र ऋषि-विप्रकीर्णत्वम् तस्मात् तत्र ऋषयः पृथग् वक्ष्यन्ते ।

॥ उ० १,१,१८,१=ऋ० ७,२,३,१=आरण्ये २,१,६ ऊहे = १,१,१९—८,१,२—
 १४,१,२८—१६,१,१५—१८,१,१८=उच्चै १४,१,१—१८,१,१८ ।

ओम् ॥ (कावम् ॥) आभिप्रीर३४या । णीपावार३४
 ताइ । चानोहिता२३ः । नामानीर३४या । क्रीअधी
 र३४ये । पुवर्द्धताये३ । आह्वरीर३४या । स्याबृहा
 र३४ताः । बृहन्नधाये३ । राथंवार३४इष्ठा । चामाहू
 र३४हात् । विचा३१उवार३ । क्षार३४णाः ॥ १ ॥

(ऐडकावम् ॥) एप् । अभिप्रियार । णिपवताइ ।
 एप् । चनोहिताः । एप् । नामानीयार । क्रीअधि
 याइ । एप् । पुवर्द्धताइ । एप् । आह्वरियार । स्य
 बृहताः । एप् । बृहन्नधी । एप् । राथंविष्ठा । चम
 रुहात् । एप् । विचक्षणाः । क्षीप्इ । डा ॥ २ ॥

(वाजसनि ॥) अभ्यौक्षीवाहाइप्रियाणी । पवता
 इचार३४नो । हिताः । नामानियक्रीअधियेपुवर्द्धताइ ।

२२ १ २ २ १ २ १ २
 आह्वर्यस्यवृहतोवृहन्नधाइ । रथम् । वाइष्वच्चमरुहत् ।

२ १ १ १ १ १
 विचाश्उवारइ । चाश्णारइधुः ॥ ३ ॥

२ १ २ २ १
 (वाजजित् ॥) अभिप्रिया । णीपवताइ । होइहो

२ १ २ ५ ४ ५ ४ ५ २
 वाश्होयेइधु । चनोहिताः । हाहो । वाहाइ । ना

२ १ २ २ १ २ १ २ ५
 मानिया । ङीअधियाइ । होइहोवाश्होयेइधु । धुव

४ ५ ४ ५ २ २ १ २ २ १
 इताइ । हाहो । वाहाइ । आह्वरिया । स्यावृहताः ।

१ २ १ २ ५ ४ ५ ४ ५
 होइहोवाश्होयेइधु । वृहन्नधी । हाहो । वाहाइ ।

२ १ २ २ १ २ १ २ ५
 रथविष्ठा । चामरुहत् । होइहोवाश्होयेइधु । विच

४ ५ ४ ५ ५ २ २ १ २ १
 क्षणाः । हाहो । वाह्हाउ । वा । वाजीजिगीश्वा

२ १ ॥ ४ ॥

२ १ २ २ १ २ २ २
 (वाजजित्साम ॥) अभिप्रिया । णीपवताइ । चानो

२ १ २ २ १ २ २ १
 हिताः । होवाश्होइ । नामानिया । ङीअधियाइ ।

२ २ १ २ १ २ २ १ २ २ १
 पूर्वइताइ । होवाश्होइ । आह्वरिया । स्यावृहताः ।

१२१ २ १ २ १ १२१
 बृहन्नधाइ । होवाइहो । रयंविष्ठा । चामरूहात् ।

१२१ २ १ ३ ५२ २ १२१२
 वीचक्षणाः । होवाइहो२ । वारइ४औहोवा । वाजी

१२१२ १२ १२२ १२१११
 जिगीवाविश्वाधना२नीरइ४पु ॥ ५ ॥

५ ४ १२२ २
 (स्वारकावम् ॥) अभ्योवा । प्रियाणिपवताइ । च

२ १ १२२ २ १ १
 नोहाइताइः । नामानियक्त्रोअधियाइ । पुवर्द्धाताइइ ।

१२२ २ १ १ २ ४ ५
 आहूर्यस्यवृहते । बृहन्नाधीरइ । राथाइ०वाइष्ठा ।

२ १ १ २ ४
 चमरूहाइइत् । वाइचाइचापूणाइपूईः ॥ ६ ॥ ८८

“चनोहितः” [चन इत्यन्ननाम* चायतेरसुनि चन इत्यीणा-
 दिक-सूत्रेण निपातितः] चनसेऽन्नाय हितः । यद्वा । हितान्नः
 सोमः “प्रियाणि” जगतः प्रीणयितृषि नामानि नमनशीलानि
 तान्युदकानि “अभिपवते” अभितः क्षरति करोति । “येषु”
 अन्तरिक्ष-स्थितेषु उदकेषु “यद्वाः” महानहं सोमः “अधि

* “चदोन्द्र प्रस्थितामीमानि चवींषि चनो दधिष्व । चन इत्यन्ननाम”—इति
 मै० ६, १६ ।

अथ द्वितीया ।

३ १ २ ३ १ २ ३
अचोदसोनोधन्वन्त्विन्दवः

२ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
प्रस्वानासोबृहद्देवेषुहरयः ।

१ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३
विचिदश्रानाद्दृषयोअरातयो

१ २ ३ १ २ ३ १ २
र्यानःसन्तुसनिषन्तुनोधियः ॥ २ ॥ ८८*

(आङ्गिरसानि त्रीणि ॥) अचोदासोर३ । नोधनूवा

२२ १ २ २ १ २ १ २ २
२३ । तून्दवाः । प्रस्वानासोर३ । बृहद्देवेषु३३ । षू

१ २ १ २ २ १ २ २ २
हरयाः । विचिदाश्रा२३ । नादृषाया२३ः । आरातयाः ।

वर्जते” अधिकं प्रवृद्धो भवति । अपां मध्ये सोमी वसति खलु ।

द्वतः “बृहन्” महान् सोमः “बृहतः” महतः परिवृढस्य

“स्वर्गस्य” “विष्वच्च” विश्वगगमनं रथम् “अधि” उपरि “विच-

क्षणः” ‡ विश्वस्य द्रष्टा सन् “आरुहत्” आराहति । “अग्नी

प्रास्ताहुतिः सम्यगादित्य सुपतिष्ठते(म० ३, ७६)” — इति ॥१॥ ८८

* ऋ० ७, ३, ४, १ ।

† “अधि उपरि आदित्यमण्डलात् चतुर्थं मण्डलं रथं विष्टम् नाम” — इति वि० ।

‡ विचक्षणः विविधं प्रकाशयत इत्यर्थः — इति वि० ।

२ २ १ २ २ १ २ २ २ २ १ १
 अर्थानाःसार३ । तूसनाइषार३ । तूनाधिया३१उवार-

१ १ १
 ३४५ ॥ ७ ॥

१ २ २ ३ २ ३ २ ४ ५ ४ ५ १ २ २
 आचोदसो । नोधनुवन्तु । इन्दवाः । प्रास्वा
 १ २ २ ३ ४ २ २ ५ ४ ५ १ २ ३ २ ३ २ ४
 नासो । बृहद्देवेषु । हरयाः । वाइचिदश्ना । नाइ
 २ ५ ४ २ ५ १ २ २ ३ २ ३ ४ ५ ४
 षयोअ । रातयाः । अर्थानःसा । तुसनिष । तुनो
 पुधियाउ । वा ॥ ८ ॥

२ २ २ २ २ २ २ १ २ ४
 हाउहोवा३हाइ । अचोदसोनो३धा । नुवा३न्तू
 २ ३ १ १ १ १ १ २ २ २ २ २ २ २
 ३ । इन्दवार३४५ः । हाउहोवा३हाइ । प्रस्वानासोवृ३
 १ २ २ ४ २ ३ १ १ १ १ १ २ २ २ २
 ३हात् । देवे३षू३ । हरयार३४५ः । हाउहोवा३हाइ ।
 २ २ २ १ २ ४ २ २ २ १ १ १ १ २ २
 विचिदश्नाना३आइ । षयो३आ३ । रातया३४५ः । हा
 २ २ २ १ २ ४ २ २
 उहोवा३हाइ । अर्थानःसन्तू३सा । निषा३न्तू३ । नोधि
 १ १ १
 या३२उवा३४५ ॥ ९ ॥

^{५ ४} ^{१ २ २} ^२
 (सामराजम् ॥) अचौद्वाइ । दासोनोधनुवा । तु
^१ ^{१ २ २ २} ^२ ^{२ १} ^१ ^३
 इन्दावारः । प्रस्वानासोबृहद्देवाइ । षुहरायारः । वि
^५ ^२ ^५ ^{२ २} ^२
 चो२३४द्वाइ । अश्रीर३४द्वाइ । नाइषयः । अरो२३४
^५ ^{१ २} ^३ ^५ ^३ ^५ ^२
 द्वाइ । तायाः । अर्यो२३४द्वाइ । नःसो२३४द्वा । त
^१ ^३ ^५ ^{१ ५} ^२ ^५
 सानो२३४षा । तूना३उवा३ । धी२३४याः ॥ १० ॥

^{५ २ ४ ५} ^{१ २ २}
 (सामराजम् ॥) अचौद्वावा । दासोनोधनुवाः ।
^{२ १} ^{१ २ २ २} ^२ ^{२ १}
 तुइन्दावारः । प्रस्वानासोबृहद्देवाइ । षुहरायारः ।
^{१ २ ४ ५} ^{२ ३} ^५ ^२ ^{२ २ ३}
 वाइचो३दाश्रा । नाइषार३४या । द्वाइ । अरातार
^५ ^३ ^{१ २ ४ ५} ^{२ १ ३} ^५
 ३४याः । द्वाइ । अर्यो३नाःसा । तूसानो२३४षा ।
^१ ^{३ २ ४}
 द्वा । तुनो३धाप्रया३५इः ॥ ११ ॥

^{५ २} ^{४ ५} ^{१ २}
 (सिमानानिषेधः ॥) अचो । वाद्वाइ । दासो
^२ ^{२ १} ^{१ २ २ २} ^२ ^२
 नोधनुवा । तुइन्द्रावाः । प्रास्वानोसोबृहद्देवाइ । षुह

१ १ २ १ २ १ ४
 रायार३ः । वार३इचीत् । आर३ । आ३४ । नाइ

३ ४ ५ २ ६ १ २ १ २
 षयोअरा । ता३याः । आ३३या । नार३ःसा३४ ।

३ ४ ५ ३ २ ४
 तुसनिष । तुनो३धा५याई५ईः ॥ १२ ॥ ८८

“अचोदसः”* अचोदनाः अनन्यप्रेरिताः “इन्द्रवः” सीमाः
 “नः” अस्माकं† “प्रधन्वन्तु” प्रगच्छन्तु [धन्वतिर्गति-कर्माङ्ग] ।
 कुत्र? “बृहद्देवेषु हरयः” प्रभूत-देवयुक्तेषु यज्ञेषु [यथा वा
 बृहद्देवकुलजेषु मध्यते इति सम्बन्धः] कीदृशा इन्द्रवः? “स्व-
 नासः” सूयमानाः “हरयः” हरितवर्णाः॥ किञ्च । “अरातयः”
 धनादि-दान-रहिताः “नः” अस्माकम् “अर्यः”‡ अरयः “इषयः”
 इषोऽन्नानि इच्छन्तः “अश्रानाः”॥ अशनेन भोजनेन वियुक्त
 एव सन्तु । किञ्च । नोऽस्माकं “धिया” कर्माणि देव-विषयाणि
 स्तान्नाणि+ “सनिषन्तु” देवान् सश्रजन्तु ॥

* ‘चोदयति’—इति वि० ।

† ‘नः’ अस्मान्—इति वि० ।

‡ निघ २, १४, ६४ ।

॥ ‘हरयः हरणशीलाः’—इति वि० ।

§ ‘अर्यः स्वामिनः’—इति वि० ।

॥ ‘अश्रानाः विनाशयन्का’—इति वि० ।

+ ‘धियः कर्माणि प्रज्ञा वा’—इति वि० ।

अथ तृतीया ।

४२८ ३ १ २ ३
एषप्रकोशेमधुमा^१चक्रिद-

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
दिन्द्रस्यवज्रोवपुषेवपुष्टमः ।

३ २ १ ३ ३ १ २ ३ १ २
अभ्यु^२त्स्यसुदुघाघृतस्यतो

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
वाश्राअर्षन्तिपयसाचधेनवः ॥ ३ ॥ ८०*

२ २ १
(वासिष्ठम् ॥) एषप्रकोशे^२ । म । धुमा^१त्^१ ।
३ २ ३ ५ २ १ २ १ १ ३
अचाइक्रार^३३४दात् । इन्द्रास्यवाज्रा^२ः । पुषे^१र । व
३ २ ५ २ १ २ १ १ ३
पुष्टार^३३४माः । अभा^३कृतास्या^२ । सु । दुघार^१ः । घृ
२ ३ ५ २ १ २ २ १ १
तास्यु^२र^३३४ताः । वाश्राअर्षन्ती^२ । प । यसार^१३ ।
२ ४
चधा^३इनापुवा^३ईपू^३ः ॥ १३ ॥ ८०

“दिवेषु”—“दिवेषु” इति पाठौ ॥ “विचिदश्राना इषयो
अरातयोर्धो नः सन्तु सनिषन्तु नः धिया”—इति छन्दीगाः ।
“विचिनशन्न इषो अरातयोर्धो नः सन्तु सनिषतनी धिया”
बह्वृचाः ॥ २ ॥ ८८

अथ चतुर्थी ।

१ १ १ २ १ १ २ २ ३
प्रोअयासीदिन्दुरिन्द्रस्यनिष्कृतं

३ १ १ १ २ २ ३ १ २
सखासख्युर्नप्रमिनातिसङ्गिरम् ।

“एषः” अयं सोमः “मधुमान्” मधुर-रसः “कीशि” द्रीण-कलशे “प्राचिक्रदत्” प्रकर्षणं शब्दायते । कीदृश एषः? “इन्द्रस्य” “वज्रः” वज्रस्थानीयः बलकरत्वेन वज्रवत् प्रहरण-साधनत्वाद् वज्रत्वोपचारः* । “एषः” एव हि सोमः “वपुषः” वीजानां वसुरन्यस्मात् “वपुष्टमः”† अतिशयेन वप्ता । वीजावापस्य सोम-कर्तृकत्वात् [सोमो वै रेतोधा इति श्रुतेः] । “ऋतस्य”‡ सत्यफलस्य सोमस्य धारा इति शेषः । ता “अभ्यर्षन्ति” अभि गच्छन्ति§ । कीदृशः? “सदुषः” सुहु दोग्ध्यः फलानाम् । “वृत्-सुतः” उदकस्य रसस्य वा क्षारयुक्तः “वात्राः” शब्दयन्त्यः¶ । पयसा युक्ता वात्रा धेनव इव§ लुप्तोपममेतत् ॥

“वपुष्टमः”-“वपुष्टरः”—इति, “अभ्यृतस्य” “अभीसृतस्य”—इति, “पयसा च धेनवः”-“पयसेन धेनवः”—इति च छन्दोग-बह्वचानां पाठाः ॥ ३ ॥ ६०

* ‘पौते वज्रं जेतुं समर्थः’—इति वि० ।

† ‘दीपितारः’—इति वि० ।

‡ ‘अर्षन्ति क्षरन्ति’—इति वि० ।

§ वात्राः कामयमाणाः—इति वि० ।

§ ‘क्षरन्ति पयः धेनव आदित्यरश्मयश्च’—इति वि० ।

१ २ ३ २ ३ १ २ ३
मर्यद्भवयुवतिभिःसमर्षति

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
सोमःकलशेशतयामनापथा ॥ ४ ॥ ८१ *

१ ३ ५ १ ४
(लौशम् ॥) प्रोयार३४सीत् । इन्द्रिन्द्रार३ । स्या

२ ३ ५ ३ २ ३ ५ १ ४ २ ३
इनिष्कृतम् । सखासख्यः । नप्रमिनार३ । ती३सङ्गि

५ ३ २ ३ ५ १ ४ २ ३ ५ ३ २ २
रम् । मर्यद्भव । युवतिभार३इः । सा३मर्षति । सोमः

३ ५ १ २ २ ४
कला । शेशतयार३ । मना३पापृथा६५ई ॥ १४ ॥

३ २ ४ २ २ ३ ४ ५ ५ ३ २
(उत्तरलौशम् ॥) प्रोयासीदिन्द्रस्यनिः । कृता

३ १ १ १ १ ३ २ ५ ४ ५ २
म् । कृतार३४पुम् । सखा३१२३४ । सख्यर्नप्रमिना

४ ५ ४ ५ ३ २ ५ ४ ५
तिसम् । गिराङ्गिराम् । मर्या३१२३४ः । इवयुवतिभिः

४ ५ ४ ५ ४ ५ ३ २ २ ५ २ ४ ५ २
सम । षताइषताइ । सोमा३१२३४ः । कलशेशतया ।

३ २ ४
मना३पापृथा६५ई ॥ १५ ॥

(प्रवद्गार्गवम् ॥) प्रोत्रयासाइत् । इन्दुरिन्द्रा । स्या

१ २ २ १ २ १ १
१ निष्कृताम् । सखासख्युः । नप्रमिना । ता २ इमङ्गि

२ १ २ १ १ २ २
राम् । मर्यद्वा । युवतिभाइः । सा २ मर्षताइ । सो

१ २ २ १ १ २ १ १ १ १
मः कला । शिशतया । मा २ नापथार२१उ । वा २ ३४५ ॥

॥ १६ ॥

(तन्त्रम् ॥) प्रोत्रयासाइत् । इन्दुरिन्द्रा । स्या

१ २ २ २ ५ २ २ २ ५ २ २ २
निष्कृता २३म् । सखासख्युः । नप्रमिना । तिसङ्गा

५ २ १ २ १ २ २ १ २
२३४इराम् । मर्यद्वा । युवतिभाइः । सामर्षताये ३ ।

२ २ ३ ५ ३ २ २ ३ ५ २ २ ४
सोमः कला । शिशतया । मना ३ पा ५ था ६ ५ ६ ॥ १७ ॥

(यामम् ॥) आ २ इ । इया । प्रोत्रयासाइदिन्दु

४ २ ३ ५ १ २ ०
रिन्द्रा २३ । स्या ३ निष्कृतम् । सखासख्यु न प्रमिना-

४ २ ३ ५ १ ० ४ २
२३ । ती ३ सङ्गिरम् । मर्यद्वायुवतिभा २ ३ इः । सा ३ म

३ ५
र्षति । आ २इ । इया । सोमः कलाशे^२शतयार^२३ ।

२ ४
मना^२रूपा^४पूथा^३ई^३पू^३ई ॥ १८ ॥ ८१

ऋषिगणऋषिः* । “इन्दुः” सोमः “इन्द्रस्य” “निष्कृतं” संस्कृतं स्थान सुदरं “प्रो अयासीत्” प्रकर्षणैव गच्छति । गत्वा च “सखा” सखिभूतः सोमः “सख्युः” इन्द्रस्य “सङ्गिरं” सम्य-गिगरणाधारभूत सुदरं† “न प्रमितानि” न हिनस्ति । किञ्च । सः “मर्य इव”‡ “युवतिभिः” मर्या यथा तरुणीभिः सह सङ्गती भवति तद्वत् अय मपि सोमो युवतिभिर्मिश्रणशीलाभिर्वसती-वरौभिरङ्गिः सह “समर्षति” सङ्गच्छते अभिषवकाले । स च सोमः “शतयामना” यान्ना अनेकया मनसाधनच्छिद्रीपेतेन “पथा” मार्गेण दशापवित्रसम्बन्धिना “कलशे” द्रीणकलशे गच्छतीति शेषः । यद्वाक्यमेव वाक्यम् । यथा मर्या युवतिभिः सह सङ्गच्छते एवं कलशे शतयान्ना पथा सङ्गच्छतेऽङ्गिः ॥

“शतयामना”-“शतयान्ना”—इति पाठौ ॥ ४ ॥ ८१

* “सिकतानिवारौ”—इति ऋषि-भे० ।

† “सङ्गिरं क्षुतम्”—इति वि० ।

‡ “निष्कृतं समवायम्”—इति वि० ।

¶ ‘मर्याः’—इति मनुष्यनामस्य एकादशं भैषज्युक्तम् २, १। “इन्द्रसिनिष्टकौ (पा० २, १, १२२)” —इत्यादिना सिध्यति मर्याइति ।

अथ पञ्चमी ।

^{३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३}
धर्तादिवःपवतेकृत्वोरसो

^{१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २}
दत्तोदेवानामनुमाद्योनृभिः ।

^{१ २ ३ १ ३ ३ १ २ २ २ ३}
हरिःहजानोअत्येनसत्वभि

^{२ ३ १ २ ३ २}
वृथापाजासिकृणुषे*नदीष्वा ॥ ५ ॥ ६२†

(वात्सशिरसो द्वे ॥) ^{२ १ २ ४२} धर्तादाइवाइ । ओवापूए ।

^{१ २ १ २ ४२ १ १ १} पवतेकृत्वौश्योरासाइ । ओवापूए । दत्तोदाइवाइ ।

^{४२ २ २ २ १ २ ४२ २} ओवापूए । नामनुमादीश्योनभाइ । ओवापूए । ह

^{१ २ ४२ २ २ १ २} राइःसार्जाइ । ओवापूए । नोअतियोनाइसात्वाभाइ ।

^{४२ २ १ २ ४२ १} ओवापूए । वृथापाजाइ । ओवापूए । सिकृणुषाइन

^{१ २ ४२ ४} दाइषूवाइ । ओवाइए । द्योपुइ । डा ॥ १६ ॥

* “कृणुते” — इति ऋग्वेदीय-पाठः ।

† उ० ५, १, १२, १ = ऋ० ७, ३, १, १ = चारण्ये १, २, ४—१, २, २५—१, २, २६—१, २, २७—१, २, २८ = कहे ४, २, १४—६, १, १६—१५, १, १५—१७, १, २०—२३, २, १६—२६, २, १६ = कच्चे ३, १, १०—४, १, ४ ।

^५ र ^२ ४ ^५ ^२ १ ^२ ^३ र ^५
धर्त्ता^१ औहो^२हो^३हाइ । दिवः । पवते^४का । औहो^५इ

^२ ^२ ^१ र ^२ ^२ ^३ र ^५ ^२
हाइ । हा । त्वियोरसो । दक्षो^१देवा । औहो^२इहाइ ।

^२ ^१ र ^२ १ र ^२ ^३ र ^५
हा । नामनुमा । दियो^१नृभाइः । हराइः^२सार्जा । औ

^५ ^२ ^२ ^१ र ^२ १ ^२
होइ^१हाइ । हा । नो^२अतियो । नसत्वभाइः । वृथापा

^२ ^३ र ^५ ^२ ^२ ^१ २ ^३ र ^५ ^२
जा । औहो^१इहाइ । हा । सिक्कणूषा । औहो^२इहाइ ।

^२ ^३ र ^२ १ ^२ ^३ र ^५ ^२ ^२ ^५ र ^२
हाइ । नदीषुवा । औहो^१इहाइ । हाइ^२४ । औहो^३वा ।

^२ ^३ १ र ^२
एइ । नदीषुवा^१ ॥ २० ॥ ८२

कविक्रष्टिः* । “धर्त्ता” सर्वस्य धारकः सोमः “दिवः” अन्तरिक्षात् अन्तरिक्षस्थिताद्दशापवित्रात् “पवते” पूयते । कीदृशः सोमः ? “कृत्वाः” कर्त्तव्यः शोध इत्यर्थः । “रसः” रसात्मकः । “देवानां” “दक्षः†” बलप्रदः । यद्वा । दक्षः प्रवर्द्धनीयो देवाना

* “भार्गवः”—इति ऋति-नै० ।

† ‘दक्षः शोधः’—इति वि० । “दक्षः”—इति बलनामसु तद्योदशं नैषण्डु कम् २, ८ ।

अथ षष्ठी ।

१ २ ३ १ २ ३ २ ३
 वृषामतीनाम्यवतेविचक्षणः

३ १ २ ३ १ २ २ २ ३ २
 सोमो अङ्गा*म्युतरीतोषसा†न्दिवः ।

३ १ २ २ २ ३ १ २ ३
 प्राणासिन्धूनांकलशा‡अचिक्रद

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 दिन्द्रस्यहाद्याविशन्मनीषिभिः ॥ ६ ॥ ६३ ॐ

भर्षाय । तथा “नृभिः” नेष्टभिर्ऋत्विग्भिः “अनुमाद्यः” अनु-
 मादनौयः स्तुत्यो वा । “हरिः” हरितवर्णः । “सत्वभिः” प्राणिभिः
 अस्मदादिभिः “सृजानः” सृज्यमानः “अत्यो न” वा अश्व इव स
 यथाश्रितोऽनसेन् गच्छति तद्वत् । “वृथा” अप्रयत्नेन “पाजांसि”
 बलानि‡ स्वीयान् विंगान् “कण्ठे” कुरुते “नदीषु” ॥ वसती-
 वरीषु ताभिरित्यर्थः । असित्त इत्यर्थः । अय मभिषव-समया-
 भिप्रायः+ ॥ ५ ॥ ६२

* “अङ्गः”—इति } ऋषेदीय-पाठौ ।
 † “उषसो”—इति }

‡ उ० २,१,१७,१ = ऋ० ७,२,१५,४ = ऊ० २,१,१०—६,१,५—१६,१,१७ = ऊ०
 ४,१,२ ।

॥ “अत्यः”—इति अश्व-नामसु प्रथमं नैषण्ट् कम् १,१४ ।

‡ ‘पाजांसि अग्नानि’—इति वि० । ‘पाजः’—इत्यङ्गनामसु पाठभेदेन तृतीयं
 नैषण्ट् कम् (२,१)—बलनामसु च द्वितीयम् (२,६) ।

॥ ‘नदीषु रश्मिषु’—इति वि० ।

+ ‘योगोऽस्याहमेऽहनि’—इति वि० ।

(ऐडयामम् ॥) वृषामातीर३ । नापवातार३इ ।

ए३ । विचक्षणए३ । सोभोअक्कार३म् । प्रतराईतार

३ । ए३ । उषसान्दिवए३ । प्राणासाइन्धूर३ । नाङ्क

लाशा३३ । ए३ । अचिक्रददे३ । इन्द्रस्याह्वार३ ।

द्वियावाइशार३न् । ए३ । मनिषिभिरि३४३ । ओर३४४पु

इ । डा ॥ २१ ॥

(यामम् ॥) वृषामतीनाम्पव । ताइवाशइचार३४ ।

। ल । णार३४५ः । सोमोअक्काम्पूतरी । तोषाशसार३४

म् । दि । वार३४५ः । प्राणासिन्धूनाकल । शा३

आशचार३४इ । क्र । दार३४५त् । आइन्द्रस्यह्वार्दि

यावि । शान्माशनार३४इ । षिभाऽरउ । वा३४५ ॥ २२ ॥

^१ वृषा^१ रमता^{१२} र्इ । नाम्यवतेविचक्षार^२ रणाः । सोमो^{१२}
^१ रअङ्गा^१ र्म् । प्रतरीतोषसान्दार^२ र्इवाः । प्राणा^{१२} र्क्षि
^{१२} न्म् । नाङ्गलशा^२ अचिक्रा^२ र्इदात् । इन्द्रा^१ र्स्वहा^१ र् ।
^{१२} दियाविशन्मनीषा^२ र्इभा^२ र्इः । ओ^१ र^१ र्इ^१ पु^१ इ । डा ॥

॥ २३ ॥ ६३

खिगण ऋषिः* । अयं “सोमः” “पवते” अभिषूयते† ।
 कीदृशः सोमः ? “मतीनां” मतयः स्तोतारस्तेषां‡ “वृषा” वर्षकः
 कामानाम् । “विचक्षणः” विद्रष्टा ¶ “अङ्गाम्” उषसां “दिवः”
 द्युलोकस्यादित्यस्य वा “प्रतरीता” प्रवर्द्धयिता§ । किञ्च ।
 “सिन्धूनां” स्यन्दमानानां मुदकानां ॥ “प्राणा” [प्रकर्षेण अनिति
 चेष्टते इति प्राणा] कर्त्ता सोमः “कलशान्” “अचिक्रदत्”
 धारया अध्वनयत् प्रवेष्टुम् । यद्वा । “सिन्धूनां” [तृतीयार्थे षष्ठी]

* “कविः भार्गवः”—इति ऋषि-नै० ।

† ग्रहपात्रेषु चरते इत्यर्थः ।

‡ “मतीनां प्रज्ञानाम्”—इति वि० । “मतयः”—इति मेधात्रि-नामसु च द्वावि-
 शतितमं नैषण् कम् ३, १५ ।

¶ “विचक्षणः विविधं प्रकाशयिता सोमः”—इति वि० ।

§ ‘प्रतरीता प्रकर्षेण तारयिता’—इति वि० ।

॥ “सिन्धवः”—इत्त मदीनामसु एकविंशतितमं नैषण् कम् १, १२ ।

अथ सप्तमी ।

१ २ ३ १ ३ १ २
त्रिरस्त्रैसप्तधेनवोदुदुह्रिरे

३ २ ३ १ २ ३ १ २
सत्यामाशिरम्यरमेव्योमनि ।

३ २ ३ १ २ १ २ ३ २ ३
चत्वार्यन्याभुवनानिनिर्णिजे

१ २ ३ २ ३ १ २ १ २
चारुणिचक्रे यदृतेरवर्द्धत ॥ ७ ॥ ९४ *

(मरुतान्धेनुसाम ॥) चारु३४इः । अस्त्रैसप्तधेन

३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३
वोदुदौ । चोह्राइराइः सत्यामाशिरम्यरमाइ । वियो

सिन्धुभिरद्भिः “प्राणा” [प्रा पूरणे (अ० प०) पूर्णः “सोमः”
कलशान् “अभि” लक्ष्य क्रन्दते । किं कुर्वन् ? इन्द्रस्य “हार्दि”
हृदयम् “आविन्” प्रविशन् “मनीषिभिः” मनसईशित्रीभिः
स्तुतिभिः सदेति शेषः [यद्वा । व्यवहितमपि मनीषिभिरि-
त्येतत् पवतद्रत्यनेन सम्बध्यते † ॥

“प्राणा”—इति, “क्राणा”‡—इति, “अचिक्रदद्”—“अवी-
विशत्”—इति पाठाः ॥ ६ ॥ ९३

* उ० ६,२,१७,१ = ऋ० ७,२,२३,१ = ऊहे ८,१,१२ ।

† ‘विनियोगोऽस्य तृतीयेऽहनि’—इति वि० ।

‡ क्राणाः—इत्यस्य कुर्वाणा इत्यर्थः स्त्रीकृतो यास्ते न न० ४, १८ ।

१
मानी२ । चत्वार्यन्याभुवना । निनिर्णाइजा२३इ । चा
१ २ ५ १२ १ २ ४
रूणा२३४इचा । क्रियदृतेः । आवाइर्द्वापूताईपूई ॥२४॥८४

रेणुर्ऋषिः* । “अस्मै” पवमानाय “परमे” उत्कृष्टे “व्योमनि”
[विविधं ओम अवनं गमनं देवाना मत्नेति] व्योमा यज्ञः तस्मिन्
स्थिताय । यद्वा । परमे व्योमन्यन्तरिक्षे वर्त्तमानाय “त्रिः सप्त”
एकविंशति-सङ्ख्याकाः “धेनवः” ग्रीणयित्रो गावः “सत्याम्”
यथार्थभूतं “आशिरम्” आश्रयण-साधनं क्षीरादि “दुदुङ्गिरे”
दुहन्ति [यद्वा । त्रिःसप्त = द्वादश मासाः—पञ्चर्त्तवः—त्रयद्वमे
लोकाः—असावादित्य एकविंशदिति । एतैः सर्वैः सह गोषु पय
उत्पाद्यते तद्वावो दुहन्तीति] । किञ्च । अयं सोमः “अन्या”
अन्यानि चत्वारि “भुवना” उदकानि वसतीवरीस्तिस्त्रैकधना
इति तानि चतुःसङ्ख्यानि “चारुणि” कल्याणानि “निर्णजे”
निर्णेजनाय परिशीधनाय परिपोषणाय वा “चक्षे” तदा करोति ।
“यद्” यदा अयम् “ऋतेः” यज्ञैः “अवर्द्धत” वर्द्धितवान् तदा
करोति † ।

“दुदुङ्गिरे”—“दुदुङ्गे”—इति, “परमे”—“पूर्व्ये”—इति च
पाठः ॥ ७ ॥ ८४

* “वेत्सामित्रः”—इति ऋषि-मै० ।

† वसतीवरी-घटोदकेनाभिषुतसोमरसस्य वर्द्धनं भवति, एकधनघटानाम्, सोमाभिषवे
उपयोगः ।

‡ पिनियोगोऽस्याभिज्ञवे । अस्मै सोमाय । सप्त धेनवः सप्त ऋत्यांसि । त्रिः=प्रातःसवम-]

अथाष्टमी ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २

इन्द्रायसेमसुषुतःपरिस्रवा

२ २ ३ १ २ ३ २

पामीवाभवतुरक्षसासह ।

३ १ २ ३ २ ३

मातेरसस्यमत्सतद्वयाविनो

१ २ ३ १ २ ३ १ २

द्रविणस्वन्तद्द्वहसन्त्विन्दवः ॥ ८ ॥ ८५ *

* उ० ७, ९, १०, १ ।

माध्यन्दिन-तृतीयसवनेषु दुदुह्निरे । अथवा त्रिसृभिः सवनैः सप्त घेनवः सप्ताहोरात्रा
वषट्कारिणः होता मैवावरुणः ब्राह्मणाच्छंसी पोता नेहा अक्कावाक अग्नीध्रः ।
एतेषां वाचः दुहन्ते । अथवा घेनवः दुहन्ते सत्या माशिरम् । आश्रयणीयं
मिश्रणं वा परमे प्रकृष्टे योमनि स्थाने यज्ञे वा । चत्वारि अत्यग्निष्टोम उक्थः
षोडशी अतिरावसतुर्थः । अथवा पृथिवी अन्तरिक्षं द्यौर्दिशइति । अथवा चत्वारो
वेदाः । अथवा चत्वारो महर्षिजः । अथवा चत्वारः समुद्राः । भुवनानि
निर्णिजे चतुर्दश भुवनानि सप्त भूरादयो लोकाः सप्त पातालानि तान्यपि
चारुणि चक्रे द्वातवान् । केन प्रकारेण नयतः ऋतैः रत्नैः यज्ञैः सत्यैर्वा अव-
र्द्धत । अथवा तत् तस्मै सप्त घेनवः सप्त रश्मयः । दुदुह्निरे । अथवा सप्तावताः ।
अथवा सप्त पावकजिह्वाः । सप्त मातरो वा सप्त भूरादयो लोकाः । सप्त पाता-
लानि सप्त सोमसंख्याः सप्त समुद्राः सप्त द्वीपानि सप्त खराः । एता दुदुह्निरे
सप्त । आशिरम् उडकं परमे योमनि । चत्वारि अन्याः भुवनानि पृथिव्याद्दीनि
चारुणि चक्रे । यत् ऋतैः यज्ञैः अवर्द्धतेत्यथवा चिः अस्मै सप्त घेनवः सप्त प्राणाः
शीर्षण्डाइति त्रिः उत्पत्ति-स्थिति-प्रलयेषु स सत्याम् अविनयाम् आशिरं ज्ञानं चत्वारि
भुवनानि जाग्रत्-स्वप्न-सुषुप्ति-तुरीयास्तु अद्दैतावस्थे मित्याम् तैर्जनैः अवर्द्धत विज्ञा-
नाय” — इति वि० ।

(अपामीवम् ॥) इन्द्रा । यसीमसुषुताः पाऽरिस्व

५ २ १ २ २ २ ४ २ २ २ २ २ ४ २ २ ४
व । अपा । मौवाभवतुराऽचाऽसासह । माताइ ।

२ ४ २ २ ३ ५ २ १ २
रसस्यमत्सताऽदाऽयाविनः । द्रवाइ । णस्वन्तइहस ।

३ २ ४
तुवाऽइन्द्राऽपवाऽपुः ॥ २५ ॥

(वायोरभिदः ॥) इन्द्रायसीमसुषुतः पर्यौ ॥ चोइस्वा

५ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
वा । अपामोवाभवतुरत्ससाऽसाऽहा । मातेरसस्यमत्स

२ २ २ ३ ५ ६ ५ १ २ ३ २
तदयाऽवीऽनौ । द्राऽऽऽवा । णाऽऽऽस्वा । ताइहसा

३ । चाऽऽ । तुवाऽइन्द्राऽपवाऽपुः ॥ २६ ॥ ८५

वेनोभार्गवऋषिः । हे “सोम !” त्वं “सु षुतः” सन् “इन्द्राय” तदर्थं “परिस्वव” परितो गच्छ रसं मुञ्च । “अमीवा” रोगः “रत्ससा सह” “मा ते रसस्य मत्सत हयाविनो द्रविणस्वन्त इह” “अप भवतु” अपगतो वियुक्ती भवतु “ते” तव “रसस्य” स्वांशं रसं पीत्वा “मा मत्सत” मा मद्यन्तु । कः ? “हयाविनः” हयं सत्यानृतं तेन युक्ताः पापिन इत्यर्थः । किञ्च “इन्द्रवः” ते रसाः

अथ नवमी ।

१ २ ४ १ २ ३ २ ४ ३ २ ४
असाविसोमोअरुषोवृषाहरी

१ २ ३ ३ २ १ १ २ १ २
राजेवदस्मोअभिगाअचिक्रदत् ।

३ २ ४ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
पुनानोवारमत्येध्यव्ययश्येनो

१ २ ३ १ २ ३ १ २
नयोनिङ्घृतवन्तमासदत् ॥ ८ ॥ ८६ *

(यामानि त्रीणि ॥) असाविसो । मोअरुषोर३४ ।

५ २ ४ ३ २ १ २ २ १ ५ ४
वृषाहरीः । राजेवदा । स्मोअभिगार३४ः । अचिक्र

१ २ १ २ २ १ ५ ४
दात् । पुनानोवा । रामतियार३४इ । षिअव्ययाम् ।

२ २ २ १ २ १ ४ ४
श्येनोनया । निङ्घृतवार३ । तमाप्रसदात् । ह्योपुइ ।

डा ॥ २७ ॥

“इह” अस्मिन्यन्त्रे “द्रविणस्वन्तः” अस्माकं धनवन्त “सन्तु”
भवन्तु † ॥ ८ ॥ ८५

* उ० ५, १, १३, १ = ऋ० ७, ३, ७, १ = ऊ० ५, २, ८—८, १, १—१७, २, ४—१८, २,
१७—१३, २, २० = ऊ० १, २, ८ ।

† ‘रसवन्तो भवन्तु देवानां न तु राक्षसादीनाम्’—इति वि० ।

१ १ ३ ५ १ २ ५ १११२ १
 असावीर३४सो । मोअरु२३४षाः । वर्षाचराये

१ १ ३ ५ १ ३ ५ १२ १
 ३ । राजेवार३४दा । सोअभीर३४गाः । आचिक्रदा

१ १ ३ ५ १ १ ५ १२ १
 २३त् । पुनानोर३४वा । रामातीर३४ये । प्रीअव्यया

१ १ ३ ५ १ १ ५ ३ २
 २३म् । श्येनोनार३४यो । निङ्गार्त्ता३४वा । तमा३ ।

१ १ ५२२ १ १ ११११
 सारदार३४औहोवा । दे३ । दिवीर३४पु ॥ २८ ॥

४ ५२ ४२ ५२ ४२ ५२ ४ २ ५२ ४२
 असाविसोमोअरुषोवृषाह । राइः । राजेवदसो

५ ४ २ ५ ४ ५ २ ४२ २ ५ ४ ५२ ४
 अभिगाअचिक्र । दात् । पुनानोवारमत्येध्वय । याम् ।

५२ ४२ २ ५ ४ ३ १ १ १ ५ ५२
 श्येनोनयोनिङ्गत् । वा । तमा३ । सारदा३४औ

२ १ १ ११११
 होवा । ए३ । दिवी३४पु ॥ २९ ॥ ८६

भरद्वाजो वसु ऋषिः । “सोमः” “असावि” अभिषुतोऽभूत् ।
 कीदृशः सोमः? “अरुषः” अरोचमानः* “वृषा” वर्षकः “हरिः”

* ‘अरुषः अरुषितः’—इति वि० । “अरुषम्”—इति रूपमानस्य पद्यदशं नेष-
 ष्टु कस ३,७ ।

अथ दशमी ।

३१७ ३ १२ ३१ ३१
प्रदेवमच्छामधुमन्तइन्दवे ।

५ ६ २३ २७ ३११
सिष्यदन्तगावआमधेनवः ।

३ १२ ६ १२ ३११
बर्हिषदीवचनवन्तऊधभिः

६ १२ ३ १२ ३ १२
परिस्रुतमुखियानिर्णिजन्धिरे ॥ १० ॥ ८७ *

हरितवर्णः† । स च “राजेव” “दक्षः” दर्शनीयः सन् “गाः” उदकानि‡ “अभि” लक्ष्य “अचिक्रदत्” शब्दङ्करोति स्व-रस-निर्गम-समये । पश्चात् “पुनानः” पूयमानः “अव्यम्” अविभवं “वारं” वालं पवित्रम् “अत्येषि”¶ हे सीम ! अतिक्रम्य गच्छसि । ततः “श्येनो न” श्येन इव “योनिं” स्त्रीयं स्थानं “घृतवन्तम्” उदक-वन्तम् § “आसदत्” वसतीवरीष्वासीदतीत्यर्थः ॥

“अत्येषि”-“पर्येति”—इति, “आसदत्”-“आसदम्”—इति च पाठः ॥ ८ ॥ ८६

* ऋ० ७,२,१८,१ ।

† हरिः हरणशीलः—इति वि० ।

‡ इदं भाषं नृग्यम् ।

¶ ‘अत्येषि अत्येति व्यत्ययेन’—इति वि० ।

§ “घृतम्”—इति उदकनामसु दशमं नैषण्डु कम् ११२ ।

॥ ‘विनियोगोऽस्य मवसेऽदनि’—इति वि० ।

(मरुतान्धेनु ॥) प्रादे । वमच्छामधुम । तत्रा २-
 इन्दवाः । आसिष्यार३४दा । तगावत्रा । नधा २इन
 वाः । बहिषार३४दाः । वचनावा २ । तज २धभाइः ।
 पारिस्त्रू २३४ताम् । उस्त्रियानिर्णिजन्धाइराये ३ । धाइ
 रा३४औहोवा । धाइइरा २३३५इ ॥ ३० ॥ ६७

वत्स ऋषिः* । “मधुमन्तः” मदकर-रस-युक्ताः “इन्दवः”
 सोमाः “देव” द्योतमानं सोमात्सकम् इन्द्रम् “अच्छ” प्रति
 “प्रासिष्यदन्त” परिस्यन्दन्ते ग्रहादिषु १ प्रचरन्ति । [स्यन्दते-
 र्णन्तस्य लुङि चङि रूपम्] तत्र दृष्टातः । “गाव आ न धेनवः”
 पयस्त्रिन्यः प्रीणयित्रः गावी यथा वत्सं प्रति पयांसि प्रस्रवन्ति

* “वत्सप्रीः भालन्दमः”—इति ऋषि-जै० ।

† यज्ञीयदेवानुद्दिष्ट्यांशशोऽतीतसोमा तदाधारत्वात्तदोद्युत्प्रथटादयोऽपि पद्मा
 उच्यन्ते । ते च प्रातःसवने, पञ्चविंशति-सङ्ख्याका भवन्ति । तथाहि—१९उपांशः
 —२अर्क्यामः—३ऐन्द्रवायवः—४ सैत्रावरुणः—५ आश्विनः—६ शक्रः—७ भन्वी—
 ८ आग्रयणः—९उक्थः—१०भ्रुवः—११-१२ऋतुयथाश्च तद्योदश—१३ऐन्द्राग्रः—
 १५वैश्वदेवश्चेति । साध्यन्दिनसवने चत्वारि—१त, मारुततीयात्सयो माहेन्द्रय चतुर्थः ।
 ऋतीयसवने तु पञ्च, तद्यथा—१आदित्यः—२गावित्तः—३महावैश्वदेवः—४पालीवतः
 —५हारिथोजनश्चेति ।—इत्येवं सङ्कलनया पद्माश्चतुस्त्रि मदिति ।

अथैकादशी ॥

१ २ ३क२२ ३१ २ ३
अञ्जतेव्यञ्जतेसमञ्जते

१ २ ३२ ३क २२
क्रातुर्ऋन्तिमध्वाभ्यञ्जते ।

१ २ ३ २३१२ २१२
सिन्धोरुच्छासेपतयन्तमुक्षण्

३२ २ २ ३१ २
द्विरण्यपावाःपशुमसुगृभणते ॥ ११ ॥ ८८ *

(शार्गानि त्रीणि ॥) अञ्जताइ । वियञ्जताइ । सम

२ १ २२ १ २ १
ञ्जाता२इ । क्रातुर्ऋ । तीमध्वा । भियञ्जाता

तद्वत् । किञ्च । “बर्हिषदः” बर्हिषि सीदत । “वचनवन्तः”
हन्मा-रवादि-शब्दवन्तः [उस्त्रियेति गोनाम †] तादृश्यो गावः
जधभिः पयआधारकैः स्त्रैः स्त्रैरुधोभिः तेभ्यः “परिस्रुत”
परितः स्रवणशीलं “निर्णिजं” शुद्धं पयोभूतं सोमरसं “धिरे”
दधिरे इन्द्रार्थं धारयन्ति ॥ १० ॥ ८७

* उ० ७, २, ११, १ = ऋ० ७, २, २०, २ = ऊहे ११, १, १७ ।

† “उस्त्रिया” — इति गोनासत्तु तृतीयं नैषण्डकम्-२, ११ ।

२इ । सिन्धोरुच्छ्रा । सेपतया । तमुच्चाणांम् । द्विर

एयपा । वाःशुमा । षसृग्भृणता३१उवार३४पु ॥ ३१ ॥

अञ्जा३हो । ते३होइ । वियञ्जते३सा३मञ्जताइ ।

क्रतू३च्चेइ । रिहा३हो । तिमधुवा३भी३ञ्जताइ ।

सिन्धो३र्होइ । उच्छ्रा३हो । सेपतया३न्ता३मुच्चाणम् ।

द्विरा३हो । एयपा३हो । वाःपशुमा । षुगा३र्भृणापु

ताइपुईइ ॥ ३२ ॥

हावाञ्जा । तार३४इ । वियञ्जतेसमञ्जते । एहिया ।

एहिया३४ । हाउक्रातूम् । रार३४इ । हन्तिमधुवाभि

यञ्जते । एहिया । एहिया३४ । हाउसाइन्धोः । ऊ३

३४त् । आसेपतयन्तमुच्चाणम् । एहिया । एहिया३४ ।

१२ ३२७ ३ १ २
अतप्तननुतदामोअश्रुते

३ २ ३१२ २ ४ १२ २२

श्रुतासइद्वहन्तःसन्तदाशत ॥ १२ ॥ ८८ *

॥ द्वितीय-दशति ॥

११ १२ १२ १ २ १
(अर्कपुष्पम् ॥) पवित्रन्ते विततम्ब्रह्मणस्पतेः । ऊवे

१ २ २ २ १ २ १ २
२३ । २ । होवाश्चाश् । चाइ । प्रभुर्गात्राणिपरियेषि

१ १ १ २ २ १ १
विश्वताश्ः । ऊवे२३ । २ । होवाश्चाश् । चाइ । अत

२ २ १ १ २ १ ३ १ १ २ २ २
प्तनूर्नतदारमोअश्रुतेः । ऊवे२३ । २ । होवाश्चाश्चा

१ २ १ १ १ १ १ १ १
इ । श्रुतासइद्वहन्तःसन्तदारशत । ऊवे२३ । २ । हो

१ २ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
वाश्चाश् । चाइ४ । औहोवा । अर्कदेवानाश्मरमेवि

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
योऽरमाश्च४५न् ॥ ३४ ॥

१ १ १ २ १ १ १ १ १ १
(अर्कपुष्पोत्तरम् ॥) पवित्रन्तेविततम्ब्रह्मणस्पतेः ।

० उ० २,१,१६,१ = ऋ० ०,३,८,१ = आरण्ये १,१,११—१,१,१२—ऊवे ०,२,१
—०,२,२—१५,१,१ = ऊवे १,१,८—४,१,३ ।

१ २२ १ १ २ २२ १ २२ १
 ऊवाइ । औहोवा२े । प्रभुर्गात्राणिपरियेषिविश्वतार३ः ।

१ २२ १ १ २ २१ २ २२ २ १
 ऊवाइ । औहोवा२े । अतप्ततनूर्नतदारमोअश्रुते३ । ऊ

२२ १ २२ २ १ २२
 वाइ । औहोवा२े । ष्टतासइहहन्तःसन्तदारशत ।

१ २२ १ ३ २ २ २ २ २
 ऊवाइ । औ । हो२े । वार३४ । औहोवा । अर्कस्य

२ २२ २ २२ २ २ २ २ २ २
 देवाःपरमेवियोरमार३४५न् ॥ ३५ ॥ ८८

॥ इति ग्रामे गेये षोडशः प्रपाठकः ॥

पवित्रऋषिः* । हे “ब्रह्मणस्पते” मन्वस्य स्वामिन् ।
 सोम ! “ते” “पवित्र” शोभन मङ्गं “विततं” सर्वत्र विस्तृतम् ।
 स “प्रभुः” प्रभविता त्वं “गात्राणि” पातुरङ्गानि “पर्येषि” परि
 गच्छसि । “विश्वतः” सर्वतः तव तन्पवित्रम् “अतप्ततनूः” पयो-
 ब्रतादिना असन्तप्तगात्रः + “आमः” अपरिपक्वः “नाश्रुते” न
 व्याप्नोति । “श्रुतासः ‡ इत्” श्रुताएव परिपक्वाएव “वहन्तः”
 यागं निर्वहन्तः तत् पवित्रं “समासत” व्याप्रवन्ति ॥

* “आङ्गिरसः”—इति ऋषि-नै० ।

† ‘अतप्तशरीरः सूक्ष्मरपि बिद्धैः दशापवित्रस्य’—इत्यादि वि० ।

‡ ‘श्रुतासः निष्यन्न-सोमाः’—इति वि० ।

॥ व्याप्रवन्ति द्रोणकलशम्—इति वि० ।

“सन्तदाशत”-“तत्समासत”—इति पाठौ * ॥ ६ ॥ ८८
इति श्रीमत्सायणार्थ-विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-प्रकाशे
इन्द्रोव्याख्याने पञ्चमस्याध्यायस्य नवमः खण्डः ॥

॥ इति जागतम् ॥

—०—

इन्द्रमच्छेतिखण्डेऽस्मिन् ऋची द्वादश संस्थिताः ।
सकला उष्णिहस्तात् वक्ष्यन्ते ऋषयः पृथक् ॥

तत्र दशमे खण्डे—
सैषा प्रथमा ।

१ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ १ २ ३ १ २
इन्द्रमच्छेत्सुताइमेवृषणंयन्तु हरयः ।

३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
अष्टे[†]जातासइन्द्रवःस्विदः ॥ १ ॥ १०० ‡

(पदे द्वे ॥) इन्द्रमच्छा । सुताइमा । औहो[‡]२३४वा ।

* तप्तमुद्राधारिणां वेङ्गवसम्प्रदाय-विशेषाणां नयेऽयमेव मन्त्रः शरीरे तप्त-चक्रा-
चक्रनख्यः ; तथाच “अतप्ततनूः” शङ्खचक्रादिभिः न तपन्ना तनूः यस्य स पुरुषः “आमः”
अपरिपक्वः असंस्कृतः अतएव “तप्त” प्रसिद्धं कैवल्यं “न अश्रुते” इत्यर्थः । वस्तुतोऽस्य
विनियोगो अष्टोत्तिसोम-द्वितीयेऽहनि ।

† “अष्टौ”—ऋ० ।

‡ अ० १, १, १०, १ = ऋ० ०, ५, ८, १ = ऊहे १, १, १०—२, १, ०—६, १, १०—६, २, ८
—८, १, २०—१०, १, १६—१०, २, १—१२, २, १०—१२, २, १—१२, १, १०—१४, १, ११—
१४, १, १० ।

१ २ १ ७ २ ३ ४ ५ ६ १ २ ३ ४ ५
 वृषण्य । तूहरया । औहोवा । शुष्टाज्जाता ।

२ ३ २ १ २ १ २ १
 सइन्द्रवाः । सुवर्वाश्वाः । आरश्वाः । डा ॥ १ ॥

५ २ १ २ १ २ १ २ १
 इन्द्रमच्छा । सुताइमाइ । ताइमाइ । वृ

२ १ ७ १ २ २ २ २ २ २ १
 षण्य । तूहरयाः । चारायाः । शुष्टेजाताइसा

० १ २ १ १ २ ५ २ २
 इन्द्रवाः । आइन्दाश्वाः । सुवराश्वाः । औहोवा ।

२ २ १ १ १ १ १
 विदोविदोश्वाः ॥ २ ॥

४ ५ ४ २ १ २
 (अनुपदे द्वे ॥) इन्द्रम् । इन्द्राम् । अक्शाश्चता

१ १ २ १ ० १
 इमेरे । आइमेरे । वृषण्य । तूहरयाः । राया

२ २ ५ ० १ १ २
 रेः । शुष्टेजाताइसाइन्द्रवाः । दावाश्वाः । सुवरा

५ २ २ १ १ १ १ १
 श्वाः । औहोवा । विदोश्वाः ॥ ३ ॥

३ ४ ३ ४ ३ ४ ३ ४ ५ २ २ ३
 इन्द्रमच्छसुताइमेवृषण्यन्तुहा । होश्वाः । रायाः ।

अथ द्वितीया ।

^{१ २} ^{३ १ २ ३ १ २} ^{१ १ २}
पृथन्वासेमजागृविरिन्द्रायिन्दीपरिस्रव ।

^{३ २ ३} ^{२ ३ १ २} ^{३ १ २}
द्युमन्तं प्रुषामाभरस्वर्विदम् ॥ २ ॥ १०१ *

^{१ २} ^{१ २} ^{३ ४ ५} ^२
श्रूष्ठाउवा । जाताउवा ३४ । सइन्दवःसुवा । हो ।

^{१ २}
विदत्रोर३४पुइ । डा ॥ ४ ॥

^{१ १ २} ^{४ ५} ^{१ २} ^५
(पौष्कलम् ॥ इन्द्रमाश्चसु । तार्इर३४माइ ।

^{१ १ २ १} ^{२ ३} ^५ ^{२ १} ^२ ^०
वृषाणंया । तूहारा३४याः । श्रुष्टाइजाता । सइर

^३ ^२ ^{१ ३ १ १ १ १}
न्दार३४पुवाइपुइः । सुर्वविदार३४पुः ॥ ५ ॥ १००

अग्निश्चाक्षुषऋषिः । “शुष्टे” श्रुष्टी क्षिप्रं “जातासः” जाताः
“इन्दवः” पात्रेषु चरन्तः “स्वर्विदः” सर्वज्ञाः † “हरयः”
हरितवर्णाः “सुताः” अभिषुताः “इमे” सोमाः “वृषणं” कामानां
सेत्तार मिन्द्रम् “अच्छ यन्तु” अभि गच्छन्तु ॥ १ ॥ १००

* ऋ० ७, ५, ९, ४ = जङ्घे ११, २, १ ।

† ‘स्वर्विदः स्वर्गं लोकं विदन्ति’—इति वि० ।

(ऐषिराणि पञ्च ॥) प्रधन्वासीहोइ । ^{१ १८ ८} ^१ औश्होर३४

^५ वा । ^{२ १८ १} मजागृविः । ^{८ १८ ८} इन्द्रायेन्दौहोइ । ^१ ^५ औश्होर३४वा ।

^{१ १} परिस्त्रव । ^{१ ८} द्युमन्तश्रौहोइ । ^१ ^५ औश्होर३४वा । ^{१ १८} षमा

^२ भर । ^{१ ८} सुवर्विदौहोइ । ^१ ^१ औश्होर३४५वाइपुई । ^१ ऊ२३

^५ ४पा ॥ ६ ॥

^{२ १८ ८} प्रधन्वासीहो । ^{१ १} वाश्हो । ^{१ ८ १} मजागृवौ२ः । ^{८ १८} इन्द्राये

^८ ^{१ १} ^{१ १} ^{१ ८}
न्दौहो । वाश्होइ । परिस्त्रावा२ । द्युमन्तश्रौहो ।

^{२ १} ^{२ ८ १} ^{१ ८} ^{२ १ ५}
वाश्हो । षममाभारा२ । सुवर्विदौहो । वाश्हो२ ।

^१ ^{५ ८ ८} ^१ ^५
वार३४औहोवा । ऊ२३४पा ॥ ७ ॥

^{५ ८ १८} औहौहोइ । ^{१ १} प्रधन्वासी२ । ^{८ १८} औहौहो । ^{१ ८ १} मजागृ

^{८ १८} ^{१ ८ १} ^{८ १८}
वौ२ः । औहौहोइ । इन्द्रायाइन्दार । औहौहोइ ।

^{१ १} ^{८ १८} ^{१ १} ^{८ १८}
परिस्त्रावा२ । औहौहोइ । द्युमन्ताश्रू२ । औहौहो ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ ३
 षममाभारा२ । औक्षीक्षोइ । सुवः । वारइ । दार३४ ।

५ २ २ ५
 औक्षोवा । ऊर३४पा ॥ ८ ॥

१ १ १ १ २ १
 ऊवारइ । ऊवारइ । हुवार३होयि । प्रधन्वासी

२ १ २ १ १
 २ । मजागृवी२ः । इन्द्रायाइन्द्रा२ । परिखावार ।

१ २ १ १
 द्युमन्ता३शु२ । षममाभारा२ । सुवर्वाइदा२म् ।

१ १ १ १ १ ३ ५ २ २
 हुवारइ । हुवारइ । हुवार३हो२ । वार३४औक्षोवा ।

३ ५
 ऊर३४पा ॥ ९ ॥

१ १ ४ २ ५ २ १ १ ५ १
 प्रधन्वा३सोमजागृवीः । इन्द्रारया२३इन्द्रो । ओइ ।

२ १ २ २ १ ३ ५ १ ०
 पा३राइखा३वा । द्युमारन्ता२३४शु । ओ । षमा

२ १ १ १ १ १
 भार३४पुरा६पुई । सुवर्वाइदा२३४५म् ॥ १० ॥ १०१

चक्षुर्मानवऋषिः । हे “सोम !” “जागृविः” जागरण-
 शीलस्त्व’ “प्रधन्व” प्रधर । हे “इन्द्रो” सोम ! “इन्द्राय” “परि

अथ तृतीया ।

१२ ३१ २ ४ २ ३१ २
सखायआनिषीदतपुनानायप्रगायत ।

३ २ ३ १८ २८ ३ २
शिष्नुनयज्ञैःपरिभूषतश्रिये ॥ ३ ॥ १०२ *

(शौक्तानि पञ्च ॥) सखाश्याआरे । निषीदता ।

२ २ १८ २ २ १
पुनानारश्या । प्रगायता । शिष्नुन्नारश्या । ज्ञैःपरा-

१ २ १
इभूरे । षताआरश्या३४३इ । ओर३४पूइ । डा ॥ ११ ॥

४ ५ ४ ५ २ ३ ५ १ ३ ५
साखायाआ । निषीदार३४ता । पुनारनार३४या ।

१ ३ ५ २ २ १ २ २ २ २ ३ ५
प्रारगा३४औहोवा । यार३४ता । शिष्नुनया । ज्ञैःप

२ १ १ ३ ५ २ २ २
रिभूर३ । षारतार३४औहोवा । श्रिये ॥ १२ ॥

स्त्रव" परितः पात्रेषु चर । किञ्च "द्युमन्तं" दीप्ति-युक्तम् † ।
"स्वर्विदं" सर्वस्य लक्ष्मकं "शुष्म" शत्रूणां शोषकं बलम् ‡
"आभर" आहर ॥ २ ॥ १०१

* उ० ४,२,९,१ = ऋ० ७,५,७,१ = ऊ० २,२ १—४,१,२—७,१,१८—७,१,१९—
९,१,१८—१४,१,२५ ।

† "द्युमन्तं"—इति दीप्ति-कर्मसु अन्तिमं नैषण्टु कम् १,१९ ।

‡ "शुष्मम्"—इति बलनामसु एकादशं नैषण्टु कम् २,९ ।

४ ५२ ४२ ५२ ५ २ २ १२ २
सखायआनि । षोदाईता । पुनानायप्रगायाता ।

शिष्नुन्नयज्ञैःपरा२इ । भूषार३ता३ । आर३या३४३इ ।

३
आर३४पुइ । डा ॥ १३ ॥

५२२ ४ ५२ ४२ ५२ ५ २ २ १२
ओहाइ । सखायआनि । षोदाईता । पुनानौहाइ ।

२२ १२ ५ ४ ५ ४ २२ १२ २२ १२ २
पुनानौहोये३ । याप्रायाप्रा । गायतौहोइ । गायतौहोये३ ।

४ ५ ४ ५ २ १ २ २ १ २ २ ४ ५
शाइशूँशाइशूम् । नयज्ञौहोइ । नयज्ञौहोये३ । पारी ।

३२ ५२ २ २ २२ ३ २
पारा३४ओहोवा । ए३ । भूषतश्रिये१ ॥ १४ ॥

५ २ ३ २ ३ ५ २ १ २ ३ ५
सखा । यआओर३४वा । निषाइ । दाताओर३४वा ।

२ २ १२ ५२ १ २ ३ ५ १ २
पुनानायप्रगायत । शाइशाओर२४वा । नयज्ञैःपरि

२ १ २ ३ ५ २
भू३ । पाताओर३४वा । श्रिये१ ॥ १५ ॥ १०२

पर्वतनारदाष्टषी* । हे "सखायः" सखिभूताः । "स्तोतारः"

* पर्वतो देवः काश्यपिः, नारदस्तु शैलखडी अप्सरसः इति ऋषि-नेत्रेय-सभ्यः ।

अथ चतुर्थी ।

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
तंवःसखायोमदायपुनानमभिगायत ।

३ २ ३ १ २ ३ १ २
शिष्टुन्नह्व्यैःस्वदयन्तगूर्तिभिः ॥ ४ ॥ १०३ *

(कार्णश्रवसानि त्रीणि ॥) ता२३४०वः । सा२३४

५ २२ १ २ १ २ १ १ २ ३
खा । योमदा२३या । पनानम । भिगाया२३ता ।

१ २ १ २ ३ २ २ १ २ ३ २ २ १
शाडूगुन्नह । व्यःस्वदया२३ । तङ्गूर्तिभा३४३३ । ओ२

३४५३ । डा ॥ १६ ॥

ऋत्विजः “आ नि षीदत” स्तोतु मुपविशत । अथ “पुनानाय”
पूयमानाय सोमाय “प्रगायत” प्रकर्षेण गायत तमभिष्टुत ततः
अभिष्टुतं सोमं “यज्ञैः” यजनीयैः हविर्भिः मिश्रितैः “श्रिये”
शोभार्थं “परिभूषत” परितोऽलङ्कुरुत । तत्र दृष्टान्तः—“शिष्टं
न” यथा शिष्टं बालं पुत्रं पितरः † आभरणैरलङ्कुर्वन्ति
तद्वत् ॥ ३ ॥ १०२

* उ० ४, १, १६, १ = ऋ० ५, ८, १ = ऊहे ३, २, १२—८, १, १०—८, १, ११—८, २,
१०—१८, १, १ ।

† ‘आभरः’—इति वि० ।

^{१ ३ ४ ५} ^{२२ १} ^{२, २} ^५ ^{२ २}
 औदृतं वः सखा । योम । दाया और ३४ वा । पुना
^१ ^५ ^२ ^३ ^५ ^{३ २, ३} ^५
 नमभिगा ३ । आ । और ३४ वा । यता और ३४ वा ।
^{१ २ १ २} ^{१ २ २} ^२ ^३ ^५ ^{३ २,}
 शिशुन्नह । व्यैः स्वदया ३ । आ । और ३४ वा । तगा
^३ ^५ ^३ ^५
 और ३४ वा । तीर ३४ भीः ॥ १७ ॥

^५ ^{२ २} ^५ ^{२ २ १} ^{३ २} ^१
 तं वः सखा योम दाद्या । पुनानमभिगा २ यत । शा
^० ^२ ^{४ २ ५} ^{३ २} ^१ ^४ ^२
 इशुन्नहा ३ । व्यैः स्व । दया ३ । ता ३ गू ३ । ता ३ ४ पू ३
^५
 भो ३ चा ३ ॥ १८ ॥ १०३

पर्वतनारदावृषी । हे “सखायः !” ऋत्विजः “वः” यूयं
 “मदाय” देवानां मदार्थं “पुनानं” पूयमानं “तं” सीमम्
 “अभिगायत” अभिष्टुत । तमिमं सीमं “शिशुं न” शिशुमिवा-
 लङ्कारैः क्षीरादिभिश्चालङ्कुर्वन्ति तद्वत् । “हव्यैः” हविर्भिर्मिश्र-
 यणैः “गूर्त्तिभिः” स्तुतिभिश्च * “स्वन्दयन्त” स्वादूकुरुत ।

“हव्यैः”-“यज्ञैः”-इति पाठौ ॥ ४ ॥ १०३

* गूर्त्तिभिरिति अर्चति-कर्मणो (नै० १, १४) गूर्धयते रूपमिदम् भाष्यकारस्य ।
 ‘गूर्त्तिभिः उद्यमाने रघ्नैर्धनैर्वा’-इति वि० ।

अथ पञ्चमी ।

३ १ २ २ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
 प्राणाशिगुर्माद्दीनात्^४हिन्वन्नृतस्यदीधितिम् ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
 विश्वापरिप्रियाभुवदधदिता ॥ ५ ॥ १०४ *

४ ५ ३ ५ २ ३
 (वाचः सामनी द्वे ॥) प्राणा । शा३३४इशूः । मद्वा

५ १ २ ५ २ १ २ २
 र३४इनाम् । हिन्वारनार३४त्ता । स्या३दाइधी३तीम् ।

१ २ २ २ ३ २ १ २ १
 वाइश्वापरि । प्रियाभुवार३त् । अधदिता३४३ । आ२३

४५इ । डा ॥ १८ ॥

४ ५ ४ ५ १ १ ५ २
 प्राणाप्राणा । शाइशुः^१शाइशुः^२ । मद्वा३शुवाये३ ।

१ १ १ १ २ १ २ १
 नार३४पुम् । हिन्वन्नार्त्तस्यदा३शुवाये३ । धीर३४

५ १ २ २ ५ १
 तीम् । विश्वापारिप्रिया३शुवार३ । भूर३४वात् । अधी

१ १ १ ३ ५ २ २
 र । हीर । ऊवाये३ । दारइता२३४औहीवा ।

२ ५
 ऊ३२३४पा ॥ २० ॥

* उ० ३, २, १८, १ = ऋ० ७, ५, ४, १ = ऊ० ३, १, १२ — ४, १, १ — ७, १, १० — ७, २, २१
 — ८, १, १४ — ८, २, १ — ११, १, ५ — १५, १, ८ — १६, १, ८ ।

(इन्द्रसामनी द्वे ॥) प्राणाग्निशूः । मद्वाऽऽइनाम् ।
^{४२ ५२ ४} ^{१ १} ^२
^२ ^५ ^१ ^{२ २} ^१ ^२
 औहोइवा । द्विन्वन्नतस्यदीधितिम् । वाइश्वाउवा ।
^{१ २} ^१ ^{३ २} ^२ ^२
 पाराउवा । प्रियाऽभुवत् । अधाउवाइ । एइ । द्विता१
 ॥ २१ ॥

^{५२ २} ^४ ^५ ^१ ^२ ^१
 प्राणा । होइइ । इयाद्वाइ । शाइशुर्मद्वाइ । ना
^{२२ ३ २२ ३} ^५ ^२ ^१ ^२
 रइम् । आउद्वाउ । होइवा । द्विन्वन्नृतस्यदीधिता-
^{२२ ३ २२ ३} ^५ ^२ ^{१ २} ^{२२ २२ ३ ३}
 इम् । आउद्वाउ । होइवा । विश्वापा । र्याउद्वाउ ।
^५ ^२ ^१ ^{१ ३} ^{५२ २} ^{१ २ ३}
 होइवा । प्रियाऽऽ । भूर्वारइ४ औहोवा । अधद्वि
^२
 ता१ ॥ २२ ॥

(मरुतां प्रेङ्खन्म् ॥) प्राणा । ह्वाइ । शारइइशूः ।
^{५२ २} ^{३ २} ^२ ^५
^{३ २} ^{२ १ २} ^{१ २} ^{१ २} ^५
 ह्वाइइ । मदीनारइम् । होवाइहोयेइ४ । द्विन्वन् ।
^{३ २} ^३ ^५ ^{३ २} ^{२ १ २}
 ह्वाइ । आरइ४ता । ह्वाइ । स्यदीधितारइम् ।

१ २ १ २ ५ २ ३ २ १ ५ १ १
 होवा३होये३४ । विश्वा । ह॒होइ । पा२३४री । ह॒हो
 ३इ । प्रियाभूवा२३त् । होवा३होये३ । आ२३धा३ ।
 २ ५
 ह्वा३४पू३तोई॒होइ ॥ २३ ॥ १०४

त्रितऋषिः* । “प्राणा” यज्ञं कुर्वाणा इत्यर्थः † । “महतीनां”
 महतीनां मंहनीयानां वा अपां ‡ “शिशुः” स्थानीयः सोमः §
 “ऋतस्य” यज्ञस्य “दीधिति” दीप्तिमन्तं प्रकाशकं वा स्वीयं
 रसम् “हिन्वन्” प्रेरयन् § । “विष्वा” सर्वाणि “प्रिया” प्रियाणि
 हवींषि “परि भुवत्” परिभवति व्याप्नोति । अपि च “द्विता”
 द्विधा भवति ॥ । दिवि पृथिव्यां च वर्तत इत्यर्थः । +

“प्राणा”-“क्राणा”—इति पाठः ॥ ५ ॥ १०४

* “आप्रः”—इति ऋषि-नै० ।

† माष्यकारसु क्राणाइति ऋत्वेदीयपाठमनुसृत्यैवं व्याख्यानवान् ; तथाच यास्कः
 —“गोभिः क्राणा अन्नूषत—गोभिः कुर्वाणा असोषत”—इति ४, १८ । सामवेदीय-
 पाठसु प्राणाइति अतएव ‘प्राणभूताः’—इति विवरण-व्याख्यानम् ।

‡ ‘गवाम्’—इति वि० ।

§ ‘शिशुः’ शंसनीयः—इति वि० ।

§ ‘आप्न वन्’—इति वि० ।

॥ ‘द्वैतवर्णा सोमदेवता एव’—इति वि० ।

† ‘विनियो, गोऽस्य षष्ठे ऽहनि’—इति वि० ।

अथ षष्ठी ।

१२ ३१२ ३२३ १२ ३१२
पवस्वदेववीतयइन्दोधाराभिरोजसा ।

२३ १ २
आकलशममधुमांत्सोमनःसदः ॥ ६ ॥ १०५ *

(प्राजापत्ये द्वे ॥) पवस्वदा^१रइ^१ । ववीता^{३ २ ३}र३^५याइ ।

१ २ २ ३ २ ३ ५ १२
आइन्दोधारा^२ । भिरोजा^{३ २ ३}र३^५सा । आकालशाम् ।

२ ३ ५ १ २ १ ४ ४
माधूमा^{२ ३}र३^५०त्सा । मनएमाना^{१ २ १}र३^४ । सदापूए । द्वापू
इ । डा ॥ २४ ॥

५ २ १ २ २ १ २
पवस्वदा । ववीतयाइ । इन्दोधा^२र३^१रा३^४ । भिरो

५ ५ १ २ २ १ १ १ १
जसा^{५ ५}ईए । आका^{१ २ २}र३^१हा । लाशा^{१ १ १}र३^१म् । माध^{१ १ १}र३^१हाइ ।

१ २ १ ५ ४ ५
मांत्सो^१र३^{२ १} । मनो^{२ १}र३^५वा । सापू^४दोपू^५हाइ ॥ २५ ॥ १०५

मनुर्ऋषिः † । हे “इन्दो” सोम ! “देववीतये” देवानां भक्ष-

* उ० ५,१,१०,१=ख० ७,५,१०,५=जह५,१,१०-११,२,१९-९,३,४-२४,१,११ ।

† “साप्सवः”—इति ऋषि-ज्ञे० ।

अथ सप्तमी ।

१ २ ३ २३ २२ ३ २३ १ २
सोमःपुनानजर्मिणाव्यंवारंविधावति ।

१ २ ३ १२ २२ ४ ३ १ २
अग्नेवाचःपवमानःकनिक्रदत् ॥ ७ ॥ १०६ *

(सुज्ञाने द्वे ॥) ^{५२}सोमःपुना । ^{२ २ १}नजर्मिणा । ^१अव्यं

^१वारा२म् । ^{२ १}विधावताइ । ^{२ २ १}अग्नेवाचा२ः । ^१पव । मार

^३२नार३४औहोवा । ^{५२ २}कनिक्रददेउपार३४५ ॥ २६ ॥

^{५२}सोमःपुना । ^{२ २ १}नजर्मिणावा३ । ^२आ२ । ^{१ ५}वार३४ । ^३औ
^२होवा । ^{१ २}अव्यंवारंविधावति । ^{३ २}अग्ने३ । ^{१ २}होवा३ । ^१हो

णाय “ओजसा” बलेन “धाराभिः” आत्मीयाभिः “पवस्व”
द्धर । हे “सोम” “मधुमान्” मदकररसवांस्त्वं “नः” अस्म-
दीयं “कलशं” द्रोणाख्यम् “आसद” आसीद । [सदेर्लङि-रू
पम् † ॥ ६ ॥ १०५

* उ० ३, १, १८, १=४० ७, ५, १०, ५=जहे २, २, १७—७, २, ८—८, ३, ४—१५, १, ११ ।

† ‘विनिधोगोऽस्य नवसेऽहनि’—इति वि० ।

२। वार३४। ^३ ^{५८ ८} ^{२८ १} ^{२८} ^{३ १} औहोवा । वाचःपवमानः । कनाइ ।

^{१ २} ^१ ^३ ^{५८ ८} ^३ ^५ होवाइ । होइ । वार३४ । औहोवा । क्रार३४दात् ॥२७॥

(द्यौते द्वे ॥) ^{४८ ५} ^{८ ४} ^१ ^८ सोमःपुनानज । मिणा । अव्यवारं-

^{२ १८} ^१ ^{१ ८ ८} ^{१ १ ८} ^२ ^{४ ५} विधावारइती । अग्नेवाचाः । पवमानाः । कार्शनिक ।

^{३ १ १ १ १}
दार३४पुत् ॥ २८ ॥

^{२८} ^{८ ८} ^३ ^{५८} ^२ ^८ ^८ ^३ सोमःपुनानजर्मिणार३४ऐही । अव्यंवारंविधावता

^{५८} ^२ ^{८ ८} ^{८ ३} ^{५८} ^{४ ५} ^२ २३४ऐही । अग्नेवाचःपवमानार३४ऐही । कानी । क्र

^५ ^५ ^४ ददेइ४ । हियाईहा । होपुइ । डा ॥ २९ ॥

(आतीषादीये द्वे ॥) ^{४८ ४} ^{५ ८} ^{१ २} ^३ ^५ सोमःपुना । नज३२मोरि३४णा ।

^१ ^{२८} ^१ ^२ ^{१ ५} ^१ ^५ अव्यंवारम् । विधावति । अग्राइइइ । वार३४चाः ।

^{१ ५} ^१ ^५ ^{३ २} ^४ पवारइ । मार३४नाः । कनाइइक्रापुदाईपुईत् ॥ ३० ॥

अथाष्टमी ।

१ २ ३ १ २ ३ ३ १ १ २ १ २

प्रपुनानायवेधसेत्सोमायवचउच्यते ।

३ १ २ २ २ १ १ ३ १ २

भृतिन्नभरामतिभिर्जुजोषते ॥ ८ ॥ १०७ *

३ ४ ५ २ १ ४ ५ ५ १ २ २
सोमःपुना । हो । नजर्मिणाद्ए । अव्यंवारविधा

२ २ ३ ३ १ १ १ १ १ १ १ २
१वाइती । अयेवा२३४५ । चार३४५ । पवमार३ना३ः ।

१ ३ ५ २ २ ३ १ १ १ १ १
कारना२३४औहोवा । क्रददेर३४५ ॥ ३१ ॥ १०६

अग्निर्ऋषिः † । “पुनानः” पूयमानः “सोमः” “उर्मिणा”
स्वीयथा धारया “अव्यम्” अविभवं “वारं” वालं पवित्रं “विधा-
वति” विविधं गच्छति । कीदृशः ? “पवमानः” पूतः “वाचः”
स्तोत्रस्य “अये” “कनिकदत्” पुनः पुनः शब्दं कुर्वन्
विधावति ‡ ॥

“अव्यम्”—“अव्यः”—इति साम्न ऋचः पाठः ॥ ७ ॥ १०६

* ऋ० ७, ५, ६, १ ।

† “वाचुषः”—इति ऋषि-ने० ।

‡ दाषति दर्धतीत्यादिना (पा० ७, ४, ६४) सिद्धम् ।

॥ ‘विनियोगोऽस्य चतुर्थेऽनि’—इति वि० ।

(सोमसामानि चत्वारि ॥) प्रपुनारश्नायवेधसाइ ।

होइ । होइ । सोमायवचाउच्याताइइ । भृतिन्नभरा

मतिभाइइः । जुजोषारश्ताइइइ ॥ आरइइइइ । डा
॥ ३२ ॥

प्रपुनानौहोषयवेधसाइ । सोमाञ्चौइहोइइ । यव
चउच्यताइ । भृताञ्चौइहोइइ । नभरामतिभाइः । जु

जाइइउवाइइ । षारइइते ॥ ३३ ॥ १०७

द्विती नाम ऋषिः* स्वात्मानं प्रत्याह । “पुनानाय” पवि
त्रेण पूयमानाय † “वेधसे” कर्मणो विधात्रे सोमाय‡: “वचः”
स्तौत्र-लक्षणं “प्रोचते” त्वया प्रोचताम् । किञ्च । “मतिभिः”
स्तुतिभिः “जुजोषते” प्रीयमाणाय स्तुतिं “प्रभर” प्रकर्षेण धार-
य । तत्र दृष्टान्तः । “भृतिन्न” यथा भृतकाय भृतिं सम्पादयति
तद्वत् ।

“वच उच्यते”-“वच उच्यते”—इति साम्न ऋचः पाठः ।

॥ ८ ॥ १०७

* “आप्तः”—इति ऋषिर्भे० ।

† ‘सोमपानाय’—इति वि० ।

‡ ‘मेधाविने सोमाय’—इति वि० । ‘वेधाः’—इति मेधाविनाससु षष्ठं नैष-
ण्डुकम् ९, २५ ।

अथ नवमी ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २
गोमन्नइन्दोअश्ववत्सुतःसुदक्षधनिव ।

१ २ ३ २ ४ २ ३ १ २
शुचिञ्च*वर्णमधिगोषुधारय ॥ ६ ॥ १०८ ॥

४ ५ २ ३ ४ २ ५ ५ १
गो४मन्नः । द्यौइ । इन्दोअश्ववाइदे । सूतःसुदक्ष

३ १ २ १ ३ २ ३ ४ २ २
धा१नीइवा । शुचिञ्चवार३४५ । णमधिगो२३४औहो

३ ५ २ १ ३ ४ ५ ४
वा । घूर३४धा । रया । औ३होवा । द्यौ५इ । डा ॥
॥ ३४ ॥ १०८

पर्वतनारदावृषी । हे “सुदक्ष” सुबल ! हे “इन्दो” सीम ।
“सुतः” अभिषुतस्त्वं “नःअस्माकम्”* “गोमत्” यज्ञ-साधन-
गी-युक्तं धनं “धनिव” धन्व [वर्णविकारः ण] गमय [धन्व-
तिर्गत्यर्थः †] ततो हं “शुचिं” पूतन्दीप्यमानं “वर्णं” रसञ्च
“गोषु” क्षीरादिषु “अधिधारय” अधिकं प्रापयामि ॥

* “ते” — इति ऋ० ।

† च० ७, ३, २०, १ = ऋ० ७, ५, ८, ४ = ऊहे १२, १, १४ — १७, १, २ — १८, २, ६ ।

‡ ‘नः अस्माकम्’ — इति वि० ।

¶ “व्यत्ययोवञ्जलम् (३, ४, ९८)” — इति पाणिनी-सूत्रस्य-सुप्तिङित्यादिवचने-
नेत्यर्थः ।

§ नि० नै० २, १४, ६४ ।

अथ दशमी ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ २ २
अस्मभ्यन्त्वावसुविदमभिवाणीरनूषत ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २
गोभिष्टे वर्णमभिवासयामसि ॥ १० ॥ १०८ *

४ ५ ३ ५ २ १ ३ ५
द्वावास्मा । भ्यारश्शन्त्वा । वाह्वीरश्शदाम् ।

१ १ २ ५ ३ १ ३ ५ २ ५
आभारद्द्वारश्शणीः । अनाओरश्शवा । षारश्शता ।

१ २ २ २ १ २ ३ २ १ २ २ ३
गोभिष्टे व । णमभिवारश्श । सयामसिद्वोरश्शपुद् । डा ॥

॥ ३५ ॥ १०८.

“धनिव”-“धन्व”—इति, “धास्य” “दीधरम्”—इति च
छन्दोग-बह्वृचानां पाठभेदः ॥ ८ ॥ १०८

पर्वतनारदाष्टमी । सोम ! “वसुविदं” धनस्य दातारं “त्वा”
त्वाम् “अस्मभ्य” धनादिदानार्थं “वाणीः” अस्मदीयावाचः
“अभ्यनूषत” अभिष्टवन्ति [नू स्तवने (अदा०प०)] । वयं
“ते” तव “वर्णम्” आवरकं रसं “गाभिः” गो-विकारैः क्षीरा-
दिभिः “अभिवासयामसि” अभिवासयामः अभित आच्छाद-
यामः ॥ १० ॥

अथैकादशी ।

१२ ३२७ ३२ ४१२ ४१ २
पवतेर्ह्यतोहरिरतिङ्करात्सिरत्सिद्ध्या ।

३क२२ ४ १२ ३२३१२
अभ्यर्षस्तोत्भ्योवीरवद्यशः ॥ ११ ॥ ११०

५ २ २१२ २
(यशात्सि त्रीणि ॥) पवतेहा । र्यतोहरिः । औ

२ ३ ५ १ २ १ ५ १ २ २
श्चोश्इ । औश्चोश्इवा । आतिङ्करात्सिरत्सिद्ध्या ।

४२ २ ४ ५ २ १० २ १ २ २ १
औश्चोश्इ । औश्चोश्इवा । अभ्यर्षस्तोत्भ्योवा ।

२ २ ३ ५ १ ५ ५ २ २ २
औश्चोश्इ । औश्चोश्इवा । रात्वारश्चौश्चोवा ।

१ २ १ ३ १ १ १ १
यशोयशात्श्चः ॥ ३६ ॥

३२ ४ ५ २ १ २ २ १ ५
पवाश् । पवतेहा । र्यतोहरिः । औश्चोइ । औश्

१ २ २ १ २ १ ५ १ २ २ २ १ २ १
चोइ । औश्चोइ । आतिङ्करात्सिरत्सिद्ध्या । औश्चो

५ ५ ४ २ १ २ २ १ २ २ २ २ २ २
इ । औश्चोइ । औश्चोइ । अभ्यर्षस्तोत्भ्योवा । औ

* उ० १,२,२१,२=३० ०,५,१२,३=कच् १.२.१६-६,२,१५-६,२,१६-६,२,२=कच् १,२,१६ ।

१ ५ ५ ३२ २ १ ५ ५ २ २
होइ । औइहोइ । औहोइ । रा२वा२३४ औहोवा ।

२ २ १ ४ १ १ १ १
यशोयशा२३४पुः ॥ ३७ ॥

३ ४ ५ २ १ ५ २ ४
पवतेहर्यतः । हरीइः । आ२३४ । तिङ्करात्सिर ।

५ २ १ २ ५ ३२ २ १ २
हिया । अभ्यर्षा२३४ । स्तोइ । भ्योवाइइ । रा२वा

५ २ २ ४ ५
२३४ औहोवा । या२३४शाः ॥ ३८ ॥ ११०

अग्निश्चाक्षुष ऋषिः । “हर्यतः” स्पृहणीयः* “हरिः”
हरितवर्णः सोमः “रह्यां” [तृतीयाया आकारः†] साधु वेगेन
“ह्वरांसि” कुटिलानि अनृज्जुनि पवित्राणि “अति पवते” अती-
त्य गच्छति । अथ प्रत्यक्षस्तुतिः—हे सोम ! त्वं “स्तोइभ्यः”
“वीरवत्” पुत्रयुक्तं “यशः” “अभ्यर्ष” अभिगमय प्रयच्छे-
त्यर्थः ‡ ।

“अभ्यर्ष”-“अभ्यर्षन्”—इति साम्न ऋचः पाठौ ॥ ११ ॥ ११०

* ‘हरिभिर्यन्ता’—इति वि० ।

† ‘सुपांसुक् (७, १, ३८)’—इत्यादिनेति भावः ।

‡ ‘विनिघोगोऽस्य प्रथमेऽहनि’—इति वि० ।

अथ द्वादशी ।

^{३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २}
परिकोशमधुश्चुतः सोमः पुनानो अर्षति ।

^{३ २ ७ ३ १ २ ३ १ २}
अभिवाणी ऋषीणां सप्तानूषत ॥ १२ ॥ १११ †

॥ तृतीय-दशति ॥

^{२ १ २ ४ ५} (भारद्वाजम् ॥) परिकोशमधुश्चुताम् । ^{१२} सोमः

^{२ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २} पुनानो अर्षति । ^{१ २} होये ३ । ^{२ ३} अभिवार ३४५ । ^{२ २ १ २ २} णी ऋषी

^{२ १ २ ३ ५ ३ ५} णां स । ^{३ ५} सप्तानां औ ३४वा । ^{३ ५} पार ३४ता ॥ ३६ ॥ १११

॥ इति अर्द्धः प्रपाठकः ॥

द्वितच्छेषिः ‡ । सः “पुनानः” पूयमानः सोमः “मधुश्चुत” मधुर-रसस्य चावयितारं द्रोणकलशं प्रति आत्मीयं रसं “पर्य-र्षति” परि गमयति । तमिमं सोमम् “ऋषीणां” “सप्तवाणीः” सप्तच्छन्दासिण “अभ्यनूषत” अभिष्टुवन्ति [नू स्तवने कुटादिः (प०) ।

• “सप्त”—इति ऋ० ।

† ऋ० ७, ५, ६, २ ।

‡ “आप्तः”—इति ऋषि-नै० ।

ण गायत्री, उल्लिख्, अनुष्टुप्, वृद्धती, पङ्क्तिः, त्रिष्टुप्, जगती चेति सप्त-च्छन्दांसि ।

“सोमः पुनानो अर्षति”-“अव्यये वारे अर्षति”—इति सान्न
ऋचः पाठो ॥ १२ ॥ १११

इति श्रीमत्सायणार्थ-विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-प्रकाशे
कन्दोव्याख्याने पञ्चमस्याध्यायस्य दशमः खण्डः ॥

॥ इत्यौष्णिहम् ॥

—०—

स्युः पवस्वेति खण्डेऽस्मिन्नृचोऽष्टौ ककुभोऽत्र तु ।

“ससुन्वे.”-इति गायत्री यवमध्येति* केचन ।

अक्षरव्यूहनादेशा ककुभेवेति केचन ।

“एष धारयासूतः” प्रगाथः काकुभोऽन्तिमः ।

ऋषीणां विप्रकीर्णत्वात् तत्र तत्राभिदधहे ॥

तत्र एकादशे खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
पवस्वमधुमत्तमइन्द्रायसोमक्रतुवित्तमोमदः ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २
महिद्युत्तमोमदः ॥ १ ॥ ११२

* “विपरौता यवमध्या (पि० ३, ५८)” यदाद्यन्तो पादौ लक्ष्णरौ भवतः
मध्यमस्य बह्वक्षरः तदा यवमध्येति कथ्यते ।

१ उ० १, १, १६, ०=ऋ० ०, ५, १०, १=कहे १, १, ६—०, १, ८—६, २, ०—१०, १, ५—
१०, १, ५—१३, १, ४—१३, २, १८—१४, १, ८ ।

ओम् ॥ (वासिष्ठम् ॥) पावा । स्वमाधुमा । तामा^३

ओर^३३४वा । ईर^५३४न्द्रा । यसोमक्रतुवित्तमोमदाः^२ ।

ओइ । माहाओर^३३४वा । द्युत्तमोमदार^५३४पुः ॥ १ ॥

(सफम् ॥) पा^३३४ । वस्वम । धुमत्ता^५द्माः । आ^२

इन्द्रा^३र । यसोमा^३र । क्रतुवाइत्ता^५रमो^३इ । मा^३रदाः ।

महिद्यु^३क्षाता^५रमो^३इ । मा^३र^५३४पुदोईहाइ ॥ २ ॥

पवस्वमधुमा । इहा । तमः । इन्द्रायसोमक्रतुवित्त

मोमा^३र^५रदाः । इहा । महाइद्यु^३र^५रक्षा । इहा । तमो

मा^३र^५रदा^३र^३ः । ओर^३३४पुइ । डा ॥ ३ ॥

(वासिष्ठम् ॥) पवस्वमा । एपु । धुमा । तमाः ।

इन्द्रायसो^३ । हा । औ^३र^५हो । मा^३क्रातुवो^३र^५रदा^३ ।

अथ द्वितीया ।

३ २ ३ २ ३ २ ७ २ १ २ ३ १ २ ३ २
अभिव्युन्नम्बृ हृद्यशइषस्पतेदिदीहिदेवदेवयुम् ।

१ २ २ २ ३ २ २
विकोशममधमंयुव ॥ २ ॥ ११३ *

१ २ २ ३ २ ३ २ १ २ १ ३
हा । औ३हो३४ । तमो३४मदाः । महाये३ । द्यूरत्ता ३

५ २ २ २ २ १ २ १ १ १ २
३४औहोवा । तमोमदा२३४पुः ॥ ४ ॥

२ १ २ ४ ५ २ ३ ५ २ १ ८
(सफम् ॥) पवस्वा३मधु । मत्ता२३४माः । इन्द्रा

२ १ १ १ ४ २ १ १ ५ २ १
यसोमा २ । क्रतुवाइत्ता३मो३ । मा३२३४दाः । महा

२ ४ २ ५
इ । द्युत्ताता३मो३ । मा३४पुदोईहाइ ॥ ५ ॥ ११२

गौरिवीतिः ऋषिः† । हे “सोम” । “मधुमत्तमः” अति-
शयेन माधुर्योपेतस्त्वम् “इन्द्राय” इन्द्रार्थं “मदः” मदकरः सन्
“पवस्व” चर । कीटशः ? “क्रतुवित्तमः” अत्यन्तं प्रज्ञायाः
कर्मणो बालश्रकः “महि” “महान्” मंहनीयो वा “द्युच्चतमः”
अत्यन्तदीप्तः “मदः” हृष्टः ॥ १ ॥ ११२

० उ० ३, २, १०, १ = ऋ० ७, ५, १८, ४ = ऊहे ३, १, २ — ५, १, १ — ८, १, १३ — १४, २, १४

† “शाक्ताः” — इति ऋषि-नै० ।

(ऐषिराणि चत्वारि ॥) अभाइ । द्युन्नाश्म्वृश्च
 ३५ २१ २२ २ ४ २२३५ २ १
 द्यशः । इषाः । पतेदिदीहिदेश्वाश्देवयुम् । विको ।
 २ ३ ४
 शम्भ । ध्यमाश्च०यूप्रवाइप्रई ॥ ६ ॥

अ । भ्यद्युन्नाम् । वृहाद्याश्शाः । इषास्पता
 १ २ ३ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
 इ । दीदीह्वारश्चइदे । वदाइवारश्चयुम् । विकौवा
 आरश्चवा । शम्भध्यभाश्चउवारश्च । यूरश्चवा ॥ ७ ॥

अभिद्युन्म्वृश्चत् । इहा । यशः । इषस्पतेदिदीहि
 देवदेवारश्चयुम् । विकौहोवाश्चाइ । शम्भारध्यमंयुव ।
 इडाश्चभाश्चश्च । आश्चश्चयु । डा ॥ ८ ॥

अभिद्युन्म्वृश्चद्यशाः । इषस्पताइ । दिदीहिदा
 इ । वादेवयुम् । विकोशम्भध्यमाश्चश्चोइ । यूरश्च
 वा । एहियाइहा । होप्रइ । डा ॥ ९ ॥ ११३

अथ तृतीया ।

१ २ ३ १ २ ३ १ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 आसीतापरिषिञ्चताश्वन्नस्तोममप्तु रध्रजस्तु रम् ।

३ १ २ ३ १ २

वनपृश्नमुदप्रुतम् ॥ ३ ॥ ११४ *

जर्ध्वसज्ञा ऋषिः† । हे “इषस्यते” अन्नस्य पते ! हे “देव”
 स्तोतव्य सोम ! “देवकामं”, त्वां वय मभिष्टुम इति शेषः । किञ्च ।
 त्वं “द्युम्नं” द्योतमानं “वृहत्” प्रभूतं “यशः” अन्नम् अस्त्रभ्यम्
 “अभिदीदिहि” आभिमुख्येन प्रकाशय प्रयच्छेत्यर्थः [आमन्त्रि-
 तस्याविद्यमानत्वेन ‡ पादादित्वात् निघातः¶] किञ्च “मध्यः
 मम् §” अतरिचस्थितं “कौशं” मेघं ॥ “वि युव” वृद्ध्यर्थं गमय-
 विश्लेषय + ॥

“देवयुम्”-“देवयुः”—इति पाठौ ॥ २ ॥ ११३.

* उ० ६, २, ६, १=क० ७, ५, १८, १=ज० १, २, १—७, १, १७—१२, १, १२ ।

† “आङ्गिरसः”—इति ऋषि-जै० ।

‡ “आमन्त्रितं पूर्वमविद्यमानवत्”—इति पा० ७, १, २० ।

¶ “आमन्त्रितस्य च (पा० ८, १, १८)”—इत्याह्निको निघातो न, अपितु

“आमन्त्रितस्य च (पा० ६, १, १८८)”—षाष्ठाशास्त्रुदात्तएवेति भावः ।

§ ‘मध्यमं मध्यमे सवने’—इति वि० माध्यन्दिने इति तस्यार्थः ।

॥ “कौशम्”—इति मेघनामस्य त्रिंशत्तमं नैषण्टु कम् १, १० ।

+ ‘विनियोगोऽस्य पञ्चमेऽहनि’—इति वि० ।

(कार्णश्रवसानि त्रीणि ॥) आसीतापा । रा२इ
 ३ ५ २ ३ ५ १ २ १ २ २ १ ५ २
 षार३४औहोवा । चार३४ता । अश्वन्नस्तोममपुरार२५
 १ २ २ १ २ १ २
 जस्तुरम् । औये३ । वना३ । औये । प्रक्षा३४ ।
 ५ २ २ १ ३ १ १ १ १ १
 औहोवा । उदप्रुता२३४५म् ॥ १० ॥

५ २ २ २ १ १
 आसीतापा । रिषि । चता२ । ऊ२ । हा२इ ।
 १ २ १ २ २ १
 ऊ२ । अश्वन्नस्तोमम । पुरार२म् । ऊ२ । हा२इ ।
 १
 ऊ२ । रज । स्तुरा२म् । ऊ२ । हा२इ । ऊ२ ।
 १ ३ २
 वन । प्रक्षा२म् । ऊ२ । हा२इ । ऊ२ । उद ।
 १ २ ५ २ ५
 प्रुता२३४औहोवा । ऊ३२३४पा ॥ ११ ॥

५ २ २ २ १
 आसीतापा । रि । षाइ । चता । अश्वान्नस्तो ।
 २ ३ ५ १ २ ३ ५ ४ १
 मामपू२३४राम् । रजास्तू२३४राम् । वनोहाइ । प्रा
 २ २ १ २ ५
 क्षामू३दा । ह्रग्माये३ । प्रू२३४ताम् ॥ १२ ॥

(वाचःसामानि त्रीणि ॥) आसोतापारीक्षिञ्चता ।

आश्वाओर३४वा । नस्तोममग्नुरारजस्तुरा३म् ।

होइ । वानाओर३४वा । प्रक्षमुदप्रुता३४म् ॥ १३ ॥

आसो३४ओहोवा । तापराइषिञ्चाता२ । आश्व-

नस्तो । मामग्नुरारम् । राजस्तुर३४राम् । वनो

हाइ । प्राक्षमुदा३१उवा३३ । प्रु३३४ताम् ॥ १४ ॥

आसोतापा । हो । रिषिञ्चता३३ । आश्वनस्तो

मामग्नुरारम् । राजस्तुरम् । वानप्राक्षार३म् । ज

३३दा३ । प्रु३४प्रुतो३हाइ ॥ १५ ॥

ऋजिश्वा ऋषिः* । हे ऋत्विजः ! “आ सोत” सोम मभिषुत
[षुञ् अभिषवे (स्त्रा० उ०) लोटि छान्दसो विकरणस्य लुक् †

* “भारद्वाजः”—इति ऋषि-मै० ।

† “सु पांसुलुक् (१.७, १८)”—इत्यादिनेति भावः ।

अथ चतुर्थी ।

३ २ ३ १ २ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
एतमुत्पन्नदृच्युत्सहस्रधारंवृषमन्दिबोदुहम् ।

३ १ २ ३ १ २
विश्वामहनिविभ्रतम् ॥ ४ ॥ ११५ *

(कौत्समलवर्द्धिषे द्वे ॥) एताम् । ऊत्याम् । मदा

१ ३ ५ २ १ २ १ २ १
रच्युत्सहस्रधारम् । सहास्रधा । रांवृषभाश्म् । दिवो

“तप्तनप्तमथनाश्च (पा०७, १, १४५)” —इति तस्य तवादेशः] किं
च । “परिषिञ्चत” परितः वसतीवर्यादिभिः सिञ्चत । कीदृ-
शम् ? “अश्वं न” अश्वमिव वेगिनम् । “स्तीमं” स्तीतव्यम्
“असुरम्” † अन्तरिक्षस्थितानां सुदकानां प्रेरकं “रजस्तुरं”
तेजसां वा प्रेरकम् । “वनप्रक्षम्” उदकैः सम्पृक्तम् । यद्वा ।
कालेषु पात्रेषु क्षारकं प्रकीर्णम् “उदप्रुतम्” उदकं गच्छन्तं
प्लवमानं सोममभिषुतमभिषिञ्चत ॥

“वनप्रक्षं”-“वनप्रक्षम्” —इति साम्न ऋचः पाठौ ॥ ३ ॥ ११४

* ऋ० ७, ५, १८, १ ।

† ‘नरति नम्’ —इति वि० ।

‡ ‘विमिथोगोऽस्य हतीयेऽग्निः’ —इति वि० ।

^१२ ^५ ^१ ^१
 २दु२३४हाम् । विश्वारेहो१इ । होइ । वार३हृ३ ।

^१ ^५ ^५ ^२ ^५
 नारइवार३४ओहोवा । भार३४ताम् ॥ १६ ॥

^४ ^५ ^५ ^१ ^५
 एतामूत्याम् । मदा३१ओवार३ । च्यूर३४ताम् ।

^१ ^२ ^१ ^२ ^१ ^४ ^५ ^४ ^५ ^१
 सहस्रधारवृषभन्दिबोदुह्वार३म् । वाइश्वावाह । निवा

^१ ^५
 ३१ओवाये३ । आर३४ताम् ॥ १७ ॥

^५ ^४ ^५ ^४ ^४ ^१
 (शङ्कु ॥) एतमुत्यम् । ए५ । मदा । च्युताम् ।

^२ ^२ ^१ ^१ ^१ ^१
 सहस्रधारवृषभन्दिबोदूर३हाम् । वाइश्वारेवाहृ३ ।

^४ ^५
 निबोर३४वा । आप्तोइह्वारइ ॥ १८ ॥

^५ ^४ ^५ ^४ ^२ ^३ ^५
 (कौलमसबर्हिषाणि त्रीणि ॥) एतमुत्यम् । ओ

^५ ^४ ^५ ^४ ^२ ^३ ^५
 ह्वारइ । मद्युतम् । ओह्वारइ । साहस्रा३३४धा ।

^२ ^५ ^२ ^२ ^५ ^१
 रवार्षार३४भाम् । दिवोदुह्वमेर३४ह्वारइ । विश्वारेह्वार

१इ। वार३हृ३। ^{१ ३ ५ २ २} नार३वार३४औहोवा । ^३ भार३४

^५ ताम् ॥ १८ ॥

^{५ २ २ ३ ४ ५} एतामुत्यम्नदाच्युताम् । ^{१ २} साहस्रधा । ^{१०} रांवृषाभा-
रम् । ^१ दिवो२ । ^{२ २} दुहमीइ । ^१ विश्वावसूनिवार३होइ ।

^२ भ्रातमा३शउवार३ । ^{२ १ ५} ऊ३र३४पा ॥ २० ॥

^{३ २ २} एता३४म् । ^{५ २ ४ ५} उत्यम्नदा । ^{२ १ २ ५} च्युताम् । ^{२ २ ५} सहस्रधार२
^१ वृ । ^१ षभम् । ^{१ ५} दिवो२३१२३ । ^{१ २} दूर३४हाम् । ^{१ २} विश्वा

^{२ २ १ २} वसूनिवा३ओये३ । ^१ भार३४ताम् । ^{५ २ ५ ४} एहियाहृहा । ^४ होपूइ ।

डा ॥ २१ ॥ ११५

कृतयशाऋषिः* । “दिवः” टेवान् कामयमानान्ऋत्विजः† ।

* “आङ्गिरसः”—इति ऋषि नै० ।

† ‘दिवो दुहम—दिव आहृत्य इमं लोक मुदकेन पूरयति’—इति वि० ।

अथ पञ्चमी ।

१ २ ३ १२ २२ ३२ २ १ २ २ १ २२
ससुन्वेयोवह्नांयोरायामानितायइडानाम् ।

२ ३ १ २ ३ २
सोमोयःसुत्तितौनाम् ॥ ५ ॥ ११६ *

(दीर्घम् ॥) साह्व । न्वेयोवह्ना२३नाम् । योरा

१ २ २ १ २ १ २ १ २ १
रयामा२ । नेतायइडा२३नाम् । सो२३माः । यःसु

२ १ ५ ५
श्रितार३४इनोईहाइ ॥ २२ ॥

“एतं” “त्यसु” सोममेव “दुहम्” अदुहन् [दुहेलिङि रूपम्†] दुहन्ति स्म [छान्दसो नकारस्य मकारः ‡] “ग्रावाणो वत्सा ऋत्विजो दुहन्तीति” तैत्तिरीयक ब्राह्मणम्] कीदृशं सोमम्? “मदच्युत” मदस्य प्रेरकं “सहस्रधारं” बहुधारम् “वृषभं” कामानां वर्षकं “विश्वानि” सर्वाणि “वसूनि” धनानि “विभ्रतं” धारयन्तम् ॥

“दिवोदुहम्”—इति, “दिवं दुहुम्”—इति पाठौ ॥ ४ ॥ ११५

* उ० ४, १, १८, १=ऋ० ७, ५, १८, २=ऊचे ३, २, १—२७, १, १४ ।

† “दुह प्रपूर्णे”—अदा० प० ।

‡ “अत्यथोबहुलम् (पा० १, ४, ९८)”—इत्यनेनेति भावः ।

(लोमसाम) ॥ ^४समुद्वाउ । ^५न्वेयोवह्वना^{१२२}३७

^२द्वाउ । ^१योराश्यामा^१२ । ^{२२}नेतायः । ^१इडाना^१३७^२द्वा

^{१२२}उ । ^२सोमोयः^१ह्व^१द्वाउ । ^{२२२}क्षितीनाम् । ^४और^४द्वा

^५वा । ^४द्वोपुद् । डा ॥ २३ ॥

सोमसामानि त्रीणि ॥) ^४सः । ^३स्वेसाह्व । ^१न्वेयो^२

^२वसा^{११११}३७^{१२२}उवा^{१२२}३ । ^{२२}नार^{२२}३४^{२२}पुम् । ^{२२}योरा^{२२}रया^{२२}मा^{२२}ने^{२२}ताय

^{१२२}इडा^{२२}रना^२३म् । ^{२२}सोमौ^२वा^५औ^१र^२३४^२वा । ^१यः^२सु^२क्षिता^{३३}३७

^२वाये^१३ । ^१नार^{११११}३४^२पुम् ॥ २४ ॥

^२स^१सु^{४२}न्वे^{५२}र^२३^२यो^२व^२ह्व^२ना^२म् । ^{२२}योरा^२या^२श^२मा^२३^२ने । ^२ताय

^१इडा^{१२२}३३^१५^२ना^२६^२पु^२६^२म् । ^{१२२}सोमो^१र^२यः^२सु^२क्षि^२ती^२ना^२म् । ^२सो

^{११११}मा^२३३^२४^२पुः ॥ २५ ॥

^४स^५सु^२न्व^२याः । ^४ए^५वा^२ह्व । ^{२२}ना^२यो^२रा^२श^२या^२३^२मा । ^२ने^२ता

अथ षष्ठी ।

२ १ २ १ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 त्व्द्धारङ्ग*दैव्याः स्यवमानजनिमानिद्यु मत्तमः ।

३ १ २ ३ १ २
 अमृतत्वायघोषयन् ॥ ६ ॥ ११७ †

१ २ ३ २ १ १ २ १
 यद्द्वारङ्गना३४म् । सोमाः । यः सुचि । तार३४५इ ।

३ १ १ १ १
 नार३४५म् ॥ २६ ॥ ११६

ऋणवऋषिः ॥ “यः” “सः” “सोमः” “सुन्वे” अभिसुषुवे
 ऋत्विग्भिः § । यः सोमः “वसूनां” धनानां “अनेता” यश्च
 “रायां” [रान्ति प्रयच्छन्ति क्षीरादिकमिति] रायो गावस्तेषा
 मानेता विद्यते यश्च सोमः “सुचितीनां” शोभन-मनुष्याणाम् ॥
 अनेता सोऽभिषुतोऽभूदिति † ॥ ५ ॥ ११६

* “द्धारङ्ग” — इति
 † “दैव्या” — इति ष } ऋ०-पाठौ ।

‡ ङ० १, १, १७, १ = ऋ० ७, ५, १७, ३ = ऊच्चे १, २, १६ — ५, १, १६ — ११, २, १८ — १८,

१, ११ ।

॥ “आङ्गिरसः” — इति ऋषि-मै० ।

§ “सुन्वे सुमः” — इति वि० ।

॥ “चितयः” — इति मनुष्य-नामसु षष्ठं नैषष्टु कस् २, २ ।

+ ‘विनियोगोऽस्य षष्ठोऽग्निः’ — इति वि० ।

(श्रौतोष्माणि चत्वारि ॥) त्व^५च्छ्रिया । ग^२दाइवियप

व^२मानजनिमानी^२द्यु^१मा^२र । ता^२मा^२रः । आ^२मा^१र^१त्ता

त्वा^२र^३ । य^२घो^१र^५३४वा । षा^४प्रयो^५द्द्वाइ ॥ २७ ॥

त्व^५च्छ्रिया । ग^{२१}दाइविय । प^२वमान । हो^१वा^२र^२द्वाइ ।

ज^१निमा^२र^५३नी^२३४ । द्यु^२म । ता^२र^५माः । अ^१मा^२र^२३ । ता

र^३त्वा^५र^२३४औ^२हो^१वा । य^२घो^१र^१षया^१र^१३४पु^१न् ॥ २८ ॥

त्व^४च्छ्रि^५द्द्वा^४ङ्ग^१दा । वि^२य । प^२वमानजनिमानि^२द्यु^२मत्ता^२र

र^२माः । अ^१मा^२र्त्तार^२त्वा^२र । य^{२१}घो^५र^४३४वा । षा^४प्रयो^४द्

द्वाइ ॥ २९ ॥

त्व^५च्छ्रो^२र^४अ^५ङ्ग^५दै^{२१}विया । प^१वमा^२र^२ना । ज^२निमा^१र^१ना

ये^२र^५३४ । द्यु^२म । ता^२र^२माः । अ^१मा^२र्त्तार^२त्वा^२र । य^{२१}घो^२र

३४वा । षा^५प्रयो^४द्द्वाइ ॥ ३० ॥ ११७

अथ सप्तमी ।

२१ २२ ३२ ३ १२ १ १ २
एषस्यधारयासुतीव्यावारिभिःपवतेमदिन्तमः ।

१ २ ३ ४ २ १ २
क्रीडन्मिरपामिव ॥ ७ ॥ ११८ *

(गायत्रपाश्र्वम् ॥) एषाः । स्याधारयाश्उवा

५ १ २ १ २ २ १ २ २ २
२३ । ह्रस्वताः । अव्यारवारिभिःपवतेमदिन्तमः । क्री

१ १ ३ २ १ ४ १ १ १ १ १
डानुमीरः । अपाश्र्वम् । ह्रस्वात् । आइवारश्च ॥ ३१ ॥

शक्तिः ऋषिः † । हे “पवमान” पूयमान सोम ! “द्युमत्तमः”
अतिशयेन दीप्तिमान् “त्वं हि” त्वमेव “दैव्यं” देवसम्बन्धीनि
“जनिमानि” जन्मानि देवानित्यर्थः । जानासीति शेषः । तानभि
लक्ष्य “अमृतत्वाय” तेषाम् अमरणाय “अङ्ग” क्षिप्रं ‡ “घोष-
यन्” ऋत्विजो ग्रावाणोव शब्द मुदपादयन् उत्पादयन्ति ¶ [हि
योगादनिघातः § ॥

“घोषयन्”-“घोषः”—इति पाठौ ॥ ६ ॥ ११७

* ऋ० ७, ५, १७, ५=ऊहे ४, १, ११-१५, १, १ ।

† “वासिष्ठः”—इति ऋषि-ने० ।

‡ “अङ्गेति क्षिप्रनामाक्षितमेवाङ्कितं भवति”—इति याज्ञः (निघ०ने० ५, १७) ।

¶ ‘घोषयन् ह्रस्वसे’—इति वि० ।

§ “यद्वित्तु परम्हन्दसि”—इति पा० ८, १, ५६ ।

॥ ‘विनिघोगोऽस्य सप्तम्येऽहनि’—इति वि० ।

४२ ५ १ २ २
(सन्तनि) ॥ एषाहाउ । स्याधारयाश्उवार३ ।

५ १ ५ १ २ २ १ ३ ४२
सू३४ताः । अव्यार्वारेभिःपवतेमदिन्तमा२३ः । क्रीडन्

५ १ २ ५
हाउ । ऊर्मिरपाश्उवार३ । ई२३४वा ॥—*

२ १ २ २
(सोमसामानि चैव त्रीणि ॥) एषस्यधा । राया१

३ २ १ २ १
सूतारः । अव्यावाराइ । भाइःपवते । मदिन्तमाः ।

२ २ १ २ ४ २ ५
क्रीडन् २३मी३ः । आ२३पा३म् । आ३४पुइवोईहाइ ॥३३॥

२ १ २ ४ ५ १ १ २ २
एषस्याश्धारयासुताः । अव्याहो२इ । वारेभिःपव

२ ० १ २ २ ३ २
तेभादिन्तमा२ः । क्रीडा २न्हो३इ । ऊ२३मीः । अपा

२ १ २ ४ ५ ४
मिवा । औ३होवा । होपुइ । डा ॥ ३४ ॥

* एतस्यैव साधः परार्द्धं घञ्छिद्येत्यष्टमस्यो गानम् । अनयोः सप्तमाष्टमयोः ऋचोः प्रगाथो भवति । सीमांसादर्शनाधिकरणसालायां नवमाष्टाद्य-द्वितीयपाद-षष्ठाधिकरणादौ तल्लक्षणादयोऽपि विशारिताः । अस्ति चामैव भाष्यकृतो भूमिकार्या नदुल्लेखः समन्तात् (२५ पृ०—३८ पृ०) तेनामयोः तृष्कं सम्पद्यते, अत्रैतादृग् विमित्र-सूक्त-गान-दर्शनस्यायमेव हेतुः । तादृश-तृष्-सूक्त-गानानि चात्र ऊहे (४, १, ११—१८, १, १) स्फुटानि ।

४२ २४ २ १२ २२ १ २ ३ २ १
 एषस्यधाप्ररयासुताः । अव्यावाराइ । मिःपवता२

३इ । मदिन्तमाः । क्रीडन्नूर्मिरपोवाश्च्री२३४वा । आ-

५
 प्रइवोईच्छाइ ॥ ३५ ॥ ११८

॥ इति ग्रामे गेये सप्तदशः प्रपाठकः ॥

॥ इति गेयगानं सम्पूर्णम् ॥

उरुऋषिः* । “स्यः” सः “एषः” “सुतः” अभिषुतः सोमः
 “अव्या वारेभिः” अवेर्वालैः तेभ्यः पवित्रे “धारया” आत्मीयया
 “पवते” कलश मभिलक्ष्य चरति । कीदृशः ? “मदिन्तमः”
 मादयित्तमः । “अपामिव” उदकानाम् “जर्मिः” सङ्घात इव
 “क्रीडन्” इतस्ततः सङ्कीडमानः पवते † ॥

“अव्यावारेभिः”—“अव्योवारेभिः”—इति साम्न ऋचः
 पाठभेदः ॥ ७ ॥ ११८

* “आङ्गिरसः”—इति ऋषि-भे० ।

† ‘विनियोगोऽस्य सप्तमेऽङ्गिनि’—इति वि० ।

अष्टाष्टमी ।

११ २३ ३३ २ २ १ २२३ १ २२३ १ २
यउस्त्रियाअपियाअन्तरश्मनिनिर्गाअकृन्तदोजसा ।

१२ २१ ३२३ १ ६१ २ १ १२ १ ६१
अभिव्रजन्तन्निषेगव्यमश्वं प्रवर्मीवधृष्णवारुज (ओ३म् वमी^१)

२ ३१२

वधृष्णवारुज*) ॥ ८ ॥ ११९ †

॥ चतुर्थ-दशति ॥

॥ इति षष्ठः प्रपाठकः समाप्तः ॥ ३

॥ समाप्तञ्च कृन्दार्चिकम् ॥ १

१ १२ १ २ १ ४ ५ १
यउस्त्रियारअपियाअन्तरश्मनीर३ । निर्गाहाउ । आ

२ ५ २१ २ २१
कृन्तदा३१उवार३ । जार३४सा । अभिव्रजन्तन्निषेगव्यम

३ ४ ५ १ २
श्रियार३म् । वमी^१हाउ । वाधृष्णवार३उवार३ । हूर

५
३४जा ॥ ३२ § ॥ ११९

* क० घ० पुस्तकयो रेव मभ्यासपाठो न दृश्यते । वस्तुतः खण्डादि-समाप्तावपि अन्त्याभ्यासो वैदिकशैली ।

† ऋ० ७, ५, १८, १ = ऊहे ४, १, २ — १८, २, १ ।

‡, १ भाष्यकृतः सायणस्य मत-विरुद्धरते परं सः सर्वमूलपुस्तकेषु ।

§ इदं हि, पूर्व-प्रदर्शित-‘सन्नि’-नामकस्य ‘एषाहाउ’—इत्येतस्य (१३८ पृ०) साम्नाऽन्तिमं दलम् । ततश्च न तु गेयगानादन्यदिनि ध्येयम् । अतएव द्वाविंशदङ्कान्वितमिति शम् ।

ऋजिश्वाऋषिः * । “यः” सोमः “उत्त्रियाः” उत्तरणशीलाः+
 “अपियाः” अप्याः [आपइत्यन्तरिक्षनाम (नै० १, ३, ८)। अस्माद्
 “भवे छन्दसि (पा० ४, ४, ११०)”—इति यत्] अन्तरिक्षस्थाः ।
 अहि-प्रभृतिभिरसुरैः † अपाहृत्य निहिता “गाः” आपः ‡
 “अश्मनि” मेघे § “अन्तः” मध्ये स्थिताइत्यर्थः । “ओजसा”
 बलेन “निरक्तन्तत्” निरच्छिनत् निरगमयत् अन्तरिक्षाहृष्टि
 मकार्षीदित्यर्थः । स त्वम् असुरै रपहृतं “गव्यम्” गो-सम्बन्धि
 “अश्वाम्” अश्वेषु भवं “व्रजं” समूहं “अभि तन्निषे” अभितो
 व्याप्नोति [तनु विस्तारे—छान्दसे लिटि ॥ “तनिपत्योश्छन्दसि
 (पा० ६, ४, ६६)”—इत्युपधालोपः] । किञ्च । हे “धृष्णो” शत्रु-
 धर्षणशील+ सोम ! स त्वं “वमीव” कवचीवः+ “आरुज”
 असुरान् जहि ॥

* “भारद्वाजः”—इति ऋषि-नै० ।

+ ‘उत्त्रियाः’ आदित्य-रश्मयः अत्रुद्धा वा’—इति वि० । “उत्त्रियाः”—इति गोनामस्तु
 तृतीयं नैघण्टुकम् (२, ११) । “उत्त्रियाः”—इति तु रश्मिनामस्तु नवमं नैघण्टुकम्
 (१, ४) । “उत्त्रियेति गोनामोद्वाविणोऽस्या भोगा उत्त्रेति च”—इति याज्ञः
 (निरु० नै० ४, १६) ।

‡ अहिरिति असुरइति चेमी द्रावेव मेघपर्यायौ नै० १, १०, २७-२८ ।

§ इह मानं मृग्यम् ।

§ “अश्माम्”—इति मेघनामस्तु अष्टमं नैघण्टुकम् १, १० ।

॥ “छन्दसि लिटि”—इति पा० ६, २, १०५ ।

+ ‘धृष्णो धारयन्’—इति वि० ।

‡ ‘वमी’ सविता’—इति वि० ।

“अपियाअन्तरश्मनि”-“अप्याअन्तरश्मनः”-इति छन्दोग-
बह्वृचानां पाठभेदः ॥ ८ ॥ ११९

इति श्रीमत्सायणाचार्य-विरचिते सामवेदार्थ-प्रकाशे छन्दो-
व्याख्याने पञ्चमस्याध्यायस्यैकादशः खण्डः ॥११॥

॥ इति काकुभं समाप्तम् ॥

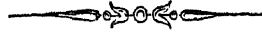
वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हाहं निवारयन् ।
पुमर्थोऽस्तुरो देयाद्विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ ५ ॥

इति श्रीमद्राजाधिराज-परमेश्वर-वैदिकमार्गप्रवर्त्तक-श्रीवीर-
बुक्क-भूपाल-साम्राज्यधुरन्धरेण सायणाचार्येण विरचिते
सप्तमोऽध्यायः समाप्तः ॥ ५ ॥

॥ सौम्यं पावमानं वा पर्वं काण्डं वा समाप्तम् ॥

॥ इति तृतीयं पर्वं ॥

अथ षष्ठोऽध्याय आरभ्यते ॥

यस्य निःश्वसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।
निर्ममे तमहं वन्दे विद्यातीर्थ-महेश्वरम् ॥ १ ॥

आरण्यकाभिधः* षष्ठोऽध्यायो व्याक्रियतेऽधुना † ॥ २ ॥
तत्रेन्द्रेत्यादिकानान्तु पञ्चपञ्चाशतां क्रमात् ।
ऋषिं कृन्दो देवतञ्च तत्र तत्राभिदध्महे ॥ ३ ॥

तत्राद्याया ऋची द्रष्टा भरद्वाजः प्रकीर्तितः ।
द्वितीयस्या वसिष्ठः स्यात्तृतीयाया ऋचः स्मृतः ॥ ४ ॥
वामदेव स्ततश्कृन्दो बृहती त्रिष्टुबेव च ।
गायत्रीति क्रमादिन्द्रो भवेत्तिसृषु देवता ॥ ५ ॥

* "आरण्यान्मनुष्ये" (४, २, १२९ पा०) । अत्यल्पमिदमन्वयते मनुष्यइति (प०) ।
पथ्यध्यायन्यायविहारमनुष्यदक्षिष्विति वक्तव्यम् (का०) । आरण्यकः पन्या । आरण्य-
कोऽध्यायः । आरण्यको न्यायः । आरण्यको विहारः । आरण्यको मनुष्यः । आर-
ण्यको हस्तौ (प०) । वा गोमथेषु (का०) । वा गोमथेष्विति वक्तव्यम् । आरण्यका
गोमथाः आरण्या गोमथाः (प०) ।

† त्रय आर्षिक-ग्रन्था इति विवरणादि-सकल-ग्रन्थ-सम्भवा वैदिक-प्रवादातुगताः
पुस्तकाद्यन्त-समो लणोपलब्धयाश्च । तथाच षड्-ध्यायात्मककृन्दो मास एकः, अपरो

तत्र प्रथम-खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
इन्द्रज्येष्ठन्नआभरओजिष्ठम्पुरिश्रवः

१२ २२ ३ १ २ ३ १२ १२२
यद्दिधृक्षेमवज्रहस्तरोदसीउभेसुशिप्रप्राः ॥ १ ॥ १ *

२२ २२ २ २ २ २ २ २
† हाउ । ३ । औहोइन्द्रज्येष्ठन्नआभरा३ण । हाउ ।

१२ १ २ २ १ २ २ २ २ १ २
३ । औहो२ । औ२ । जिष्ठम्पूपाः । औहोवाश्रावाः ।

२२ १२ १ २ २ १ २
हाउ । ३ । औहो२ । या२त् । दिधृक्षेमाव । ज्र

२२ २ २ १ २ २ २ १२
हस्त । औहोवारोदासी । हाउ । ३ । औहो२ ।

१ २२ १ २ २ २ १ २ २ २
औ२ । भेसुशाद्रप्रा । औहोवापाप्राः । हाउ । ३ ।

१२ १२ २ २ २ १
औहो२ । औ२ । उऊवा३हाउ । वा३ । हस् ॥ २४ ॥ १ †

नवाध्यायात्मक उत्तरः, ताभ्यामन्यत् एधीऽध्याथैकात्मकः आरण्यक इति व्यवहृतः । सायण-
मते तु नैवम् । अथ हि प्रश्नोपविभागे रेव ह्यन्योन्यं परिसमाप्य तस्थैव षष्ठीपभाग
एष इति मन्यते ।

* ऋ० ४, ७, १७, ५ ।

† “ नारदसवम् ”—इति आ० ब्रा० ३, १, ८ ।

‡ आ० पा० २५० १, १, २४ ।

हे “इन्द्र” !* “ज्येष्ठ” प्रशस्यतमम् “ओजिष्ठम्” अतिशयेन बलकरम् “पुपुरि” पूरकं “अवः” अन्नं “नः” अस्मभ्यम् “आभर” आहर प्रयच्छ । हे “वज्रहस्त” वज्रवाहो !† हे “सृशिप्र” शोभन-हनुक ! एवम्भूत ! हे “इन्द्र” ‡ “यत्” “अन्नं” “दिधृक्षेम” धारयितु मिच्छेम यच्चान्नं इमे परिदृश्यमाने “उभे” “रोदमी” द्यावापृथिव्यौ “आ पप्राः” आपूरयसि । तदन्न माहरेत्यन्वयः ।

“येनेमेचित्रवज्रहस्त” — इति बह्वृचानां पाठः ॥ १ ॥ १

* “इन्द्रतेवैश्वर्यं-कर्मणः” — इति नैरुक्तम् (३का० १०ख० ८ख०) ईश्वरस्वायसिति तद्भाष्यम् ।

† “अथाकारचिन्तनन्देवतानां । पुरुषविधाः स्युरित्येकं चेतनःववद्दि स्तुतयो भवन्ति तथाभिधानानि । अथापि पौरुषविधिकैरङ्गैः संस्रूयन्ते — ‘ऋष्या त इन्द्र स्यविरस्य बाहू यत् संगम्भणा मघवन् काशिरिते’ । अथापि पौरुषविधिकैर्द्रव्यसंयोगैः — ‘आ द्वाभ्यां हरिभ्या मिन्द्र याहि कल्याणीर्जाया सुरणं गृहे ते’ । अथापि पौरुषविधिकैः कर्मभिः — ‘अद्वीन्द्र पिब च प्रस्थितस्य आश्रुत्कर्णं शुधी हवम्’ ॥६॥ अपुरुषविधाः स्युरित्यपरसपि तुद्यदृश्यतेऽपुरुषविधन्तयथाग्निर्वायुरादित्यः पृथिवी चन्द्रमा इति । यद्यो एतच्चेतना-वद्वि स्तुतयो भवन्तीत्यचेतनान्येष्वेवं संस्रूयन्ते यथास्तप्रभृतीन्पौरुषविधेः पथन्तानि यद्यो एतत् पौरुषविधिकैरङ्गैः संस्रूयन्त इत्यचेतनेष्वर्थे तद्भवत्यभि क्रन्दन्ति हरितेभिरासभिरिति प्रावस्तुतिर्यथो एतत् पौरुषविधिकैर्द्रव्यसंयोगैरित्येतदपि तादृशमेव सुखं रथं सुयुजे शिन्धु रश्मिन् मिति गद्दी-स्तुतिर्यथो एतत् पौरुषविधिकैः कर्मभिरित्येतदपि तादृशमेव होतुश्चित् पूर्वं हविरद्यमाश्रतेति प्रावस्तुतिरेवापि बोधयविधाः स्युरपि वा पुरुषविधानामेव सतां कर्मात्मान एते स्युर्यथा यज्ञो यजमानस्येषवाह्यानसमयः ॥ ७ ॥”

— इति निरु० द्वै० ।

‡ “शिप्रे हन नासिके वा” — इति निरु० नै० ६, १७ ।

अथ द्वितीया ।

२३ २३ १ २ ३ १२ २२३२ ३ १ २ ३ १ २
इन्द्रो राजा जगत चर्षणीनामधिश्मविश्वरूपं यदस्य ।

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ २३ ३ १ २ ३ ०
ततो ददाति दाशुषेवमूनिचो दद्राध उपस्तु, तच्चिद्वर्वाक् ॥ २ ॥ २

१ २ २ १ २ १ २ २ २
* हावोन्द्राः । राजा । जगतः । चर्षणीनाम् । नाम् ।

२ २ १ २ २ २ १ २ २ २ १ २
२ । नाओइनम् । ३ । नाहोइनम् । ३ । हावोहो

२ २ १ २ १ २ २ २
हाउ । अधिश्म । विश्वरूपं । यदस्या । स्या । २ ।

२ २ १ २ २ २ १ २ १ २ २ २ १ २
स्याओइनम् । ३ । स्याहोइनम् । ३ । ओहोहावोहो २ ।

२ १ २ २ १ २ २ २ २
ततो ददा । तीश्दाशु । पाइवसूनी । नी । २ ।

२ २ १ २ २ २ १ २ २ २ १ २ २
नाओइनम् । ३ । नाहोइनम् । ३ । हावोहोहाउ ।

२ २ १ २ २ १ २ २ २ २
चो दद्राधाः । उपस्तु, तच्चिद्वर्वा । र्वा । २ । र्वा

१ २ २ २ १ २ १ २ २ २ १ २
ओइनम् । ३ । र्वाहोइनम् । ३ । ओहोहावोहो

२ ३ १ १ १ १
३ । हाउवाइ । ई२३४५ः ॥ ८ † ॥

* "इन्द्रस्याको ह्यौ"—इति आ० ब्रा० ३,२,१० ।

† आ० गा० १५० १,१,६ ।

^{१ २} इन्द्राहाउ । ^{२२१ २१} राजा । ^{२ २} जगतः । ^२ चर्षणीनाम् । ^२ नाम् ।
^{१२२} २ । ^{१२२ २२} नोवा । ३ । ^{१२} नोवाहाइ । ३ । ^२ हाओ३ । ^२ हा
^२ ३हाउ । ^{२ १} अधिज्ञमा । ^{२ १ २} विश्वहू । ^२ पंयदस्या । ^२ स्या ।
^{१२ २} २ । ^{१२२ २२} स्योवा । ३ । ^{२२} स्योवाहाइ । ३ । ^{२ २} हाओ३ । ^२ हा३हा
^{२ १२} उ । ^{२ १२} ततोददा । ^{२ २} ती३दाशु । ^२ षाइवहूजी । ^२ नी । २ ।
^{१२२} नोवा । ३ । ^{१२२ २२} नोवाहाइ । ३ । ^{२२} हाओ३ । ^{२ २} हा३हाउ ।
^{२२ १ २} चोदद्राधाः । ^{२ १} उपस्तु । ^२ तच्चिदर्वा । ^२ र्वा । २ । ^{१२} र्वा
^२ वा । ३ । ^{१२२ २२} र्वावाहाइ । ३ । ^{२२} हाओ३ । ^{२ २} हा३हाउ ।
^२ वा३ । ^{३ १ १ १} ई२३४पू । ॥ १० * ॥ २

यः “इन्द्रः” “जगतः” जङ्गमस्य पञ्चादेः यतो “राजा”
ईश्वरो भवति । चर्षणीनां मनुष्याणां च † राजा भवति । किञ्च
“अधि” क्षमा [सप्तम्येकवचनस्य लुक् ‡] क्षमायां ¶ “विश्व-

* आ० गा० १, १, १० ।

† “चर्षण्यः”—इति मनुष्य-नामस्वरूपं नैघण्टुकम् २, ३ ।

‡ “सुपांसुलुक् (पा० १, १, ३९)”—इत्यादिना ।

¶ “क्षमा”—इति पथिवी-नामसु षष्ठं नैघण्टुकम् १, १ ।

अथ तृतीया ।

१ ३ २ ३ १ ३ १ २ ३ २ ७ ६ २ ३ २ २
यस्येदमारजोयुजस्तु, जेजनेवनः ।

१ २ ३ १ २ ३ २
इन्द्रस्यरन्त्यम्बृहत् ॥ ३ ॥ ३

१ २ १ १ २ २ १ १ २ २
* चाउयास्या । इदमारजोयुजाः । तुजेजनेव
२ १ २ २
नासूष्वारः । आइन्द्रस्या ३ ४ पू रा ६ ५ ६ । तियं
१
बृहत् ॥ ११ † ॥

रूपं” “यत्” धन मस्ति “अस्य” तस्यापि राजा भवति । “ततो
ददाति दाशुषे वसूनि” यजमानाय † वसूनि धनानि ददाति ।
स इन्द्रः अस्माभिः “उपस्तुतं” सम्यक् स्तुतं “राधः” धनम्
“अर्वाग्” अस्मदभिमुखं “चीदत्” प्रेरयतु ।

“अधिक्षमा”—“अधिक्षमि”—इति, “विश्वरूपम्”—“विषु-
रूपम्”—इति, “उपस्तुतम्”—“उपस्तुतः”—इति च साम्न ऋचः
पाठभेदः ॥ २ ॥ २

० “अर्केशरः”—इति आ० ब्रा० ४,२,१० ।

† आ० गा० १५० १, २, ११ ।

‡ दाशुषे—इति दानकर्मणो दाशुषेः (नै० ३, १०, १) रूपम् “दाशान् साङ्गान्
मीङ्गांश्च (८) १, १२”—इति सिद्धम् ।

अथ चतुर्थी ।

१२ २१ २ ३ १ २ ३ १२ २२ ३ १२ २२ ३ १ २

उदुत्तमंवरुणपाशमस्मद्वाधमंविमध्यमं अथाय ।

१२ २२ ३ १२ २२ ३ २ ३ १ २

अथादित्यव्रतेवयन्तवानागसो अदितयेस्याम ॥ ४ ॥ ४ *

२२ १२ २ २२ १ २ २२ १ २ १

१ हाड । ३ । आयुश्चक्षुर्ज्योतिः । औहोवा । ई

२ २ २२ १ २ १२

या । उदुत्तमंवरुणपाशमारश्सात् । अवाधमंविमध्यमं

२२ २ १२ २२ १ २ २ २ २२

अथाश्शया । अथादित्यव्रतेवयन्तारश्वा । अनागसो अ

“रजोयुजः” ज्योतिर्भिर्युक्तस्य (ज्योतीरज उच्यत इति यास्कः †)
 अत्यन्त-तेजस्विनः “यस्य” इन्द्रस्य “इद्” पुरोवर्ति स्तोत्रयुक्तं
 हविरस्ति तद्विः “स्वः” स्वर्गे सर्वत्र वा “तुजे” दातरि ॥
 “जने” यजमानविषये “वनं” यती वनमीयं सभजनीयं खलु ।
 अतः “इन्द्रस्य” दानं “रन्ध्यम्” अत्यन्त-रमणीयं “बृहत्” प्रभूतं
 भवति ॥ ३ ॥ ३

* ऋ० १, २, १५, ५ । † “वरुणगोतमयोरकः”—इति आ० ब्रा० १, २, १० ।

‡ “रजो रजतेः । ज्योतीरज उच्यते । उदकं रज उच्यते । लोकाराजांसु
 चाम्ने । असृगहनी रजसो उच्यते । “रजांसि चित्रा विचगन्ति तन्वयः”—इत्यपि
 निगमो भवति—इति निरु० मै० ४, १६ ।

॥ तुजे इति तुञ्जतेर्दानकर्माणो रूपम् मै० १, २०, ६ ।

१२१ २ २२ १२ २
दितयेसिया२३मा३ । हाउ । ३ । आयुश्शुज्योतिः ।

१२१ २ १ ३ ५२ २ ३ १११
औहोवा । ई२ । या२३४ । औहोवा । ई२३४५

॥ १३* ॥ ४

आये ऋचौ चतुष्पादे ह्येकपादयुतान्तिमा ।

शौनःशेपी गार्त्समदी वामदेवीति ताः क्रमात् ।

वारुणी पावमानी च वैश्वदेवीति संस्मृताः ॥

हे “वरुण !” † “उत्तमम्” उत्कृष्टं शिरसि बद्धं “पाशम्”
“अस्मद्” अस्मभ्यम् “उच्छ्रथाय” उत्कृष्टं शिथिलं कुरु । “अधमं”
निकृष्टं पादेऽवस्थितं पाशम् “अव अथाय” अवाधस्तात् शिथिली-
कुरु । “मध्यमं” नाभिदेशगतं पाशं “विअथाय” वियुज्य शिथि-
लीकुरु । “अथ” अनन्तरं हे “आदित्य” अदितेः ‡ पुत्र !

* आ० ग्रा० १५०१, २, १३ ।

† “दक्षस्य वादिते जन्मनि व्रते राजाना मित्रावरुणा विवाससि । अतूर्तं पन्याः
गुरुरथी अर्यसा सप्रहोता विश्वरूपेषु जन्मसु (ऋक् १०म० ६, ४, ४)”—इति सन्त-
लिङ्गात्—“अहोरात्रं मित्रावरुणौ (३का० ११अ० २३ख०)”—नैरुक्तभाष्याश्च मित्र-
शब्देन दिवा, वरुण-शब्देन च रातिः सुप्रहः । “वरुणः हृणोतीति सतः (३का०
१०अ० ३ख०)”—इति व्युत्पादनात् सर्वेषां घटपटादीनां तमोरूपेण आवरकथ ।

‡ “अदितिरदीना * * ‘अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षमदितिर्माता स पिता स
पुत्रः । विश्वे देवा अदितिः पञ्चजना अदितिर्जातमदितिर्जानित्वम्’—इत्यदितेर्विभूति
साचष्ट एनान्यदीनानीति वा”—इति नैरुक्तम् २का० ४अ० १२-२३ख० । दितिः
उच्छ्रं तदभावोऽदितिरिति निष्पन्नोऽर्थो भाष्यादि-लब्धः ।

अथ पञ्चमी ।

१ २ ३ १२ २२ २
त्वयावयम्यवमानेनसोम

१२ ३ १२ २२ ३ १ २
भरेकृतंविचिनुयामशाश्वत् ।

१ २ ३ १२ २२ ३
तन्नोमित्रोवरुणोमामहन्ता

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ २
मदितिःसिन्धुःपृथिवीउतद्यौः ॥ ५ ॥ पू *

२ २ २ १ ३ २ २ ५ २
+ दृपायपृष्ट । पा । ओहा । ईश्या । (एवं त्रिः)

२ २ २ २ १ २ २ २ २ १ २
त्वयावयम्यवमानेनसोमा । भरेकृतंविचिनुयामशाश्वत् ।

३ २ २ २ २ १ २ २ २
तन्नोमित्रोवरुणोमामहान्ताम् । अदितिःसिन्धुःपृथिवी

वरुण ! “वयं” शुनःशेपाः “तव” व्रते त्वदीये कर्मणि “अदितये”
खण्डन-राहित्याय “अनागसः” अपराध-रहिताः “स्याम”
भवेम ॥

“अथादित्यव्रतेवयन्तव”-“अथावयमादित्यव्रतेतव”—इति
सान्न ऋचः पाठभेदः ॥ ४ ॥ ४

२ २ २ २ १ १ १ २ १ २ १ २
उताद्यौः । सृपायप्रृष्ट । पा । औहा । इ३या ।

२ २ १ ३ २ १ १ ३
२ । सृपायप्रृष्ट । पा । औहा । ई२ । या२३४ ।

५ २ २ १ २ १ १ १ १ १ १
औहावा । ए । सुवः । २ । ए । सुवा २३४ ५ः ।

॥ ७ * ॥

२ २ १ १ २ २ २ २ २ २
सृपायप्रृष्ट । पा । औहा । (एवं त्रिः) । त्वयावयम्पवमाने

१ २ २ २ १ २ २ २
नसेमा । भरेकृतंविचिनुयामशाश्लात् । तन्नोमित्रोवरु

२ २ १ २ २ १ २
णोमामहान्ताम् । अदितिःसिन्धुःपृथिवीउता । द्यौः ।

२ २ १ २ २ २ २ २ २ २
सृपायप्रृष्ट । पा । औहा । २ । सृपायप्रृष्ट । पा ।

१ १ ५ २ २ १ १ २ १
औ२ । हा२३४ । औहावा । सुवः । ए १ । सुवः ।

३ १ १ १ १
ए२३४५ ॥ ८ † ॥ ५

* † आ० गा० १५० १, १, ७-८ । † "समुद्रस्य सर्पसाम"—इति आ० ब्रा० २, २, १२ ।

अथ षष्ठी ।

३ १२ २२ ३१७ ३ २

इमं वृषणङ्गणुते कमिन्नाम् ॥ ६ ॥ ६

३ २२ ३२ २

३ २

१

३ २

* इमाओवा । ३ । इमा३ । ओइ । २ । इमा

१

५

३ २२ ३२ २

३ २

१

३ । ओर३४वा । वृषाओवा । ३ । वृषा३ । ओइ ।

हे “सोम !”[†] पवमानेन पवित्रेण पूयमानेन “त्वया” सहा-
येन “भरे” [सङ्ग्राम-नाम (नै० २, १७, ६)] सङ्ग्रामे “शश्वद्”
बहु “कृतं” कर्तव्यं “वयं” “विचिनुयाम” विशेषेण कुर्याम ।
यस्मात्तव साहाय्येन कर्माणि कुर्मः “तत्” तस्मात्, अस्मान्
“मित्रः वरुणः अदितिः” एतन्नामिकाः । “सिन्धुः”
एतद्भिधाना । तथा “पृथिवी” “उत” अपि च “द्यौः” । एते
मित्रादयः “नः” अस्मान् “मा” “महन्तां” पूजयन्तु धनादि-
दानेन ॥ ५ ॥ ५

० “वृषा”—इति आ० ब्रा० ३, २, १२ ।

† “सोमः सुमोतेः यदेन मभिषुषवन्ति । बज्रल मस्य नैषण्डुकं दण्डमाश्रयं मिव
प्राधान्येन । तस्य पावमानौषु निदर्शनायोद्वाहरिष्यामः”—इत्यादि नैरुक्तम् ३का०
११७० २ख० ।

‡ सिन्धुः समुद्रः । समुद्रइति अन्तरिक्षमासु पञ्चदशम् पदम् नि० १, २ ।

अथ सप्तमी ।

२ ४ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ४ १ २
सनइन्द्राययज्यवेवरुणायमरुद्भ्यः ।

३ १२ २२
वरिवोवित्परिस्त्रव ॥ ७ ॥ ७ *

४ २ १ ५ ४ २२ ३ २ १२ २ ३ २
२ । वृषा३ । आ२३४वा । णङ्कुणावता । एकाओ

२ ३ २ १ ३ २ १ ५
वा । एका३ । आइ । २ । एका३ । आ२३४वा ।

२ ३ १ १ १
इन्मा२३४५म् ॥ १३ † ॥ ई

१ ५ २ १ २ १ २ २ २ १ २
‡ एजच्चा । तेजातमन्धसादिविसङ्गूमिया र्द
१ १ १ २ २ २ १ २
दाइ । इडा । उग्रशर्ममहाईआ३वाः । सानः ।

पूर्वस्या ऋचि प्रकृता हे मित्रादयो देवाः । यूयम् “एकम्”
अद्वितीयं दानकर्मणि “इमं” सोमं “वृषणं” कामाना मभिवर्षकं
“कणुत” कुरुत । तथा “इमां” क्रियां फलाभिवर्षिकां कुरुत ॥

६ ॥ ई

* ऋ० ७, १, १८, १ ।

† आ० गा० १५० २, १, १३ ।

‡ “शाक्करवर्षम्”—इति आ० ब्रा० १, २, १३ ।

१२ २ २ १ १ १ २
 इन्द्राययज्यवेवरुणायमहृद्भियाः । इडा । वरिवोवि
 २ २ २ १ २ १२ २ २ २
 त्पराश्रुस्वा । आइना । विश्वान्ययत्रायुम्नानिमानुषा
 १ २ २ १ १ २
 रणाम् । इडा । सिषासन्तोवनारश्होइ । माहाश्रु
 २ १ ११११
 वारश् । इट् । इडारश् ४५ ॥ १८ * ॥ ७

गायत्री पावमान्यौ तु सन इत्यादिके ऋची ।

अमहीयुस्तयोरेवं छन्दीदैवतनिर्णयः ॥

हे सोमः ! † “सः” “नः” “वरिवोवित्” धनस्य लभकस्त्वं
 “नः” अस्माकं “यज्यवे” यष्टव्यायेन्द्राय “वरुणाय” ‡ “मरुद्भ्यः” ॥
 च “परिस्त्व” धारया क्षर ॥ ७ ॥ ७

* ष्टा० पा० १५० २, १, १८ ।

† “अथैषा परा भवति चन्द्रमसो वैतस्य वा”—इति नि० उका० ११ अ० ४ ख० ।

‡ ‘वरुणः कवन्धो प्र-ससर्ज (ऋ० ५, ६, १३, २)’—इत्यादि-मन्त्र-लिङ्गात् इह वरुणो
 मेघ-वर्षण-हेतुभूतः । “कवन्धोमेघम्”—इत्यादि निबन्धै० १०, ४ ।

॥ “मरुतो मितराविणो वा, मितरोचिणो वा, मरुद्भ्यवन्तोति वा इति नैरुक्तम्
 एका० ११ अ० १३० । ‘वायु वै क्षेपिष्ठा देवता’—इति च श्रूयते । ततो मरुतो
 वायव इति सिद्धान्तः ।

अथाष्टमी ।

३१२ २२ १२७ १ २ ३ १ २
 एनाविश्वान्यर्य^१ आद्य, म्नानिमानुषाणाम् ।

१ २
 सिषासन्तोवनामहे ॥ ८ ॥ ८

२२ २ २ २ १ २ २२
 * हाउ । ३ । उच्चातेजातमारश्न्वसाः । हाउ । ३ ।

२ २ १ २ २२ २ १
 दिविसङ्गमियारश्ददाश्इ । हाउ । ३ । उग्रश्म^१ म्हा^१रश्इ

२ २ ३ ५ २२ २ २ १
 अवाउ । वाः । ईरश्छडा । हाउ । ३ । सनइन्द्रायया

२ २२ २ २ १ २ २२
 रश्ज्यवाश्इ । हाउ । ३ । वरुणायमहूरश्ङ्गियाः । हाउ ।

२ २ १ २ २ ३ ५ २२
 ३ । वरिवेवित्परारश्इस्त्रवाउ । वाः । इरश्छडा । हाउ ।

२२ २ १ २ २२ २ २ २
 ३ । एनाविश्वानिआरश्र्य^१ आः । हाउ । ३ । द्यु, म्नानिमा

१ २ २२ २ २ २ १ २
 नुषारश्णाश्म् । हाउ । ३ । सिषासन्तोवनारश्महाउ ।

२ १ ११११
 वाः । इट् । इडारश्छपु ॥ १२ † ॥ ८

* "अपत्यस" — इति आ० ब्रा० १, २, ११ ।

† आ० गा० २५० ३, १, १२ ।

अथ नवमी ।

३ १ २ ३ २ ३ २ ३
अहमस्मिप्रथमजाञ्चतस्य

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
पूर्वन्देवेभ्योऽमृतस्यनाम ।

२ ३ १ २ ३ २ ३ ३ १ २
योमाददातिसइदेवमाव

३ २ ३ ३ १ २ ३ १ २
दहमन्नमन्नमदन्तमद्भि ॥ ६ ॥ ६

॥ प्रथम-दशति ॥

२२ १२२ २ २ १ १२२२
* हाउ । ३ । सेतूत्तर । ३ । दुस्त । रान् । ३ । दाने
१२२२ २२ २ २ १
नादानम् । ३ । हाउ । ३ । अहमस्मिप्रथमजाञ्चतार३
२, ११११ २२ १२२ २ २ १
स्यार३४पू । हाउ । ३ । सेतूत्तर । ३ । दुस्त । रान् । ३ ।

“एना” एनेनात्रेन सोमेन “मानुषाणां” मनुष्याणां “वि-
श्वानि” “द्युम्नानि” अन्नानि “अर्यः” अभि गच्छन्तः † “सिषा-
सन्तः” सम्भक्तु मिच्छन्तश्च वर्यं “वनामहे” भजामहे ॥ ८ ॥ ८

० स्वर्ग्यम् । सेतुसाम । पुरुषगतिर्वा । विशोकं वा—इति आ०ब्रा० ३, २, १३ ।

† “अर्यः”—इति ईश्वर नामसु द्वितीयं नैघण्टुकम् २, १२ । इह तु ऋगता-
वित्यस्य रूपमिष्टम् ।

२ २२ १२२ १ २ २२ १२ २२
अक्रोधेनक्रोधम् । २ । अक्रोधेनक्रोधम् । हाउ । ३ ।

२२ २ २ १ २, १ १ १ १ २२
पूर्वन्देवेभ्योअमृतस्यना २ ३ मा २ ३ ४ पू । हाउ । ३ ।

१२२ २ २ १ २ १ २ २२
सेतूँस्तर । ३ । दुस्त । रान् । ३ । अङ्घयाअङ्घाम् । ३ ।

२२ २ २ २ १ २, १ १ १ १ २२
योमाददातिसइदेवमा २ ३ वा २ ३ ४ पू त् । हाउ । ३ ।

१२२ २ २ १ २ १ २ २
सेतूँस्तर । ३ । दुम्त । रान् । २ । सत्येनानृतम् । ३ ।

२२ २ २ १ २, १ १ १ १ २२
हाउ । ३ । अहमन्नमन्नमदन्तमा२३घ्नी२३४पू । हाउ ।

२२२२ २२२२ १ २
३ । वा । एषागतिः । ३ । एतदमृतम् । ३ । स्वर्गच्छ । ३ ।

१२ २ १२२ २२२२ २ १ १ १ १ १
ज्योतिर्गच्छ । ३ । सेतूँस्तीर्त्वाचतुरार२३४पूः ॥ ३४ * ॥ ६

चिष्टुभा अन्नदेवता आत्मान मेवाह आत्मा एव ऋषिः ।
“देवेभ्यः पूर्व” अग्नि-वरुणादि-देवेभ्यः पुरा “अहम्” “अन्नम्”
देवता “अमृतस्य” विनाश-रहितस्य “ऋतस्य” सत्यस्य पर-
ब्रह्मणः सम्बन्धिनी “प्रथमजा अस्मि नाम” प्रथमत एवीत्यन्ना

भवामि खलु । “यः” पुमान् “मां ददाति” अन्नरूपां माम् अति-
 ष्यादिभ्यो ददाति “स इत्” स एव “एवं” परिदृश्यमान-प्रकारेण
 “आवत्” अवति सर्वान् प्राणिनो रक्षति । यस्तु लोभ-युक्तः सन्
 प्राणिभ्योऽन्नमदत्वा स्वयं मेव तदन्नमत्ति “अन्नम् अदन्तं” नाना-
 विधान-भक्षकं तं लोभिनम् अहमन्नम् अन्न-देवता “अग्नि”
 भक्षयामि विनाशयामीत्यर्थः ॥ ६ ॥ ८ *

इति श्रीमत्सायणार्थ-विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-प्रकाशे

छन्दोब्याख्याने षष्ठाध्यायस्य प्रथमः खण्डः ॥ १ ॥

* अत्राह शास्त्रः—याख्यातं देवतं यज्ञाङ्गञ्चायानजडुर्भार्गगतिं व्याख्यास्यामः ॥
 सूर्यं आत्मेत्युदितस्य हि कर्मदृष्टाद्येतदनुप्रवदन्त्यथैतं महान्तमात्मानमेषां गणः प्रवदन्ती-
 न्द्रं मितं वरुणमग्निमाहुर्गित्यथैष महानात्मात्माजिज्ञासयात्मानं प्रोवाचाग्निरस्मि जन्मना
 जातवेदा इह मस्मि प्रजमजा इत्येताभ्याम् ॥ १ ॥ अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा घृतं मे
 चक्षुरदृतम् स आसन् । अहं क्षिधातूरजसोविमानोजसोषमोहविरस्मि नाम ॥ अह-
 मस्मि प्रथमजा षटस्य पूर्वं देवेभ्यो अमृतस्य नाम । यो मा ददाति स इदेवमावा-
 षहमन्नमन्नमदन्तमग्नि इति स ह ज्ञात्वा प्रादुर्भवैवन्तं याजहाराय तमात्मानमभ्या-
 त्माजसन्तिकमन्यसा आचक्षते ॥ २ ॥ अथश्रद्धोपामनिपद्यमानमा च परा च पथि-
 भिषरन्तम् । स सप्रोषीः सविषूचीर्वसान आ वरीवर्ति भुवनेष्वन्तः । आवरी-
 वर्ति भुवनेष्वन्तरित्यथैष महानात्मा सलक्ष्णसप्तपरमद्वन्द्वं सत्यमन्तस्यलिलं तद्व्यक्तं
 तदस्पर्शं तदरूपं तदरसं तदगन्धं तदमृतं तच्छुक्तं तन्निष्ठो भूतात्मा । सैष भूत-
 प्रकृतिरित्येके तत्तु चेतं तद् ज्ञानात् चेतश्च मनु प्राप्य निरात्मज सथैष महानात्मा
 द्विविधो भवति सलं रजलम इति सलं तु मध्ये विशुद्धं तिष्ठत्यभितो रजलमसौ
 इति । कामद्वेषक्षमइत्यविज्ञातस्य विशुद्धतो विभूतिं कुर्वतः चेतश्च-पृथक्काय
 कल्पते प्रतिभाति स्त्रिङ्गो महानात्मा तमोस्त्रिङ्गो विद्या प्रकाशस्त्रिङ्गमपि मित्य-

यत्किञ्च आकाशः ॥ ६ ॥ आकाशगुणः शब्द आकाशाद्वायुर्दिगुण स्थरेण वायो
 र्ज्योतिस्त्रिगुणं रूपेण ज्योतिष आपश्चतुर्गुणा रसेनाङ्गाः पृथिवी पञ्चगुणा गन्धेन
 पृथिव्या भूतग्रामस्यावरजङ्गमास्तदेतद्वर्च्युगसहस्रं जागर्त्ति तस्यां ते सुषुप्त्यङ्गानि
 प्रत्याहरति भूतग्रामाः पृथिवी मपि यन्ति पृथिव्यप आपो ज्योतिषं ज्योतिर्वाय
 वायुराकाश साकाशो मनो मनो विद्यां विद्या महान्तं साक्षानं महानात्मा प्रतिभां
 प्रतिभा प्रकृतिं सा ह्यपिति युगसहस्रं रात्रिस्त्वावेतावहोराचावजस्रं परिवर्त्तते स
 कात्सस्तदेतद्वर्भवति । युगसहस्रपर्यन्तं महर्षेद् ब्रह्मणो विदरात्रिं युगसहस्रान्तां
 तेहोरात्रविदो जनाइति ॥ ४ ॥ तं परिवर्त्तमानं मन्योःतुप्रवर्त्तते खप्रा द्रष्टा विभ-
 क्तःतिसादोह मिति गम्यते स मिथ्यादग्नेदं पावकं महाभूतेषु विरोणाकाशाद्वायोः
 प्राणश्चक्षुष वक्त्रारश्च तेजसोद्भूतः स्त्रेहं पृथिव्या मूर्त्तिः । पार्थिवांस्त्वष्टौ गुणान्वि-
 यात् चौग्माद्वत्स्वीन् पितृती ऽस्थिस्रायुमज्जानः पितृतृत्स्वड्भांसशोणितानि मातृ-
 तोद्गं पान मित्यष्टौ सोयं पुरुषः सर्वमयः सर्वज्ञानोपि क्लृप्तः ॥ ५ ॥ स यद्यतु-
 र्गध्यते तद्भवति । यदि धर्ममतुर्गध्यते तद्देवो भवति यदि ज्ञानमतुर्गध्यते तदमृतो
 भवति यदि काम मतुर्गध्यते सं च्यवते । इमां योनिं सन्दध्यात्तदिदमत्र मतम्—
 स्त्रेष्वा रेतसः सञ्भवति स्त्रेष्वाणो रघो रसाच्छोणितं शोणितान्मांसं मांसान्मेदो
 मेदसः स्त्रावा स्त्रावोस्थीन्यस्थिभ्यो मज्जा मज्जानो रेतस्त्रदिदं योनौ रेतः सिक्तं पुरुषः
 सञ्भवति । शूक्रानिरेके पुमान् भवति शोणितानिरेके स्त्री भवति द्वाभ्यां समेन
 नपु सको भवति शूक्रभिन्नेन यमो भवति शूक्रशोणितसंयोगान्मातृपितृसंयोगाच्च
 तत् कथमिदं शरीरं परं संयम्यते सैम्यो भवत्येकराचोषितं कसल्लं भवति पञ्च-
 राचाद्द्वद्वाः सप्तराचात्तेशी द्विसप्तराचाद्वुदः पञ्चविंशतिरात्रः स्वस्थितो घनो
 भवति मासमावात् कठिनो भवति द्विमासाभ्यन्तरे शिरः सम्पद्यते मासत्रयेण
 ग्रीवाद्यादेशो मासचतुष्केण त्वग्नादेशः पञ्चमे मासे नखरोमव्यादेशः षष्ठे मुख
 नासिकाच्छिञ्चोत्रं च सञ्भवति सप्तमे चलनसमर्थो भवत्यष्टमे बुध्वाध्यवस्थिति मवसे
 सर्वाङ्गसम्पूर्णा भवति ॥ अृतश्चाहं पुनर्जातो जातश्चाहं पुनर्मृतः । नाना योनि
 सहस्राणि मयोषितानि यानि वै ॥ आहारा विविधा भुक्ताः पीता नानाविधा-
 स्नानाः । मातरो विविधा द्रष्टाः पितरः सुहृदस्तथा ॥ अवाङ्मुखः पीड्यमानो
 जन्तुश्चैव समन्वितः । साङ्ख्यं योगं समभ्यस्येत् पुरुषं वा पञ्चविंशकमिति ॥ ततश्च
 दशमे मासे प्रजायते जातश्च वायुना स्पृष्टस्तत्र स्मरति जन्ममरणम् । अन्ते च

शुभाशुभं कर्मतच्छरीरस्य प्रामाण्यम् ॥ ६ ॥ अष्टोत्तरं सन्धिगतं महाकपालं शिरः सम्प-
द्यते षोडश वपापलानि नव स्नायुगतानि सप्तशतं पुरुषस्य सर्मेणा मर्द्धचतस्रो रोसाणि
कोट्यो हृदयं द्वादशकपालानि द्वादशकपालानि जिह्वा हृषणौ द्वादशसुपर्णौ तथोपस्थ-
ः दपाखेतन् मूत्रपुरीषं कक्षादाहारपानसिक्तात्वादनुपचितकर्माणावन्वोन्वं ज्ञायते
इति । तं विद्याकर्मणी समन्वारभेते पूर्वप्रज्ञा च महत्यज्ञानतमसि सप्रौ जरासन्ध-
क्षुत्विपासाः श्लोक-क्रोध-लोभ-मोह-मद-भय-सत्सर-हर्ष-विषादेर्ष्यास्वयात्मकैर्हृद्द्वै रभि-
भूयमानः सोस्मादाज्वं जवीभावानान्तन्निर्मुच्यते सोस्मात्पात्रं महाभूमिकावच्छरीराग्नि-
मेषमावैः प्रक्रम्य प्रकृतिरधिपरीत्य तैजसं शरीरं कृत्वा कर्मणोऽनुरूपं फलं मह-
भूय तस्य सङ्क्षये पुनरिभं लोकं प्रतिपद्यते ॥ ७ ॥ अथ ये हिंसा मात्रित्य विद्यामु-
त्सृज्य महत्तपस्त्रे पिरे चिरेण वेदोक्तानि वा कर्माणि कुर्वन्ति ते धूम मभि सम्भवन्ति
धूमा द्वाग्निं रात्रे रपक्षीयमाणपक्ष मपक्षीयमाणपक्षाद्विद्ययायनं दक्षिणायनात्
पितृलोकं पितृलोकाच्चन्द्रमसं चन्द्रमसो वायुं वायोर्दृष्टिं हृष्टरोषघयैतद्भूत्वा तस्य
सङ्क्षये पुनरेवेमं लोकं प्रतिपद्यते ॥ ८ ॥ अथ ये हिंसामुत्सृज्य विद्या मात्रित्य
महत्तपस्त्रे पिरे ज्ञानोक्तानि वा कर्माणि कुर्वन्ति तेष्विरेभि सम्भवन्त्यर्षिषो हरहृषापू-
र्यमाणपक्ष मापूर्यमाणपक्षादुदगयनमुदगयनाद्देवलोकं देवलोकादादित्यमादित्या-
द्वैद्यतं वेद्यतान् मानसं मानसः पुरुषो भूत्वा ब्रह्मलोकं मभिसम्भवति न ते पुनरावत्तन्ते
शिष्टा दन्दशुका यत इदं न जानन्ति तस्मादिदं वेदितव्यं मयाप्याह ॥ ९ ॥ न तं
विदाथ य इमा जजानान्यद्युष्माक मन्तरं बभूव । नीहारेण प्राहता जह्या
चासुतृप उक्थशासश्चरन्ति ॥ न तं विद्यथा विदुषो यमेव विद्वांसो वदन्त्यचरं
ब्रह्मणस्यति मन्यद्युष्माक मन्तरं मन्यदेषा मन्तरं बभूवेति नीहारेण प्राहतास्तमसा जह्या
चासुतृप उक्थशासः प्राणं सूर्यं यत्पथगामिनश्चरन्त्यविद्वांसः क्षेत्रज्ञं महु प्र वदन्त्यथा
क्षो विद्वांसः क्षेत्रज्ञोक्तु कसपते तस्य तपसा सहाप्रमादं सेत्यथाप्रयो भवति तेना सन्तत
मिच्छेतेन सुखी मिच्छे देष हि सखा अष्टः सञ्जानाति भूतं भवद्भविष्यदिति । ज्ञाता
कक्षाज्जायते सखा कक्षात्सृष्ट्यते सह भूतेन्द्रियैः शरते महाभूतानि सेन्द्रियाणि प्रज्ञया
कर्म कारयति इति वा तस्य तपः प्रतिष्ठाशीलं मुपशम आत्मा ब्रह्मेति स ब्रह्मभूतो
भवति साक्षिमात्रो व्यवतिष्ठते बन्धो ज्ञानक्षतः ॥—इति १४,१—१० ।

अथ द्वितीय-खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
त्वमेतदधारयः कृष्णासुरोहिणीषुच ।

१ २ ३ २ ३ १ २
परुष्णीषु*रुशत्पयः ॥ १ ॥ १० †

२२ २ २२ १ २ १ २ ३ ५
‡ हाउत्वमेतात् । एतदेतात् । आधारा२३४याः ।

२ १ २ २ १ १ २ २ १ १ २ १ १
कृष्णासुरोहिणाशुचूचा । परुष्णा२३४षू । रुशत् । पा

१ ३ ५ २ २
रया२३४औहोवा ॥ २० ॥

२ २ १ २ १ १ २ १
त्वमेतद्वोहाइ । होइ । आधाशराया२ः । हाइ ।

१ २ १ १ २ १
कार्ष्णाशसुरो२ । होइ । हाइणीशुचा२ । होइ ।

१ ० १ २ १ १ ३ ५ २ २
पारुष्णाइषू२ । होइ । रुशत् । पारया२३४औहोवा ॥ २१ ॥

२ २ २ १ ६ १
आईत्वमेतात् । आ । आधाशराया२ः । आईका

२ १ २ १ १ ०
र्णाशसुरो२ । आईहाईणीशुचा२ । आईपारुष्णा

० "परुष्णीषु"—इति ऋ० ।

† ऋ० ७, ६, २३, ३ ।

‡ "नीणि वार्षाहराणि"—इति आ० ब्रा० १, २, १५ ।

१ २१ १ ३ ५२ २ १
इषू२। आइ। रुशत्। पारयार३४श्रौहोवा। अभि

२ २१ २१ २२२ १२ ११ ११ २ १ २२
स्फूर्जयं द्विष्मः । समोषाभिस्फूर्जयं द्विष्मः । अस्मभ्यङ्गात्

१ २ ३ १ १ १ १
वित्तमार३४पुम ॥ २२ * ॥ १०

श्रुतकक्षच्छिरेन्द्रो गायत्री । अस्य सामर्थ्यं मेवोपपादयति—
हे इन्द्र ! “कृष्णासु” कृष्णवर्णासु गोषु तथा “रोहिणीषु च” [“वर्णा
दनुदात्तान्नोपधात्तोः (४,१,३६)”—इति ङीप्†] “परुष्णीषु”
रोहितवर्णासु [“परुष्णी पर्ववतीति यास्कः‡] पर्वशः पर्वशो
नानावर्णासु च गोषु “रुशत्” [रोचतेर्दीप्तिकर्मणः॥] दीप्यमानं
श्वेतम् “एतत्” परिदृश्यमानं “पयः” क्षीरं त्वम् “अधारयः”
धारयसि । तस्मात् तद्वलं पूजयाम इति समन्वयः ॥ १ ॥ १०

* आ० २प० २, २, २०—२२ ।

† अणुदात्तस्य “वर्णानाकणतिनितान्मानासु (२ पा० १० सू०)”—फिट् सूत्रेण ।

‡ “इरावती परुष्णीत्याहुः पर्ववती भास्वती कुटिलगामिनी”—इति निरु० ८, २६ ।

॥ “रुशदिति वर्णनास रोचतेष्वस्ति व. कर्मणः । सूर्यं मखा षस्य माह साहचर्याद्
रसहरणाद्वा”—इति यास्कः नै० १, २०—नै० ६, ११ ।

अथ द्वितीया ।

^{१ २} ^{१ २ ३ १ २ ४} ३ ९
अहुरुचदुषसःपृश्निरग्रिय

^{१ १ २} ^{१ १ २} ^{१ २}
उक्षामिमेतिभुवनेषुवाजयुः ।

^३ ^{१ ९} ^{१ १ २}
मायाविनोममिरे अस्यमायया

^{३ १ २} ^{१ २ ३ २ ३ १ २}
नृचक्षसःपितरोगर्भमादधुः ॥ २ ॥ ११ *

^{२ २} ^{१ ९} ^{१ २ २}
॥ हाउ । ३ । स्वर्विश्वम् । ३ । अहुरुचत् ।

^{२ १} ^१ ^{२ २} ^{१ २}
। ३ । उषसःपृश्निरा रयायाः । हाउ । ३ । स्वर्विश्वम् । ३ ।

^{१ २ २ २} ^{२ १ २} ^१ ^{२ २} ^१
उक्षामिमे । ३ । तिभुवनेषुवा रजायुः । हाउ । ३ । स्वर्वि

^९ ^{१ २ २} ^{१ २} ^१ ^{२ २}
श्वम् । ३ । मायाविनः । ३ । ममिरे अस्यमा रयाया । हाउ

^{१ २} ^{१ २} ^{२ १ २} ^१
। ३ । स्वर्विश्वम् । ३ । नृचक्षसः । ३ । पितरोगर्भमा रदा

* उ० २,२,१६,३ ।

† “स्वर्वातिषो द्वे” — इति आ० ब्रा० ३,२,१६ ।

धूः । ^{१२}हाउ । ^१३ । ^२स्विश्वम् । ^१२ । ^२सुवारइविश्वौ । ^२वाइ ।

ए३ । ^१सुवारइ४५ः ॥ ८ * ॥

^{१२}हाउ । ^{१२}३ । ^२ज्योतिर्विश्वम् । ^{१२२}३ । ^२अरुरुचत् । ^२उष

^२सःपृश्निरा३ । ^{४ ५}ग्रायाः । ^{१२}हाउ । ^{१२}३ । ^२ज्योतिर्विश्वम् । ^२३ ।

^{१२}उक्षामिमे । ^२३ । ^{१ २}तिभुवनेषुवा३ । ^{४ ५}जायूः । ^{१२}हाउ । ^२३ ।

^{१२}ज्योतिर्विश्वम् । ^१३ । ^{१२ २}मायाविनः । ^{१२}३ । ^२ममिरेअस्यमा३ ।

^{४ ५}या या । ^{१२}हाउ । ^{१२}३ । ^१ज्योतिर्विश्वम् । ^{१ २}३ । ^{१ २}नृचक्षसः । ^३३ ।

^{२ १ २}पितरोगर्भमा३ । ^१दाधूः । ^{४ ५}हाउ । ^{१२}३ । ^{१२}ज्योतिर्विश्वम् । ^२२ ।

^{१२}ज्योता२इविश्वौ । ^१वाइ । ^२ए३ । ^{१२ ३ १ १ १ १}ज्योती२इ४५ः ॥ १० * ॥ ११

अरुरुचदिति त्वेतां पवित्रो दृष्टवानृषिः ।

पवमानो देवता स्याच्छन्दश्च जगती स्मृता ॥

“उषसः” सम्बन्धी “पृश्निः” आदित्यः ‡ [“पृश्निरादित्यो

०,† आ० गा० १५० ३, १, ८-१० ।

‡ “तथापि निगमो भवति ‘स्रष्टुर्जातः श्रष्टोतु नः-इत्युपस मस्य स्रष्टार माह साहचर्याद्सहस्रणाद्वापि”—इति निरु० मै० ३, १६ ।

भवति प्राश्रुत एनं (नै० २,१४) वर्णः”-इति नैरुक्ताः] “अग्नि-
यः” अग्नी मुख्यः सोमः * “अरुरुचत्” रोचयति । सः “उक्षा”
जलस्य सेक्ता पर्जन्यः सन् “मिमेति” मृशं शब्दायते । “भुव-
नेषु” भूतजातेषु “वाजयुः” तेषा मत्र मिच्छन् । “मायाविनः”
माया प्रज्ञा तद्वन्तो देवाः “अस्य” सोमस्य “मायया” प्रज्ञया
“ममिरे” निर्मितवन्तः [सोमस्य एकैकांश-पान-वशात् अग्न्या-
दयः स्व-स्व-व्यापारेण जगत् सृजन्तीत्यर्थः] । तस्यास्य मायया
“नृचक्षसः” नृणां द्रष्टारः “पितरः” पालकाः देवाः † अङ्गिरसः‡
पितरो वा “गर्भम्” “आ दधुः” धारयन्ति ओषधीषु । [स
चात्र सूर्यात्मा सोमः स्तूयते । सूर्यरश्मानुगमाधीनवर्द्धना-
च्चन्द्रस्य । यद्वा । अयमुषसः पृथ्विः सविता अरुरुचत् रोचयति
रोचते वा सर्वं शिष्टं समानं तत् सम्बन्धिनी नृचक्षसो नृणां
द्रष्टारः पितरो जगद्रक्षकाः रश्मयो गर्भं मादधुर्हृष्यर्धम् ॥

“मिमेतिभुवनेषु”—“बिभर्तिभुवनानि”—इति साम्न ऋचः
पाठ-भेदः ॥ २ ॥ ११

* “अप्रगमनेनेति वा गरुषेनेति वापसम्यादिन इति वा । अपिवाद्य सित्येतद-
मर्थकं सुपबन्ध माददीत”-इति निरु० नै० ६,१६ ।

† “पिता पाता वा पालयिता वा”—इत्यारभ्य “पिता दुहितुर्गर्भं दधाति
पर्जन्यः पृथिव्याः”—इत्यन्तं शास्त्रः नै० ४,२१ ।

‡ “अङ्गारेष्वङ्गिराः । अङ्गारा अङ्गना अङ्गना”—इति निरु० नै० ३,१७ ।

अथ तृतीया ।

२ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 इन्द्रइद्वर्योःसचासम्मिस्त्रावचोयुजा ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २
 इन्द्रोवज्रीहिरण्ययः ॥ ३ ॥ १२ *

१ २ १ २ १ २ २ १ १ १ १ १ १ २ २
 † इन्द्रमिद्गाथिनोवृहत् । ए२ । इन्द्रमर्कभिः । अर्कि-
 १ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 णोवा । औहोवा औहोवा औहोवा । औहोहाइ । ३। इन्द्रं
 २ २ १ २ २ २ ५ २ २ १ २ २
 वाणीरनूरुषताउ । वा३ । इ२३४डा । औहोवा । ३। औ
 १ २ २ १ २ २ २ १
 होहाइ । ३। इन्द्रइद्वर्योः२३ःसचा३ । सम्मिस्त्रावचो२३यु

हयोर्मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः द्रष्टा स्याद् गायत्री छन्दः इन्द्रो देवतेति । “इन्द्र इत्” इन्द्र एव “हयोः” हरिनामकयोरश्वयोः † “सचा” सह युगपत् “आ सम्मिस्त्रः” सर्वतः सम्यङ्मिस्त्रयिता । कीदृशयोः हर्योः ? “वचोयुजा” इन्द्रस्य वचनमात्रेण रथे युज्यमानयोः सुशिक्षितयोरित्यर्थः । अयम् “इन्द्रः” ‘वज्री’ वज्रयुक्तः “हिरण्ययः” हिरण्यमयः ॥ सर्वाभरणैरुपेतइत्यर्थः ॥ ३ ॥ १२

* उ० २, १, ८, २=ऋ० १, १, १९, २-३ ।
 † “यष्वम्”—इति षा० ब्रा० ३, ३, १३ ।
 ‡ “हृती इन्द्रस्य”—इति मि० मै० १, १५, १ ।
 ॥ “नृत्वास्त्रास्त्रास्त्रमाध्वीर्हिरण्ययानि हृन्सि”—इति पा० ६, ४, १७५ ।

अथ चतुर्थी ।

२ २ १ २ ३ १ २
इन्द्रवाजेषुनोषसहस्रप्रधनेषुच ।

२ २ २ १ २ २ १ २
उग्रउग्राभिह्रुतिभिः ॥ ४ ॥ १३ *

२ २ २ २ २ २ २ १ २ २ २ २ १
जा३ । औहोवा । ३ । औहोहाइ । ३ । इन्द्रोवजूहि

२ ५ २ २ २ २ २ २
रा२३ण्ययाउ । वा३ । इ२३४डा । औहोवा । ३ । औ

१ २ २ २ २ १ २
होहाइ । ३ । इन्द्रवाजेषुनो२३अवा३ । सहस्रप्रधना

२ २ २ २ २ २ २ १ २ १ २
र३इषुचा३ । औहोवा । ३ । औहोहाइ । ३ । उग्रउग्रा

१ २ २ १ १ १ १ १
भिह्रु२३तिभाउ । वा३ । इट् । इडा२३४पु ॥ ११ ॥ १२, १३

हे “इन्द्र” ! “उग्रः” शत्रुभिरप्रष्टथस्व “उग्राभिः” अप्र-
ष्टथाभिः “जतिभिः” अस्महे थपरपक्षाभिः “वाजेषु” युद्धेषु †
“नः” अस्मान् “अव” रक्ष तथा “सहस्रप्रधनेषु च” सहस्र-
सङ्ख्याक-गजाश्वादि-लाभयुक्तेषु महायुद्धेष्वपि रक्ष ॥ ४ ॥ १३

* ऋ० ८, ८, ३९, १ ।

† आ० गा० १५० १, १, ११ ।

‡ “वाजे”—इति सङ्ग्रामनामसु द्विषत्वारिंशत्तमं नैषष्टु कम् २, १७ ।

अथ पञ्चमी ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०

प्रथमस्यस्यप्रथमनामा

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०

नुष्टुभस्यद्विषोद्विविर्यत् ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०

धातुद्युतानात्सवितुश्चविष्णो

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०

रथन्तरमाजभारावसिष्ठः ॥ ५ ॥ १४ *

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०
 † द्वाउप्राथाः । चयस्यसप्रथः । चना२ । मा३उवा३ ।
 १-२ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 ई३हा । ३ । ऊवा३ । ओ२३४वा । ई२३४डा । आनुष्टुभस्य
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३
 द्विषः । हवा२इः । या३उवा ३ । ई३हा । ३ । ऊवा३
 ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २०
 ओ२३४वा । ई२३४डा । धातुद्युतानात्सवितुः । चवा-
 २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २०
 २इ । ष्णा३उवा३ । ई३हा । ३ । ऊवा३ । ओ२३४वा ।
 ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २०
 ई२३४डा । रथन्तरमाजभारा । वसा२इ । ष्ठा३उवा३ ।
 १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
 ई३हा । ३ । ऊवा३ । ओ२३४वा । ई२३४डा । ए३ ।
 १
 द्युत् ॥ ५ ॥

१ २ १ २ २
 प्राथाः । चयस्यसप्रथः । चना२ । मा३१उवार३ ।

२२२ १ २ २२ १ ५
 इडा । ३ । होइ । हो । वाहा३१उवार३ । ई२३४हा ।

१२ १ १ २ १ २ २२२
 आनुष्टुभस्यहविषः । हवा२इः । या३१उवार३ । ईडा । ३ ।

१ २ २२ ३ ५ २२ १ २ २२
 चाइ । हो । वाहा३१उवार३ । ई२३४हा । धातुर्द्युताना

 १ २ २ २२२
 त्सवितुः । चवा२इ । ष्णा३ । उवा३ । इडा । ३ ।

१ २ २२ १ ५ २ १
 होइ । हो । वाहा३१उवार३ । ई२३४हा । रथन्तर

२ २२ २ १ २ २ २२२
 माजमारा । वसा२इ । ष्टा३१उवाइ । इडा । ३ ।

१ २ २२ १ ५ २ १ २
 होइ । होवाहा३१उवार३ । ई२३४हा । ए३ । द्यूता

१ १ १ १

२३४५ः ॥ ६ १ ॥ १४

अपश्यत् प्रथइत्येतां त्रिष्टुभं प्रथनामकः ।

वैश्वदेवीं भवेदेवं कन्दो दैवतनिर्णयः ॥

“यस्य” वसिष्ठस्य “प्रथः” नाम पुत्रः यस्य भरद्वाजस्य “स प्रथः नाम” पुत्रः तयोर्मध्ये “वसिष्ठः” मम पिता “अनुष्टुभस्य” अनुष्टुप् कन्दसा युक्तस्य “हविषः” घर्माख्यस्य “यद्वविः” हविष्टा

अथ षष्ठी ।

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
नियुत्वान्वायवागह्यय्शुक्रोअयामिते ।

१ २ ३ २ ३ २
गन्तासि*सुन्वतोगृहम् ॥ ६ ॥ १५

३ २ ३ १ ३ १ २ २ १
+ हाउ । ३ । शुक्रम् । ३ । शुक्र्शुक्रम् । ३ । शुक्र्शु
२ २ ३ २ १ २ २ २ २ १ २
शुक्रम् । २ । शुक्र्शुक्रम् । नियुत्वान्वायाश्वागाश
२ २ १ २ २ २
ची २ । अय्शुक्राआश्यामाशता २इ । गन्तासि
१ २ १ २ २ १ २
सुन्वाशतोगृहश्चारम् । हाउ । ३ । शुक्रम् । ३ । शु-
१ २ २ १ २ ३ २ १ २
क्र्शुक्रम् । २ । शुक्र्शुक्रम् । शुक्र्शुक्रम् । २ /
पादकं “रथन्तरं” साम तद्रथन्तरं “धातुः” धाटसञ्ज्ञाद्देवात्+
“द्युतानात्” द्योतमानात् सवितुश्च ॥ विष्णोश्च § “आज-
हार” आहृतवान् । [हृग्रहीर्भ इति भत्वं रथशब्दीपपदात्
तरतेः संज्ञायां भृटृहृजीति खच् । अरुर्हिषदजन्तस्येति सुमा-
गमः ॥ ५ ॥ १४

* “गतासि”—इति ऋ० ।

+ “शुक्रम्”—इति षा० ब्रा० ३, २, २८ ।

‡ ‘घाता-विघाता’ सर्वस्य इति नैसक्तम् इका० ११ख० १०ख० ।

¶ ‘सविता सर्वस्य प्रसविता’-इति नैसक्तम् इका० १०ख० ३१ख० ।

§ ‘विष्णुर्विश्वेतेर्वा व्यश्रोतेर्वा’—इत्यादि नैसक्तम् इका० ११ख० १४ख० ।

एवञ्च विष्णुशब्देन सर्वथापी सर्वान्तर्यामीति सिद्धान्तः ।

अथ सप्तमी ।

१ २२ ३ ११ ४ १२
यज्जायथाअपूर्व्यमघवन्वृत्रहत्याय ।

१ २ ३ १ २ ३ १ ० ३ १ २ २
तत्पृथिवीमप्रथयस्तदस्तम्नाउतोदिवम् ॥ ७ ॥ १६ *

॥ द्वितीय-दशति ॥

३ २ १ २ ३ ५ २ २ २ १
शुक्रम् । शूर । कार३४ । औहिवा । ए । शुक्रम् ।

३ ॥ ७ † ॥ १५

नियुत्वानिति गायत्र्या वायुं गृह्णमदोऽब्रवीत् ॥

हे “वायो” ! † “नियुत्वान्” नियुतो वाहनानि [वायोः नियुतीरिति (१, १५, १०) निघण्टुः] तैर्युक्तस्त्वं “आगहि” आगच्छ । “अयं” “शुक्रः” दीप्यमानः सोमः ते तुभ्यं “अयामि” [यामिः कर्मणि लुङि रूपम्] नियतो गृहीत आसीत् यतः ‘सुन्वतः’ सोमाभिषवं कुर्वती यजमानस्य “गृह्ण” “गन्तासि” यातोसि ॥ ६ ॥ १५

* उ० ६, १, २६, १=३० ६, ६, ११, ५-६-७-कञ्चो १, २, १६=९, १, २=३, २, १६ ।

† आ० ग्रा० २५० ३, २, ७ ।

‡ ‘वायुर्वातेर्वेने वास्याद् गति-कर्मणः’—इत्यादि नैबल्लम् २का० १०१, १ख० ।

^{१२ २} * एयज्जायथाः । ^{१२ १} अपूर्विधा । ^१ हाउ । ^१ मघवन्वृ । ^१ हा-
^१ उ । ^{१२} चहत्याया । ^१ हाउ । ^१ तत्पृथिवीम् । ^१ हाउ । ^१ अ-
^१ प्रथयाः । ^१ हाउ । ^{१२ २ २ १ २} एअ्रीहोवादीशाः । ^१ तदस्तम्नाः ।
^१ हाउ । ^{१ २ १} उतोदिवाम् । ^१ हाउ । ^{१२ २} एअ्रीहोवा३ । ^१ अस्

१११

पया२३४पुः ॥ ९ ॥

^{१२ २} एहाउयज्जायथाः । ^{१२ १} अपूर्विधा । ^१ होइ । ^१ हाउहाउ-
^१ हाउ । ^१ मघवन्वृ । ^१ होइ । ^१ हाउ३ । ^१ चहत्याया ।
^१ होइ । ^१ हाउ३ । ^१ तत्पृथिवीम् । ^१ होइ । ^१ हाउ
^१ ३ । ^१ अप्रथयाः । ^१ होइ । ^१ हाउ३ । ^१ एअ्रीहोवादीशाः ।
^१ तदस्तम्नाः । ^१ होइ । ^१ हाउ३ । ^१ उतोदिवाम् । ^१ होइ ।
^१ ३ । ^१ हाउ३ । ^१ एअ्रीहोवा३ । ^१ हस् पया२३४पुः ॥ १० ॥

८ "वायोः षट् सारणि"—इति आ० ब्रा० ९, २, १८ ।

३५ख,

२२२ १२ १ २ २ २ १
 एहाउ । औहो३ । यज्जायथा३ । अपूर्विया । हो
 १ १ १ २ १ १
 ववार३होइ । मा३ घवन्वृत्रहत्याया । होववार३हो
 १ १ २ १ १ २२२
 इ । तात् । पृथिवीमप्राथयाः । होववार३होइ । एऔ
 २२ १ २ १ १ २ १ २ २
 होवादीशाः । होववार३होइ । तात् । अस्तम्नाउते
 १ १ २२२ १ २
 दिवाम् । होववार३होइ । एऔहोवा३ । हस्इडापया
 ११११
 ३३४५ः ॥ ११ ॥

१ २ १ २ १ २ २ २ १ १
 याज्जायाज्जा । यथाअपूर्वियाऔ३हो । हा३इया ।
 २ २ १ २ २ २ १ १ २
 औ३हो । माघवन्वृत्रहत्यायाऔ३हो । हा३इया । औ३
 २ १ २ १ २ १ १ २ २
 हो । तात्पृथिवीमप्राथयाऔ३हो । हा३इया । औ३हो ।
 १ २ २ २ २ १ १ २
 तादस्तम्नाउतेदिवा । मौ३हो । हा३इया । औ
 २ २ २ १ १११
 ३होवाहाउवा३ । पयार३४५ः ॥ १२ ॥

२ १२२ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 ऊ । वौहो३इ । इ । यज्जायथाः । अर्विपूया । म

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
घावन्वु । चहत्याया । तत्पृथिवीम । अप्राथयाः । त

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ २ २
दस्तम्नाः । उतोदिवाम् । ऊ । वौहोश्इ । २ । ऊ ।

१ २ २ ५ २ २ २ १
वौहोश्इ । उऊवाश्हाउ । वाश् । हस् ॥ १३ ॥

२ २ २ २ २ १ ३ ५ २ १
योरयिवोराश्चिन्तमाः । योद्युम्नारश्छिद्यु । न्नाव

२ २ ५ २ २ १ २ २
त्तमारश्ः । सोमःह्रश्छताः । साइन्द्रतायेश् । अस्ति

३ ५ ३ २ १ ५ ५ ५ ५
स्वारश्छधा । एतेश् । मारश्छदाः । उऊवाश्हाउ । वा ।

१
अस् ॥ १४ ॥

१ २ २ २ १ २ १ २ १
* हाउहोहाइ । ३ । अन्तरिक्षुसुवर्दिवञ्जग । न्ना ।

१ २ २ २ १ १ २ २ २ १
(त्रिः) । परात्परमैरय । ता । परात्पर । मैरय । ता ।

१ २ २ २ २ १ २ ३ २ २ २ १ २ २ १ २
परात्परमैरय । त । औहोवाहाउ । वा । ए । यज्ञी

२ १ २ २ २ २ २ २ २ २ १ २ २
दिवोमूर्द्धादेवमादनोघर्मोज्योतिः ॥ १५ ॥

* "विष्णोस्त्रीणि खरीयाणि"—इति आ० ब्रा० ३, २, १२ ।

^{१२ २} हाउहोहाइ । ३ । ^{२ १ २ १} अन्तरिक्षं ^२ सुवर्दिवञ्जग । ^१ न्मा ।

(त्रिः) । ^{१२} परात्पर ^{२ २ १} मरय । ^{१२} ता । ^{२ २} परात्पर ^{२ २} मरय ।

^१ ता । ^{१२} परात्पर ^{२ २ २} मरय । ^{१२ ३२} त । ^२ औहोवाहाउ । ^२ वा ।

^{२२ २} ए । ^१ पृथिव्यन्तरिक्षन्द्यौरापः ^{२ १२ २} कनिक्रदात्सिन्धुरापो ^{१२ २ १२ २ १ २ २} मरुतोमा

^२ दयन्ताङ्घ्रिर्माज्योतिः ॥ १६ ॥

^{१२ २} हाउहोहाइ (इत्यादिपूर्वपाठः) ता । ^{१५ २ १२ २ २} दिवोमूर्ध्वान्

^{२ २} स ^{१ २ ३ ४} मरयन् । ^{१ २ १ २ २} होये३ । ^{२ २ ३ ४} होर३४वा । ^{१ २ १ २ २} यशोधर्माज्यो

^{२ २} तिः । ^{१ २ ३ ४} यशःसमरयन् । ^{३ ४ ५ १ २ २} होये३ । ^{१ २ ३ ४} होर३४वा । ^{१ २ २} तेजा

^{१ १ २ २} धर्माज्योतिः । ^{२ २ ३ ४} तेजःसमरयन् । ^{१ २ ३ ४} होये ३ । ^३ हो २ ३

^४ ४वा । ^{१ २ १ २ २} सुवर्धर्माज्योतिः । ^{१ २ २ २} सुवःसमरयन् । ^{१ २} होये३ ।

^{३ ४} हो २ ३ ४ वा । ^{४ १ २ २ २} २ । ^{१ २ २ २} ज्योतिर्धर्माज्योतिः । ^{१ २ २ २} ज्योतिःसमैर

^{१ २} यन् । ^३ होये३ । ^{२ १ २ २ १ २ २} होर३४वाइपुई । ^{२ १ २ १ २ २} धर्माधर्माज्यो

तिः ॥ १७ ॥

१२ २ १५ १२ ३२ २ २
 * चाउहोहाइ (इत्यादि) ता। औहोवाहाउ। वा
 १२ १ २ २ १ २ २२ १ २ १२ २ २ २ १ २
 ए। इडांयच्छहस्कृतिंयच्छ। ए। मनञ्जोयच्छ। ए। मनो
 २ १२ २ २ २ १ २ २ २ १२ २ २
 महिमानंयच्छ। ए। यशस्विषिंयच्छ। ए। प्रजवर्चायच्छ।
 २२ १२ २ २ २ १ २ २ २ २ २ २ २ १ २
 ए। पशून्विशंयच्छ। ए। ब्रह्मक्षत्रंयच्छ। ए। स्वर्ज्यति-
 २
 यच्छ ॥ १८ ॥

१२ २ १५ २ २ २
 चाउहोहाइ। (इत्यादि) ता। यज्जायया। अ
 २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 पूर्वाया। मघवनवृत्रहत्याया। या। तत्पृथिवीमप्राथा
 २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 याः। तदस्तम्नाउतोदाइवाम्। चाउहोहाइ (इत्या
 २ १२ ३२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 दि) ता। औहोवाहाउ। वा। ए। तेजोघर्मःसङ्गी
 २ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 डन्ते शिशुमतीर्वायुगोपास्तेजस्वतीर्मरुङ्गिर्भुवनानिचक्रदुः।
 १ १ १ १ १ २ १ १ १
 इट् इडा२३४५। ई२३४५ ॥ १९ ॥

१२ २ १२ २ ३ १ १२
 हाउहोवा । ३ । परात्परमैरय । ता । परात्प

२ १ १ १२ २ २ २ १२ ३२ २
 रमैरय । ता । परत्परमैरय । त । औहोवाहा

२ १ २ २२ १ १२ २ २२ १
 उ । वा । इन्द्रो । धेनुः । ३ । आपो धेनुः ।

१२ २२ १ २ १ २२ १ १२
 ३ । भूमि र्धेनुः । ३ । अन्तरिक्षधेनु । ३ । द्यौ

२२ १ १ २२ २ १ २२ १
 र्धेनुः । ३ । परं धेनु । ३ । व्रतं धेनु । ३ ।

२ १ २२ १ १ २२ १ १२
 सत्यं धेनु ३ । ऋतं धेनु । ३ । इडा

२२ १ १ २२ १ १२ २२ १
 धेनुः । ३ । स्व र्धेनुः । ३ । ज्योति र्धेनुः ।

३ ॥ २० ॥

१२ २ १२ २ १२ २ १२ २
 हाउहोवा । ३ । (इत्यादि) ता । यज्जा यथाः ।

२१२ २ २१२ १ १ २ ३ ५ १ २
 अपूर्विष्या । अपूर्विष्या३ । आपूर्वार३४या । मघवन्वु ।

२ १ २ २ २ १ २ २ ५ १
 ऋहत्याया । ऋहत्याया३ । ऋहत्या२३४या । तत्पृ

२१२ २ २ १ २ १ २ ३ ५
 थिवीम् । अप्राथयाः । अप्राथया३ः । आप्राथा२३४याः ।

१ २ २ २१२ २ १ २ २ १ २
 तदस्तम्नाः । उतोदिवाम् । उतोदिवाम् । ऊतो

^३ दार^३इवाम् । ^५ हाउ^३होवा । ^{१२} ३ । ^२ (इत्यादि) ^२ त ।

^{१२} श्री^३होवा^२हाउ । ^३ वा । ^{१२२} तेजो^{२१}घर्मः^२सङ्की^२डन्ते^२वायु^२गोपा^२स्ते

^{२२} ज^१स्रती^२र्म^२रु^२द्धि^२र्भु^२वनानि^२चक्र^२दुः ॥ २१ ॥

^१ हा^२र^२ज्वा^२क् । ^३ ३ । ^१ हो^२वा । ^२ २ । ^१ हो^२वा^२३ । ^२ हा^२उवा ।

^{२२} ए । ^{२२} तो^२क^२म्प्र^२जा^२ङ्ग^२र्भो^२ नै^२य^२म^२द^२ध^२च्चा^२च^२प^२रा^२च^२प^२थि^२भि^२श्च^२र-

^३ न्ता^२र^२३^२४^२५ः ॥ २२ ॥

* ^१ हा^२र^२ज्वा^२क् । ^३ ३ । ^१ हो^२वा । ^२ ३ । ^१ अ^२य^२श्^२स^२शि^२ङ्ते^२३ ।

^१ हो^२इ । ^१ य^२स्मा^२द्या^२वा^२पृ^२थि^२वी ^१ भू^२वनानि^२चक्र^२दुः । ^१ हो

^२ इ । ^१ अ^२य^२श्^२स^२शि^२ङ्ते^२३ । ^१ हो^२इ । ^१ य^२स्मा^२दा^२प^२त्रौ^२ष^२ध^२यो^२मु^२वं-

^२ नानि^२चक्र^२दुः । ^१ हो^२इ । ^१ अ^२य^२श्^२स^२शि^२ङ्ते^२३ । ^१ हो^२इ । ^१ य^२स्मा

^२ त्स^२मु^२द्रि^२या^२मु^२व^२नानि^२चक्र^२दुः । ^१ हो^२इ । ^१ अ^२य^२श्^२स^२शि^२ङ्ते^२३ ।

^१ हो^२इ । ^१ य^२स्मा^२द्वि^२श्वा^२भू^२ता^२भू^२वनानि^२चक्र^२दुः । ^१ हो^२इ । ^१ हा

• "द्वलुगामम्"—इति आ० ब्रा० ३, २, १८ ।

^१रजवाक् । ^३। ^{१ २}होवा३ । ^२हाउवा । ^{२२ १ २}ए । आपः । २ ।

^{३ ११११}
आपा२३४५ः ॥ २३ ॥

^{१ १}हा^{१ २}रजवाक् । ^३। ^{२२}होवा । ^३। ^{३ २२ १}येभिर्विया । ^{३ २२ १}श्वमैरा

^{२२}या२ः । ^१तेभिर्विया । ^{३ १२ १}अहीमादा२म् । ^{२२ २२}येभिर्भूताम् ।

^{३ २ १}सहःसाहा२ः । ^{२२ १२ १ २ २}तेभिस्तेजआपः । ^{१२}आपा२ । ^{२२ १}येभिर्व्य

^{२ १ २}न्तरिचमैरया३ः । ^३हाउवा । ^{२२ १ २}ए । ^{१ ३}आपः । २ । ^{१ ३}आपा

^{१ १ १}
२३४५ः ॥ २४ ॥

^{१ १}हारजवाक् । ^३। ^{१ २}होवा । ^३। ^{१ २ २}यजजायथा । ^२अ

^१पूहो२ । ^१वीया२ । ^१मघवन्वृत्रहाहो२ । ^१त्याया२ । ^१तत्

^२पृथिवीमप्राहो२ । ^१थायाः२ । ^{१ २}तदस्तम्नाउतोहो

^१२इ । ^{१ १}दाइवा२म् । ^{१ २}हारजवाक् । ^३। ^{१ २}होवा । २ ।

^२होवा३ । ^२हाउवा । ^{२२ १ २ १ १}ए । ^{२ २ २ १}तेजोघर्मःसङ्गीडन्तोशि

१२ २ १ २ १ २ २ २ २ २ २ ३ १ १ १ १
 शुभतीर्थाय गोपास्तजस्वतीर्मरुद्भिभुवनानिचक्रदू २ ३ ४ ५ः
 ॥ २५ * ॥ १६

नृमेघ-पुरमेघौ हाहृषी ऐन्द्रा अनुष्टुभः ॥

हे “अपूर्व्य” त्वत्तोव्यतिरिक्तेन पूर्वेण वर्जित ! † । हे “मघ-
 वन्” मंहनीयतम घनवन्निन्द्र । “हृत्तहत्याय” ‡ हृत्तासुर-
 हननाय “यद्” यदा त्वं “जायथाः” उत्पन्नः प्रादुर्भूतोसि “तत्”
 तदानीमेव “पृथिवी” प्रथमानाम् “अप्रथयः” प्रसिद्धां दृढाम-
 करोः । “उत” अपि च “दिव” द्यां द्यूलोकम् अन्तरिक्षेण
 “अस्तम्नाः” निरुद्धा मकार्षीः ॥ ईदृशं वीर्यं त्वदन्यस्य न भवती-
 त्यर्थं द्योतयितुम् अपूर्व्येति पदम् ॥ ७ ॥ १६

इति श्रीमत्सायणार्थ्य-विरचिते भाष्यवीये सामवेदार्थ-प्रकाशे

छन्दोव्याख्याने षष्ठस्याध्यायस्य द्वितीयः खण्डः ॥ २ ॥

* आ० भा० २५० ३, २, ८—२५ ।

† ‘अपूर्व्या पूर्वेषु मधरात्रादिकालेषु विद्यमाना’—इति २५०२, ७, ४र्थे हि सायणः ।
 ‘यतः पूर्वं नास्ति सा अपूर्वा, अपूर्वा एव अपूर्व्या, स्वार्पिकसहितः ; प्रथमेत्यर्थः’—
 इति च तत्रैव वि० ।

‡ ‘अथास्य कर्म—रसातलप्रदानं हृत्तवधो या च क्वा च बलकतिरिन्द्रकर्मैव तत्’—
 इति नैरुक्तम् इका० ०अ० १०ख० । ‘हृत्तवधो मेघवधः’—इति च तत्रत्य-भाष्यम् ।
 “तत्कौटलोमेघइति नैरुक्ता; । स्याद्गोऽसुरइत्येतिहासिकाः । अपाश्च ध्योतिषश्च मिथी-
 भावकसंघो वर्षकर्म जायते तत्रोपमार्थेन युद्धवर्णा भवन्ति”—इति निर० नै०२, १६ ।

अथ द्वितीया ।

२ ३ २ ३ १ २ २ २ ३
सन्ति पयांसिसमुयन्तुवाजाः

१२ २२ ३ १ २
संवृष्णान्यभिमातिषाहः ।

२ ३ १ १ १ १ २२ १ २२ १
तारार३४पुः । हाड । ३ । आनोऽब्रु० । ए । रत्न
२२ २ २ २ २ १ २२ २ २ २२ १
तनोरक्षितारोगोपायतगोपायितारः । २ । ए । रत्न
२२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ ३ १ १ १
तनोरक्षितारोगोपायतगोपायितारा३४पुः ॥ ७ * ॥ १७-

वामदेवऋषिः प्रोक्ती मयीत्यस्याः प्रजापतिः ।

देवता स्यात्तत्तच्छन्दोऽनुष्टुप् सद्यइतीरितम् ॥

“परमेष्ठी” परमे लोके तिष्ठतीति परमेष्ठी “प्रजापतिः” +
“दिवि” द्योतमाने स्वर्गे “दामिव” द्योतमानां कान्ति मिव ।
“मयि” अस्मदीये शरीरे “वर्चः” तेजः ब्रह्माख्यं “दृंहतु” वर्द्ध-
यतु । “अथो” अपिच “यशश्च” दृंहतु । “अथो” किञ्च
“यज्ञस्य” यागस्य सम्बन्धि अतएव स उत्तमं “पयः” हविलक्ष्ण
मन्नं च दृंहतु ॥ १ ॥ १७

* अ० गा० १५० ४, १, ७ ।

+ ‘प्रजापतिः प्रजानां पाता पालयिता वा’—इत्यादि नैरुक्तम् ३५० १० अ० ४२.

२ १ २ ३ १ २
 आप्यायमानोऽमृततायसोम

३- १२ १२ ३ १ २
 दिविश्रवाः^१स्यत्तमानिधिष्व ॥ २ ॥ १८ *

१२ २ १२ २ १ २ ३
 † औवा२ । ३ । सन्ते पया । सी३समु । यन्तु
 ४२ ५ २ २ २ १ १२ ३ ४२ ५
 वाजाः । संवृष्णिण्या । नो३अभि । मातिषाहाः ।
 २२ १२ २ १ २२ ३ ४२ ५ २ १
 आप्यायमा । नो३अमृ । तायसोमा । दिविश्रवा ।
 २ १ १२ ३ ४ ५ १२ १
 सी३उत्त । मानिधिष्वा । औवा२ । २ । औ२ ।
 ३ ५ २ २
 वार३४ । औहोवा । ३ ॥ ८ † ॥

१ २ १२ २ १ २ ३ ४२ ५
 † औ२ । ३ । सन्ते पया । सी३समु । यन्तुवाजाः ।
 २ १२ २ १ २ ३ ४२ ५ २२ १२
 संवृष्णिण्या । नो३अभि । मातिषाहाः । आप्यायमा ।
 २ १ २२ ३ ४२ ५ २ १२ २ १ २२ ३ ४
 नो३अमृ । तायसोमा । दिविश्रवा । सी३उत्तमानिधि
 ५ १ ५ ५ २ २ १
 ष्वा । औ२ । २ । औ२आर३४ औहोवा । हृ१ ॥ ११ § ॥ १८

* ऋ० १, ६, २९, २ । † “सोमव्रतम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २० ।

‡ आ० गा० ३प० ४, १, ८ ।

§ “सोमव्रतम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २४ ।

§ आ० गा० ३प० ५, १, ११ ।

अथ तृतीया ।

२ ३ १२ २२ ३२ ३ २ ३ १ २ ३ ९
त्वमिमाओषधीःसोमविश्वास्त्वमपोअजनयस्त्वङ्गाः ।

१२ २२ ३ २५ १२ ३ १ २२ ३ २२ २२
त्वमातनोरुर्वा३न्तरिहन्वञ्जयोतिषावितमोववर्यं ॥ ३॥१९

२२ २ ३२ २२ २२
* हाउ । ३ । होवा३ । ३ । हाह । होवा३ ।

२२ ४ २ १११ ४ २
३ । होवा३ । ३ । हो३वा३४५ । २ । हो३वा३४ ।

५२२ १ २ २ २२ २ १ २२ १ २ १२ २
औहोवा । त्वमिमाओषधीःसोमविश्वाः । त्वमपोअज

त्रिष्टुभः पावमान्यः स्यादृषिर्गौतमनामकः ।

हे “सोम !” “अभिमातिषाहः” अभिमातीनां शत्रूणां हन्तुः
“ते” तव एवभूतं त्वां “पयांसि” अपणार्थानि क्षीराणि “संयन्तु”
सङ्गच्छन्ताम् । तथा “वाजाः” हविलक्षणाव्ययानि च त्वां सङ्ग-
च्छन्ताम् । “वृष्णानि” वीर्याणि च सङ्गच्छन्ताम् । हे “सोम !”
त्वम् “अमृताय” आत्मनः अमृतत्वाय अमरत्वाय “आ” समन्ता-
द्वर्द्धमानः सन् “दिवि” नभसि स्वर्गे “उत्तमानि” उन्नततमानि
उत्कृष्टानि “अवांसि” अन्नानि अस्माभिर्भोक्तव्यानि हविलक्ष-
णानि “धिव्व” धारयते । [“क्रियाग्रहणं कर्तव्यमिति (पा०२,
३, १३) कर्मणः सम्प्रदानत्वात् चतुर्थर्थे षष्ठी + ॥ २ ॥ १८

० “सोमव्रतम्”—इति षा० ब्रा० ३, २, २४ ।

† “चतुर्थर्थे बहुलं इन्द्रि” —इति पा०२, ३, १२ ।

^{१ २} नयस्त्वङ्गाः । ^{१ २ ३} त्वमातनोरुवन्तरिचं । ^{१ २} त्वञ्जगोतिषावितमो
^२ ववर्थ । ^{२२} हाउ । ^३ ३ । ^२ हौवा३ । ^३ ३ । ^{३२} हाह । ^५ हौवा
^{३२} ३ । ^३ ३ । ^{४ ५ १ १ १} हौवा३ । ^४ ३ । ^{४ ५} हौवा ३ ४ ५ । ^२ २ । ^४ हौ३
^२ वा३४ । ^{५२२} औहोवा । ^{२२} ए । ^१ जनदिवमन्तरिचम् । ^{२ १ २} थिवीवि
^{१ २ २} श्वभोजसम्पुरुहूपाञ्जजीजनः । ^१ इट् । ^{१ १ १ १} इडा२३४५ ॥ १०* ॥ १८

हे “सोम !” “त्वम्” “इमाः” भूम्यां वर्तमानाः “विश्वाः”
 सर्वाः “ओषधीः” “अजनयः” उत्पादितवानसि । तथा “त्वम्”
 “अपः” तासा मीषधीनां कारणभूतानि वृष्ट्युदकानि अजनयः ।
 तथा त्वं “गाः” सर्वान् पशून् + उदपादयः । “उरु”
 विस्तीर्णम् “अन्तरिचं” “त्वम्” “आ तनोः” विस्तारितवानसि ।
 तस्मिन्नन्तरिचे यत् “तमः” अस्मद्दृष्टि-निरोधकम् अन्यकारं
 तदपि “त्वं” “ज्योतिषा” आत्मीयेन प्रकाशेन “वि ववर्थ” वि-
 शिष्टं कृतवानसि । [ववर्थं वृज् वरणे लिटस्थलि, “बभूथातत-
 न्यजगृभ्वववर्थति” (पा०७,२,६४) निपाच्यते ॥

“आतनोः”—“आततन्य”—इति साम्न ऋचः पाठी ॥ ३ ॥ १८

* आ० गा०३५० ४, १, १० ।

† “अथापि पशूनामेव भवत्येतस्मादेव”—इति निरु० ने० २, ५ ।

अथ चतुर्थी ।

३ १ २ ६ १ २ ३ १ १ २ २ २ १ २
अग्निमीडेपुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम् ।

१ २ ३ १ २
होतारं रत्नधातमम् ॥ ४ ॥ २० *

२ २ २ १ २ २ २ २ २ १ १
+ मनोहाउ । वयोहाउ । वर्चोहाउ । अग्निम् ।
१ २ ३ २ ३ ५ १ २ २ २ २
ईडा२इ । पुरोहार२३इताम् । इहहाउ । इडाहा
उ । आयुर्हाउ । यज्ञ । स्यदा२इ । वमृत्वी२३जाम् ।
२ २ २ २ २ २ २ २ १ २ २ १
स्वर्हाउ । ज्योतिर्हाउ । ऋतं हाउ । होता । रं
३ २ ४ २ १ २ १ १ १ १
रा२३ । त्रधा३तापुमा६पुईम् । ए३ । महार२३पुः ॥ १ ३ ॥
१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
गा हाउ३वा । अग्निमीडेपुरोहितम् । देवेषु निधिमां
२ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
अहम् । हाउ३वा । यज्ञस्य देवमृत्विजम् । देवेषु नि
१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
धिमां अहम् । हाउ३वा । होतारं रत्नधातमम् । दे

* ऋ० १, १, १, १ ।

+ गवां व्रतान्निमम् (आ० ब्रा० १, २, २१) ।

‡ आ० गा० ३प० ४, १, १३ ।

॥ यमव्रताद्यम् (आ० ब्रा० ०३, २, ११) ।

१२ २ १२ २ १ २५ १२ १२१२ २ १२
 वेषुनिधिमाँ अहम् । हाउश्वा । ए । देवेषुनिधिमाँ
 २ १
 अहम् । (एवं त्रिः) ॥ १८ * ॥ २०

अग्नि मीडे मधुच्छन्दा गायत्रेषाग्नि-संस्तुतिः ।

“अग्नि”-नामकं “देवम्” “इडे” स्तौमि [इडे स्तुताविति
 (अदा० आ०) धातुः मन्त्रस्यास्य होता प्रयुज्यमानत्वात् अहं
 होता स्तौमीति लभ्यते] कीदृशम् अग्निम् ? “यज्ञस्य पुरोहितं”
 यथा राज्ञः पुरोहितः तदभीष्टं सम्पादयति तथाग्निरपि यज्ञ-
 स्यापेक्षितं होमं सम्पादयति । यद्वा यज्ञस्य सम्बन्धिनि पूर्वभागे
 आहवनीयरूपेणावस्थितम् । पुनः कीदृशम् ? “होतारम्” ऋत्वि-
 जम् [देवानां यज्ञेषु होतृनामक ऋत्विगग्निरेव । तथाच श्रूयते—
 “अग्निर्वै देवानां होतेति” । पुनरपि कीदृशम् ? “रत्नघातम्”
 यागरूपाणां रत्नानाम् अतिशयेन धारयितारं पोषयितारं
 वा । अत्राग्नि-शब्दस्य यास्को बहुधा निर्वचनं दर्शयति—
 “अथातीनुक्कमिथ्यामोऽग्निः पृथिवीस्थानस्तं प्रथमं व्याख्यास्यामी
 अग्निः कस्माद्ग्रणी भवति, अग्रं यज्ञेषु प्रणीयतेऽगं नयति सन्न-
 ममानोऽक्नोपनो भवतीति स्थीलाष्टौविर्न क्लोपयति न स्नेहयति
 त्विभ्य आख्यातेभ्यो जायतइति शाकपूणिरितादक्ताद्गु धाहानी
 तास खल्वेते रकार मादत्ते गकारमनक्तेर्वा दहते वा नीः
 परस्तस्यैषा भवति(७, ४, १)” इति ॥ ४ ॥ २०

* आ० गा० २५०४, १, १८ ।

† यास्कोस्वमुमेवं व्याख्यातवान्—“अग्निमीलेऽग्निं याचामीहिरभ्येषणकर्मा पूजा-
 कर्मा वा पुरोहितो व्याख्यातो यज्ञश्च । देवो दानाद्वा दीपनाद्वा शोचनाद्वा दुस्थानी

अथ पञ्चमी ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०

तेमन्वतप्रथमन्नामगोना

२ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०

न्त्रिःसप्तपरमन्नामजानन ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०

ताजानतीरभ्यनूषतक्षा

३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२

त्राविर्भुवन्नरुणीर्यशसागावः ॥ ५ ॥ २१

२२

२२ २२

२

२

* हाउ । ३ । गावोहाउ । ३ । वृषभपत्नीर्हाउ । ३ ।

भवतीति वा यो देवः सा देवता । होतारं क्रातारं । जुहोते ह्येते त्वीणंवाभः ।
रत्नघातमस् रमणीयानां घनानां दातृत्वमम्—इति ७, १५ । “पुरोहितः पुर एतं
दधति”—इति च यास्कः २, १२ ॥ अत ऋचि स्वरसन्निवेशविधानप्रकारनिर्वाच-
माह दौक्षितः—“तदाग्निशब्दोऽव्युत्पत्तिपक्षेऽपिषदत्यन्तोदात्तः व्युत्पत्तौ तु नि-प्रत्यय-
स्वरेण । अम् । छद्मद्दुदात्तः अमिपूर्वदत्येकादेशस्त्वे कादेशउदात्तमेत्युदात्तः । इत्से ।
तिङ्कतिङ्कति निघातः । संहितायां तूदात्ताद्दुदात्तस्येतीकारः स्वरिनः । स्वरितात्
संहितायामिति स्त्रे इत्यस्य प्रचयापरपर्याया एकश्रुतिः । पुरः शब्दोऽन्तोदात्तः पूर्वाधरा-
वगणामित्यसि प्रत्ययस्वरात् । हित-शब्दोऽपि धाञो निष्ठायां दघातेर्हिरिति ह्यादेशे
प्रत्ययस्वरेणान्तोदात्तः । पुरोऽव्ययमिति गति-सञ्ज्ञायां कुगतौति समासे समासान्तो-
दात्ते तत्पुरुषे तुत्यार्येत्यव्यय-पूर्वपद-प्रकृतिस्वरेण गतिकारकोपपदात् छदिति छद्-
त्तरपद-प्रकृतिस्वरे याथादिस्वरे च पूर्वपूर्वापमर्द्धेन प्राप्ते गतिरनन्तर इति पूर्वपद-
प्रकृतिस्वरः । पुरः-शब्दोकारस्य संहितायां प्रचये प्राप्ते उदात्तस्वरितपरस्य सञ्चर
इत्यायुदुदात्तः । ऋत्कि शब्दः छद्दुत्तर-प्रकृतिस्वरेणान्तोदात्तः । होह-शब्दकान्-
प्रत्ययान्तो नित्स्वरेणाद्य दात्तः । रत्न-शब्दो नञ्विषयस्येत्यादुदात्तः रत्नानि दधातीति
रत्नघातः । समासस्वरेण छद्दुत्तरपद-प्रकृतिस्वरेण वान्तोदात्तः । तमपः पिलाद्दुदा-
त्तत्वे स्वरितप्रचयावित्यादि यथाशास्त्रमुद्ग्रेयम्—इति वै ।

* “गवां प्रते”—इति आ० ब्रा० ३, २, २१ । तत्र पूर्वम् ।

२२२ २ २ २ २ २ २ २
 वैराजपत्नीर्द्वाउ । ३ । विश्वरूपाद्वाउ । ३ । अस्मासुरम
 २ १२ २ १ १
 ध्वंद्वाउ । ३ । तेमन्वतप्रथमन्नामगोर्नाम् । त्रिःसप्त
 २ १२२ २ २ १ १२
 परमन्नामजा र्नान् । ताजानतीरभ्यनूषता र्क्षाः । आ
 १ २ २ १ २२ २२ २
 विभुवन्नरुणीर्यशसागारवाः । द्वाउ । ३ । गावोद्वाउ ।
 १ २ २ २२२ २ २ १ २ २
 ३ । वृषभपत्नीर्द्वाउ । ३ । वैराजपत्नीर्द्वाउ । ३ । विश्वरूपा
 २ १२ २ १ २
 द्वाउ । ३ । अस्मासुरमध्वंद्वाउ । ३ । अस्मासुरमध्वाश्
 २ १ २ १२२ २ १ १२२ २ २ २ १ २ २
 द्वाउ । वा । ए । गावोवृषभपत्नीर्वैराजपत्नीर्विश्वरूपा
 १२ २ २ १२२ २ १ २२२ २ २
 अस्मासुरमध्वम् । २ । ए । गावोवृषभपत्नीर्वैराजपत्नीर्वि
 १२ २ २ २ ३ १ १ १ १
 श्वरूपाअस्मासुरमध्वाश्३४५म् ॥ १७ * ॥

२२ १२ २ १
 † द्वाउ । ३ । तेमन्वतप्रथमन्नामगो । नाम् । ३ ।
 २२ १ २ १ २
 द्वाउ । ३ । त्रिःसप्तपरमन्नामजा । नान् । ३ । द्वाउ ३ ।
 १२२ २ २ १ २
 ताजानतीरभ्यनूषता । क्षाः । ३ । द्वाउ । ३ ।

० आ० गा० ३प० ४, १, १७ ।

† "गवां व्रते"—इति आ० ब्रा० ३, २, २७ । तत्र पूर्वम् ।

२२ १ २ २ १ २ १
 आविभुवन्नरूपीर्यशसागा । वाः । इ । हाउइ । वा ।

२२ १ २२ २२ १ ३ १ १ १ १
 ए । दुघाः । २ । ए । दुघार२३४५ ॥ १८ * ॥ २१

त्रिष्टुभा वामदेवोऽस्तौदग्निं तेमन्वतेति च ।

हे “अग्ने !” “ते” स्तोत्रं कुर्वाणा अङ्गिरसः “गोनां” † गवां वाचां ‡ सम्बन्धि नाम स्तुति-साधकं शब्दमात्रं “प्रथमं” पूर्वम्, “अमन्वत” अजानत पश्चात्तस्या वाचः सम्बन्धीनि “त्रिःसप्त” एकविंशतिसङ्ख्याकानि “परमं” परमान्युक्कृष्टानि “नाम” नामानि स्तुति-साधकानि स्तोत्राणि [जातावेकवचनम् १] छन्दांसि वा [तानि च गायत्रादीनि जगत्यन्तानि सप्त §, अति-जगत्यादीनि अतिष्टत्यन्तानि सप्त ||, कृतिप्रभृतीन्युत्कृतिपर्यन्तानि सप्त +] ‘जानन्’ अजानन् अलभत एवंविधच्छन्दोयुक्ते मन्त्रै रग्निं मस्तुवन्नित्यर्थः । “ताः” वाचः “जानतीः” सर्वं जानत्यः “चाः” [क्षियन्ति गच्छन्त्युषः कालं प्रापयन्ति ताः] “अभ्यनू-

* आ० गा० १५० ५, २, १८ ।

† “गोः पादान्मे (७, १, ५७)”—इति पा० ।

‡ “गौः”—इति वाङ्नामसु चतुर्थं नैवष्टकम् (१, ११) ।

१ [जात्याख्याधासेकवचनं बहुवचनमन्यतरस्याम्”—इति पा० १, २, ६० ।

§ गायत्री, २ उष्णिक्, ३ अतुष्टुप्, ४ छन्दो, ५ पङ्क्तिः, ६ त्रिष्टुप्, ७ जगती ।

|| अतिजगती, २ शकरी, ३ अतिशकरी, ४ अष्टिः, ५ अत्यष्टिः, ६ छतिः,

७ अतिछतिः ।

+ छतिः, १ प्रकृतिः, २ आकृतिः, ३ विकृतिः, ४ संकृतिः, ५ अतिकृतिः,

७ उत्कृतिः ।

अथ षष्ठी ।

५३ १२

२२ ३ १

समन्यायन्तु प्रपयन्त्यन्याः

१ ३ १ ३ ९ ३ क २२

समानमूर्वन्नद्यस्यृणन्ति ।

१ ३ ५ ६ १ ९

६ १ २

तमूशुचिष्शुचयोद्दीदिवाःस

३ १२ २२ ३ १ २ ३ १ २

मपान्नपातसुपयन्त्यपः ॥ ६ ॥ २२ *

षत' अस्तुवन् । ततः सूर्यस्य "यशसा" तेजसा सह "अरुणोः" अरुणवर्णाः "गावः" + "आविर्भूवन्" प्रादुरभूवन् । यहा "ते" अङ्गिरसः "प्रथमं" पुरातनं "नाम" एहि सुरभि गुग्गुलु-गन्धिनीति धेतु-नामधेयम् "अमन्वत" उच्चारयामासुः । पश्चात् स्व-भूतानि पणिभिरपहृतानि त्रिःसप्त-रत्नान्यविन्दन् । तत उच्चारितं जानत्यो "गावः" "अभ्यनूषत" हम्भारवलक्षणं शब्द-मकुर्वत । तदानीं सुषाः प्रादुरभूदिति ॥

"तेमन्वतप्रथमन्नामगोनान्त्रिःसप्तपरमन्नामजानन् । ता-जानतीरभ्यनूषतक्षाआविर्भूवन्नरुणीर्यशसागावः"—इति छन्दो-गाः । "तेमन्वतप्रथमन्नामगोनान्त्रिःसप्तपरमन्नामजानन् । ता-जानतीरभ्यनूषतक्षाआविर्भूवन्धेनोस्त्रिःसप्तमातुःपरमाणिविन्दन् । तज्जानतीरभ्यनूषतत्राआविर्भूवदरुणीयशसागोः" — इति बह्वृ-चाः ॥ ५ ॥ २१

* ऋ०८, ७, १४, २ ।

+ "अरुणो गाव उषसाम्"—इति निघ० १, १५, ७ ।

२२ १२ २ २१ २ २ २२ १
 * हाउ । ३ । ऐरयत् । ३ । अपःसमैरयत् । ३ । भूत
 २ २ २ २ २ २ २२ २ २
 मैरयत् । ३ । अपाङ्गर्भोग्निरिडा । पाङ्गर्भोग्निरिडा । २ ।
 २ २ २ २ १ २ २ १ २
 पृथिव्यागर्भोग्निरिडा । ३ । समन्यायन्त्युपयन्तियारङ्ग्याः ।
 २२ १ २ २ १ २ १ २ २ २ ० १
 समानमूर्वन्नद्यस्पृणाङ्ग्याः । तमुष्णुचिष्णुचयोदीदिवाङ्
 २ २ १ २ २ २ १ २ २ २
 ङ्ग्याः । अपान्नपातमुपयन्तियारङ्ग्याः । हाउ । ३ ।
 १ २ २ २ १ २ २ २ २ १ २ २ २ २
 ऐरयत् । ३ । अपःसमैरयत् । ३ । भूतमेरयत् । ३ । अपा
 २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 ङ्गर्भोग्निरिडा । पाङ्गर्भोग्निरिडा । २ । पृथिव्यागर्भोग्निरिडा
 २ २ २ २ २ २ २ २ १
 । २ । पृथिव्यागर्भोग्निरिडा ३ । हाउवा । ए । अग्निःशि
 २ १ २ २ २ १ २ १ २ २ १ २ २ १ २ १ २ २
 षुक्कः । ए । षुक्कःशिषुक्कः । ए । तेजःशक्रस्यशक्वम् । ए ।
 १ २ २ १ २ २ १ २ २ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २ २ २ १ २ ३
 तेजःसप्राःसमीचीः । ए । तेजउषोनजारः । ए । सुवर्ज्याती
 १ १ २ १
 २३४५ ॥ ३ ॥

२२ १ २ २ १ २ २ १
 हाउ । ३ । ऐरयन् । ३ । समैरयन् । ३ । सम
 २ १ २ २ १ २ २ २ १ २
 खरन् । ३ । समन्यायन्त्युपयन्तियारङ्ग्याः । समानमूर्व

^{२ १} ^२ ^{१ २} ^{२ २ १ १}
 न्नद्यस्पृणा^२३न्ती । तमू^१ष्पुचि^२ष्पुचयो^३दीदिवार^४ ३ ७
^२ ^{२ १ २} ^२ ^{२ १} ^२ ^{२ २} ^{१ २}
 साम् । अपान्नपातमुपयन्तिया^२३पा३ः । द्वाउ । ३ । ऐर
^२ ^{१ २ २} ^{१ २} ^{२ २}
 यन् । ३ । समैरयन् । ३ । समस्वरन् । २ । समस्वराश्न ।
^२ ^{३ १ १ १ १}
 द्वाउवा३ । ई२३४पु ॥ ४ * ॥ २२

इतीयं त्रिष्टुबाग्नेयी दृष्टा गृह्णमदेन सा ।

“अन्याः” वर्षाणाः “आपः” “संयन्ति” भूम्यां सङ्गच्छन्ते
 “अन्याश्च” “पूर्व” तत्रावस्थिताः “उपयन्ति” उपगच्छन्ति । ताः
 सर्वा आपः “समानं” सह “नद्यः” नदीभूत्वा “ऊर्व” समुद्र-
 मध्ये वर्तमानं वडवानलं “पृणन्ति” प्रीणयन्ति [पृण प्रीणने(प०)
 तौदादिकः] “तसु” तमेव “अपान्नपातम्” “शुचिं” निर्मलं
 “दीदिवांसं” दीप्यमानं [दीदिवेति छान्दसो दीप्तिकर्मा लिटः
 कसुः ॥ वस्त्रेकाजाद्वसा मिति नियमादडभावः । छन्दसीवेति
 वक्तव्य मिति वचनाद्विवचनाभावः] एवम्भूतं “शुचयः” शुद्धाः
 “आपः” “उपयन्ति” समीपे गच्छन्ति ॥

एष हि वैद्युताग्निरूपेण भेषे वर्तमानोऽस्मान् अजीजनदिति
 बुद्ध्या वडवानलरूपेण वर्तमानं तं पर्युपासत इत्यर्थः । यद्वा अन्या

एकधनाख्या * आपः संयन्ति । चात्वालीत्करयोर्मध्ये + वस-
तीवरीभिः सङ्गच्छन्ते । अन्या वसतीवर्याख्या आपश्च ‡ उपर्यति
उपगच्छन्ति एकमत्यं प्राप्ता भवन्ति । एताश्च मिलित्वा यज्ञं
साधयन्त्यः तत्साध्य-वृष्टि-द्वारा नद्यो भूत्वा ऊर्वं पृणन्तीत्यादि
समानम् । एवं हि आपो वा अस्पृहन्त वर्यं पूर्वं यज्ञं वक्ष्याम
इत्यादिको बह्वृच-ब्राह्मण-विनियोगश्चानुगृह्यते ॥

“अपान्नपातमुपयन्त्यापः”—“परितस्थुरापः”—इति साम्न-
ऋचः पाठ-भेदः ॥ ६ ॥ २२

* “सोमकण्डनाय यैर्जलमानीयते ते कुम्भा एकधनाः । एकं धनं सोमरूपं
यवेति”—इति वेददीपः (य० मा० शा० स० ५ अ० ७ क०) ।

† “उत्तरवेदिनिचयार्थं यत्र भूपदेशे ऋदं खनति स प्रदेशश्चात्वास्त उच्यते”—
इति वेददीपः (य० मा० शा० स० ५ अ० ७ क०) । “स्फ्रोत्खातां ऋदं मुत्करे
त्यजेत्”—इति वेददीपः (य० मा० शा० स० १ अ० २५ क०) ।

‡ “अग्नीषोमीयस्य वपामार्जनान्ते वसतीवरीग्रहणम् स्यन्दमानानामनक्षमिते-
ऽस्तमितश्चेन्निनाद्यात्पु रेजानश्चेदनीजानोऽन्यस्यापि समीपावसितस्य पुरेजानस्योभया
भाव उक्तुषीं हिरण्यं वोपयुं परि धारयन् हविष्मतीरिति”—इति का० सू० ८, ९,
७-१० । अग्नीषोमीयस्य पशोर्वपामार्जनपर्यन्ते कर्मणि कृते अनक्षकृते रवौ
वहन्तीनामपानेकदेशाद् वसतीवरीसज् ज्ञानां सोमार्थाना मपां ग्रहणं कार्यं हवि-
ष्मतीरिति (य० मा० शा० स० ६ अ० १३ क०) मन्त्रेण । यदि रविरस्तङ्गतो यजमानश्च
पुरा ईजानः सोमयाजी तदा गृहे एव निनाद्याम्णिकाद् वसतीवरीग्रहणम् निनह-
नीयो निनाद्याः । यदि च यजमानः पुरा न सोमयाजी तर्हि समीपस्थितस्य यष्टुः
मणिकाद् ग्रहणम् स्वस्य अन्यस्य च यज्ञकर्तृत्वाभावे उक्तां कर्मकं वा वहन्तीनामपां
समीपे धारयन् वहन्तीभ्यो वसतीवरीगृहीयादिति सूत्रार्थः ॥

अथ सप्तमी ।

१२ २२ ३ १-२३ १२ २२ ३ १ २२
 आप्रागाङ्गद्रायवतिरङ्गः केतूंत्समीर्त्सति ।

१२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 अभूङ्गद्रानिवेशनीविश्वस्य जगतोरात्री ॥ ७ ॥ २३ *

१ १२ २ २ २ १२ २ १ १
 † हो २इ । ३ । आप्रागाङ्गद्रायवतिः । हो २इ । ३ ।

१ २२ १२ २ २ १ १ २ २ १ २ १ २ २
 अङ्गःकेतूंत्समीर्त्सति । हो २इ । ३ । अभूङ्गद्रानिवेशनी ।

१ १ २ १ २ २ २ २ १ १
 हो २इ । ३ । विश्वस्यजगतोरात्री । हो २इ । २ । हो २ ।

२ २ ३ १ १ १ १
 वा ३ । द्वाउवा ३ । ई २ ३ ४ ५ ॥ ६ † ॥ २३

अस्तौदनुष्टुभा रात्रिं वामदेव ऋचानया ।

“भद्रा” सूर्यप्रकाशसन्तापं निवारयन्ती सुखकरी “युवतिः”
 तमसो मिश्रयित्री† “रात्रिः” “आ प्रागाद्” आभिसुख्येन प्रगच्छति ।
 “अङ्गः” ‡ चन्द्रमसः “केतून्” रश्मिन् “समीर्त्सति” सम्यक्सम्बन्धयितु

* ऋ०४,५,१०,१ ।

† “रात्रे रुत्तरम्”—इति आ०ब्रा०३,२,२२ ।

‡ आ०गा०३,५०४,२,६ ।

¶ युवतिरिति मिश्रणार्थ-यौते रूपम् ; तथाचैवमर्थः प्रकृति-लब्धः ।

§ “अहर्नामान्युत्तराणि द्वादश । अहः कस्मादुपाहरन्त्यस्मिन् कर्माणि”—
 इत्यादि निघ० नै० २, २० ।

अथाष्टमी ।

३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ७ ३
प्रक्षस्यवृष्णो अरुषस्यनूमहः

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
प्रनोवचोविदथाजातवेदसे ।

३ १ २ ३ १ २ २ ३ २ ३
वैश्वानरायमतिर्नव्यसेशुचिः

१ २ ३ १ २ ३ १ २
सोमइवपवतेचारुग्ने ॥ ८ ॥ २४ *

२४ १ १५ २ २
‡ हाउ । ३ । ऊ२ । २ । ऊ२ । वा३ । हाउवा३ ।

१ २ १ १ १ २ २ २ १ २ २ १ २
हसहस्रस्रर्चिःशोचिस्तपोहरः । प्रक्षस्यवृष्णो अरुषस्यनूमा

२ १ २ २ २ २ १ २ १ २ २ २ १ २
२३हाः । प्रनोवचोविदथाजातवेदा२३साइ । वैश्वानराय

२ १ २ २ १ २ २ २ १ १ १
मतिर्नव्यसेशु२३चीः । सोमइवपवतेचारुग्ना२३या३इ ।

मिच्छति च । अतएव “भद्रा” कल्याणी रात्री “विश्वस्य” सर्वस्य
“जगतः” “निवेशनी” निवेशकारिणी “अभूत्” भवति ।
अहनि स्व-स्व-व्यापारात् खिन्नान् सर्वप्राणिनः स्वाश्रयेषु स्नाप-
यतीत्यर्थः ॥ ७ ॥ २३

* ऋ० ४, ८, १६, ३ ।

‡ “विष्णोर्नतम्”—इति षा० ब्रा० १, २, २१ ।

२२ १२ १५ २ ९ ६
 हाउ । ३ । ऊ२ । २ । ऊ२ । वा३ । हाउवा३ । ई२

१११

३४५ ॥ ७ * ॥

२२ २२ ३२ २२ ३२ २२ २ २ १
 † हाउहाउहाउ । ओहा । २ । ओहाइ । वयोहोइ ।

२२ १ २ १ २२ १ २२ १

३ । पयोहोइचत्तुर्होइ । ३ । ओन्नहोइ । ३ । आयुर्होइ ।

२२ १ २२ १ २२ २ १ २

३ । तपोहोइ । ३ । वर्चोहोइ । ३ । तेजोहोइ । ३ । सुव

होइ । ३ । ज्योतिर्होइ । ३ । पुत्तस्यवृष्णोअरुषस्यनूमा२३-
 २ १ २ २ २ २ २ १ २ २ २२ २ १ २

हाः । पुनोवचोविदथाजातवेदार३साइ । वैश्वानरायमति

र्नव्यसेशूर३चीः । सोमइवपवतेचारुरग्रा२३या३इ । हाउ
 २ १२ २ १२ २ २ ० १ २ २२

२हाउ । ओहार । ओहाइ । वयोहोइ । ३ । पयोहोइ ।
 २ १ २२ १ २२ १

३ । चत्तुर्होइ । ३ । ओन्नहोइ । ३ । आयुर्होइ । ३ ।
 २ २ १ २ २ १ २-२ १ २ १

तपोहोइ । ३ । वर्चोहोइ । ३ । तेजोहोइ । ३ । सुवर्हो
 २२ १ २२ १ ३ ५२ २

इ । ३ । ज्योतिर्होइ । २ । ज्योतिर्हार । वा२३४ओहो

* आ० गा०३प० ४, २, ७ ।

† "सहावैश्वानरव्रते द्वे"—इति आ० ब्रा० ३, १, २८ । तत्र पूर्वम् ।

२२ २ १ २ १ २ २ २२ २२ २ १ १
वा । ए । अग्निःसमुद्रमाक्षयन् । ए । अग्निमूर्द्धाभवद्विवः ।

२२ २२ १२ २ १ २ १२ २२ ३ १ १ १ १
ए । आयुर्द्धाअस्मभ्यं वर्चोधादेवेभ्याम् ३३४५ः ॥ ३ * ॥ २४

वैश्वानरं जगत्यास्तौद्गरद्वाजी बार्हस्पत्यः ।

“प्रक्षस्य” सम्पृक्तस्य व्याप्तस्य [यद्वा पृच्छं हविलक्षण मन्त्रां
तद्वतः] “वृष्णः” सेक्तुः “अरुषस्य”ः आरौचमानस्य ‘वैश्वान-
राय’ ॥ “महः” पूजायुक्तं बलं तेजो वा “नु” क्षिप्रं स्तौमि । अत-
एव “नः” अस्मदीयं “वचः” वचनं “विद्ध्ये” यागे § “प्रयच्छति”
स्तौतीत्यर्थः । “जातवेदसे” जातप्रज्ञाय जातधनाय ॥ वा तमुद्दि-
श्येत्यर्थः । उक्तमेव प्रकारान्तरेणादरादाह—“नव्यसे” नव-
तराय “वैश्वानराय” अग्नये “शुचिः” निर्मला स्तोत्रुणां

* आ० गा० ३५० ६, १, २ ।

† “पृच्छः”—इति अत्रनामसु पञ्चमं नैघण्टु कम् १, ७ ।

‡ “अरुषीरारौचनान्”—इति निघ० दै० ६, ७ ।

॥ वैश्वानरः कस्माद् विश्वान् नरान् मयति विश्व एनं नरा मयन्तीति वापि वा
विश्वानरा एव स्यात् प्रत्युतः सर्वाणि भूतानि तस्य वैश्वानरः । तस्यैषा भवति ० ० ०
इतो जातः सर्वमिदमभिविपश्यति वैश्वानरः संयतते सूर्येण राजा यः सर्वेषां भूतानां
मभिप्रयणीयस्य वयं वैश्वानरस्य कल्याणां मनो स्यामेति । तत्को वैश्वानर मध्यस
इत्याचार्या वर्षकर्मणाद्धेतुं स्तौति”—इति निघ० दै० १, २१-२२ ।

§ “विद्ध्यः”—इति यागनामसु पञ्चमं नैघण्टु कम् १, १० । “विद्धानि वेद-
नानि । विद्धानि प्रचोदयन्नित्यपि निगमो भवति”—इति नि० ने० ६, ७ ।

॥ “जातवेदाः कस्माज्जातानि वेद जातानि वै नं विदुर्जाते जाते विद्यत इति वा
ज तवित्तो वा जातधनो जातविद्यो वा जातप्रज्ञागो यत्नजातः पशून्विन्दतेति तज्जात-

शोधयित्री वा “चारुः” कल्याणी “मतिः” मननीया स्तुतिश्च
 “पवते” मत्सकाशात् प्रभवति स्वयमेव गच्छतीत्यर्थः । “सोमः
 इव” यथा सोमो दशापवित्रात् स्रवति तद्वदित्यर्थः * ॥

“प्रक्षस्य”- “पृक्षस्य”—इति “महः”-“सहः”— इति,
 “प्रनोवोच”-“प्रनुवोचम्”—इति, “जातवेदसे”-“जातवेदसः—
 इति, “नव्यसे”—“नव्यसि”—इति च साम्न ऋचः पाठ-
 भेदः ॥ ८ ॥ २४

वेदसो जातवेदस्त्वमिति ब्राह्मणं तस्मात् सर्धानृत्तुन् पशवोऽग्नि मभि सर्पन्तीति च
 तस्यैषा भवति ॥ जातवेदसेसुनवामसोममरातीयतोनिद्वेदः । सुनःपर्षदति-
 दुर्गाणि विश्वानावेवसिन्धुन्दुरितात्यग्निः । जातवेदसइति जातवेदस्थां वैवं जात-
 वेदसेर्चाय सुनवाम सोममिति प्रसवायाभिषवाय सोमं राजान ममृत मराती यतो
 यज्ञार्थं मनिष्णो निद्वेदति । निश्चयेन ददति मस्त्रोकरोनि सोमोददित्यर्थः ।
 स नः पर्षदतिदुर्गाणि विश्वानि दुर्गमानि स्थानानि नावेव सिन्धुं नावा सिन्धुं
 सिन्धुं नावा नदीं जलदुर्गां महाकुलां तारयति दुरितात्यग्निरिति दुरितानि
 तारयति । तस्यैषा परा भवति ॥ प्रनूतंजातवेदसमञ्चिनीतवाजिनम् । इदमो
 वर्चिरासदे । प्रहिणुत जातवेदसं कर्मभिः समञ्जवान मपि वोपमार्थे स्यादश्वमिव
 जातवेदसमितीदमो वर्चिरासीदत्विति तदेतदेक मेव जातवेदसद्वायवं तृचं दशत-
 थीपु चिद्यते । यत्तु किञ्चिद्वाग्नेयन्तज्जातवेदसानां स्थाने शुष्यते स न मन्येताय मेवाग्नि
 रित्यप्येते उत्तरे ज्योतिषी जातवेदसो उच्येते । ततो हु मध्यमः । अग्निप्रयत्नसमनेव
 योषा इति तत्पुरस्ताद्वाद्यात् मथासावादित्य उदुत्यज्जातवेदसमिति तदुपरिष्ठाद्
 व्याख्यास्यामो यस्तु सृक्लं भजते यस्मै हविर्निरुप्यते यमेव सोऽग्निर्जातवेदा निपात-
 मेवैते उत्तरे ज्योतिषी एतेन नामधेयेन भजन्ते—इति निरु० दै० १. १९-२० ।

* “दशापवित्रेण परिच्छ्वयैष ते योनिरिति ग्रहसादनमिति का० ८, ५, २५ ।
 दशापवित्रेण गृहीतं ग्रहं परिच्छ्वय पाचाद्द्विर्निगतं सोमं मार्जयित्वा एष ते योनि-
 रिति मन्त्रेण ग्रहस्य सादनं करोति । वीप्सा सर्वप्रहार्था इति सूत्रार्थः ॥

अथ नवमी ।

१ २ ३ १ २ २ ३ २
 विश्वे देवाममष्टण्वन्तु यज्ञ-

३ १ २ २ २ ३ १ २ २ ३ १ २
 मुभेरोदसीअपान्नपाच्चमन्म ।

२ ३ १ २ ३ १ २
 मावोवचाऽसिपरिचक्ष्याणि

३ २ ३ ३ १ २
 वोचऽसुम्ने द्विद्वोअन्तमामदेम ॥ ८ ॥ २५

२ २ १ २ १ १
 * हाउ । ३ । आइही । ३ । आइहीरे । ३ । आइ-

२ १ २ १ १ २ २ २ २ २ २ १
 हिहारेइ । २ । आइहिहाइ । विश्वे देवाममष्टण्वन्तुया

२ १ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 रज्ञाम् । उभेरोदसीअपान्नपाच्चमेरश्ना । मावोव

२ २ २ १ २ २ २ २ २ १ २
 चाऽसिपरिचक्ष्याणिवोरश्चाश्म् । हाउ । ३ । आइही

१ १ २ १ २ १ २ १
 । ३ । आइहीरे । ३ । आइहिहारेइ । २ । आइहिहाइ ।

१ २ २ २ ३ २ ३ १ १ १ १
 सुम्ने द्विद्वोअन्तमामदारइमाउवाश् । इरश्४५ ॥ ८ + ॥ २५

* “विश्वेषां देवानां व्रतम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २२ ।

+ आ० गा० ३प० ४, २, ८ ।

एषा त्रिष्टुब् वैश्वदेवी भरद्वाजेन वीक्षिता ।

“विश्वे” सर्वे “देवाः” “मम” मदीयं “मन्त्र” मननीयं
“यज्ञं” यजनीयं पूजां हवींषि वा “शृण्वतु” गृह्णन्वित्यर्थः ।
“अपानपात्” मध्यस्थानोऽग्निश्च* “उभे रोदसी” द्यावा-पृथिव्यौ
अस्मदीयं स्तोत्रं शृण्वन्तु चित्ते अवधारयन्तु ।

अथ प्रत्यक्ष-कृताः—हे “देवाः” ! “वः” युष्माकं “परि-
चक्ष्याणि” परिवर्जनीयानि यानि “वचांसि” स्तोत्राणि “मा

* “अपानपात् तनूनप्ता व्याख्यातः”—इत्यादि निरु० दे० ४, १८—१९ । “तनून-
पादाब्धं भवति नपादित्यनन्तराद्याः प्रजाया नामषेयम्”—इत्यादि निरु० दे० २, ५ ॥
“आपः—इत्यन्तरिचानामसु अष्टमं नैघण्टु कम् १, ३ । “नपात्”—इति अपत्यनामसु
तयोदशं नैघण्टु कम् २, २ । अग्नेर्मध्यस्थानत्वं जातत्वादिकञ्च यथा—“अपा सुपस्य
उपस्थाने महत्यन्तरिचलोक आसीना महान्त इति वा गृह्णन् माध्यमिका टेषगणा विश
इव राजान सुपतस्युर्हृत्स्मिय सृग्मन् मिति वार्चनीय मिति वा पूजनीय मिति वा
हरयं दूतो देवानां विवस्वत आदित्याद्विस्वान्विवासनवान् प्रेरितवतः परागता-
द्वास्याग्नेवश्चानरस्य मातरिश्वान माहर्त्तार माह । मातरिश्वा वायुर्मातर्यन्तरिचे
श्वसिति मातर्याश्वनितौति वाथैनमेताभ्यां सर्वाणि स्थानान्यभ्यापादंस्तीति ॥
मूर्द्धाभुवोभवतिनक्तमग्निस्तसुसूर्ध्वो जायते प्रातरुद्यन् । मायामृतयाञ्जियानामेताम-
पोद्यन्तूर्षिश्चरतिप्रजानन् । मूर्द्धा सूर्ध्वं मस्त्रिन् धीयते मूर्द्धा यः सर्वेषां भूतानां
भवति नक्त मग्निस्ततः सूर्ध्वो जायते प्रातरुद्यन्त्य एव । प्रज्ञां त्वेतां मन्यन्ते यञ्जि-
यानां देवानां यज्ञसम्पादिना सपो यत् कर्म चरति प्रजानन् सर्वाणि स्थानान्यउ-
सश्चरति त्वरमाणस्त्वोत्तरा भुयसे निर्वचनाय ॥ स्तोमेनद्दिविदेवासोऽग्निमज्जी-
जनञ्कृत्तिभीरोदसिप्राम् । तमूषणन्त्वेघामुवेकंसञ्जोषधीःपचतिविश्वरूपाः । स्तोमेन
यं हि दिवि देवा अग्नि मजनयञ्कृत्तिभिः कर्मभिर्यावापृथिव्यो रापूरणन्तमकुर्वं
स्तेषा भाषाय पृथिव्या मन्तरिचे दिवोति शाकपर्णियदस्य दिवि हृतीयं तद-
सावादित्यइति हि ब्राह्मणं तदग्नीहोत्य स्तौत्यथैनमेतयादित्यहोत्य स्तौति”—इति निरु०
दे० १, २६—२८ ।

अथ दशमी ।

१ २ ३ १ २ ३ १२ १२ ३ २
यशोमाद्यावापृथिवीयशोमेन्द्रबृहस्पती ।

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
यशोभगस्यविन्दतुयशोमाप्रतिमुच्यताम् ॥

१ २ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
यशस्वप्रःस्याः स०सदोऽहम्प्रवदितास्याम् ॥ १० ॥ २६

२५ १२ २२ १२ २ १२ २५
* हाउश्वा । यशोमाद्यावापृथिवी । हाउश्वा ।

१ २ २२ २२ २५ १ २ २
यशोमेन्द्रबृहस्पती । हाउश्वा । यशोभगस्यविन्दतु ।

२ २ २२ १ २ २ २५ २
हाउश्वा । यशोमाप्रतिमुच्यताम् । हाउश्वा । यश

१ २ २ १ २५ २ १ २ १२ २
स्त्रियस्याःस०सदः । हाउश्वा । अहम्प्रवदितास्याम् ।

२५ १ २ १
हाउश्वा । अश्वमिष्टयेश्हस् ॥ १२ + ॥ २६

वोचं' न ब्रवीमि अपितु समीचीनानीति । अतः, "वः" युष्माकम्
"अन्तमाः" अन्तिवातमाः सन्तो वयं "सुन्नेष्वित्" युष्माभि-
र्दत्तेषु सुखेष्विव † वर्तमानाः "मदेम" मोटेम ॥

"यज्ञम्"—"यज्ञियाः"—इति पाठौ ॥ ८ ॥ २५

* "यशः"—इति आ०ब्रा०३,२,१३ ।

+ आ०गा०६५०४,२,१२ ।

‡ "सुम्नम्"—इति सुखनामसु षोडशं नैषद्युक्तम् ३, ६ ।

अथ एकादशी ।

१२ ३ २ ३क २२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
इन्द्रस्यनुवीर्याणिप्रवोचंयानिचकारप्रथमानिवज्जौ ।

२ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
अहन्नहिमन्वपस्ततर्द्धं प्रवक्षणा अभिनत्पर्वतानाम् ॥ ११ ॥ २७* ॥

वामदेवो महापङ्क्त्या स्तीति लिङ्गोक्तदेवता ।

“द्यावापृथिवी” द्यावापृथिव्योः “यशः” “मा” स्तीतारम्
“आविन्दतु” लभतां प्राप्नोत्वित्यर्थः । किञ्च, “इन्द्रवृहस्यती”
इन्द्राहस्यत्योः † “यशः” “मा” मां विन्दतु । किञ्च, “भगस्य”
आदित्यस्य ‡ “यशः, “मा” मां विन्दतु । बहुलेन यशसा यशोमया
“मा प्रतिमुच्यताम्” न प्रमुच्यताम् । “यशस्त्रप्रस्याः” अस्याः मम
“संसदः” सन्नुहस्य “यशः” न प्रमुच्यताम् । “अहं” प्रवदिता
सर्वत्र प्रवक्ता “स्याम्” भूयासम् ॥ १० ॥ २६

* षट्० १, २, २६, १ ।

† “तिस्रण्य देवता इत्युक्तं पुरस्तात्तासां भक्ति-साहचर्यं व्याख्यास्यामः । . . . ।
“अथैतानौन्द्रभक्तीनि । . . . । अथास्य संस्रविका देवा अग्निः सोमो वरुणः पूषा
वृहस्यतिः ब्रह्मणस्यतिः पर्वतः कुतो विष्णुर्वायुः । अथापि मित्रो वरुणेन संस्रूयते
पूष्णा रुद्रेण च सोमोऽग्निना च पूषा वातेन च पर्जन्यः”—इति निरु० दै० १, १० ।

‡ “भगो व्याख्यातः तस्य कालः प्रागुत्पर्षणात्”—इत्यादि निरु० दै० ६, १२—१४ ।
“जार आ भगम् । जार इव भग मादित्योऽत्र जार उच्यते”—इत्यादि निरु० नै०
९, १६ ।

१ १ २ २ १ २ २ २ १ २
 * वृत्रहत्याय होइ । ३ । अधृष्णवे होइ । ३ । अपूर्वे
 २ २ १ २ १ २ २ २ १ २
 होइ । २ । अपूरावा रेइ । पृथिवीञ्चा होइ । विवर्त्तया हो
 २ १ २ १ २ २ १ २
 इ । २ । विवर्त्तया रे । अन्तरिक्षं होइ । ३ । सुधाराया
 २ २ १ २ १ २ २ २ २ १ २
 होइ । २ । सुधाराया रे । दिवं वेपा होइ । ३ । अवेपयो
 २ २ १ १ १ ५
 होइ । २ । अवेपाया रेः । होइ । २ । ऊवे रे । हा
 १ ५ १ २ १ २ १
 श उवा रे । इन्द्र रे । २ । इन्द्र । स्यनू । २ । स्यनू रे । आ
 १ २ २ १ २ २ १ २ १
 उ । वा रे । वीर्याणि । प्रवा । २ । प्रवा श उ । वा रे ३ ।
 १ १ १ १ १ १ २ ५ १ २ २ १ २
 चारु श उ पुम् । यानी रे । २ । यानि । चका । २ । चका रे १
 १ १ १ २ २ १ २ १
 उ । वा रे । रप्रथमा । निवा । २ । निवा श उ । वा रे ३ ।
 १ १ १ १ १ १ ५ १ २ १
 औ रे श उ पु । अह रे न् । २ । अह न् । अहा इ म् । २ ।
 २ १ १ २ १ २ १ २ १
 अहा श उ । वा रे । अन्वपः । तता । २ । तता श उ । वा
 ३ १ १ १ १ १ ५ १ २ १ २
 रे ३ । दा रे श उ पु । प्रवर । २ । प्रव । क्षणाः । २ । क्षणा रे १

* "वार्धमन्"—इति आ० ब्रा० ३, २, १३ ।

^{१ २ १} उ । वा^१२ । अभिनत्या । ^{२ १} र्वता । २ । ^२ र्वता३१उ । वा^१र३ ।
^{२ १ १ १} ना२३४५म् । ^{२ १ २} वृत्रहत्याय^२होइ । ३ । ^{२ १ २} अधष्णव^२होइ । ३ ।
^{२ २ १ २} अपूरवे^२होइ । २ । ^{२ २ १} अपूरावा^२इ । ^{२ १ २} पृथिवीञ्चा^२होइ । ३ ।
^{२ १ २} विवर्त्तया^२होइ । २ । ^{२ १} विवर्त्ताया^२२ । ^{२ १} अन्तरिक्ष^२होइ । ३ ।
^{२ २ १ २} सुधारया^२होइ । २ । ^{२ २ १} सुधाराया^२२ । ^{२ १ २ २} दिवंपेपा^२होइ । ३ ।
^{२ २ १ २} अवेपयो^२होइ । २ । ^{२ २ १} अवेपाया^२२ः । ^१ होइ । २ । ^{१ ५} ऊवे । २ ।
^२ हा^२३१उवा^२२ । ए । ^{२ २ २ १ २} वृत्रहासपत्नहा । ३ ॥ १७ * ॥ २७

दृष्टा हिरण्यस्तूपेन त्रिष्टुबेषेन्द्रदेवता ।

“वज्री” वज्रयुक्त इन्द्रः “प्रथमानि” पूर्वसिद्धानि मुख्यानि वा “यानि” “वीर्याणि” पराक्रमयुक्तानि “कर्माणि” चकार । तस्य “इन्द्रस्य” तानि वीर्याणि । “नु” चिप्रं “प्रवीचं” प्रब्रवीमि । कानि वीर्याणीति ? तदुच्यते—“अहिं” मेघम् † “अहनु” हतवान् । तदेकं वीर्यम् । “अनु” पश्चाद् “अपः” जलानि

० आ० गा० ३प० ४, २, १७ ।

† “अहिः”—इति मेघनामसु एकविंशतितमं नैघण्टु, कम् १, १० ।

अथ द्वादशी ।

३ १ ५ ४ १ २ २ १ २
 अग्निरस्मिजन्मनाजातवेदा
 ३ २ ३ १ २ ३ १ ६ ३ २
 घृतम्नेचक्षुरमृतम्नासन् ।
 २ १ १ ३ १ २ १ २ ३ १ २
 त्रिधातुरर्कोरजसोविमानो
 १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 जसञ्जोतिर्दिविरस्मिसर्वम् ॥ १२ ॥ २८ *

२५ २ १ २ १ २ २ २ १ २ २ २ १ २
 † द्वाउश्वा । अग्निरस्मिजन्मनाजातवेदाः । इडा ।
 १ १ २ २५ २ १ २ २ १ २ २ १
 सुवः । इडा । द्वाउश्वा । घृतम्नेचक्षुरमृतम्नासन् ।
 १ २ १ १ २ २५ २ १ २ २ १ २
 इडा । सुवः । इडा । द्वाउश्वा । त्रिधातुरर्कोरजसो
 “ततर्ह” हिंसितवान् भूमौ पातितवानित्यर्थः । इदं द्वितीयं
 वीर्यम् । “पर्वतानां” सम्बन्धिनीः “वक्षणाः” प्रवहणशीला नदीः †
 “प्राभिनत्” कूलद्वय-कर्षणेन प्रवाहितवानित्यर्थः । इदं तृतीयं
 वीर्यम् ‡ ॥ ११ ॥ २७

* ऋ० २, २, २१, १—३, १, २७, २—३, २, ५, ३ ।

† “अग्ने रिलादम्पद्यानुगानम्—इति आ० ब्रा० ४, २, २४ । अस्मैव द्वितीयमेतत् ।

‡ “वक्षणाः”—इति नदीनामसु भवसं जेषण्टकम् १, १३ ।

‡ “अथास्य कर्म रसातुप्रदानं दृचवधो या च का च बलकति रिम्न-कर्मैव तत्”—

इति निरु० द्वै० १, १० । दृचवधो जेष-वध इति च तद्भाष्यम् ।

^{१२१} विमानः । ^{१२} इडा । ^१ सुव । ^{१२} इडा । ^{२५} द्वाउश्वा । ^१ ^२ अजस्र
^{१२} ^{२१} ^१ ^{१२} ^{१२} ^१ ^{१२}
 च्छ्रोतिर्हविरस्त्रिसर्वम् । इडा । सुवः । इडा ॥ २ * ॥ २८

विश्वामित्रऋषिस्त्रिष्टुप् छन्दस्त्वग्निरिति द्वयोः ।

उत्तराग्नेः स्तुतिः पूर्वा स्तुतिः सर्वात्मनात्मनः ।

हे कुशिकाः ! भोक्तृ-भोग्य-भावेन द्वि विधम् इदं सर्वं जगत् ।
 “एतावद्वा इदमन्नं चैवान्नादश्च सोम एवान्न मग्नि रन्नादः”—
 इति श्रुतेः । तत्र सकल-भोक्तृ-वर्ग-रूपेणान्नादीऽग्निः । स च
 अग्निवायादित्य-भेदेन त्रैधा भूत्वा पृथिव्यन्तरिक्ष-द्युलोकानधि-
 तिष्ठति । तदुक्तं वाजसनेयके—“स त्रैधात्मनं व्यकुरुतादित्यं
 द्वितीयं वायुं तृतीयम्”—इति ।

तत्र सः “अग्निः” अहं “जन्मना” एव “जातवेदाः” “अस्मि”
 अण-मननादि-साधन-नैरपेक्ष्येण स्वभावत एव साक्षात्कृत-पर-
 तत्वस्वरूपोऽस्मि । “घृतं मे चक्षुः” यदेतद्विश्वस्यावभासकं मम
 स्वभावभूतस्यकाशात्मकं चक्षुः तद् घृतम् इदानीं मत्पुत्रं दीप्तम् ।
 यदेतद् “अमृतं” कर्म-फलं दिव्यादि-विविध-विषयोपभोगात्मकं
 तत् “मे” मम “आसन्” आस्ये वर्तते । सकल-भोक्तृ-वर्गात्मना
 स्वयमेवावस्थानात् † । एवं स्वात्मनः पृथिव्यधिष्ठाह-रूपता मभि-
 धाय वायात्मनान्तरिक्षाधिष्ठाह-रूपता माह—अकीं जगतः स्वष्टा

प्राणः । “सोर्चन्नचरत्तस्यार्चत आपो जायन्तार्चतैव मेक मभू-
दिति तदेवार्कस्यार्कत्वम्”—इति श्रुतेः । स प्राणः अहं “त्रिधा-
तुः” त्रिधात्मानं विभज्य तत्र वाय्वात्मना “रजसः” अन्तरिक्षस्य
“विमानः” विमाता अधिष्ठातास्मि ॥ तथा आदित्यरूपेण द्युली-
काधिष्ठातृता माह—“अजस्रं ज्योतिः” अनुपक्षीणं नित्यं
तेजः प्रकाशात्मा द्युलोकाधिष्ठाता आदित्योऽप्यह मस्मि । एवं
भोक्तृ-रूपता मात्मनोनुसन्धाय भोग्यरूपता मप्यनुसन्धत्ते । यत्
“हविः” भोग्यं प्रसिद्धं मस्ति तत् “सर्वम्” अप्यह मेवास्मि* ।

यदा । अहम् “अग्नि रस्मि” देवानां हविः-प्रापणात् अङ्ग-
नादिगुण-युक्तोऽस्मि । किञ्च, “जन्मना” उत्पत्त्या “जातवेदः”
जातज्ञानोऽस्मि । उत्पत्ति-क्षण एव सर्वज्ञोऽह मस्मि । अथवा
जातं सर्वं स्वात्मतया वेत्तीति जातवेदाः सर्वात्मक इत्यर्थः । तत्
कथम्? इत्युच्यते—“घृतं मे चक्षुः” यदेतद् घृतं प्रसिद्धमस्ति
तन्मे चक्षुः-स्थानीयम्, यथा लोके चक्षुर्भासकम् एवं घृतमपि
प्रक्षिप्तं ज्वालामुत्पादयत मम भासकम् । “अमृतं” प्रभारूपं यद्-
मृत मविनाशि ज्योतिः “मे” मम “आसन्” आस्ये वर्त्तते ।
“त्रिधातुः” प्राणापानव्यानात्मकस्त्रिधा वर्तमानोऽर्काऽर्चनीयो
यः प्राणोऽस्ति सोऽप्यह मेवास्मि । तथा “रजसः” अन्तरिक्षस्य
“विमानः” विशेषेण माता परिच्छेत्ता वायुश्चाह मस्मि ।
किञ्च । “अजस्रं ज्योतिः” नैरन्तर्येण तापकः सूर्यश्चाह मस्मि ।
किं बहुना । आज्य-पुरोडाशादिरूपं यदेतद्दवि रस्ति तदुप-
लक्षितं तत्सर्वं मप्यह मस्मि । “सर्वं स्वस्विदं ब्रह्म”—इति

* अत्र यदौचित्यं तत् पुरस्तादेवाहमस्मिप्रथमजाहृतस्येत्यत्र टीकितम् ।

अथ त्रयोदशी ।

२ ३ २ ३ १२ २२ ३ १२
पात्यग्निर्विपोअग्रम्यदंवेः

२२ ३ १२ २२ ३ १ २
पातियक्कश्चरण्स्सूर्यास्य ।

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १२
पातिनाभासप्रशीर्षाणमग्निः

२२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
पातिदेवानामुपमादन्वृषः ॥ १३ ॥ २८ *

॥ तृतीय-दशति ॥

२२ २२ २ १ २२ २
+ हाउ । ३ । पात्यग्निर्विपोअग्रम्यदंवेः । हा३१उवा

३ ५ २ २ ३
२३ । सूर३४वाः । इह । हा३१उवार३ । ज्यो२३४

५ २२ २२ २ १ २२ २
तीः । हाउ । ३ । पातियक्कश्चरण्स्सूरियास्या । हा३

३ ५ २ १ ३
१उवा२३ । सूर३४वाः । इह । हा३१उवार३ । ज्यो२

श्रुतेः । तमनेकधाग्नेः सर्वात्मकत्व-प्रतिपादनेन परब्रह्मत्वं मुक्तं
भवति ॥

“अजस्रं”-“धर्मः”—इति साम्न ऋचः पाठ-भेदः ॥ १२ ॥ २८

० ऋ० ३, १, ८, १—३, १, २५, २—३, १, २५, ३ ।

+ इदमपि तस्मैवाङ्गगतं तृतीयम् ।

५ २२ २२ २ २ २ २ २ २
३४तीः । हाउ । ३ । पातिनाभासप्तशीर्षाणमाग्निः । हा

३ ५ २ १ ३
३१उवार३ । सू२३४वाः । इह । हा३१उवा २३ ज्यो२३४

५ २२ २२ २ २ २ २ २
तीः । हाउ । ३ । पातिदेवानामुपपादमार्घ्वः । हा३१

३ ५ २ १ ३
उवार३ । सू२३४वाः । इह । हा३१उवार३ । ज्यो२३

५
४तीः ॥ ३ * ॥ २९

“अग्निः” “वेः” गन्तव्याः † सर्वत्र व्याप्तायाः “विपः” रिपः
भूस्याः ‡ “अय” मुख्यं “पद” “स्थान” “पाति” रक्षति ।
“यद्धः” महान्गा अग्निः “सूर्यस्य” “चरणं” चरत्यनेनेति चरण
मन्तरिच्छं § “पाति” । “नाभा” ॥ नाभौ अन्तरिक्षस्य मध्ये “सप्त-
शीर्षाणं” सप्तगणं मरुद्गणं “पाति” । “ऋष्वः” दर्शनीयोऽयम् +

* आ० गा० ३५० ५, १, ३ ।

† “वेः—इति वेतेर्गतिकसेणो रूपम्, नै० २, १४, १८ ।

‡ “विपः”—इति रिप इत्यस्य रेफव्यत्यये वकारभावे रूपम्, “रिपः”—इति
तु पृथिवी-नामसु तयोदशं नैघण्टु कम् १, १ ।

¶ “यद्धः”—इति महद्नामसु तयोदशं नैघण्टु कम् ३, २ ।

§ “अनर्ष्वान्तरिक्षनामसु “अध्वा”—इति (नै० १, २, १२) ।

॥ सुपां सुसुगित्यात्वे रूपम् (पा० ३, १, ३९) ।

+ “ऋष्वः”—इति पश्यते रूपमिष्टम् निरु० १, २०—१०, १६—१२, २०—१४, १३ ।

अथ चतुर्थखण्डे—

सैषा प्रथमा ।

१२ ६१ ९ ३ ९३ १ १
भ्राजन्त्यग्नेसमिधानदीदिवोजिक्काचरत्यन्तरासनि ।

१२ २२ ३१२ ६ २ ३१२ २२ ३१२
सत्वन्नोअग्नेपयसावसुविद्रयिवर्चोदृशेदाः ॥ १ ॥ ३०

२२ २ २१ २ १२ २ २
* भ्राजाऔहोहोद्वाद् । त्यग्नेसमिधानादी१दिवा२ः ।

२२ २१ २ १ २ २२ २
जिक्काऔहोहोद्वाद् । चरत्यन्तरा१सानी२ । सत्वाऔ
१ २ १२ २ २ २ २१ २ २२ २
होहोद्वाद् । नोअग्नेपयसावसू३वीत् । रयिवर्चो३दृशो३हो
१ १ २ ४ ५ ४
३ । ऊम्मा२ । हा । औ३होवा । होपुद् । डा ॥ ५ † ॥ ३०

“अग्निः” “उपमादम्” “दिवानाम्” उपमादकं यज्ञं “पाति”
रक्षति ॥

“पात्यग्निर्विपोअगम्” — “पातिप्रियेरिपोअगम्” — इति
पाठौ ॥ १३ ॥ २८

इति श्रीमत्सायणार्थ-विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-प्रकाशे
छन्दीध्याव्याख्याने षष्ठस्याध्यायस्य तृतीयः खण्डः ॥ ३ ॥

* तस्यैव पञ्चमं सिद्धम् ।

† आ० गा० ३ प० ५, १, ५ ।

अथ द्वितीया ।

३ १२ २२ ३ १२ २२
वसन्तइन्द्ररन्त्योग्रीष्मइन्द्ररन्त्यः ।

३ १२ २२ ३ १ २ ३ १२ २२ ३ १२ २२
वर्षाण्यनुशरदोच्चमन्तःशिशिरइन्द्ररन्त्यः ॥ २ ॥ ३१

३ ४ २ ४ ५ १२ १
* वापू सन्तः । ईश्वरन्तः । ग्रीष्मइन्द्रराश

२ २ २ १२ २ १ २ २ १२
तौत्र्याः । वर्षाण्यनुशाश । ऊम् । राशदाः । च्चमन्तः

३ २ २ १ १ १
शिशिरइन्द्रराश्रन्तियाउ । वाश्रपू ॥ ८ १ ॥ ३१

वामदेव ऋषिः पङ्क्तिभ्र्वाजन्यग्नइति द्वयोः ।

आग्नेयी प्रथमर्तव्या द्वितीया दृश्यते तयोः ॥

“समिधान” ऋत्विग्भिः समिध्यमान ! दीप्त ! हे “अग्ने !”
“भ्राजन्ती” प्रकाशमाना “आसनि” आस्ये “अन्तर्” मध्ये
स्थिता त्वदीया “जिह्वाः” † हवींषि “चरति” भक्षयति । हे
“अग्ने” ! “वसुवित्” ! धनलम्बक ! त्वम् “अस्त्रभ्यम्” “पयसा”
अग्नेन सह “रयि” रमणीयं धनं “दृशे” दर्शनाय “वर्चः” तेजश्च
तेजस्वित्व वा “अदाः” देहि ॥ १ ॥ ३०

* “ऋतुषा”—इति षा० ब्रा० ३, २, २४ ।

† षा० गा० १५० ५, १, ८ ।

‡ “जिह्वा”—इति वाङ्नामसु च दृश्यते १, ११ । अग्रे च जिह्वाः सप्त काली-
करालीत्येवमादयः प्रसिद्धाः, ता एव पुनः स्वसार इत्युच्यन्ते इत्यतः ।

“वसन्तः इन्द्र” वसन्त एव चैत्र-वैशाखरूपो वसन्तऋतुरेव
 “रन्त्यः” रमणीयः भवति । “ग्रीष्मइन्द्र” ज्येष्ठाषाढरूपो ग्रीष्म-
 ऋतुरेव “रन्त्यः” रमणीयः । “वर्षाणि” वर्षा आवण-भाद्रपद-
 रूपेणावयवीभूतः प्रावृत् ऋतुरेव “रन्त्यः” रमणीयः । “तान्यनु”
 “शरदः” आश्विन-कार्तिकरूपेणावयवीभूत ऋतुः “रन्त्यः”
 रमणीयः । “हेमन्त” मार्गशीर्ष-पौषरूप एव “रन्त्यः” रमणी-
 यः । “शिशिरइन्द्र” माघ फाल्गुनरूप एव “रन्त्यः” रम-
 णीयः * ॥ २ ॥ ३१

* अत्रोपनिषत् तद्ग्राह्यान् अथ यास्क-कृतम्—सप्तयुञ्जन्तिरथमेकचक्रमेकोष्षष्टौ
 वहति सप्तनामा । त्रिनाभिचक्रसञ्जरमनर्व यत्रे माविश्वामुवनाधितस्थुः । सप्त युञ्जन्ति
 रथ मेकचक्र मेकचारिणम चक्रस्रकतेर्वा अरतेर्वा क्रामतेर्वाको अश्वो वहति सप्तनामा-
 दित्यः सप्तास्त्रैरश्वयो रसानभिसन्नामयन्ति सप्तैन मृषयस्त वन्तीति वेद मपीतरद्रामै-
 तस्या देवाभिसन्नामात् । संवत्सरप्रधान उत्तरोर्द्धर्चस्विनाभिचक्रं त्यूतु संवत्सरो ग्री-
 ष्यो वर्षा हेमन्त इति । संवत्सरःसंवसन्तेऽस्मिन् भूतानि । ग्रीष्म यस्यन्ते अस्मिन्सा
 वर्षा वर्षात्यास्तु पर्जन्यो हेमन्तो हिमवान् । हिमं पुनर्दन्तेर्वा हिनोतेर्वा न अञ्जर
 सञ्जरणधर्माण मनर्वमप प्रत्युत मन्यस्मिन् । यत्रेमानि सर्वाणि भूतान्यभि सन्तिष्ठन्ते
 तं संवत्सरं सर्वमात्राभि स्तौति । पञ्चारे वक्त्रे परिवर्त्तमान इति पञ्चतृतया ।
 पञ्चतर्वः संवत्सरस्येति च ब्राह्मणं हेमन्त-शिशिरयोः समासेन षडर आङ्कार्पित मिति
 षडृतुतया । अराः प्रत्युता नाभौ । षट् पुनः सङ्घतेः । द्वादशान्नङ्घितञ्चराय ।
 द्वादशप्रधयश्चक्रमेकमितिसासानां मासा सानात् । प्रधिः प्रहितो भवति । तस्मिन्
 साकन्तिशतानशङ्खोर्पिताःषष्ठिनैचलाचलासः । षष्ठिश्च वै द्वीणि च शतानि
 संवत्सरस्याहोरात्रा इति च ब्राह्मणं समासेन । सप्तशतानि विंशतिस्रतस्थुः । सप्त
 च वै शतानि विंशतिस्र संवत्सरस्याहोरात्रा इति च ब्राह्मणं विभागेन—इति
 निरु० नै० ४, २७ ।

अथ तृतीया ।

३१२ १ १२ ३ २ ३१२ ।

सहस्रशीर्षाः पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।

१२ २२ ३१ २३० २ ३२

सभूमिः सर्वतो^{*}वृत्वात्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम् ॥ ३ ॥ ३२ †

२१ १ २१ २२ २ २

‡ उज्जवाहाउ । ३ । सहस्रशीर्षाः पुरुषरक्षाः । सह-

२१ २२ १ १२ ११२ २ १

खाक्षः सहस्रारक्षात् । सभूमिः सर्वतो[‡]वार्क्ष्वा । अत्यति

२१२ २ २१ २ २१ २

ष्ठद्दशाङ्गु रक्षाम् । उज्जवाहाउ । २ । उज्जवाहाउ ।

२ १ ११११

वा३ । इट् इडा २३४५ ॥ १३ ॥ ३२

सर्व-प्राणि-समष्टि-रूपी ब्रह्माण्ड-देही विराडाख्यो यः
पुरुषः सोऽयं “सहस्रशीर्षाः” सहस्र-शब्दस्योपलक्षणत्वात् ॥
अनन्तैः शिरोभिर्युक्त इत्यर्थः । यानि सर्व-प्राणिनां शिरांसि
तानि सर्वाणि तद्देहान्तःपातित्वात्तदीयान्येवेति सहस्र-शीर्ष-
त्वम् । एवं सहस्राक्षत्वं सहस्रपादत्वं च । स पुरुषो “भूमिः”

* “विश्वतो”—इति ऋ० । † ऋ० ८, ४, १७, २ ।

‡ “द्वे पुरुषव्रते”—इति आ० ब्रा० ३, ९, २५ ।

॥ आ० गा० ३५० ५, १, १३ ।

॥ ‘सहस्रम्’—इति ब्रह्मसंहिता दशम नैषण्टे कम् २, १ ।

अथ चतुर्थी ।

^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २०}
त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषःपादोस्येहाभवत्पुनः ।

^{२३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२}
तथा*विष्वङ् व्यक्रामदशना † नशनेअभि ॥ ४ ॥ ३३ ‡

^{२१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४०}
॥ उज्ज्वौहोवा२ । ३ । त्रिपादूर्ध्व उदैत्युहुरशषाः ।

^{१२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४०}
पादोस्येहाभवत्पूरशनाः । तथाविष्वङ् वियक्रामशमात् ।

^{२ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४०}
अशनानशनेआरशभौ । उज्ज्वौहोवा२ । २ । उज्ज

^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४०}
वौ । हो२ । वार३४ । औहोवा । ई२३४डा । उज्ज

^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४०}
वौहोवा२ । २ । उज्ज्वौ । हो२ । वार३४ । औहो

ब्रह्माण्ड-गोलक-रूपां सर्वतः “आ” समन्तात् “हत्वा” परिवेष्ट्य
दशाङ्गुल-परिमितं देशम् “अत्यतिष्ठत्” अतिक्रम्य व्यवस्थितः ।
दशाङ्गुलमित्युपलक्षणम् । ब्रह्माण्डादहिरपि सर्वतो व्याप्या-
वेस्थितइत्यर्थः ॥ ३ ॥ ३२

* “सतो”—इति ऋ० ।

† “त्याशना”—इति च ऋ० ।

‡ ऋ० ८, ४, १७, ४ ।

॥ तत्र द्वितीयम् ।

अथ पञ्चमी ।

१२ ३२७ ३२ ३२७ ३१ २
 पुरुषवेद*सवयङ्गुतंयच्चभाव्यम् † ।

३ ५ २ १ २ ७२ २ १ २
 वा । ऋ२३४वाः । उङ्गवौहोवा२ । २ । उङ्गवौ ।

१ १ ३ ५ २ ३ १ १ १ १
 हो२ । वा२३४ । औहोवा । ऊ२३४५ ॥ १४ ‡ ॥ ३३

योऽयं “त्रिपात् पुरुषः” संसार-स्पर्श-रहितः बहुल-स्वरूपः सोऽयम् “ऊर्ध्व उदैत्” अस्माद्ज्ञान-कार्यात्मसाराहृद्भिर्भूतः सन् तत्रत्वैर्गुणदोषै रसृष्टः उत्कर्षेण स्थितवान् । “अस्य” योयं “पादः” लेशः सोऽयमिह मायायां प्रादुरभवत् । सृष्टि-संहाराभ्यां पुनः पुनरागच्छदिति [अस्य सर्वस्य जगतः परमात्म-लेशत्वं भगवताप्युक्तम्—“विष्टभ्याह मिदं कृत्स्न मेकांशेन स्थितो जगदिति”] तथा मायाया मागत्वानन्तरं “विष्वङ्” देव-तिर्य्यगादि-रूपेण विविधः सन् “व्यक्रामत्” व्याप्तवान् । किं कृत्वा ? “अशनानशने” अभिलक्ष्य अशनं भोजनादि-व्यवहारो-पेतं चेतनं प्राणि-जातम्, अनशनं तद्रहित मचेतनं गिरि-नद्या-दिकम् । तदुभयथा यथा स्यात्तथा । यमेव विविधी भूत्वा व्याप्तवानित्यर्थः ॥ ४ ॥ ३३

* “पुरुषवेदं”—इति

† “भयम्”—इति ।

} ऋग्वेदीय-पाठौ ।

‡ आ० गा० १५० ५, १, १४ ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २

पादोस्य सर्वाभूतानि त्रिपादस्यामृतन्दिवि * ॥ ५ ॥ ३४ †

‡ इयौहोवा २ । ३ । पुरुषएव दत्सा रश्वाम् ।

यद्भूतं यच्च भावा रश्वाम् । पादोस्य सर्वाभूता रश्नी । त्रि

पादस्यामृतन्दारश्ववौ । इयौहोवा २ । २ । इयौहो २

वारश्वा । औहोवा । ईरश्वाडा । इयौहोवा २ । २ ।

इयौहो २ । वारश्वा । औहोवा । ज्योरश्वातीः । इयौ

होवा २ । २ । इयौ । हो २ । वारश्वा औहोवा ।

इरश्वा ५ ॥ १५ ॥ ३४

यत् “इदं” वर्त्तमानं जगत् तत् “सर्वं” “पुरुषएव” । “यद्भूतम्” उत्पन्नं जगत् “यच्च भाव्यं” भविष्यज्जगत् तदपि पुरुषएव यथास्मिन् काले वर्त्तमानाः प्राणिनः सर्वेऽपि चराचरात्मकपुरुष-

* “उतामृतल” — इत्यादिश्च ऋग्वेदीयः ।

† ऋ० ८, ४, १७, ४ ।

‡ “त्रिपादो लोकानां त्रयानि, दिवः” — इति आ० ब्रा० ३, २, २५ ।

॥ आ० गा० १५, १, १५ ।

अथ षष्ठी ।

१ २ ३ २७ ३ १ ९ ३ १ २
तावानस्य*महिमाततो † ज्यायाश्चपुरुषः ।

११ २३ १ २२ ३ १२ २२ १ १ २
उतामृतत्वस्थेशानेयदन्नेनातिरोहति‡ ॥ ६ ॥ ३५॥

२२ १२ २ २ १ २ २२
‡ द्वाउ । ३ । तावातस्य । महा२३इमा३ । द्वाउ

स्यावयवाः तथैव गतागामिनो रपि कल्पयोद्गृष्टव्यमित्यभिप्रायः ।
एतदेवोभयं स्पष्टीक्रियते—“अस्य” पुरुषस्य “सर्वाणि भूतानि”
काल-त्रय-वर्तीनि प्राणि-जातानि “पादः” चतुर्थीऽश्वः । “अस्य”
पुरुषस्यावशिष्टं “त्रिपात्” स्वरूपम् “अमृत” “विनाश-रहित”
सत् “दिवि” द्योतनात्मके स्व-प्रकाश-स्वरूपे व्यवतिष्ठत इति
शेषः । [यद्यपि “सत्यं ज्ञान मनन्तं ब्रह्म”—इत्यनन्तस्य परब्रह्म-
णोद्दीयदन्तत्वाभावात् पादचतुष्टयं निरूपयितुं मशक्यं, तथापि
जगदिदं ब्रह्म-स्वरूपापेक्षया अल्पमिति विवक्षितत्वात् पादत्वो-
पचारः ॥ ५ ॥ ३४

- ० “एतावानस्य”—इति,
+ “यतो”—इति, } ऋ० ।
‡ “पादोस्ते द्वा”—इत्यादिषु
¶ ऋ० ७, ४, १७, ३ ।
§ “अन्तरिक्षस्य”—इति आ० ब्रा० ९, १, १५ । अतमिति शेषः ।

अथ सप्तमी ।

१२ २ १२ ३२ ३ २ ३१२
ततोऽविराड् † जायतविराजोऽधिपूरुषः ।

२३ १२ २२ ३२४ ३ १२ २ २
सजातोऽत्यरिच्यतपश्चाङ्गूमिमथोपुरः ॥ ७ ॥ ३६ ‡

१ २ २ २ २१२ २ २२ २ १२
३ । ततोऽज्यायाश्चपूरुषश्चरुषाः । चाउ । ३ । उता-

२ २ २२ २ २ २ २ २ २ २ २
मृतत्वस्येशारुषाः । चाउ । ३ । यदन्नेनातिरोद्वा

२ २५ २ २ २२२२
रुषतीश् । चाउश् । वाश् । इट् इडाश्चुषु ॥ १६ ॥ ३५

अतीतानागतवर्तमान-रूप-जगदाद्याधारी योऽस्ति “तावान्” सर्वोऽपि “अस्य” पुरुषस्य “महिमा” स्वकीय-सामर्थ्य-विशेषः । न तु तस्य वास्तवं स्वरूपम् । वास्तवस्तु “पुरुषः” “ततः” महिम्नोऽपि “ज्यायान्” अतिशयेनाधिकइत्यर्थः । “उत” अपिच “अमृतत्वस्य” देवत्वस्य “अगम् ईशानः” स्व-मायया “यत्” यस्मात् कारणात् “अन्नेन” प्राणिनां भौम्येन अन्नेन निमित्त-भूतेन “अतिरोहति” स्वकीयां कारणावस्था मतिक्रम्य परिदृश्यमान-जगदवस्थां प्राप्नोति । तस्मात् प्राणिनां कर्म-फल-भोगाय जगदवस्था-स्वीकारात् नेदन्तस्य वस्तु-तत्त्व मित्यर्थः ॥ ६ ॥ ३५

० “तस्माद्”—इति,

† “विराज्” इति च,

‡ ऋ० ८,४,१७,५ ।

} ऋ० ।

॥ आ० गा० २५० ५,१,१६ ।

२५ १ २ १ १ २ २ २ २५ १ १ २
 * हाउश्वा । ततोविराडजायत । हाउश्वा । विरा
 १ २ २ २ १ २ २ २ ५ १ २ २ १ २ २
 जोअधिपुरुषः । हाउश्वा । सजातोअत्यरिच्यत ।
 ५ २ १ २ २ २ १ २ २ १ २ ५ २ २ १ २
 हाउश्वा । पश्चाद्भूमिमथोपुरः । हाउश्वाश् । ईरश्
 १ १
 ४५ ॥ १७ ॥ इई

“विष्वङ् व्यक्रामत्”—इति यदुक्तं तदेवात्र प्रपञ्चयते—
 “ततः” तस्मादादि-पुरुषात् “विराट्” ब्रह्माण्ड-देहः “अजायत”
 उत्पन्नः । [विविधानि राजन्ते वस्तू न्यत्रेति विराट् †] “विराजो
 अधि” विराड्-देहस्योपरि तमेव देहमधिकरणं कृत्वा “पुरुषः”
 तद्देहाभिमानी कश्चित् पुमानजायत । योऽयं सर्व-वेदान्त-वेद्यः
 परमात्मा स एव रूपेण प्रविश्य ब्रह्माण्डाभिमानी देवतात्मा जीवो
 ऽभवत् [एतच्चाथर्वणिकउत्तरतापनीये विस्मष्टमामनन्ति—“स
 वा एष भूतानीन्द्रियाणि विराजं देवताः कोशांश्च सृष्ट्वा प्रविश्य
 मूढो मूढ इव व्यवहरन्नास्ती माययैवेति] । “स जातः” विराट्
 पुरुषः “अत्यरिच्यत” अतिरिक्तोऽभूत् । विराड्-व्यतिरिक्तो देव-
 तिर्यङ्मनुष्यादिरूपोऽभवत् । पश्चाद्देवादि-जीव-भावादूर्ध्वं भूमिं
 ससर्जेति शेषः । “अथा” भूमि-सृष्टेरनन्तरं तेषां जीवानां “पुरः”
 ससर्ज [पूर्यन्ते सप्तभिर्धातुभिरिति पुरः] शरीराणि ॥ ७॥ इई

* “पृथिव्याः”—इति आ० ब्रा० ३, २, २५ । व्रतमिति शेषः ।

† आ० गा० ३५० ५, १, १७ ।

‡ “विराट् विरमणाद्विराजनाद्वाविराधनाद्वा”—इति दे० ब्रा० १, ११ ।

मन्येवामिति पञ्चर्चो वामदेवेन वीक्षिताः ।
 अत्राद्यैकान्तिमे च द्वे त्रिष्टुभस्तासु चादिमा ॥
 उपरिष्टाज्जप्रोतिरिति बह्वृचैव विधीयते ।
 अन्ये अनुष्टुभौ द्यावा-पृथिव्योः प्रथमा तथा ॥
 द्वितीयैन्द्री चतुर्थी च तृतीयाश्रीर्निजात्मनः ।
 स्तुतिर्गवा मन्तिमेति छन्दोदेवत निर्णयः ॥

अथ अष्टमी ।

१ २ ३ १ २ ३
 मन्येवान्द्यावापृथिवीसुभोजसौ

१२ २२ ३ १ २ ३ १२ २२
 येअप्रथेथाममितमभियोजनम् ।

१ २ ३ १ २ ३ १२ २२ ३ १ २
 द्यावापृथिवीभवत्स्थोनेतेनोमुच्चतमृच्चपः ॥ ८ ॥३७*

१ १२ १ २ २ २ २ २ २
 † ऊवाइ । ३ । रूपम् । मन्येवान्द्यावापृथिवीसू३

१ २ २ २ २ १ २
 भोजा१सा३उ । येअप्रथेथाममितमभीक्ष्योजा१ना२म् ।

* ऋ० आ० ५, १९, २०, २१ ।

† “द्यावापृथिव्योः”—इति आ० ब्रा० ३, २, २५ ।

२२ २ २ १ २ २ २ १
 द्यावापृथिवीभवाश्तास्योऽना २इ । तेनोमुञ्चताश्मा

२ १ २ ३ ५ २
 द्यासा २ः । ऊवाइ । ३ । रूपार । वार३४ औहीवा ।

२२ २ १
 ए । रूपम् । ३ ॥ १८ * ॥

२ १२ २ १ २ २ २ २ २ २
 † प्रतिष्ठासिप्रति । ष्ठा । ३ । वर्चासिमनोसि । ऐही ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 मन्येवान्द्यावापृथिवीसुभोजसावैही । येअप्रयेथाममितम

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 भियोजनामैही । द्यावापृथिवीभवतस्योना । ऐही ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 तेनोमुञ्चतमहसाऐही । प्रतिष्ठासिप्रति । ष्ठा । ३ । व

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 र्चासिमनोसि । ऐही३ । हाउवा । ए । भूतम् । ३ ।

॥ २१ † ॥ ३७

हे “द्यावापृथिवी” द्यावापृथिव्यौ ! “वां” युवां “सुभोजसौ”
 शोभन-पालयित्राविति “मन्ये” अहं जानामि हे द्यावापृथिव्यौ !
 “अमितम्” अपरिमितं “योजनं” [युज्यते पुरुषोऽनेनेति
 योजनम्] धनादि, तत् “अभ्यप्रयेथाम्” अभिविस्तारयतम् । हे

* आ० गा० ३५० ५, १, १८ ।

† “विपरीते”—इति आ० ब्रा० ३, १, २५ । मत्र द्वितीयम् ।

‡ आ० गा० ३५० ५, १, २१ ।

अथ नवमी ।

१२ २ १ १ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
हरीतइन्द्रश्मश्रूण्युतोतेहरितौहरी ।

१२ ३ १ २ २ ३ १ १
तन्वास्तुवन्तिकवयःपुरुषासोवर्गवः ॥ ८ ॥ ३८

१२ १ २ २ १ २ २ १ २ १ २
* हरीतइन्द्रश्मश्रूणी । उतोतेहरिता उच्चाहरी । तान्वा

२ ४ ५ २ १ २ २ २ ४ ५
स्तुवन्तिकाः । वायाः । पुरुषासोवनाः । गावाः ।

१ २ २ १ २ १ २ १ १ २ २
चष्ट्यासइन्द्रभुङ्क्तिमघवन्निन्द्रभुङ्क्तिभुङ्क्तिप्रभुङ्क्ति

२ २ १ १ १ १
न्द्रस्तसरपूतार३४पुः ॥ २२ + ॥ ३८

“द्यावापृथिवी” द्यावापृथिव्यौ ! युवां अस्माकं “स्योने” मुख-रूपेऽ
स्व-सुख-कार्यं “भवतम्” “ते” द्यावापृथिव्यौ “वः” अस्मान्
“अंहसः” पापात् “सुञ्चतम्” मोचयतम् ॥ ८ ॥ ३७

हे “इन्द्र !” “ते” तव “श्मश्रूणि” “हरी” सोम-पानेन
हरितवर्णानि [तथाच श्रूयते—“इन्द्रः श्मश्रूणि हरिताभि
पुश्रूते”—इति । “श्रेष्ठन्दसि बहुलम् (६, १, ८०)”—इति हरि-

* “अथस्य साम व्रतं वा”—इति आ० ब्रा० २, २, २५ ।

† आ० गा० ३५० ५, १, १२ ।

‡ “स्योमम्”—इति सुखनामसु पञ्चदशं मैवष्टु कम् ३, ६ ।

अथ दशमी ।

१४ ३ १ २ २ २ ३ ३ १ २ ३ २
यद्दूर्वाच्चिरण्यस्ययद्वावर्च्चोर्गवामु त ।

३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
सत्यस्यब्रह्मणोवर्च्चस्तेनमासृष्टजामसि ॥ १० ॥ ३८

१२ १ १ २ १ २ २ २ १
* छाउ । ३ । अहमन्नम् । ३ । अहमन्नादो । अहम
२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
न्नादो । २ । द्विधारयो । २ । द्विधारयः । छाउ ।
१ २ २ १ २ १ १ २ २ २ २ २ २ १ २
३ । यद्वर्च्चोच्चिरण्य । स्या । यद्वावर्च्चोर्गवामू । ता । स
१ २ २ २ १ १ २ २ २ २ २ २ १ २
त्यस्यब्रह्मणोव । चाः । तेनमासृष्टजाम । साइ । छाउ
शब्दात्परस्य शैर्लुक] । “उतो” अपिच । “ते” “हरी” अश्वी †
“हरितौ” हरिद्वर्णौ । “कवयः” मेधाविनः “पुरुषासः” ‡
पुरुषाः “वनर्गवः” [वननीयाः सभ्रजनीयाः सेवनीयाः गावो
येषां ते वनर्गवः मध्यरेफ्फ्छान्दसः ॥ गोस्त्रितो (१, २, ४८)
रितिःस्रत्वम्] तादृशाः “कवयः” “त” “त्वा” त्वां स्तुवन्ति ॥
॥ ८ ॥ ३८

* “दिशां व्रतं दशानुगानम्”—इति षा० ब्रा० १, २, २६ ।

† “हरी इन्द्रस्य”—इति मिष० १, १५, १ ।

‡ “आक्सेरसुकु”—इति पा० ७, १५७ ।

॥ “वर्चागमोवर्णविपर्ययश्च”—इति पा० १, ४, ८८ वा० ।

२ १ १ १ १२ १२ १ १२ १२
 ३। अहमन्नम् । ३। अहमन्नादो । अहमन्नादो । २।
 १ १२ १२ १ १२ १ १२ १ १२
 हंविधारयो । २। हंविधारयः । हाउ३ । वा । ए ।
 १ १ १ १ १२ १२ १ १२ १ १ १ १
 अहमन्नमहमन्नादोहंविधारयः । ३। ए । अह॑सुव
 र ३ १ १ १ १
 ज्योतीर३४५ः ॥ १ * ॥

१२ १ १ १२ १ १२ १
 हाउ । ३। अह॑सहो । ह॑सहो । २। ह॑
 १२ १ २ १ १२ १ १ १ २ १ २ १ १२
 सासहिः । अह॑सासहिः । २। अह॑सासहानो ।
 १ २ १ २ १ १ २ १ २ १ २ १ १२ १ १ २ १
 ह॑सासहानोह॑सासहानः । हाउ । ३। यद्वर्चो॑हिर
 २ १ १ २ १ २ १ २ १ १ १ १ १ १ १ २ १ १
 ण्य । स्या । यद्वावर्चो॑गवामू । ता । सत्यस्य॑ब्रह्म॒णोव । चाः ।
 १२ १२ १ १२ १ १२ १ १ १२
 तेनमास॑हजाम । साइ । हाउ । ३। अह॑सहो ।
 १ १२ १ १ २ १ १ १ १२ १
 ह॑सहो । २। ह॑सासहिः । अह॑सासहिः । २।
 १ १ २ १ २ १ २ १ १ २ १ २ १ २ १ १ २ १ २ १
 अह॑सासहानो । ह॑सासहानो । ह॑सासहानः ।

१५ २ २२ २ १ १२ १ २२ १ २ १ २ २ २
 छाउ । ३ । वा । ए । अह्स्सहोह्सासहिरह्सासहा
 १ २२ २ १ २ २ १ १ १ १
 नः । ३ । ए । अह्स्सुवज्ज्योतीरु३४पुः ॥ २ * ॥

२२ २ १ २२ १ २२ १ १२
 छाउ । ३ । अह्वर्चो । ह्वर्चो । ह्वर्चः । छाउ ।
 १ २२ १ २ १ १ २२ १ २२ १ २ २ १ २ १
 ३ । यद्वर्चोहिरण्य । स्या । यदावर्चोर्गवामू । ता । सत्य
 २ १ २२ १ १ १२ २२ १ २२ १ २२
 स्यब्रह्मणोव । चाः । तेनमासृष्टजाम । साइ । छाउ ।
 १ २२ १ २२ १ २२ २ २२
 ३ । अह्वर्चो । ह्वर्चो । ह्वर्चः । छाउ । ३ । वा । ए ।
 १ १ २२ १ २ २ १ १ १ १
 अह्वर्चः । ३ । ए । अह्स्सुवज्ज्योतीरु३४पुः ॥ ३ † ॥

२२ २ १ २ २२ १ २ २२ १ २
 छाउ । ३ । अहन्तेजो । हन्तेजो । हन्तेजः ।
 २२ १ २२ १ १ १ १ २२ १ २२ १ २ १
 छाउ । ३ । यद्वर्चोहिरण्य । स्या । यदावर्चोर्गवामू ।
 १ २ १ २ १ २२ १ १ १ २ २ १ २२ १
 ता । सत्यस्यब्रह्मणोव । चाः । तेनमासृष्टजाम । साइ ।
 २२ २ २ २ २२ १ २ २२ १ २ २२
 छाउ । ३ । अहन्तेजो । हन्तेजो । हन्तेजः । छाउ ।
 २ १ २ २ १ २ १ १ १ १ १
 ए । अहन्तेजः । ३ । ए । अह्स्सुवज्ज्योतीरु३४पुः ॥ ४ ‡ ॥

^{१ २} ^{१ २ २} ^{१ १ २} ^{१ २}
 हाउ । ३ । दिशन्दुहे । दिशन्दुहे । २ । दिशौ
^{१ २} ^{१ २ १ २} ^{१ २ १ २} ^{२ २} ^{१ २ २ १}
 दुहे । ३ । दिशोदुहे । ३ । सर्वादुहे । ३ । हाउ । यद्वर्चाहिर
^२ ^१ ^{१ २ २ १ २ २ १ २ २} ^१ ^{२ १ २ १} ^{२ २ १} ^१
 ण्य । स्या । यद्वावर्चागवामू । ता । सत्यस्यब्रह्मणोव । चाः ।
^{१ २ १ २ १} ^{२ २} ^१ ^{२ २} ^१ ^{२ २}
 तेनमासुहजाम । साइ । हाउ । ३ । दिशन्दुहे ।

^{१ २ १ २} ^{१ २ १ २} ^{१ २ १ २}
 ३ । दिशौदुहे । ३ । दिशोदुहे । सर्वादुहे । ३ ।
^{२ २} ^२ ^{२ २} ^१ ^{२ २ १ २ २ २ १ २ २ २ २ २ २}
 हाउ । वा । ए । दिशन्दुहेदिशौदुहेदिशोदुहेसर्वादुहे ।
^{२ २} ^{२ १} ^{२ ३ १ १ १ १}
 ३ । ए । अहसुवर्ज्योतीरुधुः ॥ ५ * ॥

^{२ २} ^{१ २ २} ^{१ २}
 हाउ । ३ । मनोजयित् । ३ । हृदयमजयित् । ३ ।
^{१ २ २} ^{२ १ २ २} ^{२ २} ^{१ २ २ १}
 इन्द्रोजयित् । ३ । अहमजैषम् । ३ । हाउ । यद्वर्चाहिर
^२ ^१ ^{१ २ २ १ २ २ १ २ २} ^१ ^{२ १ २ १} ^{२ २ १}
 ण्य । स्या । यद्वावर्चागवामू । ता । सत्यस्यब्रह्मणोव ।
^१ ^{१ २ २ २ १} ^{२ २} ^१ ^{२ २} ^{१ २ २}
 चाः । तेनमासुहजाम । साइ । हाउ । मनोजयित् ।
^{१ २} ^{१ २ २} ^{२ १ २ २}
 ३ । हृदयमजित् । ३ । इन्द्रोजयित् । ३ । अहमजैषम् ।

३। हाउश्वा । ए । मनोजयिञ्चृद्यमजयिदिन्द्रो जयिद्वह

मजैषम् । ३। ए । अह् सुवर्ज्यीतीर३४५ः ॥ ६ ॥

हाउ । ३। वयः । ३। वयोवयः । ३। हाउ । ३।

यद्वर्चाहिरस्य । स्या । यद्वावर्चागवामू । ता । सत्वस्य

ब्रह्मणोव । चाः । तेनमासृष्टजाम । साइ । हाउ ।

३। वयः । ३। वयोवयः । ३। हाउश् । वा । ए । वयो

वयोवयः । ३। ए । अह् सुवर्ज्यीतीर३४५ः ॥ ७ ॥

हाउ । ३। रूपम् । ३। रूप् रूपम् । ३। हाउ

३। यद्वर्चाहिरण्य । स्या । यद्वावर्चागवामूता । स

त्यस्य ब्रह्मणोव । चाः । तेनमासृष्टजाम । साइ ।

हाउ । ३। रूपम् । रूपा रूपम् । ३। रूपम् । ३। ए ।

अह् सुवर्ज्यीतीर३४५ः ॥ ८ * ॥

* आ० गा० १५० ५, २, ६-७-८ ।

^{१ २} द्विहियञ् ३ । ^{१ २} उदपप्तम् । ^{१ २} उदपप्तम् । २ ।

^{२२ १२ २ २} ऊर्ध्वानभास्यकृषि । ^{१ २२} ३ । ^{१ २} व्यद्यौत्सम् । ३ । अततनम् ।

^{२२ २२ २२ १ २२ १ २ १} ३ । हाउ । हाउ । हाउ । यद्वर्चोहिरण्य । स्या ।

^{१ २२ १२२ १ २ २ १ २ १ १ २२} यद्वर्चोहिरण्य । ता । सत्यस्यब्रह्मणो व । चाः । तेन

^{२२ १ २२ १ २ १ २ १ २} मासञ्जाम । साइ । ^{१ २} द्विहियञ् ३ । ^{१ २} उदपप्तम् ।

^{२२ २२ २ २ १ २२ १ २} ३ । ऊर्ध्वानभास्यकृषि । ३ । व्यद्यौत्सम् । ३ । अतत

^{२२ २ २२ १ २ २ २ २ २ १} नम् । ३ । हाउश्वा । ए । उदपप्तमूर्ध्वानभास्यकृषिव्य

^{२२ १ २ २ १ ३ १ १ १ १} द्यौत्समतनम् । ए३ । पिन्वस्वार३४५ ॥ ६ * ॥

^{२२ २२ १ २२ २२} हाउ । ३ । प्रये । ३ । प्रत्यष्ठाम् । ३ । हाउ । ३ ।

^{१ २२ १ २ १ १ २ १ २ २ २ २ १ १} यद्वर्चोहिरण्य । स्या । यद्वर्चोहिरण्यमूता । सत्य

^{२१ २२ १ १ २ २ २ २ १ २ २} स्यब्रह्मणो व । चाः । तेनमासञ्जाम । साइ । हाउ ।

अथ एकादशी ।

१३ १२ ३ २ ३२
सहस्तन्नइन्द्रदधोज

३क २३ १ २
ईशेह्यस्यमहतोविरपश्चिन् ।

१२ १ २२ २५ ३ ९ ०२ १२
३। प्रथे । ३। प्रत्यष्ठाम् । ३। हाउ३ । वा । ए। प्रथेप्रत्य
२२ २२ २१ २ १ ११११
ष्ठाम् । ए। अह० सुवर्ज्यातीर३४पूः ॥ १० * ॥ ३८

वामदेव ऋषिः । अनुष्टुप् कन्दः । आशासने विनियोज्या ।

“हिरण्यस्य” हित-रमणीयस्य एतन्नामकस्य “यद्वर्चः” तेजो-
ऽस्ति । “यद्वा” अपिच । “गवाम्” एतन्नामकानां † “यद्वर्चः”
तेजोऽस्ति । “उत” अपिच । “सत्यस्य” सर्वैः सम्मतस्य ‡ “ब्रह्मणः”
यद्वर्चाऽस्ति तेन तैः “मा” “संसृजामसि”॥ सम्पादयामः । धन-
वन्तः पशुमन्तः औत्रिया भवेमेति तात्पर्यार्थः ॥ १० ॥ ३८

* आ० गा० ३प० ५, २, १० ।

† “हिरण्यं कक्षाद्भिद्यत आद्यम्यमानमिति वा ह्रियते जनाज्जनमिति वा हित-
रमणं भवतीति वा हृदयरमणं भवतीति वा ह्यतेर्वा स्थात् प्रेषाकर्म्मणः”—इति निरु०
नै०२,१० ।

‡ गौरिति निघण्टौ वक्तव्यः (१,१,१—२,४,४—२,५,३—१,११,४—१,१५,७—
१,११,१० ।

॥ “सत्यं कक्षात् सरसु ताद्यते सतप्रभवं भवतीति वा”—इति निरु० नै०२,११ ।

॥ “इदमोससि”—इति पा०७,१,४६ ।

२३ १ २ १ २ २२ ३ १ २
 क्रतुन्नृमण्यस्यविरञ्चवाजं

३ २ ३ १ २ २ १ २
 वृत्रेषुशत्रून्सहनाकृधीनः ॥ ११ ॥ ४०

२२ १ २ १ २ १
 * हाउ । ३ । आइही । ३ । ओहा । २ । ओ
 २ २२ १ १ १२
 हा३ । हाउ । ३ । सहस्तानइन्द्रदधोरजाः । आया
 १५ २२ १ १२२ २
 रउ । ऊ । आयाउ । ३ । ईशेह्यस्यमहताविरार
 १ १२ १५ २२ १ १
 ष्णायिन् । आया रउ । ऊ । आयाउ । ३ । क्रतुन्न
 १ १२ १५ २२ १
 नृमण्यस्यविरञ्चवारजाम् । आया रउ । ऊ । आया
 २ १२ २ २ १ १२
 उ । ३ । वृत्रेषुशत्रून्सहनाकृधीनाः । आया र
 १५ २२ १ २२ १
 उ । ऊ । आयाउ । ३ । हाउ । ३ । आइही ।
 १ २ १ २ १ २ १५ २२
 ३ । ओहा । ओहा । ओहा३ । हाउ३ । वा । ए
 २२ १२ २ १ २२ १२ २२ २ २ १ १ १ १
 आयुर्द्वाअस्मभ्यवर्चोधादेवेभ्यार३४५ः ॥ १७ † ॥ ४०

* “कश्यपव्रतं दशानुगानम् * * * गवां व्रते” — इति आ० ब्रा० २, २, २० तत्र प्रथम सिद्धम् ।

† “पशाइन्” — इति क० पु० पाठः ।

‡ आ० गा० ३५० ५, २, १७ ।

अथ हादशी ।

२ १ २ ३ १ २ ३ १ २
सहर्षभाःसहवत्साउदेत

१ २ ३ २ ३ १ २
विश्वारूपाणिविभ्रतीर्दूधधीः ।

३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
उरुःपृथुरयं वो अस्तुलोक

३ १ २ २ २ ३ २ ३ १ २
इमात्रापस्सुप्रपाणाइहस्त ॥ १२ ॥ ४१

॥ चतुर्थ-दशति ॥

२ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २
* हाउश्वा । सहर्षभाःसहवत्स । उदेत । हाउश्

हे “विरप्शिन्” विशेषेण रपणं व्यक्त-वचनं तदस्यास्तीति विरप्शी, तस्य सम्बोधनं हे विरप्शिन् ! विशेषेण स्त्री-विषये सत्यवाक्यं ? “इन्द्र !” “ते” तव “सहः” शत्रूणां मभिभवन-रूपम् “औजः” बलं “नः” अस्माभ्यं “दधि” देहि [ददाते-श्छान्दसं रूपं लीङि हे द्विभावादिना] यस्मात् त्वं तस्य “अस्य” “महतः” बलस्य “इशे” ईश्वरो भवसि । अतो हे इन्द्र ! “नः” अस्माकं “क्रतुं न” यज्ञमिव “वृम्णं” धनं “स्थविरम्” अतिशयेन प्रवृद्धं, “वाजं” बलं च “कृधि” कुरु । किञ्च नोऽस्माकं “शत्रून्” “हृत्त्रेषु” आवरकेषु उपायेषु “कृधि” कुरु ॥ ११ ॥ ४०

* “निक्रवाभिनिक्रवौ द्वा वनडुदूते वा”—इति ष्या० प्रा० ६, २, १७। त च प्रथम सिद्धम् ।

^{१ २ २२ १२ १ १ २२ २ २ २५ २ १}
 वा । विश्वा^१रूपाणि^२विभ्रतो^३द्यु^४भ्नीः । हाउ^५श्वा । उरुः-
^{२१ २१ २ १ २१ २५ २१ २ २}
 पृथु^६रयम्बो^७अस्तु^८लोकः । हाउ^५श्वा । इम । आपः^९सुप्र-
^{२१ २ १ २५ १ १ १}
 पाणा^{१०}इह^{११}स्त । हाउ^५श्वा । अश्व^{१२}मिष्टये^{१३}इह^{१४}स्मा ॥१८*॥ ४१

हे “सहर्षभाः” वृषभैः सहिताः ! “सहवत्साः” वत्सैः सहि-
 ताः ! गावः ! “द्यूभ्नीः” सायं प्रातः काले द्विविधान्यूधांसि
 यासां ता द्यूभ्नीः द्यूभ्नाः ! “विश्वा” सर्वाणि नाना “रूपाणि”
 “विभ्रती” विभ्रत्यः यूयम् “उदेत” उद्गच्छत समृद्धाः आगच्छत ।
 किञ्च । “उरुः” बहुः “पृथुः” विस्तीर्णः [उरुः पृथु रिति शब्दा-
 भ्याम् आयाम-विस्तारौ उच्यते । “अयं लोकः” “वः” युष्मा-
 कम् “अस्तु” भवतु । “इमा आपः” “इह” लोके भूतले
 अस्मिंस्थाने “सुप्रपाणाः” सुखेन प्रकर्षेण पातुं योग्याः सन्तु
 तस्मादिह बह्वीभूताः “स्त” भवत उपविशतेति पूर्वण
 सम्बन्धः ॥ १२ ॥ ४१

इति श्रीमत्सायणाचार्य-विरचिते सामवेदार्थ-प्रकाशे छन्दी-
 व्याख्याने षष्ठस्याध्यायस्य चतुर्थः खण्डः ॥ ४ ॥

अथ पञ्चम-खण्डः—

सैषा प्रथमा ।

२ ३ १ २ ३ २ १ २ ३ १ २
अग्नायूष्मिषिवसत्रासुवोर्जमिषच्चनः ।

३ १ २ ३ १ २
आरेबाधस्वदुच्छुनाम् ॥ १ ॥ ४२ *

२२ १ २२ १ १ २ १ २ २
† भ्राजा । २ । भ्राजा३१उ । वारे । अग्नायूष्मि
२ २ १ २ २ १ २ १ २ २ २ १ २ २ २ १ २
षिवसे । आसुवोर्जमिषच्चनः । आरेबाधस्वदुच्छुनाम् ।
२२ १ २२ १ २२ १ २
भ्राजा । २ । भ्राजा३१उ । वारे । ए । भ्राज ।
३ ॥ ५ ‡ ॥ ४२

चतुर्दशाग्नायूष्मिषीत्याद्यास्तत्र जगत्यसौ ।

विभ्राट् त्रिष्टुप् चित्रमिति गायत्रो द्वादशेतराः ॥

आद्याग्नेः पवमानस्य स्तुतिः सौर्यस्त्रयोदश ।

ऋषीणां विप्रकीर्णत्वात्तत्र तत्राभिदध्महे ॥

शतं वैखानसा एवं दृष्टवन्तो महर्षयः ।

* ऋ० ७, २, १० इ=उ० ६, ३, १०, १ ।

† “सूर्यस्य भ्राजाभ्राजे हे”—इति षा० ब्रा० ३, १, २८ । तत्र प्रथममिदम् ।

‡ षा० गा० ३५० ६, १, ५ ।

अथ द्वितीया ।

३२ ३ १ २ ३२७
विभ्राड्वृहत्पिबतुसोम्यम्भ्वा

३१ २३ १२ ११ २
यद्दधद्यज्ञपतावविहृतम् ।

१२ ३१ २३ १२३ १२
वातजूतोयोअभिरक्षतित्मना

३१ २ ३१२ २२
प्रजाःपिपर्त्तिवद्भधाविराजति ॥ २ ॥ ४३ *

१ २ १ २ १ २
† हाहाउ । ३ । इडा । ३ । हस् । ऋतम्भे ।

२१२ २ १ १२
३ । विभ्राड्वृहत्पिबतुसोमिया रम्भाधूर । आयुर्दधद्य

२ १ १२ २ २ २
ज्ञपताववा रइह्रूता रम् । वातजूतोयोअभिरक्षता र इ

१ २१२ २ १ १ २७
त्माना र । प्रजाःपिपर्त्तिवद्भधाविरा रजाती र । हाहाउ ।

हे “अग्ने” पवमान-रूप ! अस्माक मायूषि अन्नान्येतन्नाम-
कानि वा “पवसे” चरसि “नः” अस्माकम् “जर्जम्” अन्नरसम्
“इषम्” अन्नं च “आसुव” आभिसुख्येन प्रेरय । किञ्च । “दु-
च्छूनां” [रचीनामैतद्] रक्षांसि “आरे” अस्मत्तो दूरणव †
“बाधरू” सम्पीडय ॥ १ ॥ ४२

* उ० ६, ३, ५, १ = ऋ० ८, ८, १८, २ ।

† “वायोर्विकर्णभासे द्वे ऋत्योर्वा” — इति आ० मा० ३, ३, २८ । तत्र विकर्ण-
नाम प्रथमभिदस् ।

‡ “आरे” — इति दूरनामस्य पञ्चमं नैवण्टुकम् ३, २६ ।

३। इडा। ३। हस्। ३। ऋतम्ने। ३। औहोवा
 ३८ २ १ २ १ २ ३ १ २ ३ २
 वाहाउ। वा। फाऱेट्। ऋतम्ने। ३। औहोवा
 २ २ १ २ १ २ ३ १ २ ३ २
 हाउ। वा। फाऱेट्। ऋतम्ने। ३। औहोवा
 २ २ १ २ १ २ ३ १ २ ३ २
 हाउ। वा। भाऱेट् ॥ ७ * ॥ ४३

विभ्राण्नामक एतान्तु-सूर्य-पुत्रो ददर्श सः ।

“विभ्राट्” विभ्राजमानः विशेषेण दीप्यमानः+ सूर्यः “बृहत्” परिवृढं “सोम्य” सोममयं+ “मधु” पिवतु। किं कुर्वन् ? “यज्ञ-पतौ” यजमाने “अविद्भुतम्” अकुटिलम्+ अकण्टकम् “आयुर्द-धत्” अन्नं वा कुर्वन् § । “यः” सूर्यो “वातजूतः” वातेन वायुना प्रेर्यमाणः सन् ॥ “त्मना”+ आत्मना स्वयमेव “अभि रक्षति” सर्वं जगदभिमृशन् पालयति [राशि-चक्रस्य वायु-प्रेर्यत्वात् सूर्यस्यापि तत्प्रेर्यत्वम्] स सूर्यः “प्रजाः” “पिपति” वृष्ट्यादि-प्रदानेन

* आ० गा० ३प० ६, १, ७ ।

+ विभ्राडिति जूलतिकर्मणो “धाजते”—इत्यस्य रूपम् (जै० १, १६, १) ।

‡ “सोम मर्हति यः”—इति पा० ४, ४, १ ३७ ।

¶ “ऋकौटिस्ये (भा० प०)”—इत्यस्येदं रूपमिष्टं विद्भुतमितीत्यभिप्रायः ।
 “ऋक्रेऋन्दसि (७, २, ३१)”—इति ऋचादेशः । “अविद्भुत मखण्डित मायुः”—
 इति वेददीपः य० सा० शा० स० ३२, २० ।

§ “आयुः”—इत्यन्ननामसु चयोविंशं पदम् १, ७ ।

॥ “जङ् गतौ (भा० आ०)”—इत्यस्यैव णिजन्तस्येदं जत् इति रूपमित्यभिप्रायः ।

+ “मन्ते आद्यादेरात्मनः”—इति पा० ६, ४, १४१ ।

अथ तृतीया ।

^{१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३}
चित्रन्देवानामुदगादनीक

^{१ २ ३ २ ३ १ २ ३ २}
ञ्चक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः ।

^{२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३}
आप्राद्यावापृथिवीअन्तरिक्षं

^{१ २ ३ १ २ २ ३ १ २}
सूर्यंआत्माजगतस्तस्युषश्च ॥ ३ ॥ ४४ *

^{१ १ १ १ १ १}
† उवी२उवि । उविहो२उवि । त्रिः । इती२इति ।

^{१ १ १ १ १ १}
इतिहो२इति । त्रिः । असी२असि । असिहो२अ

^{१ २ २ २ १ २ १ २ १ १}
सि । त्रिः । अरुहोदिवम्पृथिवीम् । असी२असि ।

^{१ १ १ २ १ २ ३ १ २ २ २ २ २ २ २}
असिहो२असि । एवन्त्रिः । पतिर । स्यपामोषधीना

पूरयति पालयति वा । “बहुधा” “विराजति” विशेषेण
दीप्यते च ॥

“पिपति”-“पुषोष”-इति, “बहुधा”-“पुरुधा”-इति च
पाठौ ॥ २ ॥ ४३

* ऋ० १, ८, ७, १ ।

† “आदित्यव्रतम्”-इति आ० ब्रा० ३, १, २२ ।

२ २ २ २ २ १२२२ २ २ १५
 व्यख्यन्महिषोदिवामैद्दी । ३ । प्रोणतिप्रोणति । ३ । प्रो ।
 २२ १ ३२२ ५२ २ २ २२२२
 एति । २ । प्रोर३ । एता३४औहोवा । ए३ । देवा
 २ २ १११११
 दिवाज्योतीर३४५ः ॥ १ * ॥

२२ २ २२ ३२२२ ३२ २ २ २
 † हाउहाउहाउ । भ्राजाओवा । ३ । उदुत्यञ्जा । ३ ।
 २ १ २ २ २ ० २ २२ २ ३२ २२
 चित्रन्देवानामुदगादनीर३का३म् । हाउ२हाउ । भ्राजा
 ३२ २ २ २ १ ०
 ओवा । ३ । तवेदसम् । ३ । चक्षुर्मित्रस्यवरुणस्यआ२३
 १ २२ २ ३२ २२ ३२ २ २ २
 गा३इः । हाउ२हाउ । भ्राजाओवा । ३ । देववहा ।
 १ २ २ २ २ ० २ २ २ २
 ३ । आप्राद्यावापृथिवीआन्तरीर३चा३म् । हाउ२हाउ ।
 ३२ २२ ३२ २ १ २ १२ २ २
 भ्राजाओवा । ३ । तिकेतवः । ३ । सूर्यआत्माजगतस्ता
 ० २ २२ २ ३२ २२ ३२ २ २ २
 स्थुषार३श्वा३ । हाउ२हाउ । भ्राजाओवा । ३ । दृशे
 २ १ २ २ २ ० १ २ २
 विश्वा । ३ । सूर्यआत्माजगतस्तास्थुषा१३श्वा३ । हाउ

* आ० मा० ३५० ६, २, १ ।

† “सौर्यगतिषङ्कः”—इति आ० प्रा० ३, २, २६ ।

रु ३२ १२ ३२ २ २ १
 रहाउ । भ्राजाओवा । ३ । यसूर्यम् । २ । यसूर३रि

२ २ २ २२ १२ २ २ ३ १ १ १ १
 याउ । वा३ । ए३ । देवादिवाज्योतीर३४५ः ॥ ४* ॥

१२ २२ १ २ २ २२ १ २
 † हाउ । ३ । भ्राजाभ्राज । ३ । आयूरायुः ।

१ २ २ १ २ २ २ १ २ २ २
 ३ । उदुत्यञ्जा । ३ । तवेदसम् । ३ । चित्रन्देवाना-

० २ २२ २२ १ २ २ २
 मुदगादनी२३का३म् । हाउ । ३ । भ्राजाभ्राज । आ

१ २ २ १ २ २ १ ० २
 यूरायुः । देवंवहा । ३ । चक्षुर्मित्रस्यवरुण । स्यआर३ग्रा

२२ १ २ २ २ २ २ १ २ २
 इइः । हाउ । ३ । भ्राजाभ्राज । आयूरायुः । ३ ।

१ २ २ १ २ २ २ २ ० २
 तिकेतवः । ३ । आप्राद्यावापृथिवीआन्तरीर३क्षा३म् ।

१२ २२ १ २ २ २ २ १ २ २ १ २ २
 हाउ । ३ । भ्राजाभ्राज । आयूरायुः । २ । दशेवि

२ १ २ २ २ ० २ २ २
 श्वा । ३ । सूर्यआत्माजगतस्तास्युषार३श्वा३ । हाउ । ३ ।

२ २ १ २ २ २ २ १ २ २ १ २ २
 भ्राजाभ्राज । ३ । आयूरायुः । ३ । यसूर्यम् । ३ ।

* आ० ग्रा० ३५० ६, २, ४ ।

† “मित्रावरुणयोः ओषमित्याचक्षते”—इति आ० ग्रा० १, १, १८ ।

१ २ २ २ १२१२ २ २ ३ १ १
 यसू २ ३ रियाउ । वा३ । ए३ । देवादिवाज्येती २ ३

१ १
 ४ ५ : ॥ १८ * ॥ ४४

कुत्साः । “देवानां” दीव्यतीति देवा रश्मयः तेषां, देवाना-
 मेव वा प्रसिद्धानाम् † “अनोकं” तेजः समूह रूपं “चित्रम्”
 आश्चर्यकरं सूर्यमण्डलम् “उदगात्” उदयाचलं प्रयासीत् । कीदृ-
 शम् ? “मित्रस्य वरुणस्याग्नेश्च चक्षुः” उपलक्षणमेतत्, एतदुपल-
 क्षितानां जगतां चक्षुः प्रकाशकं चक्षुरिन्द्रियस्थानीयं वा । उदयं
 प्राप्यैव “द्यावापृथिवी” दिवं च पृथिवीं च “अन्तरिक्षं” च
 “आप्राः” स्वकीयेन तेजसा “आ” समन्तात् अपूरयत् । ईदृग्-
 भूत-मण्डलान्तर्वर्ती सूर्यः अतर्यामितया सर्वस्य प्रेरकः परमात्मा
 “जगतः” जङ्गमस्य “तस्थुषश्च” स्थावरस्य च “आत्मा” स्वरूप-
 भूतः स हि सर्वस्य स्थावर-जङ्गमात्मकस्य कार्य-वर्गस्य [कारणाच्च
 कार्यं नातिरिच्यते । तथाच पारमर्षं सूत्रम् ‡—“तदनन्धत्व
 मारम्भेण शब्दादिभ्यः”—इति] यदा । स्थावर-जङ्गमात्मकस्य
 सर्व-प्राणिजातस्य जीवात्मा । उदिते हि सूर्ये मृतप्रायं सर्वं जगत्
 पुनश्चेतनयुक्तं सत् उपलभ्यते ¶ [तथाच अय्यते—“योऽसौ तमो
 नुदेति सर्वेषां प्राणानादायोदेतीति” ॥ ३ ॥ ४४

• आ० गा० ३५० ६, २, १९ ।

† “देवो दानाद्वा दीपनाद्वा द्योतनाद्वा द्युस्थानो भवतीति वा यो देवः । सा
 देवता”—इति निष० दे० १, १५ ।

‡ “साङ्ख्यशास्त्र-प्रणेतृ-कपिलनामर्षि-कृतमित्यर्थः ।

¶ “वाचनीयं देवानां मुदगमं दनौकं स्थानं मित्रस्य वरुणस्याग्नेश्चापूपुरद् द्यावाश्-

अथ चतुर्थी ।

१२ २२ ४ १२३३ १२३२
 आयङ्गौःपृश्निक्रमीद्सदन्मातरम्युरः ।

० १ २ ३ १ २
 पितरञ्चप्रयन्स्वः ॥ ४ ॥ ४५ *

१ ५ १ ५ १ २
 उवौ२ । ३ । द्विगी२ । ३ । द्विगिगि । ३ ।

यिद्यौ चान्तरिचञ्च महत्वेन तेन सूर्ये आत्मा जङ्गमस्य च स्यावरस्य च"—इति निरु०
 दे० ६, १६ । अत्र वेददोषकद्वाख्यानन्वेवम्—"परापररूपेण स्थितः सूर्योऽत्र
 लूयते । सूर्यः क्षिप्र मासर्ष्यं यथा तथा उदद्द्गात् उदर्यं प्राप्नः उद्गच्छति वा । लूय
 लुक् । उदयमेव स्वतेजसा नैशं तमो जन्ति अन्येषां ज्योतीष्यादत्त इत्याशयम् ।
 किञ्चूतः सूर्यः ? देवानां दीयन्ति द्योतन्ते इति देवाः किरणस्त्रोषा मनीकं मुख मात्रय
 इत्यर्थः । घट्टानीकं समूहः किरणपुञ्ज इत्यर्थः । तथा मितस्य वरणस्य अग्नेः चक्षुः मेन-
 वत् प्रकाशक इत्यर्थः । मित्रादय उपलक्षकाः सर्वस्य सदेवमनुष्यस्य विश्वस्य रूपाणि
 सूर्योदयेऽभि व्यञ्जन्ते अतो मित्रादीनां चक्षुः स सूर्य उद्गतः सन् यावा पृथिवी दिवं
 भूमिं चान्तरिचञ्च चाप्राः आपूरितवान् आपूरयति वा स्वतेजसेति शेषः । एवमपररूपेण
 क्षुत्वापररूपेण क्षीति—किञ्चूतः सूर्यः ? जगतो जङ्गमस्य तस्युषः स्यावरस्य च जगत
 आत्मा अन्तर्यामी । यमेतमादित्ये पुरुषं वेदयन्ते इन्द्रः स प्रजापतिस्तद्ब्रह्मेति 'ब्रुतेः'
 सूर्योऽद्वैतमनेनोचते इति भावः" (य० सा० ब्रा० स० ७, ४२) ॥ "चिरण्मयेन पा-
 चेण सत्यस्यापिहितं मुखम् । योसावादित्ये पुरुषः सोऽसावहम्"—इति वाजसनेयो
 पमिषदन्तिसा ऋक् ॥ "पुरुषः पुरिषादः पुरिषयः पूरयतेर्वा पूरयत्यन्तरित्यन्तर
 पुरुषमभिप्रेत्य"—इति निरु० नै० १, ३ ।

* स० ६, १, ११, १=ऋ० ८, ९, ४०, १ ।

† "गन्धर्वाप्सरसा मानन्दप्रतिनन्दौ पञ्चौ"—इति आ० ब्रा० ३, २, २९ । तच्चेद
 मानन्दनाम साम ।

१२ २ २ २ २ २ २ २ २
 आयङ्गौःपृश्निरक्रमीदैही । ३ । असदन्मातरम्पु राऐही ।

२ २ २ २ १ ९ १ ९
 ३ । पितरञ्चपुयन्त्स्वा ऐही । ३ । उवी२ । ३ । हिगी२ ।

१ २
 ३ । हिगिगि । ३ ॥ २ * ॥

२ १ २ १ २ १ २ २ २
 † उवी । ३ । हिगी । ३ । हिगिगी । ३ । आयङ्गौः

२ २ २ २ २ २ २ २
 पृश्निरक्रमीदैही । असदन्मातरम्पु राऐही । पितरञ्चपु

२ २ २ २ १ २ १ २ १ १
 यन्त्स्वाऐही । उवी । ३ । हिगी । हिगिगी ॥ ३ ‡ ॥

२ ९ १ २ ३ २ २ ३ २ २ २ २ २
 †† चाउश्वा । ईन्दूः । भ्राजाओवा । ३ । आयङ्गौः

२ २ २ २ ९ १ २ ३ २ २ ३ २ २
 पृश्निरक्रमीदैही । चाउश्वा । ईडा । भ्राजाओवा । ३ ।

२ २ २ २ २ २ ९ १ २ ३ २ २ ३ २ २
 असदन्मातरम्पु राऐही । चाउश्वा । सात्यम् । भ्राजाओ

* आ० गा० ३५० ६, २, २ ।

† “तत्र प्रतिनन्द” — इति आ० ब्रा० ३, २ २९ ।

‡ आ० गा० ३५० ६, २, ३ ।

¶ “तिष्ठः सार्पराज्ञः” — इति आ० ब्रा० ३, ९, २९ । तत्र प्रथमं सिद्धम् ।

वा । ३ । पितरञ्चप्रयन्त्स्वाऐही । हाउश्वा । द्यौः ।

॥ ७ * ॥ ४५

आयङ्गौः पृश्निरित्यस्य मार्परान्तौ समैक्षत ।

ऋचस्तिस्त्रो भवेदासां विकल्पेनात्मदेवता ॥

“गौः” गमनशीलः † “पृश्निः” प्राष्टवर्णः व्याप्ततेजाः‡ “अयं” सूर्यः “आक्रमीत्” आक्रान्तवान् उदयाचलं प्राप्तवानित्यर्थः । आक्रम्य च “पुरः” पुरस्तात् पूर्वस्यां दिशि “मातरं” सर्वस्य भूतजातस्य निर्मात्रीं “भूमिम्” “असदत्” आसीदति प्राप्नोति [सदेच्छान्दसो लेट् १ । लृट्त्वात् च्चेरडादेशः§] ततः “पितरं” पालकं द्युलोकम्, ; “च” शब्दादन्तरिक्षं “प्रयन्” प्रकर्षणं शीघ्रं गच्छन् “स्वः” सू अरणः ॥ शोभन-गमनी भवति । यहा । पितरं स्वर्गलोकं प्रवर्त्तते ॥ ४ ॥ ४५

* आ० गा० ३प० ६, २, ७ ।

† “गौरादित्यो भवति गमयति रसान् गच्छत्यन्तरिक्षेऽथ द्यौर्यत् पृथिव्या ऋषि-दूरं गता भवति यद्वास्यां ज्योतीषि गच्छन्ति”—इति निरु० नै० २, १४ ।

‡ “पृश्निरादित्यो भवति प्राञ्जत एनं वर्ण इति नैरङ्गाः संस्पृष्टा रसान् संस्पृष्टा भासं ज्योतिषां संस्पृष्टो भासेति वाय द्यौः संस्पृष्टा ज्योतिर्भिः पुण्यकङ्कित”—इति निरु० नै० २, १४ ।

§ “लिट्त्वे लोट्”—इति पा० ३, ४, ७ ।

॥ “पुषादित्युताशृदितः परस्मैपदेषु”—इति पा० ३, १, ५५ ।

॥ “स्वरादित्यो भवति सु अरणः सु ईरणः स्मृतो रसान् स्मृतो भासं ज्योतिषां स्वतो भासेति वितेन द्यौर्याख्याता”—इति निरु० नै० २, १४ ।

अथ पञ्चमी ।

३ १ २ ३ २ ७ ३ १ २ २ २
अन्तश्चरतिरोचनास्यप्राणादपानती ।

२ २ ४ १ २ २
व्यख्यन्महिषोदिवम् ॥ ५ ॥ ४६ *

१ २ २ २ २ २ १ १ २ २ २ २ २ २
० श्रीहोश्रीहोवा । होइ । २ । श्रीहोश्रीहोवा । हा३१

१ ४ ५ २ १ २ २ २ २ २ २
ओ । वार३ । भूर३४वात् । अन्तश्चरतिरोचना । श्री

२ २ २ २ २ १ १ २ २ २ २ २ २
होश्रीहोवा । होइ । २ । श्रीहोश्रीहोवा । हा३१उ ।

१ ३ ५ २ १ २ २ २ २ २ २ १ २ २
वार३ । जा२३४नात् । अस्यप्राणादपानती । श्रीहो

२ २ २ १ १ २ २ २ २ २ २
श्रीहोवा । होइ । २ । श्रीहोश्रीहोवा । हा३१उ ।

१ ३ ५ १ २ १ २ १ २ २
वार३ । वार३४र्दान् । व्यख्यन्महिषोदिवम् । श्रीहो

२ २ २ २ १ २ २ २ २ २ २ २
श्रीहोवा । होइ । २ । श्रीहोश्रीहोवा । हा३१उ ।

१ १ २ २ २ २ २ २ १ १ २
वार३ । कार३४रात् । श्रीहोश्रीहोवा । होइ । २ । श्री

२ २ २ २ १ १ ३ ५ १ २ २
होश्रीहोवा । हा३१उ । वार३ । भूर३४तीः । श्रीहो

* उ० ६, १ ११, २ = ऋ० ८, ८, ४७, २ ।

† "मरुतां ३ तिः"—इति आ० मा० ३, १, २८ ।

२ २ २ १ १२ २ २ २ २ १
 औहोवा । होइ । २ । औहोऔहोवा । हाइ१उ ।

१ १ २ २ २ १ २ २ २ १ २ २ २ २ १
 वार । अभ्राजीज्योतिरभ्राजीत् । औहोऔहोवा । हो

१ २ २ २ २ २ २ १ १ २
 इ । २ । औहोऔहोवा । हाइ१उ । वारइ । एइ ।

१ २ २ २ २ २ ३ १ १ १ १
 सर्वान्कामानशीमही२इ४५ ॥ ६ * ॥

२५ १ २ ३ २ २ २ २ १
 † हाउश्वा । भूतम् । भ्राजाओवा । ३ । अन्तश्च

२ २ २ २ २ २ १ १ २ २ २ २
 रतिरोचना । ऐही । हाउश्वा । पृथिवी । भ्राजाओ

३ २ २ २ २ २ २ २ २ २ १ २
 वा । ३ । अस्यप्राणादपानताऐही । हाउश्वा । साहः ।

३ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 भ्राजाओवा । ३ । व्यख्यन्महिषोदिवामैही । हाउश्वा ।

१ २
 तेजः ॥ ८ ‡ ॥ ४६

२ २ २ १ २ १
 † अन्तर्देवेषूश्चोत्साइ । ३ । अन्तश्चरतीश्चो

* आ० गा० ३५० ६, २, ६ ।

† तत्र द्वितीयमिदम्—इति (आ० ब्रा० ३, २, १९)

‡ आ० गा० ३५० ६, २, ८ ।

§ "मित्रावहणयोश्चरित्याचक्षते"—इति आ० ब्रा० ३, १, ३९ ।

२ २ २ २ १ २ २
 चाशना २ । अस्यप्राणादाशपानाशतारैः । व्यख्यन्मही३
 १ २ १ २ २ १ २ २
 षोदाशइवारम् । अन्तर्देवेषूरोचाशसारैः । २ । अन्त
 २ २ १ १ ३ ५ २ २ २ २ २ २ २ २
 देवेषूरोरैः । चारसा२३४ औचोवा । ए३ । देवादिवा
 २ ३ १ १ १ १
 ज्योतीर३४पूः ॥ १८ * ॥ ४६

“अस्य” सूर्यस्य “रोचना” † रोचमाना दीप्तिरन्तःशरीर-मध्ये
 मुख्य-प्राणात्मना “चरति” वर्तते । किं कुर्वती ? “प्राणादपान-
 नती” [मुख्य-प्राणस्य प्राणाद्याः पञ्च वृत्तयः । तत्र प्राणं
 नाडीभि रूर्ध्वं वायोर्निर्गमनम्] तथाविधात् प्राणात् प्राण ना
 दनन्तरम् अपानती [अपाननं नाडीभि र्वाङ्मुखं वायोर्नयनम्]
 तत् कुर्वती [अपपूर्वादनितेर्लटः शब्द, (३, २, १२४)
 अदादित्वाच्छपो लुक् (२, ४, ७२) । उगितश्चेति (४, १, ६)
 ङोप् । शतुरनुम इति ‡ नद्या उदात्तत्वम् । यद्वा । “अन्तः”
 द्यावापृथिव्योर्मध्ये “अस्य” सूर्यस्य “रोचना” रोचमाना दीप्तिः
 “चरति” गच्छति [रुच दीप्ती (म्वा० आ०) । अनुदात्तेतश्च

० आ० गा० ३प० ६, ९, १८ ।

† रोचना इति “रोचते”—इति ज्वलतिकर्मणोरूपमित्यभिप्रायः (निघ० १
१६, ८) ।

‡ “शतुरनुमोनयजादी”—इति पा० ६, १, १७३ ।

अथ षष्ठी ।

३ २७ ३ १ २ २ १ २ १ १ २
त्रिंशद्द्वामविराजतिवाक्पतङ्गायधीयते ।

२ ३ २ ३ २ ३ १ २
प्रतिवस्तोरहद्युभिः ॥ ६ ॥ ४७ *

२५ १ २, ३ २ २ ३ २ २ २ २
† हाउश्वा । आपः । भ्राजाओवा । ३ । त्रिंशद्वा

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ ३ २ २ ३ २ २ ३ २
मविराजताएही । हाउश्वा । ऊषा । भ्राजाओवा ।

२
३ । वाक्पतङ्गायधीयताएही । हाउश्वा । दीशः ।

हलादेरिति (३, २, १४६) युच्] । किं कुर्वन्ती ? “प्राणात्”
प्राणनादुदयादनन्तरम् “अपानती” सायाङ्ग-समये अस्तङ्ग
च्छन्ती । ईदृश्या दीश्या युक्तः अतएव “महिषो” महान् सूर्यः †
“दिवम्” अन्तरिक्षं उदयास्तमयोर्मध्ये “व्यख्यत्” विचष्टे
प्रकाशयति [महे रचि महेष्टिषजिति ओणादिकष्टिषच् प्रत्ययः ।
चच्छिङः ख्याञ् (२, ४, ५४) छान्दसे लुङि ॥ अस्यतिवक्ति
ख्यातीत्यादिना (२, १, ५२) ल्लोरङादेशः ॥ ५ ॥ ४६

* उ० ६, १, ११, ३= ऋ० ८, ८, ४७, ३ ।

† तयैवान्तिम मिदम्—इति आ० ब्रा० ३, २, १८ ।

‡ “महिषः”—इति महद्गःसत्तु अष्टमं नैषष्टकम् ३, १ । “महान् कस्मान्वानेना
न्यान् जहानीति शाकपूणि महनीयो भवतीति वा”—इति निरु० नै० ३, १२ ।

§ “छन्दसि लुङ् लुङ् लिट्”—इति पा० ३, ४, ६ ।

३२ ३२ ३२ २ १ २ २ २ २ २५
 भ्राजाओवा । ३ । प्रतिवस्तोरह्यभाणेही । चाउश्वा ।

१ २
 ज्योतिः ॥ ८ * ॥ ४७

“त्रिंशद्धाम” धामानि स्थानानि [वचनव्यत्ययः (३, १, ३६)] “वस्तोः” वासरस्य † अहोरात्रस्यावयवभूतानि । “अह” शब्दोऽवधारणे ‡ । “द्युभिः” सूर्यस्य दीप्तिभिरेव ¶ “विराजति” विराजते विशेषेण दीप्यते [व्यत्ययेनैकवचनम् (३, १, ३६)] । मुहूर्तान्यत्र धामान्युच्यन्ते । पञ्चदश रात्रेः पञ्चदशाङ्गः] “पतङ्गाय” पतति गच्छतीति पतङ्गः सूर्यः § तस्मै सूर्याय स्तुति-रूपा “वाक्” “प्रतिधीयते” प्रतिमुखं स्तोत्रभिर्विधीयते क्रियते । यद्वा “वस्तोः” अङ्गः “त्रिंशत्” “धाम” धामानि [घटिकाभिप्रायमेतत्] त्रिंशद्घटिकाः [अत्यन्तसंयोगे द्वितीया (२, ३, ५)] एतावत् कालं “द्युभिः” दीप्तिभि रसौ सूर्यो “विराजति” विशेषेण दीप्यते । तस्मिंश्च समये “वाक्” त्रयी-रूपा तस्मै “पतङ्गाय” “प्रतिधीयते” प्रतिमुखं धार्यते तं पूर्वं

* आ० गा० ३५० ६, २, ९ ।

† “वस्तोः”—इति अहर्नामसु प्रथमं नैषण्टु कम् (१, ९) ।

‡ “अह इति च ह इति च विनिग्रहाद्यौ पूर्वेण सम्प्रयुज्येते । अथ महेदं करोल यमिदं ह करिष्यतीदं न करिष्यतीति”—इति निर० नै० १, ५ ।

¶ “द्योतत इति सतः”—इति निर० नै० १, ६ ।

§ “पतङ्गाः”—इति अश्वनामसु द्वाविंशं नैषण्टु कम् १, २४ ।

अथ सप्तमी ।

२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अपत्ये तायवोयथानक्षत्रायन्यक्तुभिः ।

१ २ ३ १ २
सुरायविश्वचक्षुसे ॥ ७ ॥ ४८*

अथाष्टमी ।

१ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
अहश्नस्यकेतवोविरश्मयोजनाञ्छ्रानु ।

१ २ ३ १ २
भ्राजन्तोअग्नयोयथा ॥ ८ ॥ ४९†

२ २ २ ३ २ २ ३ २ २ २ २ २ २
‡ हाउहाउहाउ । भ्राजाओवा । ‡ । दिदीहिवि

१ १ २ २ १ २ १ २
श्वतस्पृथुः । उदुत्यञ्जाताश्वाइदाशसार्म् । देवंवह
सेवत इत्यर्थः ॥ [श्रूयते हि—“ऋग्भिः पूर्वाङ्गेदिवि देव
द्रूयते, यजुर्वेदे तिष्ठति मध्ये अङ्गः । सामवेदेनास्तमये
महीयते वेदैरशून्यस्त्रिभिरेति सूर्यः”—इति । यदा त्विह
रूक्ते सार्पराज्ञा आत्मस्तुतिस्तदा सूर्यात्मना स्तूयत इत्यवगन्त-
व्यम् ॥ ६ ॥ ४७

* ऋ० १, ४, ७, २ ।

† ऋ० १, ४, ७, २ ।

‡ “यजुन्माः परिधयक्तूनाम्”—इति षा० ब्रा० ३, २, २९ । तत्र प्रथमं सिद्धम् ।

१ २ २ २ १ २ २
 न्तीश्काइताश्वा रेः । दृशे विश्वायाश्सूराश्या रेम् । अ

२ २ १ २ २ २ १ २
 पत्ये तायाश्वोयाश्या रे । नक्षत्रायन्तीयाक्तूश्भा रेइः ।

२ २ १ २ २ १ २
 सूराय विश्वाश्चाक्षाश्सा रेइ । अदृशन्नस्याश्काइताश्वा रेः ।

२ २ १ २ २ २ १ २ ५
 विरश्मयोजाश्नाश्चाश्नू रे । भाजन्तो अग्नाश्योयाश्या

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 २ ३ । हाउश्हाउ । भाजाओवा । २ । भाजाओ

३ १ १ १ १
 ३५वार्हपुई । ई २३४५ ॥ ११ * ॥

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 † हाउरहाउ । शुक्राओवा । ३ । दिदीह्विष्वतस्पृ

१ २ २ १ २ २ २
 थुः । उदुत्यञ्जाताश्वाइदाश्सा रेम् । देवंवहन्तीश्

१ २ २ २ १ २ २ २
 काइताश्वा रेः । दृश्ये विश्वायाश्सूराश्या रेम् । अपत्ये

२ १ २ २ २ १ २ २ २ २
 तायाश्वोयाश्या रे । नक्षत्रायन्तीयाक्तूश्भा रेइः । सूरा

१ २ २ १ २
 य विश्वाश्चाक्षाश्सा रेइ । अदृशन्नस्याश्काइताश्वा रेः ।

* आ० गा० ३५० ६, २, ११ ।

† तत्रैवेदं द्वितीयम् । (आ० ब्रा० ३, २, २८)

२ २ १ २ १२ २ १ २
 विरश्मयोजार्शनात् आश्नू२ । भ्राजन्तो अग्नाश्चोयाश्चार्श ॥

१२ २ ३ २२ १२२ ३ १ ४
 हाउ२हाउ । प्रुक्ताओवा । ३ । प्रुक्ताओप्रवाद्पुद् ॥

३ १ १ १ १
 ई२३४पु ॥ १२ * ॥ ४८ ॥ ४९

“त्ये” “तायवः” “यथा” प्रसिद्धास्तस्करा इव “नक्षत्राणि”
 देवगेह्ररूपाणि [“देवगृह्णा वै नक्षत्राणि”—इति श्रुत्यन्तरात् ।
 यद्वा, इह लोके मानुषा ये स्वर्गं माप्नुवन्ति ते नक्षत्ररूपेण
 दृश्यन्ते । तथाच श्रूयते—“द्यो वा इह यजते अमुं स लोकं
 नक्षते तन्नक्षत्राणां नक्षत्रत्वम्”—इति । यद्वा, तेषां सुकृतिनां
 ज्योतींषि नक्षत्राण्युच्यन्ते । “सुकृतां वा एतानि ज्योतींषि यन्न-
 क्षत्राणीति”—आम्नानात् । यास्कस्वाह—“नक्षत्राणि नक्षतेर्गति-
 कर्मणो नेमानि नक्षत्राणीति च ब्राह्मणम्”—इति] यथाविधानि
 नक्षत्राणि “अक्तुभिः” रात्रिभिः सह “अप यन्ति” अपगच्छन्ति ।
 “विश्वचक्षसे” विश्वस्य सर्वस्य प्रकाशकस्य “सूराय” सूर्यस्य
 आगमनं दृष्टेति शेषः [तस्करा नक्षत्राणि च रात्रिभिः सह सूर्य
 आगमिष्यतीत्याकुलायन्त इत्यर्थः । तायुरिति स्तेननाम (नै ३,
 २४, ७) तायुस्तस्कर इति तन्नामसु पाठात् । अक्तुरिति
 रात्रिनाम (नै ० १, ७, ४) शर्वरी अक्तुरिति तन्नामसु
 पाठात् ॥ ७ ॥ ४८

अथ नवमी ।

३१२ ३१२ ३१२
तरणिविश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसिसूर्य ।

२४१ २ ३२
विश्वमाभासिरोचनम् ॥ ८ ॥ ५० ॐ

अथ दशमी ।

३२ ३ २ ३ १ २ ३ १२ ३२ ३ १ २
प्रत्यङ्देवानां विशः प्रत्यङ्ङुदेपिमानुषान् ।

३२७ ३६ २२ ३२
प्रत्यङ् विश्वस्वर्दशे ॥ १० ॥ ५१ †

अथ एकादशी ।

१२ ३ १ २ २ २ ३ २ ३ १ २
येनापावकचक्षसाभुरण्यन्तञ्जनाञ्चनु ।

१२ ३ १ २
त्वंरूपपश्यसि ॥ ११ ॥ ५२ †

“अस्य” सूर्यस्य “केतवः” प्रज्ञापकाः “रश्मयः” दीप्तयः “जनान् अनुव्यदृश्नन्” जनान् सर्वान् अनुक्रमेण प्रेक्षन्ते । सर्वं जगत् प्रकाशयन्तीत्यर्थः । तत्र दृष्टान्तः—“भाजन्तः” दीप्यमाना “अग्नय इव” ॥

“व्यदृश्नन्”-“अदृश्नम्”—इति पाठौ ॥ ८ ॥ ४९

० ऋ० १, ४, ७, ४ ।

† ऋ० १, ४, ७, ५ ।

‡ ऋ० १, ४, ७, ६ ।

^{२२} ^२ ^{३२२२३२२} ^२ ^२ ^१ ^२
 * हाउरहाउ । भूताओवा । ३ । दिदीद्विविश्वतस्पृ
^१ ^२ ^१ ^२ ^{२२} ^३ ^१ ^२
 थुः । तरणिविश्वाइदार्शाश्नारः । ज्योतिष्कृदसीसूराश
^२ ^२ ^२ ^१ ^२ ^२ ^२ ^२
 यार । विश्वमाभासीश्रोचाश्नारम् । प्रत्यङ् देवाइ
^१ ^२ ^२ ^२ ^१ ^२
 नांवाशइशारः । प्रत्यङ् देषीइमानूषारन् । प्रत्यङ्
^१ ^२ ^{२२२२} ^१ ^२
 विश्वस्सइवाहृशारइ । येनापावकाइचाक्षारसा र ।
^२ ^१ ^२ ^२ ^१ ^२
 भुरण्यन्तञ्जाइनाश्नार । त्वंवरुणाइपाश्याशसारइ ।
^{२२} ^२ ^{३२२२२२२} ^२ ^२ ^४ ^५
 हाउरहाउ । भूताओवा । २ । भूताओपुवाइपुई ।
 ३११११
 ईरइ४५ ॥ १३ † ॥

^{२२} ^२ ^{३२२२३२२} ^२ ^२ ^१ ^२
 † हाउरहाउ । तेजाओवा । ३ । दिदीद्विविश्वतस्पृ
^१ ^२ ^१ ^२ ^{२२} ^३ ^१ ^२
 थुः । तरणिविश्वाइदार्शाश्नारः । ज्योतिष्कृदसीसूरा
^२ ^२ ^२ ^१ ^२ ^२ ^२ ^२
 थ्यार । विश्वमाभासीश्रोचाश्नारम् । प्रत्यङ् देवाइ

* तत्र तृतीयं सिद्धम् (आ० ब्रा० ३, २, २८) ।

† आ० गा० ३५० ६, २, १३ ।

‡ तत्र चतुर्थं सिद्धम् (आ० ब्रा० ९, २, २८) ।

१ २ २ १ २ २
 नांवाश्इशाः । प्रत्यङ्ङुदेषीश्मानूषारंन् । प्रत्यङ्
 १ २ २ २ २ १ २
 विश्वस्सुश्वाहँशाः । येनापावकाश्चाक्षाशसारं ।
 २ १ २ २ १ २
 भुरण्यन्तञ्जाश्नाश्आशनूः । त्वंवरूणाश्पाश्याशसारश्इ ।
 २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ ४ ३ १
 हाउरहाउ । तेजाओवा । २ । तेजाश्ओपुवाहँपुहँ । ईः

१११

३४५ ॥ १४ * ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२

हे “सूर्य” त्वं “तरणिः” प्रगन्ता अन्येन गन्तु मशक्यस्य मह-
 तोऽध्वनी गन्तासि † [तथाच स्मर्यते—“योजनानां सहस्रे द्वे द्वे
 शते द्वे च योजने । एकेन निमिषार्द्धेन क्रममाणं नमोस्तु ते”
 —इति] यद्वा । उपासकानां रोगात्तारयितासि [“आरोग्यं
 भास्करादिच्छेत्”—इति स्मरणात्] तथा “विश्वदर्शतः” विश्वैः
 सर्वैः प्राणिभिर्दर्शनीयः [आदित्य-दर्शनस्य चण्डालादि-दर्शन-
 जनित-पाप-निवर्हण-हेतुत्वात् । तथाचापस्तम्बः—“दर्शने ज्योतिषां
 दर्शनम्”—इति यद्वा, “विश्वं” सर्वं भूतजातं “दर्शतं” द्रष्टव्यं
 प्रकाश्यं येन स तद्योक्तः] तथा “ज्योतिष्कृत्” ज्योतिषः प्रका-

* आ० गा० ३५० ६, २, १५ ।

† “तरणिः”—इति निघण्टौ तु (२, १५) त्रिप्रनासृपान्त्य पदं । तरणिर्वीज
 माना (४३० पृ०) मिति मन्त्र-शाखायान्त्य मेव अचञ्चौ तारकमिति ; माधवस्तु
 ‘क्षिप्रं दातारवा’—इति ।

शस्य कर्त्ता, सर्वस्य वस्तुनः प्रकाशयितेत्यर्थः । यद्वा, चन्द्रा-
दीनां [रात्रौ हि अस्तमये चन्द्रादिषु सूर्य-किरणाः प्रतिफलित-
ताः अतोऽन्धकारं निवारयन्ति । यथा द्वारस्य दर्पणीपरि निप-
तिताः सूर्यरश्मयो गृहान्तर्वर्ति तमो निवारयन्ति तद्वदित्यर्थः]
यस्मादेवं तस्मात् “विश्वं” प्राप्तं “रोचनं” रोचमानम् “अन्त-
रिक्षम्” “आ” समन्तात् “भासि” प्रकाशयसि ॥

यद्वा, हे “सूर्य” अन्तर्यामितया सर्वस्य प्रेरक परमात्मन् !
“तरणिः” संसाराब्धेस्तारकीसि । यस्मात् त्वं “विश्वदर्शतः”
विश्वैः सर्वैर्मुमुक्षुभिर्दर्शतो द्रष्टव्यः साक्षात्कर्तव्यइत्यर्थः [अधि-
ष्ठान-साक्षात्कारे हि आरोपितं निवर्तते] “ज्योतिष्कृत्”
ज्योतिषः सूर्यादेः कर्त्ता [तस्मान्नायते—“चन्द्रमा मनसो जात-
श्चक्षोः सूर्यो अजायत”—इति*] ईदृशस्वच्छिद्रूपतया “विश्वं”
सर्वं दृश्यजातं “रोचमानं” दीप्यमानं यथा भवति तथा
“आ भासि” प्रकाशयसि [मैवं न्यङ्करणे हि सर्वं जगत् दृश्यते ।†]

* “चन्द्रमामनसोजातश्चक्षोःसूर्यो अजायत । ओवाहायुश्चप्राणश्चमुखाःदग्निर्जा-
यत”—इति य० मा० शा० म० ३१ अ० १२क० । ‘यथा दधादि-द्रव्याणि, गवादयः
पशवः, ऋगादयो वेदाः, ब्राह्मणादयो मनुष्याश्च तस्माद्गुह्यपन्नाः एवं चन्द्रादयो देवा
अपि तस्मादेवोत्पन्ना इत्याह । मनसः सकाशात् चन्द्रमाः जातः चक्षोः चक्षुषः सका-
शात् सूर्यः अजायत । वायुः प्राणश्च ओजात् कर्णादजायत । मुखादग्निर्जायत’
—इति च तद्वाक्यानां सङ्गीषर-कृतम् ।

† “हे सूर्य ! त्वं ज्योतिष्कृत् तेजसः कर्त्तासि विश्वं साभासि प्रकाशयसि च अग्नि-
विद्युश्चन्द्रप्रहृतारकादिषु त्वदीय तेजइत्यर्थः । कीदृशं विश्वम् ? रोचनं दीप्यमानं

तथाचान्नायते—“तमेवभान्तमनुभाति सर्वं तस्य भासा सर्वमिदं विभाति”—इति * ॥ ६ ॥ ५०

हे सूर्य ! त्वं “देवानां” “विशः” मरुन्नामकान् देवान् † [“मरुतो वै देवानां विशः”—इति श्रुत्यन्तरात् । ताञ्चरुत्तञ्जकान्देवान्] “प्रत्यङ् उदेषि” प्रतिगच्छन्नुदयं प्राप्नोषि ‡ । तेषा मभिसुखं यथा भवति तथेत्यर्थः । तथा “मानुषान्” मनुष्यान् प्रत्यङ् उदेषि । तेऽपि यथास्मदभिसुख एव सूर्य उदेतीति मन्यन्ते तथा “विश्वं” प्राप्तं “स्वः” द्यां लोकं “दृशे” द्रष्टुं “प्रत्यङ्” उदेषि । यथा स्वर्लोक-वासिनी जनाः स्वस्याभिसुख्येन पश्यन्ति तथा उदेषीत्यर्थः [एतदुक्तं भवति—ये लोकाः

त्वत् प्रकाशेनेति भावः । कीदृशस्त्वं तरणिः तरत्यतिक्रामन्ति नभोवर्त्मिति तरणिः । ‘अश्वविलम्बोऽनिरिति (उणा० २, ६८) तरन्तेरनिप्रत्ययः । विश्वदर्शनः विश्वस्य दर्शनः दर्शनीयः दृशेरतच् ॥’—इति वेददीपः ।

• हिरण्यमद्ये परे कोशे विरजं ब्रह्म निष्कलम् । तच्छुभं ज्योतिषां ज्योतिर्मयदात्मविदो विदुः । न तत्र सूर्यो भाति न चन्द्रतारकं नेसा विद्युतो भास्ति कुतोऽय मग्निः । तमेव भान्त मनुभाति सर्वं तस्य भासा सर्वं मिदं विभाति’—इति मुण्डकोपनिषत् २, १० ।

† “विशः”—इति, अग्ने जरितरिति व्याख्यायां (१५७ पृ०) प्रजाः । विशोविश इति व्याख्यायां (२४४ पृ०) प्रजाः । यद्वाज इति व्याख्यायां प्रजाः, तत्रैव विशे गृहे इति च । प्रवोमहे इति व्याख्यायां (६६७पृ०) प्रजाः । निघण्टु-द्वितीय-तृतीये मनुष्यनामसु चतुर्थे च ।

‡ “प्रत्यङ् उदेषि सर्वं मुदेषि । प्रत्यङ् उदेषि सर्वं मभि विपश्यसीति”—इति निरु० दे० ६, २४ ।

पश्यन्ति ते जनाः सर्वेऽपि स्वस्वाभिमुखेन सूर्यं पश्यन्तीति * ।
तथाचाम्नायते—“तस्मात्सर्व एव मन्वन्ते मां प्रत्युद्गात्”—
इति ॥ १० ॥ ५१

हे “पावक” सर्वस्य शोधक ! “वरुण” अनिष्ट-वारक सूर्य !
त्वं “जनान्” प्राणिनः “भुरण्यन्तं” धारयन्तं पोषयन्तं वा इमं
लोकं † “येन” ‡ “चक्षसा” प्रकाशिनानु पश्यसि अनुक्रमेण
प्रकाशयसि तं प्रकाशं स्तुम इति शेषः । यद्वा, उत्तरस्या मृचि
सम्बन्धः तेन चक्षुसा उदेषीति ¶ । तथाच यास्केनीक्तं §—
तत्ते वयं स्तुम इति वाक्यशेषोऽपिवीत्तरस्या मन्वयस्तेन व्याख्या-
तीति (निरु० द्वै० ६, २२) ॥ ११ ॥ ५२

* “अपि वैतस्या मेव । येनापावक . . . । तेन नो जनानभि वि पश्यसि”—
इति निरु० ६, २५-२६ ।

† “भुरण्युमिति क्षिप्रनाम भुरण्युः शकुनिभूरि मध्वानं नयति स्वर्गस्य लोक-
स्यापि बोद्धा तत्सम्पाती भुरण्युरनेम पावकत्वानेन भुरण्यन्त जनांचतुलं वरुण पश्यसि”
—इति निरु० द्वै० ५, २२ ।

‡ ऋचि तु “येना”—इति पाठः । तच्च द्वयच इति (६, २, १२५) दीर्घः ।

¶ “सर्वभेदे पश्याकारेणाग्निशीघते तद्रूप सात्मानं सम्पाद्य मुक्तिं साप्नोति तद्वद
प्रार्थते—इ पावक शोधक येन चक्षसा दर्शनेन त्वं भुरण्यन्त मनुपश्यसि ; क्षिप्रपाती
पक्षी भुरण्युः ; भुरण्यु सात्मानं करोति भुरण्यति, भुरण्यतीति भुरण्यन् तम् ; क्लिबन्तात्
शतृप्रत्ययः । सर्वभेधघाजिनं भुरण्युपक्षिरूपात्मानं कृत्वा स्वर्गं गच्छन्तं येन चक्षसातु-
पश्यसीत्यर्थः । तेन चक्षसा जनानस्मानपि भुरण्यतः हे वरुण त्वं पश्य वरुणः सूर्यः”—
इति वेददीपः य० मा० शा० स० ३३ अ० ३६ क० ।

§ “अपिवीत्तरस्यामित्यन्तमेव यास्के वचनम् । अन्वयेत्यादित्तरसम्बन्धः ।

अथ हादशी ।

१२ २२ ३१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
उद्यामेषिरजःपृथुहा*मिमानोअक्तुभिः ।

२ ३ १ २
पश्यञ्जन्मानिस्वर्य ॥ १२ ॥ ५३ †

अथ त्रयोदशी ।

१ २ ३ २ ३ २ ३ २ २ ३करर
अयुक्तसप्तशुन्धुजवःहरोरथस्यनत्पुत्रः ‡ ।

१ २ ३ १ २
ताभिर्यातिस्वयुक्तिभिः ॥ १३ ॥ ५४ ¶

अथ चतुर्दशी ।

३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
सप्तत्वाहरितोरथेवहन्तिदेवस्वर्य ।

३ १ २
शोचिष्केशंविचक्षण ॥ १४ ॥ ५५ §

॥ पञ्चम-दशति ॥

* "रजसृथुहा"—इति च ऋ० पाठः । † ऋ० १, ४, ७, ७ ।

‡ "नप्तः"—इति ऋ० पाठ । ¶ ऋ० १, ४, ७, २ ।

§ ऋ० १, ४, ७, ८ ।

२२ २ ३ २२३२२ २ २ १
 * हाउ२हाउ । सत्याओवा । ३ । दिदीद्विविश्वत
 २ १ २ २ २ १ २ २ २ २ ७२
 स्पृथुः । उद्यामेपिरा३जाःपार्थ२ । अहामिमानो३
 १ २ २ २ १ २ २
 आक्तूभा२इः । पश्यञ्जन्मानी३सूराश्या२ । अयुक्त
 १ २ २ २ १ २ २
 सप्ता३शून्ध्यू१वा२ः । सूरोरथस्या३नाप्ताश्या२ः । ता
 २ १ २ २ २ १ २
 भिर्यातिस्वा३यूक्ता३इभी२ः । सप्तत्वाहरी३तोराश्या२
 १ २ १ २ २ २ १ २
 इ । वहन्तिदेवा३सूराश्या२ । शोचिष्के शंवी३चाक्षा१णा
 २२ २ ३ २२३२२ ३ २ ४
 २३ । हाउ३हाउ । सत्याओवा । ३ । सत्या३ओ५वा६५
 ३११११
 ६ । ई२३४५ ॥ १५ ॥

२२ २ ३ २२३२२ २ २ १ २
 † हाउ२हाउ । ऋताओवा । ३ । दिदीद्विविश्वतस्पृ
 १ २ २ २ १ २ २ २ २ ७२ १ २
 थुः । उद्यामेपिरा३जाःपार्थ२ । अहामिमानो३आक्तू
 २ २ १ २ २
 शभा२इः । पश्यञ्जन्मानी३सूराश्या२ । अयुक्तसप्ता३

• तत्र षष्ठम सिद्धम् (आ० ब्रा० ३, २, १९) ।

† आ० गा० ३प० ६, २, १५ ।

‡ तन्मन्त्रिसं षष्ठ सिद्धम् (आ० ब्रा० ३, २, २९) ।

^{१ २} शून्ध्युश्वा२ः । ^{२ २} सूरोरथस्या३नाप्ताश्या२ः । ^{१ २} ताभिर्याति ^{२ २}
^{१ २} स्या३यूक्ताश३भी२ः । ^{२ २} सप्तत्राहरी३तोरश्या२इ । ^{१ २} वह ^२
^२ न्तिदेवा३सूराश्या२ । ^{२ २} शोचिष्क्वे श३वी३चाक्षा३णार३ । ^{१ २} हाउ ^{२ २}
^२ हाउहाउ । ^{३ २ २ २ २ २} च३ता३ओवा । ^{३ २ ४} ३ । ^{३ १} च३ता३ओ३प३वा३६३५६ । ^{३ १} ई२
 १११
 ३४५ ॥ १६ * ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥

हे “सूर्य !” त्वं “पृथु” सुविस्तीर्णं “रजः” लोकं [“लोका
 रजांस्युच्यन्ते” †—इति यास्क-वचनात्] द्युलोकं “द्याम्”
 अन्तरिक्षलोकम् “उदेषि” उद्वच्छसि ‡ । किं कुर्वन् ? अहानि
 “अक्तुभिः” रात्रिभिः सह “मिमानः” उन्मानयन् [आदित्यगत्य-
 धीनत्वाद्द्वीरात्र-विभागस्य] तथा “जन्मानि” जननवन्ति
 भूतजातानि “पश्यन्” प्रकाशयन् ॥

“उद्याम्”-“विद्याम्”—इति पाठौ ॥ १२ ॥ ५३

* आ० गा० ३५० ६, २, १६ ।

† “रजो रजतेः । ज्योती रज उच्यते । उदकं रज उच्यते । लोका रजांस्युच्यन्ते
 षष्टगहनी रजसी उच्येते । रजांसि चित्रा विचरन्ति तन्यव इत्यपि निगमो भवति”—
 इति निरु० ४, १९ ।

‡ “अथे पि द्यां रजश्च पृथु महान्तं क्षीक महानि च मिमानोऽक्तुभीरात्रिभिः सह
 यश्च जन्मानि जातानि सूर्य । र्पि वा पर्वस्याम्”—इति यास्कः दै० ६, २९ ।

“सूरः” सर्वस्य प्रेरकः सूर्यः* “शुन्धुवः” शोधिका अश्व-
स्त्रियः † । तादृशीः “सप्त” सप्त-सङ्ख्याकाः ‡ “अयुक्त” स्व-रथे
योजितवान् ¶ । क्रीदृशीः ? “रथस्य” “नस्युः” नपातयिच्यः ।
याभिर्युक्तो रथो याति न पतति इदृशीरित्यर्थः । एवम्भूताभिस्ता-
भिरश्वस्त्रीभिः “स्वयुक्तिभिः” स्वकीय-योजनेन रथे सम्बद्धाभिः
“याति” यज्ञगृहं प्रत्यागच्छति । अतस्तस्मै हविर्दातव्य मिति
वाक्यशेषः ॥ १३ ॥ ५४

हे “सूर्य !” “देव” द्योतमान ! “विचक्षण !” सर्वस्य प्रका-

* सूरशब्दः सूर्यार्थोऽत्र सर्वत्र—३०१, २, ४, ३-६, १, ४, ४-५, १, ३, ७-७०
४, १, ८, १—४, २, १, १९-५, १, ८, १-५, १, ८, ३-६, १, २, १-६, १, ४, २
-६, १, ४, १ । सोमार्थानयोरेव—७० ३, १, ५, १-४, १, २०. २ ॥

† “शुन्धुवः शुन्धुवरादित्यो भवति शोधनात् तस्यैव । * * * । * ० शकुनिरपि
शुन्धुवराद्यते शोधनादेशोदकचरो भवति । आपोऽपि शुन्धुव उच्यन्ते शोधनादेव”
—इति निरु० नै० ४, १६ ।

‡ “सप्त सप्त सप्त्या सप्त्यादित्यरश्मय इति वदन्ति”—इति निरु० नै० ४, २६ ।
“सप्त युञ्जति रथमेकचक्रमित्यादि निरु० नै० ४, २७ । “सप्त प्राणाः प्रभवन्ति तस्मात्
सप्तार्चिषः समिधः सप्त द्योमाः । सप्त इमे लोका येषु चरन्ति प्राणा गुहाशया नि-
दिताः सप्त सप्त”—इति सु० उ० २, १ ।

¶ “रथे तिष्ठन्नयति वाजिनः पुरस्तात् सनो यत्र यत्र कामयते तुषारथिः । कल्याण-
सारथि रभौशूनां सद्भिमानं पूजयामि मनः पश्चात् सन्तोऽगुधच्छन्ति रश्मयः”—इति
निरु० दै० ३, १६ । अपिच—“रथं क्षिप्रं भावतं मेघं वधं श्रवणीय साङ्गयामह
आ यस्मिन्स्यौ सुरमथीयान्मुदकानि विभ्रती सथा सतद्भिः सह रोदसौ”—इति
निरु० दै० ५, ५० ।

शयितः ! “सप्त” सप्त-सङ्ख्याकाः “हरितः” अश्वाः*रस-हरण-
शीला रश्मयो वा “त्वा” त्वां “वहन्ति” प्राप्नुवन्ति । कीदृशम् ?
“रथे” अवस्थित मिति शेषः । तथा “शोचिष्केशं” शोचींषि ‡
तेजांस्येव यस्मिन् केशा द्वव ॥ दृश्यन्ते स तथोक्तस्तु मिति § ॥

॥ १४ ॥ ५५

इति सायणाचार्य्य-विरचिते माधवीये सामवेदार्थप्रकाशे
कन्दोव्याख्याने षष्ठोऽध्यायस्य पञ्चमः खण्डः ॥

* “हरितश्चादित्यस्य”—इति अश्वविशेषनामसु निघ० १, १५, ३ । “अश्वः
कस्माद्भ्रुतेऽध्वानं महाशनो भवतीति वा । * * * । तस्याश्वत् देवतावच्च निगमा
भवन्ति”—इत्यादि निरु० नै० २, २७ ; दै० ४, ३०-३१ ।

† “सप्त ऋषयः”—इति रश्मिनामसु निघ० १, ५, १६ । अत च यास्कः “रश्मिर्ष-
मनात्”—इत्यादि निरु० नै० २, १५ ।

‡ “शोचिः”—इति ज्वलन्नामधेयेषु षष्ठं नैषण्टु कम् १, १७ ।

॥ “केशी केशा रश्मयस्त्रैस्तद्वान् भवति काशनाद्वा प्रकाशनाद्वा । तस्यैषा
भवति * * * । केशीदं सर्वं सिद्धं मभि विपश्यति केशीदं ज्योतिरुच्यत इत्यादित्य माह ।
अथाप्येते इतरे ज्योतिषी केशिनी उच्येते धुमेनाग्नी रजसा च मध्यमः । * * * ।
एक एषा मित्यग्निः पृथिवी दहति । सर्वं मेकोऽभि विपश्यति कर्मभि रादित्यो गति-
रेकस्य दृश्यते न रूपं मध्यमस्य”—इति निरु० दै० ६, १५-२६-२७ ।

§ “सप्तैतानादित्य रश्मिनयमादित्यो गिरति मध्यस्थानोर्ध्वं शब्दो यत एतस्मिंस्त्रिष्ठति
तानि धीतिभिश्च मनसा च विपर्ययन्ति परि भुवः परिभवन्ति सर्वाणि कर्माणि वर्ष-
कर्मणेत्यधिदेवतम् । अथाध्यात्मं सप्तैतानिन्द्रियाण्यमात्मा गिरति मध्यस्थानोर्ध्वं शब्दो
यान्यस्मिंस्त्रिष्ठति तानि धीतिभिश्च मनसा च विपर्ययन्ति परि भुवः परिभवन्ति सर्वा-
णौन्द्रियाणि ज्ञानकर्मणेत्यात्म गतिमाचष्टे”—इति निरु० प० २, ९१ ।

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हार्द्दं निवारयन् ।
पुमर्थांश्चतुरी देयान्निद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ ६ ॥

इति श्रीमद्राजाधिराज-परमेश्वर-वैदिक-मार्ग-प्रवर्त्तक-
श्रीवीर-वुक्क-भूपाल-साम्राज्य-धुरन्धरेण सायणा-
चार्येण विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-प्रकाशे
ऋन्दोव्याख्याने आरण्यएवाधेतव्यः
षष्ठोऽध्यायः समाप्तः ॥

॥ समाप्तम् आरण्यम् पर्व आरण्यङ्गाण्डं वा ॥

॥ इति चतुर्थम्पर्व ॥

॥ सामवेद-संहितायां ऋन्दार्चिकः समाप्तः ॥

॥ श्रीं नमः सामवेदाय ॥

॥ सामवेदसंहिता ॥

तत्र

॥ अथ महानाम्न्याच्चिकः ॥ *

(भाष्यकृतोभूमिका)

एन्द्रीरथ महानाम्नीः शक्वरीर्वा विकर्षिताः ।

पञ्चभिः संहिता अन्ते पुरीषपदनामभिः ॥

एताः प्रकृतितस्तिस्त्र उपसर्गैस्तु संयुताः ।

नव सङ्ख्या इति प्राहुर्वेदाध्ययनशालिनः ॥

ऐतरेय-ब्राह्मणेऽपि शस्त्रे षोडश-नामके ।

तिस्त्रः प्रीक्ता महानाम्न्यास्त्रैलोक्यात्मत्ववर्णनात् ॥

० महानाम्नीनां पाठस्तु न तु ह्यन्ध्याच्चिके नापि उत्तरार्चिके परं ह्यन्ध्याच्चिके समाप्ते तत्पुस्तकान्त्यभागे एव सर्वत्र दृश्यते, एव मारुष्माणे समाप्ते च ततोऽनन्तरं महानाम्नी-सामपाठस्तत्रैव पुस्तके सर्वत्रेति परिशिष्टल मासा मस्य च ज्ञायत इति ह्यन्ध्याच्चिकान्ते एव व्याख्यानवान् भगवान् सायणः ।

तत्र हि महानाम्नीना सुपसर्गानुपसृजत्ययं वै लोकः प्रथमा
महानाम्नान्तरिचलोको द्वितीयाऽसौ लोकस्तृतीयेति । नन्वेताः
शक्करीच्छन्दस्का व्याक्रियन्त इ युक्ताश्चेत् षट्पञ्चाशदक्षराः स्युः ।
तथा च समान्नातं चतुर्विंशत्यादि चतुरुत्तरमिति (पि०) ।
अस्यार्थः—गायत्र्यादीना मतिष्टत्यन्तानां छन्दासां चतुर्विंशत्यक्षरा
ण्यारभ्य उत्तरोत्तरं चतुर्षु चतुर्षु अक्षरेष्वधिकेषु सक्तु उष्णि-
गादि-च्छन्दांसि जायन्ते* । एवं क्रमशोऽक्षराधिक्ये सति शक्करी
षट्पञ्चाशदक्षरा सम्भवतीति । एता ऋचस्तु शक्करीभ्योऽधि-
काक्षरा दृश्यन्ते । तस्मादासा सुपसर्गाक्षरैराधिक्यं न तु स्वत
इति ज्ञायते । तर्हि के पुनरुपसर्गाः ? के पुनः शाक्कराः पादाः ?
इत्युच्यते—

छन्दांसि		अतिच्छन्दांसि		विच्छन्दांसि	
छन्दोनाम	अक्षरसंख्या	छन्दोनाम	अक्षरसंख्या	छन्दोनाम	अक्षरसंख्या
१ गायत्री	२४	१ अतिजगती	५२	१ छतिः	८०
२ उष्णिक्	२८	२ शक्करी	५६	२ प्रछतिः	८४
३ अगुष्टप्	३२	३ अतिशक्करी	६०	३ आछतिः	८८
४ बृहती	३६	४ अष्टिः	६४	४ विछतिः	९२
५ पङ्क्तिः	४०	५ अत्यष्टिः	६८	५ संस्कृतिः	९६
६ त्रिष्टुप	४४	६ छतिः	७२	६ अतिछतिः	१००
७ जगती	४८	७ अतिछतिः	७६	७ उत्छतिः	१०४

प्रथमा । “विदामघवन्विदा”-इति द्विपदा ऋगुपसर्गः । ततः “शिञ्जाशचीनाम्पते”—इत्याद्यास्त्रयोऽष्टाक्षराः शाक्षराः । ततः “स्वर्णांशुः”—इति पञ्चाक्षरः पादः । अत्राक्षर-विश्लेषेण पञ्चाक्षरत्वं द्रष्टव्यम् । “प्रचेतनप्रचेतयः”—इत्यष्टाक्षरः । एतौ हावुपसर्गसञ्ज्ञौ । “इन्द्रद्युम्नायनइषे”—इति पादोऽष्टाक्षरः शाक्षरः । “एवाहिशक्रः”—इति पञ्चाक्षर उपसर्गः । “रायेवाजायवञ्चिवः”—इत्याद्यास्त्रयः पादाः शाक्षराः । “आवाहिपिबमत्स्व”—इति पादोऽष्टाक्षर उपसर्गः । इत्येव ऋक् प्रथमा ॥

अथ द्वितीया । “विदारायेसुवीर्यम्”—इति द्विपदा उपसर्गः । “मध्विष्ठवज्जिन्वृञ्जसे”—इत्याद्यास्त्रयोऽष्टाक्षराः पादाः शाक्षराः । ततः “अंशुर्नशोचिः”—इति पञ्चाक्षरः पादः । “चिकित्वाभिनीनय”—इति पादः । एतौ हावुपसर्गा । “इन्द्रोविदेतमुस्तुहि”—इति पादोऽष्टाक्षरः शाक्षरः । “ईशेशिशक्रः”—इति पञ्चाक्षरः पाद उपसर्गः । “तमूतयेह्वामहे”—इत्याद्यास्त्रयोऽष्टाक्षराः पादाः शाक्षराः । “ऋतुश्छन्दऋतम्बृहत्”—इति पाद उपसर्गः । इत्येवं द्वितीया ॥

तृतीयस्याः । “इन्द्रम्बनस्यसातयेह्वामहे”—इति द्विपदा उपसर्गः । “सनःस्वर्षत्”—इत्याद्यास्त्रयोऽष्टाक्षराः शाक्षराः पादाः । “अंशुर्मदाय”—इति पञ्चाक्षरः पादः । “सुम्नआधेहि

नीवसो”—इत्यष्टाक्षरः पादः । एतौ द्वावुपसर्गौ । “पूर्तिः-
शविष्ठशस्यते”—इति पादोऽष्टाक्षरः शाक्तरः । “वशीहिशक्रः”
—इति पञ्चाक्षर उपसर्गः । “नूनन्तत्रव्यंसत्रसे”—इत्याद्यास्तयो
ऽष्टाक्षराः शाक्तराः । “शूरीयोगोषुगच्छति”—इति पादौ
द्वावुपसर्गाविति तृतीया ऋक् सम्पन्ना ॥

अत्र प्रथमायाः सप्त शाक्तराणि पदानि, पञ्चोपसर्गाः ।
एवं द्वितीयस्या अपि पदान्युपसर्गाः । तृतीयायास्तु सप्त शाक्त्-
राणि पदानि, षडुपसर्गाः । इत्युक्तार्था निदानकल्पे सूत्रादिकं
सम्यगालोचयद्भिः पूर्वाचार्यैः श्लोकद्वये सङ्गृह्य दर्शितः—

“प्रथमं द्विपदा, त्रीणि शाक्तराणि पदान्यतः ।

पञ्चाणांष्टाक्षरौ चोपसर्गाविकश्च शाक्तरः ॥ १ ॥

पञ्चार्य उपसर्गोऽथ त्रयस्ते वह्निरन्तिमः ।]

इय माद्या ; द्वितीयैवं ; तृतीया पुनरन्तिमः ।

अधिकोऽष्टाक्षरः पाद उपसर्ग इति स्थितिः॥२॥”—इति ॥

अत्र सर्वत्रोपसर्गान् परित्यज्य केवल-पदगताक्षर-सङ्ख्यायां
कृतायां षडधिकपञ्चाशत्-सङ्ख्याकान्यक्षराणि जायन्ते । अतस्तद
द्वितीया शक्तीति न विरोधः ॥ एतासु गीयते साम यत्तच्छा-
क्तर मुच्यते । तत्पञ्चमेऽङ्गे षष्ठेषु होतुःपृष्ठं विधीयते ।

उपसर्गैः संयुताना मासा मिन्द्रोऽधिदेवता ।

माध्वन्दिनं यत् सवनं सर्वं मैन्द्र मिति स्थितम् ॥

अत्रैवाश्वलायनेन स्व-ब्राह्मण मनुसरता कश्चिद्विशेषोऽनुष्टुब्-
गायत्री सम्पादनादिर्दर्शितः—

“प्रचेतनप्रचेतयायाह्विपिवमत्स्र ।

क्रतुच्छन्दऋतम्बृहत्सुम्नआधेहिनीवसः ॥ ”—इति । *

“चिकित्वाअभिनोनयशूरीयोगीषुगच्छति ।

सखासुशेवोअहयुः ॥ ”—इति । †

गायत्रादिरित्येव मादिः एष तु प्रयोग-सौकर्यार्थः ।
अस्माभिस्त्रिदानी मर्थ-सौकर्यार्थं क्रमेण सौपसर्गा ऋचो
व्याख्याताः । ‡

* एपाठुष्टुप् सम्पन्ना, षष्टाक्षर-चतुष्पदालस्य सम्पादनात् ।

† एषा गायत्री सम्पन्ना, षष्टाक्षर-त्रिपदालस्य सम्पादनात् ।

‡ ग्रन्थकारादयो हि ग्रथनीयं व्याख्येयं वा प्रथमं स्व-मनस्येव सम्पाद्यते, ततश्च ले-
खन्यादिभिः काश्यतेऽतोऽत्र ‘व्याख्याताः’—इति भूतप्रयोगो नासाधुः, “कौमुदीयं विर-
च्यते”—इत्यादावप्येव मेव ।

॥ हरिः ओम् ॥

(प्रथमास्तिस्रः)

^{३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २}
विदामघवन्विदागातुमनुशुशिषो दिशः ।

^{१ २ ३ १ २}
शिक्षाशचीनाम्यतेपूर्वीणाम्पूह्वसो ॥ १ ॥

^{३ २ ३ ३ १ २ ३ २ २}
आभिष्टमभिष्टिभिःस्वाऽर्नाशुः ।

^{१ २ ३ १ २ ३ १ ० ३ १ २ ३ २}
प्रचेतनप्रचेतयेन्द्रद्युम्नायनइषे ॥ २ ॥

^{३ २ ३ ३ १ २ ३ २}
एवाहिशक्रौरायेवाजायवज्जिवः ।

^{१ २ ३ २ ३ १ २}
शविष्टवज्जिनृञ्जसेमहिष्ठ

^{३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २}
वज्जिनृञ्जसआयाहिपिवमत्स ॥ ३ ॥ १

^{१ २ १ २ २ १ २ २ १}
* ए२ । विदामघवन्विदाः । गातुमनुशुसिषः ।

^{१ २ १ ५ १ २ २ २ २}
दाइशाश्उवाश् । ईशुडा । ए२ । शिक्षाशचीनाम्य

^{१ २ २ २ १ २ १ २ १ ५ २ २}
ताइ । पूर्वीणाम्पूह्व । वसाश्उवाश् । ईशुडा । आ

^१भिद्धमभारइ । ^{१ ३}ष्टिभिरा३१उवार३ । ^{१ ५}ई३४डा । ^{१ २}खर्ना^५
^५शूरः । ^१चा३२उवार३ । ^{१ ५ १ १ २}ई३४डा । ^२प्राचे । ^२तनप्रचेतया ।
^{१ २}इन्द्रा । ^{२ १ २}द्युम्नायनारइषाइ । ^१इडा । ^{१ २}ईन्द्रा । ^{२ १ २}द्युम्नाय
^१नारइषाइ । ^१अथा । ^{१ २}इन्द्रा । ^{२ १ २}द्युम्नायनारइषाइ ।
^१इडा । ^{१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २}एवाहिशक्रोरायेराजायवा१जूइवाः । ^{२ १}शविष्ठ
^{२ ४ ५}वज्रिन्नार । ^१जासाइ । ^१म^{१ २}हिष्ठवज्रिन्नार३हो । ^{१ २}जासा३२
^१उवार३ । ^{१ १ १ १ १}इटइडा२३४५ । ^{१ २}आया । ^{२ १}हिपिवमार
^१त्सुवा । ^{१ १ १ १ १}इडार३४५ ॥—

तत्र तावदृक्षु, प्रथमं द्विपदा माह—“विदामघन्विदागा-
 तुमनुश^५सिषोदिशः”—इति । हे “मघवन्” मघं धनं [मंहते-
 र्दानकर्मणः *] धनवन्निन्द्र ! “विदाः” त्वं विद्धि, अत्र वेदितव्य-
 कर्म-विशेषस्यानुपादानात् सर्वं जानीहीत्यर्थः [विदेः पञ्चम-

* “मंहते”—इति दानकर्मसु अन्तिमं नैषण्टु कम् ३, २० ।

लकारे रूपम् *] यत्स्वत् सर्वज्ञः तस्मात् “गातुः” यजमान-
गन्तव्यं देशं † “विदाः” जानीहि । यद्वा, गातुर्गायतेः
स्तुतिकर्मणः ‡ त्वदर्थं क्रियमाणां स्तुतुः स्तुतिं विद्धि । ततो
“दिशः” यजमानस्य साधुमार्गेण स्वर्गं गन्तुं मार्गान् “अनु-
शत्सिषः” अनुशंसोऽपदिशं बोधयेति यावत् [शंसतेः
पञ्चम-लकारे (पा० ३, ४, ७,) रूपम् । अडागमः ॥]—अथ
मुपसर्गभागः ॥

अथ शाक्तरभाग माह—“शिक्षाशचीनाम्पतेपूर्वीणाम्पुरु-
वसो । आभिष्टमभिष्टिभिः”—इति । हे “शचीनाम्पते” शची-
शब्देन कर्म प्रज्ञा वा § “पूर्वीणां” बह्वीनां ॥ शचीनां पते
स्वामिन् ! हे “पुरुवसो” पुरु प्रभूतं वसु धनं यस्य तस्य
सखोधनं हे प्रभूतधनेन्द्र ! “आभिः” इदानीं क्रियमाणाभिः
“अभिष्टिभिः” अभ्येषणाभिः प्रार्थनाभिः स्तुतिभि रक्षदीयाभि

* स्तेटीत्यर्थः (पा० ३, ४, ७) ।

† “गातुः”—इति पृथिवी-नामसु विंशं नैषण्टुकम् १, १ । “गातुं यज्ञाय गातुं
यज्ञपतय इत्यपि निगमो भवति । गमनं यज्ञाय गमनं यज्ञपतये”—इति निरु० नै०
४, २ ।

‡ “गायति”—इति स्तुति-कर्मसु द्वितीयं नैषण्टुकम् ३, १४ ।

§ “स्तेटीऽडाटी”—इति पा० ३, ४, ९४ ।

§ “शची”—इति कर्मनामसु द्वाचत्वारिंशत्तमं नैषण्टुकम् (१, १) ; प्रज्ञानामसु
त्वष्टमम् (३, ९) ।

॥ “पुरु”—इति वज्रनामसु तृतीयं नैषण्टुकम् ३, १ ।

हेतुभिः “श्चि” * [शिचतिर्दानकर्मा (निघ० ३, २०, ८)]
देहि वसूनीति] शेषः । पुरुवसो-इति सम्बोधन-सामर्थ्याद्वसू-
नीति लभ्यते ॥

अथोपसर्गभाग माह—“स्वर्णांशुः । प्रचेतनप्रचेतये”—
इति । स्वः, न, अंशुरिति पदत्रयम् । स्वरादित्यः, † नकार
उपमाधीयः ‡ । स्वः, इव [अशुः अश्रोतेर्व्याप्तिकर्मणः (निघ०
२, १८, १०)] व्याप्तो भवतीन्द्रः । हे “प्रचेतन” प्रकृष्टा चेतना
बुद्धिर्यस्यासौ तस्य सम्बोधनं हे प्रशस्तज्ञानेन्द्र ! “प्रचेतय”
अस्मदीयां भक्ति मवधारय जानीहि ॥

अथोभयभाग माह—“दुम्नायनइषएवाहिशक्रः”—इति । हे
इन्द्र ! “नः” अस्मभ्यं “दुम्नाय” [“दुम्नं द्योततेर्यशीवानं वा”
—इति यास्कः (नै० ५, ५)] यशसे यद्वा, दुम्नाय [धननामैतत्
(निघ० २, १०, १३) धनलाभाय] “इषे” अन्नलाभाय च भव
[आख्याताध्याहारः । हि शब्दः कारण-परः] “हि” यस्मात्
त्वं “शक्रः” धन-दाने समर्थ एव भवसि । तस्माद्दनादिकं
प्रयच्छ ॥

* मन्त्रे तु “श्चि” —इति दीर्घान्तः पाठः “द्वाचोऽस्तिसिद्धः (पा० ६, ३, १२ ५)
—इति दीर्घः ।

† स्वरादित्यो भवति’ —इत्यादि निरु० नै० २, १४ ।

‡ “नेति प्रतिषेधाधीधो भाषाया सुभय मन्वध्यायं नेन्द्र देव समंसतेति प्रतिषे-

(द्वितीया स्तिष्ठः)

३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
विदारारे सुवीर्यं भवोवाजानाम्पतिर्वशाञ्चनु ।

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
मं० हिष्ठवज्जिन्नुञ्जसेयः शविष्ठः प्रदूराणाम् ॥ ४ ॥

अथ शाकरभाग माह—“रायेवाजायवज्जिवः । शविष्ठवज्जिन्नु-
ञ्जसेमं० हिष्ठवज्जिन्नुञ्जसे”—इति । हे “वज्जिवः” वज्रवन्निन्द्र !
एकोमत्वर्थीयोऽनुवादः । यद्वा, वज्रः व्रजनं गमनं तद्वान्वज्री ।
अथवा वज्रायुधं तद्वन्निन्द्र ! “राये” धनलाभाय “वाजाय”
अन्नलाभाय च प्रसन्नो भवेति शेषः । हे “शविष्ठ” अतिशयेन
बलवन् ! हे “वज्जिन्” इन्द्र ! “ऋञ्जसे” [ऋञ्जतिः प्रसाधन-
कर्मा (निघ० ३, ५, ८)] अस्माभिर्धनलाभार्थं प्रसाध्यसे ।
यद्वा, [ऋञ्जतिः पञ्चमे लकारे (पा० ३, ४, ७) रूपम्]
प्रसाधय अस्मान्धनादिभिः समृद्धान् कुर्वित्यर्थः । हे “मं० हिष्ठ”
[मंहतेर्दानकर्मणः] अतिशयेन दानशील पूज्य ! वा हे
“वज्जिन्” “ऋञ्जसे” अस्माभिः प्रसाध्यसे ॥

अथापरभाग माह—“आयाहिपिबमत्स्व”—इति । यस्मादेवं
तस्मात् “आयाहि” अस्मदीयं यज्ञं प्रत्यागच्छ । आगत्य च पिब ।
तं सोमं पीत्वा “मत्स्व” हृष्टो भवेति ॥ (१-२-३) ॥

षाधीयः पुरस्तादुपचारस्तस्य घत् प्रतिषेधति । दुर्मदासो न सुरायामित्युपमाधीय
उपिगृह्यादुपचारस्तस्य घेनोपमिसौते”—इति निरु० नै० १, ४ ।

१८ १८ ११ २ ३ २७ १ २
योमं हिष्ठोमघोनामं शुर्न शोचिः ।

१ २ १ १२ ११ २ १८ २२
चिकित्वो अभिनोनयेन्द्रो विदेतुमुस्तहि ॥ ५ ॥

१ ३ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २
ईशे हि शक्रस्तमूतये हवामहे जेतारमपराजितम् ।

१ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २
सनः स्वर्षदतिद्विषः क्रतुश्चन्दश्चतम्बृहत् ॥ ६ ॥ २

१ २ १ २ २ २ २ १ १ २ २ २
ए२ । विदारये सुवीरियाम् । भुवो वा जानाम्यतिर्व

१ २ २ ५ १ १
शा२ । अनुआ३१ उवार३ । ई३४डा । ए२ । मं हि

२ १ १ २ ५ २ २
ष्ठवजिन्नृञ्जसाइ । यः शविष्ठः पूरारणा३१ उवार३ । ई३४

५ १२ २ ५ २ २ ५
डा । योमं हिष्ठोमघोर । ना३१ उवार३ । ई३४डा ।

२ १ २ ५ २ ५ १
अं शुर्न शोचारइः । हा३१ उवार३ । ई३४डा । चाइ ।

१ २ २ १ २ १ १ १
कित्वो अभिनोनया । इन्द्रो । विदेतमू रस्तुहाइ । इडा ।

१ २ २ १ २ १ १ १
इन्द्रो । विदेतमू रस्तुहाइ । अथा । इन्द्रो । विदेतमू

१ १ १ २ २ २ २
रस्तुहाइ । इडा । ईशे हि शक्रस्तमूतये हवा३१ मा३१ हाइ ।

३२१२ २ ४ ५ १ १
 जेतारमपरा३ । जाइताम् । सनःस्वर्षदतार३होइ ।

१ २ १ ११११ १ २ १ १
 द्वाइषा३१उवार३ । इट्इडार३४५ । क्रातूः । क्न्द

१ १ ११११
 ऋतारम्बृहात् । इडार३४५ ॥--

अथ द्वितीयाया ऋचि प्रथमं द्विपदा माह—“विदाराये सुवीर्यभ्रुवोवाजानाम्पतिर्वशाञ्चन्विति । हे इन्द्र ! “सुवीर्य” शोभनीवीरः पुत्रः शोभनपुत्रोद्भव-सामर्थ्यम् । यद्वा, शोभनवीर्यं युद्धादिष्वपराजयं “विदाः” लम्भय प्रापय । किमर्थम् ? “रावे” धनार्थम् धनं रक्षितु मित्यर्थः । “वाजानां” सेनानां बलानां वा “पतिः” स्वामी त्वं “भ्रुवः” भवसि । “वशान्” वशेः कर्मणिवशिरण्योरित्यप्रत्ययः । काम्यमानानर्थान् “अनु” अभि लक्ष्य यथाकाम मित्यर्थः । यद्वा वशांस्त्वदधीनान् यजमानान् “भ्रुवः” भावयसि [भवतेः पञ्चमलकारे (पा० ३, ४, ७) रूपम् । “भूसुवीस्तिष्ठिः” (पा० ७, ४, ८८)—इति गुण-प्रतिषेधः ॥

अथ स्त्रीयमाग माह—“मंहिष्ठवज्जिन्नृञ्जसेयःश्विष्ठः शूराणाम् । योमंहिष्ठोमघोनाम्”—इति । हे “मंहिष्ठ” अतिशयेन बलवन् ! “यः” च “मघोनां” मघशब्दी धनवाची तद्वतां मध्ये मंहिष्ठः अतिशयेन दाता तस्मादस्माभिर्द्धनार्थं प्रसाध्यसे ॥

अथोपसर्गभाग माह—“अंशुर्न शोचिः । चिकित्वो अभिनोनया”-
इति “अंशुर्न” व्याप्त आदित्य इव शोचिर्दीप्ती भवतीन्द्रः [शुच
दीप्ती (स्वा० आ०)] शुद्धः [शुचेर्मत्वर्थीयलोपः] शोचिष्मान् । अथ
प्रत्यक्षस्तुतिः—हे “चिकित्वः” चिकित्वन् [मतुवसोरुसखुद्धौ
छन्दसि (पा०८, ३, १)]—इति रुत्वम्] ज्ञानवन्निन्द्र ! “नः”
अस्मान् अभि लक्ष्य “नय” धनादि प्रापय ॥

अथ भागद्वयं मिलित्वाह—“इन्द्रो विदेत सुस्तुहि । ईशेहि
शक्रः”—इति । “इन्द्रः” परमैश्वर्ययुक्तः । “विदे” विद्यते सर्वं
ज्जायते “तसु” तमेवेन्द्रं “स्तुहि” स्तुतिं कुर्विति । ऋषिरात्मान-
मेव शास्ति । “हि” यस्मात् “शक्रः” शत्रु-हनन-समर्थ इन्द्रः
“ईशे” ईष्टे सर्वस्येति तस्मात् तमेव स्तुहीति समन्वयः ॥

अथ शाक्तरभाग माह—“तस्मूतयेहवामहे जितारमपराजितम् ।
सनः स्वर्षदतिद्विषः”—इति । “तम् इन्द्रम्” “जतये” अस्मद्रक्ष-
णार्थं “हवामहे” आह्वयामहे । कीदृशम् ? “जितारं” युद्धेषु
शत्रुजयशीलं [ताच्छील्ये टन् प्रत्ययः (पा०३, २, १३५)] ।
अतएव अपराजितं न क्वाप्यन्यैः पराजितम् । “सः” इन्द्रः “नः”
अस्माकं “द्विषः” द्वेषन् “अति स्वर्षत्” अत्यर्थं सुपतपतु विना-
शयतु । स्वृ शब्दोपतापयो रित्यस्मात् पञ्चम-लकारेरुम् । अथ वा

(तृतीया स्तम्भः)

२३१२ ३ १२ ३ १२ ३ १२ ३ १२
इन्द्रन्धनस्यसातये हवामहेजेतारमपराजितम् ।

१२ ३२ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
सनःस्वर्षदतिद्विषःसनःस्वर्षदतिद्विषः ॥ ७ ॥

१२ ३ १ २ ३ १ २ ३
पूर्वस्ययत्तेन्द्रिवोऽशुर्मादाय ।

३ १ २ २ ३ १ २
सुम्न आधेहि नोवसोपूर्तिःशविष्ठशस्यते ॥

३ १ ३ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
वशीहिशक्रोनूनन्तन्नव्यःसन्ध्यासे ॥ ८ ॥

स्वरतिर्गतिकर्मा (निघ० २, १४, ५४) अस्मत्तः शत्रूनतिगमयतु
अतिपारयतु । तथा च बह्वृचाः—“सनःपर्षदित्यामनन्ति ॥

अथोपसर्गभाग माह—“ऋतुश्छन्दश्चतस्रहृत्”—इति ।
शत्रुहननानन्तरं “ऋतुः” अस्माभिरनुष्ठीयमानं कर्म * ।
“छन्दः” † गायत्र्यादिकं शस्त्रलक्षणम् । “चतस्रहृत्” उदकं ‡
सोमरस इत्यर्थः । यद्वा चतस्रहृत् सत्यभूतं ¶ कर्मफलं तत्सर्वं
“बृहत्” प्रभूत मस्त्विति शेषः ॥ (४-५-६) ॥

* “ऋतुः”—इति कर्मनामसु एकादशं नैषण्ट् कम् २, १ ।

† “छन्दांसि छन्दनात्”—इति निरु० दै० १, १९ ।

‡ “चतस्रहृत्”—इति उदकनामसु अष्टषष्ठितमं नैषण्ट् कम् १, १२ ।

¶ “चतस्रहृत्”—इति सत्यनामसु षष्ठं नैषण्ट् कम् ३, १० ।

३ १ २ २ ३ २ १
प्रभोजनस्यवृत्रहत्समर्थेषु ब्रवावहे ।

२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
भूरोयोगोषु गच्छतिसखासुशेवो अद्दयुः ॥ ८ ॥ ३

१ १ २ २ १ १ २ २ २ २
ए२ । इन्द्रन्धनस्यसातयाइ । हवामहेजेतारमप

१ २ २ ५ १ १ २
रा२ । जितभा३१उवा२३ । ई३४डा । ए२ । सनःस्वर्ष

१ १ १ २
दतिद्विषाः । सानःस्वर्षदता२इ । द्विषआ३१उवा२३ ।

२ ५ १ १ २ २
ई३४डा । पर्वस्ययत्तआ२ । द्विवआ३१उवा२३ । ई३४

५ २ १ २ ५ २ २ ५
डा । अ०शुर्मदाया२ । हा३१उवा२३ । ई३४डा ।

१ १ २ २ २ १ २ १ १
सूमनआधेहिनीवसाउ । पूर्त्तीः । शविष्ठशा२स्यताइ ।

१ १ २ १ १ १ १ २
इडा । पूर्त्तीः । शविष्ठशा२स्यताइ । अथा । पूर्त्तीः ।

२ १ १ १ १ २ २ २
शविष्ठशा२स्यताइ । इडा । वशीहिशक्रोनूनन्तन्नव्य०सा

२ २ २ १ २ ४ ५ १ २
श्या३साइ । प्रभोजनस्यवा३ । चाहान् । समर्थेषु ब्रवा

१ १ २ १ १ १ १ १ २
२३होइ । वाहा३१उवा२३ । इट्इडा२३४५ । भूरो ।

२२ १२ १ १ १ २ २ १२ १
योगोषुगाश्चताइ । इडा । साखा । सुशिवो रद्वयूः ।

१ १ १ १ १
इडा २३४५ ॥—

अथ तृतीयस्या ऋचि प्रथमं द्विपदा माह—“इन्द्रन्यनस्यसात-
येहवामहेजेतारमपराजिम्”—इति । “धनस्य” “सातये”
लाभार्थम् । शेषं स्पष्टम् ॥

अथ शाक्तरभाग माह—“सनःस्वर्षदतिद्विषः । पूर्वस्ययत्ते
अद्रिवः”—इति । “सः” इन्द्रो “नः” अस्माकं “द्विषः” द्वेष्टृन्
“अति स्वर्षत्” विनाशयतु । येऽप्यन्ये स्वयं द्वेषं न कुर्वन्ति
तथापि “द्विषः” अस्माभिर्द्वेष्याः तानप्यति स्वर्षत् [सर्वत्र हि
वेदेषु धोऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष इत्यादौ द्वेष्टृणां द्वेष्या-
णाञ्च विनाशः प्रार्थ्यते] । हे “अद्रिवः” अद्रयः पर्वताः तद्व-
न्निन्द्र ! इन्द्रो यतः पर्वतान् भिनत्ति अतः पर्वतेन्द्रयोर्भेद्यभेदक-
सम्बन्धः * । यदा आदृणात्यसुररक्षांसीति वा अन्यैः स्वयं न
दीर्यते प्रहृत इति वा अद्रिर्वज्रः तद्वन्निन्द्र । “पूर्वस्य” पुरा-
तनस्य “ते” तव “यद्” धन मस्ति तदस्मभ्य माहरेति शेषः ॥

अथापरभागमाह—“अंशुर्मदायसूम्नआधेहिनीवसः”—इति ।
हे इन्द्र ! योऽयम् “अंशुः” सोमलताखण्डः तज्जन्यः सोमरस
इत्यर्थः [जन्ये जनकव्यवहारः] स च “मदाय” भवति ।

* “तवोपमाद्येन युद्धवर्णा भवन्ति”—इति निरु० नै० १, १६ ।

यस्मादस्माभिर्दत्तः सोमः तव मदाय भवति तस्मात् हे “वसो”
निवासहेती इन्द्र ! “नः” अस्मान् “सुम्ने” सुखे धने वा* “आ-
घेहि” स्थापय ॥

अथ स्त्रीपरभागौ सहैवाह—“पूर्तिःशविष्ठशस्यतेवशीहिशक्रः”
—इति । हे “शविष्ठ” बलवत्तमेन्द्र ! तव “पूर्तिः” त्वदीयं
धनपूरणं दानमित्यर्थः । “शस्यते” सर्वैः स्तूयते । “हि” यस्मात्
“शक्रः” समर्थ इन्द्रः “वशी” सर्वस्य नियन्ता खलु । यद्वा,
“वशी” वसुविषय-स्त्रीकारवान् । अतएव “शक्रः” दाने शक्ति-
मान् । तस्मात्ते दानं स्तूयते ॥

अथ शाक्तरभाग माह—“नूनन्तन्नव्यं सत्र्यसे । प्रभोजनस्य
वृत्रहन्तत्समयेषुब्रवावहे” —इति । हे “प्रभो” सर्वस्य जनस्य
स्वामिन् ! हे “वृत्रहन्” वृत्रो मारकः शत्रुः तद्धननवान् शत्रु-
घातिन् † । “नव्यम्” नूतनं‡ बली-पलितादि-लक्षणेन पुराण-
त्वेन वर्जितं तमिन्द्रं त्वां “नूनम्” अवश्यं “सत्र्यसे” अहं सम्यक्
नितरां प्रक्षिपामि । अस्मिन् कर्मणि हविषो भीकृत्वेन स्थापया-
मीत्यर्थः [असु क्षेपणे (दि०प०) । व्यत्ययेनात्मने पदम् (पा० ३, १,
८५) विकरण-लक् च । सह सुपेत्यत्र सहेति योगविभागात् सन्नि-

* “सुम्ने” —इति सुखनामपु षोडशं नैषण्ट् कम् ३, ६ ।

† “वृत्रो मेघ इति नैरुक्ताः लाष्ट्रोऽसुर इत्येतिहासिकाः” —इति निरु० नै० ३, १६ ।

‡ “नव्यम्” —इति नूतननामसु चतुर्थं नैषण्ट् कम् ३, १८ ।

भ्या सुपसर्गाभ्यां सह समासः । यद्वा, हे इन्द्र ! नव्यमिति क्रिया-
विशेषणम् नूतनम् अन्यै रक्षत-पूर्वं यथा भवति तथा “नूनम्”-
इदानीं “सव्यसे” अस्माभिः सेव्यसे । षण सम्भक्तौ (स्वा०प०) ।
किं रूपम् । “छन्दस्यनेक मपि साकाङ्गम् (पा० ८, १, ३५) —
इत्याख्यातस्योदात्तत्वम् । किञ्च । “अर्थेषु” अर्थेषु प्राप्तव्येषु
यज्ञादिषु कर्मसु “सम्प्रवावहै” त्वञ्चाहञ्चावां सम्भाषां करवावहै ।
सर्वस्य यजमानस्येन्द्रसाक्षात्कारो भवति तमर्थं द्योतयितु मेकत्र
सहवदन मित्यर्थः ॥

अथोपसर्गभाग माह—“शूरोयोगोषुगच्छतिसखासुशेवोअ-
द्वयुः”—इति । य इन्द्रः “शूरः” समर्थः [गोषु निमित्त-सप्तमी
(पा० २, ३, ३७)] “गोषु” गवार्थं युद्धादिषु शत्रुभ्यो गवान-
यनार्थं गच्छतीत्यर्थः । कौटुशः ? “सखा” समानख्यानः सखि-
वदत्यन्तस्त्रिगुणः । अतएव “सुशेवः” शोभन-सुखः अकृच्छ्रेण
सुखकरः । “अद्वयुः” द्वयरहितः सत्यानृतवर्जितः केवल-सत्य-
स्वरूप इत्यर्थः । यद्वा । यद्वन्दं मनसि वचसि क्रियायां वान्यत्
कार्यं मिति तद्रहितः । अथवा एतत्सदृशो द्वितीयो नास्तीत्य-
द्वयुः [मत्वर्थीय उपत्ययः] अपिच । एताभ्यां यजमानेन्द्रयोः
सम्भाषा-प्रकारोऽभिधीयते । हे इन्द्र ! “यः” यजमानोऽस्ति
सोऽयं गोषु दक्षिणारूपेण दातव्यासु उदारः सन् प्रवर्तते, सर्वा
अपि ददातीति । यद्वा, गोषु आययण-क्षीरानयनार्थं गच्छ-

(पञ्च पूरीषपदानि)

^{३२ ५ ५ ५ ५ ५ ५ २ ३ १ २ ३ १ २}
एवाहोऽऽऽऽऽऽऽवणवाह्वाग्नेएवाहीन्द्र ।

^{३ १ २ २ ३ १ २ २}
एवाहिपूषन्एवाहिदेवाः ॥ १० ॥ ४

^{१ २ २ २ १ १ १ १ १ १ १ २ २}
आइवा । हियेवार३४५ । होइ । हो । वाहा३१

^{२ ५ १ २ २ १ १ १ १ १ १}
उवार३ । ई३४डा । आइवा । हियमार३४५इ । हो

^{१ २ २ ५ १ २ २}
इ । हो । वाहा३१उवार३ । ई३४डा । आइवा । हि

^{१ १ १ १ १ १ २ २}
इन्द्रार३४५ । होइ । हो । वाहा३१उवार३ इ३४डा ।

^{१ २ २ १ ५ ५ ५ २ २}
आइवा । हिपूषार३४५न् । होइ । हो । वाहा३१

^{१ ५ १ २ २ १ १ १ १ १ १}
उवार३ । ई ३ ४ डा । आइवा । हिदेवा २ ३ ४ ५ः ।

^{१ १ २ २ ५}
होइ । हो । वाहा ३ १ उवा २ ३ । ई ३ ४ डा ॥ १ ॥

तीत्विवं मदीयं गुणं त्वं देवेषु ब्रूहि । अहमिन्द्रोऽयं स्तोत्रेषु
सखा सन् सुखकरो भवतीत्विवं त्वदीयं गुण मन्त्रेषु स्तौषु
ब्रवीमीति । एव मृचो व्याख्याताः ॥ (७८-९) ॥

अथ पुरीषपदानि व्याख्यायन्ते—तानि सर्वाख्यैन्द्राख्येव तद्गुण-योगात्तत्रत्यतृतीयपदेन वाग्न्यादिपदैरिन्द्र एव * सम्बोध्य स्तूयते ॥

तत्र प्रथमं पदं माह—एवाह्येवेति । हे “इन्द्र !” त्वम् “एव + हि” एव सुक्तगुणोऽसि खलु । यद्वा, एव शब्द इङ्-गतौ (अदा०प०)—इत्यस्मात् “इणशीभ्यावतीति वत्प्रत्ययान्तः । सुपो लुक् (पा० ७, १, ३६) । अस्मदीयं यज्ञं प्रत्येव आगन्ता भवेति शेषः । एवेति पुनरुक्तिरादरार्था ॥

अथ द्वितीयं पदं माह—एवाह्यग्नेइति । हे “अग्ने” अग्रस्य नेतः देवानां पुरतो गन्तरिन्द्र ! एतदात्मक वा इन्द्र ! † “एव हि” एवं गुणयुक्तः खलु यज्ञं प्रत्यागन्ता वा भव ॥

अथ तृतीयं पदं माह—एवाहीन्द्रेति । हे “इन्द्र” परमैश्वर्ययुक्त ! यद्वा, इन्धे प्रकाशयति तेजसा भूतानीतीन्द्रः । अथवा इदं सर्वं जगत् प्रथमं मपश्यद्वितीन्द्रः । तथाच ऐतरेयोपनिषदि श्रूयते—“इदं मदर्शं मिति । तस्मादिन्द्रो

* “एकएषा मित्यग्निः पृथिवीं दक्षति सर्वमेकोभि विपश्यति कर्मभिरादित्योगति-रेकस्य दृश्यते—इति निरु० दै० ५, २० ।

† सन्ते तु “एवा”—इति “निपातस्य च (६, ७, १३६)”—इति दीर्घः ।

‡ “इमं मेवाग्निं सदान्तं मात्मानं मेकं मात्मानं बहुधा मेधाविनो वदन्तीन्द्रं मित्रं वरुणं मग्निं दिव्यं च गरुत्मानम्”—इति निरु० दै० १, १८ ।

नामेन्द्रो ह वै नाम तमिन्द्रत्वं सन्त मिन्द्र इत्याचक्षते परो-
क्षणेति । तादृशम् “एव हि” ॥

अथ चतुर्थं पद माह—एवाहिपूषन्निति । “पूषन्” विश्वस्य
पोषक एतदात्मक वा इन्द्र ! * एव सुक्तगुणः खलु त्वम् ॥

अथ पञ्चमं पद माह—एवाहिदेवादिति । हे “देवाः”
इन्द्रादयः ! यदा सर्वदेवानां बलरूपेण इन्द्रस्यावस्थानात् † इन्द्र
एव बहुत्वेन सम्बोध्यते । हे “इन्द्र” ! एव सुक्तगुणः खलु त्वम् ।
यद्वा, एवमब्दात् सुपांसुलुगिति (पा० ७, १, ३८) जसो लुक् ।
अस्मदीयं यन्न आगन्तारो भवतेत्यर्थः ॥ (१०) ॥ १

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हार्दं निवारयन् ।

पुमार्थांश्चतुरो देयाद्विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १ ॥

इति श्रीमद्राजाधिराज-परमेश्वर-वैदिकमार्गप्रवक्तक-श्रीवीर-
बुक्क-भूपाल-साम्बाख्यधुरन्धरेण सायणाचार्येण विरचिते

माधवीये सामवेदार्थप्रकाशे छन्दोव्याख्याने

महानाम्नी-व्याख्यानं समाप्तम् ॥

॥ सामवेदसंहितायां महानामन्यार्चिकः समाप्तः ॥

* “अथ यद्रस्मिपोषं पुष्यति तत् पूषा भवति”—इत्यादि निरु० दे० ६, १६ ।

† “था ष का ष षलक्षतिरिन्द्रकर्म ष तत्”—इति निरु० दे० १, १० ।

॥ ॐ नमः सामवेदाय ॥

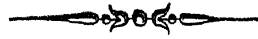
॥ सामवेदसंहिता ॥

तत्र

॥ अथ छन्दार्चिक-परिशिष्टम् ॥ *

अथवा

॥ अथ अरण्यगानम् ॥ †

॥ हरिः ॐ ॥

२ १ २ २ १ ५ २ २
‡ यद्यावद् । द्रता३१उवार३ । शार३४ताम् । ह्या
ह्या३१उवार३ । ई३३४डा । शतम्भूमीः । उता३१उवा

* यद्यप्ययं भागो न आर्चिकग्रन्थस्य ऋग्लक्षणाग्रन्थत्वात् प्रत्युतास्य ऋग्लक्षणाग्रन्थत्वात् न मेव स्फुटम् परं भेदन्मूलस्यैव छन्दस्येवाचिके दृश्यतेऽतस्तस्यैव परिशिष्टमिति व्यवहृत्यतेऽस्माभिः, ऋग्गानात्मकस्यास्य सामवेदीय-मन्त्र-भागस्य व्याख्याने ऋगंशस्यैव प्राधान्यात् भाष्यकारादिभिस्तस्यैव व्यवहारात्, गानग्रन्थानामेव प्रधानोद्यत्याच्च प्रकारेऽप्रवृत्तत्वाद्दक्षपरिचय-पूर्वकस्यैव गानपरिचयस्य न्याय्यत्वाच्च । न सन्ति चेह त्रुतानां साम्नां कतिपयानां ऋचः, तेषां स्तोभमान-मूलकत्वात् ; तेऽखिलस्तोभाः सायणादिभिर्बोद्धव्याता नवेत्यद्यापि न ज्ञायते परं तत्पुस्तकन्वधीतमस्माभिरार्चिकपद-ग्रन्थाध्ययनात् प्रागेवेत्ति तस्यपि विच्छिद्य यथागानमिह दर्शयिष्ये ।

† अरण्ये गेयत्वादस्य पूर्व प्रदर्शितगेयगानात् पार्थक्यसरण्यगानमित्यभिधेति च ।

‡ “अष्टौ वैरूपाणि । अजस्रवैरूपम्”—इति आ० ब्रा० १, १, ८ ।

२३ । सीर३४यूः । हाहा३१उवा२३ । ईर३४डा । न
 र २ १ र २ ३ ५ २२
 त्वावज्जिंत्सहस्रसू । रिया ३ १उवा २ ३ । आर३४नू । हा
 ३ ५ १ र २
 हा३१उवा२३ । ईर३४डा । नजातमाष्टरो३ । आउ ।
 १ ३ ५ २२ १ ११११
 वार३ । दार३४मी । हाहा३१उवा२३ । इट् इडा२३४५ ॥१॥

१ र १ १ १ १ र २ १ र २ २ १ ५ ५

* यद्यावइन्द्रतेशतम् । ए । शतम्भूमीरुत । स्योवा ।

१ र १ २ १ २ १ १
 नात्वावज्जिन् । सहस्रसूरिया२आनू२ । नाजा२त
 १ २ १ १ ३ ५ र २ १
 मा । ष्टरो२३ । दारसा२३४औहोवा । दिशंविश्रह
 १ र १ २ १ १ १ १ १ १ १
 स् । अश्वाशिशूमती३ । इट् । इडा२३४५ ॥ २ ॥

१ र २ २ १ १ र २ १ र २ १ ५

† यद्यावइन्द्रतेशतम् । ए । शतम्भूमीरुत । स्योवा ।

१ र १ १ र ५ २ १ र १
 औवा२ । हृ२ । ३ । औवा३ । हाउवा । नत्वावज्जिं

० "ह्रस्वा च"—इति आ० ब्रा० ३, १, ८ । वैरूपमिति शेषः ।

† "पञ्चनिधनश्च"—इति आ० ब्रा० ३, १, ८ । वैरूपमिति शेषः ।

^{१ २ १२ २२ १ २ २२ १} त्सहस्रं^१सूर्या^२अनु । ओवा^३२ । ह्^४२ । ३ । ओवा^५३ । हा^६
^{१२}उवा । नजातमष्टरोदसी । ओवा^७२ । ह्^८२ । ३ । ओ^९
^{५ २ १ १२ १}वा^{१०}३ । हाउवा । दिशंविशं^{११}हस् । ओवा^{१२}२ । ह्^{१३}
^{१२ ५ २ १ २ ३ २ १२}२ । ३ । ओवा^{१४}३ । हाउवा । अश्वाशिष्णुमती । ओवा^{१५}
^{१ १२ ५ २ ११११}२ । ह्^{१६}२ । ३ । ओवा^{१७}३ । हाउवा^{१८}३ । इट्इडा^{१९}२३४५ ॥३॥

^{१२ २ २ १ १२ २१ २ २ २ १ ५ ५} * यद्यावइन्द्रतेशतम् । ए । शतम्भूमीरुत । स्योवा ।
^{२५ ५ ५ १ २ २ १ २ १२ २ २ २ २ २ ५} हाउहाउहाउवा । नत्वावज्जिन्त्सहस्रं^१सूर्या^२अनु । हा^३
^{१ २ २ १ २ २ २ २ ५ १}उश्वा । नजातमष्टरोदसी । हाउ^४श्वा । दिशंविशं^५
^{२५ १ २ २ २ २ ५ २}हस् । हाउ^६श्वा । अश्वाशिष्णुमती । हाउ^७श्वा । यु^८
^{१ २ २ १ २ २ ५ १ १ १ १ १}वतिश्चकुमारिणी । हाउ^९श्वा^{१०}३ । इट्इडा^{११}२३४५ ॥ ४ ॥

^{१ २ २ २ १ १ २ २ १ २ २ २ २ २ ५} † यद्यावइन्द्रतेशतम् । ए । शतम्भूमीरुत । स्योवा ।

* “बसिधनञ्च”—इति ष्या० ब्रा० ३,२,८ । वैरूपमिति शेषः ।

† “सप्तनिधनञ्च”—इति ष्या० ब्रा० ३,२,८ । वैरूपमिति शेषः ।

^{२५} ^{१ २ २} ^{१ २ १ २ १} ^{२५}
 हाउश्वा । नत्वावजिन्त्सहस्रं सूर्याअनु । हाउश्वा ।
^{१ २} ^{२ १ २ २} ^{२५} ^१ ^{२५}
 नजातमष्टरोदसी । हाउश्वा । दिशंविशं हस् । हा
^{१ २} ^{२ २} ^{२५} ^{१ २} ^{२५}
 उश्वा । अश्वाशिष्णुमती । हाउश्वा । सूवः । हाउ
^{१ २} ^{२५} ^१ ^{१ १ १ १}
 श्वा । ज्योतिः । हाउश्वाः । इट्इडा२३४५ ॥ ५ ॥

^{१ २ २} ^{२ १} ^{१ २ २ १ २ २ १} ^{२५}
 * यद्यावइन्द्रतेशतम् । ए । शतम्भूमीरुत । स्योवा ।

^{२५} ^{१ २ २} ^{१ २ १ २ १} ^{२५} ^१
 हाउश्वा । नत्वावजिन्त्सहस्रं सूर्याअनु । हाउश्वा । न
^२ ^{२ १ २ २} ^{२५} ^१ ^{२५}
 जातमष्टरोदसी । हाउश्वा । दिशंविशं हस् । हाउश्
^{१ २} ^{२ २} ^{२५} ^{२ १ २ २ १ २}
 वा । अश्वाशिष्णुमती । हाउश्वा । युवतिश्चकुमारिणी ।
^{२५} ^{१ २} ^{२५} ^{१ २} ^{२५}
 हाउश्वा । सूवः । हाउश्वा । ज्योतिः । हाउश्वाः ।
^१ ^{१ १ १ १}
 इट्इडा२३४५ ॥ ६ ॥

^{१ २ २} ^{२ १} ^{१ २ १ २ २ १} ^५
 † यद्यावइन्द्रतेशतम् । ए । शतम्भूमीरुत । स्योवा ।

* “अष्टानिघनस्य”—इति आ० ब्रा० ३,२,८ । वैकल्पमिति शेषः ।

† “द्वादशनिघनस्य”—इति आ० ब्रा० ३,२,८ । वैकल्पमिति शेषः ।

१ २ २ १ २ १ २ २ १ २
 ओहहाउहाउ । ओहहाउवा । नत्वावजिन्त्सहस्र्

१२ १२ १ ३२ १२ १२ १२ ३२ १२ १२ १२ ३२ १२ १२ १२
 ह्य्याअनु । ओहाओहा । ओहाओहा । ओहाओहा

२ १ २ २ १ २ २ १ २ २
 ३। हाउवा । नजातमष्टरोदसी । ओहहाउहाउ ।

१ २ १ ३२ १२ १२ १२
 ओहहाउवा । दिशंविश्हस् । ओहाओहा । २।

३२ १२ १२ १२ २ १ २ २ २ १ २
 ओहाओहा ३। हाउवा । अश्वाशिष्णुमती । ओह

२ १ २ १ २ २ ३२ १२ १२ १२
 हाउहाउ । ओहहाउवा । सूवाः । ओहाओहा । २।

३२ १२ १२ १२ २ १ २ १ २ २
 ओहाओहा३। हाउवा । ज्योतिः । ओहहाउहाउ ।

१ २ १ २ २ ३२ १२ १२ १२ ३२ १२ १२ १२
 ओहहाउवा । ईडा । ओहाओहा । २। ओहाओहा

२ १ १ २ १ २ २ १ २
 ३। हाउवा । इट् । इडा । ओहहाउहाउ । ओहहाउ

२ १ ३ ३ १ १ १ १
 वा३ । ही३ । आ३ । ऊ३ । ई२३४५ ॥ ७ ॥

१ २ २ २ १ १ २ १ २ २ २ १
 * यद्यावद्दन्तेशतम् । ए । शतम्भूमिरुत । स्यावा ।

२२ ३२ २ १ २ २२ ३२ २ १ २ १, ३ ५
 हाओवा । २ । ऊवे । हाओवा । ऊवे । हाओ२३४वा ।

१ २ २ १ २ २२ २२ १ २२ ३२ २ १ २ २२
 नत्वावजिन्त्सहस्रसूर्याअनु । हाओवा । ३ । ऊवे । हा

३२ २ १ २ १, ३ ५ १ २ २ २२ २२
 ओवा । २ । हुवे । हाओ२३४वा । नजातमष्टरोदसी ।

२२ ३२ २ १ २ २२ ३२ २ १ २ २ ३२ २ १
 हाओवा । ४ । हुवे । हाओवा । ४ । नाजातमष्टरोदसा

२२ १ ३ ५ २२ ३२ २ १ २ २२ ३२
 इ । ऐहोइ । आ२३४इही । हाओवा । ५ । हुवे । हाओ

२ २५ ५ ५ १ ५ २५ ४ १ १ १ १
 वा । ५ । हैहैहैहोवाइ । हाउवाइ । ऊ२३४५ ॥ ८ ॥

एतेषां व्याख्यानम्—१भा० ५७१ षष्ठे द्रष्टव्यम् । १—८

२२ २ २ १ ५ २२ २ १२
 * हाउपिवासुता । स्परसि । नाः । औहौहोवा २ ।

१ २ १ २ २ २२ २२ २ १२ १ २
 इहा । मत्स्वानइन्द्रगोम । ताः । औहौहोवा २ । इहा ।

२२ १ २ २२ १२ २२ १ २२ २ १२ १ २
 आपिर्नोवोधिसधमाद्येवृ । धाइ । औहौहोवा २ । इहा ।

१२ १ २२ २ १२ १ २ २ १ १
 अस्मात्त्र । वा । औहौहोवा २ । इहा । तुताइ । धा

^{१ ३} रया^{५ २}२३४^{२ १} औ^{२ २}हो^२वा । सुष्टु^१भस्तु^१भो^१श्वा^१शि^१शु^१म^१क्रा^१श्न । इट्
^{१ १ १ १}
इडा^{२ ३ ४ ५} ॥ ९ ॥

* पिवा^{२ २}सुता । स्य^२र^१सि^१नः । मा^१त्स्वा^१ना^१ई^१रे । आ । औ^१३
^{२ २ २}हो^२वा^२हा^२उ^२वा^२श् । ई^२३४^५डा । द्र^{२ १ २}गो^१म^१तः । आ^१पि^१र्नो^१वो^१रे ।
^१आ । औ^२३^{२ २ २}हो^२वा^२हा^२उ^२वा^२श् । ई^२३४^५डा । धि^१स^१न्ध^१मा^१द्ये^१वृ^१धे ।
^{१ २}आ^१स्मा^१त्^१अ^१वा^१रे । आ । औ^१३^२हो^२वा^२हा^२उ^२वा^२श् । ई^२३४^५डा ।
^{२ १}तु^१ता^१इ । धा^१र^१या^१२^{५ २ २}३४^{२ १} औ^२हो^२वा । वि^२ष्टु^२भस्तु^२भो^२श्वा^२शि^२शु^२म^२
^१क्रा^१श्न । इट्^{१ १ १ १}इटा^{२ ३ ४ ५} ॥ १० ॥

अनयोर्व्याख्यानम्—१भा० ४८६ प्रष्टे द्रष्टव्यम् । ९, १०

† हा^{३ २}ह । हो^{२ २ २}इया । ३ । पा^{४ ५}वी । च^१न्ता^१इ । वि^{१ २}ता^१श्
^१ब्र । ह्य^{१ २ ३}ण^५स्या^{४ ५}२३३^{१ २}ता^{१ २}इ । प्रा^{१ २}भूः । गा^{१ २}त्रा । णी^{१ २}३^२परि

० "अन्तरिक्षे द्वे"—इति आ० ब्रा० ३, १, ८ । तत्रोत्तरमिदम् ।

† "अरिष्टे द्वे"—इति आ० ब्रा० ३, १, ८ । तत्र पूर्वमिदम् ।

१ १ २ ३ ४ ५ १ २ १
याइ । षिवाइश्चार३४ताः । आतां । प्रता । नूर्न

२ १ २ १ २ ३ ४ ५ १ १ २
तदा । मोअश्रू२३४ताइ । शार्ता । सआइत् । वहन्तः ।

१ २ २ ३ ४ ३ २ ३ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
सन्तदाशार३३ता । हाह । होइया । ३ । होइडा ।

३ ४
२ । होर३४पुइ । डा ॥ ११ ॥

३ २ १ १ १ २ ३ ४ ५ १ १ २
* हाह । हो३४पु । ३ । पावी । चन्ताइ । वितता

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
श्म्व्रह्मणस्पार३४ताइ । प्राभूः । गात्रा । णी३परियाइ ।

२ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
षिवाइश्चार३४ताः । आता । प्रता । नूर्नतदा । मोअश्रू

४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३
३३४ताइ । शार्ता । सआइत् । वहन्तः । सन्तदाशार३४

४ ३ २ १ १ १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
ता । हाह । हो३४पु । ३ । होइडा । होर३४पुइ ।

५
डा ॥ १२ ॥

अनयोर्वाख्यानम्—२भा० १०० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ११, १२

१ २ २२ १२ २२ १ १ २ २
 * हावाभी । त्वापूर्वपीत । याइ । इहार । हाउ
 ३ ५ २ १ २२ १ २ ३२ २ १ १ २
 वा३ । वृ२३४हात् । इन्द्रास्तोमाइ । भिरायवाः । इहा
 १ ३ ५ २ १ २२ १ २ ३
 ३ । हाउवा३ । वृ२३४हात् । समाइचीना । सक्
 २ १ १ १ १ २ २ ३
 भवाः । समा२स्वरान् । इहार । हाउवा३ । वृ२३४
 ५ २ २ २ १ २ २ २ १ १ २ २ ३
 हात् । रुद्रागृणा । तपूर्वियाम् । इहार । हाउवा३ । वृ
 ५ २ २ २ १
 २३४हात् । ए । वृहत् ॥ १३ ॥

१ ५ २ १२ २ २ १ २
 † अभीहाउ । त्वापूर्वपीतयाइ । इह । हा३१उवा
 ३ ५ १ २ २ २ १ २ २
 २३ । सू२३४वाः । इन्द्रस्तोमेभिरायवाः । इह । हा३१
 ३ ५ ३ २ २ २ २
 उवा२३ । सू२३४वाः । समी । चीनासक्त्वभवःसमस्वरान् ।
 १ २ २ ३ ५ २ २ २ २
 इह । हा३१उवा२३ । ह्व२३४वाः । रुद्रागृणन्तपूर्विया-

१ २ ३ ४ ५ ६ ७
 म् । इह । हा३१उवार३ । सू२३३वाः । ए३ । सुवा
 १ १ १ १
 २३४५ः ॥ १४ ॥

अनयोर्वाख्यानम्— १भा० ५१८ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १३, १४

२८ २ ३ १ २ १५ २५
 * हाउपिवासुता । स्यरसिना३ः । होइ । ३ । हाउ
 १ २ १ २ १ २ १ २ ५
 ३वा । सहोनरः । मन्स्वानइन्द्रगोमता३ः । होइ । ३ । हा
 १ १ २ २ १ २ २ १ २ १
 उवा । सत्यमोजः । आपिर्नोबोधिसधमा३ । होइ । ३ ।
 २५ १ २ २ १ २ १ २ २ ५
 हाउ३वा । स्वर्ज्योतिः । दियेवधे३ । होइ । ३ । हाउ
 २ १ २ १ २ २ १ २ १
 ३वा । एस्यादिदम् । ३ । अस्मा३अवन्तुतेधिया३ः । हो
 २५ १ २ २ २ २ १ २ २
 इ । ३ । हाउ३वा । द्यौरक्रान्भूमिरततनत्समुद्र३समचू
 १ १ १ १ १
 कुपत् । इइडा२३४५ ॥ १५ ॥

अस्य वाख्यानम्— १भा० ४८६ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १५

२८ २ १ २ १
 + हाउ३ । वृहात् । ३ । वृहत् । ३ । वृहात् । ३ ।

* “वरुणस्य देवस्थानम्”—इति षा० ब्रा० ३, २, ८ ।

† “वृहदेवस्थानम्”—इति षा० ब्रा० ३, २, ८ ।

२ १ २ २ १ २ २ २ १ २
 बृहदिन्द्रायाश्गायाश्ता२। मरुतोवृत्राश्चान्ताश्मा२म् ।
 २२ २ १ २ २२ २ २ १ २
 येनज्योतिरजनयन्दृतावाश्द्वि२ः । देवन्देवायाश्जागृ१वी
 २२ २ १ २ १
 २३ । हाउ३ । बृहत् । ३ । वृहत् । ३ । वृहत् । २ ।
 २ १ २ २ १
 बृहा३१उ । वा२ । ए । बृहत् । ३ ॥ १६ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ५३४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १६

१२ १२ १ २ ३२
 * ऐराया२त् । ३ । ऐराया२३त् । सुवरा३४ । हा
 २ २२ २ १ २ २ २ २ २ २ १ २
 हो३ । पुनानःसोमाश्धाराश्या२ । अपोवसानोश्आर्षा
 २२ २ २ १ २ २ २
 १सी२ । आरत्नधायोनिमृतस्याश्साइदा१सी२ । उत्सो
 २ २ १ २ २ २ २
 देवोही३राण्याश्या२ः । ऐराया२त् । २ । ऐराया२३त् ।
 १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 सुवरा३४ । हाहा३४ । औहोवा । ए३ । देवादिवाज्यो
 २ १ १ १ १
 ती२३४पुः ॥ १७ ॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० ७६ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १७

२२ १२ २ २ २ २ २ २ २ १ १
 † हावौहोहाउ । अभित्वावार्षाश्भासुताइ । अभि

२ २२ १२ २ २ २ २२ १२
 त्वावा । षाभासुताइ । अभित्वावार्पाशभासुताइ । औहो
 २२ १२ २ २ २२ २ १ २२
 हावौहो २ । सुतृष्टजामीशपीतयाइ । सुतृष्टजा । मी
 १२ २ २ २२ २२ १२ २
 पीतयाइ । सुतृष्टजामीशपीतयाइ । हावौहोहाउ ।
 २ २ २ २२ २ १२ २२ १२
 त्म्यावियाश्रूहीमदाम् । त्म्याविया । श्रूहीमदाम् ।
 २ २ २ २२ १२ २२ १२ १ २
 त्म्यावियाश्रूहीमदाम् । औहोहावौहो २ । उहुवा
 २ १ १
 शहाउ । वा३ । हस् ॥ १८ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ३६८ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १८

२२ २ ३ ५ २२
 * हाउ३ । हौवाओ२३४वा । हाहा३१उवा२ ।
 २२ १ २२ १२ २२ १२ २ १ २ २२ २२ २
 पुनानःसोमधारया । अवीवृहदिहाइडा । अपोवसानो
 १२ २१ २ २ १२ २१२ २ २ १ २ २
 अर्षसि । अवीवृहदिहाइडा । आरत्नधायोनिमृतस्यसी
 १२ १ २ २ १२ २२ १२ २ १ २ १२
 दसि । अवीवृहदिहाइडा । उत्सोदेवोहिरण्ययः । अवी
 २ १ २ २ २२ २ १ २ ५ २२
 वृहदिहाइडा । हाउ । ३ । हौवाओ२३४वा । हाहा३१

उवा २ । सुवर्जगन्महस्पृथिव्यादिवमाशकीमवाजिनोय
 मम । हस् । इट्इडा२३४५ ॥ १८ ॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० ७६ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १८

* औहोवाऔहोवाऔहोश्वा । तवेदिन्द्रावमंवसु ।
 त्वम्पुष्यसिमध्यमम् । सत्राविश्वस्यपरमस्यराजसि । न
 किष्वागोषुवृण्वते । औहोवाऔहोवाऔहोश्वा । सुव
 र्जगन्मदेवानामवसावयुशकीमवाजिनोयमम् । सुवर्जगन्म
 महस्पृथिव्यादिवमा । हस्वृहन्नमार२३४५ः ॥ २० ॥

† औहोऔहोश्वा । ३ । इडा२३भिरा३४ । औहोवा ।
 तवेदिन्द्रावमंवसु । त्वम्पुष्यसिमध्यमम् । सत्राविश्वस्य
 परमस्यराजसि । नकिष्वागोषुवृण्वते । औहोऔहोश्

* “आङ्गिरसे द्वे”—इति आ० ब्रा० १, १, ८ । तत्रोत्तरमिदम् ।

† “वाहंस्यत्यच्च”—इति आ० ब्रा० १, २, ८ ।

२ १ २ ५२ २ १ २ २ २ १
 वा । ३ । इडा२३भिरा३४ । औहोवा । इडासुवोवृहन्नमा
 १ १ १ १
 २३४५ः ॥ २१ ॥

अनयोर्वाख्यानम्—१भा० ५५७ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २०, २१

२२ २२ २ २ २ २ २२
 * हाउ । ३ । औहोआत्वासहस्रमाशताम् । हाउ
 २ १ २ २२ २ १ २
 ३ । युक्ताराश्या२३इ । हाउ । ३ । हिराण्याश्या२३इ ।
 २२ १ २ २२ १ २
 हाउ । ३ । ब्रह्मायू१जार३ः । हाउ । ३ । हारयइ ।
 २ १ २ २२ १ २ २२
 द्रकाइशा३इनार३ः । हाउ । ३ । वहान्तू१सी२३ । हा
 २२ २ ३ २ १ ५ ५ ५ ५
 हाउहाउ । मपी३ । तार३४याइ । उहुवा३हाउ । वा ।
 १
 हस् ॥ २२ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ५०७ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २२

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 † उहवाओहा । औहोवा । शन्नोदेवीः । उहुवा ।
 २ २ १ २ ३ २ २ २ १ २ २ १ २
 औहा । औहोवाहाउ । वा । आवत् । अभिष्टार३या

* “भारद्वाजश्च”—इति षा० ब्रा० ३, ९, ९ ।

† “आथर्वणश्च”—इति षा० ब्रा० ३, २, ९ ।

१ २ २ २ २२ २ २ २ २ २ २
 इ। उहुवाओहा । औहोवा । शन्नोभवा । उहुवा
 २ २ १२ ३२ २ १ २ २ १२ २
 ओहा । औहोवाहाउ । वा । ह्रवः । तुपीतारश्याइ
 २ २ २ २ २२ २ २ २ २ २ २ २
 इ । उहुवाओहा । औहोवा । शंयोरभी । उहुवाओ
 २ १२ २२ २ २ १ २ २ १ २
 हा । औहोवाहाउ । वा । ज्योतिः । सूवन्तूरइनाः ।
 २ २ २ २ १२ ३२ २ २ ३ १ १ १ १
 उहुवाओहा । औहोवाहाउ । वाइ । ई२३४५ ॥ २३ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १४३ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २३

२४ (चतुर्विंशतितमं) साम—२भा० २४४ पृष्ठे मुद्रितम् ।

२२ २ १ २ २ २ २ १ २ २
 * हाउ । इ । बृहद्वामम् । इ । बृहत्पार्थिवम् । इ ।
 २ १ २ १ २ २ १ २ २ १
 बृहदन्तरिक्षम् । इ । बृहद्विवम् । इ । बृहद्वामम् । इ ।
 २ २ १ २ २ २ २ २ १ २
 कयानश्चित्राश्चाभूश्वाश्त् । जतीसदावृश्धाःसाश्वाश् ।
 २ २ १ २ २ २ २ १ २ २ १
 कयाश्चिष्ठाश्यावाश्ताश्त् । हाउ । इ । बृहद्वामम् ।
 २ १ २ २ २ १ २ १ २ २ १
 इ । बृहत्पार्थिवम् । इ । बृहदन्तरिक्षम् । इ । बृहद्विवम् ।

* “बृहतीशामदेव्ये द्वे”—इति आ० प्रा० ३, २, ८ । तत्र पूर्वमिदम् ।

२ १ २ २ १ २ १ २ १ २ ३ २ १ २
३। बृहद्वामम् । २। बृहद्वामम् । औहोवाहाउ । वा ।
२ २ १ २ २ १ २ २ २ १ २ २ २ १ २ २ २
ए। बृहद्वामम् । ए। बृहद्भ्योवामम् । ए। वामेभ्यो
२ २ १ २ २ २ २ १ २ २ १ २ २ १
वामम् । ए। वामम् । वामम् । वामम् ॥ २५ ॥

३ २ १ २ २ २ १ २ २ १ २
* बृहद्वामम् । २। बृहद्वामम् । कयानश्चाइ ।
३ ५ २ २ १ २ १ १ २ ३ ५ २
त्रआरभूरश्वात् । जताइसदा । वार्द्धिसारश्वा । क
१ २ ० ३ ५ ३ २ १ २ ३ २
याश्चाइ । छयारवारश्वात् । बृहद्वामम् । २। बृहत् ।
१ २ १ २ २ २ २ २ १ २ २ १
वामाश्वा । ए। बृहद्वामम् । ३ ॥ २६ ॥

अनयोर्वाख्यानम्—१भा० ३८४ पृष्ठे दृश्यम् । २५, २६

२ २ २ २ २ १ २ २ २ १ २ २
† औहोर्त्वामिद्धिवामहाश्वा । सातीवाजा ।
१ २ ३ ५ १ २ ३ २ ४ ५ २ १
स्याकारारश्वाः । तुवाश्वा । औहोवा । वृत्राइषुवा
१ २ १ २ ३ ५ १ २ २
इ । द्रासाश्वा । पतिन्नारश्वाः । त्वाङ्गाश्वा ।

• “बृहतीवामदेव्ये”—इति आ० ब्रा० ३, ९, ८ । तदोत्तरमिदम् ।

† “भरद्वाजस्य वदत्”—इति आ० ब्रा० ६, २, ८ ।

३२ ४२ ५

औहोवा । स्रञ्ज्वरार्वा२३४ । ताः । उहुवा६हाउ ।

५

वा । ह्रस् ॥ २७ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा०४८२ पृष्ठे दृष्टव्यम् । २७

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने प्रथमस्यार्द्धप्रपाठकः ॥

॥ हरिः ॐ ॥

२ २ १

२ १

३२ १

२२ ४ ५

* इयाश्चोइ । ३ । इन्द्रन्नरो । नेश्मधि । ताह्वन्ताइ ।

२ १२

२ १

२ ४ ५

२२ १२

२ १

यत्पारियाः । युनज । ताइधियस्ताः । शूरोनृषा । ताश्श्रव ।

२ ३ ४२ ५

२२ १२

२ १२

२२ ३ ४ ५

३ २

संश्रकामाइ । आगोमताइ । ब्रजेभ । जातुवन्नाः । इया

१

३२

१

३

३२ २

३ १ १

श्चोइ । २ । इयाश्चोरे । यारश्चौहोवा । ई २ ३

१ १

४ ५ ॥ १ ॥

३२ २२ ३२

२ १

२ १

२२ ४ ५

† औहोइया । ३ । इन्द्रन्नरो । नेश्मधि । ताह्वन्ता

२ १२

२ १

२ ४ ५

२२ १२

२

इ । यत्पारियाः । युनज । ताइधियस्ताः । शूरोनृषा । ता

र १ २ १ २ २२ ४ १ २ १ २ १ २
 हाउ । चारी । सार्जानोअत्योनस । त्वभीस्त्वभीत्वभीः ।

१२ २२ २ ४ ४ २ १ २ १ २ १ २
 हाउ । ३ । औहोवाएहियाहाउ । वार्था । पाजाए

२ २ २ १ २ १ २ १ २ २ २ २
 सिक्काणुषेनदी । पुवापुवा । पुवा । हाउ । ३ । औहो

२ २ २ २ ३ १ १ १ १
 वाएहिया३हाउ । वा३ । ई२३४५ ॥ ४ ॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० १८५ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ४

२२ २ ४ १ २ १ २
 * हाउ । ३ । पूवइन्द्रायवृहाताइ । हाताइ । २ ।

१२ २ १ २ १ २ २२
 हाउ । ३ । मरुतोब्रह्मअर्चिता । चाता । २ । हाउ ।

२ २ १ २ १ २ २२
 ३ । वृत्रह्नतिवृत्रहाशतक्रातूः । क्रातूः । २ । हाउ

२२ १ २ १ २ २२
 ३ । वज्रोणशतपर्वाणा । र्वाणा । २ । हाउ । ३ ।

२ १ १ १ १
 वा३ । इट्टइडा२३४५ ॥ ५ ॥

२२ २ २ २२ १ २ २
 † हाउ । ३ । सन्त्वानोनवुः । ३ । अनोनवुः । ३ ।

२२ १ २२ २ २ १ २ १
 मरुतः । ३ । विश्वस्मात् । ३ । पूवइन्द्रायवृहाताइ । हा-

* “मरुतामर्कौ द्वौ”—इति आ० ब्रा० ३, २, १० ।

† “संक्षोभो घोत्तरः”—इति आ० ब्रा० ३, २, १० । मरुतामित्येव ।

^२ ताई । ^{२ २} २ । ^{१ २} मस्तोब्रह्मअर्चिता । ^{१ २} चाता । ^२ २ । ^२ वृत्रं ह
^२ नतिवृत्रहाशतक्रातूः । ^{१ २} १ । ^{२ २} २ । ^{१ २} वज्रं णशवपर्वाणा ।
^{१ २} २ । ^{२ २} २ । ^{१ २ २} सन्वानोनवुः । ^{१ २ २} अनोनवुः ।
^{२ २} ३ । ^{१ २} ३ । ^{२ २} विश्वास्मात् । ^{२ २} २ । ^{२ २} वाइश्वस्मा २३४
^{५ २ २} औहोवा । ^{३ १ १ १ १} ई २ ३४५ ॥ ६ ॥

अनयोर्ब्याख्यानम्—१भा० ५३२ पृष्ठे दृष्टव्यम् । ५, ६

^१ * होहोवा । ^२ ई । ^१ ईया । ^२ ३ । ^{२ २ २} अग्निमूर्द्धादीश्वाःकाश्
^२ कूरत् । ^२ पतिःपृथिवीश्याआश्या रम् । ^{१ २} अपां रेतां सीश
^१ जाइन्वाशती र । ^१ होहोवा । ^२ ई । ^१ ईया । ^२ होहोवा ।
^१ ई । ^१ ई । ^३ यार३४ । ^{५ २ २} औहोवा । ^{२ २} ए । ^{२ १ २ २ २ २} अग्निमूर्द्धाभव
^१ द्विवः ॥ ७ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १३५ पृष्ठे दृष्टव्यम् । ७

^{१ २} होवा । ^{१ २} ईया । ^{१ २ २} और३होआ३ । ^{४ ५} आयाम् । ^{१२} पूषा
^{३ २ ३} र । ^५ रधिर्भा३३४गाः । ^{४ ५} सोमाः । ^१ पुनार । ^{१२ २ ३} नोअर्षा३३
^५ ४ती । ^{४ ५} पातीः । ^१ विश्वार । ^{३ २ ३} स्यभूमा३३४नाः । ^५ वाया ।
^१ ख्यद्रोर । ^{१ २ १ २} दसीऊर३३भाइ । ^५ होवा । ^{१ २} ईया । ^१ और३
^{२ २} होआ३४ । ^{५ २ २} औहोवा । ^{४ १ १ १ १} ईर३४५ ॥ ८ ॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० १५५ पृष्ठे दृश्यम् । ८

८, १०, ११ सामानि—२४६, २४७, २४८ पृष्ठेषु मुद्रितानि ।

^१ पातीरः । ^{१ २ १} ३ । ^१ दिवआ । ^{१ १} पातीरः । ^{१ १} ३ । अन्तरि
^{२ १} क्षस्या । ^१ पातीरः । ^{१ २ २} ३ । ^१ पार्थिव । ^१ स्या । ^१ पातीरः । ^१ ३ ।
^{२ १ २ २} अपामोषधी । ^{२ २} नाम् । ^१ पातीरः । ^१ ३ । ^{१ २ २ १} विश्वस्यभूत ।
^१ स्या । ^१ पातीरः । ^१ पातीर३ः । ^{१ ३} पारता३३४ । ^{१ २ २} औहोवा ।
^{२ २ १} ए । ^{२ १} पतिर्दिवः । ^{२ २} ए । ^{१ २ १} पतिरन्तरिक्षस्य । ^{२ २} ए । ^{१ २ १ २} पतिःपार्थि

८. "प्रजापतेषाकः"—इति आ० ब्रा० ३, २, १० ।

१०. "अक्षप्रीवाक्ष"—इति आ० ब्रा० ३, २, १० ।

२ २२ १ २ १२ २ २२ २ २२ १ २ १ २ २ १
 वस्य । ए । पतिरपामोषधीनाम् । ए । पतिर्विश्वस्यभूत
 २२ १ २ २ १ १ १ १
 स्य । ए । सुवर्ज्यातीर३४५ः ॥ १२ ॥

अस्य मूलं न ऋक्, अपि तु स्तोमः, सचैषः—

१ २२ ३ २ ३ १ २ १ २२ ३
 पतिः । दिव । अन्तरिक्षम् । स्य । पार्थिवस्य । अ
 २ १ २२ १ २२ ३ १ २२
 पाम् । औषधीनाम् । औष । धीनाम् । विश्वस्य ।
 ३ १ २ १ २ १ २२ १ २२
 भूतस्य । आयुः । चक्षुः । ज्योतिः ॥ १ ॥ ६ ॥ १२ ॥

१३ साम २भा० २४९ पृष्ठे मुद्रितम् ।

१ १ २ ५ २ १ १ २
 * इय । होइ । इयइयईश्या । इय । होइ । इय
 ५ २ १ १ २ ५ २ २ १ १
 इयईश्या । इय । होइ । इयइयईश्या । इन्द्रनरो ।
 २ १ २२ ३ ४ ५ २ १२ २ १ २ १ २
 ने३मधि । ताह्वन्ताइ । यत्पारियाः । युनज । ता
 ३ ४ ५ २ २ १ २ १ २ ३ ४ ५
 इधियस्ताः । शूरोनृषा । ताश्श्रव । सश्वकामाइ ।
 २ २ १ २ १ २ २ ३ ४ ५ १ १
 आगोमताइ । ब्रजेभ । जातुवन्नाः । इय । होइ ।

२ ५ २ १ १ १ १ ३
इयइयईश्या । २ । इयहोइ । इयइय । ई२ । यार३४ ।

५२ २ ३ १ १ १ १
औहोवा । ई२३४५ ॥ १४ ॥

१ १ २ ५ २ २ १
* उव । होइ । उवउवऊइवा । ३ । इन्द्रनरो ।

२ १ २२ ३ ४ ५ २ १ २ १ २ ३ ४
ने३मधि । ताह्वन्ताइ । यत्पारियाः । युनज । ताइधिय

५ २२ १ २ १ २ ३ ४ ५ २ २ २
स्ताः । प्रूरोनृषा । ताइश्रव । संश्रकामाइ । आगो

२ १ २ २ ३ ४ ५ १ १ २
मताइ । ब्रजेभ । जातुवन्नाः । उव । होइ । उवउ

५ २ १ १ २ १ १ १
वऊइवा । २ । उव । होइ । उवउव । ऊ२ । वार३४ ।

५२ २ ३ १ १ १ १
औहोवा । ई२३४५ ॥ १५ ॥

अनयोर्वाख्यानम्— १भा० ६४९ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १४, १५

२२ २२ ३ ४ ५ २ २ २
† हाउ । ३ । आज्यदोहम् । ३ । मूर्द्धानन्दायि ।

२ १ २ ३ ४ ५ २ २ २ २ २ २
वाइअर । तिम्पृथिव्याः । वैश्वानराम् । ऋतत्रा । जात

* “अक्षपुष्ये द्वे”—इति आ० ब्रा० १, २, १० । तत्र द्वितीयमिदम् ।

† “वैश्वानरस्य वीष्णाज्यदोहायाज्यदोहामि वा”—इति आ० ब्रा० १, २, ११ । तत्र प्रथममिदम् । ज्येष्ठसामाज्यदोहमिति वैदिकसङ्केतः ।

^{४ ५} मग्नीम् । ^{२ १} कविं^२सम्ना । ^{२ १} जाश्मति । ^{२ ३ ४ ५} थिञ्जनानाम् ।
^{२ २ १} आसन्नःपा । ^{२ १} त्राश्ञ्जन । ^{२ ३ ४ ५} यन्तदेवाः । ^{२ २} हाउ । ^{२ २ ३} ३ । ^{४ ५} आज्य
^{४ ५} दोहम् । ^{२ २ ३ ४} २ । ^५ आज्यदो^{२ २}पुहाउ । ^{२ २ १ २} वा । ए । ^{२ २ १ २} आज्यदोह
^{२ २} म् । ए । ^{२ २ १ ३ १ १ १ १} आज्यदोहार^{२ ३}४५म् ॥ १६ ॥

^{२ २} * हाउ । ^{२ २} ३ । ^{१ २} ऊम् । ^{२ २ १ २} चिदोहम् । ^{२ २ १ २} ३ । ^{२ २ १ २} मूर्द्धानन्दा
^{२ १} इ । ^{२ १} दाश्अर । ^{२ २ ४ ५} तिम्पृथिव्याः । ^{२ २ १ २} वैश्वानराम् । ^{२ १ २} ऋतआ ।
^{२ २ ४ ५} जातमग्नीम् । ^{२ १} कविं^२सम्ना । ^{२ १} जाश्मति । ^{२ २ ४ ५} थिञ्जनानाम् ।
^{२ २} आसन्नःपा । ^{२ १} त्राश्ञ्जन । ^{२ ३ ४ ५} यन्तदेवाः । ^{२ २} हाउ । ^{२ २} ३ । ^{२ २} ह्रमचि
^{१ २} दोहम् । ^{२ १ २} चिदोहम् । ^{२ ५ २} चिदोश्हाउ । ^२ वाइ । ^{३ १ १} ईरइ
^{१ १} ४५ ॥ १७ ॥

^{२ २} † हाउ । ^{१ २} ३ । ^{२ २ १ २} च्योहम् । ^{२ २ १ २} ३ । ^२ मूर्द्धानन्दाइ । ^२ वाइ

• ई-निघन माज्यदोह मिति वैदिक-सङ्केतः ।

† ऋत-निघन माज्यदोह मिति च वैदिक-सङ्केतः ।

१ २ ३ ४ ५ २२ २२ २ १ २ २ ३ ४ ५
 अर । तिम्पृथिव्याः । वश्वानराम् । ऋतत्रा । जातमग्नी
 २ १ २ १ २ ३ ४ ५ २२
 म् । कविष्मम्ना । जाश्मति । थिञ्जनानाम् । आ
 १ १ १ २ ३ ४ ५ २२ १
 सन्नःपा । त्राश्चन । यन्तदेवाः । हाउ । ३ । च्यो
 २ १ २ २ १ २ १
 हम् । २ । च्योश्चाउ । वाश् । एश् । ऋतम् ॥ १८ ॥

एतेषां व्याख्यानं—१भा० २०५ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १६-१८

२२ १२ २ २ १ २ २ १ २ १ ३
 * सुरूपकानुमूतये । ३ । सुदुघामिवगोदुहे । जुह्रम
 २ २२ १ २ २ २ १ २
 साइ । द्याविद्यवाइ । २ । द्याविद्यवाश्शउ । वाश्श ।
 १ १ १
 उम् । उम् । उम् ॥ १९ ॥

अस्य व्याख्यानम्— १भा० ३६६ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १९

२२ १ २ १ १
 † हाउ । ३ । आयि । ही । ३ । आयि । ३ । इया
 २ २ १ २ १ २ ३ ४ ५ २ १ २
 हाउ । ३ । पिवासोमाम् । इन्द्र । मन्दतुत्वा । यन्ते-

* “बद्रस्य त्रय ऋषभा रैवती वैराजः शाङ्कर इति”—इति आ० ब्रा० २,९,११ ।
 तत्रेदं रैवतऋषभम् ।

† वैराजऋषभ मिदं द्वितीयम् ।

^{१ १} सुषा । वा३हरि । ^{२ ३ ४ ५} अश्वअद्रीः । ^{२२ १ २} सोतुर्वाह । ^{१ १} भ्या३सुय ।
^{२२ ३ ४ ५} तोनअर्वा । ^{१२} हाउ । ३ । ^{१ २} आयिही । ३ । ^१ आयि । ३ ।
^{१ २} इयाहाउ । २ । ^{१ ५ २} इया३हाउ । ^२ वा३ । ^{३ १ १ १ १} ई२३४पू ॥ २० ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ८१५ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ९०

^२ * ओ३१म् । ३ । ^{१२ २२ २२ २२ १ १} स्वादीरेइत्थाएविषूएवतआ । शं
^{१२} योः । २ । ^{१ २ २ २ २ २ २ १ २ १} मधोरेपिवाएन्तिगोएरियआ । ह्विः । २ ।
^{२ २ २ २ २ २ २ २ २} य्नआएन्द्रेणाएसयाएवरिया । ^{२ ५} सुवः । २ । ^{१ २ २ २} वृष्णाएमदा
^{२ २ २ २ २ १ १ २ २ २ २ २ २ २} एन्तिशोएभथा । आ । ^२ ज्योतिः । २ । ^{१ २ २ २ २ २ २ २ २ २} वस्त्रीरेअनूएस्वराए
^{२ १} जियमा । ^{२ ५} ओ३१म् । २ । ^२ ओ३१२३४ । ^{५ १} वा । इट्इडा
^{१ १ १ १} २३४पू ॥ २१ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ८२३ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ९१

^{२ २ २} † एपुरोजिती । ^{२ २ १ २ २} वोअन्धसःसुतायमादया रईत्नवा

• शाकुर ऋषभमिति तृतीयम् ।

† “इन्द्रस्य वधोऽतीषद्वाः अथापरं रौद्रः”—इति आ० ब्रा० १, २, ११ ।

१ १ २ १ २ १ २ १ २ १
यि । इडा । ऊच्चा । तेजातमारन्धसाः । अथा ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २
दायिवी । सङ्गुमिया रददायि । अथा । ऊग्रम् । श

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २
र्ममहा रयि । अवाः । अथा । अपश्चान् अथा इष्टार

२ १ २ २ २ १ १ २ १ २
ना । सखायोदीर्घजारश्चोयि । क्वायमाश् उवारश् । इट्

१ १ १ १
इडारश् ४५ ॥ २२ ॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० इपृष्ठं द्रष्टव्यम् । १२

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २
* एत्रासा । जिवकारथ्ये यथारजाउ । इडा । आ

२ २ १ १ १ १ २ १ २ २ १ २
सा । व्युष्पुर्मदारया । अथा । धाया । मनोतापृथ

२ १ १ १ २ १ २ १ २ १
मामनारयिषा । इडा । आप्तू । दक्षोगिरारइष्टाः ।

१ १ २ १ २ २ १ २ १ २ १
अथा । दाशा । स्वसारोअधिसानो रअव्यायि । इडा ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
श्यादनो । नयोनिमारसदात् । अथा । मार्जा । तिव

२ १ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
क्लि सद्नेषुवारक्काश् उ । वारश् । इट् इडारश् ४५ ॥ २३ ॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० २४पृष्ठं द्रष्टव्यम् । १३

^{१ १} * ए^१आ^१मी । ^{२ १} न^१व^१न्त^१आ^१रे । ^{१ १} द्रु^१ह^१आ^१३^११^१उ^१वा^१रे । ^१ त
^{१ २} र^१त्स^१म^१न्दी^१धा^१व^१ति । ^{१ २} प्रा^१य^१म् । ^{२ १} इ^१न्द्र^१स्य^१का^१रे । ^{१ २} मि^१य^१मा^१३^१
^{१ २ २ १ २} उ^१वा^१रे । ^{१ २} धा^१रा^१सु^१त^१स्या^१न्ध^१सः । ^{१ २} वा^१त्स^१म् । ^{२ १ २} न^१पूर्^१व^१आ^१रे ।
^{१ २} यु^१नि^१या^१३^११^१उ^१वा^१रे । ^१ त^१र^१त्स^१म^१न्दी^१धा^१व^१ति । ^{१ २} जा^१त^१म् । ^१ रि
^१ ह^१न्ति^१मा^१रे । ^{१ २} त^१र^१आ^१३^११^१उ^१वा^१रे^३ । ^{१ १ १ १ १} इ^१ट्^१इ^१डा^१रे^३४^१५ ॥ २४ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ४८ पृष्ठे दृश्यम् । २४

^{३ २} † हा^१ह । ^{१ ३} हौ^१वा^१ओ^१२^३४^१वा । ^५ ३ । ^{२ २} ए । ^{२ ३ २ १ २ १ २} औ^१हौ^१हौ^१वा
^२ हा^१उ । ^२ वा । ^{१ २ २} ई^१डा । ^{२ १ २ २ १} ध^१र्ता^१दि^१वः^२प^१व^१ते^१कृ^१त्व्यो^१र^१सः । ^{१ २} ई
^२ डा । ^२ २ । ^{१ २ २ २ २ २ २} द^१त्तो^१दे^१वा^१ना^१म^१नु^१मा^१द्यो^१नु^१भिः । ^{१ २ २} ई^१डा । ^२ २ । ^१ ह
^{२ २ १ २} रिः^१ह^१जा^१नो^१अ^१त्यो^१न^१स^१त्व^१भिः । ^{२ २ २} ई^१डा । ^{२ २ २ २ २ २} वृ^१था^१पा^१जा^१सि

* “इन्द्रस्य वधोऽतिषङ्गाः अथापरं ००,००, पार्श्वान्यो वैश्वदेवो वा”—इति आ०
 ब्रा० ३,२,११ ।

† “प्राजापत्याश्चत्वारः पदस्त्रोभा गौतमा वा वैश्वामित्रा वैन्द्राद्या वा”—इति आ०
 ब्रा० ३,२,११ । अष्टेडपदस्त्रोभ मिद् प्रथम मिति वैदिकसङ्केतः ।

२ १२ २ ३२ १ ३ ५ २२
 कृणुषेनदीषुवा१ । हाह । हौवा^१ओर३४वा । ३ । ए ।

१२ २ ३२ २ १ १२२
 औहौहोवाहाउ । वा । ईडा ॥ २५ ॥

२२ १ ३ ५ २२ १२ २ ३२
 * हाउ । ३ । हौवाओर३४वा । ए । औहौहोवा

२ २ १२२ २ १ २२ १२ २ ३२ १ २ १
 हाउ । वा । धर्त्तादिवःपवा । ईडा । तेकृत्वोरसः ।

१२ २ १ २ २२ १२ २ २ २२ १ १ १२ २ १
 ईडा । दक्षोदेवानामनुमाद्योनृभिः । ईडा । हरिः

२ २ १ २ १२ २ २२ १ १ १२ २ १२ २ १
 ह्यजानआ । ईडा । त्योनसत्वभिः । ईडा । वृथापा-

२ २ २ १२ १ २२ २ ३ ५
 जा^२सिक्कृणुषेनदीषुवा१ । हाउ । ३ । हौवाओर३४वा ।

२२ १२ २ ३ २२ २ २ १२ २
 ए । औहौहोवाहाउ । वा । ईडा ॥ २६ ॥

१ १२ १२ १२ १ २२ १२ २ ३२ १
 + ओहौहोवा^२ । ओवा^२ । ए । औहौहोवाहाउ ।

२ २ १२ २ १ २२ १२ २ २२ १ २२ १ २ १२ २
 वा । धर्त्तादिवःपवा । ईडा । तेकृत्वोरसः । दक्षोदे

१२ २ २२ १२ २ २ १२ १ २ १ २ २ १ २
 वानामा । ईडा । नुमाद्योनृभिः । हरिःह्यजानआ ।

० षड्विडपदस्रोम मिदं द्वितीय मिति वैदिकसङ्केतः ।

† चतुर्विडपदस्रोम मिदं तृतीय मिति वैदिकसङ्केतः ।

१२२ २२१ २ १२२१२२ २२ १२२ १
ईडा । त्योनसत्वभिः । वृथापाजासिक्नु । ईडा । औ
२२१२ १२ २२ १२२ २२२ २ २
हौहोवा२ । ओवा२ । ए । औहौहोवाहाउ । वा । णु
२ १२ २
षेनदीषुवा१ ॥ २७ ॥

२ २२ ४ ५ २२ १२ २ २२२ २
* आऔहोवाहाइ । ए । औहौहोवाहाउ । वा ।

१ १२ १ १ २ २१ २ १२ १२
धर्त्ता । दी२ । वःप । वा । तेकृतव्यः । रसः । दक्षो
२२१२२ २ १२२२ १ २ १२२ १ २ २२१२
देवानामनुमाद्योनृभिः । ईडा । हरिः । सा । जानोअ ।
२२१ १ २ १२२१२२ २ २ १२ २
त्योन । सत्वभिः । वृथापाजासिक्नुणुषेनदीषुवा१ ।
२ २२ ४ ५ २२ १२ २ २२२ २
आऔहोवाहाइ । ए । औहौहोवाहाउ । वा ।
१२२
ईडा ॥ २८ ॥

एतेषां व्याख्यानम्—२भा०१८४पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २५—२८

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने प्रथमः प्रपाठकः ॥

॥ चरिः ॐ ॥

* अभाइमाहे । ३ । चर्षणीधृतम्नघवानाश्मूक्याश्या
 २म् । इन्द्रङ्गिरोवृहतीरभ्याश्नूषाशता २ । वावृधानं
 २ १ २ २ १ १ १ २ २
 पुरुहत्सुश्वाक्ताश्वभी २ः । अमर्त्यञ्जरमाणन्दीश्वाइ
 २ १ २ १ १ २ ३
 दाश्वे २ । अभाइमाहे । २ । अभाश्इ । मा २ । हा
 १ २ २ १ २ १ १ १ १
 २३४ । औहोवा । सर्पसुवार२३४पुः ॥ १ ॥

† अभिप्रमञ्चीश्राइमाहे । ३ । चर्षणीधृतम्नघवा
 १ २ २ २ २ १ १
 नाश्मूक्याश्या २म् । इन्द्रङ्गिरोवृहतीरभ्याश्नूषाशता २ ।
 २ २ २ १ २ २ २ २
 वावृधानम्युरुहत्सुश्वाक्ताश्वभी २ः । अमर्त्यञ्जरमाण
 १ २ २ १ २
 न्दीश्वाइदाश्वे २ । अभिप्रमञ्चीश्राइमाहे । २ । अ-

* “दश संसर्पाणि महासर्पाणि सर्पसामानि वा । अथापरमर्गश्च (सर्पमिति शेषः) । * * * अथापरवाधवाणि चत्वारि (तत्र प्रथममिदम्)” — इति आ० ब्रा० ३, १, १२ ।

† “पृथिव्याश्च (सर्पमिति शेषः) । * * * अथापरं वाधवाणि चत्वारि (तत्र द्वितीयमिदम्)” — इति आ० ब्रा० ३, १, १२ ।

भिप्रम^१्हीशरार^१इ । मार^१ । हार^०इ४ । औहोवा ।
^{५२२}

१ १ १ १ १ १ १
 प्रसर्पसुवार^१इ४५ः ॥ २ ॥

* हाउ^{२५}इवा । चर्षणी^२धृत^२मघवान^२मुक्थ्यम् । हाउ^{२५}
 इवा । इन्द्र^१ङ्गिरोवृ^२हतीर^२भ्यनू^२षत । हाउ^{२५}इवा । वावृ^२धा
 नम्यु^२रुह^२त^२सुवृ^२क्तिभिः । हाउ^{२५}इवा । अमर्त्य^१ञ्जर^२माण
 न्दिवे^१दिवे । हाउ^{२५}इवा । उत्सर्प^१सुवार^२इ४५ः ॥ ३ ॥

एतेषां व्याख्यान—१भा० ७६८ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १—३

† हाउ^{२५}इवा । सुवः^१स^२सर्प^२न्तः । तवेदि^१न्द्रावम^२वसु ।
 हाउ^{२५}इवा । सुवः^१स^२सर्प^२न्तः । त्वम्यु^१घसिम^२ध्यमम् ।
 हाउ^{२५}इवा । सुवः^१स^२सर्प^२न्तः । सत्रावि^१श्वस्यपर^२मस्यराजसि ।
 हाउ^{२५}इवा । सुवः^१स^२सर्प^२न्तः । नकि^१ष्ठागोषु^२वृण्वते । हाउ-

* “वायोश्च”—इति आ० ब्रा० ३, २, १२ । सर्पमिति शेषः । किञ्च “अथापर
 वाभ्रवाणि चत्वारि”—इति आ० ब्रा० ३, २, १२ । तत्र तृतीयमिदम् ।

† “अन्तरिक्षस्य”—इति आ० ब्रा० ३, २, १२ । सर्पमिति शेषः । किञ्च “अथा-
 परं वाभ्रवाणि चत्वारि”—इति आ० ब्रा० ३, २, १२ । तत्र चतुर्थमिदं मा

१ २ १ २ २२ १ २१ २ १ २२ २
 इवा । सुवःसुसर्पन्तः । ए । सर्पतप्रसर्पतसुवर्गमेमते-
 १
 वयम् ॥ ४ ॥

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 * सुवःसुसार्पसुसर्पा २ । २ । सुवःसुसार्पसम् ।
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 सार । पार३४ । औहोवा । तवेदिन्द्रावमवसु ।
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 त्वम्युध्यसिमध्यमम् । सत्राविश्वस्यपरमस्यराजसि । नक्त्-
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 द्वागोषुवृण्वते । सुवःसुसार्पसुसर्पा २ । २ । सुवःसु-
 ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 सार्पसम् । सार । पार३४ । औहोवा । ए३ । सुव-
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 र्गमेमार३४५ ॥ ५ ॥

अनयोर्थाख्यानम्—१भा० ५५०पृष्ठे दृश्यम् । ४,५

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 † सुपायप्रष्ट । पा । इहा । ईश्या । एवन्तिः । अभि-
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 प्रियाणिपवतेचाश्नोहाश्रुता २ः । नामानियक्कोअधियेषू-

* “आदित्यस्य च”—इति आ० ब्रा० ३,२,१२ । सर्पमिति शेषः । किञ्च “अ-
 यापरं” * * * पावसानानि चत्वारि । तत्र प्रथममिदम् ।

† “दिवस्य”—इति आ० ब्रा० ३, २, १२ । सर्पमिति शेषः । किञ्च “अयापरं
 * * * पावसानानि चत्वारि”—इति आ० ब्रा० ३, २, १२ । तत्र द्वितीयमिदम् ।

^{१ १} श्वाङ्घ्री^२ता^२इ । ^{२२ २} आह्वर्यस्य^२वृह^२तोवृ^२श्चाता^१धी^२ । ^२ रथं
^{१ २} विष्वं च मरु^२हृदी^२श्चा^२क्षा^१णा^२ः । ^{२२ १} सृपाय^१प्रसृ । पा ।
^{२२ १ २} इहा । ^२ ई^२या । ^२ । ^{२२ १} सृपाय^१प्रसृ । पा । ^{३ २} इहा । ^{१ १} ई^२ ।
^३ या^२३४ । ^{५ २ २} औ^२हो^२वा । ए । ^{२२ १ २२} सृपाय^१प्र^२सृपाय । ^२ । ए ।
^{२२ १ २२ ३ १ १ १ १} सृपाय^१प्र^२सृपाया^२३४^५ ॥ ६ ॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० १०३ पृष्ठे दृश्यम् । ६

७,८ सामनी २भा० २५१-२५२ षष्ठयोर्मुद्रितौ ।

^{२२ २ २} * स्वा^२दी^२रि^२त्या^२वि^२षू^२वता^२ए^२हा^२उ । ^{२२} म^२धोः^२पि^२वन्ति^२गौ^२रि-
^{२ १ २} या^२ए^२हा^२उ । ^{२२ २} या^२इ^२न्द्रे^२ण^२स^२या^२व^२रा^२ए^२हा^२उ । ^{२ २} वृ^२ष्णा^२म^२द^२न्ति^२शो-
^{२ १ २} भ^२या^२ए^२हा^२उ । ^{२ २} व^२स्वी^२र^२नु^२स्व^२रा^२जी^२या^२मे^२श्चा^२उ । ^{२ २} वा । ए ।
^{१ २ १ २ १} दि^२शः^२प्र^२दि^२शः^२क । ^{१ १} पा^२ । ^३ ता^२३४ । ^{५ २ २} औ^२हो^२वा । ^{२ २} ए ।
^{१ २ २ २ १ २ २ २ १ १ १ १ १} राज^२ङ्ग^२मे^२म^२स्व^२रा^२ज^२ङ्ग^२मे^२मा^२३४^५ ॥ ८ ॥

* “भाण्डवे द्वे”—इति आ० ब्रा० २,२,१२ । किञ्च “अथापरं ● ● ● “दिशां संसर्पे द्वे”—इति आ० ब्रा० ३,२,१२ ।

२२२ २ २ २ १ २ २२ २
 स्वादोरित्थाविषूवताओहाउ । मधोःपिबन्तिगौ-
 २ १ २ २२ २ २ २ १ २ २२
 रियाओहाउ । याइन्द्रेणसयावराओहाउ । वृष्णा-
 २ २ १ २ २२ २ २ २
 मदन्तिशोभथाओहाउ । वस्वीरनुस्वराजियामोइहाउ ।
 २ २२ २ १२ २ १२ १ १ २ ४२२
 वा । ए । उद्दिशोविदिशःक । पार । तार३४ । औहोवा ।
 २२ २१२ २ २ १२ २२३ ११११
 ए । विराजङ्गमेमस्वराजङ्गमेमार३४५ ॥ १० ॥

अनयोर्ब्याख्यानम्—१भा० ८३३ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ८,१०

२२२ २ २ २ २१ १
 * औहोइत्वमिन्द्रपृतूर्तिषू३ए । अभाइवाइश्वाः । आ-
 २ २ ४ १ २ २ १ २
 सिस्पार३४र्धाः । आशस्तिहाजनितावृ । त्रतूर३रसाइ ।
 १ २२ ३२२ १ १२ २
 तुवा३३न्तूर्यातरौहो३ । ऊम्मार । ध्यारती३५हाइ ॥ ११ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ६२४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ११

१ २ २२ १ १ १ १
 † एवाणमा । हात्असिह्वा३रिया । इडा । वृ ।
 २ १ २ १ २ २१ १
 हाउवा । आया । वाडा । दित्यमहात्असाइ ।

* “त्रिषधिच्च”—इति आ० ब्रा० २, २, १२ ।

† “यज्ञस्यारथे च”—इति आ० ब्रा० २, २, १२ ।

१ १ २ १ २ १ २ २२ १२
 इडा । हरिः । हाउवा । आथा । माहः । तेसतोमहि-
 २ १ १ १ २ १ २
 मापना रेइष्ठमा । इडा । मतिः । हाउवा । आथा ।
 १ २ २२१ १ १ ११११
 माङ्गा । देवमहात् रेअसाइ । इडा२३४५ ॥ १२ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ५६८ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १२

१३ साम २भा० २५३ पृष्ठे मद्रितम् ।

१२ २ १२ २ १२ २
 * हाङ्गम् । ३ । योवा । ३ । योवाहाइ । ३ ।
 १२२ १ २१ २२ १२२ १ २ २ १२ १२ २२ १२२
 यएकइद्विदयते । एकत्समैरयद्वधे । वसुमर्त्तायदागुषे ।
 १२२ १२२ १२ १२२२२ १ २ १२२२१२२ १
 एकत्समैरयन्महे । ईशानोअप्रतिष्कृतः । एकोवृषावि-
 २ २ १२ २१ १२ २ १२ २ १२ २
 राजति । इन्द्रोअङ्ग । हाङ्गम् । ३ । योवा । ३ । योवा-
 २२ १२ ५ २ २ ०११११
 हाइ । २ । योवाश्हाउ । वा३ । ई२३४५ ॥ १४ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ७६९ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १४

१ २ १ १२ २ २२ २२ १२ २
 † होवाहाइ । योनः । होवाहाइ । ३ । औहोवा-

* “एकवृषञ्ज” —इति आ० ब्रा० २, २, १३ ।

† “विदयच्च” —इति आ० ब्रा० ३, २, १३ ।

२ १ २ १ २ १ २ १ २ २
 चाइ । ३ । इदामे । इदामे । पुराण । होवाचाइ । ३ ।
 २२ २२ २ २ १ २ १ २ १ २ २ २ २
 औहोवाचाइ । ३ । पुवाण । स्यत्राण । निनाण । होवाचाइ ।
 २ १ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ २
 ३ । औहोवाचाइ । ३ । यतामे । उवाण । स्तुषाण । होवा-
 २ २ २ २ २ २ १ २ १ २
 चाइ । ३ । औहोवाचाइ । ३ । सखाण । यत्राण ।
 १ २ १ २ १ २ २ २ २ २ २ २
 द्रमूण । तथाण । होवाचाइ । ३ । औहोवाचाइ । २ ।
 २ २ २ २ २ २ १ २ १ १ २ १ १
 औहोवाचाइ । वा ३ । हस्वृहन्नमार३४५ः ॥ १५ ॥

अस्य व्याख्यानम् खण्डम् । १५

२ २ २ २ १ २ २ २ २ २
 * चाउ । ३ । ऊवेविराजत्स्वराजम् । ३ । हाओवा ।
 २ १ २ २ १ ५ २ २ १
 ३ । हाओवा २३४वा । हाओवा २३४वा । चाउवा । मह
 २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 त्नामअजीजने । अभ्रातृव्योअनात्वम् । महद्द्रमजी-
 २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 जने । अनापिरिन्द्रजनुषासनाद । सभ्रात्व्यमजीजने ।
 २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 युधेदापित्वमिच्छसे । चाउ । ३ । ऊवेविराजत्स्वराजम् ।

२१ ३२ २ १ १ ५ २
३। हाओवा । ३। हाओर३४वा । २। हाउवा३ ।

२ २ १२ ३ १ १२ १
ए३। अभिमूरसीर३४पू ॥ १६ ॥

अस्य व्याख्यानम् १भा० ८१६ पृष्ठं द्रष्टव्यम् । १६

१ १ २२ १ १ २ १२ ५ २
* हाउरेवा । तीर्नाः । इहा । सधमादार । हा

१ ५ २ १ १ २ १
३१उवार३ । ई३४डा । इन्द्रा२इसन्तू । इहा । तुवि

२ ५ २ २ ५ १ २ १
वाजारः । हा३१उवार३ । ई३४डा । चुमा२तोया ।

१ २ १ २ ५ १ २ ५
इहा । भिर्मदेमा२ । हा३१उवार३ । ई३४डा ॥ १७ ।

१ २ १ १ २२ २ १ १
† रा । वता२इः । नाः । इहा । औहौहो । इडा ।

२ २२ १ १ २२ २ १ १ २
सधा२ । मादाइ । इहा । औहौहो । इडा । इन्द्रा२इ ।

२ १ १ २२ २ १ १ २ २२ १
सन्तू । इहा । औहौहो । इडा । तुवा२इ । वाजाः ।

१ २२ २ १ १ २ २२ १ १
इहा । औहौहो । इडा । चुमा२ । तोया । इहा ।

* , † “ रैवते हे ”—इति षा० ब्रा० ३, २, १६ ।

१२ २ १ १ २ १२ १ १२ २ १
 औहौहो । इडा । भिर्मा२ । देमा । इहा । औहौहो ।

१ १२ १ २२ १ २२ १ १ १ १ १
 इडा । एरा । एवु । एरे२३४५ ॥ १८ ॥

अनयोर्वाख्यानम्—१भा० २५३ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १७, १८

९१ साम—२भा० २५४ पृष्ठे सुद्धितम् ।

१ २ २ १२ २ २ २ २ २ २
 * एआया । रुचाहरिस्स्यापुनानोविश्वाद्देषांसित-

१ १ १ १ २ २ १ २ १ २
 रतिसयू२ग्वभाइः । इडा । हूरोनसयूश्वभाभिः । धारा ।

१ १ १ १ २ १ १
 पृष्ठस्यरो२चताइ । इडा । धारा । पृष्ठस्यरो२चताइ ।

१ १ २ २ १ १ १ १ २ २
 अथा । धारा । पृष्ठस्यरो२चताइ । इडा । पुनानो

२ २ २ २ १ २ २ २ २ ४ ५
 अरुषो१हा३रीः । विश्वायद्रूपापरिया । मिया३ । काभीः ।

२ १ २ २ १ १ २ १ १ १
 सप्तास्येभिरा२३हो । काभिरा३१उवार३ । इट्इडा २ ३

१ १
 ४५ ॥ २० ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ९२५ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १०

२ २ २ २ १ २ २ २ २ २
 † आभित्वापूरनोनुमोवा । आदुग्धाइवधेनवईशान

* “नित्यवत्साच” —इति आ० प्रा० ३, २, १३ ।

† “वसिष्ठस्य च रथनारम्” —इति आ० प्रा० ३, २, १३ ।

१ २ १ २ १ ४
 मस्यजगतः । सुवा२३ईशाम् । आइशानमा२३इन्द्रा ३ ।

१ २ ४२ ५ ५ १
 तास्यू२३४षा । औवा६ । हाउवा । अस् ॥ २१ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ४८० पष्ठे द्रष्टव्यम् । २१

३ २ १ २ ३ २ १ २ २२ १
 * अयंवायाउ । २ । अयंवायाउ । त्वामिद्धाइ ।

२२ १२ २२ २ २२ १२ २२ १२
 हावामहाइ । ३ । सातौवाजा । स्याकारवाः । ३ ।

२२ १ २२ १ २२ १ २२ १२
 त्वांवृत्राइ । शूइन्द्रसात् । पातिन्नराः । ३ । त्वाङ्काष्ठा ।

२२ १ २ २ १ २ ३ २ १
 ह्यअर्वताः । ३ । अयंवायाउ । २ । अयम् । वार ।

३ ५२ २ २ २ २ २ २ २ २
 यार३४ । औहोवा । ए । त्रिवृतंप्रवृतम् । २ । ए । त्रि

१ २ १ १ १ १
 वृतंप्रवृता२३४५म् ॥ २२ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ४८९ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २२

१ २ ३ १ २ ३ २ ३
 आक्रन्दयकुरुघोषमहान्तथ्

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
 हरीइन्द्रस्याभियोजयाशू ।

३ १ २ ३ २ ३ २
 मर्माविधन्दतामन्योअन्यथ्

* "अमदग्रेष सप्तहम्"—इति आ० भा० ३, २, २३ ।

३ १ २ ६ २ ६ १ २
शल्यात्मापततुश्लोकमच्छ ।

२७ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
प्रयच्चक्रमराव्णैसनताअभ्यवर्त्तयत् ।

२७ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
ज्योगित्तिस्रओहातैशयातैकेशवच्छिरः ॥ २३ ॥

इयसृक् । गानप्रत्येऽस्याः पाठकारणं व्याख्यानञ्च नृग्यम् । २२

२ ३ ३ २ १ २ २ ६ १ २
आ । क्रन्दय । कुरू । घोषम् । महान्तम् ।

२ ३ २ १ २ १ २ २ ३ २ ३ ६ १ २
हरीइति । इन्द्रस्य । अभि । योजय । आशूइति ।

३ १ २ २ ३ १ २ २ ३ ३ २
मर्माविधम् । मर्म । विधम् । ददताम् । अन्यः ।

३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
अन् । यः । अन्यम् । अन् । यम् । शल्यात्मा । शल्य ।

३ ३ ३ २ २ १ २ २ २ २ ३ २
आत्मा । पततु । श्लोकम् । अच्छ । प्र । यत् । चक्रम् ।

१ २ २ २ ३ ३ १ २ ३ १ २ ३
अराव्णै । अ । राव्णै । सनतै । अभ्यवर्त्तयत् । अभि ।

१ २ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ २
अवर्त्तयत् । ज्योक् । इत् । तिस्रः । ओहातै । शया

१ २ २ १ २ २
तै । केशवत् । शिरः ॥ २४ ॥

* आत्तन्दयोवा । कुरुषोषमहा२ । आन्ता२म् ।

१ २ २ २ १ २ २ १ २ २
हरीन्द्रस्याभियोजया२ । आशू२ । मर्माविधन्ददता

१ २ २ २ २
मन्यो२ । आन्या२म् । शल्यात्मापततुश्लोकमा२३ ।

२ १ ३ ५ २ १
आ२ । च्छा२३४ । औहोवा । अस् ॥ २५ ॥

२ २ १ १ १ १
+ हाउ । ३ । अस् । ३ । फट् । ३ । मृस् । ३ । हस् ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २
३ । प्राय२त् । चक्र२म् । आरा२ । आव्णा२इ । सान२ ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २
ताअ२ । भ्याव२ । ताय२त् । जीयो२क् । इत्ती२ ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २
स्वाओ२ । हातै२ । शायार । तैको२ । शार२त् ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २
शाइ२रः । हाउ । ३ । अस् । ३ । फट् । ३ । मृस् । ३ ।

* “पञ्च पविमन्ति महासामानि (तत्र प्रथम मिदम्) शर्वस्य प्रथमोत्तमे (तत्र प्रथम मिदम्) * * * अथापरमग्ने ह्ररसीद्दे (तत्राप्याय मिदम्)”—इति आ० ब्रा० ३, २, १३ ।

† “पञ्च पविमन्ति महासामानि (तत्र द्वितीय मिदम्) * * * रुद्रस्य चीणि (तत्राय मिदम्) * * * अग्ने ह्ररसीद्दे (तत्र द्वितीय मिदम्)”—इति आ० ब्रा० ३, २, १३ ।

१ २ ५ ५ २ २ २ २ २ २
 हस् । २ । चारु३४ । औहोवा । एअस् । एफट् ।

२२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 एमृस् । एहस् । ईरु३४५ ॥ २६ ॥

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 * अभ्याभूः । ३ । प्रायरत् । चक्ररम् । आरारत् ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 आवणारइ । ३ । सानर । ताअर । भ्यावर । तायर

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 त् । ३ । जीयोरक् । इत्तीर । स्वाओर । ह्यतैर । ३ ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 शायार । तैकेर । शावरत् । शाइररः । ३ । अभ्याभूः ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 २ । अ । भ्यार । भूरु३४ । औहोवा । हस्प्रहस्प्रइ

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 चक्षुर३४५ः ॥ २७ ॥

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 † हाउ । ३ । क्षुरोहरोहरोहरः । ३ । वृश्चप्रवृश्च

● “पञ्च पविमन्ति सहासामानि (तत्र तृतीय मिदम्) * * * रुद्रस्य त्रीणि (तत्र द्वितीय मिदम्) * * * क्षुरस्य चरसी द्वे (तत्र प्रथम मिदम्)”—इति आ० ब्रा० ३, ९, १३ ।

† “पञ्च पविमन्ति सामानि (तत्र चतुर्थ मिदम्) * * * रुद्रस्य त्रीणि (तत्र तृतीय मिदम्) * * * क्षुरस्य चरसी द्वे (तत्र द्वितीय मिदम्)”—इति आ० ब्रा० ९, ९, १३ ।

^{१ २ १५ १ २ १ २ २२ २ १ २२}
 प्रुक्चिन्धि । ३ । हाउ । ३ । वा । प्रयच्चक्रमराव्णे । सनता
^{१ २ १२ २ १ २ २२ २ १ २ २ २ २ १}
 अभ्यवर्त्तयत् । ज्योगित्तिस्त्रओहातै । श्रयातैकेश्वक्किरः ।
^{२२ २ १ २ २ २ २ १ २ १}
 हाउ । ३ । क्षुरोहरोहरोहरः । ३ । वृश्चप्रवृश्चप्रुक्कि
^{२ १५ २२ २ १ २ २ १ २}
 न्धी । ३ । हाउ । ३ । वा । ए । वृश्चप्रवृश्चप्रुक्किन्धी । २ ।
^{२२ २ १ २ १ ३ १ १ १ १}
 ए । वृश्चप्रवृश्चप्रुक्किन्धी २३४५ ॥ २८ ॥

तस्या एवर्त्तः सामानीमानि चलादि । एषां सायणादि-कृतं व्याख्यानम् नोपलभ्यते ।
 १५—२८

^{२२ १ २ २ १ २ २ २ १ २ २ २ २ २ १}
 * हाउ । ३ । वयोवृहदतः हविर्भद्राः स्वधाः स्वयः
^{२ १ २ १ २ २ २ १ १ १ १}
 स्कृण्वइषमूर्जः रजः सुवः । ऊम् । ३ । हो । ३ । हः । २ ।
^{३ ५ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २}
 हः २३४ । औहोवा । अभित्वाशूरनोनुमोहस् । अदुग्धा
^{२ १ २ १ २ २ २ १ २ १ १ २ २ २ २}
 इवधेनवोहस् । ईशानमस्यजगतः खट्वः शः हस् । ईशान
^{१ २ २ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २}
 मिन्द्रतस्यषोहस् । हाउ । ३ । वयोवृहदतः हविर्भद्राः

* "पञ्च पविस्मन्ति सहासामानि (तत्र पञ्चम मिदम्) शर्वस्य प्रथमोत्तमे (तत्रोत्तम
 मिदम्) * * * मृत्योर्हरः * * * लोकानां शान्तिहृत्तमम्"—इति आ० ब्रा०
 ३, १, १३ ।

२१२ २१ २१२१२२ १ १ १
 स्वधात्स्वयत्स्कुण्ड्विषमूर्जत्प्रजःसुवः । ऊम् । ३ । हो ।

१ ४ ५२ २ २२ १२
 ३ । हत् । २ । हत्२३४ । औहोवा । ए । वाक् ।

२२ १२ २२ १ २२ २१ २२ १२ २२ २१
 ए । इडा । ए । सुवः । ए । बृहत् । ए । भाः । ए । अर्क

२ २२ १२ १
 मर्चतदेवावृधत्हस् ॥ २८ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ४८० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २८

१ २ २ १ १ ३२ १११ २२
 * होवा३हा३ । आ२इ । हिया३४५ । हाउ । ३ ।

२२ २२ २ २२ २ २ २ ५ २ ५२ २
 एहियाहाउ । ३ । एहियाहाउ । एहिया३४ । औहोवा ।

२१ २ २ २२ १ १ २ १ १ १
 इहपूजामिहरयित्तराणोहस् । होवा३हा३ । आ२

३२ १११ २२ २ २ २ २
 इ । हिया३४५ । हाउ । ३ । एहियाहाउ । ३ ।

२ २२ ० ३ ५ १ २ १ १ १
 कयानश्वाइ । त्रआ२भूर३४वात् । होवा३हा३ । आ२

२ ३ १११ २२ २ २ २ २ २ २ २
 इ । हिया३४५ । हाउ । ३ । एहियाहाउ । एहिया

२ २ २ ५२ २ २ २ १ २ २ २ २ २ २
 हाउ । एहिया३४ । औहोवा । रायस्पोषायसुकृताय

१२ २२१ १ २ १ ३ २ १११ २२
 भूयसेहस् । होवा३हा३ । आ२इ । हिया३४५ । हा

१२२२ २ २२१ २१ १ २ २
 उ । ३ । एहियाहाउ । ३ । जताइसदा । वाङ्गःसार३४

५ १ २ १ ३ २ १११ २२
 खा । होवा३हा३ । आ२इ । हिया३४५ । ३ । हाउ । ३ ।

१२२२ २ १२२२ २ २२ २ ५२ २
 एहियाहाउ । एहियाहाउ । एहिया३४ । औहोवा ।

१२ २२१ २१२ १ १ २ २ १ ३
 आगन्वाममिदम्बृहद्वस् । होवा३हा३ । आ२इ । हि

२ १११ २२ १२२ २ २ २२
 या३४५ । हाउ । ३ । एहियाहाउ । ३ । कयाशचाइ ।

३ ५ १२ १ ३ २ २२ १११
 छयारवार३४र्त्ता । होवा३हा३ । आ२इ । हिया३४५ ।

२२ १२२ २२ १२२ २ २२ २
 हाउ । ३ । एहियाहाउ । एहियाहाउ । एहिया३४ ।

५२ २ २२ २२१ २१२ १ १ २ २ १
 औहोवा । इद्वाममिदम्बृहद्वस् । होवा३हा३ । आ

१ २ १११ २२ १२२ २ २ २२
 २इ । हिया३४५ । हाउ । ३ । एहियाहाउ । ३ । कया

० ३ ५ १ २ २ १
 शचाइ । छयारवार३४र्त्ता । होवा३हा३ । आ२इ ।

३ २१११ २२ १२२ २ १२२ २२
 हिया३४५ । हाउ । ३ । एहियाहाउ । एहियाहाउ ।

१२ २ ५२ २ २२ १२ २ १ २ १ २ २ १ १ १ २
 एहिया३४ । औहोवा । चराचरायवृहत्तइदं वाममिदम्
 च्छस् ॥ ३० ॥

अस्य व्याख्यानम्—१ भा० ३८४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ३०

१२ २ २ २ २ २२ १ २ २ ३२
 * होइयाहोइयाहोइया३४३पिब । मन्स्वाहाउ । औ
 २ २ १ २ २ २ २ १ २ २ २
 जोहाउ । सहोहाउ । बल्लुहाउ । इन्द्रोहाउ । व
 २ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २
 योहाउ । बृहद्वाउ । ऋतुहाउ । स्वर्हाउ । ज्योतिर्हाउ ।
 २ २ १ २ २ २ २ १ २ २ २ २
 दा३धे । हाउहाउहाउ । औहो१इ । ३ । पिवासोमाम् ।
 १ २ १ २ २ १ २ २ २ २ २ २
 इन्द्रमा । दतुवा । ३ । हाउ । २ । हाउ । औहो१इ । ३ ।
 २ १ २ २ १ २ १ २ २ १ २ २ २ २
 पिवासोमाम् । इन्द्रमा । दतुवा । ३ । हाउ२हाउ । औहो१
 २ १ २ २ १ २ १ २ २ २ २
 इ । ३ । पिवासोमाम् । इन्द्रमा । दतुवा । ३ । मन्स्वा
 २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ १ २
 हाउ । औजोहाउ । सहोहाउ । बल्लुहाउ । इन्द्रो
 २ १ २ २ २ २ २ २ २ २
 हाउ । वयोहाउ । बृहद्वाउ । ऋतुहाउ । स्वर्हाउ ।

* "इन्द्रस्य महावैराजं वसिष्ठस्य वा"—इति आ० भा० २,२,१३ ।

^{२२} ^२ ^२ ^२ ^{२२} ^२ ^{३२} ^२
ज्योतिर्हाउ । दा३धे । हाउ । २ । हाउ । औहो१इ । ३ ।
^{२१२} ^{२५} ^१ ^२ ^{१२} ^५ ^{१२} ^{१२}
यन्तेसुषा । वाहरिया । श्वाद्गी२ः । २ । श्वाद्गिः । हाउ ।
^२ ^{३२} ^३ ^{२१२} ^{२५} ^१ ^२ ^{१२}
२ । हाउ । औहो१इ । ३ । यन्तेसुषा । वाहरिया । श्वा
^५ ^{१२} ^१ ^२ ^२ ^{२२} ^२ ^२ ^२ ^२
द्गी२ः । २ । श्वाद्गिः । मत्स्वाहाउ । औजोहाउ । सहो
^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२
हाउ । बल्हाउ । इन्द्रोहाउ । वयोहाउ । बृह
^२ ^१ ^२ ^{२२} ^{२२} ^२ ^२
हाउ । ऋन्हाउ । स्वर्हाउ । ज्योतिर्हाउ । दा३धे ।
^{२२} ^२ ^{३२} ^२ ^{२२} ^{१२} ^२ ^१
हाउ । २ । हाउ । औहो१इ । ३ । सोतुर्वाह । भ्यासु
^२ ^{१२} ^२ ^५ ^{१२} ^२ ^२ ^२ ^{३२} ^२
यतो । नार्वा२ । २ । नार्वा । हाउ । २ । हाउ । औहो
^{२२} ^{१२} ^२ ^२ ^१ ^२ ^२ ^{१२} ^५ ^{१२}
१इ । ३ । सोतुर्वाह । भ्यासुयतो । नार्वा२ । २ । ना
^२ ^१ ^{२२} ^१ ^२ ^२ ^१ ^{२२} ^१ ^२
र्वा । सधमे । २ । साधा३माइ । ऋतमे । २ । आर्त्ता३
^२ ^१ ^२ ^१ ^५ ^२
माइ । इयाहाउ । २ । इयपिबमत्स्वा३ । हाउवा३ ।
२११११
ई२३४५ ॥ ३१ ॥

* हाउ । ३ । प्रियहोइ । ३ । प्रियमोइ । ३ । अग्न

आयाहोश्वाइताश्याइ । गृणानोह्वयाइदाताश्याइ ।

निहोतासत्सीश्वाहोइषीरइ । हाउ । ३ । प्रियहोइ ।

३ । प्रियमोइ । २ । प्रियारम् । आरइ । ३ । औहोवा ।

ए । प्रियम् । ३ । ए । ब्राह्मणानांयन्मनस्तन्मयिब्राह्म

णानाम् । ए । पशूनांयन्मनस्तन्मयिपशूनाम् । ए । योषि

तांयन्मनस्तन्मयियोषिताइइ४५म् ॥ ३२ ॥

अथ व्याख्यानम्—१भा० ८४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ३२

वीहायवाइ । ३ । वीहायवाइ । कयानश्वाइ ।

त्रआरभूइइ४वात् । जताइसदा । वाह्वःसारइइखा ।

कयाश । चाइ । ष्यारवारइइर्त्ता । वीहायवाइ । ३ ।

* “अग्रे अप्रियम्”—इति आ० ब्रा० ३,२,११ ।

† “सर्षसास कसमाषं वा”—इति आ० ब्रा० २,७,१३ ।

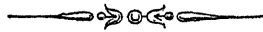
२८ १८ १ १ १ ५८ ८ २८ १ २ १ ८
 वीहा । यार । वा३३४ । औहीवा । ए । संयमन्नव्याय
 २ १ २ १२ १८ २ १८ २ २ १ ८ १८ १ १ १
 मन्वियमन्नसमायमन् । यकेचोदरमर्पिणस्तेभ्योनमा २ ३
 १ १
 ४ पुः ॥ ३३ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ३८४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ३३

३४ साम २भा० ५७-५८ पृष्ठये, मुद्रितम् ।

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने द्वितीयस्यार्द्धः प्रपाठकः ॥

॥ इति अर्क^१-नाम प्रथमं पर्व समाप्तम् ॥

॥ हरिः ॐ ॥

२८ १८ १८ २ १
 * हाउ । ३ । आयुः । ३ । सात्वम् । ३ । इन्द्र
 २ १ २८ ३ ४ ५ २ १८ २ १
 नरो । नेत्रमधि । ताह्वन्ताइ । यत्पारियाः । युनज ।
 २५ ४ ४ ५ २८ १८ २ १ २ ३ ४ ८ ५
 ताइधियस्ताः । प्रूरोनृषा । ताइश्रव । सश्रुकामाइ ।
 २८ १८ २ १८ २८ ३ ४ ५ २८ १८
 आगोमताइ । ब्रजेभ । जातुवन्नाः । हाउ । ३ । आ

* “वसिष्ठस्य प्राणापानौ द्वौ”—इति आ० ब्रा० ३,२,१४ ।

युः । ३ । सात्यम् । २ । सत्या३४ । औहोवा । ई२
 १११
 ३४५ ॥ १ ॥

हाउ । ३ । अनोद्विय । ३ । मनदोहम् । ३ ।

इन्द्रन्नरो । ने३मधि । ताह्वन्ताइ । यत्पारियाः ।

युनज । ताइधियस्ताः । ष्टूरीनृषा । ता३श्रव । सञ्च

कामाइ । आगोमताइ । व्रजेभ । जातुवन्नाः । हाउ ।

३ । अनोद्विय । ३ । मनदोहम् । ३ । मना२३दोहा

३४ । औहोवा । ई२३४५ ॥ २ ॥

* हाउ । ३ । एन्यौ । ३ । एन्याहाउ । ३ । इन्द्र

न्नरो । ने३मधि । ताह्वन्ताइ । यत्पारियाः । युनज ।

ताइधियन्ताः । ष्टूरीनृषा । ता३श्रव । सञ्चकामाइ ।

आगोमताइ । व्रजेभ । जातुवन्नाः । हाउ । ३ ।

१२२ १२२ २ १२ २ २
 एन्यौ । ३ । एन्याहाउ । २ । एन्याश्हाउ । वा३ ।

३११११
 ई२३४५ ॥ ३ ॥

२२ १२ २ २२ २ १२ १२
 हाउ । ३ । आहोएन्यौ । ३ । आहोरेएन्याउ ।

२ १ २ १ २२ ३ ४ ५ २ २२
 ३ । इन्द्रन्नरो । नेश्मधि । ताह्वन्ताइ । यत्पारियाः ।

२ १ २ ३ ४ ५ २२ १२ २ १ २ ३
 युनज । ताइधियस्ताः । शूरोनृषा । ताश्श्रव । सश्च

४२ ५ २२ १२ २ १२ २२ २ ४ ५ २२
 कामाइ । आगोमताइ । व्रजेभ । जातुवन्नाः । हाउ ।

१२ २ २२ २ १२ १२ १२
 ३ । आहोएन्यौ । ३ । आहोरेएन्याउ । २ । आहोरे

१२ २ ३११११
 एन्याश् । हाउवा३ । ई२३४५ ॥ ४ ॥

२२ १ २ २२ २ १
 * हाउ । ३ । ह् ह् ह् ह् ह् ह् ह् । ३ । हाउ । ३ । इन्द्र

२ १ २२ ३ ४ ५ २ २२ २ १
 न्नरो । नेश्मधि । ताह्वन्ताइ । यत्पारियाः । युनज ।

२ ३ ४ ५ २२ १२ २ १ २ ३ ४ २ ५
 ताइधियस्ताः । शूरोनृषा । ताश्श्रव । सश्चकामाइ ।

२२१२ २१२ २२३ ४ ५ २२ १
आगोमताइ। ब्रजेभ। जातुवन्नाः। हाउ। ३। ह्‌ह्‌ह्‌

२ २५ २ ३११११
ह्‌ह्‌ह्‌। ३। हाउ। ३। वा३। ई२३४५॥ ५॥

२२ १ १ २ २२
हाउ। ३। इहा। ह्‌ह्‌ह्‌ह्‌ह्‌। ३। हाउ। ३।

२ १ २ १ २२ ४ ४ ५ २१२
इन्द्रन्नरो। ने३मधि। ताह्वन्ताइ। यत्पारियाः।

२१ २ ३ ४ ५ २२१२ २ १ २३
युनज। ताइधियस्ताः। शूरीनृषा। ता३श्रव। सश्र

४२ ५ २२ १२ २ १२ २२ ३ ४ ५ २५
कामाइ। आगोमताइ। ब्रजेभ। जातुवन्नाः। हाउ।

२ ३११११
३। वा३। ई२३४५॥ ६॥

१ २ २ २ २ २ १ ५ १
* हावीन्द्राम्। नरोनेमधिताह्व। वा२१। ता२इ।

१ १२ २ १ १ १
यात्पा२। र्पायुनजतेधि। या२१। ता२ः। शूरी२। नृ

२ २ १ ५ १ १ १
षाताश्रवसश्र। का२१। मा२इ। आगी२। मतिव्र

२ २ १ १ १ १ ५ २ २
जेभजातु। वा२३। आ२। ना२३४। औहोवा।

३११११
ई२३४५॥ ७॥

* "इन्द्राणा उल्लजराधुणो द्वे"—इति आ० ब्रा० ३,२,१४ ।

^१ उवा । ^{१ २} ओवा । २ । ^१ उवा । ^{१ ३} ओवा ३ । ^{४ ५} आइन्द्राम् ।
^{१ २ २} नरोनेमधिताहवारश्न्ताश्ई । ^२ यात्पा । ^{४ ५} र्यायुनजतेधि
^२ याश्श्स्ताः । ^{४ ५} शूरो । ^{१ २ २} नृषाताश्रवसश्चकारश्माश्इ । ^२ आ
^५ गो । ^{१ २} मतिव्रजेभजातुवारश्नाः । ^२ उवा । ^{१ २} ओवा । २ ।
^१ उवा । ^१ ओ २ । ^३ वारश्श । ^{५ २ २} औहोवा । ^{३ १ १ १ १} ईरश्श ५ ॥ ८ ॥

एतेषां व्याख्यानम्—१भा० ६४२ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १—८ ।

^{२ २ २} * होवाइ । २ । ^{२ २ २} होवाश्हाइ । ^{१ २ ४ २ २} उपत्वाजाश्माश्यो
^{३ ५ २ २ २} गिरः । ^{२ २ ३} होवाइ । २ । ^{२ २ ४ २} होवाश्हाइ । ^{२ २ ४ २} देदिशतीश्र्हाश्वि
^{२ ५ २ २ २} ष्कृत । ^{२ २ २} होवाइ । २ । ^{२ २ २ ४} होवाश्हाइ । ^{२ २ ४} वायोरनीश्काश्
^{२ ३ ५ २ २ २} अस्थिरन् । ^{२ २ २} होवाइ । २ । ^{२ २ ४ २ २} होवाश्हाश्श । ^{५ २ २} औहोवा ।
^{३ १ १ १ १} ईरश्श ५ ॥ ८ ॥

^{२ २ २} ओवा । २ । ^{२ २ २} ओवाश्हाइ । ^{४ २ ३ ५} उपत्वाजाश्माश्योगिरः

२२ २ २२ २ २२ ४ १ ३ ५ २२
 ओवा । २ । ओवाश्चाइ । देदिशतीश्र्हाश्विष्कृतः । ओ
 २ २२ २ २२ २ ४ १ ३ ५ २२
 वा । २ । ओवाश्चाइ । वायोरनीश्काश्चस्थिरन् । ओ
 २ २२ २ ५२ २ १ १ १ १ १
 वा । २ । ओवाश्चाश्च । औहोवा । ई२३४५ ॥ १० ॥

अनयोर्ब्याख्यानम्—१भा० ११३ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ९, १०

२२ २ २२ २ २ १२ २ २२ २
 * हाउधामयत् । हाहाउधामधामायत् । हाहाउ
 २ १२ २ २ २ २ १ ३ ५ २
 बृहद्भामधामायत् । बृहदिन्द्रा । यगारयाश्चता । मरु
 २ १ ३ ५ २२ २ १
 तोवृ । चहारन्तारश्चमाम् । येनज्योतिरजनयन् । ऋ
 १ ३ ४ २२ २ २ १ ३ ५ २२
 तारवारश्चर्हाः । देवन्देवा । यजारगृरश्चवी । हाउ
 २ २२ २ २ २२ २ २२ २ २ १२
 धामयत् । हाहाउधामधामायत् । हाहाउबृहद्भामधा ।
 १ ३ ४ ५२ २ २ १ १ १ १ १
 मार । यारश्च । औहोवा । ए३ । भर्गारश्चपुः ॥ ११ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ५३४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ११

२२ २ २ २ २ २ २
 † हाउ । ३ । यशोहाउ । ३ । वर्चोहाउ । ३ ।

● “भर्गेशसी ह्ये”—इति आ० प्रा० १, १, १५ । तदाद्य सिद्धम् भर्गम् ।

† द्वितीयश्चैतद् यशसं साम (आ० प्रा० ३, १, १५) ।

^{१ २ १} आस्मिन्हाई । २ । ^{१ २} आस्मिन्हा३१उ । ^१ वा२ । ^{१ २ २} तवेदिन्द्रा

^{१ २} वमंवसु । ^{१ २} त्वम्युष्यसिमध्यमम् । ^{२ १ २} सत्राविश्वस्यपरमस्यरा

^{१ २ १ २ २} जसि । ^{२ २ २} नक्तिद्वागोषुवृण्वते । ^{२ २ २} हाउ । ३ । ^{२ २ २} यशोहाउ । ३ ।

^{२ २ २} वर्चोहाउ । ३ । ^{१ २ १} आस्मिन्हाई । २ । ^{१ २} आस्मिन्हा३१उवा२ ।

^{१ २} आयुर्विश्वायुर्विश्वविष्वमायुरशीमच्चिप्रजान्त्वष्टरधिनिधेक्षसो

^{२ १ २ २ २} शतंजीवेमशरदोवयन्ते२३४५ ॥ १२ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ५५० पृष्ठे दृश्यम् । १२

^{२ २ २ २} * काथमानोवनातुवाम् । ^{१ २ २} यन्मातृरजगानाशपा२ः ।

^१ औ२ । ^१ हौ२ । ^१ ऊवाइ । ^{२ ३ ५} औ३होर३४वा । ^{१ २ २} नतत्तेअग्ने

^२ प्रमृषेनिवार्त्ता१ना२म् । ^१ औ२ । ^१ हौ२ । ^१ ऊवाइ । ^१ औ

^३ ३होर३४पुवा । ^{५ १ २ २} यद्दूरेसन्निहामूश्वा२ः । ^१ औ२ । ^१ हौ

^१ २ । ^{२ ३} ऊवाइ । ^{२ २ २ २ २ २} औ३होर३४पुवाइपुई । ए । ^{२ २ २} राजस्वराजा

^{१ १ १ १} २३४५ ॥ १३ ॥

^{२२ १२} औहोवा२ । २ । ^{२२ १ ३} औ । हो२ । वा२३४ । ^{४२ २} औहोवा ।
^{१२ २२ २ १२} कायमानोवनात्वम् । ^{१ २२ १२ २ १} यन्मातृरजगन्नपः । ^{१ २ २ २} नतत्तेअग्ने
^{१ २ २ १ १} प्रमृषेनिवर्त्तनम् । ^{१ २ २ १ २ २ २} यद्दूरेसन्निद्धाभुवः । ^{२ २ १२} औहोवा२ । २ ।
^{१२ १ ३} औ । हो२ । वा२३४ । ^{४२ २ २२ २ १२} औहोवा । ए । विराजत्स्वराजा
^{१ १ १ १} २३४५म् ॥ १४ ॥

अनयोः व्याख्यानम्—१भा० १८० पृष्ठे दृष्टव्यम् । १३, १४ ।

^{२२} * हाउ । ३ । ^{१ २ २ १ २} प्रसोमदेवाश्वाइताश्या२३ई । ^{२२} हाउ ।
^{१ २ १ २} ३ । सिन्धुर्नपिष्ये ३आर्णा१सा२३ । ^{२२} हाउ । ३ । ^{१ २} अश्वोः
^{२ २ १ २} पयसामदिरोनाश्जागृ१वी२३ः । ^{२२} हाउ । ३ । ^{१ २ २} अक्काकोश
^{१ २ २ १} म्माश्धूश्चू१ता२३म् । ^{२ २ १ २ १} हाउ३ । वा । ^{१ २ १} घर्मःप्रवृत्तस्तन्वास
^{२ २ २ १ १ १ १} मानुधेवृधेसुवा२३४५ः ॥ १५ ॥

^{१ २ २} औहोश्वा । ३ । ^{१ २ २} ईश्या । ३ । ^१ आइहो२ । ३ । ^१ प्र

^२ ^{२१} ^१ ^३ ^५ ^२ ^{१२} ^३
 सोमदेववा^२इता^२३४याइ । सिन्धुर्नपि । ष्ये^१आ^२र्षा^३२३४
^२ ^२ ^२ ^१ ^३ ^५ ^२
 सा । अ^२र्षोःपयसामदिरः । नजा^२र्गृ^३२३४वीः । अ
^२ ^२ ^१ ^२ ^५ ^१ ^२ ^१
 च्छाकोशम् । मधू^२श्चू^२३४ताम् । औ^१हो^२श्वा । ३ । ई^३
^२ ^१ ^१ ^१ ^२
 या । ३ । आ^२इ^३दी^२२ । आ^२इ^३दी^२३ । आ^२इ^३ । द्वा^२३४ ।
^{५२२} ^{२१} ^१ ^{१२} ^{२२२} ^{१२} ^{११११}
 औ^२हो^३वा । घर्मःप्रवृ^२क्तस्तन्वासमानशेमहेसुवा^२३४पुः॥१६॥

अनयोर्बोध्यानम्—२भा० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १५, १६

^{१२२} ^१ ^५ ^{२१} ^२ ^{११} ^२ ^१
 * अयम्पूषा^२ओ^३२३४वा । रयिर्भगः । रयिर्भागा^३ओ
^५ ^३ ^५ ^{२२} ^१ ^२ ^१ ^५ ^{२२} ^१
 २३४वा । चार^२३४क्षूः । सोमःपुना^३ओ^२३४वा । नोअ
^२ ^{२२१} ^२ ^{२२} ^१ ^२ ^१ ^५ ^२ ^५
 र्षति । नोअर्षति । नोअर्षा^३ता^३ओ^२३४वा । सू^२३४वाः ।
^{२१} ^२ ^१ ^५ ^{२१२} ^२ ^{२१२} ^२ ^१
 पतिर्विश्वा^३ओ^२३४वा । स्यभूमनः । स्यभूमाना^३ओ^२३४
^५ ^३ ^५ ^{२१} ^२ ^१ ^५ ^{११२} ^{२२}
 वा । ज्यो^२३४तीः । वियथ्यद्रो^३ओ^२३४वा । दसीउभे ।
^{२१२} ^२ ^१ ^५ ^३ ^५
 दसीजभा^३ओ^२३४वा । चार^२३४क्षूः ॥ १७ ॥

* “प्रजापतेस्त्रीणि चक्षुषि”—इति षा० ब्रा० ३, २, १५ ।

२ १ १ ३ ५ २ २ २ १ २ २ १
अयम् । पू०षार३४औ०होवा । रयिर्भगः । रयिः ।

१ १ ३ ५ २ २ १ २ २ १ २ २ १
भा०रगा२३४औ०होवा । सोमःपुनानो०अर्षति । नो०अ ।

१ १ ३ ५ २ २ १ २ २ १ २ २ १
षार०ता२३४औ०होवा । पतिर्विश्वस्यभूमनः । स्यभू । मा०

३ ५ २ २ १ २ १ २ २ १ २ २ १
ना०२३४औ०होवा । व्यख्यद्रोदसीउभे । दसी । ऊ०भा

५ २ २ ३ ५ ३ २ २ १ १ ३
२३४औ०होवा । चार३४चूः । औ०हो३१इ । औ०र०हो२३

५ ३ ५ २ २ १ ३ ५ ३
४वा । सू०र३४वाः । औ०हो३१इ । औ०र०हो२३४वा । ज्यो

५ ३ २ १ ३ ५ ३ ५
२३४तीः । औ०हो३१इ । औ०र०हो२३४वा । चार३४चूः ॥१८॥

२ २ २ १ १ १
एअयम्पूषारयिर्भगाः । सोमःपुना । इहा । नो

१ १ १ २ २ २ १
२अर्षा । इडा । ताइपतिर्विश्वस्यभूश्मा०रुनाः । वियख्य

२ १ १ २ १ १ १ १ १
द्रोदसार३४होइ । ऊभआ३१उवा२३ । इट्इडार३४५ ॥१९॥

एषां व्याख्यानम् - २भा० १५५ पृष्ठे दृश्यम् । १७-१८

विंशत्यादि सामवचं २भा० २६२-२६३ पृष्ठयोर्मुद्रितम् । २०-२२

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने द्वितीयः प्रपाठकः ॥

॥ हरिः ॐ ॥

* हाउयच्छक्रासी । पारावार३प्रती । ई४य । इया

२३४ । इयाहाइ । याद१र्वा२३४वा । ताइवृत्रार३४

५ हा३न् । ई४य । इया२३४ । इयाहाउ । आत३स्वा

५ २ ३ ५ २ ३ ५ ३
२३४गी । भाइद्युगार३४दि । द्राके३गार२३४इभीः । ई

५ ३ ४ ५ २ ३ ५ २
४य । इया२३४ । इयाहाउ । सूता१वा३२३४आ । वा

१ ५ ५ ३ ४
इवा३सार३४ती । ई४य । इया२३४ । इया५हाउ ।

५ १ २ १
वा । अश्वमिष्टये३हस् ॥ १ ॥

३ ५ ६ ११११ ४ ५ ४
ई४य । इया२३४५ । (एवन्तिः) । इयाहाउ । या

५ १ २ ४ ५ ३५ ४ ५ १ २ ४
च्छा । क्रा । सी३पा३रावती । यादा । र्वा । वा३ता

२ ३५ ४ ५ १ १ २२ ४ २२ ६
इवृत्रहन् । आताः । त्वा । गीर्भिद्युगदी३न्द्रा३कोशि

५ ४५ १ २ ४ २२ ६ ५ ६ ५ ३
भिः । सूता । वा३ । आ३वी३वासति । ई३य । इ

१ १ १ १ ४ ५ १ २
 या२३४५ । (त्रिः) । इयापुद्दाउ । वा । अश्वदिष्टये

१
 इहस् ॥ २ ॥

अनघोर्याख्यानम्—१ भा० ५४७ षष्ठे द्रष्टव्यम् । १,१

२ १ २ १ २
 * आ । भौनव । तत्रा२१३ । द्रुह्त्रा३१उवार३ ।

३ ५ २ १ १ १ २
 ई२३४डा । प्रा । यमिन्द्र । स्यका२१२ । मियमा३१उवा

३ ५ २ १ २ १ १
 र३ । ई२३४डा । वा । त्स्नपू । व३आ२१२ । युनि

२ ३ ५ २ १ १
 या३१उवार३ । ई२३४डा । जा । त्रिह् । तिमा२

१ २ १ १ १ १ १
 १२ । तरत्रा३१उवार३ । इट् । इडार३४५ ॥ ३ ॥

३ १ २ २ ३ ५ १
 अभौनव । तत्रा३१उवार३ । द्रूर३४हाः । ह्यौइ ।

१ १ २ ३ ५ १ १ १ २
 ह्यौ । वाहा३१उवार३ । ई२३४डा । प्रियमिन्द्र । स्य

३ ५ १ १ १ १ २ २
 का३१उवार३ । मीर३४याम् । ह्यौइ । ह्यौ । वाहा३

३ ५ १ १ २ १ १
 १उवार३ । ई२३४डा । वत्स्नपू । व३आ३१उवा२३ ।

१ ५ १ १ २ ३
 यूर३४नी । ह्यौइ । ह्यौ । वाहा३१उवार३ । ई२३४

५ २२ १ २ ३ ४
 डा । जात॒रिह । तिमा॑श्उवा॒र३ । ता॒र३४राः ।
 १ १ २२ १ ११११
 होइ । हो । वाहा॑श्उवा॒र३ । इट्इडा॒र३४पू ॥ ४ ॥

अनघोर्वाख्यानम्—२भा० १६४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ४

२ २ २ १ २ २२ २ १
 * यदिन्द्र॑शासो॒अत्रा॑ताम् । च्यावया॑सदा॒रसा॑र३स्प
 २ १ २ १ १ २ १ १
 राइ । आ॒र३स्सा । कम । शु॒म्माघा॑श्वा॒र३न् । पू॒रु२
 ३ ५ २ १ २ २२ ४२ ५ १ २
 स्पृ॒र३४हाम् । वसा॑व्याआ॒र३४ । औ॒होवा । धा॒र३इवा
 १ १ ३ ५२ २ २ ११११
 ३ । हा॒र३वा॒र३४औ॒होवा । या॒र३४पू ॥ ५ ॥

२ ४ २ ४ ५ २२ १ २
 यापूदिन्द्र । शा॒र३सो॒अत्रा॑ताम् । च्यावया॑सा
 २ १ २ ३ २ ५ २ २ १ २
 २ । दसा॑स्या॒र३र३इ । उवा॑र३ । औ॒इवा । अ॒स्माका
 २ १ २ ३ २ १ २ २ १
 शमा॑र३ । शु॒म्माघा॑श्वा॒र३न् । उवा॑र३ । औ॒इवा । पु॒रु
 २ २ १ २ ३ २ १ २ ४
 स्पृ॒श३हाम् । वसा॑व्या॒श्या॒र३ । उवा॑र३ । औ॒इवा॒र३ । धि
 ५ ४ ५
 वोवा । हा॒प्रयो॑ईहाइ ॥ ६ ॥

अनघोर्वाख्यानम्—१भा० ६०४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ६

२२ २ २ २ २२ २२ ३२ २२ १
 * हाउहाउहाउ । औहा । २ । औहाइ । इया
 २ १ २ ३२ २ १ १
 हाउ । २ । इयाहाउ । औहोइ । ३ । भूवत् । इडा ।
 २२ १ २२ १ १ १ २ १
 स्वादिष्ठया । मादिष्ठया । जनत् । इडा । पवस्वसो ।
 २२ १२ १ १ २ २ १ २२ १
 माधारया । वृधत् । इडा । इन्द्रायपा । तावाइसुताः ।
 १ १ २२ २ ३२ २२ ३२
 करत् । इडा२३ । हाउ । २ । हाउ । औहा । २ । औ
 २२ १ २ १ २ ३२ २ ३२
 हाइ । इयाहाउ । २ । इयाहाउ । औहोइ । २ । औ
 २२ ३ ५२ २ २ २२ १
 हो२ । या२३४औहोवा । ए३ । धेनु ॥ ७ ॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० १० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ७

१ ३ १ १ १ २ २
 † इयो३ । इया । इयो२इया । इयो३ । इया ।
 २२ २ २२ २ २२ २२ २२ २२
 अग्नेयुङ्क्त्वाहीयेतवा । अग्नेयुङ्क्त्वा । हीयेतवा । अग्ने
 २ २२ २ २ १ १
 युङ्क्त्वाहीयेतवा । इयो३ । इया । इयो२ । इया ।

* “धेनुपयंसी द्वे”—इति.आ० ब्रा० ३,२,१६ । तत्रेदमाद्यम् धेनुषाम् ।

† द्वितीयमिदम् पद्यःसाम (आ० ब्रा० ३,२,१६) ।

२ २ २ २ २ २ २२ २ १२ २
 इयो३ । इया । अश्वासीदाइवा३साधवाः । अश्वासी
 २२ १२ २ २ २ २ २२ २
 दाइ । वासाधवाः । अश्वासीदाइवा३साधवाः । इयो
 २ २ १ २ २ २
 ३ । इया । इयो२इया । इयो३ । इया । अ
 २ २२ २ १ २२ १२ २
 रं वहन्ती३ आशवाः । अरं वहा । तीयाशवाः । अरं
 २ २२ २ २ १ १
 वहन्ती३ आशवाः । इयो३ । इया । इयो२इया ।
 २ २ २ १ १ २ १ १ १ १ १
 इयोइया३ उवा३ । आ२ । ३ । ह्सूए३पया२३४५ ॥ ८ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १३३ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ८

नवम-दशमे सामनी २भा० २६४-२६५ पृष्ठयोः मुद्रिते । ९, १०

एकादशं साम—२भा० १६० पृष्ठे मुद्रितम् । ११

द्वादशं साम—२भा० २५६ पृष्ठे मुद्रितम् । १२

 २ ५ ५ ५ १ २ २ २ १ २ २ १ २
 * हाउहाउहाउवा । विश्वतोदावन्विश्वतो न आभ
 २ २ ५ १ २ २ १ २ २ २ २ ५
 र । हाउ । ३ । वा । यन्त्वाशविष्टमीमहे । हाउ । ३ । वा ।
 १ २ २ ५ १ २ २ ५ १ २
 आयुः । हाउ । ३ । वा । सूवः । हाउ । ३ । वा । ज्यो
 २ ५ २ ३ १ १ १ १ १
 तिः । हाउ । ३ । वा३ । ई२३४५ ॥ ९ ॥

०. "आयुर्नवस्तोमे द्वे"—इति आ० ब्रा० ३, २, १० । तत्रेदमायुःसाम ।

१ २र र १ र २ १र ३ २र ३र र २र
 * विश्वतोदावन्विश्वतोना । भराओवा । ३ । हा
 ३र र २ १ ५ २ १
 ओवा । ३ । हाओर३४वा । २ । हाउवा । विश्व
 २र र १ र २ १र र २ ३ २र ३र र २र ३र र
 तोदावन्विश्वतोनाभर । भराओवा । ३ । हाओवा ।
 २ १ ५ २ १ र २ १र
 ३ । हाओर३४वा । २ । हाउवा । यन्वाशविशविष्ठमी
 २र ३ २र ३र र २र ३र र २ १
 मद्द । महाओवा । ३ । हाओवा । ३ । हाओ
 ५ २ १ र र ३ २र ३र र
 २३४वा । २ । हाउवा । इडा । इडाओवा । ३ ।
 २र ३र र २ १ ५ २ १र
 हाओवा । ३ । हाओर३४वा । २ । हाउवा । सूवः ।
 ३ २र ३र र २र ३र र २ १ ५
 सुवाओवा । ३ । हाओवा । ३ । हाओर३४वा । २ ।
 १ १र ३र २र ३र र २र ३र र
 हाउवा । ज्योतिः । ज्योताओवा । ३ । हाओवा ।
 २ १ ५ २ १
 ३ । हाओर३४वा । २ । हाउवा । इट् इडा
 ११११
 २३४५ ॥ १४ ॥

अनयोर्वाख्यानम्—१भा० ८८४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १३, १४

^{१ १ २१२ २ २ २}
 * एखादोः । इत्याविषूवतोमधोःपिबन्ति गौरि
^{१ १ १२ २ २ २ २ २१२}
 याः । इडा । याइन्द्रेणसयाश्वाइरीः । वृष्णामदन्ति
^{२ ४ ५ १ २ १ २}
 शोः । भाथा । वस्वीरनुस्वरारइहोइ । जायमाइशुवा
^{१ ११११}
 रइ । इट्इडाइइषू ॥ १५ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ८३३ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १५

^{२ २ १ २ २ १ १}
 † इन्द्रोमदा । यवावृधेशवसेवृत्रहाइनुभाइ । अ
^{१ २ २ २ २२१ २ २ ४}
 था । तमिन्महत्सुवाइजाइषू । ऊतिमर्भेहवाइ । मा
^{५ १ २ २ १ १ २}
 हाइ । सवाजेषुप्रमारइहोइ । वाइषदाइशुवारइ ।
^{३ ५}
 आरइथथा ॥ १६ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ८४० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १६

^{१ २ २१२ १ १ २२}
 ‡ एखादोः । इत्याविषूरइहोइ । वतारइः । हा

* “राघोवाजीय-वार्हङ्गिरे द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, १, १७ । तवाद्यमिदम् राघोवाजीयं साम ।

† वार्हङ्गिरम् (आ० ब्रा० ३, १, १७) ।

‡ “सङ्कृतिपाथुंरश्मि द्वे”—इति आ० ब्रा० १, १, १७ । तवाद्यमिदम् सङ्कृति साम ।

४२ २ १ १ ५ २ १२ २
 औवा । ३ । हा३ओर३४वा । २ । हाउवा । मधोःपिबन्ति

२ १ १२ २ ३ १२ २२ १ २२ १ २ २ १ २२
 गौर्यः । याइन्द्रेणसयावरीः । वृष्णामदन्तिशोभथा ।

१ २२ १ २ १२ २२ २२ २ १ १ ५
 वस्तीरनुस्वराज्यम् । हाऔवा । ३ । हा३औ२३४वा ।

२ २ २ २ १ १ १ १ १
 २ । हाउवा३ । ही३ । आ३ । ऊ३ । ईर३४५ ॥ १७ ॥

१ २ १ ३ ५ २ १२ १ १
 * एखादोः । ओर३४वा । इत्याविषूरेवताः । अ

५ १ २ १ ३ ५ २ १ १ १
 था । एमधोः । ओर३४वा । पिबन्तिगौरियाः । अ

५ १ २ १ ३ ५ २ २ १ १ १
 था । एयाइ । ओर३४वा । द्रेणसया रेवराइ । अ

५ १ २ १ ३ ५ १ १ १ १
 था । एवृष्णा । ओर३४वा । मदन्तिशो रेभथा । अ

५ १ २ १ ३ ५ १ १ १ १
 था । एवस्तीः । ओर३४वा । अनुस्वरा रेजियाम् । अ

५ १ १ १ १ १
 थार३४५ ॥ १८ ॥

अनयोर्थाख्यानम् - १भा० ८२२ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १७, १८

१ २ २ १ १ १ १ २
 † ऊभाइ । यदिन्द्रो रेदसाइ । इडा । आपा ।

० पार्श्वप्रसम् (आ० ब्रा० २, २, १०) ।

† "श्रेयम्-वृषको द्वे" - इति आ० ब्रा० २, २, १७ । तथाद्यमिदम् श्रेयसाम् ।

२२ १ १ १ १ २ २ १२ १
 प्रायउषा रेइवा । इडा । माहा । तत्त्वामहा रेइनाम् ।
 १ १ २ २ १ १ १ १ २
 इडा । साम्रा । जञ्चर्षणा रेइनाम् । इडा । देवी ।
 २ १ १ १ १ २ २ १
 जनित्रप्रजा रेइजनात् । इडा । भाद्रा । जनित्रप्रजा रे
 १ १ १ १ १ १
 इजनात् । इडा रे ३४५ ॥ १८ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ७७८ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १८

१ २ १ २ २ १२ १ १
 * एखादोः । एखादोः । इत्याविषू रेवताः । इडा ।
 १ २ २ १ १ १ १ २ १
 एमधोः । २ । पिबन्तिगौ रेरियाः । इडा । एयाई । एया
 २ २ १ १ १ १ २ १ १
 ई । ट्रेणसया रेवराई । इडा । एवृष्णा । एवृष्णा ।
 २ १ १ १ १ २ १ २ २ १
 मदन्तिशो रेभथा । इडा । एवस्वीः । एवस्वीः । अनु
 १ १ १ १ १ १
 स्वरा रेजियाम् । इडा रे ३४५ ॥ २० ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ८३३ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २०

१ २ २ १ २ २ १ २ १
 † होइहा । ३ । इहोइहा । ३ । औहो रे । इहा ।

* वृषकम् (आ० ब्रा० ३, २, १०) ।

† “भद्रं श्रेयसी द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, १८ । तयाद्यमिदम् भद्रं साम ।

१२ २२ ३ २ ५२ २ २ १२ २ २ २
२ । औहोइहा३४ । औहोवा । इमानुकम्भुवनासीषधे

१ १ २ १ २ २ २ १ १ २ २
मा३ । इहा । इन्द्रश्चविश्वे चदेवाः३ । इहा । होइहा । ३ ।

२ १ २ २ १ २ १ १ २ २ ३ २
इहोइहा । ३ । औहो२ । इहा । २ । औहोइहा३४ ।

५ २ २ २ १
औहोवा । ए३ । भद्रम् ॥ २१ ॥

१ २ २ २ १ २ २ १ २ १
* होइया । ३ । इयोइया । ३ । औहो२ । इया ।

१ २ २ ३ २ ५ २ २ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २
२ । औहोइया३४ । औहोवा । इमानुकम्भुवनासिष

२ १ १ २ १ २ २ २ २ १ १ २ २
धेमा३ । इया । इन्द्रश्चविश्वे चदेवाः३ । इया । हो

२ २ १ २ २ १ २ १ २ १ २ २
इया । ३ । इयोइया । ३ । औहो२ । इया । २ । औ

१ २ २ २ ५ २ २ २ १ २ १ १ १ १ २
होइया३४ । औहोवा । ए३ । श्रेयाः३४५ ॥ २२ ॥

अनघोर्वाङ्घ्यानम्—१भा० ९०३ पृष्ठे मुद्रितम् । २१, २२

२ २ २ २ २ २ २ २
† हाउतन्नुः । ३ । हाउविश्वम् । ३ । अचिक्रददा

० अंघःसाम (आ० भा० ३, १, १८) ।

† "तन्नोतुमी दे"—इति आ० भा० ३, १, १८ । तवाचमिदम् तन्नोसाम ।

१२ २२ २ २ १ २ २ २ १
 र्पाहराईः । महान्मित्रोनादर्शताः । सञ्चरियेणादियु

२२ २२
 ताइ । हाउतन्तुः । ३ । हाउविश्वम् । २ । हाउ ।

१ ३ ५२ २ १ ३ १ १ १ १
 वा२इ । श्वार३४औहोवा । ए३ । तन्तू२३४५ः ॥ २३ ॥

२२ २ २२ २ २ २ १ २ १
 * हावोतुः । ३ । हावैही । ३ । अचिक्रदद्वार्षाहरा

२२ २ २ १ २ २ २ २ १
 इः । महान्मित्रोनादर्शताः । सञ्चरियेणादियुताइ ।

२२ २ २ २ २ २ १ ३
 हावोतुः । ३ । हावैही । २ । हाउ । आ२इ । हा२३

५२ २ १ १ २ १ १ १ १
 ४ । औहोवा । ए३ । औतू२३४५ः ॥ २४ ॥

अमयोर्वाख्यानम्—२भा० ५५ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २३, २४

२२ २ १ २ २ १ २ ३ ४ ५ २२
 † हाउ । ३ । पिवासोमाम् । इन्द्र । मन्दतुत्वा । हा

२ १ २ १ २ ३ ४ ५ २२
 उ । ३ । यन्तेसुषा । वा३हरि । अञ्चअद्रीः । हाउ ।

२ २ १ २ २ १ २ ३ ४ ५ २ ५
 ३ । सोतुर्बाहू । भ्या३ञ्चुय । तीनअर्वा । हाउ । ३ ।

० औतुसाम (आ० ब्रा० ३, २, १८) ।

† “सद्योमहमी द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, १८ । तत्राद्यम् सहसाम ।

२ २८ १ २५ २ २२ २ १ २५
वा । ए । दिग्शः । हाउ३ । वा । ए । प्रदिग्शः । हाउ३ ।

२ २८ २ १ २५ २ २ १ ३ १ १
वा । ए । उद्दिग्शः । हाउ३ । वा३ । ए३ । सहार३

११
४५: ॥ २५ ॥

२५ १ २८ १२ २ १ २ २ २५
* हाउ३वा । पिवासोममिन्द्रमन्दतुत्वा । हाउ३वा ।

१ २ २ १२ २ १ २ २५ २२ १ २२ १
यन्ते सुषावह्यश्चाद्रिः । हाउ । ३ । वा । सोतुर्वाङ्ग

२२ १ २२ १२ २ २५ २२ १२ २५
भ्यात्सुयतो नार्वा । हाउ । ३ । वा । एभूमिः । हाउ ।

२२ १ २५ २२ १२
३ । वा । एअन्तरिक्षम् । हाउ । ३ । वा । ए । द्यौः ।

२५ २ १ ३ १ १ १ १
हाउ । ३ । वा३ । ए३ । महार३४५: ॥ २६ ॥

अनयोर्बाण्डानम्—१भा० ८१५ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २५, २६

२२ २ १ २ १ २ २
† हाउप्रवइन्द्रायवृक्षाताइ । मरुतोब्रह्मअर्चता । हा
२ १ २ २ १ २ २
उ । वृत्रह्नतिवृत्रहा । हाउ । शा३ताक्रातू३ः । हा

* महःसास (आ० भा० ३, २, १८) ।

† “वार्कजम्भे द्वे”—इति आ० भा० ३, २, १८ । तत्रेदमाद्यं वार्कजम्भम् ।

१ २२ १ २ १ ३ ५२ २ २ १
 उ । वाज्रेणशा । हाउ । तारंपार३४ औहोवा । वर्णा३ह
 सु ॥ २७ ॥

२२ १ २ २२ २२ १२ २ १२
 * हाउ । ३ । विश्वेषाम् । ३ । भूतानाम् । ३ । स्तो
 २ २२ २ २ १ २ १ २ २
 भानाम् । ३ । प्रवइन्द्रायबृहाताइ । हाताइ । २ । मरु
 २ १ २ १ २ २ २ २
 तोब्रह्मअर्चिता । चाता । २ । वृत्रह्नतिवृत्रहाशत
 १ २ १ २ २ २ १ २ १ २
 क्रानूः । क्रानूः । २ । वज्रेणशतपर्वाणा । र्वाणा । २ ।
 २२ १ २ २२ २२ १२ २ २ २ २
 हाउ । ३ । विश्वेषाम् । ३ । भूतानाम् । स्तोभानाम् ।
 १ २ २ २ ३ २ २ ५ २ २ १ १ १ १
 स्तोभानाम् । स्तोभाना३४ । औहोवा । इ२३४५
 ॥ २८ ॥

अनयोः व्याख्यानम्—१भा० ५३२ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २७, २८

३२ २ २ ५ ४ ५
 † हाह । हा३ । औ३४वा । (एवन्तिः) । आसा ।
 १ २ १ २ २ २ ४ ५ ४ ५ १
 विदाइ । वा३३गोच्य । जीकमन्धाः । नाया । सिन्ना

* उत्तरं वार्कजम् (आ० वा० ३, २, १८) ।

† “इषविश्वयोतिषी द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, १८ । तत्रं दमाय मिषसाम ।

इ । द्रो३जनु । ^{२ १}षेमुवोचा । ^{२२ २५ ५}बोधा । ^{४ ५}मसाइ । ^१त्वा
^१इहरि । ^{२ ४ ५}अश्वयज्ञैः । ^{४ ५}बोधा । ^१नस्तो । ^{१ १}मा३मन्ध । ^{२२}सो
^{३ ४ ५}मदेषू । ^{२२}हाह । ^१चा३ । ^{२ ५}ओ३४वा । ^{३२}२ । ^१हाह । ^१हा
^२३ । ^{३ १ १ १ १}ओ३४पुवाइ५इ । ^{३ २ ३ ४ ५ ६}ई२३४५ष ॥ २६ ॥

* ^१ई२यो । ^१ई२यो । ^१ई२यो । ^{३२ २२}ऐही । ^{३२ २२}ऐही । ^{३२ २२}ऐही ।

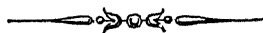
^१हृ । ^१हृ । ^१हृ । ^{३२ २२}ओहा । ^{३२ २२}ओहा । ^{३२ २२}ओहाइ । ^{२ २}असा
^१विदाइ । ^{२ १ २}वङ्गोक्तजी२ । ^{२ १}कमारन्धा । ^१ई२यो । ^१२ । ^१ई
^{३२ २२}२यो । ^{३२ २२}ऐही । ^१२ । ^{३२ २२}ऐही । ^{३२ २२}हृ । ^३३ । ^{३२ २२}ओहा । ^२२ । ^{३२ २२}ओ
^{२२}हाइ । ^१नियस्मिन्नाइ । ^{२ २ १}द्रोजनुषे२म् । ^{२ १}उवो२वा । ^१ई
^१२यो । ^२२ । ^{३२ २२}ई२यो । ^{३२ २२}ऐही । ^२२ । ^{३२ २२}ऐही । ^३हृ । ^३३ । ^{३२ २२}ओ
^२हा । ^२२ । ^{३२ २२}ओहाइ । ^{२ २ १}बोधामसाइ । ^{२ २ १}त्वाहरिया२ । ^१श्व
^१यारज्ञैः । ^१ई२यो । ^२२ । ^{१ १}ई२यो । ^{३२ २२}ऐही । ^२२ । ^{३२ २२}ऐही ।

* विश्वज्योतिःसाम (आ० ब्रा० २, १, १८) ।

१ २२ २२, २२ २२ २२ २ १ २२ १
 हृत् । ३ । ओहा । २ । ओहाइ । बोधानस्तो । माम
 २ १ १ १ ३२ २२,
 न्वसो २ । मदारइषू । ईरयो । २ । ईरयो । ऐही ।
 ३२ २२ १ ३२ २२, ३२ २२ १ १
 २ । ऐही । हृत् । ३ । ओहा । ओहा । ओइहाउ ।
 २ २ २ १ २ ३ १ १ १ १
 वा३ । ए३ । विश्वज्योतीर३४५ः ॥ ३० ॥

अनयोर्वाख्यानम्—१भा० ६१८ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २८ २०

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने तृतीयास्याह्वः प्रपाठकः ॥

॥ हरिः ॐ ॥

२२ १ १ २२ २२ २२ २२
 * हाउमही । ३ । मही २महि । ३ । माहेमाहे ।
 १ २ २ १ २२ २ १२ २ १
 ३ । महित्रीणामवा २रस्त्व । औहोहोवा २ । द्युत्तमित्र
 १ २२ २ १२ २ २ १ १
 स्या २र्यम्णाः । औहोहोवा २ । दुराधर्षं वहू २णस्या ।
 २२ २ १२ २२ १ १ २२
 औहोहोवा २३ । हाउमही । ३ । मही २महि । ३ । मा

* “द्विविधं विस्वर्हसी द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, १, १८ । तदेदं द्रविणम् ।

२२ ३२ २२ २ १ १ १ ३ ५२ २ २२
 ह्येमाह । २ । महि । मारहा३२३४औहोवा । ए ।

१ २२ १ ३ १ १ १ १
 महि । २ । ए । महौर३४५ ॥ १ ॥

२२ १ २ १ १२ २२ ३२ २२
 * हाउदिवी । ३ । दिवीरदिवि । ३ । दाइवेदाइवे ।

१ २ २ १ १ १ १ २
 ३ । महित्रीणामवा२रस्त । द्य क्षमित्रस्या२र्यम्णाः । दु

२ १ १ २२ १ १
 राधर्षं वरु२णस्या । हाउदिवी । ३ । दिवीरदिवि ।

१२ २२ ३२ २२ २ १ १ १ ३ ५२ २
 ३ । दाइवेदाइवे । २ । दिवि । दा२इवार३४औहोवा ।

२२ १ २२ १ ३ १ १ १ १
 ए । दिवि । २ । ए । दिवीर३४५ ॥ २ ॥

अनघोर्याख्यानम्—१भा० ४२० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २,२

२२ २ २ २ २ २२ १ १ १ १ २२ २
 † औहोइ । इयाहाउ । औहोहोइवा । नाकेसु

२ १ १ २२ २ २ २ २ २ १
 पा । णमुपयत्पतन्तम् । औहोइ । इयाहाउ । औहो

१ १ १ २२ २२ २२ १ १ २ २२ २
 होइवा । हार्दवेना । तीअभ्यचक्षतत्वी । होइ । इ

* विस्वर्हःसाम (षा० ब्रा० २, २, १८) ।

† याम-माषुच्छन्दसे द्वे—इति षा० ब्रा० २, २, १८ । तत्रेदं यामस ।

^{२ २} याहाउ । ^{२२ १ १ १ १ २ १} औहौहोश्वा । ^{२ १ २} हाइरण्यपा । ^{२ १ २} चंवहणस्य
^२ दूतम् । ^{२२ २} औहोइ । ^{२ २ २} इयाहाउ । ^{२२ १ १ १ १ २ १} औहौहोश्वा । ^{२ १ १} यामस्य
^{२ २ १ १} यो । ^{२ २ २} नौशकुनगभुरण्यम् । ^{२ २ २} औहोइ । ^{२ २ २} इयाहाउ । ^{२ २} औ
^{१ २ २ २} हौहोश्वा । ^{३ १ १ १ १} हाउवाइ । ^{३ २ ३ ४ ५} इ२३४५ ॥ ३ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ६४६ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ३

^{२ २} * सुहृपकृत्नुमूतयेसुदुघामा । ^{२ २ २ २ २ १} वगो२ । ^{२ १ २} दुहया३१
^{३ ५ १ ५ २ १ २} उवार३ । ^{३ १ ३ ४ ५} इ२३४डा । ^{३ १ २} सू२३४वाः । ^{३ १ १} जुह्रमार३सी । ^{३ १} य
^३ विद्यविद्या३१उवार३ । ^{३ ५} ज्यो२३४तीः ॥ ४ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १६६ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ४

पञ्चम-पष्ठे सामनी २भा० २६८-२७० पृष्ठयोर्मुद्रिते । ५, ६

सप्तमं साम २भा० २७१ पृष्ठे मुद्रितम् । ७

^{२ २} १ हाउ । ^{२ १} ३ चन्द्रम् । ^{२ १ २} ३ चन्द्रं चन्द्रम् । ^{२ १} २ चन्द्रं

* माधुच्छन्दसं साम (आ० ब्रा० ३, २, १८) ।

† “शुक्रचन्द्रं द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, १८ । तत्रेदमुत्तरं चन्द्रं साम ।

^२ चन्द्रम् । ^{३ २ १ २} चन्द्रं चान्द्रम् । २ । ^{३ २ १ २} चन्द्रं चान्द्रम् । ^{२ २ २} अत्राहगो
^{१ २} राश्मान्वाश्ता २ । ^{२२} नामत्वष्टुराश्पाइचाश्याश्म् । ^{१ २} इत्था ^{२ २}
^{१ २} चन्द्रमाश्मोष्ट्रहारश्इ । ^{२२} हाउ । ३ । ^{२ १} चन्द्रम् । ३ । ^{२ १} चन्द्रं
^२ चन्द्रम् । २ । ^{२ १} चन्द्रं चन्द्रम् । ^{३ २ १ २} चन्द्रं चान्द्रम् । २ । ^{३ २} चन्द्रम् ।
^{१ १} चार । ^३ द्वा२३४ । ^{५२ २} औहोवा । ^{२२ २ २} ए । चन्द्रम् ॥ ८ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ३४४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ८

नवमादि-पञ्चविंशान्त्यानि सप्तदश सामानि २भा० २०३ प्रभृति १८२ पृष्ठेषु
 सुद्रितानि । ८—६५

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने तृतीयः प्रपाठकः ॥

॥ इति द्वन्द्व-नाम द्वितीयं पर्व समाप्तम् ॥

॥ हरिः ॐ ॥

२ २ २ २ २ २ २ २ २
 * ऊवेवाचाम् । वाचंवाचं ऊवे २ । वाक्शृणोतु
 २ १ २ २ २ २ १ २ २ १ २ २
 शृणोतुवा २क् । वाक्समैतुसमैतुवा २क् । वायमता
 १ २ २ १ ३ २ ५ २ २ २ २ १ २
 म् । रमताम् । रमार३ । तुवा३४औहोवा । ईहा ।
 ३ ॥ १ ॥

२ १ २ २ १ २ २ १ २ २ २ २
 † ऊवाइवाचाम् । वाचं ऊवाइ । वाक्शृणोतु २ ३ ।
 ४ २ २ ३ ५ २ २ २ २ २ ४ २ २ ३ ५ २ २ २
 शाश्रुत्तुवाक् । वाक्समैतु २ ३ । साश्रुत्तुवाक् । वाय
 २ १ ३ २ ५ २ २ ३ १ १ १ १
 मतार३म् । रम् । तुवा३४औहोवा । मार३४५इ ॥ २ ॥

अनयोर्मूलं न षट्क, अपि तु स्तोभः सचैषः—

३ २ १ २ २ १ २ २ २ २ ३ १ २
 ऊवे । वाचम् । वाचम् । ऊवे । वाक् । शृणोतु ।

* “वाचोत्रते द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, २० । तत्राय मिदम् ।

† उत्तरं वाचःसाम (आ० ब्रा० ६, २, २०) ।

^{३ १ २} शृणोतु । वाक् । वाक् । ^{३ १ २} समैतु । ^{३ १ २} समैतु । वाक् ।
^{१ २ २} वाक् । ^{१ २ २} रमताम् । रमतु । वाक् । मे । वाक् ॥२॥१॥१,२
^{१ २ १ २} * आतूना२३इन्द्रवृत्रहन्हाउ । ^४ आस्माकमाहाउ । ^५ धा
^{१ २ १ २} मागद्वाहाउ । ^{१ २ २ १ २} मादान्माहाहाउ । ^{१ २} भिहू३ । ^१ तार३४इ
^१ भाइ । ^५ उऊवाईहाउ । ^५ वा । ^{१ १ १ १ १ १} अस्फट्मृसहस्वाक् ।
^{१ १ १ १ १} जर३४पु ॥ ३ ॥

अथ व्याख्यानम्—१भा० ४०४ पृष्ठे दृश्यम् । ३

^{१ २ २ २ २ २ २} † औहोवाऔहोवाऔहोश्वा । ^२ अगन्मज्योतिः । ^{१ २ १ २ २} २ ।
^{१ २ १ २} अगन्मज्योतिः । ^{१ १ २ २ २} अमृताअभूम । ^{२ १ २ २ २ २} २ । अमृताअभूमा ।
^{१ २} तरिन्मृथिव्याअध्यारूहामा । ^{१ २ १ २ २} २ । ^{१ २ १ २ २} तरिन्मृथिव्याअध्यारू
^{१ २} हाम । ^{१ २ १ २ १ २ १ २ २ २} दिवमन्तरिक्षादध्यारूहाम । ^{१ २ २ २ २ २} ३ । अविशामदेवान् ।

* "अशस्य कर्षु शयस्य व्रतम्"—इति आ० ब्रा० ३, १, २० ।

† "सत्रस्यर्चिः"—इति आ० ब्रा० ३, २, २० ।

१ २२१२ .. २ २२ २ २ २ २ २ २ २
३ । समुदेवैरगन्महि । ३ । औहोवा औहोवा औहोवा ।

१ २ ३ १ १ १ १
सुवर्ज्योतीर३४५ः ॥ ४ ॥

अस्य मूलं न ऋक्, अपि तु सोमः । स चैषः—

३ १ २ २ १ २ २ १ २ २ ३ १ २ २ ३
उ । अगन्म । ज्योतिः । अमृताः । अ । मृताः । अ
१ २ १ २ १ २ ३
भूम । अन्तरिक्षम् । पृथिव्याः । अधि । आ । अरु
१ २ २ १ १ २ ३
हाम । दिवम् । अन्तरिक्षात् । अधि । आ । अरु
१ २ २ ३ २ ३ २ ३
हाम । अविदाम । देवान् । सम् । उ । देवैः । अग
न्महि ॥ २ ॥ २ ॥ ४

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
* इममूषू । त्वमस्मा । काम् । सनिङ्गायत्रन्नव्यां
२ १ २ २ १ २ १ ३ ५ २ २ ३ १ १
सम् । आग्ने देवाइ । षुप्रारवो२३४ औहोवा । चार३
१ १
४५ः ॥ ५ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १३६ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ५

२८ २२२ २३ ५२ २ २ २२१२
 * छाउ । ३ । एवाहियेवार२३४ औहोवा । ए३ । भूताया
 ११११ २२ २२२ २३ ५२ २ २
 २३४५ । छाउ । ३ । एवाहियेवार२३४ औहोवा । ए३ ।
 २२१२ ११११ २२ २२२ २ ३ ५२ २
 रूपाया२३४५ । छाउ । ३ । एवाहियेवार२३४ औहोवा ।
 २ १२ ३११११ २२ २२२ २ ३ ५२ २
 ए३ । आयुषे२३४५ । छाउ । ३ । एवाहियेवार२३४ औहो
 २ १२ ३११११
 वा । ए३ । ज्योतिषे२३४५ ॥ ६ ॥

अस्य मूलं न षट्क, अपितु क्षीमः ; सर्वेषः—

२२ ३२ २१२ ३१२ १ २२ १ २२
 एव । हि । एव । भूताय । रूपाय । आयुषे । ज्योति
 षे ॥ २ ॥ ३ ॥ ६

सप्रमं साम—२भा० २८४ पुष्टे मुद्रितम् । ०

२२ २ २ ११११ १ २
 † सोमासोऽमा । ३ । यत्रचक्षुः । तदाभाश्रा२ ।
 १ २ १२ २ १ २ १ २ १२ २ १ २
 यत्रश्रोत्रम् । तदाभाश्रा२ । यत्रआयुः । तदाभा
 १ २ २ १ १ २ १ २ १ १ १
 श्रा२ । यत्ररूपम् । तदाभाश्रा२ । यत्रवर्चः । तदा
 २ १ २ १२ २ १ २ १ २ १२ २
 भाश्रा२ । यत्रतेजः । तदाभाश्रा२ । यत्रज्योतिः ।

० व्याहृतीश—इति आ० ब्रा० १, २, २० ।

† "परमेष्ठिनः प्राजापत्यस्य व्रतम्"—इति आ० ब्रा० १, २, २० ।

१ २ १२ २ २ १२ २ २
 तदाभाशरा३ । सोमासो३मा । २ । सोमारा३जा३न् ।
 १ ३ ५ २ १ १ १ १ १ १
 हो२हा२३४औहोवा । इट्इडा२३४पुवा ॥ ८ ॥

अस्य मूलं न ऋक्. अपितु क्षीमः; सचैषः—

१ १२ १ २२ ३ १ २२ १ १२
 सोमसोम । सोम । सोम । यत्र । चक्षुः । तत् । आ ।
 ३ १ २२ ३ २ ३ १ १२
 भर । यत्र । ओत्रम् । तत् । आ । भर । यत्र ।
 १ १२ ३ १ २२ ३ २
 आयुः । तत् । आ । भर । यत्र । रूपम् । तत् । आ ।
 ३ १ २२ १ २२ ३ १ २२ १ २
 भर । यत्र । वर्चः । तत् । आ । भर । यत्र । तेजः ।
 ३ १ २२ १ २२ ३
 तत् । आ । भर । यत्र । ज्योतिः । तत् । आ । भर ।
 १ २२ ३
 सोम । राजन् ॥ २ ॥ ५ ॥ ८

नवमं साम २भा० २८४ धृष्टे मुद्रितम् । ९

दशमं साम—२भा० २८५ पृष्ठे मुद्रितम् । १०

१२ १ २ ३ १ २ १ २ १ २ २
 * हाउ । ३ । वाग्ददद । ददा२या । इन्द्रोराजा ।
 २ १ २ ३ ४ ५ २ १ २ १ २ २ २ ३ ४
 जगतः । चर्षणीनाम् । अधिक्तमा । विश्वरू । पंयद

५ २ १२ २ १२ २ ३ ४२५ २२ १ २
 स्या । ततोददा । तीरुदाभू । षाड्वसूनी । चोदद्रा
 २ १ २ ३ ४ ५ २२ १ २
 धाः । उपस्तु । तच्चिद्वर्वाक् । छाउ । ३ । वाग्दद्द ।
 २ २ २ १ १ १ १ १
 ददारया ३ । छाउवा ३ । ईर ३ ४ ५ ॥ ११ ॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० २४७ पठे द्रष्टव्यम् । ११

२२ १२ ५ १२ २ १२ २ ५
 * छाउ । ३ । वाज२म् । २ । वाजम् । ए । वाज२म् ।
 १२ २ १ १२ ५ १२ २ १
 ३ । वाजम् । ए२ । वाज२म् । ३ । वाजम् । ए२ ।
 १२ ५ १२ २ १२ २ १ १
 वाज२म् । वाजमो२इ । (त्रिः) । वाजम् । विवि२वि
 २ १ १ २ १ २ १ २ २ २
 वि । ३ । विविदो२इविवि । ३ । व्यश्रवाइवि । ३ । अभी
 १ २ २ १ २ १ २ १
 नवन्तआ२ । द्रू॒क्षा२ः । द्रू॒क्षोद्गुहः । ३ । प्रियमिन्द्रस्य
 १ २ २ १ २ १ २ १ २ १
 का२माया२म् । मियन्मियम् । ३ । वत्सन्नपूर्वआ२यूनी
 २ २ २ १ २ २ १ २ २ २ २ २ २
 २ । युनीयुनि । ३ । जात्थ्रिहन्तिमा२रारारः । तरो
 १ २ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २ २ २
 तरः । ३ । छाउ । ३ । वाज२म् । २ । वाजम् । ए२ ।

^{१२५} वाजरम् । ^३ । ^{१२९} वाजम् । ^१ ए२ । ^{१२५} वाजरम् । ^३ । ^{१२२} वाजम् ।
^१ ए२ । ^{१२५} वाजरम् । ^{१२९} वाजमो२इ । ^३ । ^{१२} वाजम् । ^२ विवी२
^१ विवि । ^३ । ^{११} विविहो२इविवि । ^३ । ^{१२} व्यश्नवाइवि । ^२ ।
^१ व्या२श्नवाउ । ^१ वा । ^२ ए । ^{१२} सुधामधाम । ^२ । ^{२२} ए । ^{१२} सुधाम
^२ धामा२३४यु ॥ १२ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १६४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १२

त्रयोदशं साम १भा० २८७ पृष्ठे मुद्रितम् । १३

^{१२} * ह्राउ । ^३ । ^१ ह्राइ । ^५ ओ२३४वाक् । (त्रिः) । ^२ ओम् ।
^१ इ । ^१ ओम् । ^३ । ^१ ह्राइ । ^५ ओ२३४वाक् । ^३ । ^{१२२} एआयुः । ^३ ।
^{१२} आयु । ^३ । ^१ इन्द्रन्नरोनेमधिताहवा२न्ताइ । ^२ यत्पार्यायुन
^२ जतेधिया२स्ताः । ^१ शूरोनुषाताश्रवसश्चका२माइ । ^१ आगो
^२ मतिव्रजेभजातुवा२न्नाः । ^३ ह्राउ । ^३ । ^{१२} ह्राइ । ^५ ओ२३४वाक् ।

* “यमत्रते द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, २१ । तत्रे दमुत्तरम् । “अत्रिरसां वोत्तरम्”—इति च आ० ब्रा० ३, २, २१ ।

(त्रिः) । ओम् । ३ । ओम् । ३ । हा३ । ओर३४वाक् । ३ ।

२२ २ १२ ३२ २ ५२ २ १२
 एत्रायुः । ३ । आयुः । २ । आयू३४ । औहोवा । ए ।

२२ १२ २१ २ २ १२ २ २ = ११११

आयुर्द्वात्रिंशत्यं वर्चोधादेवेभ्यार३४पुः ॥ १४ ॥

अस्य शाब्दानम् - १ भा० ६४२ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १४

२२ २ २ २ २ २
 * होइहा३ । इहोइहा३ । (एवन्निः) । इमाउवा

२ १ २ २ २ २ १ १ १
 न्दिविष्टयाओहाउ । उसाह्वन्तेअश्विनाओहाउ । अयं

२ २ २ २ २ १ २ २ २ १
 वामङ्गेवसेशचीवसूओहाउ । विशंविशृद्दिगक्तथाओ

२ २२ २ २ २२ २ २
 हाउ । होइहा३ । इहोइहा३ । २ । होइहा३ । इहो

५२ २ १५ १ २२ ३२ २
 इहा३४ । औहोवा । ईपूहीहीहीहीहि ॥ १५ ॥

१ ३ २ १ ३ २ २ २ २
 † होइहा । इहोइहा । (एवन्निः) । इमाउवान्दिवि

२ १ १ २२ ३ २ १ १ २ २
 ष्टयाहोहाउ । उसाह्वन्तेअश्विनाहोहाउ । अयंवा

* "अश्विनोर्वते द्वे" - इति आ० ब्रा० ३, १, ११ । तत्रेदमायम् ।

† अश्विनोर्वतसुतरम् (आ० ब्रा० ३, १, ११) ।

^{२ २ २ १ २} मङ्गेवसेशचीवसृहोहाउ । ^२ विशंविशं^२द्विगच्छथाहोहा ^{२ १ २}
^{१ २ २ १ ३ २} उ । ^{१ २ २} होइहा । ^{१ ३ २} इहोइहा । २ । ^{१ ३ २} होइहा । ^{१ ३ २} इहोइहा३

^{५२ २} ४ । ^१ औहावा । ^१ इ२ । ३ ॥ १६ ॥

अनयोर्वाख्यानम्—१भा० ६१३ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १५, १६

सप्तदशं साम २भा० २८८ पृष्ठे मुद्रितम् । १७

अष्टादशं साम २भा० २८७ पृष्ठे मुद्रितम् । १८

^{२२} * हाउ । ३ । ^२ प्सुवन्तरा । ३ । ^{१२ २} कोज्योतिः । ^{२ १२} अर्को-

^२ ज्योतिः । २ । ^{२ २} सुवर्द्धेनुः । ३ । ^२ कश्यपस्यसूश्वावाश्रुदारः । ^{१ २}

^{२२ २} यावाङ्गःसयूश्वावाश्रुती २ । ^{१ २} ययोर्विश्वमाश्रपाइत्राश्रुता २
^{२ २ २} म् । ^{१ २} यज्ञन्धीरानीश्चाश्रुता २३ । ^{२२} हाउ । ३ । ^२ प्सुव

^२ न्तरा । ३ । ^{१ २ २} कोज्योतिः । ^{२ १ २ २} अर्कोज्योतिः । २ । ^{२ २} सुवर्द्धेनुः ।

^२ २ । ^{१ २} सुवर्द्धेनुः । ^{१ २ ३ २ २} औहोवाहाउ । ^२ वा३ । ^{१ १ १ १ १} इट्इडा२३४५ ॥१९

^{१ २} २ । ^{१ २ ३ २ २} सुवर्द्धेनुः । ^२ औहोवाहाउ । ^{१ १ १ १ १} वा३ । ^{१ १ १ १ १} इट्इडा२३४५ ॥१९

* “कश्यपते द्वे”—इति आ० ब्रा० ६, २, २१ । तत्रे दमाद्यम् ।

^{१२} * हाउ । ^३ । ^१ जरे । ^२ । ^३ कक्कारेउ । ^३ । ^१ कश्यपस्यसुवा
^२ रश्विदाः । ^{२२} यावाङ्गःसयूश्जावाश्इतीरे । ^१ ^२ ययोर्विश्वमपा
^२ रश्इव्रताम् । ^२ ^२ यज्ञन्धीरानीश्चाश्याश् । ^१ ^२ हाउश् ।
^१ जरे । ^३ । ^२ कक्कारेउ । ^२ ^१ कक्कारेउ । ^२ ^१ क्काउवाश् ।
 ३११११
 ईरश्छु ॥ २० ॥

अनयोर्थाख्यानम्—१भा० ७३० पृष्ठे मुद्रितम् । १९,२०

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने चतुर्थस्याह्नः प्रपाठकः ॥

॥ हरिः ॐ ॥

^{१२} १ हाउ । ^३ । ^१ ^२ इन्द्राश्श्श्श्म् । ^२ ^२ हाउ । ^३ । ^१ ^२ नरोने
^२ मधिताह्वान्ताइ । ^१ ^२ ह्वान्ताइ । ^२ ^१ ह्वान्ताश्इ । ^२ ^१ ओइ ।
^२ ^१ ह्वान्ताइ । ^२ ^१ वन्ता । ^२ ^१ औहोवा । ^२ ^१ एहिया । ^२ ^१ हाउ । ^३ ।

० उक्तं कश्यपव्रत सिद्धम् (आ० ब्रा० २, २, २१) ।

+ “अङ्गिरसां व्रते द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, २२ । तत्राय सिद्धम् ।

१ २ २२ २२ २ १ १ २ १ २
यत्पा३१२३ । हाउ । ३ । र्यायुनजतेधियास्ताः । धियास्ताः ।

२ १ २ २ ३ ४ ५ १ २२ २२ १ २
धियास्ताः । औइ । धियस्ताः । यस्ता । औहोवा ।

१२ २२ २२ १२ २ २२ २ २ २ २
एहिया । हाउ । ३ । गुरो३१२३ । हाउ । ३ । नृषाता

१ २ २ १ २ २ २ १ २ २
अवसश्चकामाइ । चकामाइ । चकामा३इ । औइ ।

३ ४२ ५ १२ २२ २२ १ २ १२ २ २२
चकामाइ । कामा । औहोवा । एहिया । हाउ । ३ ।

१२ २ २ २ २ २ २ २ १ २ २
आगो३१२३ । हाउ । ३ । मतिव्रजेभजातुवान्नः । तु

१ २ २ १ २ २ ३ ४ ५ १ २२ १ २
वान्नः । तुवान्नाः । औइ । तुवन्नाः । वन्ना । औ

१ २ १२ २ २ २ २ २ ३ १ १ १ १
होवा । एहिया । हाउ । ३ । वा३ । ई२३४पू ॥ १ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ६४२ पृष्ठे दृश्यम् । १

२२ १ २ १ २ १ २
* हाउ । ३ । हाहाउ । ३ । इहाहाउ । ३ । इयाहाउ ।

१ २ २ २ १ २ २ २ २ २ १ २
२ । इया३हाउ । वा । अभित्वागुरोनुनुमोहस् । अदु

२२ २ १ २ १ २ २ १ २ १ २ २ २
ग्धाइवधेनवोहस् । ईशानमस्यजगतःस्वर्हश्हस् । ईशान

१ २ १ २ १ २ १ १ १ २ १ २ १
 मिन्द्रतस्थुषोहस् । सहस्वात्सहसस्पतिरदियवद्धस् । सर्जि
 २ १ (२ २ १ २ २ १ १ २ १
 द्वाजसातमोदियवद्धस् । हाउ । ३ । हाहाउ । ३ । इहा
 २ १ २ १ २ २ २ १ २
 हाउ । ३ । इयाहाउ । २ । इया३हाउ । वा । इडाहस्
 २
 हस्इडा ॥ २ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ४८० पृष्ठे दृश्यम् । २

तृतीय-वस्तुषु सामनी १भा० २८३ पृष्ठे सुद्धिते । ३, ४

१ २ १ २ २ २ १ २ २ १ २ २
 * हाउ३वा । प्रागन्यदनुवर्त्ततेरजोपागन्यत्तमोपे
 २ १ २ २ २ १ २
 षतिभ्यसा । हाउ । ३ । उदुत्यञ्जाताश्वाइदा१सा२३
 १ २ १ २ २ २ १ २ २ १ २ २ २
 म् । हाउ३वा । प्रागन्यदनुवर्त्ततेरजोपागन्यत्तमोपेष
 १ २ १ २ २ २ १ २
 तिभ्यसा । हाउ । ३ । देवंवहन्ती३काइता१वा२३ ।
 १ २ १ २ २ २ १ २ २ १ २ २ २ १ २
 हाउ३वा । प्रागन्यदनुवर्त्ततेरजोपागन्यत्तमोपेषतिभ्यसा ।
 १ २ १ २ २ २ १ २ २ २
 हाउ । ३ । दृशेविश्वया३ह्वरा१यार३म् । हाउ३वा ।

• “अहोरात्रयोर्व्रते द्वे”—इति आ० ब्रा० १, २, २२ । तयाद्यमिदम् ।

२२ १ २ २ १ २ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 ए । अरुचद्वर्मा अरुचदुषसान्दिविसूर्याविभाती २ ३
 १ १

४ ५ ॥ ५ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १४० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ५

षष्ठं साम १भा० २९६ पृष्ठे मुद्रितम् । ६

सप्तमं साम २भा० २९७ पृष्ठे मुद्रितम् । ७

अष्टमं साम २भा० ३०१ पृष्ठे मुद्रितम् । ८

२२ १ २ १ २
 * हाउ । ३ । ऊरे । ३ । षी । ३ । इयाहाउ । ३ ।
 २ १ २ २ २ २ ३ ४ ५ २ १ २
 उदुब्रह्मा । णी३एर । तश्रवस्या । इन्द्रसमा । ये३
 १ २ २ ३ ४ ५ २ २ १ २ २ १ २ २ ३ ४ २
 मह । यावसिष्ठा । आयोविश्व्वा । नीश्रव । सातता
 ५ २ १ २ २ १ २ २ ३ ४ २ ५ २ २
 ना । उपश्रोता । मईव । तोवचासी । हाउ । ३ ।
 १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १
 ऊरे । ३ । षी । ३ । इयाहाउ । २ । इयाइहाउ । वा३ ।
 ३ १ १ १ १
 ईरइ३४५ ॥ ९ ॥

२२ १ २ २
 † हाउ । ३ । ऊरे । ३ । षी । ३ । इयो । ३ ।

• “वसिष्ठव्रते द्वे”—इति आ० ब्रा० २, २, २२ । तत्राद्यमिदम् ।

† उत्तरं वसिष्ठव्रतम् (आ० ब्रा० २, २, २२) ।

^{१ १२ १२} इयोवा । ^{२ १२ २ २} इयोवाहाइ । ^{१ ५} उदूर । ^१ उदु । ^{२ १२} उदो
^२ वा । ^{२ १२ २ २} उदोवाहाइ । ^१ ब्रह्मा । ^{२ १२ २} णीश्णैर । ^२ त
^२ श्रवस्या । ^{१ २ २} स्या । ^{१ २ २} स्योवा । ^{१ २ २ २} स्योवाहाइ । ^३ इन्द्रम् । ^१ इन्द्रम् । ^{२ १२ २} इन्द्रोवा । ^{२ १२ २} इन्द्रोवाहाइ ।
^१ इन्द्रोवाहाइ । ^{२ १} समा । ^{२ २} र्यैश्मह । ^{२ २} यावसिष्ठा । ^{१ २ २} षोवा । ^३ षोवाहाइ । ^३ आयोर । ^२ आयः । ^{१ २ २ २} आयोवा ।
^{२ २ २ २} आयोवाहाइ । ^३ विश्वा । ^१ नीश्श्रव । ^{२ २ २} सातता
^२ ना । ^{१ २ २} ना । ^{२ २ २} नोवा । ^{१ २ २ २} नोवाहाइ । ^३ उपर । ^२ उपोवा । ^३ उपोवाहाइ । ^३ श्रोता । ^{१ २ २ २} मईव । ^{२ २} तो
^२ वचांसी । ^२ सी । ^{१ २ २} सोवा । ^{१ २ २ २} सोवाहाइ । ^३ हाउ । ^३ ऊरे । ^३ षी । ^३ इयो । ^३ इयोवा ।
^{२ १ २ २ २} इयोवाहाइ । ^२ इयोवाश्हाउ । ^२ वाश् । ^{३ १ १} ईरश्

११
४५ ॥ १० ॥

२२ १२ २ २ १ २ १२२२ २
 * हाउ । ३ । विश्वाधनानिसञ्जित्यवृत्रहाभूर्यासुतिः ।
 १ १ २ २ २ १ २ १२२ २ २ १
 होइ । विश्वाधनानिसञ्जित्यवृत्रहाभूर्यासुतिः । होइ ।
 १ २ २ २ १ २ १२ २ २ २ १ २ १ २
 विश्वाधनानिसञ्जित्यवृत्रहाभूर्यासुतिः । होइ । उरुघोष
 २ २ २ १ १ २ १ २ २ २ २ १ १
 च्चक्रोलोकम् । होइ । उरुघोषच्चक्रोलोकम् । होइ ।
 २ १ २ २ २ २ १ १ २ १ २ २ २ २ १ २ २ २
 उरुघोषच्चक्रोलोकम् । होइ । वृत्रमेभ्योलोकेभ्योनु
 २ १ १ २ १ २ २ २ १ २ २ २ २ १
 दानः । होइ । वृत्रमेभ्योलोकेभ्योनुदानः । होइ ।
 २ १ २ २ २ २ १ २ २ २ २ १ २ १ २
 वृत्रमेभ्योलोकेभ्योनुदानः । होइ । इन्द्रनरो । ने
 १ २ २ ४ ४ ५ २ १ २ २ १ २
 इमधि । ताहवन्ताइ । यत्पारियाः । युनज । ताइ
 ३ ४ ५ २ २ १ २ २ १ २ २ ४ २ ५ २ २
 धियस्ताः । शूरोनृषा । ताइश्रव । सञ्चकामाइ । आ
 १ २ २ १ २ १ २ ३ ४ ५ २ २ १ २
 गोमताइ । ब्रजेभ । जातुवन्नाः । हाउ । ३ । विश्वा
 २ २ १ २ १ २ २ २ २ १ २ १ २
 धनानिसञ्जित्यवृत्रहाभूर्यासुतिः । होइ । ३ । उरुघोष
 २ २ १ २ १ २ १ २ २ १ २ २ २ २ १
 च्चक्रोलोकम् । होइ । ३ । वृत्रमेभ्योलोकेभ्योनुदानः ।

^१ होइ । ^{२ १ २ २ २ १ २ २ १ १ १ १} २ । वृत्रमेभ्योलोकेभ्योनुदानः । ^१ हो^१ । ^१ वार^१३४ ।

^{५ २ २} श्रीहोवा । ^{२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ १} ए । वृत्रञ्जघन्वा^१ अपतद्ववारयत्तमः । २ ।

^{२ २ १ २ १ २ २ २ १ १ १ १ १} ए । वृत्रञ्जघन्वा^१ अपतद्ववारयत्तमा^२३४५ः ॥ ११ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ६४२ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ११

द्वादशं साम २भा० ३०३ पृष्ठे मुद्रितम् । १२

^{२ २ १ २ २ २ ३ ५} * ए३१ । ४ । प्रवोमहाइ । मद्देवृधाइभरार३४धाम् ।

^{१ २ २ १ २ १ ३} चौ । ४ । ए३१ । ४ । प्रचेतसाइ । प्रसुमताइ^१कूपूर^३३४

^{५ १ २ २ १ २ २} ध्वाम् । चौ । ४ । ए३१ । ४ । विशःपूर्वाइः । प्रचरचर्ष

^{३ ५ १ २ २ १ १} णार३४इप्राः । चौ । ४ । ए३१ । २ । ए३१^१ । आ२३४ ।

^{१ २ २ २ १ २ २ १} श्रीहोवा । ए । व्रतमेसुवसुवरेशकुनः ॥ १३ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ८२२ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १३

^{१ १ २ २ २ २ २} † ए२ । ५ । योवा । ५ । योवाहाइ । ५ ।

* “प्रजापतेस्त्रयस्त्रिंशत् सम्मितम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २३ ।

† “चतुस्त्रिंशत् सम्मितम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २३ । प्रजापतेरित्येव ।

२ १ २ १ २२ ३ ४ ५ १ १२ २
इन्द्रन्नरो । निश्मधि । ताह्वन्ताइ । ए२ । पू । योवा ।

१२ २ २२ १२ ५ २ २ १
पू । योवाहाइ । ४ । योवाश्हाउ । वा । क्षौ । ३ ।

१ १२ २ १२ २ २२ २ १२
ए२ । पू । योवा । पू । योवाहाइ । पू । यत्पा

२ १ २ ३ ४ ५ १२ २
रियाः । युनज । ताइधियस्ताः । ए२ । पू । योवा ।

१२ २ २२ १२ ५ २ २ १
पू । योवाहाइ । ४ । योवाश्हाउ । वा । क्षौ ।

२ १२ २ १२ २ २२ २२
३ । ए२ । पू । योवा । पू । योवाहाइ । पू । शू

१२ २ १ २ ३ ४ ५ १ १२
रोनृषा । ताश्श्रव । सश्चकामाइ । ए२ । पू । यो

२ १२ २ २२ १२ ५ २ २
वा । पू । योवाहाइ । ४ । योवाश्हाउ । वा ।

१ १ १२ २ १२ २ २२
क्षौ । ३ । ए२ । पू । योवा । पू । योवाहाइ ।

२२ १२ २ १२ २२ ३ ४ ५ १
पू । आगोमताइ । ब्रजेभ । जातुवन्नाः । ए२ । पू ।

१२ २ १२ २ २२ १२ ५ २ २
योवा । पू । योवाहाइ । ४ । योवाश्हाउ । वा ।

२२ २ १ २ २२ १
ए । व्रतमेक्षुवरेशकुनः ॥ १४ ॥

^{२२} * छाउ । ^{१ १} ३ । ^{१ २} हहाउ । ^१ ३ । ^{२ १ २} हहछाउ । ^१ ३ । कपार
^२ ३ । ^१ ३ । ^२ हा३ओ२३ । ^२ २ । ^{२ १ २} हा३१उवा२ । अभित्वा
^{२ २} प्रूरनो३ । ^१ ३ । ^१ आउ । ^३ वा२३ । ^५ नूर३४माः । ^{२ २ २} ईडा ।
^{१ २} ३ । ^१ ३ । ^{१ २ २ १} ज्योतिष्यतस्वपतान्तरिक्षमृथिवीम्यञ्चप्रदिशऋषीन्देवा
^१ न्वर्णम् । ^२ ३ । ^५ अद्गुग्धाद्गुग्धा३१उवा२३इ । ^२ ३ । ^५ ना२३४वाः ।
^{१ २ २} ईडा । ^{१ २} ३ । ^{१ २ २ १} ज्योतिष्यतस्वपतान्तरिक्षमृथिवीम्यञ्चप्रदिश
^{१ २ २ २ २} ऋषीन्देवान्वर्णम् । ^{१ २ २} ईशानमस्यजगतःसुवा३१उवा२३ । ^२ ३ ।
^५ २३४शाम् । ^{२ २ २} ईडा । ^{१ २} ३ । ^{१ २ २ १} ज्योतिष्यतस्वपतान्तरिक्षमृथि
^{१ २} वीम्यञ्चप्रदिशऋषीन्देवान्वर्णम् । ^{१ २ २} ईशानमिन्द्रवा३१उवा
^३ २३ । ^५ स्थूर३४षाः । ^{२ २ २} ईडा । ^{१ २} ३ । ^{१ २ २ १} ज्योतिष्यतस्वपतान्तरि
^२ क्षमृथिवीम्यञ्चप्रदिशऋषीन्देवान्वर्णम् । ^{१ २} ३ । ^{१ २} हहा

१ "जनदप्रतिभम्"—इति आ० भा० ३, १, ११ ।

उ । ३ । हृहृहृउ । ३ । कपार३उ । ३ । हारओर३ ।

२ । हा३१उवा२ । ए । व्रतमेसुवरेशकुनः ॥ १५ ॥

अथ व्याख्यानम्—१भा० ४०८ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १५

* हाउहाउहाउ । ओहा । २ । ओहा । हाओवा ।

३ । ऊ२ । ३ । ओ२ । ३ । हाउवाक् । ३ । आयुर्यन् ।

३ । एआयुः । ३ । आयुः । ३ । वयाः । २ । वयः ।

इन्द्रन्नरोनेमधिताह्वारन्ताइ । यर्त्पार्यायुनजतेधियारै

स्ताः । शूरीनृषाताश्रवसश्चकारमाइ । आगोमतिव्रजेभ

जातुवारन्ताः । हाउहाउहाउ । ओहा । २ । ओहा ।

हाओवा । ३ । ऊ२ । ३ । ओ२ । ३ । हाउवाक् । ३ ।

आयुर्यन् । ३ । एआयुः । ३ । आयुः । ३ । वयाः । २ ।

१ वा२ । या२३४ । औहोवा । ए । आयुर्द्ध्वाअसभ्यं
 २ १२ २ ३ १ १ १
 चींघादेवेभ्या२३४पूः ॥ १६ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ६४२ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १६

सप्तदशं साम—२भा० ३०५ पृष्ठे मुद्रितम् । १७

२ १ २ २ १ २ २ १
 * अभिप्रन्ना । तमोजसा । तमोजासा२ । एवं
 २ २ १ २ २ १ २ २ १ १
 त्रिः । तमोजसा । सुवोजासा२ । २ । तमोजसा । सु
 २ १ ३ ५ २ १ २ २ २
 वो । जा२ । सा२३४ । औहोवा । असिप्राणएअसि ।
 २ २ १ २ ३ ५ २ २ १
 ३ । एअसि । ३ । सत्यमित्यावृषा२इदा२३४सी । एअसि ।
 २ १ ३ ५ २ १ २ २ १ २ १ २
 २ । ए । आ२ । सा२३४ । औहोवा । इडाङ्गच्छसूर्यङ्गच्छे ।
 १ २ १ १ २ २ १ २ १ २ २ १ २ १
 डाङ्गच्छसूर्यङ्गच्छे । डाङ्गच्छसूर्यङ्गच्छे । अभिप्रन्ना ।
 २ २ १ २ २ १ २ २ १
 तमोजसा । तमोजासा२ । एवन्त्रिः । तमोजसा ।
 २ २ १ २ २ १ २ २ १ १ ३
 सुवोजासा२ । २ । तमोजसा । सुवो । जा२ । सा२३४ ।

* "प्रजापतेसाष्टानिघण्टम्"—इति आ० ब्रा० २, २, २२ ।

५८ ८ १ १८ १ १८ १ १
 औहोवा । असिचक्षुरेअसि । ३ । एअसि । ३ । वृष

३ ५ १८ १८ १ १ ३
 जूतिर्नारवार३४इता । एविता । २ । ए । वारइ । ता

५८ ८ १ १ १८ १८ १ ८ २
 २३४ । औहोवा । अन्तरिक्षङ्कनाकेविभाहि । ३ ।

१ १ २ ८ १ २ ८ १ १ ८
 अभिप्रघ्ना । तमोजसा । तमोजासा२ । ३ । तमो

१ २ ८ १ २ ८ १ १ ८ १
 जसा । सुवोजासा२ । २ । तमोजसा । सुवो । जार२ ।

५८ ८ १ ८ १८ १ १८ १
 सार३४ । औहोवा । असिश्रोत्रमेअसि । ३ । एअसि ।

१ ८ ८ ३ ५ १८ १
 ३ । वृषाह्यग्रष्टण्विषेपरारवार३४ती । एवति । २ । ए ।

१ ३ ५८ ८ १ १ १८ १
 वा२ । तार३४ । औहोवा । स्वर्गच्छज्योतिर्गच्छ । ३ ।

२ १ १ ८ १ १ ८ १ २ ८ १
 अभिप्रघ्ना । तमोजसा । तमोजासा२ । ३ । तमोजसा ।

२ ८ १ १ ८ १ २ ८ १ १ ३
 सुवोजासा२ । २ । तमोजसा । सुवो । जार२ । सार३४ ।

५८ ८ १ ८ १८ १ १८ १ १ ८
 औहोवा । असिज्योतिरेअसि । ३ । एअसि । ३ । वृषो

८ ३ ५ १८ १ २ ८ १ ३
 अर्वावितारइश्रूर३४ताः । एश्रुतः । २ । ए । श्रू२ । तार

३४ । औहोवा । अतिज्योतिर्विभाञ्छेअति । २ । अति
 र र २२१ ३ ११११
 ज्योतिर्विभाञ्छेअती२३४५ ॥ १८ ॥

अस्य आख्यानम्—१भा० ४४५ पृष्ठं दृश्यम् । १८

१ १ १ ३२ २२
 * ऊम् । ३ । हो । ३ । हृत् । ३ । औहा । ३ ।
 ३ २ ३२ २२ २ १ २ १ २२
 औहाइ । २ । औहोइ । इन्द्रनरो । ने३मधि । ता
 ३४५ १२२२ १३२२१ २२
 हवन्ताइ । ३ । वयोवृहत् । ३ । विभ्राष्टयेविधर्मणे । ३ ।
 ११२ २१ २ ३४५ २१ २
 यत्पारियाः । युनज । ताइधियस्ताः । सत्यमोजः ।
 १ २२२२ २ १ २३४२ ५
 ३ । रजःसुवः । ३ । शूरोनृषा । ता३श्रव । सञ्चकामा
 २१ २ २१ २ १२ १
 इ । ३ । भद्र३सुधा । २ । भद्र३सुधे । षमूर्जम् । इष
 २ २२२२ २२२ २२३४५
 मूर्जम् । २ । आगोमताइ । व्रजेभ । जातुवन्नाः ।
 २१ २१ १ १ २ १ २
 ३ । बृहद्यशः । ३ । दिविदधे३हस् । २ । दिविदधे३ ।
 १ १२२२ २२ २२३ १११
 छाउवा । वागीडासूवोबृहद्गा२३४५ ॥ १९ ॥

^{१२} * हाउ । ^१ ३ । ^२ आइहो । ^१ ३ । ^१ आइहिया । ^१ ३ । आ
^२ साउ । ^१ ३ । ^१ आयाम् । ^१ ३ । ^१ नामाः । ^१ ३ । ^१ किट् । ^१ किट् ।
^१ इन्द्रन्नरोनेमधिताह्वा^२न्ताइ । ^१ यत्पार्यायुनजतेधिया^२
^१ स्ताः । ^१ शूरोनृषाताश्रवसश्रुका^२न्माइ । ^१ आगोमति
^२ ब्रजेभजातुवा^२न्नाः । ^१ मनार^२होइ । ^१ प्राणार^२होइ ।
^१ चक्षूर^२होइ । ^१ ओत्रार^२होइ । ^१ घोषार^२होइ ।
^१ ब्रतार^२होइ । ^१ भूतार^२होइ । ^१ पानार^२होइ ।
^१ चित्तार^२होइ । ^१ धीतार^२होइ । ^१ सुवार^२होइ । ^१ ज्यो
^१ तार^२होइ । ^१ वार^२होइ । ^१ ऊर^२होइ ॥ २० ॥

अनयोर्थाख्यानम्—१भा० ६४१ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १८, २०

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने चतुर्थः प्रपाठकः ॥

* “इन्द्रस्य राजन-रौहिणे द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, २९ । तयोत्तरं सिद्धं रौहिणम् ।

॥ हरिः ॐ ॥

२२ १ १ १ २
* हाउ । ३ । ऊर । ३ । ऊऊर । इयाहाउ ।

१ ५ २ ३ १ १११
२ । इया३हाउ । वा३ । इट्टडा२३४५ ॥ १ ॥

अस्य मूलं न क्वक्, अपि तु क्षोभः सचैषः—

२
ऊ ॥ २ । १ । ५

द्वितीय-तृतीये सामनि—१भा० ३०७-३१० पृष्ठयोः मृद्विते । २,३

१ १ २ २ १ १ १
* इया२ । ३ । इयाहाउ । ३ । इन्द्रन्नरो । ने३म
२२ ३ ४ ५ २ १ २२ ३२ २
धि । ताह्वन्ताइ । ह्वन्ते३ । हृहृहृहाहृहृहृ ।

१ २ २ १२ २ १ २ ३ ४ ५
३ । ह्वन्ते । ३ । यत्पारियाः । युनज । ताइधियस्ताः ।

२ १ २२ ३२ २ १ २
धियस्ता३ः । हृहृहृहाहृहृहृहृ । ३ । धियस्ताः ।

२२ १२ २ १ २ १ ४२ ५ २ २
३ । शूरोनृषा । ता३श्रव । सश्रुकामाइ । चकामे३ ।

१ २२ ३२ २ १ २ २ २२ १२
हृहृहृहाहृहृहृहृ । ३ । चकामे । ३ । आगोमताइ ।

* “अग्नेरिस्त्रान्दं पञ्चाहुगानम् । इरात्रं वा”—इति आ० ब्रा० ३, १, २४ ।

तत्र प्रथमं सिद्धम् ।

† “अग्नेरिस्त्रान्दं पञ्चाहुगानम्”—इति आ० ब्रा० ३, १, २४ । तत्र चतुर्थं सिद्धम् ।

१ १ १ २ १ २ २ २ १ २ १ २ १ २ २ २ २
नमः । ये देवा देवाः । पृथिवीषदः । स्थितेभ्यो वो

२ २ २ १ २ २ १ २ १ २ २ २ २ २ १ १ २ १ २
देवा देवेभ्यो नमः । ये देवा देवाः । अप्सुषदः । स्थिते

२ २ २ २ २ २ १ २ २ २ १ २ १ २ २ २ २ २ १ १ २
भ्यो वो देवा देवेभ्यो नमः । ये देवा देवाः । दिक्षुषदः ।

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ १ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २
स्थितेभ्यो वो देवा देवेभ्यो नमः । ये देवा देवाः । आशा

१ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ १ २ १ २ १ २ १
सदः । स्थितेभ्यो वो देवा देवेभ्यो नमः । अवज्यामिव

१ २ २ १ २ २ १ २ २ १ २ १ २ १ २ १
धन्व नो विते मन्युन्नयामसि मृडतान्न इह अस्य भ्यम् । इडा २ ३

२ १ २ २ १ १ ३
भा । यद् इदं विश्वम्भूतम् । युयो ३ । आउ । वार ३ । नार

५

३४ माः ॥ ६ ॥

१ २ १ १ २ १ १ १ १
अधिप । ताइ । मित्रप । ताइ । क्षत्रप । ता

१ २ १ २ १ १ १ २ १
इ । स्वःपताइ । धनपता २इ । नारुमाः । नमउत्ततिभ्य

२ २ २ २ २ २ २ १ २ २ २ १ २ २ २ १ २ २ २ २ १
श्चोत्तन्वानेभ्यश्च नमो नीषङ्गिभ्यश्चोपवीतिभ्यश्च नमो स्यङ्गपश्च

२ १ २ २ २ १ २ १ २ २ १ २ १ २ १ २
प्र । तिदधानेभ्यश्च नमः प्रविध्यद्वाश्च प्रव्याधिभ्यश्च नमः त्सरद्वाश्च

२ १ २१ २ १२ २ २ १ २ १ २ १ २ २ १
त्सारिभ्यश्चनमःश्री । तेभ्यश्चायिभ्यश्चनमन्तिष्ठञ्जश्चोपति

२ १ २ २ १ २ १ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २ १
ष्ठञ्जश्चनमोयतेचवियतेचनमःपथेचविपथायच । अवज्या

२ १ २ १ २ १ २ २ १ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १
मिवधन्वनोवितेमन्युन्नयामसिमृडतान्नइहअस्मभ्यम् । इडा

२ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १
२३भा । यइदंविश्वभूतम् । युयो३ । आउ । वार३ ।

३

नार३४पुमाः ॥ ७ ॥

१ २ १ १ २ १ १ २ १
अधिय । ताइ । मित्रप । ताइ । क्षत्रप । ता

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १
इ । स्वःपताइ । धनपता२इ । ना२माः । नमोन्ना

२ १ २ २ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २ १
यनमोन्नपतयएकाक्षायचावपन्नादायचनमोिनमः । रुद्रा

२ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १
यतीरसदेनमःस्थिरायस्थिरधन्वनेनमःप्रतिपदायचपटरिणेच

१ २ १ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १
नमस्त्रियन्वकायचक । पर्दिनेचनमआश्रायेभ्यश्चप्रत्याश्रा

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १
येभ्यश्चनमःऋव्येभ्यश्चविरिम्फेभ्यश्चनमःसंवृतेविवृतेच । अ

२ १ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १
वज्यामिवधन्वनोवितेमन्युन्नयामसिमृडतान्नइहअस्मभ्यम् ।

१ २ १ २ २ १ १
 इडार३भा । यइदं विश्वभूतम् । युयो३ । आउ । वा
 २३ । ना२३४माः ॥ ८ ॥

एतेषां षष्ठादि-त्रयाणां साम्नां मूलानि न ऋचः, अपितु खोभा, ते चैते—

१ २ १ २ २ १ २ २ २ २ २ २
 अधिपते । अधि । पते । मित्रपते । मित्र । पते । क्षत्र
 १ २ २ २ १ २ १ २ ३
 पते । क्षत्र । पते । स्वःपते । स्वाऽऽरिति । पते ।
 १ २ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
 धनपते । धन । पते । नमः । मन्युना । वृत्रहा । वृत्र ।
 २ १ २ ३ २ २ ३ १ २ २ २
 हा । सूर्येण । स्वराट् । स्व । राट् । यज्ञेन । मघ
 २ १ २ ३ १ २ १ २ २ १
 वा । दक्षिणा । अस्य । प्रिया । तनुः । राज्ञा । वि
 २ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ २
 शम् । दाधार । वृषभः । त्वष्टा । वृत्रेण । शची
 २ ३ १ २ १ २ १ २ ३ २
 पतिः । शची । पतिः । अनेन । गयः । पृथिव्या ।
 ३ २ ३ १ २ १ २ ३ २ २ २ ३
 ष्टणिकः । अग्निना । विश्वम् । भूतम् । अभि । अ
 १ २ १ २ २ २ ३ २ ३ २
 भवः । वायुना । विश्वाः । प्रजाः । प्र । जाः । अभि ।
 ३ १ २ ३ १ २ ३ २
 अपवथाः । वषट्कारेण । वषट् । कारेण । अर्द्धभाक् ।

३ २ १ २२ ३ २ ३ २ १ २२
 अर्द्ध । भाक् । सोमेन । सोमपाः । सोम । पाः । समि
 ३ १ २ ३ २ २ २
 त्या । सम् । इत्या । परमेष्ठी । परमे । स्त्री । ये । देवाः ।
 ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 देवाः । दिविषदः । दिवि । सदः । अन्तरिक्षसदः ।
 ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 अन्तरिक्ष । सदः । पृथिवीषदः । पृथिवी । सदः ।
 ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 अप्सुषदः । अप्सु । सदः । दिक्षुसदः । दिक्षु । सदः ।
 ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 आशासदः । आशा । सदः । स्थ । तेभ्यः । वः । देवाः ।
 १ २ १ २ १ २ ३ १ २
 देवेभ्यः । नमः । अव । ज्याम् । इव । धन्वजः । वि ।
 ३ २ ३ १ ३ २
 ते । मन्युम् । नयामसि । मृडताम् । नः । इह ।
 ३ १ २ ३ २ १ २ ३ २ ३ १ २
 अस्मभ्यम् । यः । इदं । विश्वम् । भूतं । युयो । नमः ॥०॥
 १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १
 नमः । उत्ततिभ्यः । उत् । ततिभ्यः । च । उत्तन्वाने
 २ ३ १ २ ३ १ ३ १ २ ३
 भ्यः । उत् । तन्वानेभ्यः । च । नमः । नीषङ्गिभ्यः । नी ।
 १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
 सङ्गिभ्यः । च । उपवीतिभ्यः । उप । वीतिभ्यः । च ।
 १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
 नमः । अस्यङ्गः । च । प्रतिदधानेभ्यः । प्रति । दधाने

३ १ २८ ३ १ ९ ३ १ २ ३ १
 भ्यः । च । नमः । प्रविध्यङ्गः । च । प्रव्याधिभ्यः । प्र । व्याधि

१८ ३ १ २ १ २८ ३ १ २ ३ १ २८
 भ्यः । च । नमः । त्सरभ्यः । च । त्सारिभ्यः । च । नमः ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २८ १ २८ ३
 श्रितेभ्यः । च । आयिभ्यः । च । नमः । तिष्ठङ्गः । च ।

१ २ ३ १ २८ ३ १ २८ ३ २ ३ ३
 उपतिष्ठङ्गः । उप । तिष्ठङ्गः । च । नमः । यते । च । वि

२ ३ २ ३ १ २८ ३ २ ३ १ २
 यते । वि । यते । च । नमः । पथे । च । विपथाय । वि ।

२ ३ १ २८ १ २८ १ २८ १ २८
 पथाय । च ॥०॥ नमः । अन्नाय । अन्न । पतये । अन्न ।

३ १ २ ३ १ २ २ १ २ २ १ २
 पतये । एकाक्षाय । एक । अक्षाय । च । अवपन्नादाय ।

३ १ २ ३ १ २८ १ २८ ३ १ २ ३ १ २
 अव । पन्नादाय । च । नमः । नमः । रुद्राय । तीर

१ २ ३ १ २८ १ २८ ३ १ २ ३ १ २
 सद्दे । तीर । सद्दे । नमः । स्थिराय । स्थिरधन्वने ।

३ २ ३ १ २ १ २८ १ २८ ३
 स्थिर । धन्वने । नमः । प्रतिपदाय । प्रति । पदाय ।

१ २ ३ १ २ १ २ १ २
 च । पटरिणे । च । नमः । त्रयम्बकाय । त्रि । अम्ब

१ २ ३ १ २८ ३ १ २
 काय । च । कपर्दिने । च । नमः । आश्रायेभ्यः ।

३ १ २ १ २ ३ १
 च । प्रत्याश्रायेभ्यः । प्रति । आश्रायेभ्यः । च । न
 २२ ३ १ १ ३ १ २२ २ १ २ ३
 मः । संवृते । सम् । वृते । च । विवृते । वि ।
 १ २२ ३
 वृते । च ॥ २ ॥ १ ॥ ५

नवमं साम—२ भा० ३१३ पृष्ठे मुद्रितम् । ९

२२ १ १ २ १
 * हाउ । ३ । ऊप् । ३ । विविविविवी३ । ३ । ही२ ।
 २५ २ १ २ २२ २ २ १ १ २२
 ३ । हाउ३वा । अभित्वाशूरनोनुमोहस् । अदुग्धाइव
 २ १ २ १ २ २ १ १ २ २ २
 धेनवोहस् । ईशानमस्यजगतःस्वर्हश्चस् । ईशानमि
 १ २ २२ १ १ १ २
 न्द्रंतस्यषोहस् । हाउ । ३ । ऊप् । ३ । विविविविवी३ ।
 १ २५ २ २ १ २ २ १
 ही२ । ३ । हाउ३वा । एअस् । एफट् । एमृस् ।
 २ २ १ २ १ १ १ १
 एहस् । ई२३४५ ॥ १० ॥

अस्य व्याख्यानम्—१ भा० ४७८ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १०

एकादशं साम—२ भा० २८४ पृष्ठे मुद्रितम् । ११

१ १ २ ३ १ १ ३
 † आयाउ । ३ । अक्रांत्समृद्रःपृथमाइविधर्मान् । वि

* “अजितस्य जितिः”—इति षा० ब्रा० ३, २, २४ ।

† “दीर्घतमसश्च व्रतम्”—इति षा० ब्रा० ३, २, २४ ।

२१ २१ २ ३२२१ ३२२१ ३
धर्मान् । २ । जनयन्प्राजाभुवनास्यगोपाः । स्यगोपाः । स्य

२२१ १२ २ ३२२१ २२२१
गोपाः । वृषापावित्रे अधिसानोअव्याइ । नोअव्या

१ २१२२२२ २२२१
इ । २ । आयाउ । ३ । वृहत्सोमोवावृधेसुवानोअद्रा

३२२१ २२ १ २२२१
इ । नोअद्राइ । नोअद्राइश्उवार२३ । ए३ । धेसानो

११११
अद्री२३४पुः ॥ १२ ॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० १२२ पृष्ठे दृश्यम् । १२

वयोदशादि-सप्तदशान्तानि पञ्च सामानि—२भा० ३१५—३२१ पृष्ठेषु

मुद्दितानि । १६—१७

२२ १२१२ १२१२
हाउ । ३ । अस्मीनस्मिन् । ३ । नृम्णाइनृम्णम् ।

१ २ २ २ १२ १२
३ । निधाइमाहे । ३ । कयानश्चित्राश्चाभूश्वा२न् ।

२२२२ १२ २२ १२ १२
ऊतीसदावृ३धास्ताश्वा२ । कयाश्चिष्ठा३यावा२र्त्ता

२२ १२१२ १२१२
२३ । हाउ । ३ । अस्मीनस्मिन् । ३ । नृम्णाइनृम्णम् ।

• “इ पुरुषव्रते । पञ्चाहुगानश्चैकानुगानश्च”—इति षा० प्रा० ३, १, १५ ।
तत्रेदं द्वितीयम्,—‘एकाहुगानं पुरुषव्रत’मिति ।

३। निधाइमाहे । २। निधारइइ । मारै । चारइइ ।

५२२
औहोवा । सुवर्ज्जीतीरइइपुः ॥ १८ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१ भा० १८४ पृष्ठे दृष्टव्यम् । १८

जनविंशतितमं साम—१ भा० ३२२ पृष्ठे मुद्रितम् । १८

* वाक् । २। वागीयम् । कयानश्चित्राश्चामभूश्वा
इत् । उतीसदावृद्धाःसाशखारै । कयाशचिष्ठाश्या

वाशर्त्तारै । वाक् । २। वागीयारै । वारइइऔहोवा ।

ए । अन्तरिक्षेसलिलंलेलायारइइपुः ॥ २० ॥

अस्य व्याख्यानम्—१ भा० ३८४ पृष्ठे दृष्टव्यम् । २०

एकविंशतितमं साम—२ भा० ३९३ पृष्ठे मुद्रितम् । २०

द्वाविंशतितमं साम—२ भा० ३२४ पृष्ठे मुद्रितम् । २२

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने पञ्चमस्यार्द्धः प्रपाठकः ॥

* “त्रौणिके लोकानां व्रतानि दिवोऽन्तरीक्षस्य पृथिव्याः”—इति आ० ब्रा० ३,
२, २५ । तथेदं द्वितीय मन्तरीक्षस्य व्रतमिति ।

॥ हरिः ॐ ॥

प्रथमादीनि दश सामानि—२ भा० ३२५—३२९ पृष्ठेषु मुद्रितानि । १—१०

२२ १ १ १ २
 * हाउ । ३ । हारेइ । ऊरे । त्रिः । काक्कक्क
 १ १ १ १५
 क्क । ३ । हारेइ । ऊरे । ऊरे । ऊरे । एवन्तिः ।
 १ २ १५ २२ १२
 काक्कक्कक्कक्क । ऊरे । एवन्तिः । हाउ । ३ । यस्येद
 २ २ १ २ १२ २ १ २२
 मारजोयूरेजाः । तुजेजनेवनसूरवाः । हाउ । ३ ।
 १ १ १ २ १ १
 हाइइ । ऊरे । ३ । काक्कक्कक्कक्क । ३ । हारेइ ।
 १ १ १ ५ १ २ १ ५
 ऊरे । ऊरे । ऊरे । त्रिः । काक्कक्कक्कक्क । ऊरे ।
 २२ २ ३ १ ४
 ३ । हाउ । ३ । आइन्द्रस्यर । तियाइवृष्टुहाइपुइत् ।
 १ १ १ १ १
 नमःसुवरिडारइ४५ ॥ ११ ॥

अस्य आख्यानम्—२भा० २४८ पृष्ठे दृष्टव्यम् । ११

२२ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 † हाउ । ३ । अहोअहो । अहो । आहोआहो ।

* “कश्यपव्रतं दशातुगानम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २० ।

† “कश्यपपौत्रा द्वितीयम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २० ।

१ २ ११ १२ १२ २ २ १ १२ २
 आहो । एहोएहो । एहो । वा३ । हाउवा । प्रजाभू
 २२ १ ११११
 तमजीजने३ । इट्इडा२३४५ ॥ १२ ॥

अस्य मूलं न ऋक्. अपितु सोम. ; सवैषः—

३२ १ २ ३२ १ २ ३२ १ २ ३ २ २
 अहोइति । आहोइति । एहोइति । प्रजाः । प्र
 २ ३ २ २
 जाः । भूतम् । अजीजने ॥ २ ॥ १ ॥ ८ ॥

२२ १ २ २२
 * हाउ । ३ । फाल्फल्फल्फल्फल्फल् । ३ । हाउ ।
 १ २ २ २ १ १ २ २ २
 ३ । इन्द्रन्नरोनेमधिताह्वारन्ताइ । यत्पार्यायुनजतेधि
 १ २ २ २ १ १ २ २
 यारन्ताः । शूरोनुषाताश्रवसश्चकारमाइ । आगोम
 २ २ १ २२ १ २
 तिव्रजेभजातुवारन्ताः । हाउ । ३ । फाल्फल्फल्फल्फल्फ
 २३ २ १ २ ११११
 ल् । ३ । हाउ३वा । मनःसुवरिडार३४५ ॥ १३ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ६४१ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १२

३ १ २ २ २ २ २ २२
 † हाउ । ३ । हाउहौहौहौहौहौ । ३ । हाउ ।

* “कश्यपत्रतं दशाहुगानम्”—इति आ० ब्रा० २, १, २० । तत्रेदं मृतीयम् ।

† “कश्यपत्रतं दशाहुगानम्”—इति आ० ब्रा० २, २, २० । तत्रेदं चतुर्थम् ।

३। योनोवनुष्यन्नभिदातिमा र्त्ताः। उगणावामन्यमा

नसुरो रेवा। त्तिधीयुधाश्वसावातमा रेइन्द्रा। अभी

ध्यामवृषमणस्त्वो रेताः। हाउ। ३। हाउहौहौहौहौ

हौ। ३। हाउ३। वा। एवयःसुवरिडार३४५ ॥ १४ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ६८० पृष्ठे द्रष्टव्यम्। १४

* हाउ। ३। इमाः। ३। प्रजाः। ३। प्रजा

पते। होइ। २। प्रजापते। हा३शुवार। ए। हृदयम्।

२। ए। हृदया३शु। वा२। प्रजारूपमजीजने३।

इट्टडा२३४५ ॥ १५ ॥

अस्य मूलं न ऋक् अपितु सोमः; सचैवः—

इमाः। प्रजाः। प्र। जाः। प्रजापते। प्रजा। पते।

हृदयं। प्रजाः। प्र। जाः। रूपम्। अजीजने ॥२।१।८॥

* "कश्यपव्रतं दशानुगामम् * * * प्रजापतेर्हृदयं पञ्चमम्"—इति

१२ १ २ १ १२
 * हाउ । ३ । इडा । ३ । सुवः । ३ । ज्योतिः ।
 ३२ १ ५२ २ २२ १२ २ १ १ १
 २ । ज्योता३४ । औहोवा । ए । इडासुवर्ज्यातो २ ३
 १ १
 ४ पूः ॥ १६ ॥

सप्तदशं साम—२भा० २३२ पृष्ठे मुद्रितम् । १७

अष्टादशं साम—२भा० २९० पृष्ठे मुद्रितम् । १८

कनविंशं साम—२भा०-२३३ पृष्ठे मुद्रितम् । १९

२२ १ २ १२ २ ५ २२
 † हाउ । ३ । वाग्घहहहह । ३ । ऐहीर । ३ । ऐहि
 २ १ २ २ ५ २ १ २ २
 हाउवाक् । ३ । हाहाउ । ३ । हाउश्वा । पूजातीक
 २२ २ १ १ १ १ १ १ १ २२ १ २
 मजीजनेहस् । इहार३४५ । हाउ । ३ । वाग्घहहहह ।
 १२ ५२ १२ २ १ २
 ३ । ऐहीर । ३ । ऐहिहाउवाक् । ३ । हाहाउ । ३ ।
 १ २ १ २ २ १ १
 आयाउ । ३ । अग्निरस्मिजन्मनाऔश्हो । हारइया ।
 २ २ १ १ २ २ १२ १
 औश्हो । हारइया । औश्हो३ । हाउ । ३ । वाग्घ

* “कश्यपव्रतं दशतुगानम् * * * इडानां सङ्चारः षष्ठः”—इति

आ० ब्रा० ३, १, २७ ।

† “कश्यपपुच्छं दशमम्”—इति आ० ब्रा० ३, १, २७ ।

१ १२५८ १२ २ १
 हहहह । ३ । ऐहीर । ३ । ऐहिहाउवाक् । ३ । हा

२ २५ २२ २ २२२ १
 हाउ । ३ । हाउश्वा । इहपुजामिहरयिर्हराणोहस् ।

१ २ १ १ १ २ १ २ १
 इहार३४पू । हाउ । ३ । वाग्घहहहह । ३ । ऐहीर ।

१२ २ १ १ १
 ३ । ऐहिहाउवाक् । ३ । हाहाउ । ३ । आयाउ ।

२२ १२ २ २ १ १ २ २ १
 ३ । जातवेदाऔश्चो । हारइया । औश्चो । हार

१ २ २ २ २ १ २
 इया । औश्चो३ । हाउ । ३ । वाग्घहहहह । ३ ।

२५ २२ १ २ २ २ १२ १२ २२ १
 (एवंसर्वत्र) हाउश्वा । रायस्योषायसुकृतायभूयसेहस् ।

१ २ १ १ १ २ १ २ १
 इहार३४पू । हाउ । ३ । वाग्घहहहह । ३ । आयाउ ।

२ १ २ २ २ २ १ १ १
 ३ । घृतम्नेचक्षुरमृतम्नआसानैश्चो । हारइया । औश्

१ १ १ २ २ २ २ १ १
 चो । हारइया । औश्चो३ । हाउ । ३ । वाग्घहह

२५ २ २२ १ २ २ १ २
 हह । ३ । हाउश्वा । आगन्वाममिदंवृहस् । इहा

२ १ १ १ २ १ २ १ १
 २३४पू । हाउ । ३ । वाग्घहहहह । ३ । आयाउ ।

२ १ २ २ २ २ २ १ १
 ३ । त्रिधातुरकीरजसोविमानाऔश्चो । हारइया ।

^२ ^२ ^१ ^१ ^२ ^२ ^{२२}
 औश्हो । हारइया । औश्होश् । हाउ । ३ ।

^१ ^२ ^{२५} ^{२१२२१} ^{२१२१} .
 वाग्घहहहह । ३ । हाउश्वा । इदं वामभिदं वृहस् ।

^१ ^३ ^{११११} ^{२२} ^१ ^२ ^१
 इहारश्४५ । हाउ । ३ । वाग्घहहहह । ३ । आयाउ ।

^१ ^२ ^२ ^२ ^१ ^१ ^२ ^२
 ३ । अजस्रञ्ज्योताइरौश्हो । हारइया । औश्हो ।

^१ ^१ ^२ ^२ ^{२२} ^१ ^२
 हारइया । औश्होश् । हाउ । ३ । वाग्घहहहह ।

^{२५} ^{२२} ^{१२} ^२ ^{१२१२२१} ^{२१२१}
 ३ । हाउश्वा । चराचरायवृहत् इदं वामभिदं वृहस् ।

^१ ^३ ^{१११} ^{२२} ^१ ^२ ^१
 इहारश्४५ । हाउ । ३ । वाग्घहहहह । ३ । आया

^{२१} ^२ ^२ ^१ ^१ ^२ ^२
 उ । ३ । हविरस्मिसर्वामौश्हो । हारइया । औश्हो ।

^१ ^१ ^२ ^२ ^{२२} ^१ ^२
 हारइया । औश्होश् । हाउ । ३ । वाग्घहहहह ।

^{२५} ^{२२१} ^{२२२} ^२ ^२ ^{१२} ^{२२}
 ३ । हाउश्वा । एयशोकान्भूतमततनत्प्रजाउसमचूकुप

^१ ^{२२१} ^{१३} ^{१११}
 त्पशुभ्योहस् । इहारश्४५ ॥ २० ॥

* इतीरेइति । ३ । इतिमात्राचरतिवत्सकारेइति ।

२ । इतिमात्राचरतिवत्सकारेः । आरेइ । तारेः४ ।

५२ २ २२ १ २२ १ ३ १ १ १
 औहोवा । ए । इति । २ । ए । इतीरेः४५ ॥ २१ ॥

अस्य मूलं न ऋक्, अपितु सोमः ; सवैषः—

१ २२ १ २२ ३ २
 इति । मात्रा । चरति । वत्सकः ॥ २ ॥ १ ॥ ८ ॥

१ १ २ १ २
 † स्वयस्कुन्वाइ । स्वयस्कुन्वारेइ । २ । स्वयस्
 १ २ १ १ ५२ २
 स्कुन्वाइ । स्वयम् । स्कुर । न्वारेः४ । औहोवा ।

२२ १ २ २२ १ १ १ १ १
 ए । स्कुन्वे । २ । ए । स्कुन्वारेः४५इ ॥ २२ ॥

अस्य मूलं न ऋक्, अपितु सोमः ; सवैषः—

१ २ १ २२ १ २२
 स्वयम् । स्कुन्वे । स्कुन्वे ॥ २ ॥ १ ॥ ८ ॥

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने पञ्चमः प्रपाठकः ॥

• “मिऋवा,मिऋवौ द्वावमडुद्रु ते वा” इति आ० ब्रा० १, २, २० । तत्रेदं मिऋव समडुद्रुवत्तम् ।

† अमिऋव मेतदमडुद्रुवत्तं वा (१, २, २०) ।

॥ हरि ॐ ॥

२२ २ २ ३२ २२ ३२ २ २ २
 * हाउहाउहाउ । भ्राजाओवा ३ । अग्निर्मूर्द्धादी
 २ २ २ २ १ २ २
 श्वाःकाश्कू२त् । पतिःपृथीवीश्याआश्या२म् । अ
 २ २ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 पा॒रेता॒सी॒जान्वा॑शती२३ । हाउहाउहाउ । भ्राजा
 ३२ २ ३२ २ ४ २ २ १ १ १ २ २
 ओवा । ३ । भ्राजा३ओपुवा६५६ । ए । विश्वस्यजगती
 १ २ ३ १ १ १
 ज्योती२३४५ः ॥ १ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १३५ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १

२२ १ २२ १ २ २ १ २ १ २
 † भ्राजा । २ । भ्राजा३१उ । वार । अयारूचाह
 २ २ २ १ १ २ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 रिण्यापुनानः । विश्वाद्देषा॒सितर॑तिसयुग्वभिः । सूरौ
 १ २ १ २ १ २ २ २ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २
 नसयुग्वभिः । धारापृष्ठस्यरोचते । पुनानोअरूपोहरिः ।
 १ २ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 विश्वायद्रूपापरियास्यृक्भिः । सप्तास्येभिक्कभिः । आ
 १ २ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २
 जा । २ । भ्राजा३१उ । वार । ए । विश्वस्यैजगते

* “अग्नेर्त्रतम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २८ ।

† “वाधोश्च त्रतम्”—इति आ० ब्रा० १, २, २८ ।

१२ २२ १ ३ ५ २ २ १ १ १ १ १
 ज्योतिः । ज्यो^१र^३ता^५र^२३४^२ओ^१हो^३वा । इ^१ट्^३ड्^५डा^२र^३४^५ ॥ २ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१ भा० ८२३ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २

तृतीयं साम—२भा० २९८ पृष्ठे मुद्रितम् । ३

* ओ^२३^२१^१म् । ३ । आ^२यूः । ३ । ज्यो^२तीः । ३ ।

२२ १२ २ २२ १२ २ २ २२ १२ ५ १
 ज्यो^२ती^२वा । ३ । ज्यो^२ती^२वा^२हा^२इ । २ । ज्यो^२ती^२वा^२इ^२हा^२उ ।

२ ३ १ २ २ २ २ १ २ १ १ २ २ १ २ १ १ १
 वा । इ^२ह^२स्व^२र्वै^२श्वान^२रा^२य^२पृ^२दि^२शो^२ज्यो^२ति^२वृ^२ह^२त् । इ^२न्दु^२रि

२ १ १ १ १ २ १ २ २ १ १ २ २
 डा^२स^२त्य^२म् । स^२त्य^२म् । २ । स^२त्यो^२वा । ३ । स^२त्यो^२वा

१ १ १ २ ५ २ २ १ १ २ २ २ २ २
 हा^२इ । २ । स^२त्यो^२वा^२इ^२हा^२उ । वा । इ^२ह^२स्व^२र्वै^२श्वान^२रा^२य

१ १ २ २ १ २ २ १ २ २ २ २ २ २
 पृ^२दि^२शो^२ज्यो^२ति^२वृ^२ह^२त् । का^२य^२मा^२नो^२व^२ना^२तु^२वा^२म् । तु^२वा^२म् ।

१ १ २ २ १ १ २ २ १ १ १ २ ५
 २ । तु^२वो^२वा । ३ । तु^२वो^२वा^२हा^२इ । २ । तु^२वो^२वा^२इ

१ १ १ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ १ १ १ २
 हा^२उ । वा । इ^२ह^२स्व^२र्वै^२श्वान^२रा^२य^२पृ^२दि^२शो^२ज्यो^२ति^२वृ^२ह^२त् । द्यौ

१ २ १ १ १ २ १ १ २ १ १ २ २ १
 भू^२त^२म्^२पृ^२थि^२वी । पृ^२थि^२वी । २ । पृ^२थि^२व्यो^२वा । ३ । पृ^२थि

१ २ २ १ १ २ ५ १ १ १ १ १ २
 व्यो^२वा^२हा^२इ । २ । पृ^२थि^२व्यो^२वा^२इ^२हा^२उ । वा । इ^२ह^२स्व^२र्वै

०. "महावैश्वानरप्रतेह"—इति आ० भा० १, १, २८ । मन्त्रे द्वितीयम् ।

२ १२ २१ २२ १२ २ १ २ २ २ २
 श्वानरायप्रदिशोज्योतिर्वृहत् । यन्मातृरजगन्नपाः । अ

२ १२ २ २ २२ २ २ २ २ २
 पाः । २ । अपोवा । ३ । अपोवाहाइ । २ । अपो

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 वाश्हाउ । वा । इह्रस्वैश्वानरायप्रदिशोज्योतिर्वृहत् ।

१ २ १२ २ १२ २ १२ २ १२ २ २ २ २ २ २ २
 सहस्रोजआपः । आपः । आपः । आपोवा । ३ । आ

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 पोवाहाइ । २ । आपोवाश्हाउ । वा । इह्रस्वश्वा

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 नरायप्रदिशोज्योतिर्वृहत् । नतत्तेअग्नेप्रमृषेनिवर्त्तनाम् ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 तनाम् । २ । तनोवा । ३ । तनोवाहाइ । २ । तनो

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 वाश्हाउ । वा । इह्रस्वश्चानरायप्रदिशोज्योतिर्वृहत् ।

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 उषादिशोज्योतिः । ज्योतिः । २ । ज्योतोवा । ३ ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 ज्योतोवाहाइ । २ । ज्योतोवाश्हाउवा । इह्रस्वश्वा

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 नरायप्रदिशोज्योतिर्वृहत् । यद्दूरेसन्निहाभुवाः । भुवाः ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 २ । भुवोवा । ३ । भुवोवाहाइ । ३ । भुवोवाश्हाउ ।

१ १ २ २ १ २ १ २ १ २ २ १ २ १
वा । इह स्ववश्वानरायप्रदिशोज्योतिर्वृद्धत् । ओ३१म् ।

२ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २
इ । आयूः । इ । ज्योतीः । इ । ज्योतीवा । इ ।

२ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २
ज्योतीवाहाइ । २ । ज्योतीवाइहाउ । वा । घर्मो

२ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २
मरुद्भिर्भुवनेषु चक्रदत् । इट् इडा २३४५ ॥ ४ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १८० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ४

षष्ठमं साम—२भा० ३३५ पृष्ठे मुद्रितम् । ५

१ २ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २
* आ । भ्राज । इ । अग्निर्मूर्धादीश्वाः काश्कूत् ।

१ २ १ २ २ २ १ २ २ १ २ २
पतिः पृथिवीश्या आश्या २म् । अपात् २रेतात् सीश्वा इन्वा

१ २ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २
शती २ । आ । भ्राज । २ । आ । भ्राजा ३ उवा । ए ।

१ २ २ २
आभ्राज । ३ ॥ ६ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १३५ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ६

षष्ठमं साम—२भा० ३३६ पृष्ठे मुद्रितम् । ०

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
† हाउहाउहाउ । ओहा । २ । ओहाइ । इहीहो ।

• “सूर्यस्य भाजाभाजे द्वे”—इति आ० ब्रा० १, २८ । तत्रेदं द्वितीय-
साभाजं नाम ।

† “वायोदिकर्षभासे द्वे अत्योर्वा”—इति आ० ब्रा० १, ९, ९८ । तत्रेदं
द्वितीयं भासं नाम ।

३। इहियो । ३। ऊम् । ३। हो । ३। ह् ।

३। इडा । ३। चतम्भे । ३। हस् । ३। पुनस्य

वृष्णी अरुषस्य नूमा रश्हाः । पुनोवचोविदथाजातवेदार

इसाइ । वैश्वानरायमतिर्नव्यसेगूरश्चीः । सोमइवपव

तेचारुग्नाश्श्याइ । हाउहाउहाउ । ओहा । २।

ओहाइ । इहोहो । ३। इहियो । ३। ऊम् ।

हो । ३। ह् । ३। इडा । ३। चतम्भे । ३।

हस् । २। चारश् । ओहोवा । इहोहो । भद्रम् ।

इहोहो । अयः । इहोहो । वामम् । इहोहो । वरम् ।

इहोहो । सुवम् । इहोहो । अस्ति । इहोहो । अ

भ्राजीत् । इहोहो । ज्योतिः । अभ्राजीत् । इहो

हो । दीदिवः । ए३३ । हियाहाउवा३ । भारश्शुप्सु॥८॥

२८ १८ १८ ३२
* हाउ । ३ । आयुः । ३ । ज्योतिः । २ । ज्यो

१ ५८ ८ १ १८ ८ १ १११
ता३४ । औहोवा । ए३ । वाग्ज्योतीर३४पुः ॥ ९ ॥

अस्य मूलं न ऋक्, अपितु सोमः, सचैवः—

१ १८
वाक् । ज्योतिः ॥ २ ॥ ९ ॥

२८ ८ ८ ३ ५८ ८ २८ ८ ३
† एवाहियेवार३४ औहोवा । हा३४हा३४हा३४हा३४

५८ ८ २ ८ १ २ १
२३४ । औहोवा । (एवन्त्रिः) हियेवा । हियग्नाइ ।

१ १ १ ८ १ २ ८ १ १११
हिइन्द्रा । हिपूषान् । हिदेवा३४३४पुः ॥ १० ॥

अस्य मूलं न ऋक्, अपितु सोमः सचैवः—

१ १ ३ २ ३ २ ३ १
एव । हि । एव । हि । अग्ने । हि । इन्द्र । हि ।

३ १ ३
पूषन् । हि । देवाः ॥ २ ॥ ९ ॥

२ ८ ८ १ १ २ १ १ १
‡ वयोमनोवयःप्राणाः । वयश्चक्षुर्वयःश्रोत्राम् । व

* “रेन्द्रं महादिवाकीर्त्यं सौर्यं वा दशानुगामं तस्य शिरस्य प्रीवाश्च स्तन्व-
कीकसौ च पुरीवाणि च पञ्ची वात्सा चोरु च पुच्छं चैतत् साम सुपर्श
मित्याचक्षते”—इति आ० ब्रा० ३, २, १८ । तत्र रेन्द्रं महादिवाकीर्त्यं
सौर्यं वा प्रथमानुगामं शिरो नाम ।

† रेन्द्रं महादिवाकीर्त्यं सौर्यं वा द्वितीयानुगामं प्रीवा नाम ।

‡ रेन्द्रं महादिवाकीर्त्यं सौर्यं वा तृतीयानुगामं स्तन्वो नाम ।

२ २ २ २ १ २ १ २ २ १ ३ १ १
योघोषीवयोव्राताम् । वयो२३भूताउ । वा३ । ई२ ३

१ १
४ ५ ॥ ११ ॥

२ २ १ १ १ १ १ ३ ५ १ १ २
* वयोमनार३ । होइहौवाओर३४वा । वयःप्रा

१ २ १ ३ ५ १ १ १
णा२३ । होइहौवाओर३४वा । वयश्चतुर३ । हो

१ १ २ १ २ १ १ २ १ १ २ १ २
इहौवा० । वयःओत्रार३म् । होइहौवा० । वयोघोषा

१ २ १ १ २ १ १ २ १ १ २ १
२३ । होइहौवा । वयोव्रतार३म् । होइहौवा । वयो

१ २ १ २ १ ३ ३ १ १ १ १
भूतार३म् । होइहौवाओर३४पुवाइपूई । ऊर३४५ः ॥ १२ ॥

अनयोर्मूलं न ऋक्, अपितु स्त्रीभः; सवेषः—

१ १ २ १ १ २ १ १ २ १ १ २
वयः । पयः । चक्षुः । ओत्रम् ॥ २ ॥ ८ ॥

१ २ १ २ १ २
† ऊरर्क । द्वाउ । ३ । होइवाक् । (एवन्त्रिः ,

१ १ २ १ १
धर्मोर्धर्मः । ३ ॥ १३ ॥

* ऐन्द्रं महादिवाकीर्त्थं सौर्यं वा चतुर्धातुगामं कौकसो नाम ।

† ऐन्द्रं महादिवाकीर्त्थं सौर्यं वा पञ्चमातुगामं पक्षी नाम ।

अस्य मूर्ध्नां न ऋक्, अपितु सोमः ; सचैषः—

१ २२ १ २२ १
उर्क् । धर्मो धर्मः । धर्मः । धर्मः ॥ २ ॥ ९ ॥

१ २ १ १ २ १ २ २ १ १ २
* धर्मविधर्म । ३ । सत्यङ्गाय । ३ । ऋतंवद । ३ ।

२ १ ५ १ ५ १
हृत्वंवरवंवरवम् । ३ ॥ १४ ॥

अस्य मूर्ध्नां न ऋक्, अपितु सोमः, सचैषः—

१ २२ १ २२ ३ १ १
धर्म । विधर्म । वि । धर्म । सत्यं । गाय ।

२ ३ २
ऋतं । वद । हृत् । वम् ॥ २ ॥ ९ ॥

२२ २ १२ १ २२ २ १२ २ १
† औहौहोवाहोइ । २ । औहौहोवाहाइ ३१३ ।

१ ३ ५ २ १२ २ १ १ २ १ २२ २
वा२३ । भूर्इ४वात् । विभ्राड्वृहृत्पिवतुसोम्यम् । औहौ

१२ २ २२ २ १२ २ २२ २ १२ २ १
होवाहोइ । औहौहोवाहोइ । औहौहोवाहाइ ३१३ ।

१ ३ ५ १२ २ १ २ १ २२ १ २
वा२३ । जा२इ४नात् । आयुर्दधद्यज्ञपतावविहृतम् ।

२२ २ १२ २ २२ २ १२ २ १ ३
औहौहोवाहोइ । २ । औहौहोवाहाइ ३१३ । वा२३ । वा

* ऐन्द्रं महादिवाकीर्त्तर्त्तं सौर्यं वा षष्ठातुगानमपि प्रथोनाम ।

† ऐन्द्रं महादिवाकीर्त्तर्त्तं सौर्यं वा सप्तमातुगानमात्मा नाम ।

५ १२ १२२ १२ २१ २१२ १२२ २ २
 २३४द्वात् । वातजूतोयोअभिरक्षतित्मना । औहौहोवा

१२२ १२२ २ १ २ ५
 होइ । २ । औहौहोवाहा३१३ । वार३ । कार३४रात् ।

२१२ ० १२ २२ २२ २ १२२
 प्रजाःपिपर्तिवङ्गधाविराजति । औहौहोवाहोइ । २ ।

२२२ १२२ २ १ २२ १ २ २२१२ २२ ३
 औहोहोवाहा३१३ । वा२ । ए । अभ्राजीज्ज्योतिरभ्रा

१११
 जी२३४पुत् ॥ १५ ॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० ३३७ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १५

१२ २१ २ १ २
 * भूमिः । ३ । अन्तरिक्षम् । ३ । द्यौः । २ । द्या३

५२ २ १ २२१२ १.१११
 ४ । औहोवा । ए३ । भूताया२३४५ ॥ १६ ॥

१ २ १ २ १२ ५२२
 † द्यौः । ३ । अन्तरिक्षम् । ३ । भूमिः । २ । भूमा

५२ २ १ २२ ३ १११
 ३४ । औहोवा । ए३ । आयुषे२३४५ ॥ १७ ॥

२२ १२ २२ २ ५२ २
 ‡ हाउ । ३ । ज्योतिः । २ । ज्योता३४ । औहो

१ १११
 वा । ई२३४५ ॥ १८ ॥

• ऐन्द्रं महादिवाकीर्त्यं सौर्यं वा अष्टमाहुगानं मरुत्नाम ।

† ऐन्द्रं महादिवाकीर्त्यं सौर्यं वा नवमाहुगानं मपीदं मूर्धनाम ।

‡ ऐन्द्रं महादिवाकीर्त्यं सौर्यं वा दशमाहुगानं पुच्छं नाम ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 * सन्त्वाभूतान्यैरयन् । होइ । सन्त्वाभव्यान्यैरयन् ।
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 होइ । सन्त्वाभविष्यदैरयन् । होइ । सन्त्वाभुवनमैर
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 यन् । होइ । सन्त्वाभूतमैरयन् । होइ ॥ १८ ॥

अथ मूले न चक, अपितु लोभः ; सचैवः—

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 सम् । त्वा । भूतानि । ऐरयन् । सम् । त्वा । भव्यानि ।
 ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 ऐरयन् । सम् । त्वा । भविष्यत् । ऐरयत् । सम् । त्वा ।
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 भुवनम् । ऐरयत् । सम् । त्वा । भूतम् । ऐरयत् ॥२१॥

॥ इति ग्रामे अरण्यगान षष्ठस्यार्द्धः प्रपाठकः ॥

॥ हरिः ॐ ॥

प्रथमं साम—१भा० १३८ पृष्ठादिषु मुद्रितम् । १

द्वितीय-तृतीये सामनि—१भा० १४३-१४४ पृष्ठयो मुद्रिते । १-१

चतुर्थं साम—१भा० १४४ पृष्ठे मुद्रितम् । ४

१२ १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 † ह्राड । ३ । सहोभ्राज । २ । सहोभ्राजा । पोधा

● “रतत साम सुपर्णमित्याचक्षते”—इति.आ० ब्रा० १, १, १८ ।

† “इन्द्रस्य च सचक्ष्यम्”—इति.आ० ब्रा० १, १, १८ ।

^{१ २} जा । २ । पोभ्राज । ^{१ २ २} अभ्राजीत् । ३ । ^{१ २ २} व्यभ्राजीत् । ३ ।
^{१ २} अदिद्यत् । ३ । ^१ अदिद्युतद्विश्वम्भूतसहो । ^२ वृत्हात् ।
^१ अदिद्युत्प्रभ्राट्प्रभ्राट् । ^१ अदिद्युतहर्मोअरुहृत् । ^{२ २} र्चात् ।
^१ अदिद्युतहर्मउषसोअरोचरयाः । ^{२ २} हाउ । ३ । ^{१ २ २} सहोभ्रा
^{१ २ २} ज । २ । ^{१ २ २} सहोभ्राजा । ^{१ २ २} पोभ्राजा । २ । ^{१ २} पोभ्राज । ^{१ २} अभ्रा
^{१ २} जीत् । ३ । ^{१ २ २} व्यभ्राजीत् । ३ । ^{१ २} अदिद्युत् । २ । ^{१ २} अदिद्यु-
^१ तात् । ^२ हाउवा । ए । ^{१ २} अदिद्युतहर्मोअरुहृत् । ^{२ २} चदुषसा
^{१ १ २ २ २ १ २ २ १ १ १} न्दिविसर्योविभाती २३४५ ॥ ५ ॥

अस्य मूर्धं न ऋक्, अषितु सोमः, सचैवः—

^{१ २ २} अदिद्युत् । ^{१ २ २} विश्वम् । ^{३ २ २} भूतम् । ^{१ २ २} सहः । ^{३ २} बृहत् ।
^{१ २ २} अदिद्युत् । ^{१ २ २} अभ्राट् । प्र । ^३ अभ्राट् । ^{१ २ २} अदिद्युत् ।
^{३ २} घर्मः । ^३ अरुहृत् । ^{१ २ २} अदिद्युत् । ^{३ २} घर्मः । ^{३ २ २} उषसः ।
^३ अरोचयः । ^{१ २ २} भूतिः । ^{१ २ २} सर्वान् । ^{१ २ २} कामान् । ^३ अशीमहि ॥ २ १ ० ॥

अष्टं साम—२भा० २४६ पृष्ठे सुद्वितम् । ६

सप्तमं साम—१भा० २४४ पृष्ठे सुद्वितम् । ७

अष्टमं साम—१भा० २४७ पृष्ठे सुद्वितम् । ८

नवमं साम—२भा० २४९ पृष्ठे सुद्वितम् । ९

१ १ २ २ १२ १ १ १ २ २ २ २
* उदांस्त्रोकानरोचयः । होइ । इमांस्त्रोकानरोच

१ १ १ २ २ २ २ १ १ २ २ १ २ २
यः । होइ । प्रजाभूतमरोचयः । होइ । विश्वभूतमरो

१ १ १ ५ २ २ १ १ २ २ १ १ १ १
चयः । होइ । होइ । चर्मो ज्योतीरु ३४५ ॥ १० ॥

अस्य सुखं न ऋकः अपितु सोमः ; सचैवः—

१ १ २ २ ३ १ ३
उदान् । उत् । यन् । लोकान् । अरोचयः ।

१ १ ३ २ ३ १ ३ १ ३
इमान् । लोकान् । अरोचयः । प्रजाः । प्र । जाः ।

१ १ ३ १ २ २ ३ १ ३
भुतम् । अरोचयः । विश्वम् । भूतम् । अरोचयः ॥२।१०॥

एकादश-द्वादशे सामनि १भा० २५१—२५२ पृष्ठेषु सुद्विते । ११-१२

त्रयोदश-चतुर्दशे सामनि—१भा० २५५-२५६ पृष्ठयोर्मुद्विते । १२-१४

पञ्चदश-षोडशे सामनि १भा० २६१-२६२ पृष्ठयोर्मुद्विते । १५-१६

१ १ २ २ १ २ २ २ २ २ १ १ २ २ १ २
† वाक् । मनःप्राणःप्राणोपानोव्यानश्चक्षुःश्रोत्रश्चर्म

● “सर्पस्य चर्मोच्यते मिन्द्रस्य वा”—इति आ० ब्रा० २, ९, २८ ।

† “वागादिपित्रसु”—इति आ० ब्रा० २, ९, २८ ।

१ २ १२ १ १२ २२ १ १२
 वर्मभूतिःप्रतिष्ठा । आदित्यःपित्रमम् । ३ । आयुःपि
 चमम् । ३ ॥ १७ ॥

अस्य मूलं न ऋक् अपितु लोभः; सवैषः—

१ १ २२ २ २ ३ २ ३ १
 वाक् । मनः । प्राणः । प्र । आनः । अपानः ।
 ३ २ १ २ १ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 अप । अनः । व्यानः । वि । आनः । चक्षुः । श्रोत्रम् ।
 १ २ २ १ २ २ १ २ २ ३ २ ३ १ ३
 शर्म । वर्म । भूतिः । प्रतिष्ठा । प्रति । स्था । आदि
 १ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २
 त्यः । आ । दित्यः । पित्रमम् । आयुः । पित्रमम् ॥ २ १ ० ॥

अष्टादशं साम—२भा० ३४६ पृष्ठे मुद्रितम् । १८

जनविंशं साम—२भा० ३४१ पृष्ठे मुद्रितम् । १९

१ २ २ ३ २ २ ३ २ १ २
 * हाउद्दाउद्दाउ । भ्राजाओवा । ३ । उदुत्यञ्जा ।
 २ १ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 ३ । हाउश्वा । आर्चिः । इन्द्रन्नरोनेमधिताहवारश्
 १ २ २ २ ३ २ ३ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 न्ताश्वा । हाउश्वाउ । भ्राजाओवा । ३ । तवेदसम् ।
 २ १ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 हाउश्वा । शोचिः । हाउश्वाउ । भ्राजाओवा । ३ ।
 १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 देवंवहा । ३ । हाउश्वा । तापः । यत्पार्यायुनजता

० १ १५ २ ३२ ३२ ३२ २ १
 इधियारस्ताः । हाउ२हाउ । भ्राजाओवा । ३ । ति
 २ १५ १ २ १२ ३२ ३२
 केतवः । ३ । हाउ३वा । हारः । हाउ२हाउ । भ्राजा
 ३२ २ १ २ २ १५ १ १
 ओवा । ३ । दृशेविश्वा । ३ । हाउ३वा । साहः ।
 १२ २ २ ७ १ १२ २ ३२ ३२
 गुरोनुषाताश्रवसाश्चकारस्ताः । हाउ२हाउ । भ्राजा
 ३२ २ १ २ १५ १ १ १२
 ओवा । ३ । यस्वर्यम् । ३ । हाउ३वा । नारः । हाउ
 २ ३२ ३२ ३२ २ १ २ १५
 २हाउ । भ्राजाओवा । ३ । दृशेविश्वा । ३ । हाउ३वा ।
 १ १२ २ २ ७ १ १२ २
 भारः । आगोमतिब्रजेभजातुवारस्ताः । हाउ२हाउ ।
 ३२ ३२ ३२ २ १ २ १५
 भ्राजाओवा । ३ । यस्वर्यम् । ३ । हाउ३हाउवा ।
 ३ ३ ३ ३
 ईर३४पु ॥ २० ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १३८ पृष्ठे, पुनः तत्रैव १४१ पृष्ठे च क्रमात् द्रष्टव्यम् । १०

१ ३२ १ ३२ १ २ १ २ १ २ १ २
 * उन्नयामि । होइ । ३ । आदित्यम्प्राञ्चयन्तमुन्न
 ३२ १ १ २ २ ३२ ३२ १
 यामि । होइ । ३ । अहोरात्राण्यरित्राणि । होइ ।
 ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३
 ३ । द्यौर्नोर्हाउ । ३ । तस्यामसावादित्यईयतेहाउ । ३ ।

• “आदित्यस्योन्नयं तदादित्यात्मैत्याचक्षते”—इति भा० प्रा० २, १, २८ ।

१ २ २ २ २ २ १ २ २ १
 तस्मिन्वयमौयमानईयामहेहाउ । ३ । ईयामहेहाउ । २ ।
 १ २ २ २ २ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २
 ईयामहे ३ । हाउवा । प्रिये धाम्स्त्रियक्षरे । २ । प्रिये
 २ २ १ २ ३ १ १ १ १
 धाम्स्त्रियक्षरे २ ३ ४ ५ ॥ २१ ॥

अस्य मूलं न ऋक्. अपितु स्तोत्रः ; सवैषः—

२ ३ २ ३ ३ १
 उत् । नयामि । आदित्यम् । आ । दित्यम् । पा
 २ २ १ २ २ २ १ २ २ २
 च्चम् । यन्तम् । उत् । नयामि । अहोरात्राणि । अ
 १ २ १ २ २ १ २ २
 हः । रात्राणि । अरित्राणि । द्यौः । नौः । तस्याम् ।
 १ २ २ ३ २ ३ २ १ २ २ १ २ २
 असौ । आदित्यः । आ । दित्यः । ईयते । तस्मिन् ।
 २ २ १ २ २ १ २ २ ३ २ १ २ २ २
 वयम् । इयमाने । ईयामहे । प्रिये । धामन् । अत्र
 ३
 क्षरे । त्रि । अक्षरे ॥ २ ॥ १० ॥

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने षष्ठः प्रपाठकः ॥

॥ इति व्रत-नाम तृतीयं पर्वं च समाप्तम् ॥

॥ समाप्तञ्चारण्यगानम् ॥

॥ सामवेदसंहितायां ऋक्-आर्चिकपरिशिष्टं समाप्तम् ॥

॥ ॐ नमः सामवेदाय ॥

सामवेदसंहिता ॥

तत्र

॥ अथ क्वन्द्वार्चिक-परिशिष्ट-परिशिष्टम् ॥*

अथवा

॥ अथ स्तोमः ॥†

॥ हरिः ॐ ॥

१ २२ ३ १ २ ३ १ २२ १ २२
अथ । स्तोम । प्रकृतिः । प्र । कृतिः । अश्वः ।

१ २२ ३ १ २ ३ १ २२ ३ १ २ ३
गावः । ऊवेवसु । ऊवे । वसु । विदावसु । विदाः ।

* क्वन्द्वार्चिकपरिशिष्टेऽरण्यगाने त्रुतागं प्रायः सर्वासा मेव साम्नां मूलं ऋक्-स्तोमौ तत्र ऋक्-परिचयस्तु क्वन्द्वार्चिकालोचनेनैव लभ्यते अथात्र परिशिष्टे स्तोम-परिचयः ।

† स्तोमस्त्रिविधः, वर्ण-पद-वाक्य-भेदात् “अधिकले सत्यृग्विलक्षणे वर्णः स्तोमः”—इति यदुक्तं मीमांसार्थिकरणसालाया नवमाध्याय-द्वितीयपादेकादशाधिक-रण-शास्त्रानावसरे साधवेन तदेतल्लक्षणं वर्णस्तोममात्रस्याभिप्रेतम्, तेन आशास्त्रादि-नवविध-वाक्य-स्तोमे, हाउकारादि-पञ्चदश-पदस्तोमेषु च आद्याग्निः । तदुक्तम् “आशास्त्रिः स्तुतिः संख्यानं प्रलयः परिदेवनं प्रेष मन्त्रे षलक्षणे वृष्टिराख्यानमेव च”—इति वाक्यस्तोम-भेदाः तत्र “अग्न्यज्योतिरऋता अमृन्”—इति, “ममोन्नाय नमोन्नपतये”—इत्यादिः, “येदेवा देवाः दिविषदः अन्तरिक्षंसदः, पृथिवीषदः”—इत्यादिः,

१ २२ १ २२ ३ १ २ १ २२ १ २२ २
 वसु । दक्षाय । हविव्यते । योनिम् । इन्द्रः । च ।

१ १२ ३ २ ३ २ ३ ० १ २२
 गच्छथः । दाः । वसु । वृधे । महे । अग्निः । आङ्गतः ।

३ २ १ २२ १ १ २
 आ । ऊतः । शुक्रः । आङ्गतः । आ । ऊतः । अस्सभ्यम् ।

३ १ २ ३ १ २२ २ १ २ ३
 गातुवित्तमम् । गातु । वित्तमम् । हविव्यकृते । हविः ।

१ २२ ३ २ ३ २ ३ २ ३
 कृते । गोः । पदे । पृट् । उदधिः । उद । धिः । नि

२ ३ २ १ २२ १ २२ २ १ २ ३
 धिः । नि । धिः । गावः । अश्वाः । घृतश्रुतः । घृत ।

१ २ ३ ३ २ ३ २ २ १ २ १ २२
 श्रुतः । आ । गहि । आ । इहि । ते । इमे । अति ।

१ २२ २ १ २ ३ १ १ ३ १ २ १ २
 द्विषः । सुभुतये । सु । भुतये । जनित्रम् । स्वः ।

१ २२ १ २ १ २२ १ २२ ३
 महः । स्वः । मयः । सञ्जवसे । सम् । अवसे ।

१ २२ ३ २ १ २ ३ २ ३
 विअवसे । वि । अवसे । सत्यअवसे । सत्य । अव

“एतत् संख्यां रिशासदन्द्र”-इति, “यदिन्द्राहं यथा त्वम्”—इति, “समचिषं दृष्ट”
 —इति, “विश्वे वा देवानां समिदजखं ष्योतिरासतनम्”—इति, “प्रजाभूतमजी-
 जने”—इति, “यौरत्नान् भूमिरासतनत् समुद्रं समसुजुपत्”—इति—इत्येव सादयः
 क्रमेणोदाहाराः । पद-सोम-विवरणम्, मन्त्रप्राक्त्य-तृतीय-प्रपाठक दयोदश-खण्डे;
 तदुदाहरणानि तु सोम ग्रन्थे इन्वेषणसम्भारानि प्राप्तवानि बह्विनि । इमे नव
 वाक्यसोभाः पददश-पदसोभाश्च गानधर्म्यं च अत्राः सासत्, तथाप्यरथे बड ॥

^{१ २ २} ^{३ १} ^१ ^२ ^{१ २ २} ^{२ २}
 से । अवसे । सुश्रसाः । सु । श्रसाः । महः ।
^{२ २} ^{१ २ २} ^{३ २} ^{३ १ २} ^३ ^१
 विशे । दिवम् । ऋतम् । अमृतम् । अ । मृ
^{२ २} ^{३ १ २} ^२ ^{२ २ २} ^{१ २ २} ^{१ २ २}
 तम् । मधुश्रुतः । मधु । श्रुतः । धर्मणे । इन्दुः ।
^{२ २} ^३ ^२ ^{३ २} ^३
 समुद्रम् । सम् । उद्रम् । उर्विया । वि । भाति ।
^{१ २} ^{१ २ २} ^{१ २ २} ^२ ^{१ २ २}
 स्वर्वते । धर्म । विधर्म । वि । धर्म । विश्वम् । सम् ।
^{३ १ २} ^३ ^{१ २ २} ^{३ १ २} ^३
 अत्रिणम् । दह । विश्वम् । वि । अत्रिणम् । द
^{१ २ २} ^{३ १ २} ^३ ^{१ २} ^३
 ह । विश्वम् । नि । अत्रिणम् । दह । अस्मेइति ।
^{१ २ २} ^{३ २} ^{१ २ २} ^{३ २} ^{३ २} ^{३ १ २} ^३
 रायः । उत । श्रवः । इषः । वृधे । सदोविशः । सदः ।
^{१ २} ^{१ २ २} ^{१ २ २} ^{२ २} ^३ ^{२ २}
 विशः । अति । विश्वानि । दुरिता । दुः । इता ।
^३ ^{१ २ २} ^{३ २} ^{३ २} ^३ ^२ ^३
 तरेम । श्रवः । बृहत् । वाजी । जिगी । वान् । दीदि
^२ ^{३ १ २} ^{३ १ २} ^{३ १ २} ^{३ १ २} ^{३ १}
 हि । दीदयात् । सुवृत्तिभिः । सु । वृत्तिभिः । नृमा
^२ ^{३ १ २ २} ^{१ २ २} ^{३ २} ^३
 दनम् । नृ । मादनम् । भरेषु । आ । वाजी । जिगी ।

१ १ २ १ २ ३ १ १ १ ३ ०
वा । विश्वा । धनानि । अर्कः । देवानाम् । परमे ।

१ २ ३ ३ १ १ ३ २ ० ० १ २
व्योमन् । वि । ओमन् । अर्कस्य । देवाः । परमे । व्योम

न । वि । ओमन् ॥ १ ॥

२ ३ २ ४ १ २ २ १ २ ३ १
ओ । हो । वा । हा । इडा । भा । इय । इयात् ।

१ २ ३ २ ३ २ १ २ १ २ ३ २ १ २
ययुः । इह । ऊवे । इति । उप । ऋतून् । ह्य । ये ।

१ २ १ २ १ २ ३ २ ३ २
दिवः । दिवम् । विशः । अहा । वः । वाहाः । आ ।

३ १ २ ४ २ १ २ २
अरूहन् । श्रुधि । एहि । इहि । इन्द्रः । अग्ने ।

१ ३ १ २ ३ २ ३ २ ० २
इह । इहि । बल । उवै । इह । श्रुधि । अयम् ।

१ २ ३ २ ४ २ ४ २ १ २
इदम् । इदकम् । रयिष्ठाः । रयि । स्थाः । ओकः ।

१ २ ४ २ १ २ २ २ ३ २
दद् । अण्सु । दक्षुः । हरिष्ठीः । हरि । श्री । सः ।

१ २ १ २ १ २ ३ २ १ २ १ २
वव । वसु । भगाय । ह्ये । वयः । वयोभिः । सम् ।

२
त्वा । द्विन्वन्ति । रिणन्ति । ततक्षुः । शिशन्ति । धी

१ २ ३ १ १ २ २ ३ २
तिभिः । अष् । अभि । दिग्ः । एत् । स्तुषे । आ ।

३ २ २ २ १ २ २ २ २ १ २ २
अयम् । अयायम् । हिषः । ए । दिवम् । आ । दिवः ।

३ २ १ २ १ २ २ २ २ ३ १ २
आ । असौ । का । अविदत् । दिवा । यः । दुरतिनम् ।

३ १ २ ३ २ १ २ २ २ १ २ २ १
दुः । अतिनम् । दिवि । इति । इव । द्युभिः । इ

२ २ १ २ २ १ १ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २
डाभिः । स्वरत । श्लोकयत । श्लोकाः । धनम् । धर्म ।

३ २ ३ १ २ २ २ २ ३ २
वा । अग्निः । तपति । प्रति । दहति । ति । अग्निः । वै ।

१ २ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २ ३ २
ग्वमिः । दोहे । द । ज्वर । जुव । आ । इयम् ।

१ २ २ २ १ २ २
जर्मिः । इव । जनत् ॥ २ ॥

२ ३ १ ३
आ । आइ । हाइ । आज । हाज । औ । औइ ।

होइ । वोइ । मोइ । ऊम् । औ । हो । वा । हा ।

ए । हे । दे । धे । या । हा । ह् । ह । चि । य ।

व । ब । उप् । ऊप् । इ । उ । ओम् ॥ ३ ॥

२ २ २२ १ २२ १ २२ १ २२
इट् । इडा । दिशम् । विगम् । हस् । अश्वा ।

१ २२ २ २ २ १ २ १ २ २२
शिष्टुमती । युवतिः । च । कुमारिणी । स्वः । ज्योतिः ।

३ १ २ २ १ २२ १ २२ १ २२ १ २२
है । सुष्टुभः । सु । स्तुभः । तुभः । अश्वा । शिष्टुम् ।

३ १ २ ३ १ २२ ३ २
अक्रान् । विष्टुभुः । वि । स्तुभः । बृहत् ॥ ४ ॥

१ २२ १ २२ ३ २ १ २२
सहः । नरः । सत्यम् । ओजः । स्तात् ।

३ २ ३ १ २२ ३
इदम् । द्यौः । अक्रान् । भूमिः । अततनत् । समु

२ ३ २ ३ १ २२
द्रम् । सम् । उद्रम् । सम् । अचूकुपत् । ऐरयत् ।

३ २ १ २२ १ २२ १ २ ३ २ ३
देवाः । दिवा । ज्योतिः । स्वः । जगन्म । महः । पृथि

२ १ २२ ३ १ २ ३ २ ३ २
व्याः । दिवम् । आ । शक्रेम । वाजिनः । यमम् ।

३ १ २ १ २२ ३ २ १ २२ १ २२
देवानाम् । अवसा । वयम् । ममः । आवत् ।

३ २ ३ २ ३ २ १ २२ ३ २ ३ १
बृहत् । वामम् । बृहत् । पार्थिवम् । बृहत् । अन्त

२ ३ २ १ २२ ३ १ २ ३ १ २ २
रिक्वम् । बृहत् । दिवम् । बृहद्भ्यः । वामेभ्यः ।

३ २
वामम् ॥ ५ ॥

^२सम् । ^३त्वा । ^{१२२}अनोनवुः । ^{३१९}अनोनवुः । ^{३१९}मरुतः ।

^{१२२}विश्वस्मात् । ^{३१}अग्निः । ^{३२}मूर्धा । ^१अभवत् । ^२दिवः ।

नम् । * * * * * ^(१) ॥ ६ ॥

^३आज्यदोहम् । ^२आज्य । ^३दोहम् । ^१चिदोहम् । ^{३१२}

^३चि । ^{१२२}दोहम् । ^{१२२}च्योहम् । ^{३२}ऋतम् । ^३उम् । ^३शम् ।

^{३२}योः । ^{३२}हविः । ^{१२२}अथ ॥ ७ ॥

^१अभि । ^३इमहे । ^{१२२}सर्प । ^{१२}स्वः । ^{३२}अभिः । ^१प्र । ^१मथ्

^{२२}हिः । ^३इमहे । ^२प्र । ^३सर्प । ^{१२}स्वः । ^३उत् । ^३सर्प । ^{१२}स्वः ।

^{१२}स्वः । ^३सर्पसर्पन्तः । ^३सम् । ^{१२२}सर्पन्तः । ^{१२२}सर्पत । ^३प्र ।

^३सर्पत । ^{१२}स्वः । ^१गमेम । ^३ते । ^३वयम् । ^{१२}स्वः । ^३सम् ।

^३सर्प । ^३हृपाय । ^३प्र । ^३हृप । ^३हृपाय । ^३प्र । ^३हृपाय ।

१ २८ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २८
 दिशः । प्रदिशः । प्रादिशः । कल्पन्ताम् । राजम् ।
 ३ १ २ ३ १ २८ ३ १ २
 गमेम । खराजम् । स्व । राजम् । गमेम । उदिशः ।
 ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
 उत् । दिशः । विदिशः । वि । दिशः । कल्पन्ताम् ।
 ३ १ २ ३ १ २८ ३ १ २ ३
 विराजम् । वि । राजम् । गमेम । खराजम् । स्व ।
 १ २८ ३
 राजम् । गमेम ॥ ८ ॥

॥ प्रथमस्याहुः प्रपाठकः ॥

॥ हरिः ॐ ॥

२ १ २८ १ २८ १ २८ ३
 वृ । हरिः । मतिः । एकम् । सम् । ऐरयत् ।
 २ १ २८ ३ १ १ २८ १ २८
 वृधे । एकम् । सम् । ऐरयत् । महे । एकः । वृषा ।
 ३ १ ३ १ २ ३ १ २८
 वि । राजति । ऊवे । विराजम् । वि । राजम् ।
 ३ १ २ ३ १ २८ ३ १ १ २८ १
 खराजम् । स्व । राजम् । महत् । साम । अजी

जने । महत् । भद्रम् । अजीजने । अभ्राह्वयम् ।

अ । भ्राह्वयम् । अजीजने । अभिभूः । अभि । भूः ।

असि । रा । वृ । रे । अस् । अयम् । वायौ । त्रि

वृतम् । त्रि । वृतम् । प्रवृतम् । प्र । वृतम् । अ

स् । फट् । मृत् । हस् । अभि । अभूः । हस् ।

प्रहस् । प्र । हस् । चक्षुः । क्षुरः । हरोहरः ।

हरः । हरः । वृश्च । प्रवृश्च । प्र । वृश्च । प्र । कि

न्धि । वयः । बृहत् । ऋतम् । ह्विः । भद्राम् ।

स्वधाम् । स्व । धाम् । स्वयम् । स्क्वण्वे । इषम् ।

ऊर्जम् । रजः । स्वः । वाक् । इडा । स्वः । बृहत् ।

भाः । अर्कम् । अर्चत । देवावृधम् । देवा । वृधम् ।

इह । प्रजाम् । प्र । जाम् । इह । रयिम् । र

राणः । रायस्योषाय । रायः । पोषाय । सुकृताय ।

सु । कृताय । भूयसे । आ । अगन् । वामम् ।

इदम् । बृहत् । इदम् । वामम् । इदम् । बृहत् ।

सत्स्व । ओजः । सद्दः । बलम् । इन्द्रः । वयः । दधे ।

सधम् । च्युतम् । प्रिय । प्रियम् । ब्राह्मणानाम् ।

यत् । मनः । तत् । मयि । ब्राह्मणानाम् । पशू

नाम् । यत् । मनः । तत् । मयि । पशूनाम् । योषि

ताम् । यत् । मनः । तत् । मयि । योषिताम् ।

वीहि । यवे । सम् । यमन् । न । व्यायमन् । वि ।

आयमन् । वि । यमन् । न । समायमन् । सम् । आ

यमन् । ये । की । च । उदरसर्पिणः । उदर । सर्पि

णः । तेभ्यः । नमः । सेतून । तर । दुस्तरान् । दुः ।

१ २८ १ २८ १ २८ १ १ २८
 तरान् । दानेन । अदानम् । अ । दानम् । अक्रो
 १ २ १ २८ ३ १ २ ३ १
 धेन । अ । क्रोधेन । क्रोधम् । अद्भया । अत । ध
 २८ १ २८ ३ १ २ १ २८
 या । अश्रद्धाम् । अ । अश्रद्धाम् । सत्येन । अनृतम् ।
 ३ २ १ २८ ३ २ ३ १
 अन । अतम् । एषा । गतिः । एतत् । अमृतम् ।
 ३ १ २८ १ २ ३ १ २८ ३ १ २८
 अ । मृतम् । स्व । गच्छ । ज्योतिः । गच्छ । सेतून् ।
 ३ २ ३ १ २
 तीर्त्वा । चतुरः ॥ ९ ॥

१ २८ ३ २८ ३
 आयुः । सत्यम् । आ । नः । हिय । मनदो
 १ २ २ १ २८ १ २८ ३
 हम् । मन । दोहम् । एन्यावेन्यौ । एन्यौ । एन्यौम् ।
 २ २८ १ २ ३
 आहोइति । एन्यौ ॥ १० ॥

१ २८ १ २८ १ २८ १ २८ ३
 धाम । यत् । भर्गः । यशः । वर्चः । अस्मिन् ।
 १ २८ १ २८ १ २८ १ २८ १ २८ १ २८
 आयुः । विश्व । आयुः । विश्वम् । विश्वम् । आयुः ।
 ३ २ १ १ १ २८ १ २८
 अशौमहि । प्रजाम् । प्र । जाम् । त्वष्टः । अधि ।
 ३ १ २ ३ १ ३ १ २ ३
 नि । धेहि । असोइति । शतम् । मम । शरदः । व

^१ यम् । ^२ ते । ^{१ २२} राजम् । ^{३ १ १} खराजम् । ^१ ख । ^{१ २२} राजम् । ^३ वि
^{१ २} राजम् । ^३ वि । ^{१ २२} राजम् । ^{१ १ १} खराजम् । ^३ ख । ^{१ २} राजम् ।
^{३ २} घर्मः । ^{१ २२} प्रवृत्तः । ^४ प्र । ^{१ २} वृत्तः । ^३ तन्वा । ^३ सम् । ^३ आ
^२ नृधे । ^{१ २} वृधे । ^३ खः । ^१ आनशे । ^{३ २} मद्दे । ^{३ २} अभिः । ^३ स्फू
^२ र्जी । ^{३ १} यम् । ^३ द्विष्मः । ^३ सम् । ^३ ओषा । ^३ अभि । ^३ स्फूर्ज ।
^२ यम् । ^{३ २} द्विष्मः ॥ ११ ॥

^{१ २२} अश्वमिष्टये । ^{१ २२} अश्वम् । ^३ इष्टये । ^{१ २२} अश्वदिष्टये ।

^{१ २२} अश्वत् । ^३ इष्टये । ^{१ २२} भुवत् । ^{१ २२} जनत् । ^{१ २२} वृधत् । ^{१ २२} करत् ।

^{३ २} धेनुः । ^{१ २२} पयः । ^{१ २} खः । ^{१ २२} विश्वम् । ^{१ २२} ज्योतिः । ^{१ २२} विश्वम् ॥ १२ ॥

^{३ २} भद्रम् । ^{१ २} श्रेयः । ^{१ २२} तन्तुः । ^{१ २२} शीतुः । ^{१ २२} सहः । ^१ भू

^{२२} मिः । ^{३ १ २} अन्तरिक्षम् । ^{१ २२} द्यौः । ^{१ २२} महः । ^{३ १} विश्वेषाम् । ^{३ १} भूता

^१ नाम् । ^{१ २२} स्तोभानाम् । ^{३ १ १} इष् । ^{३ २} विश्वज्योतिः । ^{३ २} विश्व ।

^३ ज्योतिः ॥ १३ ॥

१ २८ १ २८ १ २८ ३ २ ३ १
महि । दिवि । द्युत् । द्युतः । शुक्रम् । शुक्रः

१ २ ३ १ ३ १ २
शुक्रम् । शुक्रम् । शुक्रम् । चन्द्रम् । चन्द्रच्चन्द्रम् ।

१ २ ३ १ १८ १ २२ ३
इन्द्रम् । चन्द्रम् । अन्तरिक्षम् । स्वः । दिवम् । जग

१ २८ १ २ १ २१ ३ २ ३ २
न्म । परात् । परम् । ऐरयत् । यज्ञः । दिवः । मूर्धा ।

१ १ २ ३ १ २८ ३ २ १ २८ ३
देवमादनः । देव । मादनः । घर्मः । ज्योतिः । पृथि

१ ३ १ २ १ २८ ३ २ ३ २ १
वौ । अन्तरिक्षम् । द्यौः । आपः । कनिक्रदात् । सि

१ १ २८ ३ १ २ ३ ३ १ २ १
न्धुः । आपः । मरुतः । मादयन्ताम् । घर्मः । ज्यो

१ २ ३ २ ३ ३ १ २ ३ ३ १ २८
तिः । दिवः । मूर्धानम् । सम् । ऐरयन् । यशः ।

३ ३ १ २८ ३ ३ १ २
सम् । ऐरयन् । तेजः । सम् । ऐरयन् । स्वः । सम् ।

३ १ २८ ३ ३ १ २८ ३ २
ऐरयन् । ज्योतिः । सम् । ऐरयन् । यशः । घर्मः ।

१ २८ १ २८ ३ २ १ २ १ २ ३ २
ज्योतिः । तेजः । घर्मः । ज्योतिः । स्वः । घर्मः ।

१ २ १ १ २८ ३ २ १ २८ ३ २ ३ २
ज्योतिः । ज्योतिः । घर्मः । ज्योतिः । घर्मः । घर्मः ।

१ २८ १ २८ ३ १ २८ ३ १ २८
ज्योतिः । इडाम् । यच्छ । रुस्कृतिम् । यच्छ । मनः ।

१ २२ ३ १ २२ ३ १ २ ३ १ ०२
 अोजः । यच्छ । मनः । महिमानम् । यच्छ । यशः ।
 १ २२ ३ २ ३ २ १ २२ ३
 त्विषम् । यच्छ । प्रजाम् । प्र । जाम् । वर्चः । यच्छ ।
 २ १ २२ ३ १ २२ ३ २ १ २२
 पशून् । विशम् । यच्छ । ब्रह्म । क्षत्रम् । यच्छ ।
 १२ १ २२ ३ १ २२ ३ २ ३
 स्वः । ज्योतिः । यच्छ । तेजः । घर्मः । सम् । क्रीडन्ते ।
 १ २२ ३ १ २ ३ २ १ २२
 शिशुमतिः । वायुगोपाः । वायु । गोपाः । तेजस्वतीः ।
 ३ १ २ १ २२ ३ १ २२ ३ २ १ २२
 मरुद्भिः । भुवनानि । चक्रदुः । इन्द्रः । धेनुः । आपः ।
 ३ २ १ २२ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २
 धेनु । भूमिः । धेनुः । अन्तरिक्षम् । धेनु । द्यौः । धेनुः ।
 १ २२ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ १ २२
 परम् । धेनु । व्रतम् । धेनु । सत्यम् । धेनु । ऋतम् ।
 ३ २ १ २२ ३ २ १ २ ३ २ १ २२ ३ २
 धेनु । इडा । धेनुः । स्वः । धेनुः । ज्योतिः । धेनुः ।
 ३ २ ३ २ ३ २ १ २२ ३ २
 तौकम् । प्रजाम् । प्र । जाम् । गर्भः । नः । यम् ।
 १ २२ ३ १ २२ ३ १ २ १ २२
 अदध्महि । आ । च । परा । च । पथिभिः । चरतः ।
 ३ २ ३ १ २२ १ २२ ३ १
 अयम् । सः । शिङ्त् । यस्मात् । द्यावा । पृथिवी
 ३ १ २२ ३ १ २२ १ २२ १ २२
 इति । भुवनानि । चक्रदुः । यस्मात् । आपः । आप

^{१ २२ ३} धयः । ^{१ २२ ३} औष । ^{१ २२ ३} धयः । ^{१ २२ ३} भुवनानि । ^{१ २२ ३} चक्रदुः । ^{१ २२ ३} यस्मात् ।
^{१ २ ३} समुद्रियाः । ^{१ २ ३} सम् । ^{१ २ ३} उद्रियाः । ^{१ २ ३} भुवनानि । ^{१ २ ३} चक्रदुः ।
^{१ २२ ३ २} अस्मात् । ^{१ २२ ३ २} विश्वा । ^{१ २२ ३ २} भूता । ^{१ २२ ३ २} भुवनानि । ^{१ २२ ३ २} चक्रदुः । ^{१ २२ ३ २} आपः ।
^{१ २२ १२} येभिः । ^{१ २२ १२} व्यश्वम् । ^{१ २२ १२} वि । ^{१ २२ १२} अश्वम् । ^{१ २२ १२} ऐरयः । ^{१ २२ १२} तेभिः । ^{१ २२ १२} वि ।
^{३ १ १ २२ ३ २ १ २२ १} अश्रुहि । ^{३ १ १ २२ ३ २ १ २२ १} मदम् । ^{३ १ १ २२ ३ २ १ २२ १} येभिः । ^{३ १ १ २२ ३ २ १ २२ १} भूतम् । ^{३ १ १ २२ ३ २ १ २२ १} सहः । ^{३ १ १ २२ ३ २ १ २२ १} सहः । ^{३ १ १ २२ ३ २ १ २२ १} स
^{१२ ३ १ २२ १ २२ १ २२ १ २२ १ २२} हः । ^{१२ ३ १ २२ १ २२ १ २२ १ २२ १ २२} सहः । ^{१२ ३ १ २२ १ २२ १ २२ १ २२ १ २२} तेभिः । ^{१२ ३ १ २२ १ २२ १ २२ १ २२ १ २२} तेजः । ^{१२ ३ १ २२ १ २२ १ २२ १ २२ १ २२} आपः । ^{१२ ३ १ २२ १ २२ १ २२ १ २२ १ २२} आपः । ^{१२ ३ १ २२ १ २२ १ २२ १ २२ १ २२} येभिः ।
^{३ १ २ १ २२} वि । ^{३ १ २ १ २२} अन्तरिक्षम् । ^{३ १ २ १ २२} ऐरयः ॥ १४ ॥

॥ इति प्रथमः प्रपाठकः ॥

॥ हरिः ॐ ॥

^{१ २२ ३} * ^{१ २२ ३} *(^१) । ^{१ २२ ३} * ^{१ २२ ३} *(^२) । ^{१ २२ ३} * ^{१ २२ ३} *(^३) । ^{१ २२ ३} आ । ^{१ २२ ३} नः । ^{१ २२ ३} ब्रुवे ।
^{१ २२ ३} रक्षत । ^{१ २२ ३} नः । ^{१ २२ ३} रक्षितारः । ^{१ २२ ३} गोपायत । ^{१ २२ ३} गोपायितारः ।

(१) एषोडशः—१भा० ४६४ पृष्ठे मुद्रितः ।

(२)—एषोडशः—२भा० ४६६ पृष्ठे मुद्रितः ।

(३)—एषोडशः—१भा० ४६७ पृष्ठे मुद्रितः ।

^१ ^{१ २ २} ^{१ २ २} ^{३ १ २} ^३
 * * * * (१) प्र । जन । दिवम् । अन्तरिक्षम् । पृथि
^२ ^{३ १ २} ^{३ २} ^३ ^{३ १}
 वीम् । विश्वभोजसम् । विश्व । भोजसम् । पुरु
^{३ २} ^३
 पाः । पुरु । रूपाः । अश्रवः ॥ १ ॥
^२ ^{१ २ २} ^{१ २ २} ^{३ १} ^३
 वाक् । द । दय । वाजम् । वि । अश्रवै ।
^{३ १ २} ^३ ^{१ २ २} ^{१ २ २} ^{१ २ २} ^{१ २ २} ^{३ २}
 सुधाम । सु । धाम । धाम । मनः । वयः । वर्चः । इह ।
^{१ २ २} ^{१ २ २} ^{१ २} ^{१ २ २} ^{३ २} ^{१ २ २} ^३
 इडा । आयुः । स्वः । ज्योतिः । ऋतम् । महः । आ
^२ ^३ ^२ ^{३ १ २} ^{३ २} ^३ ^२
 युर्धाः । आधुः । धाः । अस्मभ्यम् । वर्चोधाः । वर्चः । धाः ।
^{३ १ २} ^{१ २ २} ^{३ १ २} ^{३ २} ^३ ^३
 देवेभ्य । गावः । वृषभपत्नीः । वृषभः । पत्नीः । वैरा
^{१ २} ^३ ^२ ^३ ^{३ १ २} ^{३ २} ^३
 जपत्नीः । वैराज । पत्नीः । विश्वरूपाः । विश्व । रूपाः ।
^{१ २} ^३ ^{१ २} ^{३ २} ^३ ^२
 अस्मासु । रमड्वम् । देवेषु । निधिमान् । नि । धिमान् ।
^{३ २} ^{३ १} ^{३ १} ^{१ २ २}
 अहम् । सु । अन्तः । आ । अर्कः । ज्योतिः ।
^{१ २} ^{३ २} ^{३ २} ^३
 स्वः । धेनुः । कङ्कौ । कौ ॥ २ ॥

१ १२ १ २२ १ २२ १ २२ ३
 सहस्वान् । सहसः । पतिः । अदिद्यवत् । स्व
 १ २ २ ३ १ २ २ १ २२
 र्जित् । स्वः । जित् । वाजसातमः । वाज । सातमः ।
 १ १२ १ १२ ३ २ १ १२ २
 अदिद्यवत् । ऐरयत् । अपः । सम् । ऐरयत् । भू
 २ ३ ३ २ १ २२ ३ २ १ १२
 तम् । ऐरयत् । अपाम् । गर्भः । अग्निः । इडा ।
 २ २ १ १२ ३ २ १ २२ ३ २ ३ २
 पृथिव्याः । गर्भः । अग्निः । इडा । अग्निः । शिशुक्कः ।
 ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ १ २२
 शि । शुक्कः । शुक्कः । शिशुक्कः । शि । शुक्कः । तेजः ।
 ३ १ २ ३ २ ३ २२ ३ २ २ २ १ २२
 शकस्य । शकम् । तेजः । सप्राः । स । प्राः । समी
 ३ १ २२ १ २२ १ २२ ३ २
 चीः । सम् । इचीः । तेजः । उषः । न । जारः ।
 ३ २२ ३ २ १ ३ २
 ऐरयन् । सम् । ऐरयन् । सम् । अस्वरन् । प्राक् ।
 ३ २ ३ २ १ १ २२ ३ ३ २२ १
 अन्यत् । अन् । यत् । अनु । वर्त्तते । रजः । अ
 २२ १ २२ ३ ३ २ ३ २ २ १ २
 पाक् । अप । अक् । अन्यत् । अन् । यत् । तमः ।
 ३ २२ ३ २ १ २२ १ २२ ३ २ १
 अप । इषति । भ्यसा । अहूरुचत् । घर्मः । अहूरुचत् ।

१ २ ३ २ १ २ २ ३ २
उषसाम् । दिवि । ह्यर्यः । वि । भाति । हस ।

३ २ ३ २ २ २ २ ३ २ २ ३ २ २
द्वहस । अर्चिः । शोचिः । तपः । हरः ॥ ३ ॥

१ २ २ १ २ २ ३ १ २ ३ १ २ २ ३
विश्वा । धनानि । सञ्जित्य । सम् । जित्य । वृ

२ ३ २ १ २ २ १ २ २ ३
त्रहा । वृत्र । द्वा । भूर्यासुतिः । भूरि । आसुतिः ।

२ १ २ २ ३ २ ३ २ १ २ २
उरुम् । घोषम् । चक्रे । लोकम् । वृत्रम् । एभ्यः ।

३ १ २ ३ २ ३ २ ३ २ १ २
लोकेभ्यः । नुनुदानः । वृत्रम् । जघन्वान् । अप ।

३ २ १ २ ३ २ १ २ ३
तत् । ववार । यत् । तमः । शौ । व्रतम् । स्वः । श

२ १ २ २ १ २ २ ३ १ २ ३ १ २
कुनः । कपौ । ज्योतिः । पत । स्वः । पत । अन्तरि

३ २ १ २ २ ३ १ २ ३ १ २ २ १
क्षम् । पृथिवीम् । पञ्च । प्रदिशः । प्र । दिशः । च

२ २ ३ २ १ २ २ ३ २ १ २ २
षीन् । देवान् । वर्णम् । हाउवाक् । आयुः । यन् ।

१ २ २ ३ १ २ ३ १ ३ १ २ ३
वयः । वृत्रहत्याय । वृत्र । हत्याय । अधृष्णावे । अ ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २
धृष्णावे । अपूरवे । अ । पूरवे । पृथिवीम् । च । वि ।

३ १ २ ३ १ २ २ ३
वर्त्तय । अन्तरिक्षम् । सु । धारय । दिवम् । वेप ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

अवेपयः । अ । वेपयः । वृत्रहा । वृत्र । हा । सपत्न
 हा । सपत्न । हा । अभिप्रपन्नन्तम् । अभि । प्रपन्नतम् ।
 ओजसा । खोजसा । सु । ओजसा । असि । प्राणः ।
 प्रा । आनः । असि । असि । चक्षुः । असि । असि ।
 ओत्रम् । असि । असि । ज्योतिः । असि । इडाम् ।
 गच्छ । स्वर्यम् । गच्छ । अन्तरिक्षम् । गच्छ । नाक् । वि ।
 भाहि । स्वः । गच्छ । ज्योतिः । गच्छ । अति । ज्यो
 तिः । वि । भाहि । अति । वयः । बृहत् । विभ्राष्टये ।
 वि । भ्राष्टये । विधर्मणे । वि । धर्मणे । सत्यम् । ओजः ।
 रजः । स्वः । भद्रम् । सुधा । सु । धा । इषम् । ऊ
 र्जम् । बृहत् । यशः । दिवि । दधे । असौ । अयम् ।
 नमः । किट् । मनः । प्राणः । प्रा । आनः । चक्षुः । ओ
 त्रम् । घोषः । व्रतम् । पानम् । चित्तम् । धीतम् ॥४॥

*^(१) । * * * * * * *^(२) ।

^२ ऊप् । वि । हि । इ । छ् । आयौ ॥ ५ ॥

^{३ २} अस्मिन् । ^{३ २ २} नृम्णेनृम्णम् । ^{३ २} नृम्णे । ^३ नृम्णम् । ^२ नि ।

^३ धीमहे । ^{१ २} रूपम् । ^{३ २} वाक् । ^{३ १ २} इयम् । ^३ अन्तरित्ते । ^२ सलिलम् ।

^३ लेलाय । ^२ प्रतिष्ठा । ^३ प्रति । ^२ स्था । ^३ असि । ^२ प्रतिष्ठा ।

^२ प्रति । ^{१ २} स्था । ^३ वर्चः । ^{१ २} असि । ^३ मनः । ^२ असि । ^२ भूतम् ।

^{१ २ २} ऋष्यासः । ^३ इन्द्र । ^२ भुङ् । ^{१ २ २} इति । ^{१ २ २} मघवान् । ^३ इन्द्र ।

^२ भुङ् । ^{१ २ २} इति । ^{१ २} भुङ् । ^{३ २} इति । ^{३ २} प्रभुङ् । ^{१ २ २} प्र । ^{१ २ २} भुङ् । ^{१ २ २} इति ।

^{१ २ २} इन्द्रः । ^{१ २ २} तसरपूतः । ^{१ २ २} तसर । ^३ पूतः ॥ ६ ॥

^{३ २} अहम् । ^{१ २ २} अन्नम् । ^{३ २} अहम् । ^{३ २} अन्नादः । ^३ अन्न ।

^२ अदः । ^{३ २} अहम् । ^{३ २} विधारयः । ^३ वि । ^२ धारयः । ^{३ २} अहम् ।

^{१ २ २} सहः । ^{३ २} अहम् । ^३ सा । ^{१ २ २} सहिः । ^{३ २} अहम् । ^३ सा । ^३ स

^२ दानः । ^{३ २} अहम् । ^{१ २ २} वर्चः । ^{३ २} अहम् । ^{१ २ २} तेजः । ^{१ २ २} दिशम् ।

(१)—एषोऽंशः—२भा० ४८७ पृष्ठे मुद्रितः ।

(२)—एषोऽंशः—२भा० ४८१—४८४ पृष्ठे बु मुद्रितः ।

^३ दुहे । ^{१ २२} दिशः । ^३ दुहे । ^{१ २२} दिशः । ^४ दुहे । ^{१ २२} सर्वाःदुहे । ^{१ २२} मनः ।
^२ अजयित् । ^{१ २२} हृदयम् । ^३ अजयित् । ^{१ २२} इन्द्रः । ^३ अजयित् ।
^२ अहम् । ^{३ १} अजैषम् । ^{१ २२} वयः । ^{१ २२} वयोवयः । ^{१ २२} वयः । ^३ वयः । ^३ रू
^२ पम् । ^{३ १} रूप् रूपम् । ^{३ २} रूपम् । ^३ रूपम् । ^२ हि । ^३ यः । ^३ उ ।
^२ उत् । ^३ अपन्नम् । ^२ ऊर्ध्वा । ^{१ २२} नभाःसि । ^३ अहृषि । ^३ वि ।
^३ अदौत्सम् । ^{१ २२} अततनम् । ^{१ २२} पिन्वस्व । ^{१ २२} प्रथे । ^{१ २२} प्रत्यष्ठाम् ।
^{१ २} प्रति । ^२ अष्ठाम् ॥ ७ ॥

^{१ २२} कक्के । * * * * * ^२ *^(१) फल् । चौ । *
 * * * * * ^{१ २२} *^(२) । दुघाः । वाक् । ह । प्रजा । प्र ।
^१ जा । ^{३ २} तोकम् । ^३ अजीजने । ^{१ २२} यशः । ^३ अक्रान् । ^१ भू
^{२२} तम् । ^३ अततनत् । ^२ प्रजाः । ^३ प्र । ^३ जाः । ^३ उ । ^३ सम् ।
^३ अचूकुपत् । ^{१ २} पशुभ्यः । * * * * * ^(३) । * * * * * ^(४) ॥ ८ ॥

(१)—एषोऽंशः—२भा० ४६८ पृष्ठे मुद्रितः ।

(२)—एषोऽंशः—२भा० ४६९ पृष्ठे मुद्रितः ।

(३)—एषोऽंशः—२भा० ५०३ पृष्ठे मुद्रितः ।

(४)—एषोऽंशोऽपि २भा० ५०३ पृष्ठे मुद्रितः ।

१ २२ १ २ १ २२ १ २२ १ २२
 भ्राज । विश्वस्य । जगतः । ज्योतिः । विश्वस्यै ।
 १ २२ १ २२ १ २२ १ २२ १ २२
 जगते । ज्योतिः । * * * (१) । आयुः । तपः । वर्चः ।
 १ २२ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २
 तेजः । अग्निः । समुद्रम् । सम् । उद्रम् । आ ।
 ३ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
 क्षयत् । इह । स्वः । वैश्वानराय । वैश्व । नराय । प्र
 १ २ २ १ २२ १ २२ ३ २ १ २२ १ २२
 दिशः । प्र । दिशः । ज्योतिः । बृहत् । इन्दुः । इडा ।
 ३ २ ३ २ ३ २ १ २२ १ २२
 सत्यम् । द्यौः । भूतम् । पृथिवी । सहः । तेजः ।
 १ २२ १ २२ १ २२ १ २२ ३ २ ३ १ २
 आपः । उषा । दिशः । ज्योतिः । घर्मः । मरुद्भिः ।
 १ २२ ३ १ २२ ३ २
 भुवनेषु । चक्रदत् । भ्राज । आ । भ्राज । ऋतम् ।
 ३ २ ३ २ १ २ ३ २
 मे । फश् । फट् । भ्राट् । भद्रम् । श्रेयः । वामम् ।
 १ २२ १ २२ १ २२ १ २२ ३
 वरम । स्वम् । अस्ति । अभ्राजीत् । ज्योतिः । अभ्रा
 १ २२
 जीत् । दीदिवः । भस् । * * * (१) । * * *
 * * * * * * * * * (१) ।

(१)—एषोऽंशः—२भा० ५१० पृष्ठे मुद्रितः ।

(२)—एषोऽंशः—२भा० ५०८ पृष्ठे नवस-मूलत्वेन मुद्रितः ।

(३)—एषोऽंशः—२भा० ५०८ पृष्ठे दशम-मूलत्वेन मुद्रितः ।

* * * * * * (१) ।

* * * (१) । * * * * * (१) ॥ ८ ॥

१ २२ १ २२ १ २२ १ २ १ २ ३

उवि । इति । असि । अरुचः । दिवम् । पृथि

२ १ २२ ३ २ १ २२ १
वौम् । पतिः । असि । अपाम् । ओषधीनाम् । ओ

१२ ३ १ २२ १ १ ३ ३ २
ष । धीनाम् । विश्वेषाम् । देवानाम् । समित् ।

३ २ १ २२ १ २२ १ २२ १ २२
सम् । इत् । अजस्रम् । अ । जस्रम् । ज्योतिः । आत

३ १ २२ १ २२ ३ २ १ २२
तम् । आ । ततम् । आयुः । यन् । अवः । जना । वनम् ।

१२ ३ २ ३ १ २२ १ २२
स्वः । दृपि । प्र । दृपि । अस्तोषत । स्वभाननः । स्व ।

३ १ २२ ३ १ २२ ३ २ १ २२
भानवः । विप्राः । वि । प्राः । जविष्ठया । मती । आवाणः ।

३ १ २ ३ २ १ २२ १ २२ ३ २ ३
बर्हिषि । प्रिय । इन्द्रस्य । रथ्छम् । बृहत् । प्रा । उ ।

१ २२ १ २२ १ २२ १ २२ ३ २
एति । उवि । हिगि । हिगिगि । सहः । भ्राज । अपः ।

२ २२ १२ ३
भ्राज । अभ्राजीत् । व्यभ्राजीत् । वि । अभ्राजीत् ।

(१)—एषोऽंशः—२भा० ५११ पृष्ठे मुद्रितः ।

(२)—एषोऽंशः—२भा० ५११ पृष्ठे चतुर्दश-मूलत्वान् मुद्रितः ।

(३)—एषोऽंशः—२भा० ५१३ पृष्ठे मुद्रितः ।

* * *^(१) । * * *^(२) । दिदीहि । विश्वतः । पृथुः ।

* * *^(३) । अन्तः । देवेषु । रोचसे । भाः ।

* * * * *^(४) ॥ १० ॥

अथ । असम्प्रोक्तानाम् । प्रकृतिः । प्र । कृतिः ।

हौ । कौ । क्षौ । स्वः । ज्योतिः । ज्योतिः । भाः ।

शिष्टुः । वाजी । अश्वः । मेधः । स्ववते । भूः । भुवः ।

स्वाऽरिति । सत्यम् । पुरुषः । ए । इडा । अथ ।

इट् । इडा । होइ । हः । वा । हौ । इडा । होऽइ ।

होऽ । वाचाऽऽज्वारऽ । इऽऽडा ॥ ११ ॥

॥ इति स्तोत्रग्रन्थे-द्वितीयः प्रपाठकः ॥

॥ समाप्तोऽयं ग्रन्थः ॥

(१)—एषोऽंशः—२भा० ५१४ पृष्ठे मुद्रितः ।

(२)—एषोऽंशः—२भा० ५१५ पृष्ठे मुद्रितः ।

(३)—एषोऽंशः—२भा० ५१६ पृष्ठे मुद्रितः ।

(४)—एषोऽंशः—२भा० ५१८ पृष्ठे मुद्रितः ।

॥ ॐ नमः सामवेदाय ॥

सामवेदसंहिता ॥

तत्र

॥ अथ छन्दश्चार्चिक-द्वितीय-परिशिष्टम् ॥ *

अथवा

॥ अथ भारण्ड-साम ॥†

॥ हरिः ॐ ॥

उदयाम् । तमसस्पारी२ । ज्योतिःपश्यन्तउत्त
रा२म् । स्वःपश्यन्तउत्तरा२म् । देवन्देवत्रारहू२३४
रौम् । अगन्मज्योतिरुत्तमा१म । स्वसारः । आतोतुनआतो
तू३४ । औहोवा । औ२वातः । ३ । वातोवातः । २ ।

* ग्रन्थोऽयं मेकसामात्मकः, मेधादिगानपन्थात् पृथग्भूतः छन्दश्चार्चिक-सूक्तक-
त्वात् छन्दश्चार्चिक-परिशिष्टत्वेनैव व्यवह्रियतेऽस्माभिः, किञ्च छन्दश्चार्चिक-परिशिष्ट-
रूपस्यारण्यगानस्येवाद्यन्तलोभ-युक्तत्वात्तदीयत्वमपीति द्वितीयत्वं नापीति ।

† पितृयज्ञादावस्य व्यवहारो दृश्यतेऽतोऽसौ पितृसामेत्यपि, पितृपदवटितत्वज्ञान
बीजम् ।

^१तरोहाउ । ^३। ^{१८ २८ ८}भारण्डोहाउ । ^३। ^{३२, ३ ५}अग्नाइसार३४ख्या

^{१ ५ ३ ५ १ २१ १ १ १८}इ । ^१माराइषार३४मा । ^३। ^१वायन्तवा३ । ^३। ^{१८}होइ । ^३। ^{१८}होइये

^{३४ ५ १८ १८ २२}इ । ^३। ^३। ^३होइये । ^३। ^३उइवातः । ^३। ^३वातोवातः । ^३।

^{१८ २ १८ २ १ १ १ २ १ २}वातोनुमणानिपू३याः । ^३। ^३यमोहाउ । ^३। ^३पितरोहाउ । ^३।

^{१८ २८ ८ १८ १ ५८ ८ १८ १८ १८}भारण्डोहाउ । ^३। ^३भारण्डा३४औहोवा । ^३। ^३वाती

^{१ १८ ११ २१ १ १ २८ १८ १८ २१ २१}नुमणानिपुरयद्यमःपितरोभारण्डः । ^३। ^३। ^३वातोनुमणा

^{११ २ २ २ १ २८ १८ ११ २ २ १ १ १ १ १ १}निपुरयद्यमःपितरोभाण्डार^१ । ^३। ^३ई२३४५ ॥ १ ॥

अस्य व्याख्यानम्— १ भा० २०३ पृष्ठे दृश्यम् । १

॥ इति भारण्डसाम समाप्तम् ॥

॥ समाप्तञ्च कन्दआञ्चिक-द्वितीय परिशिष्टम् ॥

॥ ॐ नमः सामवेदाय ॥

सामवेदसंहिता ॥

तत्र

॥ अथ छन्दार्चिक-तृतीय-परिशिष्टम् ॥ *

अथवा

॥ अथ तवश्यावीयं साम ॥†

॥ हरिः ॐ ॥

१ १ ११११ १ २ २ १ १ १
ओंह्र॑र३४५। ओंभूः। ओंभूमिर्दिवमन्तरिक्षम्।

१ २ २ २ २ १ १ २
ओंभुवः। ओंञ्च॑चोयजू॑प्सामानि। ओंभा॑र्गोदिवस्य

२ ११११ १ २ २ २ २ २ २
धीमा॑दीर३४५। ओंस्वः। ओंप्रा॑णोपानोव्यानःसमान

२ २ १ १ २ २ २ २ २ १ १
उदानः। ओंधि॑योयोःपू॒चोर३४५। ओंमहः। ओं

* अथमपि ग्रन्थे द्वितीय-परिशिष्टरूप-भारण्ड-सामेव मेधादि-गान-पन्थाद्
वह्निः श्रूयते, ततोऽयं तृतीयत्वेन कश्चिपतः ।

† अस्य विधायकं ब्राह्मणं त्वेवं श्रूयते—“तवश्यावीयं प्रयुञ्जानः शश्विः पुतो
ब्रह्मलोकं मभिसम्यचते न च पुनरावर्त्तते न च पुनरावर्त्तते”—इति ।

जनः । ओंतपः । ओंसत्यम् । ओंपुरुषाः । ओंपरोर
 २ २ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 जोअमृतोम् । ओंहृत् २३४५ । ऊम् । आ२ । दायो ।
 २ १ १ १ १ १ १ २ २ २ २ २
 आ२३४५ । ओंभूमिरन्तरिक्षन्द्यौः । ओंतत्सवितुर्वरेणि
 १ ५ २ ५ १ २ १ २
 योम् । ओंजरर्क । हाउ३ । होश्वाक् । ओंवह्नोओ
 २ २ २ १ १ ५ २ ५ २
 यजोअमृतोम् । ओजरर्क । हाउ३ । होश्वाक् । ३ ।
 १ २ २ २ २ २ २ २ २ १ २ २ २ १ १
 ओंप्राणोपानौव्यानोसमानउदानः । धियोयोनःपुचोर३
 १ १ १ ५ २ ५ २ १ ५ ५
 ४५ । ओंजरर्क । हाउ३ । होश्वाक् । ३ । धर्मो२
 १ १ १ १ २ २ २ २ २ १ १ १
 धर्मः । ३ । धर्मविधर्म । ३ । सत्यङ्गाय । ३ । अतव
 २ १ ५ १ ५ १
 द । ३ । हृत्वंवरवंस्वम् । ३ ॥ १ ॥

अस्य व्याख्यानं स्तोभाउसम्भानेन, गामवी-नामर्क-पर्यालोचनेन च ज्ञातव्यम् ।

हा च ऋक्—उत्तरार्चिकस्य ६, ३, १० सूक्तो प्रथमा । १

॥ इति तवश्यावीयं साम समाप्तम् ॥

॥ समाप्तञ्च तृतीय-परिशिष्टम् ॥

॥ इति छन्दार्चिकः समाप्तः ॥

